BOEKENSCHOUW

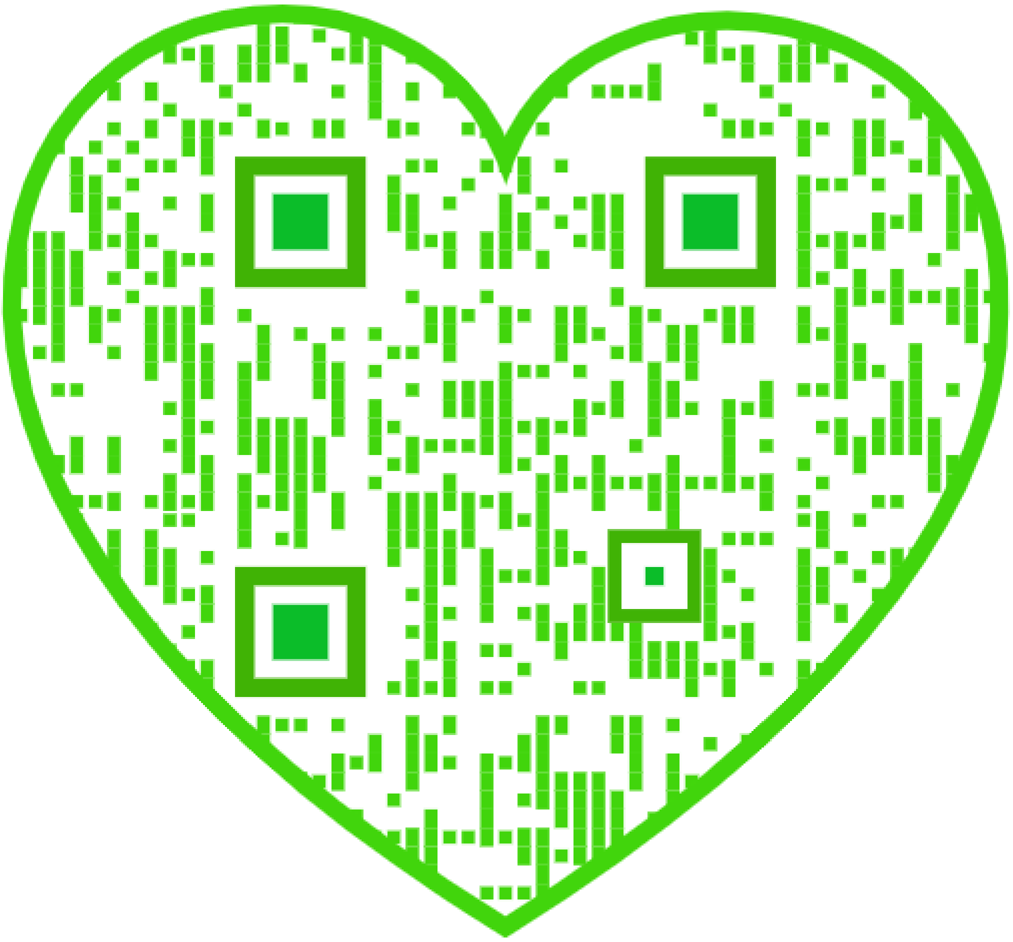

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

ONDER HOOFDREDACTIE
VAN J. v. HEUGTEN S.J.
SINGEL 448 - AMSTERDAM

◆

ZEVEN EN TWINTIGSTE JAARGANG
1933 – 1934

◆

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" TE VOORHOUT

Een Thee-causerie

door J. v. H.

Onder de vele Angelsaksische gebruiken die de geesteloozer wordende West-Europeesche cultuur besmet hebben — denk hier even aan heilige symbolen als: smoking, dancing, cocktail, week-end enzoovoorts —, is theedrinken een der meest besmettende. Theedrinken, „teaen" in al zijn verscheiden vormen, is een der voornaamste bezigheden geworden in Europa. Theehandelaars bewonen de villawijken of boulevards der groote steden, tea-rooms nestelen zich in de kostbaarste centra der city, thee-reclames vullen de trams en de muurvlakten, bedreigen zelfs de groene vrijheid der Hollandsche weiden. Thee is het onafscheidelijk plengoffer bij visites, thee wordt schaamteloos geoffreerd aan den grootsten man die bij u op bezoek komt, kunstenaar, generaal of geleerde. Staatslieden en dichters laten zich argeloos interviewen of fotografeeren in het onteerende gezelschap van een kopje thee. De hoogste en geestelijkste aangelegenheden worden zonder eenige bedenking besproken in de schaduw van den theepot.

Wat Achilles of Hannibal, Alexander of Caesar tot caricaturen zou gemaakt hebben, laten zich de hedendaagsche Achillessen, Hannibals, Alexanders en Caesars zonder blikken of blozen welgevallen, het ceremonieus aanbieden van iets zoo banaals als een kopje thee. De trouwe Penelope bracht den tijd harer vereenzaming, harer jarenlange scheiding van Odysseus door met weven, een nobel bedrijf, de huidige Penelope zou haar tijd hebben zoekgebracht met theezetten. Een twintigste-eeuwsche Amazonenslag was ongetwijfeld verdronken in de thee en in een modernen tempel van Vesta, waar oudtijds de Vestaalsche maagden, dat zinnebeeld der Romeinsche volkskracht, het heilig vuur te onderhouden hadden, zou thans een aantal Vestaalschen worden aangesteld om den theepot warm te houden. De scheerlingsbeker, waaruit zich Socrates een edelen dood dronk, was in onzen tijd wel ontaard in een vergiftigden theepot. De goden van den Olymp konden zonder zich te compromitteeren roemers vol nectar of ambrosijn genieten, doch thee zou hen tot een soort parlament, een tweedekamer of gemeenteraad verlaagd hebben. Wat de benzine is voor het hedendaagsch vervoermiddel, de auto, dat is de thee voor de geestelijke veerkracht van den twintigste-eeuwer, de slappe bron zijner energieën. Had de Heilige van Assisi niet met nobel gebaar broeder wijn kunnen zegenen, die zoo vurig en verblijdend is, een edele gave Gods? Maar had hij zijn naam van sacralen natuurminnaar niet voor altijd geschandvlekt, wanneer hij zich met broeder of zuster thee had ingelaten?

Er blijft nog èèn troost: dat er niet èèn sprookje — tenzij misschien een Chineesch — en niet èèn gedicht, naar ik meen, bestaat, waarin dit geestonteerende vocht voorkomt. Wie zou nog

het Roelandslied of de Nibelungen bewonderen, wie zou een biografie van Napoleon ten einde lezen, wanneer daarin thee werd gedronken? In grootscher tijden werden koningen gezalfd en dichters gelaurierd, tegenwoordig worden ze op thee onthaald.

Thee is een sprekend symbool voor een tijd, die misschien reeds voorbij is, voor het slappe, smaak- en pitlooze einde der vorige eeuw. Het is de drank voor moderne heldinnen als die van Ibsen: zijn probleemzwangere, psychisch gekwelde dames zijn de typische theeverslindsters, de ideëele afneemsters van van Nelle en andere theegrootheden. Even theeverzadigd, letterlijk of figuurlijk, zijn de histerische, kwijnende of opgejaagde vrouwenfiguren der broeders de Goncourt, deze streelzieke minnaars van abnormaliteiten, en de zenuwzwakke, cultuurmoede creatuursels van Arthur Schnitzler. Thee is ook het elixer der zielskranke, tot leven onbekwame Eline Vere, de heldin uit het zeer knap geschreven boek van Couperus. Thee is het aftreksel der eeuwenoude, stagneerende, zijdepapieren, oververfijnde, staartdragende en voetenverkleinende mandarijnencultuur der Chineezen. Al het slappe, kleur- en geurlooze, verijlende en vervluchtigende dezer met onvruchtbaarheid geslagen beschaving heeft zich gecondenseerd in de thee.

Thee is de drank der mercantiele en comfort-beschaving. De natuurnabije, reactiesnelle, mediterrane volken met hun natuurlijke soberheid drinken geen thee. De Angelsaksische landen en de volken die den invloed hunner bridge- en cocktailcultuur ondergaan hebben en wier ideaal is ulsters, pullovers en plusfours te dragen en hun kinderen Daisy of Sheila te noemen, zij verslinden thee en drenken hun ziel daarin, tot zij de kleur krijgt van theerozen. Thee is het beste sop om het cosmopolietisch en smakeloos allegaartje, dat de cultuur van sommige hedendaagsche „betere" kringen uitmaakt, mee te overgieten. Thee is zelfs te krachteloos om onmatig gebruikt te worden: zij voedt geen deugd of geen ondeugd. Nooit is er iemand bij gebrek aan thee gestorven, nooit iemand door de thee verzwolgen. Zij kent noch de zwellende verbolgenheid, noch het gekrenkte terugtreden van het koninklijke water, zij heeft geen vermoeden van den fonkelenden hartstocht, de zondoorgloeide innigheid van den keizerlijken wijn. Thee is de beste gezellin voor sentimenteele gesprekken.

* * *

Ter geruststelling mijner theelievende lezeressen verklaar ik zuster thee, deze Chineesche zuster thee, graag een plaats onder de zon te gunnen en ik verzoek diezelfde lezeressen mijn geschrijf niet al te serieus te nemen. Het gaat eigenlijk niet om de thee, het gaat om andere dingen, ook om het volgende.

Een der beste steekproeven om het gehalte, het plan van een romanschrijver te bepalen, is, dunkt me, het theegebruik in zijn boeken. Er komt — hoe ontmoedigend dit ook is — bijna geen

roman van de pers, waarin niet herhaaldelijk of voortdurend thee wordt gedronken. Zoo zelden als er de eenvoudige ritus der natuurinlijving, het drinken van water, of de esoterischer plechtigheid, het wijndrinken, in vermeld wordt, zoo tergend frequent is er het zinlooze inslurpen van thee. Men zou haast als formuul kunnen opstellen: de waarde van een roman is doorgaans omgekeerd evenredig aan zijn hoeveelheid theeverbruik. In een zin-en klankvol boek als Arthur van Schendel's „Fregatschip" wordt, als ik me goed herinner, geen druppel thee geschonken. Zelfs een zoo eigenwillig romancier als Menno ter Braak laat zijn helden zoo alledaags optreden dat zij heel huiselijk thee drinken. Er wordt gefluisterd dat een toonaangevend dichter op het oogenblik romans zit te schrijven: de hemel geve dat er geen thee in zijn boeken worde gedronken!

Er is niets tegen te zeggen, dat romanhelden heele okshoofden thee verslinden, maar laat ze dit zwijgend en in eenzaamheid doen, of met hartstocht, uit wanhoop, zelfkwelling, theedrift of hoe dan ook, maar niet uit gezelschapsbeleefdheid of in de stemming, waarin zij een smoking aantrekken. Een held die uit louter vitalisme thee zou drinken, thee zou drinken met vervoering, die in de bekoring kwam voor een kop thee zijn ziel veil te hebben, zòo een zou interessant kunnen wezen; maar zoodra hij thee drinkt uit conventie-matheid, uit cultuurvermoeienis, is hij verloren. De Westersche beschaving zal nog eens te gronde gaan, verdrinken in een zondvloed van thee, zoo dit mogelijk was, en schaarsch zouden de Noë's zijn, die met hun theevrije ark drijvend bleven op de golven. En er zou slechts een fletse regenboog uit dezen theevloed opkleuren.

Het theegebruik, beweerde ik, is maszgebend voor het gehalte van den roman. Er zijn vooreerst de ontspanningsschrijvers die, onbekommerd om wat ze schrijven, slechts schrijven om bezig te houden, om te boeien, om verkocht te worden. Bij hen leest men zulke boutades: „Toen Mevrouw hem de thee aanreikte, nam hij deze dankbaar aan en dronk met welbehagen het verkwikkende vocht." Een boek met zulk een zin is reeds veroordeeld. Het is treinlectuur, onwaar en zinloos. De schrijver geeft er zich geen rekenschap van dat „thee" en „verkwikkend vocht" tegenspraak is. Hij schrijft maar wat zonder na te denken.

Dan zijn er de realisten, de niets-meer-dan-realisten. Zij noteeren, deelen mede, geven verslag als een kroniek en schrijven bijvoorbeeld: „Nadat Kitty had plaats genomen op de sofa, vroeg Ella opstaande of zij thee wilde. Op haar bevestigend antwoord werd haar in een blauw porceleinen kopje de thee gereikt, die zij met een achteloos „dank je wel" aannam." Zoo schrijven allereerstbeginnende auteurs, vooral vrouwelijke. Zij verstaan nog weinig van het vak: ze besteden twee volzinnen aan iets zoo zielloos, zoo minderwaardigs als theeschenken en achten het van belang precies te registreeren, hoe die thee-ceremonie in zijn werk gaat.

Vervolgens zijn er, en vooral in Nederland, de schrijvers en schrijfsters op-te-laag-plan. Bij hen heerscht een kleinburgerlijke huiskamerstemming, een pa-en-moe-atmosfeer, waarbij de Helleensche Muze wel in zwijm moet vallen. Zij laten hun helden en heldinnen soms „Hè! Hè!" zeggen en hebben geen gevoel voor litteraire standing. Wanneer zij een kop thee laten aanbieden, doet dit plat culinair aan. Een model van deze platvloersche huisbakkenheid, deze onverteerbare huiselijkheid is of was bijvoorbeeld Cornélie Noordwal. Maar ook betere schrijvers ontworstelen zich wel eens met moeite aan deze keukenlucht. Zoo staat er in een pas verschenen roman: „ — Hè! zoo'n kom thee doet je goed in je lichem!, meende Jannes, slurpend vol welbehagen aan het slappe vocht van thee met veel melk." Dit bederft voor mij de stemming. Deze slappe-thee-slurpende Jannes, die zich kranig voelt en „Hè!" zegt, heeft afgedaan en bezoedelt dit goedgeschreven boek.

„ — Blief u een kopje thee, mijnheer Pastoor?"

De Pastoor knikte en zei: „graag!"

Jilles Limburg, de schrijver van deze thee-episode, zegt er niet bij of de pastoor zijn thee ook uitdronk. Dit is al een aanwinst. Wie een dergelijke banaliteit neerschrijft, weet de sfeer nog niet te treffen en zijn stof niet uit de keuken op te heffen.

Tot bewijs mijner stelling over de omgekeerde verhouding van romanwaarde en theeverbruik diene o.a. dit citaat uit een afgrijselijk boek, dat „Het Graf der onbekende Vrouw" heet: „En Huug kreeg van z'n Emilie z'n kopje thee, misschien wel z'n 960ste van dit jaar (want Huug dronk geregeld driemaal 's daags twee kopjes — en 't was nu eerste helft Juni). Voor de aardigheid hadden ze eens uitgerekend, dat ze 'm in z'n leven al circa 70080 kopjes ingeschonken had." Alle geest is zoek in dit theegebazel. Er zouden heele lijsten van dergelijke thee-romances zijn af te schrijven. In tientallen Nederlandsche romans wordt het aanbieden en aannemen van thee met de nietszeggende uitspraken die dit ritueel plegen te begeleiden, aldoor weer opnieuw verfilmd.

Ook bij Menno ter Braak fungeert de theekan. Maar hij is een man van intelligentie en heeft een scherp zintuig voor het al of niet banale. Hij laat zijn creaturen niet vragen of knikken om thee, niet „thee?" en „graag!" zeggen, maar hij styleert het theegebruik, zoodat het de sfeer, het plan niet breekt. Zijn thee blijft als een sober en veredeld genot op den achtergrond; bij hem zouden de Muzen zelf en al de heroën uit den voortijd op de thee kunnen gaan zonder iets van hun majesteit te verliezen. De theeritus krijgt een zekere wijding, het wordt iets dat aan huisgoden, aan de heiligheid van den haard, aan het oude huisaltaar zou doen denken, wanneer we niet wisten dat Menno ter Braak van huisgoden en altaren niets hebben moet. Zie, hoe ter Braak dit huiselijk theedrinken tot een soort plengoffer stempelt: „Hij zag Marie theeschenken en hoorde haar beschaafde, zacht ironische stem." En als de aandacht voldoende van den theepot is afgeleid, mag

het thee-cermonieel weer even ingrijpen: „Marie gaf hem een kop thee, met haar mildsten glimlach."

Zoo mag er thee in een roman worden aangeboden. De vlag dekt de lading: de thee vervluchtigt, vergeestelijkt alshetware onder Marie's milden, mildsten glimlach. Er is hier geen sprake van theedrinken. Deze thee wordt niet gedronken. Noch „hij", noch Marie denken eraan dezen glimlach-overvleugelden thee stoffelijk te genieten: hier wordt de thee slechts g e s c h o n k e n; het is een middel tot styleerkunst, een plengoffer aan de wat dorre Muze van Menno ter Braak. Al het culinaire, huiskamerachtige, sfeerstorende is uitgebannen. Ter Braak's thee is een heel andere drank dan die van andere romanschrijvers, die slechts Dorles of van Nelle schenken; zijn thee moet gewonnen zijn uit een geurig kruid dat slechts bloeit aan den voet van den Olymp.

Zoo is de thee het symbool en de vloek der Hollandsche romankunst. Het eerste statuut der bekende roman-bekronende Maatschappij diende te luiden: „Alleen thee-vrije romans komen voor bekroning in aanmerking."

MIDDENDORP (Herman) JEUGDZONDE. (242) *f* 0.70. Ned. Keurboekerij, Amsterdam.

Veel woorden aan dergelijke romans als jeugdzonde te besteden is tijd en papier verknoeien. Wij kunnen het boek niemand aanbevelen.

FLETCHER (J. S.) HET GEHEIME KABINET. (252) van Rossum. Ned. Keurboekerij, Amsterdam.

Dit zou een aardig detective-verhaal zijn, indien het voortdurend gezinspeel op ongeoorloofde verhoudingen eruit was gelaten. Nu kunnen wij niet anders zeggen dan dat het boeiend is, maar voorzichtig te hanteeren.

BERGMANS-BEINS (J. H.) HET BLOED KRUIPT WAAR 'T NIET GAAN KAN. (234) *f* 1.60. Een vertelling uit het Drentsche Boerenleven. Kluwer, Deventer.

In deze eenvoudige vertelling, waarin het huwelijk van den zoon tegen den wil van zijn vader verwijdering tusschen de beide gezinnen te weeg brengt, zijn allerlei volksgebruiken beschreven waardoor het boek aan aantrekkelijkheid gewonnen heeft. Het stijfhoofdige karakter van den Drentschen boer, die van geen toegeven weten wil, ook al vraagt zijn eigen hart er om, is met veel talent geschetst. Een gezond, eenvoudig boek voor iedereen.

AYRES (Ruby M.) TOCH NIET TEVERGEEFS. (281) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van C. A. Dermoût-Visser. Kruseman, Den Haag.

Elspeth Hetherington is om het geld getrouwd met Roger Wynne van Windwhistle, een bruut van een kerel. Zij wonen in een oud verwaarloosd huis en Elspeth voelt zich doodongelukkig. Maar geen nood! Ayres maakt er 'n „happy end" aan, zelfs zonder de gewone driehoek. Na een hevige brand en een ernstige ziekte weet Elspeth ineens dat zij nooit haat, maar altijd liefde voor den man gekoesterd heeft...... Dat schijnt in de moderne wereld te bestaan! Nogal mallotig! Volwassenen, die niets beters te doen hebben, kunnen dit boek wel lezen.

Amerikaansche Literatuur
Poëzie en Drama
door JOS. PANHUYSEN.

Het is niet meer dan een overzicht der Amerikaansche poëzie, dat A. C. Ward geeft in „American Literature", vele figuren van wezenlijk, zij het secondair belang, vernoemt hij niet eens, hij zegt niets van de verzen van Conrad Aiken, van Alfred Kreymborg, van Jean Star Untermeyer, James Oppenheim en nog enkele anderen, die ook wel een behandeling verdienden en toch zijn de hoofdstukken over poëzie in dit boek zeker niet de minste, want de schrijver weet wat poëzie is, hij kent er het visionnaire karakter van, de wonderlijke eenwording van verbeelding en werkelijkheid. Ieder goed gedicht is een ontdekking der wereld, een ontdekking van een schoonheid, die verborgen blijft in het leven van alledag, maar toch ook in dit alledaagsche leven te vinden is op het zeldzame oogenblik, dat de werkelijkheid tot symbool schijnt te worden; het werkelijke gedicht komt voort uit een bijna ondragelijke begeestering, en een concentratie van den geest, die niet lang kan worden volgehouden. Het is daarom in het geheel niet verwonderlijk, dat er betrekkelijk weinig werkelijk goede gedichten en weinig echte dichters zijn, het is eveneens gemakkelijk te begrijpen dat de werkelijke poëzie in wezen vreemd is aan iedere rangschikking in klassen, zij is noch democratisch, noch aristocratisch, ondanks de gebezigde elementen. Walt Whitman vond zichzelf een democratisch dichter, evenals hoogstwaarschijnlijk Vachel Lindsay dit deed en Carel Sandburg dat doet, ofschoon ze zeer uiteenloopende verzen schrijven, maar in hun allervoornaamste werk, in hun meest poëtische scheppingen zijn zij enkel de zeer verwonderden, die zelfs in het democratische, het verwarde, duistere, alledaagsche Amerika, een schoonheid ontdekken, jubileerend, die hun tot symbool wordt. Walt Whitman is zonder twijfel een groot dichter, een Amerikaansch dichter ook, maar Amerika werd hem tot een universum, en dat universum tot een onuitputtelijk rhytme van verlangen naar een nog onbereikbare, maar toch spoedig bereikbare schoonheid, waarin kwaad en goed, kracht en zwakheid, hoop en vertwijfeling zouden worden opgenomen tot een stralende harmonie van hevige vreugde; de philosofie in zijn verzen is allerjammerlijkst onvolkomen, vol onverzoenlijke tegenstrijdigheden, en niet zelden krijgen zijn verzen van deze onhoudbare levensaanschouwing een zekere krampachtigheid, maar desniettemin heeft hij gezongen van deze aarde en van de wonderbaarlijkheid van den mensch, ook den gewoonsten mensch, als weinigen voor hem of na hem, hij heeft trachten te toonen, dat het leven van, laten we zeggen, een Amerikaanschen kantoorklerk, een geheim van schoonheid zijn kan van universeele beteekenis, en omdat hij slaagde, gaf hij geen „democratisch" gedicht, maar

een gedicht zonder meer, evenals Carel Sandburg dat deed in zijn verzen, die handelen over armen en rijken, over grooten en geringen, maar ten slotte over het menschelijke leven, den mensch, de aarde. Carel Sandburg ziet op een geheel andere wijze als Whitman, minder geweldig, meer in een zachte toegenegenheid, maar hij ziet vaak onvergetelijk precies. Men behoeft slechts te denken aan zijn terecht befaamd versje „Fog":

EUGENE O'NEILL

The fog comes
on little cat feet.

It sits looking
over harbor and city
on silent haunches
and then moves on.

Zooiets kan alleen een echt dichter maken; zulk een eenwording van verbeelding en werkelijkheid, leidend tot zulk een preciesheid, bereikte bijvoorbeeld de veel meer bekende Vachel Lindsay nooit geheel en daarom is hij misschien meer dan Sandburg of Whitman een "democratisch" dichter, maar hij is gelukkig herhaaldelijk ook inderdaad dichter en door alle effectbejag heen openbaart zich bij hem plotseling, telkens opnieuw, de oprechte verwondering over de verder duidende schoonheid der aarde. Hij offert te veel aan den zingzang van het metrum, hij is te barok en overdadig in zijn versieringen, maar zelden gaat de echte emotie geheel verloren en door de opzettelijke naïviteit en primitiviteit breekt telkens een wezenlijke eenvoud. De eenvoud, de verwerping van alle overgeleverde belemmerende beeldspraak, het wantrouwen in het al te algemeen aanvaarde schoon zijn vooral in dezen tijd bijna noodzakelijke vereischten geworden voor het ontstaan van poëzie, zij leiden bij sommige Amerikaansche dichters en dichteressen welhaast tot een ontluistering der werkelijkheid, zooals bijvoorbeeld bij Emily Dickinson. In haar korte, op het eerste gezicht zoo prozaïsch lijkende verzen schijnt de wereld en de menschheid gedagvaard voor een oordeel in kort geding. Maar men vergisse zich niet, deze rekening en verantwoording komt ten slotte uit op een jubilatie:

I reckon when I count it all
First Poets — then the Sun —
Then Summer — then the
Heaven of God —

en zoo gaat het verder, ook hier wordt uiteindelijk de werkelijkheid zinnebeeld, evenals bij de geringste aanleiding, in het werk van Robert Frost. Robert Frost is even oorspronkelijk als Emily Dickinson, maar hij is een rijker natuur, geen enkele regel in zijn werk spreekt van een schoonheid, die men pleegt te bewonderen, zonder onderzoek, bij overlevering, alle schoonheid zag hij zelf, maar hij zag ze overal, bij de eenvoudigen dezer wereld en bij de kleine gebeurtenissen en ontmoetingen van iederen dag, hij kan dichten naar aanleiding van een slijpsteen tot zijn vers een visioen schijnt te worden en hij dicht over het vergaan der wereld in een uiterste soberheid, strak en beheerscht:

Some say the world will end in fire,
Some say in ice,
From what I've tasted of desire
I hold with those who favor fire.
  But if it had to perish twice,
I think I know enough of hate
  To know that for destrcution ice
Is also great,
  And would suffice.

Deze uiterste beheersching, deze concentratie is het hoofdkenmerk van het goede vers, maar van het goede moderne vers in het bijzonder; slechts wanneer deze aanwezig is, worden de verzen van mindere dichters en dichteressen als bijvoorbeeld Elinor Wylie en Sara Teasdale, inderdaad poëzie, zij maakten ook de prachtige sonnetten en het buitengewone gedicht „Renaissance" van Edna St. Vincent Millay mogelijk. Soberheid, beheerschtheid, duidelijkheid waren ook de eisch, die de „Imagisten" aan de poëzie stelden. A. C. Ward heeft gelijk wanneer hij niet zoo erg groote bewondering heeft voor de verzen van Ezra Pound en John Gould Fletcher, de leider der „Imagisten", maar toch onderschat hij naar mijn meening het „Imagisme", hij vergeet dat het program dezer dichters geenszins bedoelde een school te maken en dat Amy Lowell, al droeg haar werk ook een uitzonderlijk karakter, toch ook bij de groep behoorde. Ten slotte bezit het werk van de „Imagisten" bij uitnemendheid ook een uitzonderlijk karakter, H. D. (Hilda Dolittle) is in haar verzen niet enkel een dichteres, die dicht naar een program, haar werk is meer dan een verzameling figuren in brons, als A. C. Ward half en half wil suggereeren, een diepe tragiek stroomt er door heen, nu en dan doorschenen en verklaard van een mysterieuze vreugde. Naast haar klassieke vormgeving schijnt de vormgeving van de meest moderne dichters van wie E. E. Cummings zonder twijfel de voornaamste is, buitengewoon verschillend. Maar ten slotte beoogt deze vormgeving, met zijn typografische eigenaardigheden, zijn afkortingen, zijn gebrokenheid, hetzelfde: de meest preciese en onmiddellijke weergave van visie en emotie, en welbeschouwd is het

meest waardevolle in het werk van Cummings niets anders dan dit geheimzinnige ineenvloeien van vreugde en smart, dit zonderlinge mysterie des levens:

- let the world say' his most wise music stole
nothing from death' -
                    you only will create
(who are so perfectly alive) my shame:
lady through whose profound and fragile lips

the sweet small clumsy feet of April came
into the ragged meadow of my soul.

Het is haast onbegrijpelijk, dat het moderne Amerika zulk een overvloed van werkelijk goede poëzie geschonken heeft, Amerikaansche poëzie inderdaad, die echter zelden alleen maar Amerikaansch is, die in zijn individualiteit een universeele beteekenis bezit, omdat zij in den Amerikaan op de eerste plaats den mensch wist te vinden, en niet den burger van een paalden staat.

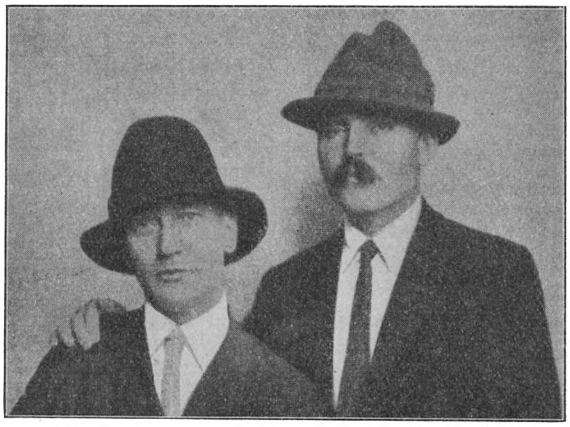

VACHEL LINDSAY EN STEPHEN GRAHAM
NA EEN BERGTOCHT

Vergeleken met de poëzie is het Amerikaansche drama veel minder bevredigend, juist daarom is het, in zijn geheel genomen, waarschijnlijk zooveel Amerikaanscher, in de beperktere beteekenis van dat woord. A. C. Ward zegt, dat een tooneeluitvoering in Amerika doorgaans buitengewoon verzorgd wordt, zoo verzorgd zelfs dat het spel der exécutanten, de enscèneering, het gebruik maken van tal van middelen tot het bereiken van een dramatisch effect, die met het gschreven stuk nauwelijks iets te maken hebben, het tooneelstuk zelf stilaan hebben gemaakt tot een onderdeel der opvoering, dat nog wel onmisbaar is, maar toch slechts van een ondergeschikt belang. A. C. Ward zegt meer, hij beweert, dat een dergelijke toestand steeds voorkomt, wanneer de eigenlijke dramatiek in verval is geraakt. Ook dat lijkt me meer dan waarschijnlijk. Het is in Nederland vooral Gabriëlle van Loenen geweest, die in haar studie „De Dramatische kunst en ons Tooneel" daarop de aandacht heeft gevestigd. Zoover mij bekend toonen

de moderne literaturen zeer zeker geen gebrek aan tooneelstukken, maar wel een gebrek aan dramatische stukken, het lijkt er soms op, dat het drama in de wereld van vandaag geheel gaat uitsterven. Men schijnt het wezen der dramatische handeling nauwelijks meer te kennen of niet bij machte te zijn een dergelijke handeling in beeld te brengen. Er is daar naar mijn meening slechts één bepaalde verklaring voor en Gabriëlle van Loenen gaf die reeds: zonder religieus besef is het onmogelijk een werkelijk drama te scheppen, alleen dit besef kan ons de menschelijke handelingen als dramatisch doen zien, en het is juist dit besef, dat bij vele moderne tooneelschrijvers niet te vinden is. Men kan het noodlot niet vervangen door het determinisme, noch de Godheid door een Freudiaansch symbolisme. Alleen het religieus besef kan uitkomst brengen voor de dramatiek, het geloof in een besturende Voorzienigheid. Men doet echter verkeerd als men dit besef en dit geloof verwart met een waardeering zelfs op godsdienstige motieven, van een bepaalde moraal of een bepaalde deugd, bijvoorbeeld de naastenliefde. Na de kluchten en melodrama's van Hoyt, Belasco en vele anderen, begon men in Amerika ook te voelen voor de „hoogere" dingen, en men ging er een soort probleemstukken schrijven, waarin een verburgerlijkt ideaal der christelijkheid, een verburgerlijkte moraal werden aangeprezen. Nog altijd, zelfs hier in Nederland, is „The Servant in the House" van Charles Rann Kennedy, op de planken een verschrikkelijke preek in dialoogvorm, met zeer zware effecten, een buitengewoon onwelriekende symboliek, maar die dramatisch vrij wel waardeloos is en ook als preek ten slotte zijn doel mist. Het is een der duidelijkste voorbeelden, die men kiezen kan om aan te toonen, dat christelijke goedmeenendheid en religieus besef niet hetzelfde zijn. De verdediging en de aanprijzing van een bepaalde moraal, van de eerlijkheid tot het uiterste en van de deugd in personificatie kan men ook aantreffen in de menigvuldige stukken van den Amerikaanschen Pinero, Clyde Fitch, maar ondanks de effecten, die het doen, waarschijnlijk omdat ze zoo grof zijn, en de vaak handige constructie der bedrijven, blijft het leven weg uit zijn stukken, zijn personen zijn marionetten en vaak weerzinwekkende marionetten, zelfs in hun onwaarschijnlijke deugdzaamheid. Bijna nergens vindt men dramatiek, zeer waardeerbare, zeer talentvolle karakterspelen bij George Kelly en Sidney Howard, in de allermodernsten als bij John Howard Lawson een revueachtige aaneenschakeling van tafereelen, die de menigvuldigheid en de bontheid der verschijnselen in de moderne maatschappij trachten weer te geven, maar de dreiging van het noodlot, het geweten en de wilskeus, het bovennatuurlijke element is afwezig, zelfs de negerspelen als bijvoorbeeld Paul Green's „In Abraham's Bosom" laten de dramatische mogelijkheden van het gegeven verdrinken in een moralizeerende didactiek. Ook de werken van de twee voornaamste Amerikaansche tooneelschrijvers, Elmer Rice en

Eugene O'Neill geven meer tooneelkunst dan dramatische kunst. In het expressionisme van Elmer Rice schuilen zonder twijfel mogelijkheden; juist door het breken met een de werkelijkheid nabootsend realisme bereikt hij hier en daar een preciesheid in de kenschetsing van bepaalde toestanden, die zeer indrukwekkend is, zijn werk is echter te zeer een verbeelden van toestanden, een feller waarneembaar maken van tragische omstandigheden en situaties, de individueele menschelijke figuur, de individueele menschelijke handelingen komen in het geheel niet tot hun recht. De aangrijpendheid van een stuk als „The Adding Machine" is meer van visionnairen dan van dramatischen aard, Mr. Zero is allerminst een tragische of dramatische figuur, hij is slechts een gedetermineerde nul, geen persoonlijkheid, welbeschouwd zelfs niet eens een type. Hij komt in de Elyseesche velden, maar de systematiek dezer Elyseesche velden toont hoe hopeloos modern ze zijn. Uit een gewoonlijk vrij eenzijdige visie op de moderne maatschappij, ontstonden de meeste expressionistische tooneelstukken en daarom zijn het slechts tooneelstukken meestal, waardeerbaar, maar niet als dramatische kunst. Het onderwerp van het drama is heel iets anders dan dramatische kunst. Het onderwerp van het drama is heel iets anders dan een maatschappijbeschouwing, het is de tragische handeling. Eugene O'Neill heeft in de eerste, de kleinere stukken, die hij schreef, als b. v. in „Emperor Jones", nu en dan welhaast werkelijke tragiek gegeven, hier bemerkt men nu en dan iets van de dreiging van een noodlot, hier is de hoofdpersoon een mensch, handelend, oogenschijnlijk zeker van zich zelf, maar in werkelijkheid voortschrijdend naar een beslissing, die hij hoogstens vagelijk vermoedt, maar zeker niet bewust ziet. Deze kleinere stukken spelen onder eenvoudige menschen, onder zeelieden en negers, in wie een religieus besef, meer of minder sterk, nog aanwezig is. In het latere en allerlaatste werk is Eugene O'Neill echter zoo sterk onder de betoovering gekomen van de theorieën van Freud, dat zijn stukken, met name „Strange Interlude" haast als een illustratie van die theorieën kunnen dienen. Een zoo onmiddellijke toepassing van een wetenschappelijke hypothese in de kunst is altijd voor de kunst hoogst gevaarlijk, maar nog wel in het bijzonder voor de dramatische. „Strange Interlude" is een lijvig boek, in twee deelen gesplitst en niet minder dan negen acten groot. Een zeer groot gedeelte wordt ingenomen door de gedachten van de „handelende" personen, iets wat uit den aard der zaak aan de meest elementaire eischen van het drama, de kunst der uiterste beperking en soberheid, geweld doet. Als men zou willen bewijzen, dat zonder religie een drama niet wel kan ontstaan, zou men waarschijnlijk niets beters kunnen doen dan het laatste en grootste werk van O'Neill ter lezing te geven „Mourning becomes Electra". Zooals A. C. Ward terecht opmerkt, toont een vergelijking van dit stuk met de „Electra" van Sophocles, onmiddellijk het tekort van den modernen auteur. Het is te hopen,

dat het drama in de wereld van dezen tijd herleven zal, want dit zou het teeken zijn van een gelukkige wending, niet alleen voor het tooneel, maar ook voor de literatuur in het algemeen en voor de andere kunsten en zelfs voor de maatschappij.

boeken - schouw

WADSLEY (Olive) HET LOKKENDE LEVEN. (272) *f 7.75* en *f* 2.50. Vertaald door Dicky Wafelbakker. Bruna en Zn., Utrecht.

Eindelijk de laatste bladzijde..... „272".... en de vraag rijst: waartoe dient het schrijven van zulk een roman?..... Wie heeft er iets aan?..... Dit kijkje in 'n wereld van flirt, echtscheiding, cocktails, fuiven en lanterfanten?.... Verstandige menschen kunnen zulk lichtzinnig gedoe niet apprecieeren en voor anderen is deze lectuur vergif. De enkele geschikte lui, die in dit filmachtig milieu optreden, maken de fouten der verkeerden niet goed. Ongeschikt.

SAPPER. HET EILAND DER VERSCHRIKKING. (271) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geautoriseerde vertaling van Mevr. N. Broese van Groenen. Bruna en Zn., Utrecht.

Wat zou 't leven eentonig zijn zonder de fantastische verhalen waarop Oppenheim, Wallace, Horler, Sapper enz. ons vergasten...... de misdaden, die wij dag aan dag in de kranten lezen, zijn flauwe thee vergeleken bij de stevige grog, welke deze uitvinders van gruwelen ons opdisschen. 'n Schat, waaromheen zich schurken van allerlei soort, aapmenschen, krokodillen, slangen, moerassen groepeeren, die het de wettige bezitster ervan onmogelijk maken er bij te komen, ondanks dat Jim Maitland, 'n bekende figuur uit de boeken van Sapper, haar bijstaat. Heel verstandig ziet Judy van het veroveren van de schat af, er heeft te veel bloed om gevloeid. 'n Sensatie-roman, voor ouderen boeiende treinlectuur verschaffend.

PAZ (Magdeleine) OMDAT IK ZWART BEN. (207) *f* 2.50 en *f* 2.90. Opnieuw vertaald door E. Brouwer. Em. Querido, A'dam.

Deze nieuwe vertaling van dit bekende boek over het neger-vraagstuk, waarover op bladzijde 191 van den vorigen jaargang van Boekenschouw staat, dat het een warm pleidooi is voor den verdrukten neger, is van beter gehalte en de uitgave keurig verzorgd. Uiteraard ernstige lectuur voor lezers met onderscheidingsvermogen.

BURNS (Robert E.) IK BEN EEN VLUCHTELING. (254) *f* 2.15 en *f* 2.90. Roman uit het leven van een kettingganger in Amerika. Naar het Amerikaansch door W. J. A. Roldanus Jr. Met illustraties naar de bekroonde gelijknamige film. Z. Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

In zijn voorwoord vertelt de schrijver dat hij een vluchteling is, niet voor de gerechtigheid maar voor de wet. Hij is gevlucht uit het kettinggangerskamp in Georgia, waar hij een ontzettende straf heeft doorstean voor een betrekkelijk klein vergrijp. Hij beschrijft de aanleiding tot zijn straf: zijn misgreep en het leven in het kettinggangerskamp met groote soberheid, waaraan ongetwijfeld dit onopgesmukte verhaal zijn groote populariteit te danken heeft. De ontzettende toestanden in de gevangenkampen van deze Amerikaansche staat schreien ten hemel en van verbetering der gevangenen is in dit systeem geen sprake. Een boek dat zulke vreeselijke gebeurtenissen beschrijft kan alleen door ouderen ter hand genomen worden.

Het tragische leven van Charles Baudelaire II

door DR. B. M. BOEREBACH.

Het leven van Baudelaire biedt ons schrille, ontmoedigende contrasten, maar het geeft vóór alles het schouwspel of tenminste het gevoel van de immerdurende worsteling eener ziel, die zich vergeefs aan de greep van Gods genade tracht te ontworstelen.

Of hij in opstand komt tegen het gezag van zijn stiefvader, generaal Aupick, ofwel de duivelsche mulattin, Jeanne Duval aan zijn leven kluistert; of hij zich overgeeft aan alcohol en opium ofwel zich dompelt in de zwoelste wellustbaden, het beteekent alles de strijd, die deze ziel te voeren heeft, om de zucht naar het oneindige, die haar verteert, te ontvluchten:

> Faites votre destin, âmes désordonnées,
> Et fuyez l'infini que vous portez en vous!

Maar zijn roep is vergeefsch. Hij zelf moèt gehoorzamen aan den onontkoombaren dwang van zijn genie, dat er naar haakt zich, — zij het soms ook door ongerijmde middelen, — een harmonisch levensmilieu te scheppen.

* * *

Wanneer de Fleurs du Mal in bundel verschijnen en bijna overal een echo van afkeuring gewekt hebben, komt niettemin de roem tot den dichter, maar zijn komst laat hem onverschillig, zooals alles hem onverschillig laat, wat niet direct zijn eigen zieleleven betreft.

* * *

Zijn moeder is hem intusschen vreemd geworden. Als ambassadrice gevierd in de hooge kringen, die zij frequenteert, aanbeden door haar man en door wie haar omringen, is zij slechts meer aan haar zoon gebonden door de tranen, die zij om hem stort. Zij schaamt zich over zijn zieken geest en de vlagen van krankzinnigheid, waaraan hij lijdt, doen haar den jongen vreezen. Overigens nauw bewaakt door haar man, durft zij hem niet opzoeken in de arme toevluchtsoorden, waar de kanker der ellende rusteloos aan dit leven vreet. Hij geeft zich over aan mindere hartstochten. Laudanum, opium, alcohol, hun aller hulp wordt ingeroepen om den kwellenden dorst te lesschen naar slaap en vergetelheid, die zijn keel doet uitdrogen, maar die zijn verstand geeselt en opzweept tot ongekende hoogten.

Echter is er in dezen dichter, die bij herhaling valt, en die zich zijn vallen ook bewust is, ja daarop, door hoogmoed vervoerd, menigmaal prat gáát, iets, wat hem belet de laagste en afschuwwekkendste van alle groote geesten te worden. Nimmer toch zien wij hem zijn ziel òm het kwaad in het kwaad storten en voortdurend zien wij hem voor een wijle ontzwemmen aan de poel van het verderf. Het accent van zijn stem, hoe uitdagend ook, behoudt daardoor vrijwel immer een doffen grondtoon van smeekende nederigheid:

> Lecteur paisible et bucolique
> Sobre et naïf homme de bien,
> Jette ce livre saturnien
> Orgiaque et mélancolique.
>
> Si tu n'as fait ta rhétorique
> Chez Satan, le rusé doyen,
> Jette! tu n'y comprendrais rien,
> Ou tu me croirais hystérique.
>
> Mais si, sans se laisser charmer
> Ton oeil sait plonger dans les gouffres,
> Lis-moi, pour apprendre à m'aimer;

Ame curieuse qui souffres
Et vas cherchant ton paradis,
Plains-moi!...... Sinon, je te maudis!

En zoo staan wij voor de ongehoorde verrassing, het welhaast onbegrijpelijk wonder, dat uit zooveel schrikwekkend-duistere gedachten, zooveel opeengehoopt slijk, waarboven zoovele zwoele miasmen van wellust en ontucht hangen, een poëzie werd geboren van welhaast ongeëvenaarde muziek en architectuur en coloriet.

Het samenleven met Jeanne Duval, zijn verdere kameraadschappen, zijn gemeenzame omgang in de Parijsche café's, zijn edele vriendschap met Théodore de Banville en met den tintelenden Théophile Gautier, zijn herhaalde ontmoetingen met talentvolle schilders, romanciers en critici, wat al onbeteekenende gebeurtenissen zijn het, vergeleken bij wat er in zijn binnenste leeft! Trouwens, de menschen, met wie hij omgaat, kennen hem niet. Niemand vermoedt de grootsche gave, die met haar verslindend vuur den geest doorspookt van dezen bijna belachelijken en schrikwekkenden halfbohémien, die de geaffecteerde manieren heeft van een aan lager wal geraakt edelman. Deze aristocraat van het woord wisselt de grofste vloeken met zijn mulattin. Zijn rusteloosheid drijft hem tot voortdurende verandering. Hij heeft de manie van het verhuizen, zooals die van midden in een zin van onderwerp van gesprek te veranderen. Hij bewoont vervallen appartementen, welker verval niet de glansen van het verleden vermag te dooven; hij begraaft zich in afzichtelijke krotten, om zich er aanstonds over te beklagen deze keus gedaan te hebben.

Zijn omgeving is een onmogelijke, zooals Jeanne Duval onmogelijk is. Zij kleedt zich in kostbare, maar verlepte toilettes, bij den uitdrager gekocht. Blootsvoets, heupwiegend schrijdt zij voort door de nauwe, muffe kamers en nog immer beteekent zij voor den onstuimigen fantast, de onmetelijkheid van den verwoestenden zonnebrand over de tropische zee, het palmgewuif in zwoelen zeewind, de bedwelming en de afschuw ook, waarmee de excessen gepaard gaan, waartoe zij hem vervoert.

Quand les deux yeux fermés, en un soir chaud d'automne
Je respire l'odeur de ton sein chaleureux
Je vois se dérouler des rivages heureux
Qu'éblouissent les feux d'un soleil monotone;

Une île paresseuse où la nature donne
Des arbres singuliers et des fruits savoureux;
Des hommes dont le corps est mince et vigoureux
Et des femmes dont l'oeil par sa franchise étonne.

Guidé par ton odeur vers de charmants climats,
Je vois un port rempli de voiles et de mâts
Encor tout fatigués par la vague marine,

Pendant que le parfum des verts tamariniers
Qui circule dans l'air et m'enfle la narine,
Se mêle mon âme au chant des mariniers.

(Parfum exotique)

Tu mettrais l'univers entier dans ta ruelle,
Femme impure! L'ennui rend ton âme cruelle.
Pour exercer tes dents à ce jeu singulier,
Il te faut chaque jour un coeur ou râtelier.
Tes yeux, illuminés ainsi que des boutiques
Ou des ifs flamboyant dans les fêtes publiques,
Usent insolemment d'un pouvoir emprunté,
Sans connaître jamais la loi de leur beauté.
Machine aveugle et sourde, en cruautés féconde!
Salutaire instrument, buveur du sang du monde,
Comment n'as-tu pas honte et comment n'as-tu pas
Devant tous les miroirs vu pâlir tes appas?

La grandeur de ce mal où tu te crois savante
Ne t' a donc jamais fait reculer d'épouvante,
Quand la nature, grande en ses desseins cachés,
De toi se sert, ô femme, ô reine des péchés,
— De toi, vil animal — pour pétrir un génie?

O fangeuse grandeur! sublime ignominie!

De dagelijksche kwellingen en de onbeteugelde zeden, waaraan Baudelaire zich oorspronkelijk met wellust heeft overgegeven en welke hij uit een zekeren bluf niet geschroomd heeft tot het uiterste op te drijven, zijn hem dra geworden tot evenzoovele Nessus-hemden. Wanneer het eene zich van zijn vleesch losmaakt, is er onmiddellijk een ander om het met dezelfde giftige intimiteit te omsluiten. Zijn persoonlijke voorkeur verwijdert al diegenen van hem, die door zijn genialiteit als instinctmatig worden aangetrokken. En deze meester van alle harmonische mogelijkheden wordt tot een wezen, waartegen spoedig èn wetten èn gebruiken in opstand komen. Een verdorvene? Een krankzinnige? Neen, erger dan dat: een onbegrijpelijk wezen, een raadselachtige ziel, waarvan weldra niemand meer de moeite zal doen het geheim te ontcijferen.

Toch zijn er enkelen, die zich om het heil van dezen zonderling blijven bekommeren. Daar is de rechterlijke ambtenaar Ancelle, wiens onverzettelijke trouw Baudelaire soms de onweerstaanbare lust opdringt, om zich op gewelddadige manier van hem te ontdoen. Immers deze man was een levend dossier, terwijl de dichter een man is van losse bladen. Zelfs de inkt heeft voor hem geen wijding als voor andere schrijvers. Hij werkt uit het hoofd en pas in de allerlaatste minuut zet hij zich tot schrijven neer. Zijn werk komt omhoog uit de woelende kolk van zijn onstuimig-bruisende gevoelens en zijn moordendheldere gedachten en paart zijn gisting aan de bedwelming, die alcohol en opium hem geven: zijn werk slaat kokend door zijn aderen als zijn bloed.

Baudelaire staat verwonderd over zich zelf en realiseert zich nauwelijks de taak, die voor hem is weggelegd, hij beluistert slechts de betooverende muziek, die onafgebroken de snaren van zijn ziel in trilling houdt. Hij is onweerstaanbaar geboeid en ondergaat het geheim van zijn dichterwezen. Totdat plots de muziek zich baanbreekt naar zijn bewustzijn, als hij voor het eerst kennis maakt met de magisch orchestratie van Wagners T a n n h ä u s e r. Sidderend rijst hij op uit zijn stoel. En bleek, hijgend, verwilderd, krankzinnig als Shelley, toen deze eenmaal zijn dubbelganger voor zich zag, luistert hij toe, te midden van de ontstelde menigte, die hem omringt. Het geheim van zijn persoonlijkheid is hem op eenmaal geopenbaard.

En zijn F l e u r s d u M a l evenals zijn proza uit de P a r a d i s a r t i f i c i e l s geven ons naast hun ongeëvenaarde klankspeling en naast de hoogere verlangens, die er ons uit toeklinken, dezelfde physieke vreugde weer, die als een fluidum heel Baudelaires werk doortrekt en die hem aangreep bij deze onvergetelijke Wagnervertolking. Deze dichter overtreft daardoor in expressiviteit de beste verzen van een Racine en een Lamartine. Zijn gehoor en zijn tot het uiterste gespannen zenuwen zijn tot een volheid van receptiviteit gekomen, die hem in staat stelt de minste klankschakeering te registreeren en zijn ziel ontvangt mede elk der onbestemde geluiden, die de straat tot ons doet opklinken, wisselend met de uren en de seizoenen.

Te midden van alle kwelling ankert zich dan de stellige overtuiging in zijn ziel, dat het vers een eigen, een absoluut leven leidt, het leven der oneindigheid.

Wanneer Baudelaire van de natuur spreekt, doet hij het zonder liefde en zonder vereering. Hij doet haar een onverdiende eer aan met haar te vergelijken met de scheppingen der menschen en haar te binden aan hun lot. Hij leeft op stràat en vàn de straat. De Seinestroom is, als hij zelf, een voorbijgaand bezoeker van Parijs en van andere plaatsen. Herfst en winter worden hem slechts voelbaar gemaakt door het werk van den mensch. De menschelijke arbeid, het menschelijk verdriet, het levend vleesch, het doode lichaam, al wat de mensch gewild, begeerd, vervloekt of gemist heeft, ziedaar de spook-

beelden, die in het intense leven van een wereld, waarvan hij alle wetten kent, zijn geest geen oogenblik rust laten.

Zijn eeuwige slapeloosheid — een zuster van zijn genie — dringt hem de vrees op, dat zelfs in den dood hem de slaap zal onthouden blijven en wanhoop grijpt hem aan, als hij bedenkt, hoe opium en wijn die afschuwelijke plaag dan niet meer bestrijden kunnen. En zijn nachtwaken doen hem schril zijn onmacht zien om anderen zijn gevoelens en gewaarwordingen te doen deelen. De mulattin ziet met laatdunkendheid op hem neer en bedreigt hem. Tusschen Madame Sabatier en Baudelaire, haar protégé, bestaat in waarheid geen hartstochtelijke verhouding. Baudelaire kent slechts één waarachtige minnares, de slapeloosheid, die haar kouden adem blaast over zijn door de angst geprikkelde zenuwen, zij verfijnt de scherpte van zijn verzen en wiegt en spant zijn zinnen tot het uiterste: siddering vaart door deze overgevoelige ziel:

Grands bois, vous m'effrayez comme des cathédrales,
Vous hurlez comme l'orgue; et dans nos coeurs maudits,
Chambres d'éternel deuil où vibrent de vieux râles,
Répondent les échos de vos *De profundis*.

Je te hais, Océan! tes bonds et tes tumultes,
Mon esprit les retrouve en lui! Ce rire amer
De l'homme vaincu, plein de sanglots et d'insultes,
Je l'entends dans le rire énorme de la mer.

(Obsession)

Ondanks het feit, dat hij meesterlijke vertalingen levert en critische artikelen schrijft, waarvan de picturale visie een wonder van juistheid èn scherpte is, ondanks het feit, dat hij zich uitput in allerlei anderen arbeid, blijft het ongeluk hem bij en neemt een welhaast catastrophale afmeting aan, als zijn meest getrouwe uitgever failliet gaat.

Naast de armoede grijpt ziekte hem dan aan. Zij kwelt hem met speldeprikken eerst, met degenstooten dan en zij tast achtereenvolgens zijn oogen, zijn ledematen, en zijn borst aan, om zich eindelijk voor goed aan zijn haard te nestelen.

Baudelaire verafgoodt Parijs, de eenige stad, zooals Madame de Staël eens zoo kernachtig gezegd had, waar men zonder geluk kan leven, de eenige stad ook, waar het ongeluk eenige smaak kan hebben. En toch was Parijs ook voor Baudelaire een „bevolkte eenzaamheid", zooals Mauriac het noemt en aan zijn nood paarde zich de wreedheid van de menigte uit deze wereldstad, want Parijs is wreed voor hem, wreeder dan voor wien ook. Verschrikkelijke zenuwpijnen leggen bovendien knellende banden om zijn van moeheid bezwijkende hersenen, die van plannen overvuld zijn, van stervensverlangen ook en van angst voor een leven hiernamaals.

Hij weet het, hij is er zeker van dat roem en geld niet verre van hem zijn, op eenige jaren afstand misschien. Deze zekerheid laat hem onberoerd. Maar een onweerstaanbaar verlangen ontwaakt in hem om toch niet in het niet te verdwijnen, om toch niet onder te gaan in de onverbiddelijke, eeuwige slapeloosheid. Als werktuigelijk, en nieuw, komen de katholieke zangen uit vroeger jaren weer op zijn lippen en hij prevelt oude gebeden en kruist weer de handen. Mystieke gevoelens, die men door heel de rij van zijn gedichten zag kiemen ontwaken in hem. Lèven, lèven langs nieuwe banen en bezield door nieuwe gevoelens of stèrven, stèrven, en dan God bereiken en zich door Hem doen begrijpen. Zijn gehallucineerde geest wordt door deze verlangens heen en weer geslingerd. De brieven, die hij zijn moeder schrijft vanuit Brussel, waar ziekte en ellende hem vasthouden, schreeuwen zijn nood, zijn zucht naar God uit. Hij voelt zich ten doode gedoemd en hij is bereid te gaan.....

Vrienden komen aangesneld: Nadar, Ancelle en anderen. Zij stellen hem gerust, zij ondersteunen hem en leiden hem rond: hij schept voor eenige dagen nieuwe adem en informeert belangstellend naar zijn in Parijs teruggehouden vrienden: Banville, Gautier en Leconte de Lisle. Maar aanstonds grijpen zijn kwalen hem opnieuw aan en het is in de St. Lupuskerk in Namen, — waar hij

documenten bijeenzamelt —, dat hij plotseling wankelt en neerstort. Hij zal dezen aanval slechts als menschelijk wrak overleven, van spraak en verstand goeddeels beroofd. Als hij te Parijs weerkeert, is het om zijn vrienden het schouwspel te bieden van een lijden, dat de supreme voleinding beteekent van het groote levenswerk, met lijden doorweven, dat hij in zijn litteraire producten heeft nagelaten.

In den stootenden zang, in de sonore biecht van dezen geest in voortdurenden strijd met het vleesch, in den klagenden en toch fieren kreet, die den lippen van dezen bloedend-gewonden dichter ontstijgt, schuilt de diepe menschelijkheid van zijn kunst en in deze roerende poëzie herkent zich de mensch op smartelijke wijze.

boeken - schouw

BIRKNER-COURTHS (Friede) HET EEN OF HET ANDER. (251) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Twee verhalen van een der dochters van Mevr. H. Courths-Mahler, die beiden luchtige en lichte lectuur bieden voor volwassenen.

TREYNOR (Albert M.) HET VLUCHTENDE SPOOR. (239) *f* 2.25 en f 2.90. Vertaling van C. M. van Goorde. „De Combinatie", R'dam.

De wijde vlakten van de woestijn vormen het gebied waar deze schrijver zich het meest thuis voelt. Hij volgt daarin Jackson Gregory na, maar heeft een veel bedachtzamer wijze om een verhaal in elkaar te zetten dat daarom toch niet minder frisch en boeiend is. Zijn held gaat op zoek naar een in de woestijn zwervend „first class" renpaard, Bleuboy, dat daar met nog twee andere renpaarden voor iedereen verborgen leeft. Er zijn nog eenige liefhebbers op jacht naar die dieren, waaruit allerlei conflicten en gewelddaden voortkomen. De verhouding van Jason en het als man verkleede meisje, dat met hem meegaat, blijft ongerept zoodat het boek voor volwassenen aangename ontspanningslectuur is.

WIJCK MASON (Van) DE GELE PIJL. (205) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", A'dam.

Als men de meeste reislectuur van den laatsten tijd sérieus zou nemen, dan moet men wel aannemen dat de geheime agenten van groote mogendheden bijna niets anders doen, dan uitvinders van alles-verdelgende oorlogswerktuigen belegeren om deze voor het hoogste bod ofwel op slinksche wijze in handen te krijgen. De gele pijl is in dit verhaal het werktuig waardoor èn uitvinder, èn een paar afgezanten van verschillende landen vermoord worden en de Engelsche agent is natuurlijk de „kraan" die volgens het bekende spreekwoord van de twee honden.......... de derde is. Volwassenen.

PACKARD (Frank L.) ONDANKS ZIJN FOUTEN. (214) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Jeanne Reyneke van Stuwe. Johan Mulder, Gouda.

In de laatste boeken van dezen schrijver vinden wij herhaaldelijk op de meest sensationeele wijze godsdienstige onderwerpen verwerkt, hetgeen onaangenaam aandoet. Dingen, welke wij ons uit onze jeugd herinneren als het vallen van een zwaar kerkkruis op den huichelaar om hem tot inkeer te brengen en andere zijn door dit verhaal gemengd, dat gaat over een afgevallen, op den verkeerden weg geraakten priester-student, die om aan een beschuldiging van moord te ontkomen, de plaats inneemt van een priester en al diens werk verricht. Het kan alleen in een boek van Packard gebeuren, dat niemand iets van dit infame bedrog merkt en de pseudo-priester op handen gedragen wordt door de bevolking. Bij een bezoek van den bisschop komt hij tot inkeer en bekent zijn schuld. Het liefdesthema is zeer sober gehouden. Godsdienstige zaken worden niet oneerbiedig behandeld in dit boek, maar het geeft toch een onbehagelijke indruk, daarom is voorzichtigheid geboden.

Onder 4 oogen met: Albert Kuyle

door ADR. SASSEN.

Er zijn auteurs, die zoo welwillend zijn te lijken op het beeld dat de lezer zich van hen — onbewust vaak — gevormd heeft.

Er zijn óók auteurs die deze „welwillendheid" niet bezitten. Onder hen heeft men zeker niet de onbelangrijksten; ik denk b.v. aan G. K. Chesterton, die naar het uitwendige, de levende paradox is van zijn speelsch, veerkrachtig proza.

Ook Albert Kuyle bleek bij confrontatie soms het verwonderlijke tegen-beeld dat de lezer of lezeres zich voorgesteld had te ontmoeten.

Inderdaad; Kuyle is allerminst zoo slank als de ranke masten van de schepen in zijn verhalen; hij is bewegelijk, maar niet zoo watervlug als de zwaluw-snelle kano's van Kalua; zijn gezichtshoek mist de scherpte van het vlijmende proza zijner pamfletten.

En deze pertinente weigering analoog te zijn aan het mogelijke wensch-beeld zijner lezers, zet de schrijver Kuyle even beminnelijk als vrijmoedig voort in de wijze waarop deze dichter „burger" is.

Ik bedoel: er zijn letterkundigen wien de litteratuur van het speciale pak druipt. Lieden, bij wie het litteraire assimulatie-proces als door een mica-wand, bij voortduring te observeeren is; lieden, die een papierlucht verspreiden als een bibliotheek in de Hondsdagen; een lucht die je in het gezicht slaat als de lauwe tabakadem van een pruimer.

Tot dit genus behoort Kuyle gelukkig niet. Hij lijkt in niets op het plaatje uit de bloemlezing. Hij weet gelukkig wat tabak is, en wat wijn. Hij kan met u over de samenstelling van spijzen praten met de volkomen eerlijke onbevangenheid van den mensch die de gaven Gods niet alleen op den juisten prijs weet te stellen, maar ze ook waardeert met die belangstelling welke een gezonde liefde voor de werkelijkheid verraadt.

* * *

Men weet dat Kuyle op verschillende wijze den groei en den bloei van het moderne proza heeft gestimuleerd. Als uitgever, als conférencier, als vriend en zeker niet het minst als auteur.

Dit alles gaf mij aanleiding, temeer waar zijn roman „Jonas" binnen afzienbaren tijd gaat verschijnen, om hem enkele sententies over het nieuwe proza, de katholieke kunst en de constellatie der vaderlandsche litteratuur te ontlokken.

Ik stuurde hem dit vraaggesprek ter verificatie toe, waarna ik het mijn lezers ter kennismaking kan aanbieden.

* * *

Op een late Zaterdagmiddag zit ik tegenover hem, in een lichte werkkamer, die uitzicht geeft op een polder vol lente-zot vee.

Het licht stroomt overdadig binnen, op de ronde, gele werktafel, de grijze wanden, de boekenkast, de schrijfmachine.

Op de boekenrekken de coryphaeën der moderne Fransche litteratuur, vooral Cendrars; boven de Remington een kaart van het Morgenland, waar de omzwervingen van den weerbarstigen man Gods Jonas in cirkels en lijnen staan aangegeven.

Een wandschildering van Lambert Simon, teekeningen en doeken van Eyck en van v. Rees.

Ik steek van wal: „Kuyle, je hebt eens, jaren geleden, in „De Nieuwe Eeuw" een oproep gepubliceerd, die al een verwijt in den titel droeg: „Luiaard in de Jungle." Je zei toen te wachten op den man, die z'n vulpen los zou schroeven om een begin te maken met het schrijven van het „nieuwe proza". Hoe denk je er nu over? Is het nieuwe proza er gekomen — jouw vingers bleven ook niet koud van de typ-machine — en aan welke hoedanigheden moet de moderne roman- en novellenkunst voldoen om volgens jou „nieuw proza" te zijn. Is het vooral het z.g. „Visueele proza?" Ik kijk, in de stilte, die na deze zelf-verwekte vragenvloed ontstaat, naar de man tegenover mij, die eerst langzaam, dan vlugger, maar steeds met een opmerkenswaardige zorg voor de juiste formuleering zijn antwoorden geeft. Hij houdt het hoofd schuin, in den stand die aandachtigen kenmerkt, de oogen achter de brilleglazen worden grooter: — dan:

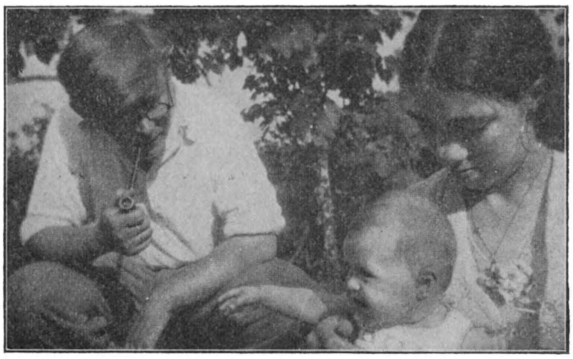

ALBERT KUYLE MET VROUW EN KIND

„Nieuw proza veronderstelt op de eerste plaats een n i e u w e lezer. Een aanwezig-zijn van 'n nieuwe levensmentaliteit aan beide kanten. Ik bedoel: de laatste generaties voor den oorlog waren in doorsnêe lezers omwille van de ontspanning, hetzij dan dit woord genomen in den zin van amusement, hetzij in de betere beteekenis van vervoerd te worden tot buiten het daagsche leven.

De jongere menschen na den oorlog vroegen naar den auteur die het leven openbrak, en die kern liet zien welke hun verborgen bleef. Zij eischten minstens de dingen en de menschen nieuw te mogen zien, blinkend of roestig, maar van dien kant benaderd welke hun de sleur en hun beperkte blik steeds verborgen hield.

Zeker, de schrijftechniek is ernstig beïnvloed door de werkwijze van den modernen cineast, maar dat neemt niet weg dat de

aanduiding „visueel proza" eigenlijk alleen iets zegt over het uiterlijke, en dan nog iets onjuists.

Wij moeten die uitdrukkking meen ik niet bezigen, omdat de zintuigelijke waarnemingen van den auteur, en de zintuigelijke reacties van den lezer, heel zeker niet tot de oogen beperkt blijven."

— In dàt geval zou men het beter „oculair" proza moeten noemen, werp ik er tusschen.

Kuyle knikt bevestigend, hij gaat dan door: „Als ik een voorbeeld uit vroeger eigen werk mag kiezen, ... in de novelle „Krassin 78", uit het bundeltje „De Bries", meen ik, dat het kleine détail van de druppels condenswater op de verwarmingsbuizen, beter dan een wijdloopige totaalbeschrijving de suggestie van benauwde rust in een scheepsruim oproept. Er zijn al veel vroeger in de Hollandsche verzen, voorafbeeldingen van wat later de karakteristieke vormgeving van het moderne proza zou worden. Ik denk aan een regel uit Herman van den Bergh's „Liederen uit het dal": „zij stoven lach".

Daarin heb je al een associatie van de waarnemingen van gehoor en gezicht.

Bij van Ostayen zijn dergelijke snijpunten van de zintuigelijke waarneming voortdurend te observeeren. Zij zijn er echter, niet op of om zich zelf —, maar alweer als uitingen van een verhevigde ontvankelijkheid."

De aandacht voor het woord en zijn verschijningsvorm — Kuyle-zelf schrijft b.v. „gele" altijd met twee e's, aangezien hij dat „geeler" vindt dan met eene — brengt ons tot de door Kuyle hoogelijk bewonderde van Schendel.

Niettegenstaande deze bewondering vindt hij hem toch „het gevaarlijkste voorbeeld dat een jong auteur zich kan kiezen", maar: „dit is waar: zijn boeken zijn ongelooflijk knap gecomponeerd en tegelijk bewijzen zij het vermogen van hun auteur tot de breede klankschildering. Z'n „Fregatschip Johanna Maria" heeft een machtigen diepgang. Zijn proza heeft onnoemelijk meer kans tot blijven dan dat van H. Roland Holst b.v.; Holst's „Deirdre en de zonen van Usnach" bijv., heeft inderdaad groote kwaliteiten, maar het is proza van een voorbije generatie — subliem, maar uitgediend. En ik geloof nu eenmaal dat de jongere generatie, in haar geheel tenminste, knapper is dan de oudere."

— Kuyle, je hebt in hetzelfde vroegere Nieuwe Eeuw-artikel de belangstelling nog trachten gaande te maken voor den biografischen roman. Wat was de reden?

„Ik geloof dat het schrijven van een biografischen roman voor een jong auteur de beste methode is, om zich de labeur van het roman-schrijven eigen te maken."

— Wat is je oordeel over de „vies romancées" van den laatsten tijd?

„Theun de Vries' „Rembrandt" is onvoldoende. Dan is mij de „Rembrandt" van Kees van Dongen nog liever."

— En „Jan Steen" van Kelk?

„Dat is vrijgezellen-litteratuur! Kelk heeft de reputatie een typisch-oûbollige geestigaard te zijn. Zijn vergissing is nu dat hij Jan Steen, die veel te groot voor hem is, aan dezelfde bittertafel wil trekken."

— Hoe denk je over het algemeen over de schrijvers van den dag?

„Nu, over het a l g e m é é n beschikt de doorsnêe-Amerikaansche story-teller over meer techniek en methodische fantasie dan Marsman of iemand van ons."

— En Fabricius? Vin-je niet dat zijn productie nog niet volop „lectuur" is en nog net geen „litteratuur?"

„Die onderscheiding bestaat voor mij niet. Fabricius is overigens het levende bewijs dat er geen alleen-zaligmakende roman-vaktheorie bestaat. Zeker, Fabricius kruipt in de huid van v. Schendel — al wat je wilt —, maar hij neemt me mee, ademloos.......

— En what about den r o m a n s c h r ij v e r Marsman?

„Zijn „Vera" vind ik beneden pijl; wat ik van „de glimlach van de Mona Lisa" gelezen heb, dito. Het is dezelfde geest-doodende zeurstijl die het proza van ter Braak onleesbaar maakt..... „Hampton Court", bijv. ...... je wordt al bedrogen door den titel. Wat hadt je immers na zóó'n titel mogen verwachten? gladgeschoren gazons, grijze dames, die met een zilveren schaar rozen afknippen.... portdrinkende ouwe heeren en wilde hazewind-honden. In plaats daarvan krijg je een schoolmeesterachtig bedenksel, dat des auteurs afstamming van een domineesgeslacht afdoend publiek maakt.

— Zie je in Vlaanderen iets dat hoop geeft op het nieuwe proza?

„Ik niet, — jij?" De interviewer moet helaas deze ontkenning beamen. Kuyle vervolgt: „Menschen, waar je 't van verwachten kon, zwijgen. En de heer Gerard Walschap is 't zeker n i e t. Zijn romans konden ook: „Aphorismen uit de interne kliniek heeten!"

* * *

Dan komen we tot de eischen van het katholieke kunstenaarschap en het katholieke proza. Kuyle is vol scherp-gespannen aandacht, hij belijdt met hartstocht zijn geloof in een k a t h o l i e k e kunst. „Vorm en inhoud zijn voor mij zeker één. Niet iedere aanleiding vind ik goed genoeg voor het scheppen van proza. De meest volmaakte techniek is voor mij volkomen van onbelang zonder een gelijkwaardigen inhoud. Door de inhoud óók onderscheidt zich het nieuwe proza van het oude. De boeken van de nieuwere auteurs liegen niet. Niet dat zij eerlijk zijn op de manier waarop onze groote realisten dat waren...... die waren maar zoo plaatselijk eerlijk!

De jongere proza-schrijvers laten de schildering van het al-

gemeen-aangename voor wat die waard is en hun oprechtheid deed hun gebieden betreden die jaren en jaren verboden waren geweest.

Dàt mag de lezer terecht vragen van het nieuwe proza, dat het hem begeestert, overtuigt...... niet lauw en slap achterlaat, maar nieuwe krachten in hem overstort...... zijn bloed rijper en donkerder maakt en hem zelf tot een beter mensch.

Den Doolaard's „Druivenplukkers" b.v., wordt eerst een recht belangrijk boek, waar de auteur dieper in de menschen graaft, en er de mogelijkheden in ontdekt voor een bovennatuurlijk verankerd levensinzicht.

De mogelijkheden van het d i r e k t e e f f e k t zijn voor een niet-katholiek grooter dan voor den katholiek, maar de kans van den laatste om in de litteratuur en in de menschen te b l ij v e n, is oneindig veel grooter. Het geloof in God is de voedingsbodem voor een katholieke kunst — iederen dag opnieuw moet je je leven inschakelen op de motorische kracht die Christus is.

Ik zal nooit een roman schrijven, die geen katholieke roman is; ik acht geen groot boek denkbaar zonder die kwaliteit.

In de „Roeping-periode" is God in de pruts-litteratuur binnengehaald, juist zooals men iemand, die lang afwezig is geweest het eerste half uur met de grootste aandacht omringt. Daarna is dat haastige Godsbeeld verdwenen omdat het niet uit een innerlijke noodzaak voortkwam.

De reactie die toen bij de katholieke auteurs intrad, was een zekere schroom, want wanneer 'n mensch z'n eigen leven op de hand neemt en het houdt naast de ideale conceptie van het katholicisme in z'n werk — dan merkt hij hoe hoog zijn droomen boven zijn leven stijgen. Toch mag dat geen aanleiding zijn tot dadenloosheid en on-katholiek défaitisme. Je zult moeten blijven probeeren je eigen leven in overeenstemming te brengen met het ideaal in je boeken. Dat is geen huichelarij. Hierom al niet, omdat je zelf gelóóft wat je schrijft, hóópt het ten slotte zoo ver te brengen. En bovendien tracht je de droom van dat waarachtig katholicisme over te hevelen in andere menschen.......!"

* * *

Ik ga nu de klassieke eind-vraag van ieder interview stellen:

— Wat zijn je toekomst-plannen, Kuyle?

„Ik ga een biografie schrijven over Kardinaal van Rossum: „De Roode Kardinaal". Verder 'n boek moderne sprookjes: „Het houteren mannetje".

Bij de uitgeverij Paul Brand verschijnt een dezer weken een bundel novellen: „Weerlicht", met illustraties van Lambert Simon; in het najaar komt bij dezelfde uitgeverij een roman „Harten en Brood" uit. Het is een boek naar het gelijknamige film-scenario van mijn hand.

Dan binnenkort bij de uitgeverij „Vox Romana" een bloem-

lezing uit mijn polemische en pamflettistische arbeid: „Alarm".

Tenslotte nog een reportage-boek....... maar dat blijft een verrassing."

* * *

De spoel van ons gesprek loopt af.

Het is avond geworden; Kuyle knipt de groote, melkwitte lichtbal aan — plotseling en vol als een geheimzinnig fenomeen.

LINCOLN (Joseph C.) EEN WELDOENER. (222) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Jeanne Reyneke van Stuwe. Mulder, Gouda.

Lincoln is een schrijver van goede en geschikte volkslectuur. Zijn verhalen gaan niet hoog maar zij bevatten een opvoedende strekking, gezonde moraal en een eenvoudige aardige intrige. Ook dit is er weer een, waarin met veel humor verteld wordt hoe een onhandige, geleerde natuurkundige met veel geld een aardig, flink jongmeisje helpt en de gelukkigste man van de wereld wordt. Een boek dat men iedereen als aangename tijdpasseering in handen kan geven.

AYRES (Ruby M.) HARTENVROUW. (203) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", R'dam.

De geschiedenis van een al te edelmoedige vriend en een verdrukt en valsch beschuldigd jong meisje trekt Ruby Ayres nogal eens aan. Zij verwerkt dit thema minstens tweemaal per jaar in een van haar romans. De lichtzinnige toon der gesprekken, en de dikwijls moeilijk te aanvaarden situaties maken dit boek voorbehouden lectuur.

BAILEY (Temple) ZILVEREN MUILEN. (272) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Weinigen der schrijvers van dezen tijd blijven zichzelf zoo gelijk als deze Amerikaansche, die met goeden smaak en in beschaafden toon een vlotten roman weet te schrijven zonder stootende of prikkelende scènes of dik opgelegde sensatie. Haar boeken bieden goede ontspanningslectuur voor volwassen lezeressen. Zij schrijft vlot en de intriges zijn spannend genoeg om niet vervelend te worden. Een jonge dame, een erfenis, een losbol, een ridder! ziedaar het geraamte van „Zilveren Muilen". Een boek ter verpoozing.

HOOGSTRATEN-SCHOCH (A. van) HORIZON. (316) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kok, Kampen.

Haar roeping getrouw om in al haar boeken te getuigen van haar christelijk geloof, heeft de schrijfster in dezen roman een onderwerp gekozen, waar wij niet zoo waardeerend tegenover kunnen staan als b.v. tegenover haar mooie boek: Gouden Teugels. Een zendelinge —al wordt zij nog zoo sympathiek voorgesteld —, het zuiver protestantsche milieu, het bekeeringswerk door leeken, door vrouwen, dit alles heeft voor ons weinig interesse. Mevrouw van Hoogstraten-Schoch is een schrijfster van talent en zij heeft in dezen roman haar hart uitgeschreven. Haar stichtelijk boek verdrinkt niet in stichtelijkheid. Een boek met mooie gedachten en degelijke inhoud, waarvan zij, die de protestantsche tendenz kunnen onderscheiden, genieten zullen.

TUTTLE (W. C.) DE SHERIFF VAN MONTANA. (238) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", R'dam.

'n Far-west roman van een ons onbekenden schrijver, waarin de noodige revolver-schoten paffen, maar waardoor ook een boeiende draad loopt: 't zoeken door 'n eigenaardige sheriff naar 'n moordenaarsbende, die onze aandacht gespannen houdt. Als treinlectuur voor liefhebbers boven de achttien niet onaardig.

FRANSCH

I. LOUIS DELATTRE. Plus est en vous. Paris, La Renaissance du Livre, 1932.

Een voorgaand werk van M. Louis Delattre, *Du côté de l'ombre*, droeg als onderschrift: *Carnets d'un médecin de prison*. Het nu gepubliceerde valt onder dezelfde categorie. Het bevat zes novellen, waarvan ieder de analyse geeft van een psychologisch geval, dat door de geneeskunde geïnspireerd werd.

Het is alleszins begrijpelijk, dat er een wisselwerking tusschen geneesheer en romanschrijver bestaat: hun wegen kruisen elkaar tè dikwijls. Het overkomt den romanschrijver bij herhaling, dat hij een jaloerschen blik werpt op den schat van menschelijke ervaringen, die de doktoren zich in de uitoefening van hun ambt verwerven. Deze laatsten van hun kant ondergaan soms de bekoring, hun waarnemingen in verhaalvorm te gieten en zich tot moralisten op te werpen. Maar dit betreden van elkaars terrein geeft gewoonlijk vrij middelmatige resultaten en het gebeurt zelden, dat daaruit een zoo evenwichtig en solied werk geboren wordt als dat van M. Louis Delattre. De oorzaak hiervan ligt in de dubbele roeping van dezen schrijver, die, dokter *geworden*, een *geboren* verteller was.

Zijn boek, zoo rijk aan inhoud, is de geestelijke vrucht van een man, die gewerkt en geleefd heeft, die zich onder de andere menschen mengde en die hun zorgen deelde.

Zijn beste inspiratie put hij uit zijn liefde voor het leven en zijn medelijden tot den medemensch. Zeide hij niet van een ander van zijn bundels vertellingen, dat hij dien geschreven had „*pour exalter la radieuse misère de vivre*"?

In deze verhalen komen zijn gewone bekommernissen aan den dag: zij concentreeren zich om de menschelijke smart; zij pleiten voor de menschelijke waardigheid; zij zoeken op het spoor te komen van de veelal verborgen zedelijke schoonheid. Zij hebben veel weg van het essai: zij stellen zich ten doel vernuftige en scherpzinnige, soms ook paradoxale en gewaagde ideeën en theorieën te toetsen aan kenmerkende feiten en geëigende voorbeelden. En de aaneenschakeling dezer ideeën vormt een soort theorie van de geneeskunst, evenals een voortdurende les in menschlievendheid.

Maar gelukkig blijven het geschiedenissen, aan de volle werkelijkheid ontleend, die ons op schrandere wijze worden voorgehouden. Geen enkele ontbreekt het aan karakter of beteekenis: sommige vertoonen het kenmerk van de eigenlijke novelle, die op zèkere wijze haar sensatiewekkende ontknooping tegemoetgaat, terwijl andere den lezer doen verwijlen bij schilderachtige

opmerkingen en controversen, die hem tot overweging brengen. Hoewel ieder dezer novellen tot een bespreking noopt, moge ik volstaan met deze laatste opmerking: De vertelkunst heeft haar gevaren en door haar gestadig te beoefenen, komt de verteller gemakkelijk tot een al te geprononceerde liefde tot het buitengewone en wonderbaarlijke. Hij laat zich te zeer meesleepen door zijn verbeelding.

Maar een werk als dit moest deze laatste een nieuwe plaats geven en voor het hoogste effect zijn toevlucht nemen tot uitzonderlijke situaties. Het moest de gevoelens tot het uiterste opvoeren en zijn personen in soms vèrgaande handelingen werpen. Het komt den criticus dan ook niet in den zin den schrijver deze vrijheid te verwijten, omdat hij er voor waakt natuur en waarheid te respecteeren en zijn gebeurtenissen met dezen eerbied voor natuur en waarheid te verzoenen. Het meer of minder geslaagde van deze verzoening stelt ons in staat deze novellen naar waarde te ordenen en te constateeren, dat er drie zijn, die zich bijzonder onderscheiden: *Le Vin nouveau*, *Dix-huit ans* en *L'homme qui courut pour mourir*.

M. Louis Delattre oogst succes op een terrein, waar anderen — en zeer grooten —, gefaald hebben. Hij slaagt erin de menschelijke geheimen, die de cliniek ontdekt, in litterairen vorm over te brengen, en gelukkige romantische verhalen te enten op wetenschappelijk vaststaande waarheden. (Volwassenen)

Dr. B.

II. JEAN TOUSSEUL. *Au bord de l'eau*. Rieder, Paris. 1933.

Met dezen bundel novellen voert Jean Tousseul ons een keer te meer terug naar de oevers van de Maas, naar „het grijze dorp" met zijn fabrieken en steengroeven, waar de schrijver zooveel onsterfelijke herinneringen achterliet. Jean Tousseul wijdt vele bladzijden aan de beschrijving van het leven en het werk van hen, die hun zwoegenden arbeid geven aan vuur en aan steen. En opnieuw vertoont zijn proza de bekende mengeling van technische nauwkeurigheid en nederige poëzie.

Wij vernemen akelige geschiedenissen, die nog immer de dorpskroniek van hun onheilspellendheid vervullen en zien die ons in de levendigste kleuren voorgehouden. Zoo worden de verhalen van de *Exode* of den tragischen dood van *l'Homme de la grue* tot een werkelijk episch gebeuren, dat zich afspeelt te midden van zuiver gebeelde landelijke en industrieele décors.

Toch ontsnapt de schrijver meermalen aan het milieu, dat hem onder zijn betooverenden greep gevangen hield. Hij verandert van kader en personen en maakt zich in dit boek voor het eerst ook los van wat er te eng persoonlijks was in zijn voorafgaand werk, dat te veel gecomponeerd werd uit door hem en bij hem geziene of gehoorde dingen.

Wij verheugen ons om deze verandering en zien nu in enkele

uitstekende fragmenten als *Dans les dunes* en *la Randonnée du grillon*, waartoe hij waarlijk in staat is: het werden uitstekende stukken vol objectief, helder en pakkend psychologisch inzicht. (Voor allen) Dr. B.

DUHAMEL (Georges) LE NOTAIRE DU HAVRE. Paris. Mercure de France. 12 frs. 1933.

Niet alle geschriften van Georges Duhamel staan op gelijke hoogte. Deze chirurg die tijdens den oorlog een onnoemelijk aantal operaties verricht heeft, heeft ook een ontelbare rij boeken geschreven, gedichten, tooneelstukken, romans, reisverhalen, studies. Wanneer hij op dreef is, is hij een schrijver van ongewoon talent. In „Le Notaire du Havre" is Duhamel op zijn best. Wie ervaren wil hoe men over een kleinburgerlijk, binnenkamersch en eng milieu schrijven kan zonder zelf kleinburgerlijk en binnenkamersch te worden, zoodat de sfeer nimmer in 't kleinburgerlijke en enge overslaat, maar steeds „gehoben" en artistiek blijft, leze dit boek. Duhamel beschrijft hier zijn (werkelijke of gefingeerde) kinderjaren, het leven in den familiekring op een bovenverdieping ergens in een der volkswijken van Parijs en dit vale, kleurlooze leven krijgt zin en gloed onder de hand van den verteller. Het effene, onbelangrijke bestaan dezer menschen wordt in een hoogere menschelijkheid opgeheven, zoodat de lezer geboeid wordt door de dagelijksche lotgevallen die hen treffen. Een zorgende moeder die opgaat in haar gezinsbelangen, een wonderlijk type van een vader, een droomer en een ridder, zij scheppen een sfeer die dit enge milieu iets diepers, iets bijzonders geeft. Slechts een schrijver van groot formaat kan dit gegeven tot een schoone verbeelding maken. Een bijzonder boek, waarbij echter de godsdienst eenigszins in het gedrang komt.

GEORGES DUHAMEL

BARRÈS (Philippe) AINSI QUE L'ALBATROS. Plon, 12 frs. Paris, 1933.

Een oud-strijdersroman van den zoon van Maurice Barrès. Her-

haaldelijk is de mentaliteit beschreven der uit de loopgraven teruggekeerde soldaten, die den weg in het gewone leven niet of moeilijk terugvonden. „Der Weg zurück" bleek in alle oorlog-voerende landen eenigszins versperd. Ook Philippe Barrès heeft dit thema aangegrepen. „Ainsi que l'Albatros" zinspeelt op een bekend gedicht, waarin Baudelaire beschrijft, hoe deze koninklijke vogel, wanneer hij op een schip is neergelaten, al het koninklijke verliest en hulpeloos wordt. Zoo ongeveer vergaat het den oorlogsheld Roland in den roman. Als hij na zes jaren afzondering en loopgraafleven terugkeert, ondergaat hij de bedwelming der zinnen in de verovering eener Oostersche schoonheid, Nadjane. De eerste bedwelming wordt „le grand amour", maar op den duur drijven zij met tragische noodzakelijkheid van elkaar weg. Roland pleegt in wanhoop zelfmoord.

Barrès heeft dit avontuur in grootschen stijl en met hoog gebaar beschreven; maar of de oorlogs-ervaring (of-onervarenheid) van Roland hier de oorzaak der verwijdering was, is twijfelachtig. Het rampzalige maîtressen-wezen, zooals dit in Frankrijk bloeit en dat het huwelijk tot een caricatuur maakt, draagt in zich zelf de kiem tot uiteenval, tot oplossing. Waar de natuurlijke wet in haar kern verwond wordt — zooals hier, kan slechts onheil volgen. Ondanks Barrès' hooge gezindheid en afkeer van het platte, vulgaire, is de basis zijner menschen- en levensbeschouwing volstrekt immoreel. Slechts voor rijpe lezers.

DUITSCH

WIECHERT (Ernst) DIE MAGD DES JÜRGEN DOSKOCIL. (222) 4.80 M. Albert Langen / Georg Müller. München.

Ernst Wiechert is een naam die tot nu toe nog al te zeer bij die der Duitsche modeschrijvers, de Vicki Baums, de Feuchtwangers etc., heeft achtergestaan. Zijn regionale roman, die boven vermeld staat, is een der beste die het vorig jaar in Duitschland verschenen zijn. Wiechert beschikt over een ongewoon talent om landschap, menschen en lotgevallen tot een wonderbaar geheel te vereenigen, om het menschenbestaan op een mysterieuzen achtergrond vol occulte werkingen en beïnvloedingen af te teekenen. Scherp omlijnd staan deze menschen op een fonds van geheimzinnige, tragische krachten, aan wier invloed zij zich nauwelijks te ontworstelen weten.

Het verhaal speelt in het aan bosschen en moerassen rijke Oost-Pruissen. Het zijn natuurnabije, aardegebonden menschen, die in de sterkte van hun eenvoud hun weg gaan, die God willen geven wat Godes is, maar wier leven nog geworteld zit in vreemde bijgeloovige praktijken en heidensche gebruiken. Jürgen, de veerman-visscher, een goedige, zwijgzame reus met iets van de stoere grootheid der oud-Bijbelsche figuren in zijn wezen, heeft zijn vrouw verloren en woont eenzaam in zijn hut bij de rivier. Tot

ERNST WIECHERT

er een jonge vrouw, Marthe, bij hem komt, die beseft dat hier haar plaats is. Zij is lid der Mormonensecte, die in het land en plotselinge sectarische beroering gewekt heeft en wier leider, Mac Lean, met zijn vrouwelijke volgelingen ergerlijke praktijken uitoefent. Marthe echter wordt Jürgen's vrouw, doch zij vinden den vrede niet voordat zij haar belager uit den weg geruimd heeft. Wiechert heeft deze vreemde gebeurtenis beschreven met de wondere klaarte en in de eigenaardige sfeer van een „tweede gezicht": geheel de roman doet als een „tweede gezicht" aan. Het is een bijzonder boek, dat slechts in handen van rijpere lezers dient te komen.

HALUSCHKA (Helene) DER SOHN ZWEIER VÄTER. (246) 4.80 M. Kösel & Pustet, München.

Zeker bewijst deze roman van Haluschka de veelzijdigheid van haar talent. In haar vorig boek „Der Pfarrer von Lamotte" openbaarde zij het eenvoudige leven van een verloren dorpje in de Jura; „Der Sohn zweier Väter" verwerkt het bij uitstek moderne probleem: de jeugd, geplaatst tegenover de groote vraagstukken van het moderne leven. Wolf Wilde is de jongeman, die zijn strijd te vechten heeft tegen het ongeloof van zijn omgeving, die er een tijd door overmeesterd wordt, maar die tenslotte toch, door een vrouw, op den weg naar God teruggevoerd wordt.

We zouden hier en daar de karakteriseering der personen wat dieper, de ommekeer psychologisch wat overtuigender verantwoord gewenscht hebben, maar overigens is dit een roman waarin de Katholieke ideeën zuiver uitgedragen worden, terwijl de moderne sfeer, waarin het geheel zich afspeelt, juist en suggestief getroffen is. Volwassenen.

BUSSE (Herman Eric) HANS FRAM, das deutsche Gesicht. (354) 4.— M. en 5.80 M. Paul List Verlag Leipzig.

Dit is een boek van de soort, welke het verklaarbaar maakt, dat het Duitsche „ich" en „wir" soms een minder aangenamen klank bezitten. De schrijver laat een zekeren Hans Fram zijn leven

vertellen, maar 't behoeft niemand te verwonderen, als hij er erg veel prijs op zou stellen, dat men ging gelooven des schrijvers leven te lezen. Hoe 't zij, de „ik" van 't boek is zoo zeer overtuigd van zijn eigen belangrijkheid, dat nagenoeg de heele roman door zijn eigen aangelegenheden in beslag genomen wordt en de lezer den indruk krijgt, geheel buiten zijn wil in iemands privé aangelegenheden betrokken te zijn. Hoe zelfingenomen die Hans Fram is, mag voorts hieruit blijken, dat de roman als ondertitel draagt, „das deutsche Gesicht", terwijl men geen ander gezicht te zien krijgt dan dat van den hoofdpersoon. Is dit ontactisch, onsympathiek is de wijze, waarop Lena Mack, die Frams vrouw wordt, hem haar vaders leven vertelt. Zóó onverschillig spreekt men zelfs niet van een vreemde.

En toch bevat deze uit „Lust am Trug" verzonnen Selbstbiografie van een met „Drang nach Wahrheit" vervuld groot schrijver, die in een provinciestad opgegroeid den nieuwen tijd in Duitschland ziet groeien en een nieuwe toekomst voor Duitschland ziet rijpen, heel mooie passages, die evenzoovele geslaagde novellen zouden zijn geworden, als de schrijver zich zuiver bewust geweest was van de grenzen van zijn kunnen.

Het begin, waar Hans Fram zijn jeugd vertelt, schijnt alles te beloven. Het hoofdstuk „der Fremdenlegionär" lost al een deel van die beloften in, evenals de volgende „Zu Straszburg......" tot en met „Marguerite Nägeli", waarin het tragische lot geschetst wordt van een leelijke vrouw, met een sterk liefdesverlangen. En ook in de rest van het boek komen werkelijk mooie brokstukken voor, maar 't geheel wordt bedorven door de Germanengestalte van Hans Fram, die zich steeds maar naar den voorgrond dringt en het uitzicht belemmert op het toch ook belangrijke leven der minder belangrijke menschen, het uitzicht der dingen en hun schoone ordening. - In dit opzicht wordt de stofomslag symbolisch: een prachtige foto van Gothische ramen, als omlijsting van steedsch leven en dwars er door heen en alles beheerschend de naam „Hans Fram".

Zij nog geprotesteerd, tegen het feit, dat de schrijver Rembrandt op pagina 137 heel kalm annexeert.

Volwassenen.

BAUER (Josef Martin) DIE SALZSTRASSE. 4.50 M. en 5.80 M. Piper & Co., München.

Dit boek behandelt een probleem, dat in onzen modernen tijd reeds meermalen het onderwerp voor een roman is geweest, n.l. de groote omwenteling die het doordringen der industrie op een dorp kan veroorzaken, een verschijnsel waartegen zelfs oeroude tradities het glansrijk moeten afleggen. Voor de ongetwijfeld begaafde schrijver J. M. Bauer is dit aanleiding geweest een onderwerp te kiezen, dat de uit deze omwenteling voortvloeiende conflicten nog meer toespitst door de bevolking van het dorp uit twee groepen te doen bestaan n.l. een visschers- en boerenbevolking.

In de eerste leeft de onregelmatigheid van het bestaan; zij vormen de groote drijfveer tot het „nieuwe" dat onafwendbaar komen moet. En zij, die eerst de minsten waren en op minachtende wijze werden betiteld als „heel andere menschen" treden als overwinnaars uit den strijd te voorschijn. De muur der traditie wordt verbroken en allen worden meegesleurd. Wat eens tot het wezen van het dorp behoorde, verdwijnt onherroepelijk en radicaal.

De wijze waarop de schrijver deze strijd in enkele individuen uitbeeldt getuigt van een sterk talent. Buitengewoon zuiver is de teekening van de onrust, die de bewoners aangrijpt. Zij zijn als planten, als boomen die met hun wortels diep in den bodem vastzitten. Van verre lokt echter het nieuwe, het onbekende en ondanks uiterlijke afkeuring en afzijdigheid, groeit innerlijk een onbestemd verlangen: de schaduw van het verschijnsel dat industrie heet. Bauer heeft deze geest in zijn boek weten te bereiken zonder te schermen met troostelooze fabrieksgebouwen, hooge fabrieksschoorsteenen, eindelooze rijen arbeiders en wat nog meer als illustratie van de industrie kan dienen. Dit is één van de groote verdiensten in dit werk.

Volwassen lezers kunnen dit boek ter hand nemen.

ENGELSCH

WALPOLE (Hugh) ALL SOULS' NIGHT. (369) 7/6. Macmillan and Co. Ltd., London.

Hugh Walpole exploiteert den min of meer latenten zin van den doorsnee-mensch voor het macabre en het „supernatural", het laatste in de onchristelijke beteekenis. Hij doet dat goed, — voor Britsche lezers, gezien de critieken in Engelsche periodieken. Naar Hollandschen smaak iets te veel. Vooral wanneer hij daarin zoover gaat, dat hij zuivere „ghost stories" schrijft. Hollandsche lezers vallen daar over het algemeen niet in; het riekt naar sensatie en de werkelijke, diepe beteekenis vragende zin voor het bovennatuurlijke wordt er niet door voldaan. Walpole past zich nauwkeurig aan bij den smaak van het grootste deel van het huidige Britsche publiek; het gevaar bestaat dat veel van zijn werken daardoor spoedig verouderd zullen zijn, ook al omdat zij niet die kwaliteiten bezitten van diepe indringing welke dit verouderen zouden kunnen verhinderen. Toch zou men hem onrecht aandoen door hem geen auteur van talent te noemen. Hij bezit een beduidend scheppend vermogen, de voor romankunst noodzakelijke harmonie tusschen verhaal en karakterweergave blijkt meermalen merkwaardig goed getroffen, zijn stijl is vlot — zelfs wel eens al te vlot, waardoor oppervlakkigheid ontstaat —, bovenal, hij kan een v e r h a a l schrijven en weet te boeien, ook al is men het met zijn gegeven niet eens.

Deze eigenschappen gelden ook voor zijn laatst verschenen boek, een bundel korte verhalen. Zij zijn alle ingesteld op het macabre en het supernatural waarvan we hiervoor spraken. Som-

mige, als „Tarnhelm" en „The Little Ghost" zijn te specifieke spookverhalen-zonder-meer, om te kunnen bekoren, maar een story als „The Silver Mask" is diep aangrijpend door zijn onderwerp en de suggestieve sfeer waarin zich het noodlot van Sonia Herries voltrekt.

Door den aard der onderwerpen is de bundel alleen geschikt voor volwassenen; nerveus-gevoeligen onder hen kunnen echter, — ten bate van hun gemoedsrust —, het boek beter ongelezen laten.

FISCHER (John) TO DREAM AGAIN. (284) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

De vermelding dat „To Dream Again" op Hawaii speelt, zou het vermoeden kunnen wekken dat het een incidentenroman is in het bekende film- en magazine-genre. Dit is niet het geval, en een uitsluitend sensatie zoekend lezer zal het boek spoedig dichtslaan. „To Dream Again" is allereerst een roman van karakterbeelding en psychologische analyse; incidenten en intrigue zijn weinig meer dan ornamenteering daarvan. De hoofdfiguur is Hubert Coleman, een der Hawaïaansche pioniers uit de negentiger jaren, die na een meer dan 30 jarig verblijf in Engeland, op een world cruise, het eiland een vluchtig bezoek brengt, in gezelschap van zijn tweede vrouw. Voor zijn geest speelt zich dan het verleden opnieuw af: zijn eerste komst en verblijf op het eiland, het huwelijk met zijn eerste vrouw, dochter van zijn patroon, de geboorte van zijn zoon, en den dood van zijn vrouw. Zoo wordt ook dit verleden den lezer geopenbaard, met onderbreking van wat tijdens het bezoek gebeurt. De gebeurtenissen van het verleden zijn niet onbelangrijk; zij vormen te zamen een ietwat stug loopend, maar toch interessant verhaal. Maar eigenaardig en vreemd-suggestief is het effect, dat ontstaat nu het verleden ter plaatse geschouwd wordt vanuit het heden. Hubert Coleman, die een zelfzuchtig en laf man is, heeft tijdens zijn jarenlang verblijf in Engeland zichzelf en zijn vrienden een totaal verwrongen beeld gesuggereerd van Hawaii en zijn leven daar. Thans, plotseling met de werkelijkheid van het verleden geconfronteerd, die zich onweerstaanbaar aan hem opdringt, nu hij Hawaii terugziet, realiseert hij zich de waarheid van dat verleden en erkent hij zijn eigen lafheid. Die lafheid weerhoudt hem ook den ouden vriend, met wien hij indertijd op Hawaii kwam, die daar nog woont, en die hem door en door kende, op te zoeken. Na eenige dagen vertrekt hij weer — en wordt dan opnieuw onmiddellijk de traditioneele oud-pionier, die zijn omgeving vergast op romantisch gekleurde verhalen over het wondere Hawaii.

De lezing van den roman moet beperkt blijven tot behoorlijk ontwikkelde volwassenen.

LANCASTER (G. B.) PAGEANT. A NOVEL OF TASMANIA. (416) 7/6. George & Unwin Ltd., London.

Een deel van zijn aantrekkelijkheid ontleent deze roman aan

het tooneel der handeling: Tasmanië, dat terra incognita is in de litteratuur, terwijl de indruk gewekt wordt dat de sfeer van dit land goed getroffen is. Overigens is het een familieroman, die eenige geslachten omvat; — typeerend onderwerp voor een vrouwelijk auteur. De gebeurtenissen groepeeren zich rond de familie der Sorleys, Comyns en Merricks, — van 1826 tot het einde der 19de eeuw, — meer in het bijzonder rond de figuren van Madam Sorley en haar kleindochter Jenny. De schrijfster heeft haar veelzijdig onderwerp met talent behandeld: de karakteristieke eigenaardigheden van elk tijdvak zijn tot uitdrukking gebracht en hebben haar invloed op de personen, die er in leven. Die personen zelf zijn talrijk en verscheiden; alledaagsche en meer dramatische gebeurtenissen wisselen elkaar af; de geschiedenis der kolonie vormt den achtergrond.

De zoo talrijke en verschillende levensuitingen in dezen roman vereischen een voorbehoud der lezing tot gerijpte, volwassen lezers.

CURLE (Richard) CORRUPTION. (310) 7/6. Constable & Co Ltd., London.

Richard Curle heeft zich blijkbaar geïnspireerd op de werken van zijn vriend Joseph Conrad; „Corruption" doet inderdaad eenigszins denken aan het romantisch realisme van Conrad's oeuvre. Maar Curle's roman is toch grootendeels avonturenverhaal gebleven; den schrijver van „Corruption" ontbreekt het cosmisch bewustzijn van Conrad, dat zulke geweldige levensproblemen met de handelingen der personages wist te verbinden. Curle heeft dit ook beproefd, maar zijn misdadigster, Mrs Findlay, aan wier persoonlijkheid hij dit vooral heeft getracht te demonstreeren, is wel een spookachtig individu geworden, dat echter niet van binnenuit leeft; in haar geschiedenis kan geen cosmisch drama aangevoeld worden. „Corruption" kan daarom niet anders gelezen worden dan als mystery story, zonder meer; als zoodanig is het een knap opgezette en uitgewerkte roman, waarin alleen de dialogen wel eens iets te lang zijn. Volwassen lezers, die van het detective genre houden, vinden in het oplossen der misdaden door Whitmore en Braddon, eenige uren van spanning.

WREN (P. C.) FLAWED BLADES. (379) 7/6. John Murray, London.

Volgens ter plaatse bekenden heeft de auteur der vreemdelingenlegioen-verhalen rond het corps een romantiek geschapen, die het allerminst bezit. Het eenig tastbare hierin zijn waarschijnlijk wel alleen naam en fortuin, die het hem heeft gebracht. Ook in dezen bundel korte verhalen wil de auteur ons laten gelooven dat iedere légionnaire zijn min of meer romantische „story" heeft. Het aantrekkelijkste in deze levensverhalen is wel de — meest grimmige — humor, maar daar de avonturen ook tevens meest aan den immoreelen kant zijn, moet een stevig voorbehoud voor deze lectuur gemaakt worden.

Litteratuur en Hitleratuur

door JEAN H. P. JACOBS.

Het is nog zoo lang niet geleden, dat de Duitsche romanlitteratuur vrijwel in haar geheel, in Europa een plaats innam van iets moeilijk genietbaars. Misschien was dit uitsluitend voor de niet-Duitschers zoo, want president von Hindenburg vind Courths Mahler ook nu nog mooi, en het is niet aan te nemen, dat de Duitschers jaren lang tegen heug en meug de verhalen zouden gesavoureerd hebben over trübselige dames en heeren, die op sloten vertoefden en na een onweersbui in den tuin dansten, terwijl ginder in hare eenzame kamer de blonde Gerda met een gebroken hart zat, of de verhalen van jonkers en overgevoelige studenten, wier voornaamste bezigheid bestond in zich beleedigd te voelen en op mistige morgens te gaan duelleeren.

Maar toen kwam er een tijd, — wie zal op den dag af kunnen zeggen, wanneer zoo'n periode begint? Zij begon in ieder geval na 1920, — dat wij hier in het buitenland elkaar eens aanzagen en zeiden: „Ik heb een werkelijk merkwaardig boek gelezen van een Duitscher, die geen Goethe of Keller heet." En toen zich deze ervaring herhaalde, moesten wij elkaar toegeven: „Die Duitschers beginnen het te leeren" en van toen af vervulde een nieuw verschenen Duitsch boek ons niet meer bij voorbaat met eenigen afkeer, zooals men dien ook voelt voor een te vaak gegeten spijs of voor oververwarmden wijn.

Het is niet gemakkelijk na te gaan, inhoeverre er verband daartusschen bestaat, maar de leesbare Duitsche roman verscheen enkele jaren nadat in Duitschland een democratiseering was aangevangen.

Tot den zomer van 1918 toe was de algemeene Rijkspolitiek in Duitschland niet democratisch gericht. In 1918 leidden de omstandigheden tot een verandering van koers; en zeer snel werd aan de groeiende democratische gedachte uiting gegeven door de instelling van een Staatscommissie. Er volgde grondwetsherziening daaruit en reeds het volgende jaar, in 1919, kwam het tot de zoogenaamde Verfassung van Weimar, bij welke de grondlijn voor een nieuwen Duitschen geest was gelegd.

Deze periode volgde op die van het stramme Duitschland, op de periode van den Potsdammer paradepas. En het is waar, dat de reactie op die voorgaande periode zich wel eens uitte in al te groote openhartigheid, in boeken met een overdreven, laat ons zeggen: democratischen, inslag.

Hoe 't zij, er kwam een opleving, die de Duitsche boeken ook voor andere beschaafde landen leesbaar maakte; en zulks niet, zooals men allicht geneigd zou zijn te meenen, tengevolge van den oorlog, maar tengevolge van het zich baanbrekende democratische gevoelen in Duitschland. De oorlog heeft daaraan slechts een degenereerend begeleidmotief bijgedragen.

De Cöpenick-geschiedenis in het begin dezer eeuw zou in ieder land een gewoon strafbaar feit geweest zijn; voor Duitschland werd zij iets zoo unieks, dat haar naam voorloopig nog niet is uitgestorven. Omdat zóó Duitschland was, had de winnende democratie ook een grootere omwenteling tengevolge op geestelijk, op litterair gebied, dan wanneer in een ander land zich een gewone parlementaire democratische meerderheid zou hebben gevormd.

Uit deze omwenteling werden ook de honderden en misschien wel duizenden boeken geboren, die wij buiten Duitschland met levendige belangstelling lazen: en nogmaals, „de Duitschers beginnen het te durven", zoo dachten we.....

* * *

De vreugde dreigt er evenwel een van korten duur te zijn. En wel zoo snel en hevig heeft weer een nieuwe zwenking zich voelbaar gemaakt, dat er in een opstel over een Duitsch boek over politiek gesproken zal moeten worden, terwijl wij een half jaar geleden ons nog steeds verbaasden over de blijkbaar levensvatbaarheid bezittende opleving van het menschelijke in het Duitsche boek.

Men wil het zelf zoo.

Boeken als „der grosse Betrug" van Scharrer, „denn Sie wissen was sie tun" van Ernst Ottwalt, „die Macht" van Robert Neumann, boeken van Walter Bauer en Hans Fallada (Bauern, Bonzen und Bomben) waren tenslotte geluiden, die men wel aanhooren moest. Zij spraken van een Duitschland, waar niet alleen dochters van officieren, Kommerzienräte en Aertzte zuchtten van liefdesverdriet en studenten elkaar om de ooren sloegen. Er bleken in Duitschland ook nog enkele millioenen andere menschen te leven. Evenwel: de zoo even genoemde snelle ommekeer veranderde alles snel met één slag. — Op één dag, om zoo te zeggen. En als men voor dien dag „der Buchtag 1933" neemt, dan krijgt die naam wel een bijzonder griezelige beteekenis......

„Der Angriff", orgaan der nationaal-socialisten schreef ter gelegenheid van dien dag: „Der Sinn des Buchtages 1933 kann kein anderer sein als der, das Stichwort zu geben für eine bewusste Erziehung zur Ablehnung alles dessen, was nicht deutsch ist."

En wij mogen daaruit de conclusie trekken, dat al hetgene, waarover wij ons in de laatste jaren verheugden, — let wel: als litteratuur, — als zijnde een opleving van het menschelijke in de Duitsche litteratuur, niet Duitsch was.

Wat dan wel Duitsch is? De bij Eber in München verschenen catalogus „Deutsche Bücher 1933" noemt als Duitsche boeken van de soort, die wij hier bespreken: de romanlitteratuur, schrijvers als Hermann Lönns, Karl May, Felix Dahn enz. Wij willen geen kwaad van deze menschen zeggen..... Maar de rest is blijkbaar ‚nicht deutsch" en wordt uit de openbare bibliotheken verwijderd.

Voornamer nog, dan te weten, wat men met bestaande boeken doet, is het, te weten, wat wij te verwachten hebben. Wij gelooven niet er naast te zijn, als wij ons daarin laten leiden door de gebeurtenissen en door de mededeelingen van Goebbels over de komende Duitsche filmproductie. En als wij dit doen, dan voelen wij al, waar het heen gaat. Ja, er zijn zelfs reeds voorloopers van boeken, zooals er binnenkort geen andere meer zullen bestaan.

* * *

Het is een partij, die in Duitschland een politieke overwinning heeft behaald; het is de geest van die partij, die ook de productie en exploitatie der Duitsche cultuur-uitingen zal op zich nemen. Het is een partij, welker leiders vooralsnog de vroegere rechts-uit-de-flank-presenteert-geweer-cultuur verafgoden en die deze cultuur, als de eenige Duitsche willen aangemerkt zien. Mocht het zijn, dat de zestig millioen inwoners in werkelijkheid een andere cultuur-constellatie vormen dan deze overheerschende partij, dan zal die terzijde gesteld worden en de cultuur van Potsdam treedt ervoor in de plaats.

Maar dan moet men er zich in Duitschland ook niet over verbazen, wanneer wij, die buiten Duitschland leven, de uitingen hunner cultuur niet meer zien als het vrij-geboren kunstwerk uit den schoot van een gegroeide cultuur, maar als een product. Een product van partij-aandriften, waarin het cultureele element slechts toevallig aanwezig is, omdat de partij, die een overwinning behaalde, toevallig een oude cultuur wilde herstellen: de cultuur van Potsdam.

Maar deze cultuur kennen wij. Ook in ons land worden wij door sommige weliswaar uitgenoodigd, om op het Duitsche paradeeren geen acht te slaan. Doch zij, die onze aandacht daarvan willen afleiden, schijnen bijzondere doeleinden na te streven, anders zouden zij toch niet wenschen, dat over zulke opvallende dingen zou worden heengezien. Iedere paedagoog zal begrijpen, dat van het koketteeren met het symbool van het geweld, de zucht naar geweld zelf de ondergrond moet zijn.

Treedt deze parade-cultuur thans naar buiten, dan weten wij, dat diepte niet tot haar sterkste eigenschappen behoort; wij zullen overal op den achtergrond van elke uiting dezer cultuur de luide stem van Adolf Hitler hooren, die zijn volk aanspoort terug te keeren tot wat de vaderen aanbaden en waar zij in opgingen: de parade en het romantische Körner-iaansche offerverlangen der slagvelden. En verschijnt er een nieuw boek, dan verschijnt er, voor ons, een nieuwe partij-circulaire. Want is het het tegendeel van een partij-circulaire

of zelfs maar geen partij- circulaire, zónder er het tegendeel van te zijn, dan zal het vermoedelijk wel verboden worden.

In Duitschland noemt men dezen cultureelen achteruitgang een verheffing der natie. En ook deze nieuwe levensinstelling brengt wederom de fouten harer overdrijving met zich mede. Die, waarmee wij hier te doen hebben, is de fout der nationale litteratuur. De fout daarvan is, dat zij al het andere uitsluit: want wat geen nationale litteratuur is, is niet Duitsch en derhalve verwerpelijk. De „volksverbondenheid" beteekent alleen een verbondenheid van het Duitsche volk. Al wat daarbuiten staat is niet belangrijk; op zijn hoogst mag het vol bewondering zijn voor „het wonder, dat zich aan Duitschland voltrekt". Maar is dat geen nationale eigenwaan? En is het die waan niet, die op het slagveld van den komenden oorlog tot haar gruwelijke consequentie zal voeren?

* * *

Van dezen waan getuigt het boek, dat voor ons ligt en dat wij onder de genoemde voorloopers van de nieuwe litteraire cultuurverschijnselen in Duitschland willen tellen, wel zeer sterk.

Het is een zeer dikke roman, in twee boeken. De inhoud is vrij mager. Het was den auteur blijkbaar niet om een romanconceptie van bepaald gehalte te doen. De hoofdzaak is een schildering van den bezettingstijd na den oorlog en het relletje der separatisten.

Voor de „nationale" bedoelingen, die de Duitscher tegenwoordig behoort te hebben, is het natuurlijk zeer dienstig en misschien is het ook wel het eenig mogelijke, om terug te grijpen in de geschiedenis.

Zou men in Duitschland aan de Duitschers gaan zeggen: „Men waardeert onze natie a l s natie in het buitenland o.a., omdat onze litteratoren, dragers der levende cultuur, in de laatste jaren zulke uitstekende boeken hebben geschreven", dan zou dat de nationale gevoelens in Duitschland misschien wel streelen, maar het ongeluk wil, dat die litteratoren al te democratische gevoelens naar buiten brachten of „toevallig" Joden waren, en dat zou niet goed zijn voor de bedoelingen der Duitsche jonkerschap en der Duitsche wapenbaronnen.

Maar vertelt men aan het Duitsche volk, dat de Franschen zulke beesten waren gedurende den bezettingstijd en vertelt men hun, dat een schoone Duitsche jongeling zóó erg geleden heeft in zijn strijd voor het Duitsche volk, dan wekt dat heel andere nationale gevoelens. Dan wekt men de wraakgevoelens, de neiging tot vergelding.

In zijn correspondentie met Sigmund Freud schrijft Albert Einstein: „..... in den mensch leeft een behoefte om te haten en te vernietigen. Deze neiging is in normale tijden latent aanwezig en openbaart zich dan alleen bij abnormalen; zij kan echter betrekkelijk gemakkelijk worden opgewekt en tot massapsychose worden verhevigd."

„Nibelungenland" [1]) tracht de bezetting van het Rijnland als een groote onrechtvaardigheid te teekenen. Men heeft daar in Duitschland wellicht het recht toe. Maar heeft men in Duitschland ook den plicht, om van dat recht gebruik te maken? — Als de wereldoorlog iets geleerd heeft, dan moet het zijn, dat deze oorlog door geen andere gevolgd mag worden. Maar dan dient men al het voorbije te beschouwen als een treurig verloopen stuk geschiedenis en zich voor de rest bezig te houden met de veredeling, beschaving en ontwikkeling der menschheid, óók van het eigen volk. De wereldoorlog bracht voor Duitschland een nederlaag. Zeker: door een groote overmacht, maar..... een nederlaag. Doch wat voor zin heeft het, daarover thans te gaan lamenteeren en opscheppen? Is dat verheffing, „des deutschen Volkes?" — Neen, dat is drijverij, dat is een opzweepen, een speculeeren op de zoo licht opgewekte wraakgevoelens der massa. Wie dit nationale verheffing noemt, moet nog alles leeren van de waarden, die een hoogstaande cultuur kunnen sieren!

De geschiedenis kan soms erg grappig uit den hoek komen. Er wordt in

---

[1]) MAX BRAUN, Nibelungenland; Julius Waldkirch Verlag, Ludwigshafen a/Rh. 558 Bldz. 4.25 R.M.

dit boek hoog opgegeven over de Duitsche persvrijheid. „Das ist so deutsche Art. Dafür ist unsere Presse im Land auch ganz frei." (Maar hoe in 1933?)

Een kamer van een „echte" Duitscher wordt overhoop gehaald. „Die Bücher werden zerrissen, die Bilder zertreten, alles übrige zertrampelt, und was nicht vernichtet werden kann, wird von der Bande fortgeschleppt." Maar eilieve, wat doet gij in Feuchtwangers kamer in 1933?

Ook hier heerscht reeds een anti-Joodsch geluid. Doch: „Diesen Mann (Einstein) ablehnen, weil er ein Jude ist — so eng darf unser Horizont nicht werden, nachdem sein Horizont etwas weiter war als der unsere. Wir würden uns lächerlich machen! (En in 1933? Wie maakt er zich meester van Einsteins geld, dat hij op de bank had staan?)

Maar het grootste bezwaar tegen dit ophitsende boek is wel het gevoelige, het überschwängliche. Want de schrijver wordt nu en dan lyrisch en schildert zijn land, zooals het was in den sagentijd. Aan het slot laat hij Siegfried terugkomen, die een gekleineerd Duitschland terugvindt („Deutschland w a r grosz", zoo verneemt hij. „Es war ein stattlich gerundetes Land mit.... weiten Kolonien in der Welt!") Maar Siegfried is blijkbaar van plan, om een grooter en schooner ras te gaan voortbrengen.

* * *

Het zijn deze middelen, die men haast oneerlijk zou moeten noemen, om de grove resultaten, die men er mee bereikt. Het is een teveel.

Wat er in Duitschland gebeurd is, is immers niet om zichzelfs wil verwerpelijk. Er was in Duitschland een geweldige groei van het communisme gekomen. Nu is communisme iets, dat men moeilijk met de vuist bevechten kan, als men het tenminste niet verward met Sovjettroepen. Dit is ongetwijfeld de beste bedoeling van dit „nationaal herstel" geweest, dat het daar stelling tegen wilde nemen. Maar het liet niet na, tegelijkertijd te wijzen op de vele kanonnen van andere landen en plechtigheden te organiseeren ter hulde van de gevallenen in den oorlog. Over dit laatste deel van het plan de campagne hebben wij reeds een en ander gezegd. Maar hoe ging het met de zuivering van het eigen land?

Voor het uiterlijk heeft men vele elementen opgeruimd, die opruiming verdienden. Ja, men ging verder. De boeken, die velen van hen achterlieten, de boeken, die na 1920 verschenen en welke wij zooeven, — als romanlitteratuur! — prezen, werden eens onder de loupe genomen. Laat ons er op wijzen, dat er bij die boeken veel was, dat wegens zijn immoreele tendenzen in ieder beschaafd land allang had behooren opgeruimd te worden. Wij spraken immers reeds over de degenereerende nalatenschap van den oorlog! Maar wat geschiedde er nu in Duitschland: het kind werd met het badwater weggeworpen. Er blijft zoogoed als niets meer over van de na-oorlogsche litteratuur. En of dit nu vanwege de moraal geschiedde..... Men begint daaraan te twijfelen, wanneer men moet ervaren, dat iemand als Hans Heinz Ewers, wiens werken op de allereerste plaats voor een ver-strekkend verbod in aanmerking zouden komen in een land waar men prijs stelde op een gezonde opvoeding der natie,..... Rijkscensor werd!

Overigens vergrijpt men zich in Duitschland aan het geestelijk bezit der geheele wereld, door een onwaardige houding aan te nemen, tegenover menschen als Stefan Zweig, Thomas Mann, Gerhart Hauptmann, Feuchtwanger en een reporter van wereldreputatie als Egon Erwin Kisch.

Dat kunnen wij niet zien als een ernstige poging om een natie te verheffen. Een natie verheffen is een heel moeilijk werk, zonder dat wij om de tien jaren een zoogenaamd conflict meemaken. Wij denken er geen moment aan, het Duitsche volk zijn bijzonderen aard te ontzeggen, maar het dient die op een andere wijze uit te leven, dan door op gezette tijden andere landen beginnen te beleedigen en de bevolking er tegen op te hitsen. Ook Frankrijk en ieder land immers telt zijn over-ijverigen, die hun natie pas van gewicht voelen, als andere landen er door geïrriteerd worden. Dezulken vergeten, dat als wij aan de grootheid der Duitsche natie denken, wij eerder het beeld van Wagner voor ons zien opdoemen, dan van een staatsambtenaar als Bismarck.

Het is daarom, dat wij de Siegfried-idylle, waarmede Nibelungenland sluit, tot de oneerlijke en grove middelen moeten rekenen, waarmee men een jong geslacht in Duitschland ophitst.

Het is immers geen groote kunst, om een jong geslacht met een sagenfiguur als Siegfried tot droomerige wezens op te voeden, wel bereid, om ieder oogenblik met een draak te gaan vechten. Hebben wij op de schoolbanken ons eigenlijk ook niet een beetje gevleid gevoeld met die flinke voorvaderen van ons, die zoomaar met boomstammen den Rijn afkwamen en beestenvellen droegen? Zoo is voor een jong en poëtisch hart ook die Siegfried-idylle een zeer schoon beeld en wie in de buurt der Rijnoorden is geboren zal er zeker tranen bij plengen. Maar de waarheid is, dat Siegfried nooit of te nimmer wapens van Krupp hanteerde en dat Frankrijk e i g e n l ij k geen draak is.

In werkelijkheid worden er straks millioenen Duitsche jongelingen in een hel gedreven in plaats van in een heilig woud. En de draak, dien zij dan te bevechten zullen hebben, zou zelfs Siegfried hebben doen terugdeinzen, want het is geen draak uit de ingewanden der aarde of uit de hellekrochten, maar een draak, die gemaakt werd door menschenhanden. En er is schoon aan verdiend ook......

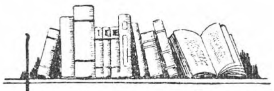

boeken - schouw

PEMBERTON (Max) DE ZWARTE PIRAAT. (244) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van C. M. van Goorden. „De Combinatie", Rotterdam.

Een nog fantastischer vervolg op het wonderbaarlijk verhaal „De Zeeschuimer" van denzelfden schrijver, waarin weer dezelfde figuren voorkomen en de groote kapitein de hoofdrol vervult. Een ruwe maar boeiende zeeroovers-vertelling, waarin nog al eens met spek geschoten wordt; voor ouderen geschikt.

KING (Rufus) MOORD! OP HET JACHT. (250) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", A'dam.

De detective Falcour, die in dit boek een groote rol speelt heeft voor zich zelf uitgemaakt dat alle millionnairs er een stokpaardje op na houden: Zij kweeken schildpadden of leggen miniatuur-spoorwegen aan, maar het stokpaardje van den ouden Bettle heeft hij niet zoo spoedig achterhaald. Deze millionnair is een godsdienstige maniak die in alles, ook in de moord welke op zijn jacht gebeurt Gods wrake ziet. Het is voor Falcour niet gemakkelijk om te ontdekken wie de moordenaar is, waardoor de sensatie van dit verhaal, welke van een zeer onsmakelijke soort is sterk wordt aangedikt. Over het geheel niet aan te bevelen.

SPEYER (Wilhelm) ROMAN VAN EEN NACHT. Crimineele roman. Oorspronkelijke vertaling van Mr. P. J. A. Boot z. j. *f* 2.15 en *f* 2.90. Den Haag.

Speyer heeft gebrek aan copie en phantaseert nu een droom als geschiedenis. Het wonderlijke is genoeg gecamoufleerd om nog op een verhaal te lijken en grillig genoeg om een droom te verbeelden. Het eenige moment van beteekenis is de spanning. Die neemt echter den vorm aan van droomverhoudingen tusschen man en vrouw, die in den angst voor het behoud van een geliefd wezen wel kunnen opkomen, maar die toch beter niet beschreven werden; zeker niet geschikt zijn voor degenen, die te weinig ontwikkeling hebben om de droomsfeer onmiddellijk aan te voelen.

CROLS Pr. (Fr.) KRABBELS VAN HEER-OOM. (134) 13 fr. Leeslust, Antwerpen

Ze zijn, uiteraard, maar klein, deze krabbels, — het boekje telt er vijf en vijftig, — maar op enkele uitzonderingen na van overgevoeligheid, geven de schetsjes kernachtige illustraties van goed en kwaad in de menschen en in hun samenleving .Levensliedjes in proza. Geschikte volkslectuur.

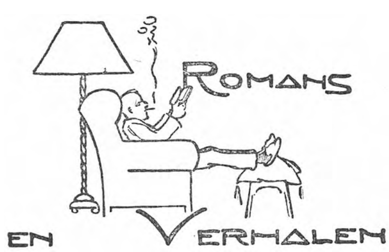

PENNING (Hugo) DE WELDOENER. (382) *f* 2.— en *f* 2.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam, 1933.

Hugo Penning heeft ongetwijfeld het talent om een roman te schrijven. Er zit stijl in dezen „Weldoener" en trouwens in heel het boek. Hollandsche barons zijn niet zoo talrijk, evenmin als de Hollandsche kasteelen en daarom is men wat huiverig, wanneer een schrijver zoo maar een baron en een kasteel aandurft. Maar Penning mag het doen, ook al laat hij zijn baron wat te dikwijls „Jassus!" zeggen. Ook de structuur van het boek zit goed in elkaar. De schrijver lijdt echter aan het euvel van overdadig te beschrijven. Er kan in het uitgestrekte kasteelgoed geen blaadje aan een der vele boomen bewegen, er kan geen rimpel over de gracht trekken, geen wolk door de lucht zweven, of het wordt vermeld. Elke inval of gedachte moet beschreven worden; de gesprekken en handelingen, die overigens goed en overtuigend zijn verdrinken vaak in bladzijdenlange descripties.

Penning heeft het aangedurfd een roman te schrijven zonder erotiek of amoureuze verwikkelingen en hij is geslaagd in zijn opzet. In de groote lijnen een krachtig en geslaagd boek.

VERHOOG (P.) SCHIPPER WILLAERT. (301) Brusse, R'dam, 1933.

P. Verhoog moet reeds meerdere „romans van de zee" geschreven hebben. „Schipper Willaert" verraadt trouwens een geoefende hand, die niet onbekend is met het vak. De auteur van dit zeventiende-eeuwsche verhaal is doorkneed in wat men de cultuurgeschiedenis van dien tijd kan noemen. Hij is op de hoogte van het zeevaartwezen uit dien tijd, of hij zelf jarenlang op een „Fluitschip" gevaren had. Dit brengt een gevaar mede, dat hij al te zelden ontweken is. Hij beschrijft te veel en te graag en verhaalt te weinig: hij kent de schepen beter dan de menschen, ze interesseeren hem meer dan hun bevaarders. Zoodoende zit er geen gang, geen vaart in het boek. Hoe goed en juist zijn beschrijvingen ook zijn, het zijn toch maar beschrijvingen: de lezer ziet vaak bladzijden lang uit naar verlossing uit de windstilte der beschrijvingen, naar de frissche bries van nieuwe gebeurtenissen.

Wel geeft het boek een goed tafreel van het zeventiende-eeuwsche zeewezen, van het leven der scheepsbevolking op de maandenlange tochten en van de rijke handelsstad aan het Y, die de zeeën overspande. Als cultuurhistorisch document heeft het boek zijn waarde. Voor volwassenen.

SETUBAL (Paulo) JOHAN MAURITS VAN NASSAU. Vert. uit het Portugeesch door R. Schreuder en J. Slauerhoff. (235) *f* 2.— en *f* 2.85. Wereldbibliotheek, A'dam, 1933.

De naam Slauerhoff op het titelblad wekt vertrouwen, een ver-

trouwen dat niet beschaamd wordt. In dezen roman, die blijkens de voetnoten, door het boek verspreid, de historie tamelijk streng volgt, is die historie op pakkende wijze verbeeld en geconstrueerd. Het thema behelst de verdrijving der Hollanders door Brazilianen en Portugeezen uit Pernambuco. Dat de Braziliaansche schrijver de Hollanders niet erg flatteert, is volkomen te begrijpen. Setubal heeft van zijn stof een gaaf en goed geschreven verhaal gemaakt, dat een belangrijke, maar hier weinig bekende episode uit de Hollandsche koloniseering behandelt, de tijdelijke bezetting van een gedeelte der Braziliaansche kust. De titel van het boek is eenigszins misleidend — Johan Maurits is slechts een terloopsche figuur in den roman. Onze koloniseerende voorvaderen waren geen zachtzinnige lammeren, waar zij geld konden verdienen: het gaat er nog al wreed toe, zoodat lezers of lezeressen met gevoelige zenuwen met dit boek voorzichtig moeten zijn.

STOKE (Melis) DE BLINDE EN DE LAMME. Een geschiedenis van twee zwervers. (290) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag, 1933.

Het zijn heel gewone moderne zwervers, die hier beschreven worden: een uit Indië teruggekeerd kolonist met een enorm fortuin en een in Parijs levende Nederlandsche vrouw met een zeer bewogen verleden, die nu voor haar kost moet werken. Deze blinde en lamme kunnen het samen niet te best vinden, omdat ze een zoo totaal verschillende zwerversnatuur hebben. Al is de kunst niet groot, een captiveerende sprookjessfeer ligt er wel over heen, die het boek leesbaar maakt. Maar de moraal, die ieder sprookje hebben moet, is wat vaag. „In staat tot vluchten"? De vraag is echter: waarvoor men vlucht en waarheen. Of moet het einde misschien beduiden, dat ze elkaar slechts vluchten, om in die vlucht elkaar te vinden? In ieder geval schiet de katharsis in de uitwerking te kort. Een boek voor ontwikkelden.

BREDERODE (J. Karel) WAT EEN ZWERVER DROOMDE EN ZAG. (185) *f* 0.75. M. J. v. der Loeff, Enschedé.

Tijdens zijn zwerftochten had de auteur oog en zin voor de droef-raadselachtige, somber-schoone aspecten van het leven. Bij de verscheidenheid van vorm en atmosfeer, die het leven typeerde in zoo onderscheiden deelen van de wereld — Finland, Italië, Noord-Afrika, Turkije, Noordwest Europa, Klein Azië —, moet hem de overeenkomst in die aspecten getroffen hebben. Hij trok er zijn locaal gekleurde verhalen uit, waarvan de inhoud wel verschillend, maar de geest dezelfde is. Jammer dat de auteur in dezen bundel korte verhalen niet eenvoudiger is gebleven, maar nog al eens getracht heeft aan mooischrijverij te doen. Waar hij dit doet, wordt de eenvoud gewild. Geschikt voor volwassenen.

I. Een „surrealistische" roman.

Nederland bezit dan eindelijk zijn surrealistischen roman, geschreven door de vaardige hand van Jeanne Reyneke van Stuwe: „In den Klaren Dag. Realistische roman." Realistisch is het verhaal zeker niet, tenzij in een enkel onsmakelijk détail, maar surrealistisch is het in hooge mate. Mariane, moeder van zes deels volwassen kinderen en kalm gehuwd met Frederik Ruyssaert, krijgt bezoek van haar vriendin Eva, die haar vertelt dat zij gaat scheiden. Volgens het realisme zou Mariane dit met belangstelling aanhooren zonder er diep door geschokt te worden, doch hier grijpt het surrealisme in. Mariane raakt er zoo door van streek dat zij besluit ook te gaan scheiden. „Een huivering doorliep Mariane's geheele gestalte." Dit „geheele" is weer uitgesproken surrealistisch. Aan tafel zien man en kinderen onmiddellijk, zonder dat er een woord gevallen is, dat moeder wil gaan scheiden en dit, terwijl „Frederik haar nooit iets kwaads gedaan had. Hij was haar niet ontrouw geweest, had haar altijd beleefd en royaal behandeld, had het haar aan niets laten ontbreken, had haar nooit als wrijfpaal voor zijn persoonlijke stemmingen gebruikt, had haar nooit beleedigd of vernederd in presentie van de dienstboden of de kinderen..... maar van eenige intieme innigheid, van overgegeven liefde was tusschen hen nooit sprake." Dit laatste ondanks de zes kinderen. Men zou zoo zeggen: zoo'n huwelijk is nog zoo kwaad niet! Maar het surrealisme heeft andere wetten. Mariane „was bewusteloos in het huwelijk getreden, had bewusteloos (zesentwintig jaar lang!) haar plichten als echtgenoote en moeder vervuld, haar huis bestuurd." Tot nu toe heeft zij de „tevredenheid" gekend, voortaan wil zij het „geluk".

Het tweede hoofdstuk draagt den titel: „Rondtastend in den chaos der innerlijke schemering". Hier staan wij al aanstonds voor een raadsel. Hier bidt deze opstandige dame, die de tevredenheid veracht en hijgt naar het „geluk", hier bidt zij om te „mogen slapen". „Rust... rust... bad zij. Laat me mogen slapen, al is het maar enkele uren." Het is haar echter niet gegeven te mogen slapen. Want „een dreunende schok ging door haar heen, en zij voer overeind in bed in een panischen schrik..... Een gedachte was door haar heen gewerveld, zóó fel en genadeloos, dat die haar den adem afkneep, en haar hart een moment deed stilstaan......" Zoo gaat het in surrealistische kringen toe. Een tijdje later „bonkte het dof in haar borst van een vlijmend verdriet". Het zijn wonderlijke krachttouren. Nog wat later treedt het oogenblik in „dat zenuwgillen zich opdrongen naar haar keel en haar mond zich al opende, om ze door te laten in woeste onbeheerschtheid."

Nu komt Frederik aan de beurt. Hij treedt in den roman op als een doodgewoon realist, met hoogstens wat surrealistischen inslag. „Hij bezat een avontuurlijke fantasie, en geen lotgevallen waren hem te stout, te waaghalzig, te gedurfd. Met de groote onderzoekers, de zeevaarders, zwierf hij door sneeuwvelden en woestenijen, over bergen, door kloven en valleien, trotseerde stormen en wolkbreuken, doorstond honger en dorst..... werd van schipbreuken gered, steeg op in de stratosfeer, dolf naar goud, bestuurde een maaimachine in de savannah, worstelde met wilde dieren en slangen, en assisteerde bij filmopnamen. Wanneer hij boeken las, dan was hij zèlf de persoon, die zijn eigen noodlot maakte, of die zijn fatum overwon; hij was detective en onschuldig verdachte, vervolgde en vervolger, hij beleefde branden en aardbevingen, overstroomingen en vulcanische uitbarstingen..... en doorleefde in het enkele uur, dat hij zich toestond, vele malen een volledig bestaan." Het is vreemd dat zoo'n dichter zesentwintig jaar als een sufferd naast zijn vrouw kan leven. Maar deze Frederik wordt plotseling aangegrepen door surrealistische sentimenten. „Ondragelijk..... ondragelijk....... herhaalde en herhaalde hij..... totdat opeens de zware, hamerende klank van dit woord werd vervangen door het onzegbaar verbaasde: Waarom?"

Als dit „waarom?" hem een tijdlang gefolterd heeft, neemt hij een besluit.

„En toen hij zoover was, sprong hij op van zijn stoel, waarin hij de laatste momenten, om beter te kunnen peinzen, was neergevallen..... maar, hoewel in zijn gedachten reeds op weg naar Mariane, bleef hij roerloos staan." Maar het komt ten slotte in orde: Frederik en Mariane blijven toch maar bij elkaar.

Ook de kinderen maken een surrealistische periode door. Herman verbreekt zijn verloving met Valentine, doch als zij hem een brief schrijft, „boog de verstandige, harde, practische, welberaden Herman zijn hoofd op den brief, en legde zijn wang ertegen, en in zijn keel hokte een korte snik.... En toen hij opstond was hij een herboren man." Ook Rian en Bertha, de twee oudste dochters, hebben haar verloving verbroken, alles op èèn dag, den dag van Mariane's surrealistisch besluit, doch ook zij herroepen haar verbreking en als dit gebeurd is „toen gaven zij elkaar een hartelijken zoen, want, zeiden beiden tegelijk: Aan jou heb ik eigenlijk mijn geluk te danken." Egbert en Tiel, zoon en dochter, troosten elkaar met de verzekering dat de „psycho-analyse een stap vooruit is in 't zielsonderzoek, maar waarschijnlijk pas 'n begin." Ank eindelijk gaat bij haar moeder op den schoot zitten. Zoo eindigt deze surrealistische roman buitengewoon realistisch.

II. Van E. du Perron ontvingen wij het volgende schrijven:

BIJ EEN VERGISSING.

Ten zeerste dank ik Boekenschouw, dat het mij opmerkzaam maakte op een vergissing door mij begaan in mijn bespreking in de Nouvelle Revue Française van Querido's vertaalde Jordaan. De Jordaan, inderdaad is niet „un quartier juif d'Amsterdam"! Het is „iets anders". Maar het boek, dat ik helaas wel las, ofschoon „in geen enkele taal der wereld" (daarin krijgt Boekenschouw nogmaals ontegensprekelijk gelijk) maar uiteraard alleen in Querido-bargoens, blijft verantwoordelijk voor mijn vergissing: het „Oosterse temperament" van de auteur bracht er op zichzelf alleen nog wel méér in dan heel een quartier juif d'Amsterdam. Ik hoop verder dat Boekenschouw nog eens gelijk wil hebben en mij voorhouden zal dat de „antiquité" van Querido even abusievelijk door mij werd aangeduid als „persane". Ik haast mij dit dreigende verwijt te voorkomen: ook die antiquité is bargoens tot in ieder onderdeel.

Voor het overnemen van mijn bespreking en de kwalifikatie „heel verstandig", betuig ik wederom dank. Maar het allerverstandigste door mij gezegd werd door Boekenschouw weggelaten en dus stuur ik dat, ter aanvulling, hier nog onder: ......en waar men in Frankrijk, naast allerlei Engelse en Duitse romans, één ongelukkig boekje uit het Hollands vertaalt is het te betreuren dat men voor die gelegenheid precies „le faux chef d'oeuvre" kiest en „le grand bluff national". —

Met een laatste dank voor de verleende plaatsruimte,

E. du Perron.

boeken - schouw

BRAND (Max) ZIJN EER GERED. (278) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok, „De Combinatie", Rotterdam.

Jongens van dertien, veertien jaar worden bij ons gewoonlijk nog zoo half en half als kinderen beschouwd, maar Max Brand schijnt er een andere kijk op te hebben, want hij laat in dit verhaal door een jongen van nauwelijks veertien jaar de misdadigers opsporen die zijn vader onschuldig hebben laten veroordeelen en aan den galg brengen om in het bezit van een rijken goudader te komen. De jongen slaat er zich meesterlijk doorheen en blijft ondanks de omgeving van schurken, waarin hij leeft een eerlijke vent. Het boek is tamelijk ruw en behoort tot de lichte ontspanningslectuur voor ouderen.

VISSER (Mr. H. L. A.) NIETZSCHE DE GOEDE EUROPEAAN. (190) Thieme & Cie., Zutphen, 1933.

De schrijver van dit boek is niet alleen goed thuis in Nietzsche's eigen werken, maar ook in hetgeen er over hem geschreven is. Hij wil in dit werk Nietzsche in zijn verhouding tot Europa beschouwen, niet het minst tot een toekomstig Europa. Zulk een ondernemen is niet gemakkelijk en om het tot een bevredigend einde te brengen, dient de schrijver van zulk een werk helderheid te scheppen, waar duisternis heerscht, verbindingspunten te ontdekken en inzichten te openen, waar deze niet onmiddellijk bloot liggen. Gedeeltelijk is de schrijver hierin geslaagd, maar hij mist de gaven om een brillant en meesleepend boek te schrijven. Het werk is te weinig geboren uit een bliksemend inzicht — wat Nietzschewerken zijn moeten —, het is ontstaan uit zorgvuldig onderzoek, uit vergelijken, uit wikken en wegen en zoodoende doet het wat schoolmeesterachtig aan. De taal is houterig en gebrekkig en er staan weinig bladzijden in, vrij van drukfouten. Voor ontwikkelde lezers die in Nietzsche belang stellen, heeft dit boek zijn beteekenis. Het is natuurlijk niet Christelijk georiënteerd.

BANNING (Dr. W.) MARX.... EN VERDER. Religieus-socialistische Vragen IV 2-3. *f* 1.70 en *f* 2.50. van Loghum Slaterus, Arnhem, 1933.

Wil het socialisme geen wissel op de toekomst trekken, dan moet het aan den klassenstrijd de bezieling geven van een godsdienstig-zedelijk fundament, moet het „een rechtsstrijd worden op grond van aanvaarde zedelijke waarden". „Geestelijke kracht werd steeds daar geboren, waar algemeen geldige waarden boven klassebelangen worden erkend" zegt dr. Banning (123). De wil tot sociale gerechtigheid is een waarde, die we reeds nu bereiken kunnen en die met succes het kapitalisme bestrijden kan; wat van den proletarischen d.i. eenzijdig-egoïstischen klassenstrijd niet gezegd kan worden. Hier liggen krachten, die nog wel niet kristelijk zijn, maar die toch een fundament kunnen vormen voor gemeenschappelijke samenwerking tot opbouw eener nieuwe maatschappij. De economie verstaat de schrijver niet maar eigen getuigenis: jammer! Iemand, die overtuigd is, dat „aan den arbeider meer wordt ontroofd dan meerwaarde en dat hij wordt geschonden in zijn mensenwaarde", is dicht bij het inzicht, dat de mensenwaarde ook vrijheid vordert van beschikking over zich zelf en het zijne."

SCHWEITZER (Albert) UIT MIJN LEVEN EN DENKEN. Geaut. vertaling van H. M. Eigenhuis- van Gendt en J. Eigenhuis. *f* 3.— en *f* 3.75. Tjeenk-Willink, Haarlem, 1932.

Weinig menschen van den tegenwoordigen tijd zullen een zoo uitgebreid arbeidsveld bestreken hebben als Schweitzer: bij eerste kennismaking zou men hem kunnen houden voor een universaalgenie, wat ongeveer gelijk zou staan met een universaalmislukking. Toch loopt er bij nader toezien een logische lijn door dit leven. Naast een wat meer dan gewone occupatie met kunst, vooral orgelkunst, is hij au fond een zielzorger, maar een vrijzinnig zielzorger, die zich gedwongen ziet lichaamsverzorger te worden en de liefde van het Christendom te verstaan als liefde voor het leven zonder graden van onderscheid. Hij betreurt, dat hij de ziektekiemen, die toch ook leven, moet dooden om de menschen van de slaapziekte te redden. Het geloof, dat God geest is en alleen het leven des geestes oneindige waarde heeft, verloor hij, omdat hij het geloof in de eschatologie verloor. Om de vrijzinnige wetenschappelijke behandeling van bijbelvraagstukken uitteraard alleen voor geleerden bestemd!

HOYER (Th.) RUSSISCHE FILMKUNST. (84) (No. 4 der serie over filmkunst) W. L. en J. Brusse, R'dam.

Ofschoon ook in dit boekje de bewondering voor de goede eigenschappen van de Russische film meer plaats krijgt dan de critiek op de fouten en zwakheden — een bewondering en een motiveering voor bewondering waarmede men het niet altijd eens is — is er hier geen aanleiding zich zoo te ergeren als bij veel andere publicaties over de filmkunst der Sovjets, welke publicaties eenvoudig geen fouten in deze films kùnnen zien. Hier wordt tenminste gewezen op zwakheden („Een wonderlijk paradox: de regisseurs veroordeelen de speculatie van de Amerikaansche film op de grove instincten van de massa, om in het eigen land met idealisme bezield eenzelfde speculatie toe te passen"), en wordt een verklaring gegeven voor die zwakheden en voor het karakter der Russische film.

VETERMAN (Ed.) VADER DES VADERLANDS. (111) A. J. G. Strengholt, A'dam.

Eduard Veterman, de regisseur en decor-ontwerper van het Ver. Rotterdamsch Hofstad Tooneel, heeft ter gelegenheid van Oranje's eeuwfeest een drama over Prins Willem geschreven, een werk dat hij zelf kenschetste als „een poging tot het fundeeren van een nationaal heldendrama". Ofschoon niet op de manier van mooi wit en leelijk zwart (de methode van zeker bekrompen geschiedenisonderwijs), verschijnt de Prins in heel wat gunstiger licht dan Philips; er wordt natuurlijk veel gesproken over godsdienstvrijheid (een motiveering van 's Prinsen-geloofs-veranderingen wordt niet gegeven), en menige enthousiaste claus over de Vrij-

heid gegeven. Maar dat is waarschijnlijk bedoeld voor de zaal, die in dezen tijd van Oranje-herdenking toch nu en dan gelegenheid moet hebben haar nationale gevoelens te uiten (in applaus).

Wie het boekje in handen mocht krijgen, vergete niet o.a. pag. 83 aandachtig te lezen als merkwaardige proeve van geschiedenis-interpretatie.

Er zij hieraan toegevoegd, dat de waardige, ernstige vertooning onder leiding van Cor v. d. Lugt Melsert meer perspectief aan het stuk gaf dan men bij lezing zou verwachten.

SCHERPBIER (Dr. H.) MILTON IN HOLLAND. (220) *f* 3.25. H. J. Paris, A'dam.

In deze, op Calvinistische beginselen gegronde studie, worden de litteraire betrekkingen nagegaan tusschen Holland en Engeland vóór 1730, de politieke religieuze en litteraire atmospheer in Holland, en, in verband daarmee, de — niet zeer enthousiaste — ontvangst van Milton's werk in Holland. Een werk van beteekenis voor litteratuur-studenten.

WESTERMAN (Mr. Dr. W. M.) ARM VOLK VAN NEDERLAND. Een pleidooi voor nationale bezinning. *f* 1.— Leopold, Den Haag.

Een man, die uitgaat van de veronderstelling, dat „de rijkdom van ons volk uitsluitend bepaald wordt door de internationale waardeering van onze kapitaalsgoederen, een waardeering, die onmiddellijk verband houdt met hun rendement", behoeft zich met cijfers en feiten niet zulke moeite te geven: zulk een abnorme mistasting omtrent de eerste beginselen der economie ontneemt hem alle gezag. Een pleidooi voor nationale bezinning hebben we erg noodig, maar die bezinning moet dan ook op de eerste plaats nationaal zijn: de economie zal de natie wel dienen, als deze gezond is.

SCHREINER (Wilhelm) WIJ GETROUWDE MANNEN. Uit het Duitsch vertaald met medewerking van A. Hijmans, arts. (266) *f* 2.90 en *f* 3.90. Ruys, Zutphen.

Dit boek over de problemen van het huwelijk is geschreven door een geloovig protestant, die zijn moeilijke, teere stof uiterst gewetensvol heeft behandeld. Van verschillende hoofdstukken zou de lezing ook voor Katholieken van belang kunnen zijn, en het doet ons dan ook oprecht leed dat wij het boek — als geheel — toch voor onze geloofsgenooten niet kunnen aanbevelen, daar in het hoofdstuk waar over geboorteregeling wordt gesproken, met de inzichten der Kath. Kerk en de door haar opgelegde verplichtingen, niet volledig accoord gegaan wordt.

GEERTS (A. M. F. B.) VONDEL ALS CLASSICUS. St. Norbertusdrukkerij, Tongerloo, 1932.

Deze Utrechtsche dissertatie is geen leesboek ter verpoozing in vervelende uren, maar een zorgvuldige studie, die voor vakmenschen haar beteekenis heeft. Men kan er uit leeren dat Vondel geen groot latinist of graecist was, maar moeite had met zijn vertalingen evenals een gymnasiast die Tacitus of Horatius te bewerken krijgt. Dr. Geerts heeft zich de moeite getroost alles haarfijn na te gaan en geeft talrijke voorbeelden om zijn conclusies te bewijzen.

GROOT (Dr. H.) HET STERRENBOEKJE. Nijgh & van Ditmar, R'dam, 1933.

Een leerzaam en onderhoudend geschreven boekje over sterrenkunde. De toon doet aanvankelijk vermoeden, dat het vooral voor de kleineren bedoeld is, de inhoud is echter zoo belangwekkend en tegelijk zoo bevattelijk meegedeeld, dat ook onze grootere jongens er heel veel uit kunnen leeren.

ROMBOUTS (Fr. S.) DE GEWENNING ALS OPVOEDINGSMIDDEL. Opvoedkundige brochurenreeks No. 69. (137) *f* 1.75. R. K. Jongensweershuis, Tilburg.

De schrijver heeft zijn stof in een psychologisch en paedagogisch gedeelte gesplitst. De gewenning speelt in de opvoeding een groote rol; haar techniek,

die rekening moet houden met den aard van het kind, wordt niet steeds verstaan. Wie op dit gebied tot beter inzicht wil geraken, zij deze uitgave aanbevolen.

KÜNKEL (Dr. Fr.) INLEIDING TOT DE KARAKTERKUNDE. (237) *f* 3.60 en *f* 4.80. Bredée, Rotterdam.

Deze Duitsche schrijver, aanhanger van de Individual-psychologie wordt den laatsten tijd veel in Nederland gelezen. Aan ontwikkelde en gerijpte lezers zal dit boek verdieping van inzicht verschaffen.

MEUTSCH (Dr. J.) KONNERSREUTH IN ÄRZTLICHER BELEUCHTUNG. (77) *f* 1.20. Paderborn, 1932.

Het is helaas gebleken dat vele schrijvers over Konnersreuth zich niet altijd gehouden hebben binnen de terreinen, die zij vanwege hun studie in staat waren te beoordeelen. Daarnaast hebben zelfs bekende schrijvers zich aan geschiedvervalscherij schuldig gemaakt door zonder voldoende onderzoek uitspraken van geleerden te publiceeren, die later bleken in het geheel niet gedaan te zijn. Hoop en verlangen naar het wonder heeft menigeen zijn critischen zin doen verliezen. Wie hem wil terugvinden leze dit boekje, door een medisch-deskundige geschreven, die zich streng tot zijn terrein beperkend, aantoont dat er in zake Konnersreuth nog vele vragen onbeantwoord zijn en groote voorzichtigheid geboden is.

RICHTSTÄTTER S. J. (K.) MATER SALESIA SCHULTEN UND IHRE PSYCHOLOGIE DER MYSTIK. (233) Herder, Freiburg i. Br.

Onderwerp van behandeling is het leven en de mystieke geschriften eener Ursulinenzuster, die in 1920 in Duitschland overleden is. Haar mystieke geschriften beslaan ongeveer 160 bladzijden in dit, voor den katholiek zeer stichtende, voor theoloog en psycholoog bovendien zeer leerzame boek.

BRIEVEN VAN PRINS WILLEM VAN ORANJE. Door M. W. Jurriaanse en Dr. C. Serrurier. (200) den Boer, Middelburg, 1933.

M. W. Jurriaanse heeft een twintigtal brieven van Prins Willem van Oranje uitgekozen, Mej. C. Serrurier heeft ze in hedendaagsch Nederlandsch overgebracht en de Middelburgsche uitgever heeft ze in een kostbare editie aangeboden. Zoo kan men hier deze brieven in hun oorspronkelijken vorm, naast den modern Nederlandschen lezen en een paar fac-similés brengen ons nog nader tot de authentieke documenten.

SINT LIDWINA. Spel in spreekkoren. Tekst van Br. Constantius. Lino's van Br. Arnoldus. L. C. J. Malmberg, Den Bosch.

Het gemak, waarmee op het oogenblik drukpers en tooneel in dienst gesteld worden ter realisatie in letter en scène van het beschouwende lijdensleven der sublieme maagd Lidwina, zou ontstellend zijn, indien de ongetwijfeld goede bedoelingen niet tot clementie dwongen.

Edoch, met goede bedoelingen alléén, maakt men géén kunst!

Ook dit spreekkoor maakt op dezen waarschijnlijk moeilijk te onderhouden regel geen uitzondering. Het levert het bewijs dat alle inkt geen druk, èn alle lino geen snede behoeft. Ad. S.

SCHNEIDERS (Frans) ODEN EN SATYREN. (96) 2de bundel. „De Leidsche Courant", Leiden.

Een bundel min of meer geestige verzen over allerlei recente onderwerpen. Voor liefhebbers geschikt.

VERDERE UITGAVEN:

Bij Den Boer te Middelburg verscheen „Wilhelmus van Nassouwe", een feestuitgave onder leiding van Dr. P. Geyl, met bijdragen van bekende historici en met een aantal illustraties. De uitgave kwam tot stand op initiatief van het Dietsch Studentenverbond.

Van Der Grozse Herder, het bekende „Nachschlagewerk für Wissen und

Leben", ontvingen wij het vijfde deel, dat de woorden bevat tusschen „Ganter en „Hochrelief". Ook dit deel blijft zijn voorganger trouw; het is onovertreffelijk in redigeering en technische uitvoering. Het is geen lexicon in den traditioneelen trant, maar iets nieuws, een lexicon „für Wissen und Leben", met veel korte zakelijke artikelen die ook op de levenspractijk berekend zijn.

Bij Téqui te Parijs verscheen Eve Lavalière, Vie complète avec lettres inédites, een biografie van de Fransche tooneelspeelster, die het tooneel vaarwelzegde om in eenzaamheid God te dienen. Verder gaf dezelfde uitgever in twee deeltjes uit „La vie mystique de St. Paul" door Chanoine Henri Morice.

Van Desclée de Brouwer & Cie te Parijs ontvingen wij een bloemlezing uit de paedagogische geschriften van Mgr. Dupanloup: Choisir. Les Meilleurs Textes; en „Jeunesse et Liberté van Mgr. Baudrillart.

ZWEGERS (B. V.) GLOBETROTTER IN AMERIKA. (194) *f* 1.75 en *f* 2.50. Stempel Keurraad. Geillustreerd door M. Thomassen. Malmberg, Den Bosch.

Een zeer spannend en avontuurlijk verhaal van de tocht van Dr. Globetrotter. Geschikt voor jongens van 12-15 jaar.

BELINFANTE-BELINFANTE (Emmy) WENDING. (226) *f* 2.90 en *f* 3.90. Valkhoff, Amersfoort.

Grootere meisjes zullen dit boek lezen en er uit leeren, dat er buiten uitgaan en flirten nog iets anders is, dat tevreden en gelukkig maakt. We kunnen haar aanbevelen dit boek eens te lezen.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) DE MOEDERTJES. (237) *f* 2.— en *f* 2.90. Geill. door R. Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Nans, het dochtertje van een zieken artist is het zonnetje in huis en een moedertje voor haar zusjes en broertjes. Vrienden van haar vader willen haar vooruit helpen in het artistenleven, maar ze blijft gelukkig thuis en voor haar komt óók de zon als vader weer geheel beter uit het gasthuis terugkeert. Geschikt voor 12 jaar en ouder.

ZWEGERS (B. V.) SPROOKJESLAND. (16) *f* 0.25. Geillustreerd door Lou Manche. Malmberg, Den Bosch.

Een boekje met kleurige omslag en een paar aardige vertelsels voor kleintjes van een jaar of acht.

SIEBE (Josephine) BOEM EN Z'N BROERTJES. (213) *f* 2.50. Ned. bewerking van A. v. Kempen. Geillustreerd door E. M. ten Harmsen van der Beek. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Er zijn weinig boeken waarop niet alleen alle kleinen, maar soms ook nog de grooten zóó dol zijn als op die van Siebe. De welbekende Harlekijntes-Serie heeft ieders hart veroverd en toen het Teddy-boek verscheen zagen velen reikhalzend naar het vervolg uit. Welnu, Boem en zijn broertjes zijn aangekomen. De leuke plaatjes en de zeer vlotte vertaling verdienen een woord van lof.

JUWEELTJES. 18 Gelegenheidsgedichtjes met geteekende gekleurde wenschjes. Per mapje *f* 2.— Tekst van Hortense Schretlen. Teekeningen van Anny Beuns. R. K. Boekhandel, Haarlem.

Wat een origineele gedachte! De kleintjes kunnen nu zonder veel hulp gemakkelijk hun wenschje klaar krijgen: het versje is klaar en het wenschje geteekend. Alleraardigst.

BRUGMAN (A. J. W.) MARGITKA BALDRIAN. Een Hongaarsch Meisje in een Hollandsch gezin. (165) *f* 1.35. Stempel Roomsche Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Over de jaren welke Margitka doorbrengt in Holland wordt in dit boekje aangenaam en boeiend verteld. Voor kinderen van 10-14 jaar.

RIEMENS-REURSLAG (J.) HET HUIS „DE GELE BREM". (169) *f* 1.75. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit is deel 2 van de Gele Brem-Serie. Het is een aardig vlot verhaal van een doktersgezin dat zijn vacantie in een villa „De Gele Brem" genaamd, aan zee doorbrengt. Geschikt voor jongens en meisjes van 10-12 jaar.

ELSSEMA (W. J.) ADRI EN DE BOERDERIJ. (136) *f* 1.50. Geillustreerd door Aafje Bruyn. „De Steenuil", A'dam.

Aardig verhaal, waarin hoofdzakelijk de dieren als sprekende en denkende wezens een rol spelen. Geschikt voor kinderen van een jaar of 8.

BETHANIE BLOEMENDAAL. MET Z'N TWAALVEN. (94)
DE MOOISTE VIJFTIG DAGEN. (82) Verlucht door Frans Hamer. Van Munster, A'dam.

Twee heel mooie boekjes van Bethanië, die vervolgen zijn op het prachtig boek voor kinderen: Hoe O. L. H. leefde. 'n Aanwinst voor de huiskamer.

LAAR (Otto van) BOUTJES VACANTIE. (141) *f* 1.35. Stempel van de Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Dit is het vervolg op Boutje. De kinderen kunnen het echter ook afzonderlijk lezen, want op de eerste bladzijden worden degenen, die Boutje niet gelezen hebben, over hem ingewijd. We kunnen dit boekje aanbevelen voor jongens van 10-12 jaar.

DOMINIK (Hans) MODERNE PIRATEN. (262) *f* 2.50. Bewerkt door N. K. Bieger. Geill. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

De hoofdpersoon van dit boek Dr. Granfeld achterhaalt tezamen met Rudi, een jonge bediende op een zeeboot, een bende smokkelaars in verdoovende middelen en weet hen na zeer veel avonturen en moeilijkheden te ontmaskeren en te doen gevangen nemen. Geschikt voor oudere jongens.

PRIJS (Hendrik) NISTELKEN. (88) Schets van een jongentje. Davisfonds, Leuven.

Een leuk jong dat Nistelken! Zie je, zoo'n echte ronde deugniet, die iedereen direct voor zich inneemt. Hij zingt als een nachtegaal en Mijnheer Kapelaan helpt hem daarbij verder. Op school neemt Nistelken het voor de minderen op en vecht daardoor wel eens, hetgeen hij toch weer eerlijk opbiecht. Als hij op een dag een andere jongen voor een ongeluk wil beschermen, wordt hij zelf overreden en sterft. Het is een Vlaamsch vertelsel en daarom misschien wat aan de zoete kant, maar over het algemeen een fijn verhaal voor grootere jongens, ook volwassenen zullen het wel willen lezen.

CHARLES (Abbé Eugène) P. S. S. L' ÉVANGILE DE MAMAN. (201) frs. 50. Tableaux de Leinweber. Gravures documentaires. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Om tot de verbeelding der kleintjes goed te laten doordringen de verheven onderwerpen welke in dit boek behandeld worden, laat de geleerde schrijver de moeder aan haar kinderen vertellen over het evangelie, waarbij de mooie keurige platen van Leinweber als leidraad genomen zijn. Een mooie uitgave, welke wij van harte toejuichen.

LUTKEN (Viva) DE WIJDE, WIJDE WERELD. (191) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling uit het Deensch door Mary Horrix. Valkhoff en Co., Amersfoort.

In dit boek maakt een jong meisje als jongen verkleed met haar broer

een voetreis door Zwitserland. Om deze verkleedpartij, die tot allerlei vreemde situaties aanleiding geeft, achten wij dit overigens alleraardigst geschreven vacantieverhaal minder geschikt voor onze jonge meisjes.

EEKHOF (Joh. W.) DE AVONTURIERS. (219) *f* 1.75 en *f* 2.50. Uit het dagboek van een zwerverstrio. Kemink en Zn., Utrecht.

Een drietal jongens ondernemen een groote trektocht door het centrum van het land, kampeeren, hebben veel avonturen, zitten inbrekers op de hielen en helpen andere menschen waar zij kunnen. Geschikt voor grootere jongens.

LINDEMAN (Cor) HET VREEMDE KIND. (158) *f* 1.25 en *f* 1.75. Stella Editie, Helmond.

De opname van een ouderloos nichtje, wordt een zegen voor het gezin, omdat het mooie karakter van Geesje zulk een uitstekende invloed uitoefent. Aanbevolen. Leeftijd: 12-16 jaar.

STAMPERIUS (J.) HET LEVEN VAN WILLEM VAN ORANJE. (214) Geïllustreerd door J. H. Isinger Jr. Kluitman, Alkmaar.

Voor katholieke jongens en meisjes niet geschikt.

HEERKENS S. V. D. (Piet) SINJO, DE SLIMME AAP. (44) *f* 0.35.

Deze geestige vertellingen zijn door Pater Heerkens bijeen gegaard, zooals zij met al hun humor onder het volk van Flores verteld worden. Een aardig boekje waarvan ook de jeugd genieten zal.

BÜRGEL (Bruno) DE WONDERLIJKE VERHALEN VAN PROFESSOR OELEBOELE. Voor Nederland bewerkt door H. Petermeyer. Geill. door E. ten Harmsen van der Beek. (240) *f* 2.— en *f* 2.90. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Kostelijke lectuur tot ± 12 j. — bij dezen ouden heer kan ook de beste didacticus nog iets leeren.

KELLY (Eric P.) DE SMID VAN WILNA. Vertaald door W. Fich-Lugten. Geill. door Jan Wiegman. (233) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

De redding van Polen's koningskroon tijdens de Russische onderdrukking. Een ware verademing bij al de fantasterijen van onmogelijke „ontdekkingen", maanreizen, voorwereldlijke- en andere monsters en niet minder een aangenaam ontwaken uit de verveling der onbeteekenende „avonturen" van oninteressante blagen, waarop auteurs van jeugdboeken-per-dozijn ons den laatsten tijd zoo gulhartig vergasten.

Dit zich dienstbaar maken aan iets, dat nergens toe „dient" beantwoordt aan de gezonde instincten, die zelfs de meest „bewuste" jeugd niet heelemaal verliest. Hoewel, ten minste in de vertaling, de katholieke kleur niet overal volkomen zuiver getroffen is, bevelen wij dit boek gaarne aan. 12 ± 16 j.

HEIMANS (E.) WILLEM RODA. 7e druk. Herzien door D. L. Daalder. Geill. door Joh. Braakensiek. (256) *f* 1.75 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Evenzeer als de bewerker van dezen 7en druk hoop ik, dat dit mooie jongensboek een goede plaats moge behouden onder de lectuur voor 12 tot ± 15 jarigen. Het is geschreven door iemand, die het metier verstond en zijn jongens te goed vond voor een uit de mouw geschud vertelsel.

De katholieke roman

door J. v. H.

Er is dikwijls, in en buiten Nederland, getheoretiseerd en getwist over den katholieken roman. Het is èen dier „problemen", die chronisch aan de orde komen, zich even chronisch laten oplossen en weer in vergetelheid raken, wijl ze vervelend worden en onvruchtbaar blijken. Men kan een theoretischen eisch van alle zijden belichten, hem zoo verhelderen dat hij doorschijnend wordt van vanzelfsprekendheid, maar dit alles brengt geen stap nader tot de verwezenlijking. Het kunstwerk laat zich niet beschoolmeesteren. Wat groeien moet uit het diepste eener ziel, eener individueele ziel met persoonlijke impulsen en energieën, met persoonlijke zienswijze en gevoelens, laat zich met geen theorieën, geen bespiegelingen aankweeken.

Er leven op het oogenblik een indrukwekkende rij schrijvers en schrijfsters van katholieke romans — noemen we, om ons tot de allereersten te bepalen, Willa Cather, Sigrid Undset, Maurice Baring, Gertrud von le Fort, François Mauriac —, die wanneer zij Nederlandsch schreven, de Nederlandsche litteratuur in een Europeeschen bloei zouden zetten, maar hoe verschillend is hun werk niet slechts in stofkeuze en menschenbeelding, maar ook in gevoelssfeer, in religieuze doordrongenheid en geloofsspanning. Toch schrijven de genoemden, allen, katholieke romans; voor sommigen hunner is het katholicisme de gewoonste zaak der wereld, iets zoo vanzelfsprekends als zonneschijn in den zomer of sneeuw in den winter. Zij zouden er van opzien, dat men de vraag „katholiek?" aan hun werken stelde, ongeveer zòo of men vragen zou of hun boeken van papier waren.

Willa Cather is een Amerikaansche, die met eenvoudige middelen van styleering en woordkeus grandiooze effecten bereikt, een schrijfster van klassieke voornaamheid. Het katholicisme harer boeken is volmaakt ongedwongen en natuurlijk, van eenzelfde klassicisme als geheel haar kunst. In een schrijfster uit het gistende land van overzee, dat traditieloos en onbestendig de nieuwste wegen inslaat, mag zulk een zekerheid en innerlijke vastheid verbazen.

In de groote romans van Sigrid Undset is het de christelijke oriënteering van heel het voelen en denken harer middeleeuwers, die een sterk en zuiver katholieke atmosfeer schept. De diepste levenswet, het geestelijk rythme, waarop deze menschen ademen, wordt geregeld door het alles beheerschende woord der Kerk en wijl de twintigste-eeuwsche schrijfster haar figuren bezielt met een hartstochtelijk binnenleven, zijn de conflicten en de verzoeningen van een dwingende tragiek. Het kruis des Heeren overstraalt hier alle zonde en menschenleed en laat geen ruimte voor wanhoop of verbittering. Bij geen schrijver ervaart men aan-

grijpender de verlossingsmacht der Kerk dan in de boeken van Sigrid Undset.

Maurice Baring is een Engelsch aristocraat, wiens kunst de voorname gezindheid en hooge gereserveerdheid bezit, die dèze aristocratie bijzonder kenmerkt; het katholicisme in zijn werken is naar verhouding. Het is de altijd aanwezige, maar onzichtbare aether, waarin de personen zich bewegen, levend hun hof- of diplomatenleven: hun dagelijksche doen en denken verraadt nauwelijks zijn bestaan, maar in laatste en diepste instantie is hij het, die hun ziens- en handelwijze bepaalt.

Voor Gertrud von le Fort, wellicht de begaafdste vrouwelijke auteur van het oogenblik in Duitschland, is de katholieke kerk de bron harer inspiratie. Enkele van haar boeken zijn zoo uitgesproken bovennatuurlijk van stemming en strekking, leven van zulk een mystieke spanning, dat niet-katholieken zich moeilijk in deze sfeer terecht vinden. Zij heeft de zware onderneming aangedurfd de Kerk als de Bruid van Christus in levende, bezielde gestalten te verbeelden, de genade van den Geest als steeds werkzame kracht in deze menschenwereld voelbaar te stellen. En dit is haar gelukt. Het inwerken en ingrijpen Gods in het binnenste van den mensch is een der hoofdthema's van al haar romans en het is haar bijzondere kunst deze inwerking zoo overtuigend en zielkundig weer te geven.

Mauriac's romans — de laatste hoofdzakelijk — behandelen de onaantastbaarheid der groote traditiegoederen, familie, huwelijk en geloof, goederen, die een oude cultuur en een steeds zich vernieuwende volkskracht in stand houden. Het katholicisme is de kern van dit alles, het geeft een sacrale wijding aan de natuurlijke instellingen, het is het groote sacrament der natuur, aan welks heiligenden invloed zich niets onttrekt. De tengere cultuurmenschen die in Mauriac's boeken optreden en beschreven worden met een verfijnde styleerkunst, staan allen in verschillende mate onder den invloed van kerk en geloof en vinden vrede of onrust naargelang dit geloof overwint of bezwijkt.

Twee dezer auteurs, Undset en von le Fort, zijn bekeerlingen en merkwaardig is de natuurlijkheid, waarmee de katholieke atmosfeer hun werk heeft doordrongen. Bij Sigrid Undset is het niet de schrijfster die de sfeer, maar de sfeer die de schrijfster, althans de katholieke schrijfster heeft geschapen. Door haar voorbereidende studies voor haar beroemdsten roman kwam zij zoo onder de bekoring van de religieuze en sociale macht van het katholicisme, van de middeleeuwsch katholieke sfeer, dat zij het als de openbaring Gods aanvaardde.

Katholieke werken lezend van zoo onderscheiden structuur en strekking, onderscheiden door landaard en persoonlijkheid, verliest men het vertrouwen in de grauwe theorie. Een roman is een stuk menschheidsleven, geheven in een hoogere, ideëele orde, gefiltreerd door den geest van den schrijver. Het is geen doctrinaire

these, het is de reflex, in en door den auteur, van de werkelijkheid. En omdat het de reflex is der werkelijkheid, zal ook in een katholieken roman het kwaad gereflecteerd worden, alnaar de oogenblikkelijke vizie van den schrijver. Een roman houdt niet op katholiek te zijn, doordat er dingen in beschreven staan die door kinderen beter niet gelezen worden of die eenvoudige menschen aanstoot geven. Dan zou ook een werk als Pastor's „Geschichte der Päpste" ophouden een katholieke schriftuur te zijn. Het katholieke karakter van den roman wordt vooral bepaald door het eeuwigheidslicht, van waaruit het stuk menschheidsleven, het stuk werkelijkheid, dat beschreven wordt gezien is. Een katholiek schrijver kan het menschenleven niet anders zien dan in Godsverband, in voortdurende inschakeling van het tijdelijke in het eeuwige; de onzichtbare, maar niet minder reëele werkelijkheid is de onderstroom, die de zichtbare, beschreven werkelijkheid aldoor beïnvloedt en doordringt, die haar zin geeft en haar op eigenaardige wijze doorlicht.

Het is een volstrekte dwaling te meenen dat de katholieke levensopvatting den romanschrijver in zijn werk belemmert, een dwaling, die uit tijdelijke en plaatselijke verengingen kan verklaard worden; doch indien „de waarheid vrij maakt", moet dit ook voor den romanschrijver gelden. Chesterton bespot de materialisten die, eenmaal vastgeschroefd in de stof, in het onmeetbare heelal geen spoor of schaduw van iets geestelijks mogen toelaten. Zoo mag een determinist het woord „vrijheid", een pessimist het woord „geluk" niet misbruiken; een agnosticist mag zich niet al te zeker uitspreken over wat buiten het bereik van zijn wandelstok ligt, een volbloed vitalist moet vrede hebben met een schuimenden golfkam van hartstocht, de cynicus mag geen enkel levensverschijnsel serieus nemen. Maar wie God en duivel, hemel en hel, genade en zonde, verlossing en schuld als diepste waarachtigheid aanvaardt, opent onpeilbare achtergronden voor zijn kunst. De allergrootsten, Dante, Shakespeare, Dostojefski, Goethe zelfs, hebben deze christelijke perspectieven niet kunnen missen. Het loutere pessimisme, materialisme of agnosticisme hebben nog nooit een alomvattend en aldoordurend kunstwerk geschapen.

* * *

De fijnzinnige essayist Charles du Bos heeft onlangs een boekje[1]) uitgegeven „François Mauriac et le problème du romancier catholique", waarin hij kordaat de stelling lanceert: „il n'y a pas de problème du roman catholique, mais il y a un problème du romancier catholique". En hij verbindt zijn uitspraak aan de openhartige bekentenis van Mauriac zelf, die verklaard heeft: „Toute la question se ramène pour moi, désormais, à ceci: purifier la source."

---

[1]) Paris. Editions R. A. Corrêa. 12 frs. 1933.

Het menschelijk leven is de stof, de materie die de romanschrijver, katholiek of niet, te bewerken heeft. Materie, die allerlei aspiraties naar het onstoffelijke insluit, maar die in zichzelf niets onstoffelijks heeft, die integendeel belast is en bezwaard met al het menschelijke; levende materie, vol van onzuivere elementen. En dèze levende materie met haar onzuivere elementen heeft de romanschrijver, de katholieke in 't bijzonder, naar waarheid te herstellen, te herscheppen, want voor hem geldt de stelling van de heiligheid aller waarheid als waarheid. Hij mag de waarheid niet vervalschen door stichting te zoeken of door te preeken; evenmin moet hij opzettelijk als apologeet optreden.

Er is dus tusschen den katholieken en den niet-katholieken romanschrijver geen verschil wat betreft het restitueeren der waarheid: voor beiden gaat het om dezelfde levende materie, om dezelfde menschelijke waarheid. Het menschenleven wordt door hen — om het in een beeld uit te drukken — waargenomen, gehoord in zijn grondgeluid, dat een mezzo, een middengeluid is, doch de katholieke schrijver hoort daarnaast en daarin de hooge en lage harmonieën, hij hoort het zware en verre grommen van het dier en tevens de accenten van „den geest die in ons bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen". De levende stof en de menschelijke waarheid vormen de kern, het corpus van zijn werk, maar hij heeft deze kern, dit corpus transparant te maken, zoodat het licht des geloofs er doorheen schijnt. En om dit te kunnen, is het noodig dat hij dit geloof beleefd heeft en aldoor blijft beleven, dat hij onder de werking der genade zelf zijn „opacité", zijn ondoorschijnendheid, heeft afgelegd en zelf transparant is geworden. Vandaar de onafwijsbare eisch „purifier la source". De romanschrijver tout court hecht slechts aan de artistieke zuiverheid van zijn werk, en legt geen verband tusschen deze en zijn persoonlijke zuiverheid: de katholiek echter weet dat de zuiverheid van zijn werk (zuiverheid in elken zin) afhangt van de zuiverheid zijns levens, dat de laatste een onmisbare voorwaarde is voor de eerste. Zoo nadert hij tot de ware vrijheid, die de vrijheid is der kinderen Gods.

Charles du Bos verlegt in deze scherpe analyse het criterium van den katholieken roman naar den katholieken schrijver, en, geleid door de getuigenissen van een auteur die het aan den lijve ondervond, stelt hij zijn voorwaarden niet aan het product, maar aan den voortbrenger — het eenige dat zin heeft. Sinds de opvatting van den organischen groei van het kunstwerk hoe langer hoe meer veld won (dat het namelijk groeit in den kunstenaar als een bloem uit den stengel, een vrucht aan den boom, of, anders gezegd, dat het een product is zoowel van onbewuste als van bewuste krachten), is de onverbrekelijke samenhang, de eenheid van schrijver en werk steeds duidelijker geworden. Het zuiveren der bron staat voor den kunstenaar gelijk met het zuiveren van den stroom. Wel is de buitenstaander onbekwaam om over de zuiver-

heid der bron te oordeelen: hij heeft slechts te doen met den „stroom", met wat de schrijver voortbrengt. Maar een oordeel over het laatste sluit onvermijdelijk een zwijgende conclusie in omtrent het eerste, omtrent de bron.

Het is in dit verband een delicaat geval zijn meening te zeggen over het boek, dat wij — ondanks hetgeen wij vroeger schreven — als den voornaamsten katholieken roman in Nederland beschouwen, de trilogie[1]) van Gerard Walschap. Dit werk staat op een hooger plan dan de boeken van Streuvels en Anton Coolen. Hun beste werken zijn op het plan, dat zij innemen, gaver, gecoördineerder, evenwichtiger en, gedeeltelijk, blijer van uitzicht. Maar Walschap grijpt zooveel dieper, hij raakt aan de schuchterste en meest beschaduwde roerselen der ziel, hij ontleedt zijn dorpelingen met de beslistheid van een chirurg, hij woelt met soms oneerbiedige hand in het bewuste en onbewuste en onthult dorpsgeheimen, dat zijn omgeving de schrik om het hart slaat. Ook in „Carla" handhaaft zich de schrijver in zijn eigenaardige reserve-houding, zijn geslotenheid, zijn stugheid bijna; in korte, succincte zinnen geeft hij zijn verhaal den lezer prijs, als kostte elke mededeeling hem een bloeddruppel. Slechts het noodige wordt verteld, het onmisbaar noodige, zonder uitweiding of beschrijving, zonder sfeer ook, zonder stemming wat een zekere dorheid, een indruk van bloedarmoede kweekt. De dorpsnatuur en het vrijere dorpsleven verschrompelen onder deze inventarisopmaking van psychische gebeurtenissen. De bezorgdheid om het psychische niet te zeer te verzinnelijken in uiterlijkheden, geeft aan „Carla", trouwens ook aan „Adelaïde" en „Eric", een hinderlijk staccato: het gesamtrythme lijdt eronder en krijgt iets stugs, zoodat het geheel in verband met eenige pijnlijke sexualia haast Calvinistisch aandoet. De zinrijkheid en de strakheid van verhaaltrant, die erdoor gewonnen worden, wegen daar niet tegen op.

GERARD WALSCHAP

Men heeft naar aanleiding van deze boeken hier en daar gesproken van „psychopathie" en van een „kliniek". Niet geheel ten

[1]) Gerard Walschap: Adelaïde, Eric, Carla. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

onrechte! Walschap heeft een te scherpen blik voor het donker instinctieve, voor de geneigdheid ten kwade, de lichtschuwheid en erkenningsangst van het menschenhart. Hij houdt van pijnlijke ontsluieringen en ziet de gezonde natuur voorbij in zijn zucht naar abnormale fixeeringen. De sexueele gekweldheden zijn talrijk in zijn werk, evenals de grove farizeeïsmen. Deze trilogie moet geschreven zijn vanuit een druk, een ergernis, een bitterheid; het grimmige der ensceneering spreekt of fluistert uit elke bladzijde. Zoodoende wordt hier de reflex der werkelijkheid vertroebeld, ontluisterd. Ondanks de teruggetrokkenheid en reserve van den schrijver is er niet die sereene, majestueuze distantie, die een voornaam kunstwerk eigen is; men gevoelt te zeer den afkeer van den auteur voor vele zijner creaturen, zijn ingehouden verontwaardiging over wat aan zijn roman ten grondslag ligt. Dit mengt te veel werkelijkheid in zijn fictie, houdt het werk niet ongetroebleerd in de sfeer der verbeelding, waarin een kunstwerk toch blijven moet. Daardoor ook worden de geestelijke krachten, die de schrijver ongetwijfeld in zijn boeken werkzaam heeft willen toonen, niet voldoende gezien en gevoeld. Hij heeft te zeer persoonlijk beleefde werkelijkheid uitgebeeld inplaats van een ideëele werkelijkheid te scheppen. De drie biografieën, die deze trilogie samenstellen, zijn wegens al deze bezwaren boeken, die niet in ieders hand moeten komen, maar slechts voor ontwikkelde, rijpe lezers geschikt zijn.

Toch wordt deze drieledige roman beheerscht, zoo niet bezield door de groote katholieke levensopvatting. Walschap zou verbaasd staan, en met eenig recht, zoo men hem verweet dat zijn werk niet ernstig en met alle vezels geworteld stond in de eeuwige wet, die het menschenleven beheerschen moet. Hoe schuchter het hoogere licht ook doordringt, het ìs er, het wringt en worstelt, en overwint ten slotte. Wij zouden Walschap meer losheid toewenschen, losheid en mildheid, iets van het vrije koningsgebaar dat den kunstenaar kenmerkt, meer innerlijke vrijheid en kinderlijke onbevangenheid, de volle zegepraal over alles wat hem inwendig nog remt en versombert.

---

boeken - schouw

DELLY (M.) DE TERUGKEER VAN RALPH HAWTON. (La Vengeance de Ralph). (192) *f* 2.40 en *f* 2.90. Vertaling van Christine Kamp. Veen, A'dam.

Het oude sprookje van Asschepoetster die tot prinses verheven wordt, heeft nog niets van zijn bekoring ingeboet. In dit boek van M. Delly vinden wij een goede variatie op dit thema: Serena, het arme nichtje dat bij haar parvenu-achtige familie meidenwerk moet verrichten wordt door haar huwelijk een engelsche gravin. Voor iedereen.

Albertine Steenhoff-Smulders †
1873—1933

door L. J. M. FEBER.

Een hemelbestormende natuur, een wereldhervormende geest is met Albertine Smulders niet heengegaan. Haar werk als dichteres en romanschrijfster zal naar alle waarschijnlijkheid door een volgend geslacht niet meer gelezen worden. Men kan dit profeteeren zonder eenige onderschatting of tekort aan piëteit, omdat negentiende van alle litteratuur voor de vergetelheid is voorbestemd, ook al wordt zij door eigentijdsche bewonderaars opgevijzeld tot zooiets als een moment in de wereldhistorie.

Echter kan men allerminst zeggen, dat Albertine Smulders zichzelf heeft overleefd of dat haar kunnen beneden haar pogen is gebleven. Al is haar litterair werk van slechts betrekkelijke waarde, in de litteratuur en in het sociale leven van haar tijd heeft zij gedaan wat haar hand te doen vond, naar de mate van haar talent. Haar rentmeesterschap kan zij stellig volledig verantwoorden; en in de jonge jaren van haar poëtisch enthousiasme heeft zij geen beloften gedaan, die zij achteraf niet in staat was te vervullen. Wij-van-nu streven radicaler naar een andere, meer offensieve houding op een ander plan; maar op háár plan was haar leven zuiver en harmonisch, in zichzelf voltooid.

Haar poëzie onderscheidt zich door een zuiverheid van gevoel, een waarachtigheid en eerlijkheid, waaraan menig dichtend geweldenaar zich spiegelen mag. Deze verzen dalen niet duizelend in de afgronden der ziel; zij sidderen niet omhoog in verrukking; zij kreunen niet van honger naar God en eeuwigheid. Stil en zuiver van toon, is deze poëzie meer ingetogen-vroom dan geladen; zij getuigt meer van een evenwichtig gevoel dan van een geestelijke spanning in het gravitatieveld van 's levens polen. Karakteristiek voor haar houding en haar kunstvorm is een gedicht als „Allerheiligen", zoowel door zijn kwaliteiten als zijn gebreken:

In 't klare licht van schemerloozen dag
Zien wij de blije, glinsterwitte reien
Starend op schoonheid, die geen oog nog zag;
De blanke Maagden, die het Lam geleien,

Der Martelaren breeden purperstoet,
Het statig koor Apost'len en Profeten,
En als een wijden, starrelichten vloed
Het groote volk, dat we onze Heiligen heeten.

Er valt een weerglans op ons duister pad,
Waarlangs ook zij naar 't Licht zijn heengeschreden;
Hun broederarmen houden ons omvat,
Terwijl we zacht hun zeggen onze beden.

Een gedicht als dit lijkt, afgescheiden van den staart, die op een tamelijk onbeholpen manier aan het corpus is gedraaid, héél wat. Maar in den grond van de poëtische zaak is het weinig eigen; zonder de middeneeuwers, met name de van Eyck's, ware het op zijn minst te betwijfelen, of de dichteres ooit door kracht van eigen scheppende verbeelding tot deze visie zou zijn gekomen. Wat zij in alle eerlijkheid voor een eigen gezicht houdt, is niet meer dan een herinnering beneden den drempel van haar bewustzijn. Voor zijn tijd modern is echter het zelfbedwang, de zelfcontrole, waarmede oneigen gevoelens worden geweerd en de plastische dadelijkheid, waarmede deze verbeelding, een stuk erfdeel der vaderen, wordt herbeeld. Het is niet waar, dat alleen in een volkomen originaliteit de rethoriek kan worden vermeden; na duizenden jaren menschelijk leven en schoone uitdrukking daarvan ware de rethoriek vrijwel onontkoombaar tenzij in de uiterste verbizonderingen van het gevoelsleven. Het sentiment, dat dit gedicht inspireerde, is heelemaal niet bizonder; het is, den hemel zij dank, zelfs nù nog het sentiment van millioenen. Evenwel, het is door de dichteres in zijn volheid, in alle vroomheid en innigheid beleefd. De vorm echter is wel zuiver en verantwoord, maar niet origineel. De moderne lezer voelt hier een gemis; hij zou den vorm gegrepen willen zien uit de werkelijkheid van zijn eigen tijd; hij zou het schoone, daadwerkelijke bewijs willen ondergaan, dat die werkelijkheid, die hem zóó benart, kan geheven worden in deze sfeer van vroomheid, van Godsvertrouwen. Het is voor deze overwinning der werkelijkheid, dat het geslacht van '20 den strijd heeft aangebonden en waarvoor de zachte natuur van Albertine Smulders minder was aangelegd.

ALBERTINE STEENHOFF-SMULDERS

Maar uit die natuur welde deze poëzie spontaan omhoog. Zij forceerde zich niet; zij zette zich niet in verstandelijk beraad en doelbewust aan het schrijven van katholieke poëzie, of liever gezegd van de poëzie van het katholieke leven — een manier van goedbedoeld doen, die alleen maar op een mislukking kan uitloopen. Overigens had zij om echt menschelijke verzen te schrij-

ven het voorbeeld der middeneeuwsche vormgeving niet noodig. In haar kinderverzen komt zij geheel zelfstandig los, met al de bezielende kracht van haar vrouwelijk gevoel, zóó bezield dat zij een eigen vorm vindt:

Zal ik je heel mooie sprookjes vertellen?
Als je maar eventjes stil wilde zijn
Gaf ik je rozen en bonte kapellen,
Bramen, nog warm van den zonneschijn.

Wil je niet mee waar de vogeltjes fluiten,
Kevertjes gonzen door 't wuivende gras,
En met de zachtwitte schaapjes daarbuiten
Meedart'len of je een lammetje was?

Zal ik je traantjes weer weg moeten strijken?
Koppig klein ventje, dat dwingt om de maan,
Als je haar even dichtbij kon bekijken
Zou je ze stil in de lucht laten staan.

Haar historische romans, Jacoba van Beieren, Jan van Arkel, Een Abdisse van Thorn, waardeert men cultureel het best, wanneer men ze beschouwt in het licht van een gedicht als Allerheiligen, als uit denzelfden geest geboren. Immers, haar romantiek is een werkelijkheid, een waarachtigheid, wat lang niet van alle romantiek gezegd kan worden. Een wereldbeschouwing toch, een beleefd en beleden geloof is de romantiek in weinigen van haar dragers geweest; meestal was zij niet meer dan een houding en dan vooral een vlucht uit de werkelijkheid in een land van zoeten, boeienden droom en schoone verbeelding; een vlucht uit de werkelijkheid eener versomberde wereld, verduisterd en ontordend door scepsis en revolutie, door ricaneerenden spot en egoïstische ontwaarding. Omdat men het heden in zijn bar geweld niet vermocht te weerstaan en te beheerschen, zocht men toeverlaat in een meer gefantaseerd dan reëel verleden; vervuld van heimwee naar de geslotenheid en gebondenheid, de monumentaliteit en den stijl van het verleden, ontvluchtte men den eigen tijd en zijn ontbondenheid, het eigen geslacht en zijn godvergetenheid. Als algemeen verschijnsel was de romantiek geen réveil maar de passieve overgave aan een droom. Aesthetisch en artistiek verlustigde men zich aan de bonte pracht van het gothieke verleden, zonder het bezielend en stijlgevend beginsel daarvan te aanvaarden; niet in staat om boven de tegendeelen uit te stijgen, waartusschen het eigen geslacht verscheurd werd, liet men zich gaan in behagen in de straffe tegenstellingen, waarin eeuwen geleden de dramatiek van mensch en gemeenschap zich had geopenbaard. Men zag aesthetisch de dramatische werking dezer tegenstellingen; men aanvaardde echter niet zedelijk en religieus de wereldbeschouwing, waarin deze tegenstellingen eenmaal waren uitgewogen en verzoend. Als kunstenaar schrééf de romanticus het middeneeuwsche

leven, maar beleven als mensch, in volledige overgave, deed hij het meestal niet. Dit sluit niet uit, dat voor sommige romantici de artistieke voorkeur den weg heeft bereid, waarlangs zij zouden terugkeeren tot de waarheid en dat zij uit een schoonen droom, waarin zij geen vervulling vonden voor hun heimwee, onbevredigder dan te voren ontwaakten om zich omhoog te worstelen tot de herstelde werkelijkheid van een nieuwen dag, tot een waarachtig réveil.

De romantiek van Albertine Smulders' romans was een werkelijkheid; zij was verantwoord, in en door de aanvaarding van hetzelfde geloof, van hetzelfde zedelijke beginsel van levensstijl, hetwelk eeuwen geleden het aanschijn van mensch en gemeenschap in hun hoogste en schoonste uitingen had bepaald. Het wezenlijke leven van de raiddeneeuwsche wereld, die zij herschiep, was volledig háár leven; daarnaast had zij van de tachtigers de vreeze voor het onverantwoorde woord geleerd, die niet het eeuwig, maar wèl een gewichtig beginsel is van de artistieke wijsheid. De zuiverheid en de echtheid van haar romans maken deze nog heden ten dage, na dertig jaar, na een omzetting van vele waarden en waardeeringen tusschen toen en nu, genietbaar. Wat niet zeggen wil, dat ze onverouderd zijn, dat ze zouden beantwoorden aan den hedendaagschen zin voor tempo en concentratie. Bovendien, boven den vorm uit — de mensch van nu, zóó gekweld door de onmiddellijke werkelijkheid, verlangt vooral bevrijding daarvan door de daad van de schoone herschepping dier realiteit, van den eigentijdschen roman. Al spreekt dus deze romankunst ons niet meer aan tot in het diepste der ziel, al is zij teruggeweken op een afstand die wordt bepaald door niets minder dan een wereldomwenteling — die voorloopig nog geen besluit heeft gevonden in een definitieve vernieuwing —, het talent van Albertine Smulders om een roman te schrijven, die zakelijk genomen een roman is en geen verkapt essay, vlot en boeiend, bewogen en spannend, is behalve door Coolen en de Man tot nog toe in katholieken kring niet geëvenaard, laat staan overtroffen. Althans is daarvan naar buiten niets gebleken.

Albertine Smulders leefde in een tijd van overgang; zij beleefde dien tijd in dien zin, dat het zwaartepunt van haar wezen meer in het verleden lag dan in het heden. Zacht en zuiver, fijn en gevoelig van natuur, ook van kunstenaarsnatuur, was zij weinig militant. Zij voelde zich geen bouwster van een herboren cultuur, althans niet in den strijdbaren, agressieven zin van het woord. Een fundamenteel essay, een baanbrekend manifest als de Klerk's „Een eigen Litteratuur" zou in haar brein niet zijn opgekomen. Midden in het geweld, dat zich rondom „Van onzen Tijd" ontketende en waarover men zich achteraf niet meer ergeren kan maar des te meer verbazen moet, bleef zij vrijwel onaangevochten. Zij stond daarbij niet bòven de partijen, maar vrijwel er bùiten. Zij hield aan de tradities, die door Thijm waren hersteld, over welker waarde de

leidende geesten het eens waren en waaraan de massa van ons katholieke volk, met politieke ontwaking en al, nog lang niet toe was. Zij wekte dus geen verzet.

In het sociale werk en op de tribune van „de Katholieke Vrouw" heeft zij tenslotte de levenstaak gevonden, waarop zij van nature was aangewezen. Zij heeft die taak vervuld met kloek optimisme, met offervaardigheid, met groote zelfbeheersching, die niet weinig op de proef zijn gesteld. Miskenning heeft zij daarbij genoeg ondervonden, zelfs op een manier, die blijk gaf van meer zin voor duidelijkheid dan piëteit. Een kwart-eeuw eerder ontwaakt dan de groote hoop onzer jofferen, die toenmaals in de diepste onbewustheid te slapen lagen, werd zij opeens onvoldoend wakker geacht. Intusschen heeft zich aan haar het groote Rechtsherstel voltrokken.

AYRES (Ruby M.) DWAALLICHTEN. (235) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henr. Rappard. „De Combinatie", R'dam.

Dwaallichten of De doolhof der liefde of Passeerende treinen of Nooit gedacht en toch verkregen.... het verhaal zou al deze titels kunnen hebben omdat het 't zoo'n „zelden" behandeld thema verwerkt van twee geliefden, die door misverstand en trots van elkaar gescheiden zijn, als muggen in het licht vliegen, elkaar voorbijglijden, maar ten slotte toch weer tegen elkander botsen, laten we hopen tot hun geluk. Ontspannigslectuur van de gewone soort.

WALLACE (Edgar) „DE FANTAST". (248) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Den „fantast" Edgar Wallace is het wel toevertrouwd om een aannemelijk en tegelijk uiterst spannend verhaal te schrijven over een fantast. Natuurlijk is zijn fantast een misdadiger, die langs de meest fantastische wegen zijn schurkachtige fantasie zoekt te bevredigen. Zelfs het einde van zijn booze daden is ongeloofelijk als een sprookje, waardoor het verhaal zoo boeien blijft dat het den reiziger, die er in verdiept is geraakt, het station waar hij uit moet stappen, zal doen voorbijrijden.

LAND (Annemarie) ALLEEN JIJ.....! (213) *f* 1.60 en *f* 2.25.
— ZIJN BRUID. (222) *f* 1.60 en *f* 2.25. Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

De schrijfkoorts van mevrouw H. Courths-Mahler schijnt besmettelijk te zijn. Haar schrijftrant, de wijze, waarop zij haar verhalen samenstelt, maar vooral haar „happy-end" werken zoo aanstekelijk, dat wij ze in de laatste maanden in vele uit het Duitsch vertaalde romans terug vinden. Ook Marie Land staat kennelijk onder haar invloed. Haar beide boeken waarvan het eerste de verwijdering van twee geliefden en het na veel moeilijkheden weer vereenigd worden tot onderwerp heeft en het tweede de misstap van een jonge man en het geluk van een kleine typiste behandelt, gaan niet boven het gewone peil van ontspanningslectuur uit en behooren tot de lectuur voor ouderen om de lichtzinnige manier waarop met het huwelijksverbond wordt omgesprongen in beide boeken.

Een lyrisch silhouet van Madame de Noailles

door DR. B. M. BOEREBACH.

Lyricus was Madame de Noailles in tweeërlei opzicht: haar muzikaal talent streefde haar dichtergave ter zijde. Het was dan ook in de muziek, dat haar lyrische ziel tot ontluiking kwam. En als haar moeder, met de lenige en melodieuze vingers, haar begaafd dochtertje toelachte en begroette, klonk het van de naïeve jonge lippen: „Maman, tout cela est sorti de ton piano."

De schoone zomers, waarin haar teere jeugd zich voor het rijke, onbekende leven opende, ontbloeiden aan de bekoorlijke oevers van de speelsche Drante in Savoyen, welks oevers als een gewijd voorteeken den naam droegen van den musicus-dichter uit de Grieksche mythologie, Amphion met de gouden lier:

> C'est là dans le salon que de fraîches cretonnes
> Rendent clair et gai comme l'eau,
> Que j'écoutais le soir, auprès du feu d'automne
> Ma mère jouer du piano.

Heel klein nog, bespeelt ook zij reeds het lievelingsinstrument van haar kunstzinnige moeder en strengelen haar kindervingers zich samen met die van den beroemden Paderewski. Echter ziet zij dit instrument al spoedig als een hindernis voor de vrije vlucht van haar verbeelding. De ivoren en ebbenhouten toetsen bieden tè veel stugheid aan haar onvermoeid vagebondeerende fantasie.

Zij vreest hun dwang, want zij heeft een natuurlijken afkeer van wat men in het dagelijksch leven met den afschuwelijken naam van „métier" en „mechanisme" betitelt. En vanaf dat oogenblik geeft zij zich over aan de fluisterstemmen, die van overal uit de natuur haar teer-gespannen oor komen treffen. Zij luistert in nimmer verzwakkende aandacht, vol devote toewijding.

Alles is muziek voor haar; niet alleen de menschen en dieren en dingen uit haar zomerhuisje in de Fransche Alpen, maar alle wezens en alle dingen van overal.

Muziek is het kabbelen van de zachte golven van het meer van Genève tegen de glooiende oeverstranden, muziek de ruischende zang van den lenteregen, de stille roep van den verlaten vogel, het eenzame geschal van den melancholischen herdershoorn; muziek, het ijle belgeklingel van de reiskoets, die een minnend paar naar Italië's toovertuinen voert.

* * *

Haar poëtische ziel toont zich niet ondankbaar en schenkt de muziek rijkelijk terug, wat zij er aan te danken heeft. Onmachtig — zooals wij allen, helaas! — om haar in volkomen bewoordingen

te verklanken, onmachtig om haar wisselwerking op onze zielen te definiëeren, slaagt Madame de Noailles er niettemin in ons haar verrukkingen te doen deelen, wanneer zij ons de magische effecten, door haar toovertaal gewekt, als tastbaar maakt. Wij mogen het gerust zeggen: als geen andere dichters (dan Alfred de Musset en Baudelaire) vat zij de innerlijke schoonheid der muziek en doorvoelt en mint zij die. In alles zoekt en vindt zij haar. Nergens legt zij haar verrukt oor vergeefs te luisteren en zij vindt haar teerste genietingen in de verheerlijking van haar schoonheid. Beschrijft zij een landschap en te midden daarvan den immer-ontroerenden ondergang van de zon, zooals men die — méér dan in onze omfloerste Noordelijke landen — zoo onuitwischbaar schoon in het schilderachtig Italië beleven kan, dan ontleent zij aan de muziek een vergelijking, die haar echo wekt in ieders hart: „Enfin le puissant soleil s'abîmait tout entier dans la mer, qui le contenait un instant, s'enflammait de lui, puis reprenait sa sereine nuance, lentement assombrie. Le soleil disparu, nous nous taisions encores pour honorer l'âme invisible et le secret écho de l'astre magnifique comme dans ces salles de concert où viennent de s'élancer les dernier chants d'un oratorio, dont l'évanouissement emplit encore l'assistance de respect."

MADAME DE NOAILLES

Er was in dit vrouwenhart, in de geheimenis van deze ziel, zooals zij zelf ergens zeide, een „behendig fluitspeelster", die vele wijsjes kende. „Ik zing", zegt zij elders, „ik zing en een zang antwoordt mij." En het waren wonderschoone zangen, klanken en geluiden, die tot haar kwamen. Zelfs de stem der geringste onder Gods schepselen en het geluid der elementen, water en lucht, paarden hun bescheiden klanken aan het koor, dat deze dichteres een dankbaar antwoord bracht. Om ons nu mede te doen genieten van dezen koorzang, slaagde deze groote dichteres er in, langs den weg van een moeilijke transpositie, waarvan zij alleen het geheim bezat, om haar verzen tot pure muziek te maken, zonder dat zij ophielden verzen te zijn:

Oui, l'espace est joyeux, le vent, dans l'arbrisseau,
D'un doigt aérien creuse une flûte antique.

In het daverend zonlicht en in den fluweel-zachten maneschijn stijgt het lied van zingende insecten omhoog, en het snerpend gepiep van den krekel, dat andere geluiden overstemt, schijnt als te ontspringen aan de droogte van het azuur.

Als dan de avond komt:

Les grillons, dans les prés, ont commencé leurs choeurs,
Scintillement sonore, et qui semble un cantique
Vers la première étoile, humble et melancolique,
Qui fait trembler aux cieux sa liquide lueur.

Wat verder is er de teere toespraak van de dichteres tot de kikvorschen, die onze verbeelding boeit en die ons droomen doet:

Assistantes des nuits, qui, dans les noirs herbages
Egouttez votre chant d'un rauque et pur cristal,
Peut-être la rosée est-elle la sillage
Que laissent vos soupirs sur le sol matinal.

En dan is er, binnen het raam van drie opeenvolgende simpele verzen de evocatie van heel een landschap van moeras en riet:

Un crapaud, retiré dans la paix des roseaux,
Fait gonfler et crever, entre de courts repos,
Ses deux bulles d'air musicales.

Men ziet, hoe voor het òor van deze dichteres, méér misschien nog dan voor haar òog, een buitenwereld bestond vol tintelend, sprankelend en klaterend leven.

* * *

Het is met de natuur, die slaapt, als met muziekinstrumenten, die zwijgen. De stil-sluimerende muziek blijft er in leven. En als de poëtische ziel zich over hen henen buigt, zijn zelfs hun vormen voldoende om haar in verrukking te brengen.

„Voici le luth d'ivoire, au long col déplié, pareil à un cygne endormi."

„Voici la harpe romanesque, légère charmille d'automne, transparente, que l'on sent éplorée, où les arpèges vont se suspendre comme des grappes d'acacias qui secouent leur rosée."

„Epaisse et d'aspect maladroit, elle nous surprend, la fameuse guitare d'Espagne. Elle n'a ni grâce, ni souplesse; mais qu'une main habile la harcèle, et l'on entendra se becqueter de rageuses colombes."

En voordat wij van deze instrumenten heengaan, kunnen wij niet nalaten nog een oogenblik te verwijlen bij de geheimzinnige Chineesche fluit „la flûte chinoise, pure, longue et froide, qui re-

pose ici sur un coussin de velours orangé...... Roseau de jade d'un blanc varié, un peu teinté de gris, comme attristé et pénétré par le soir..... en quel lieu répandais-tu ton enchantement? Quel jaune adolescent, lisse aussi comme la jade, a marié ses doigts maigres et agiles à ta noble inflexibilité? Chantais-tu dans ces légères maisons de Chine..... ou bien dans un jardin gracieusement maniéré?

Als wij de bladzijden van de dichteres doorloopen, voelen wij ons waarlijk op de wieken van droom en verlangen heengedragen naar het rijk van de muziek en de poëzie.

* * *

Zooals de dichteres eens schreef aan een van mijn Fransche vrienden, heeft zij nimmer opgehouden zich voort te bewegen langs de goddelijke wegen der muziek. Zij ontmoette daar de zielen dergenen, die deze geheel bijzondere, eeuwig-schoone wegen aan de menschheid trokken. En zij begroette ze met eenige woorden van poëzie of rhythmisch proza, die voldoende zijn om hun verheven beelden in scherpe contouren voor ons oog te doen verschijnen en hun bezielende stem in al haar schakeeringen in ons oor te doen weerklinken.

Zij ontmoette Beethoven, „dont les grandes houles gémissantes, pareilles aux océans tourmentés par leurs chaînes profondes, se soulevaient vers les astres."

Zij ontmoette Chopin:

O sanglots de Chopin, ô brisements du coeur,
Pathétiques sommets, saignant au crépuscule,
Cris humains des oiseaux traqués par les chasseurs
Dans les roseaux altiers de la froide Vistule.

En voor Schumann heeft zij deze verzen:

Jeunes gens enivrés dans les nuits de Cologne
Qui contemplez la lune éparse sur le Rhin;
Carnaval en hiver, quand la froide bourrasque
Jette au détour des ponts les bouquets et les masques.

De dichter-criticus Camille Bellaigue had wel gelijk, toen hij eenige jaren geleden schreef, hoe alle technisch en eigenlijk doode muziek-analyses in waarheid en in leven eindeloos ver achterblijven bij deze lyrische beeldingsvormen.

* * *

Om welke reden heeft de poëtische natuur van Madame de Noailles de muziek liefgehad; hoe zag zij deze, hoe begreep zij haar karakter en haar macht? „Musique, je connais la magie de vos orchestrations. Soit que les archets s'élancent comme des baïonettes à l'assaut d'une citadelle, soit que les cuivres fassent songer à l'écroulement des murailles de Jéricho, ou que soudain un chant aigu s'allonge et se maintienne comme la trompette aux lèvres des

anges dans le ciel de la nativité, vous promettez, vous promettez sans cesse, et la foule des rêves accourt à votre grand sermon sur la montagne."

Helaas zijn het niet de gelukzaligheden, die de Goddelijke Bergpreek beloofde, die deze heftig bewogen en licht-ontvankelijke ziel aan de muziek en aan de poëzie vraagt. Zij ondergaat en mint minder haar zoetheid en haar serene zuiverheid dan haar hartstochtelijke en ontstuimige vervoering. En vol begeeren ademt zij daarvan den dionysischen adem en niet den appolinischen geest. Zoo wordt bijna overal in het werk van deze dichteres de muziek gevierd en aanbeden, als de tolk, de raadgeefster en de medeplichtige van de meest zinnelijke en verschrikkelijke liefde.

En wij zien het gebeuren, dat deze dichteres, die haar liefde in plaats van in God, in de natuur plaatste, dit liefdegevoel boven ieder ander stelt en wat meer is, wij ervaren, hoe zij steeds klaar staat deze liefde tot in het onstuimige te voeden, te verontschuldigen en vrij te spreken. Wel komt zich met deze liefdes-idee, bij herhaling de sombere gedachte aan den dood vereenigen.

„La musique et la mort sont deux sombres déesses."

Soms echter wordt deze zelfde muziek de zuster van de vreugde, zooals dit andere vers getuigt:

„O beauté de la voix, ô flèche d'allégresse!"

en waarvan ook het lied spreekt, dat een boer, staande op zijn kar, bij zijn binnenkomst in Rome eens zong „à gorge heureuse", zooals de dichteres ons meedeelt.

* * *

Indien de critici de ziel van deze begenadigde vrouw ook al menigmaal vergeleken met die van een faun, dorstend naar intens zinnelijk leven, onder de teere gevoeligheid van deze trillende ziel werd men reeds de werking gewaar van een verholen droefheid, die de dichteres te vergeefs in de geheimenis van haar hart trachtte te verbergen.

„Medio de fonte leporum surgit aliquid amari" klonk het eens ontgoocheld van de lippen van den hartstochtelijken levensminnaar, Lucretius. „Aan het midden der fontein van genoegens ontspringt bitterheid", is de schrijnend-weeë klacht, die sinds jaren geen oogenblik meer op Madame de Noailles' lippen verstilde en die met de jaren prangender werd als een onsterfelijke echo op de droeve woorden van haar grooten voorganger.

Deze levensphilosofe, deze zangeres van het bruisende leven, die er niet in slaagde „van het zichtbare tot het onzichtbare" door te dringen, was in onze dagen tot de dichteres van de smart en van den nacht geworden. Hoewel pantheïste gebleven in haar natuuropvatting, ontvloeide sinds langs geen hymne op het leven meer aan haar lippen. De dood toch, waaraan zij in vroegere gedichten nimmer dacht, was tot het spookbeeld geworden, dat haar beangstigde verbeelding geen oogenblik rust meer liet en dat zich

dreigend op den achtergrond van ieder harer visioenen afteekende. Zij ging in onzekerheid en voortdurende twijfels voort en soms zagen wij haar een oogenblik in doffe mijmering stilhouden voor het opschrift van onze kerken, dat haar sprak van een haar „onbekenden God".

'k Weet op dit oogenblik nog niet, hoe haar afsterven was, ik veronderstel in vriendschap met den God der Christenen.[1])

Dit sterven in Gods vriendschap ware dan het natuurlijk antwoord Gods op den roep om erbarming en licht, die deze door smart gefolterde ziel eenige jaren geleden ontsnapte:

Mon Dieu, je sais qu'il faut accepter la détresse,
Qu'il faut, dans la douleur, descendre jusqu' en bas,
Mais dans ce labyrinthe où votre main nous presse,
Puisque vous êtes bon, ne se pourrait-il pas
Que nous entrevoyions du moins la claire issue
Que déjà votre main prépare doucement,
Et qu'un peu de lumière, au lointain aperçue,
Nous aide à supporter ce ténébreux moment?
Pourquoi nos maux sont-ils si compacts et si denses
Qu'on semble enseveli dans un obscur caveau?
D'où vient cette funèbre et perfide abondance
Qui submerge le coeur et trouble le cerveau?
Pourtant les lendemains sont quelquefois si tendres,
On revoit les regards que l'on n'espérait plus.
Mais le bonheur fait mal, quand il faut trop l'attendre,
Etre sauvés enfin, ce n'est plus être élus .

En als wij deze ontredderde en hulpelooze ziel met de volgende roerende bede zien besluiten:

Mais s'il faut que ces jours de supplice reviennent
S'il faut vivre sans eau, sans soleil et sans air,
Que du moins votre main s'empare de la mienne
Et m'aide à traverser l'effroyable désert......

dan gelooven wij, dat het niet anders kan, of deze smeekstem heeft verhooring gevonden bij Hem, die zich in barmhartigheid niet laat overtreffen.

P.S. In het nummer van de Nouvelles Littéraires (6 mai) dat ik zoo juist ontvang, blijft ook M. François Mauriac in den twijfel, als hij zijn schoon artikel, aan Madame de Noailles' nagedachtenis gewijd, met de volgende woorden besluit:

„Agenouillons-nous devant ce mystère des derniers jours où vaincue enfin, depouillée de toutes ses armes, cette grande inspirée reçut peut-être les seules inspirations qui lui fussent inconnues, celles qui ne s'obtiennent, nous enseigne Pascal, que par les humiliations."

---

[1]) Intusschen kwam het bericht dat zij, voorzien van de Sacramenten, gestorven is. (Red.)

FRANSCH

LACRETELLE (Jacques de) LES FIANCAILLES. (Les Hauts Ponts) N. R. F. Gallimard. 15 frs. Paris, 1933.

Het gaat in Frankrijk als overal elders. Handige romanciers, die de questies van den dag uitbuiten, gaan met de lauweren strijken. André Maurois, een zeer middelmatig auteur, wordt gelezen en gevierd als een wereldwonder. Naast hem is Jacques de Lacretelle een schrijver van onvergelijkelijk fijner bezinning en genuanceerder begaafdheid. „Les Fiançailles" dat het vervolg is op „Sabine" en den veeldeeligen roman „Les Hauts Ponts" moet opbouwen, bewijst weer zijn ongewoon talent. Het is eigenlijk „vieux jeu" wat de schrijver biedt, liefde en verleiding, maar hij doet het met een vrouwelijk fijn begrip voor landstreek en bewoners, met een ongewone gevoeligheid voor kleurnuances en gemoedsschakeeringen, met een helderen blik in de psyche der vrouw die de hoofdrol in dit deel vervult, Sabine's dochter Lise. Verweesd en verdreven van het landgoed harer ouders koestert zij slechts eèn hartstocht, het erfgoed van haar geslacht terug te winnen. Verloren in zonde en schande, ziet zij plotseling de mogelijkheid der vervulling van haar droom weer oplichten. De roes der liefde wordt hier met verlokkende kleuren geschilderd, nimmer grof erotisch, maar met de fijne styleerkunst van een Fransch schrijver: daarom zij men voorzichtig met dit boek. De drie volgende deelen die „Les Hauts Ponts" moeten voltooien, zullen heeten „Années d'Espérance", „Alec d'Arembert" en „La Huttière". Het eerste deel „Sabine" bespraken wij in den vorigen jaargang.

DEMAISON (André) TROPIQUE. 15 frs. Grasset, Paris, 1933.

André Demaison is een der goede „koloniale" schrijvers in Frankrijk. Hij heeft reeds meerdere malen een der talrijke Fransche „prix" behaald, o.a. met het ook in het Nederlandsch vertaalde „Le Livre des Bêtes qu'on appele sauvages". „Tropique" is een roman die het bekende verschijnsel „le coup de bambou" beschrijft, de eigenaardige depressie die de meeste blanken in de eerste maanden van hun verblijf in de tropen ondergaan.

Demaison verhaalt hier op eenvoudige manier, maar met de natuurlijke kunst van constructie en indeeling, van stemmings- en sfeerweergave van een geoefend schrijver, zijn aankomst en eerste verblijf in Midden-Afrika. De spanningen tusschen blanken en zwarten groeien ongedwongen en leiden tot een tragische verwikkeling. Slechts een jarenlang observeeren van land en volk heeft den auteur in staat gesteld die geheimzinnige zwarte wereld in haar slaafsche onderwerping en donkere dreiging zoo overtuigend in zijn boek op te voeren. Zonder eenige gekunsteldheid of effect-

bejag bereikt hij met sobere middelen, bijna ongemerkt en als vanzelfsprekend, dat dit zondoorgloeide land met zijn felle dagen en donkere nachten, met zijn primitieve bevolking en zijn gehate vreemdelingen in zijn boek herleeft. „Tropique" is geen litteraire openbaring of verrassing, maar een boek dat van talent en gezonde kracht getuigt.

MÉLON (Pierre) ACHMET-REIS. Roman. Denoël et Steele. 15 frs. Paris, '33.

De omslag van dit boek, die ons inlicht dat het de „Prix du roman du Temps" heeft behaald, wekt verwachtingen, verwachtingen die niet vervuld worden. Het is een slappe, vervelende avonturenroman, waarin het avontuur maar matig vertegenwoordigd is. Komt men eindelijk aan het avontuur, dan gaat het er nog al grof en wreed toe. Pierre Mélon heeft zijn stof gekozen uit hetgeen de geschiedenis geboekt heeft over de Algerijnsche zeeschuimers uit het begin der zestiende eeuw, een stof die ongetwijfeld rijk is aan avonturen. Destijds was de Middellandsche Zee het tooneel van voortdurende rooftochten; honderden Christenen werden als slaven naar Afrika en honderden Berbers naar Europa gevoerd. Het slappe, kleurlooze boek van Pierre Mélon geeft slechts een zwakke voorstelling van dit menschenleed. Hij vermeit zich graag in bedenkelijke situaties en mist het talent om van zijn gegeven te profiteeren. Dat een dergelijk onbeduidend boek met een prijs gaat strijken is beschamend voor het land waar de romankunst zulk een hoogte bereikt heeft. Het is feuilleton-geschrijf van niet eens hoog gehalte.

HUMBERT (Pierre) PEIRESC. Un Amateur. Uitg. Descclée de Brouwer et Cie., Paris.

Deze zeer lezenswaardige en boeiende biografie, — hoewel geen biografische roman, toch even interessant, — schetst het veelzijdige leven van den Provençaal Peiresc, die in 1580 te Belgentier bij Aix geboren werd. Professor Humbert schetst hem als een amateur in den breedsten zin van dit woord: „L'amateur idéal, en ce sens: la générosité même." Hij was een minnaar van de schilderkunst, hij hield van oude kunstvoorwerpen, hij was een liefhebber van boeken en bezat een bewonderenswaardige verzameling. Ook was hij een vriend van tuindieren en voerde in Frankrijk twintig nieuwe soorten in. Hij hield van dieren, Frankrijk dankte hem..... de Angora-kat! Natuurlijk heeft dit amateurschap aan de degelijkheid van zijn wetenschappelijk werk nogal wat afbreuk gedaan. En de afstand tusschen den humanist Peiresc en den veelzijdigen renaissance-man Da Vinci is wel heel groot. Toch had hij vele verdiensten en de verdienste van dit boekje is, deze in een helder daglicht gesteld te hebben. Het is rijk geillustreerd en keurig uitgegeven.

DUITSCH

BESTE (Konrad) DAS HEIDNISCHE DORF. Roman. 4.80 R.M. Albert Langen/Georg Müller, München.

De tegenwoordige Joden-vervolging door het nationaal-socialistische Duitschland — al mag haar vorm onjuist, zelfs onrechtvaardig zijn — is toch slechts een symtoom van een ondergrondsche strooming, die het leven der bijzondere geesten al lang veroverd had vóór ze in de officiëele politiek doordrong, van het verlangen naar het behoud van eigen kultuur en bevrijding van het joodsch-communistisch messianistisch haken naar een vreedzamen, algemeenen menschheidsstaat. Het nationale strijd-element kunnen we voor ons levensgeluk niet missen. En niet in de verre toekomst, maar hier en nu, in de omgeving, waarin hij leeft, moet de mensch door strijd zijn geluk veroveren. De gebondenheid aan den grond en aan vaste tradities van levensinrichting moeten niet door een groote wereldfabriek vervangen worden, waarin ieder ongeveer hetzelfde werk doet, zich om zijn lot of zijn toekomst niet behoeft te bekommeren, omdat hij maar mechanisch de plaats heeft in te nemen, die de gemeenschap voor hem bestemd heeft. Wij moeten onze eigen bestemming scheppen en ons eigen lot bepalen. Op de Lüneburger heide leven de menschen nog ver van alle egaliseerende beschaving, daar heeft het werk van den vader nog beteekenis in den zoon, die het in dezelfde lijn voortzet; daar vinden de menschen het nog van belang voor een ideaal beroep te leven, en de mislukking is hun nog een spoorslag, om hun zedelijke houding te verbeteren, daar leeft men, althans onbewust — het is immers een heidensch dorp — in de gedachte, dat de wereld nog door een goddelijke voorzienigheid bestuurd wordt. Alle goedgezinde krachten moeten samenwerken tegen de verdwazing om een menschelijke voorzienigheid in staat te achten, 's menschen lot op aarde te bepalen. Beste geeft zijn beste krachten voor het behoud van het natuurlijk-blije, aan beroep en tradities gebonden nationale leven. Het zijn levende, voelende, denkende en door hartstocht gedreven menschen, die hier optreden, geen door wetten geregelde poppen. De vertelling zelf is spannend van begin tot het einde en de katharsis volledig. Voor volwassen rijpe lezers, omdat de boersche zinnelijkheid een enkele keer wat sterk geschilderd wordt.

MESCHENDÖRFER (Adolf) DIE STADT IM OSTEN. Roman. 4.80 R. M. Albert Langen/Georg Müller, München.

In een romanschrijver vechten meestal verteller, denker en dichter om den voorrang. Meschendörfer is vóór alles dichter, zijn denken slaat te hartstochtelijk om zich heen en zijn vertelkunst wordt door het onderwerp zelf op den achtergrond gedrongen. Wat er verteld wordt, draagt een sterk autobiographisch, lyrisch karakter: heel zijn pogen gaat op in een tragisch pleidooi voor het

behoud der aloude kultuur van de 230.000 Saksen, die op het oogenblik nog in Zevenburgen leven. Hier leeft nog een stuk middeleeuwen voort met zijn vaste tradities, zijn gebonden maatschappelijke vormen, zijn eigen door geen wet te breken gewoonten van familie, van politiek, van kunst, van godsdienst. Zelfs de vrijzinnigheid der godsdienstige gedachte heeft de trouw aan het kerkgebouw, de groote macht van dominee en bisschop, de viering van godsdienstig-wereldsche feesten niet kunnen breken. Jammer, dat de schrijver zelf ook tot deze vrijzinnigen behoort en gymnasiasten al onoverkomelijke moeilijkheden tegen den godsdienst laat maken en hun den godsdienst laat verzaken op jeugdigen leeftijd. Dat de sexualiteit in zoo'n staatje aan inteelt lijdt en zeer vrije vormen heeft aangenomen, laat zich psychologisch begrijpen: jammer echter, dat de schrijver zelf hier weer de perken te buiten gaat, door wat al te openlijk en al te indringend over de sexueele aberraties van jonge gymnasiasten en hun vrij woordengeschetter over dit onderwerp te spreken. Daardoor moet de fijne poëzie van dit boek alleen voor werkelijk rijpe lezers voorbehouden blijven. Wie zal anders niet met intense vreugde de liefdesbrieven van den verrader in dit boek, Harald, lezen? „Purpurn und schwarz lacht deine Liebe, jagt der Tollkirsche glühenden Saft durch die verdorrten Adern und Dein samtenes Auge saugt nackt wie der Mond aus dem steigenden Strom seine Schleier." zingt deze ergens. Gedichten, blijkbaar uit een jeugdiger periode van den schrijver, illustreeren hier en daar het boek: halen echter in dichterlijkheid op verre na niet bij zijn proza.

MIT ALLEN SINNEN. Lyrik unsrer Zeit. Herausgeber: C. D. Carl und Arno Ullmann. (164) 3.80 M. Rembrandt-Verlag. Berlin, 1932.

De uitgevers van dezen bundel wilden hier een verzameling natuurlyrik bijeenbrengen van meestal jonge dichters, die omstreeks of na 1900 geboren zijn. Slechts enkele ouderen werden opgenomen. Er werd een keuze gedaan uit 10.000 gedichten, zoodat men werkelijk veronderstellen kan de representatiefste hier aanwezig te zien. Vijf en veertig dichters zijn er in den bundel met een of meer gedichten vertegenwoordigd. Groote verrassingen biedt het bundeltje niet, al kan men toegeven, wat de voorrede zegt, dat „eine Generation herangewachsen ist, die ein neues verhältnis zur Natur gefunden hat. Nicht im Sinne einer Welt- oder Zeitflucht, nicht in blinder Abkehr von den Auseinandersetzungen, die auf die Lösung der Zeitfragen gerichtet sind. In sie ist diese Generation hineinverflochten.......

Für die Haltung dieser Lyrik vor der Natur lässt sich natürlich keine eindeutig zutreffende Formulierung geben. Es sind Ansätze zu einer Wandlung der Sehweise vorhanden, wie sie die neue Malerei, Foto und Film schon lange durchgemacht haben.......... Das Streben nach greifbarem und bildhaftem Ausdruck geht durch die Lyrik dieser Zeit." Het boekje is belangrijker als document der

jongere strevingen dan als bewijs eener nieuwe bezieling. Hierin staat Duitschland bij Engeland achter.

ENGELSCH

CARNEAL (Georgette) THE GREAT DAY. (449) 7/6. Constable & Co., Ltd. London.

De meeste der talrijke figuren uit Carneal's roman zijn direct of indirect betrokken bij de exploitatie, door het courantenconcern Calahan, van een aantal „true-stories magazines" en sensatiedagbladen in New-York. De schrijfster is blijkbaar „insider"; zij geeft een overtuigende impressie van dit deel der Amerikaansche zakenwereld — want het doorsnee courantenbedrijf is daar absoluut een „zaak", zonder eenige ideëele strekking —, van het rusteloos gedoe en van den degenereerenden invloed, die het uitoefent op de werkers daarin. Meer nog, — in het leven dezer enkelingen is feitelijk het leven der Amerikaansche zakenlieden in het algemeen vastgelegd, althans van dat deel voor wie maar twee dingen beteekenis hebben: „sex and dough, the two only things in life", zooals een der figuren ergens opmerkt. Zeker is de schrijfster geslaagd waar zij laat uitkomen hoe deze levens in toomelooze en nerveuze vaart voortgestuwd worden; ook, dat deze handige courantenexploitanten, die hun gevoel in „business" omzetten, eigenlijk een zeer onnoozel leven leiden, dat altijd op desillusies uitloopt. Maar wanneer dit verder uitgewerkt wordt, overtuigt zij niet geheel. Zij wil laten gelooven dat de meesten in dit bestaan meeloopen, met het doel in den kortst mogelijken tijd zooveel geld te verdienen, dat zij zich kunnen terugtrekken en zichzelf zijn. Om vrij te zijn en dan de eigen persoonlijkheid te cultiveeren. Maar dit is niet aannemelijk. De ideaallooze menschen, die Georgette Carneal ons voorstelt, zijn in hun tegenwoordige toestand volkomen op hun plaats; zij zijn absolute materialisten. Overtuigend komt wel uit — maar onbedoeld door de schrijfster — hoe troosteloos en volkomen onbevredigend een leven is, gespeend van alle hoogere of religieuze motieven en uitsluitend ingesteld op bevrediging van materieele behoeften.

Technisch is „The Great Day" een knap stuk werk. Uiteraard is de roman eenigszins episodisch, de stijl, vooral de dialoog, is levendig en krachtig, het uitgebeelde leven overtuigend.

De lezerskring moet beperkt blijven tot volwassenen, die over een behoorlijke levenservaring beschikken.

ROLYAT (Jane) WILDERNIS WALLS. (268) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Men moet eennige hoofdstukken gelezen hebben, vòòr men onder de „spell" komt van dezen opmerkelijken roman. Waarschijnlijk ligt dat hieraan, dat de lezer eenige incidenten verwacht op de reis die Vincent Reid aflegt van Montreal naar Fort Kami-

nochámingue, de meest vooruitgeschoven post van de Hudson Bay Company in de wildernissen van Canada, waar hij is benoemd tot factor. Niets gebeurt inderdaad, behalve de geheimzinnige verdwijning van Cingelis, een der Indiaansche „voyageurs". Het verhaal beschrijft dan in hoofdzaak het leven van den hoofdpersoon, Reid, en dat der vier overige blanken op de uiterst verlaten en eenzame post, die door de primitieve verkeersmiddelen vrijwel geheel geïsoleerd ligt van de beschaafde wereld (de roman speelt in de zestiger jaren der vorige eeuw). Hier ontplooit de schrijfster haar volle kracht. Een niet te definiëeren suggestie van vreemdheid heeft zij weten te scheppen rond de levens dier zoo verschillend geaarde blanken. Een suggestie van vreemdheid hangt trouwens over het geheele boek, omdat het de suggestie is der absolute wildernis, die ons, in de moderne samenleving verblijvenden, onbekend is. Toch voelt men alles aan als realiteit. Niet de incidenten zijn dan ook de hoofdzaak van „Wilderness Walls", maar het ontwikkelingsproces dat Vincent doormaakt in zijn contact met het oerwoud. Aanvankelijk boezemde het hem vrees in; langzamerhand raakt hij er mee vertrouwd, hij overwint in den vreeselijken strijd met de eenzaamheid; hij krijgt de wildernis lief, en besluit tenslotte zelfs nog dieper die wildernis in te trekken.

Wat de incidenten, de eigenlijke gebeurtenissen betreft, — ofschoon deze opwindend genoeg zijn, blijven zij toch van ondergeschikte beteekenis. Men krijgt den indruk dat de schrijfster deze ingevlochten heeft om te voorkomen dat haar boek eentonig zou worden. Haar talent is van meer beschouwenden aard, en vond in haar onderwerp volle gelegenheid zich te ontplooien. Voor iedereen.

CRONIN (A. J.) GRAND CANARY. (318) 7/6. Victor Gollancz Ltd., London.

In zijn eersten roman „Hatter's Castle" liet Cronin zich kennen als een realist, wiens behandeling der realiteit liet vermoeden, dat zijn verdere ontwikkeling wellicht in meer romantische richting zich zou voltrekken. Nu „Grand Canary" is verschenen, blijkt dit inderdaad het geval te zijn. De realiteit is in hoofdzaak gebleven, maar zij wordt gekleurd door een inslag van het romantische. Wij denken hier dan vooral aan de geschiedenis van het huis der zwanen, — La Casa de los Cisnes — op Gran Canaria. Die verbinding van realiteit en romantiek is zelfs op gelukkige wijze harmonisch tot stand gebracht.

„Hatter's Castle" gaf blijk van talent; in dit boek heeft zich dat talent nog meer ontwikkeld; Cronin is een romanschrijver van behoorlijk formaat geworden. De lange — te lange — beschrijvingen zijn verdwenen; wel zijn de figuren nog ietwat te eenzijdig in hun goede of kwade eigenschappen, — de auteur chargeert nog eenigszins, — maar zij leven meer van binnen uit; de verteltrant is vlot en de dramatische spanning spitst zich naar de climax steeds meer toe.

Het is het verhaal van Harvey Leith, een geneesheer, die na het

ongelukkig afloopen van een serum-experiment, als een diep verbitterd man, door zijn vriend Dr. Ismay op een ontspannigsreis naar de Canarische eilanden gezonden wordt. Op dezelfde boot reizen nog zeven andere menschen van diverse pluimage, allen stuk voor stuk uitstekend beschreven. Tusschen hen onderling en Dr. Leith ontwikkelen zich spannende en dramatische gebeurtenissen; geleidelijk voltrekt zich ook, onder den invloed daarvan, een ommekeer in Harvey Leith. Daar de schrijver zelf arts is, kon hij ook de verschillende medische kwesties, die zich in den loop van den roman voordoen, met kennis van zaken behandelen.

Zeer jammer is het echter dat voor de lezing een streng voorbehoud geëischt moet worden.

---

boeken - schouw

PEDLER (Margaret) LOUTREND VUUR. (315) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vertaling van Mia Holt. Bruna en Zoon, Utrecht.

Een verhaal van de gewone soort „leesvoeder", dat nog al smakelijk is toebereid en niet al te gepeperd is met kruiden van ongeoorloofde situaties. Voor goede magen dus wel verteerbaar.

VOLLEWENS-ZEYLEMAKER (Greta) FOUTEN. (194) *f* 1.75 en *f* 2.50. Z.H. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Hier is een fijn-aanvoelende paedagoge aan het woord, die in verschillende korte vertellingen fouten illustreert welke soms onbewust door goedmeenende ouders aan het kind begaan worden. Fouten van onachtzaamheid, verzuim, niet-begrijpen, stugheid..... Mevrouw Vollewens-Zeylemaker heeft er slag van om ze duidelijk in het licht te stellen en dit boek zal misschien vele ouders, die niet kunnen begrijpen, waarom hun kinderen soms zoo onhandelbaar en niet te bereiken schijnen, de oogen openen voor eigen fouten bij de opvoeding gemaakt.

ROTHBERG (Gert) I. EEN HUWELIJK UIT WRAAK. (234)
— II. EN TOCH BEN JE VAN MIJ. (214)
— III. THOMAS BERNOW EN ZIJN ZONEN. (246)
— IV. HANS DE OVERWINNAAR. (243) Romans. Vert. uit het Duitsch *f* 1.90 en *f* 2.50. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Alles eindigt hier in gelukkige huwelijken; de derde roman heeft zelfs vier van zulke onvolprezen gebeurtenissen. Het getuigt al van opkomend zedelijkheidsbesef, dat ten minste het einde der geschiedenis een gewoon huwelijk brengt, al worden de verboden verhoudingen ook tot de gewoonste dingen der wereld gerekend. Groote phantasie bezit de schrijfster niet. Een huwelijk uit wraak b.v. is eigenlijk in 't midden al afgeloopen en wordt dan door wat reizen en een paar banale voorvallen uitgerekt tot de obligate tweehonderd en nog wat bladzijden. Geld en geen geld met liefde, wat altijd weer eindigt in liefde en geld, spelen de hoofdrol. Twee keer is er sprake van een afgebroken jeugdliefde om gebrek aan geld of stand en later daaruit zich ontwikkelend huwelijk met de geliefde zelf of met haar dochter. Misschien dat sommige lezers in staat zijn, zich met dergelijk bedenkelijk geklets te onderhouden: ik kan me niet voorstellen hoe het tot litterair genot, tot beleering of ontwikkeling van wie dan ook kan bijdragen.

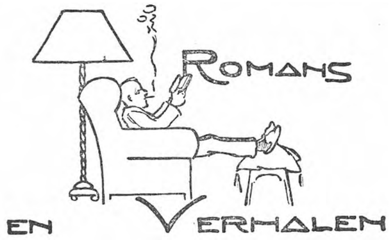

KUYLE (Albert) WEERLICHT. (103) *f* 2.25 en *f* 3.25. Geillustreerd door Lambert Simon. Brand, Hilversum, '33.

Albert Kuyle begon zijn naam als prozavernieuwer langzaamaan te verliezen. Plotseling is hij weer tot koortsachtige werkzaamheid ontwaakt en elke bladzijde bewijst zijn oude meesterschap. Hij is in Nederland unbedingt de koning der short-story. Hij schrijft helder, rationeel, allerconcreetst proza, dat met den nietszeggenden naam van „zakelijk" niet verklaard is. Alle vaagheid en beschrijfzucht, alle gemeenplaats- en cliché-gewoonte is hier uitgebannen: Kuyle zegt wat hij te zeggen heeft, met de onmiddellijkheid van een primitief en met de woordgevoeligheid van een aestheet. Van de negen stukken die hij in „Weerlicht" bundelde, beantwoorden, mijns inziens, „Standbeeld van een Veldheer", „Het Kleinste Hoofd" en „Deducant te Angeli" het best aan de eischen der short story: zij bezitten die verrassende pointe, die onverwachte wending die een short story tot iets eigens styleeren.

Wat Kuyle tot nu toe presteerde, geeft het recht om iets ongewoons, iets oorspronkelijks van hem te verwachten. Lezers die kennis met het vaak geroemde „nieuwe proza" willen maken, hebben zich slechts „Weerlicht" aan te schaffen.

WESSEM (C. van) DE VUISTSLAG. Roman. (219) P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Constant van Wessem's romans spelen bij voorkeur in geavanceerde, mondaine kringen. Er hangt een „Carlton"-atmosfeer in zijn boeken. De menschen hebben er alle eerbiedwaardige ideeën omtrent God, moraal en huwelijk afgelegd; het zijn, meenen ze, „moderne" menschen. Van Wessem beschrijft graag dit soort menschelijke poppen, cultuurmaaksels, die in den grond niemand interesseeren, oppervlakkelingen, die niet van vleesch en bloed zijn, maar van pudding en sherry. Hij beschrijft ze overigens goed, in scherp getroffen contouren. „De Vuistslag", meer novelle dan roman, is kunstig van opbouw en structuur. In stijl en constrcutie is naar iets nieuws gestreefd: de zakelijke, strenge toon past bij deze glimharige bankmenschen, die natuurlijk elk een auto hebben en met typisten gaan dineeren. Maar van Wessem raakt niet aan het oermenschelijke; hij dringt niet heen door het Angelsaksische cultuurharnas, dat dit soort menschen uniformeert. Voor volwassen lezers.

MOERKERKEN (P. H. van) DE WIL DER GODEN. (186) P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Van Moerkerken heeft in „De Wil der Goden" den hopeloozen opstand van Claudius Civilis tegen de Romeinsche overmacht als

thema gekozen. In zulk een legendarisch gegeven heeft de verbeelding vrij spel en het gevaar dreigt, dat de schrijver zijn menschen en gebeurlijkheden te vaag en algemeen, niet concreet en persoonlijk genoeg ziet. Aan dit gevaar is van Moerkerken niet geheel ontsnapt. Niets is moeilijker dan gevechten en veldslagen op oorspronkelijke en overtuigende wijze te beschrijven, scènes, die wij allen honderden malen gelezen, maar nooit gezien en beleefd hebben. Ook van Moerkerken's helden en strijders verschijnen ons in een verren nevel: geen hunner wordt een volledig voor ons staand, een concreet en individueel mensch. De compositie van het boekje is beter dan de karakterizeering van de dragers der handeling. Het geeft een goede voorstelling van den cultuurtoestand en de verhoudingen van Bataven en Romeinen in dien tijd. Daarin ligt misschien zijn eigenlijke waarde. Volwassenen.

ROSELAAR (Jan) HET IS EEN CIRKELGANG. Een roman van het land. (257) *f* 3.75. Schuyt, Alkmaar, 1933.

Jan Roselaar staat in dezen „Cirkelgang" nog dicht bij het oude naturalisme dat de boeren als door donkere, booze instincten gedreven wezens zag, aarde-dieren, met haat, zelfzucht en bruten hartstocht als eenige drijfveer. Er is ten minste weinig verblijdends en aantrekkelijk menschelijks in zijn werk. Een kwaadaardig noodlot schijnt deze menschen in het ongeluk te drijven. Roselaar houdt van krachtige lijnen: zijn beschrijving van land en luiden is volstrekt niet kwaad. Dat hij meer oog heeft voor de schaduw dan voor het licht, voor den boozen trek des harten dan voor den goeden, hoeft zijn schrijfkunst nog niet te schaden. Hij weet zijn verhaal op te bouwen en zijn personen in hun milieu te plaatsen, al vervalt hij te veel in overpeinzingen over mensch en leven. Op het einde, waar Wim Waling in de groote stad terecht komt, verzwakt het interesse: Roselaar is daar weg uit het milieu, dat hem blijkbaar vertrouwder is. Op het land stonden de menschen en dingen in een natuurlijker licht. Het boek is nogal gepeperd met erotica, zoodat voorbehoud geboden is. Mocht Roselaar zijn pessimisme afzweren en ook andere werkelijkheden dan de donkere, al te aardsche zien, dan zou zijn werk aan beteekenis winnen.

ROSELAAR (Jan) ZE ZINKEN! (157) *f* 2.50. Schuyt, Alkmaar, 1933.

De opvallendste eigenschap dezer novelle is haar geforceerdheid. Alles is geforceerd, de dialoog, de beschrijving, de situatie, de verwikkeling, het slot. Door die geforceerdheid krijgt het boekje iets onnatuurlijks, onwerkelijks, het doet aan als een dissonant. Jan Roselaar wil hier een lans breken voor huwelijk en huwelijkstrouw door een geval van ontrouw in weinig aanlokkelijke kleuren te schilderen. Een gewaagde onderneming! „Een modern sprookje voor volwassenen" luidt de ondertitel, maar het verhaal herinnert wel 't allerminst aan een sprookje. Het is een nog al rauw geval,

dat Roselaar niet overtuigend weet te beschrijven en dat na lezing een pijnlijken indruk laat. Voorbehouden.

SEVEREN (Machteld van) ALLERHEILIGENZOMER. (160) Elsevier, Amsterdam, 1933.

Zoo wel door de stof als door de behandeling ligt er een zekere smaakvolle reserve over deze novelle van Machteld van Severen. Alles is gestyleerd tot een zekere levensvoornaamheid, die hier en daar — in de gesprekken bijvoorbeeld — wat onnatuurlijk en al te kunstig lijkt. De optredende personages doen wat mechanisch aan, of zij niet geheel en al in de natuur en het leven wortelen. Maar de schrijfster houdt den teugel strak aan en verhaalt slechts wat met haar figuren in verband staat, zonder overtolligheden of ontsporingen. Het is een verhaal over natuurlijk edele, tot zelfbeheer opgevoede menschen, die leven buiten eenig religieus besef, zoodat hun ziens- en handelswijzen ons vreemd schijnen. Maar er zit stijl in deze novelle, die geschreven is door een auteur die ongetwijfeld wat kan. Volwassenen.

QUERIDO (Is.) VAN ARMEN EN RIJKEN. Amsterdamsch epos. Het Volk Gods. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Het typisch Amsterdamsche wil Querido behalve bij het Jordaanvolk ook zoeken in de Jodenbuurt bij het volk Gods. De dood heeft hem belet zijn opzet geheel uit te voeren. Dit eerste deel handelt over arme en rijke Joden. Ondanks Querido's onbetwijfelbaar schrijverstalent wordt de lezing sterk bemoeilijkt door het onmogelijke joodsche dialekt, een samenraapsel van Jiddish, Portugeesch, Spaansch, Hebreeuwsch, en door de enorme breedsprakigheid. De woorden staan wel aan den voet der bladzijden verklaard; maar wie is in staat om al die woorden te onthouden? Een lijst van vreemde woorden aan het einde zou hier zelfs voor de Querido-bewonderaars goede diensten bewezen hebben. Ontwikkelde lezers die met Querido's schrijftrant verzoend zijn, kan dit boek welkom zijn.

RODE (J. B. van) JAN HERBERT MAC DONALD. Iste en IIde deel. (441) *f* 2.50 en *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1933.

Deze Mac Donaldroman moet er een worden in 10 deelen en zal ruim een eeuw tijds (tot 2023) omvatten. De schrijver heeft hoog gemikt met zijn werk: hij wil de toekomstige worsteling tusschen Europa en Azië beschrijven onder leiding van het Schotsch-Hollandsche geslacht der Mac Donalds. Om een dergelijk onwaarschijnlijk gegeven eenigzins overtuigend „daar te stellen" zou er een groot, superieur talent noodig zijn, een talent dat J. B. van Rode helaas! mist. Wat van Rode ons in deze eerste twee deelen biedt, is niet veel meer dan onwerkelijke romantiek. Wie accepteert zoo maar een Mac Donald-geslacht, van overouden Schotschen adel, met Leicester naar Nederland gekomen, katholiek en

wonende op een buitengoed bij Haarlem? De rest is naar verhouding, om beurte idylle en drama, maar beide te zeer idylle en te zeer drama. De schrijver is blijkbaar katholiek en dompelt zijn figuren in een wat geoutreerd katholicisme. De overmatig bijdehande Jezuiet en de Franciscaan-edelman doen te opgelegd aan. Hier en daar is het boek nog al zwoel van erotiek, zoodat voorbehoud geboden is.

De schrijver heeft te hoog gegrepen. Hij mist het vermogen om de niet alledaagsche menschen en lotgevallen, die hij uit te beelden onderneemt, menschelijk voor te stellen. Wij vreezen dat de groots opgezette roman een mislukking zal worden.

BRUSSE-VAN HUIZEN (Jos.) ZOTTEKE. (226) Brusse, R'dam, 1933.

In „Zotteke" tracht Mevrouw Brusse-van Huizen den levensweg van een Antwerpsch volksmeisje te beschrijven en uiterlijk is haar dit gelukt. Maar ook slechts uiterlijk: innerlijk gaat dit Zotteke niet voor ons open ondanks de schrijfkunst van de auteur. Zij overtuigt ons niet van de echtheid van Zotteke's tranen om en van het omhelzen van den boom, die voor het huis staat waar Zotteke een onderdak vindt. De schrijfster dringt niet door in de kern van Zotteke's wezen en weet niet het juiste interesse voor haar te wekken. Men leest het boek en verlangt naar het einde, niet uit belangstelling voor Zotteke's lotgevallen, maar bij gebrek aan geïnteresseerdheid. Er hangt een vage godsdienstigheid overheen, die wegens haar vaagheid ook al niet bevredigt. Hier en daar vervalt de schrijfster in een cru naturalisme, dat voorbehoud eischt voor rijpe lezers. Het boek zou gewonnen hebben aan kortere, geserreerde beschrijvingen, aan een eenvoudiger verhaaltrant en minder ontsporingen op moreel gebied.

LABBERTON (Mien) ONTMOETINGEN. Een boek voor het innerlijk leven. (238) J. M. Meulenhoff, A'dam, 1933.

Mien Labberton heeft een religieuzen roman willen schrijven, waarin het ontwakend geloof in Christus de groote levenservaring wordt en richting wijst aan hem die dit geloof ondergaat. Voor een groot talent kan de behandeling van zulk een stof haar bekoring hebben, maar een zwak talent als Mien Labberton bezwijkt eronder. De eigenlijke romanhoofdstukken onderbreekt zij met uitgebreide evangelie-verhalen zonder dat de onderlinge samenhang duidelijk is. Deze laatste konden met goed gevolg gemist worden. De innerlijke ontwikkeling van Martien Bendt naar het Christusgeloof is vaag en zwak beschreven, men weet aan het einde niet wat de schrijfster eigenlijk bedoelt. Bovendien schrijft zij met gevoelige deelname over het lijden van honden en katten, wat in dit verband heel vreemd aandoet. Even vaag en ongrijpbaar als de titel „Ontmoetingen", zijn die ontmoetingen zelf. Als „boek voor het innerlijke leven" heeft het weinig belang voor den lezer, het blijft bij onbevredigende pogingen. De auteur heeft te

hoog gegrepen: deze stof laat zich niet spelend of keuvelend tot een roman verwerken.

HOLKEN (Annie van) WAAR HET OM GAAT. (256) *f* 2.75 en *f* 3.50. Thieme, Zutphen, 1933.

Het uiteenvallen van een huwelijk is het thema van dezen Indischen roman van Annie van Holken. Een naief liefhebbende en zich opofferende vrouw, een karakterloos zwakkeling van een man, een intrigeerende derde en eindelijk de scheiding. Voor lezers en lezeressen die graag huwelijksgeschiedenissen met hindernissen verslinden, zonder eischen aan hun lectuur te stellen, is dit een boek om van te watertanden. Verdere beteekenis heeft het niet. Het verhaalt op de traditioneele manier van het aanvankelijk geluk van Else en Theo, van Theo's bezwijken voor Cora, van Else's langen weerstand enzoovoort. Het is dragelijke ontspanningslectuur zooals ze bij dozijnen wordt voorgezet. Er is niet veel goeds en niet veel kwaads van te vertellen. Volwassenen.

ROOTHAERT (Mr. A.) SPIONNAGE IN HET VELDLEGER. (259. — ONBEKENDE DADER. (219) Beide *f* 1.50 en *f* 2.25. Seyffardt, Amsterdam, 1933.

Mr. A. Roothaert vermeerdert de rij der Nederlandsche detective-romanciers met èen en hij doet het op verdienstelijke wijze. Het crimineele en detective-element is niet bijzonder oorspronkelijk in deze, naar ik meen, zijn eerstelingen. In Wallace en andere voorgangers heeft men reeds van inbraak en kinderroof, van misdaadreconstructie enz. kunnen lezen zooals die hier beschreven staan. Maar toch hebben deze boeken van Roothaert iets persoonlijks, iets wat ze van de meeste andere onderscheidt. Ze zijn intelligent geschreven en hebben humor. Mr. Roothaert is geestig zonder in flauwiteiten te vervallen; men leest zijn boeken met genoegen. Hij heeft den geest iets te bieden; zijn beschouwing van menschen en toestanden is waard gehoord te worden. Het eerste dezer twee boeken is een aardige herinnering aan den mobilisatie-tijd, die tot nu toe nog nergens beter beschreven werd dan hier. Het tweede speelt in latere jaren en ook hier verlaat den schrijver de humor niet temidden der felste spanning om de geheimzinnige misdaad. Of de schrijver zich om litteraire waarden bekommert, weet ik niet, maar ik geloof niet, dat iemand zijn boeken half gelezen terzijde zal leggen. Zijn spot is, ook waar het soms den godsdienst geldt, van onschuldig karakter. Voor opgeschoten jongens zijn deze boeken wat te gepeperd, maar elk volwassene kan ze genieten.

CORSARI (Willy) DE MAN ZONDER UNIFORM. *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag, 1933.

De man zonder uniform is dokter Remco, totaal vrij van de vooroordelen van godsdienst — 'n waanvoorstelling die de mensen zichzelf hebben uitgedacht — en wet, o.a. acht hij het 'n goede

daad om, geneesheer (d.i. trooster en verzachter van lijden,) als hij is, aan een hopeloze zieke door een injectie de smarten van 'n langer lijden te besparen. Het vlot en knap geschreven boek van Corsari bevat de levensgeschiedenis van dokter Remco, wiens leven slechts één doel kent: te zoeken naar een heelmiddel tegen kanker. Om zich geheel aan de bestudering van dit probleem te kunnen wijden — de diepste drang van zijn wezen — geeft hij alles en allen op.

Personen en situaties weet de schrijfster scherp en levend te tekenen. Wegens de totale negatie van godsdienst en verscheidene averechtse opvattingen op moreel gebied blijft dit boek voorbehouden aan geestelik volwassenen.

MATISSE (M.) EEN ZWERVER VAN ZEE TOT ZEE. (302) *f* **2.90 en** *f* **3.90. Leopold, Den Haag, 1933.**

M. Matisse heeft jarenlang als schilder-landlooper door Europa, Noord-Afrika en Zuid-Azië gezworven en het verhaal dezer tochten biedt dit boek. Yge Foppema hielp hem zijn geschriften salonfähig te maken.

De schrijver is een wonderlijk mensch; hij vereenigt in zich iets van het kind en den dichter, hij is een onrustige natuur en een avonturier en deze aanleg stelde hem tot dit ongewone leven in staat. Hij beschrijft zijn omzwervingen met de kleurige taal van den schilder, als een gevoelig mensch die openstaat voor alle indrukken van natuur en omgeving. „De Godzoekende Landlooper" staat er op het titelblad. Het is jammer dat het vage geredeneer over God en Al en Zelf verwarrend werkt op eenvoudige lezers. Het Christendom bevredigt den zwerver niet, hij vindt eindelijk rust in het Indische Pantheïsme. Wegens deze religieuze aberraties en allerlei bedenkelijke situaties blijve het boek voorbehouden voor ontwikkelde, rijpe lezers.

ZEGGELEN (Marie C. van) MARIA VAN ORANJE. (260) Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Willem van Oranje en zijn oudste dochter Maria van Nassau, gravin van Buren, ook dikwijls genoemd Maria van Oranje (de kleine Oranje) vooral tijdens haar verblijf op den Dillenburg bij haar grootmoeder Juliana — Willem en Maria zijn de voornaamste personen in dezen historischen roman. Willem v. Oranje: de held, de groote figuur, sterk, de geestkrachtige, moedige, nobele strijder (wanneer de groote strijd begint, gordt hij het zwaard om, want: „het is eenvoudig omdat de tijd daar is en Willem v. Oranje de stem van God verstaat. — Nu maakt de geknechte ziel dezer eeuw zich los"). Zoo zijn alle figuren, vurig, edel, offervaardig: de kleine Oranje, Juliana v. Stolberg, de broers van Oranje, enz. Uit de bladzijden stijgt een sfeer van sympathie voor het „nieuwe geloof", doch antipathie tegen het Katholicisme wordt niet bepaald uitgesproken.

Indruk bij de laatste bladzijde: alles wat in den roman gebeurt, is te onbelangrijk om er een boek van te maken, zelfs in dezen tijd van vaderlandsche gevoelens en Oranje-huldiging.

ROLAND HOLST (A.) TUSSCHEN VUUR EN MAAN. Twee verhalen met zes houtsneden van J. Buckland Wright. Tweede druk. (62) *f* 2.50 en *f* 3.50. Stols, Maastricht, 1933.

Een heruitgave van verhalen die in 1919 en 1920 geschreven werden. Een kostbare en smaakvolle editie van Stols. „Verhalen" noemt Roland Holst zijn sageachtige stemmingsstukken, poëzie en proza, die een eigen genre vormen en bij eerste lezing verbijsteren.

DIXELIUS (Hildur) DE PLEEGKINDEREN. Vert. door S. van Praag. (216) *f* 2,90 en *f* 3,90. De Gulden Ster, Amsterdam. 1933.

Een gaaf en sober, maar aangrijpend verhaal, met meesterlijke hand geschreven. Deze Zweedsche schrijfster is van het ras van Selma Lagerlöf en Sigrid Undset. Zij schrijft eenvoudig en ongekunsteld over de meest tragische lotgevallen en al dit droevige en ontstellende gebeurt met een natuurlijkheid en vanzelfsprekendheid of het zoo gebeuren moèst. De veschrikkingen die het thema van haar roman vormen, vloeien vanzelf voort uit het karakter en den aard harer figuren. Zij beschrijft niet, zij beeldt en vormt en daarom heeft men aldoor het gevoel dat men een stuk natuurgebeuren bijwoont, iets dat niet te keeren is.

Het gegeven is wel echt Scandinavisch. Een drinkende, onmenschelijke dominee, bij de pleegkinderen na hun huwelijk een drukkend schuldbesef dat hun geen rust gunt tot het beleden is, een atmosfeer geladen van dreigende sombere dingen. Maar men aanvaardt hier alles omdat het is alsof de natuur zelf alles zoo gedicteerd heeft. Het bevreemdt dat de schrijfster het gevoelsleven harer figuren als met opzet buiten de godsdienstsfeer houdt, wat in deze omgeving onwaarschijnlijk aandoet. Volwassenen.

SEIDEL (Ina) HET WENSCH-KIND. (682) *f* 3.— en *f* 3.90. Nederlandsche bewerking van Tony de Ridder. (Eerste deel) Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

Dit lexicon-dikke boek is de niet onberispelijke vertaling van een zeer bijzonderen, ja, aangrijpenden roman. 't Is jammer, dat onze uitgevers blijkbaar zoo'n groote haast hebben met het uitgeven van vertalingen, dat het vervaardigen van die vertalingen bijzaak schijnt geworden. Er is een tijd geweest, dat men vertalingen tot een aanwinst voor onze letterkunde mocht beschouwen. Die tijd is er gewéést......

„Het Wensch-kind" is een echt vrouwelijk boek. En het zou met werk van Marie Koenen te vergelijken zijn, als in dezen roman van Ina Seidel het religieus besef niet even vaag en nevelig was, als het in Marie Koenen's werk helder en bewust is.

Bij voorkeur beweegt dit meesterlijk geschreven levensverhaal eener heldhaftig lijdende moeder, eener Duitsche vrouw ten tijde

van Napoleon's Pan-Europeesch avontuur, zich in de schemergebieden van droom en voorgevoelens. Het „meêwerken met de genade" is hier „meêwenschen met de sterren" geworden. Het Christendom is er meer symbool dan werkelijkheid, zoodat de Kroning van Maria de zinnebeeldige apotheose wordt van dezen roman van moeder- en kinderliefde. De Gemeenschap der Heiligen wordt hier de gemeenschap met den Duitschen grond, wat verklaart, waarom dit één der boeken is, welke niet aan den Hitleriaanschen vuurdood prijsgegeven zijn.

Overigens is dit boek, zijn omvang ten spijt, van een goed volgehouden spanning, al wordt men tegen 't eind gewaar, dat de schrijfster ervoor begon te vreezen, dat het boek misschien toch nog te lang zou worden.

Alles bij elkaar is het een historische roman, die sterk de sfeer van het verleden suggereert, een boek met ruimte, waartoe men kan ingaan, want het beschrevene wordt niet alleen beeld, doch ook werkelijkheid. En nog eerder dan den vorm, wordt men, als 't ware, den geur der dingen gewaar.

Een mooi boek, dat met onderscheid en waakzaam verstand dient gelezen.

TOLSTOY (Alexej) IWAN DE VERSCHRIKKELIJKE. Uit het Russisch vertaald door S. v. Praag. (380) *f* 3.90 en *f* 4.90. „De Gulden Ster", Amsterdam.

Een Russische historische roman is eigenlijk maar in beperkten zin historisch: vele der levensuitingen van eenige eeuwen terug zijn in haar primitiviteit niet zoo heel verschillend van die der tegenwoordige tijden, vooral op het platteland. Dat treft dan ook onmiddellijk bij het lezen van dezen roman, die in de tweede helft der 16e eeuw speelt, onder de regeering van Czaar Iwan de Verschrikkelijke.

In het verhaal treden figuren op uit alle lagen van het Russische maatschappelijk leven, waarvan daardoor een vrij volledige indruk wordt gegeven. Boven alles domineert de sinistere persoonlijkheid van den wreedaardigen heerscher. De auteur laat uitkomen dat het volk, hetwelk een dergelijken tiran verdroeg, feitelijk mede verantwoordelijk is voor de gepleegde wandaden. Zoo beschouwd kan het boek eenigszins gezien worden als een kritiek op het huidige Russische volk.

Het is rauwe lectuur, en dan ook voorbehouden voor rijpere volwassenen.

HALLEN (Ernest van der) DE WIND WAAIT. (110) Davidsfonds, Leuven.

Een mooi-wonderlijk verhaal der zwerftochten door het Vlaamsche land, van den schilder, den dichter en den zanger, in een woonwagen. De schoonheid van hun menschelijke tragedie en de schoonheid van het land zijn harmonisch met elkaar verweven in deze geschiedenis, die de schilder op een avond den schrijver vertelde. Er valt uit te lezen hoe een arm en bitter mensch mild en goed werd, en leerde te strijden. — Een gelukkig gekozen uitgave van het Davidsfonds.

Over den innerlijken Monoloog

door JOS. PANHUYSEN.

In den tijd van het naturalisme — die litteraire ketterij — was men van meening, dat ieder leven interessant was, dat het er eigenlijk slechts betrekkelijk weinig op aankwam, hoe dit leven werd medegedeeld, als men maar trachtte naar een volkomen natuurgetrouwe gelijkenis met de werkelijkheid. Nog niet zoo heel vele jaren geleden, las ik immers de bewering, dat men hoogst belangrijk werk zou krijgen, wanneer koetsiers, klerken, dienstmeisjes, kellners dagboeken zouden willen bijhouden van hun dagelijksche ervaringen. Men geloofde dat toen, velen tenminste; er werden boeken geschreven vanuit een dergelijke literatuur- en levensbeschouwing, en deze boeken waren mateloos lang en eentoonig en over het algemeen neerdrukkend en somber. De kunst was de nabootsing van den buitenkant des levens geworden en is dientengevolge vaak maar zeer weinig kunst meer. De schilders van destijds waren de voorbereiders van het impressionisme, al was hun kunstbeschouwing zeer gebrekkig, zij leerden zien, zij kwamen tot een critische ontleding van de gezichtsindrukken, die een verrijking bracht der picturale mogelijkheden, het impressionisme ontstond en met een steeds sterker ontwikkeld onderscheidingsvermogen en een wetenschappelijke bestudeering der kleurwaarden het pointillisme en ten slotte de haast absolute gezichtsindrukkunst als bijvoorbeeld van een Monet. Men was gekomen in de schilderkunst tot het weergeven van niets dan wisseling van nuancen en schakeeringen, het wereldbeeld was uiteengevallen in kleurstukken. Toen echter kwam men tot de ontdekking, dat men iets vergeten had, dat de schilderkunst eigenlijk iets anders is en behoort te zijn dan een weergeven van gezichtsindrukken, dat het werk van Monet, omdat hij een kunstenaar was, toch niet zoo absoluut alleen maar weergave was, als men gemeend had, dat ook bij hem constructieve elementen aanwezig waren. De reactie kwam. Kunst, zag men, is eerder dan weergave, een doordringing der werkelijkheid, het gaat in de kunst vooral om wat in het aanschouwde verborgen ligt. Het expressionisme trachtte dit onmiddellijk te geven, werd tot een antithese van het impressionisme, werd tot een nieuwe artistieke ketterij, omdat het vergat dat tot een doordringing der werkelijkheid de werkelijkheid onmisbaar is. De kunst immers beschikt zoowel over weergevende als constructieve elementen, zij behoort tusschen het impressionisme en expressionisme in te staan, zooals om een voorbeeld te geven, het werk van Cézanne tusschen het werk van Monet en Kandinsky. Uiteraard is deze beschouwing over de ontwikkeling der schilderkunst zeer algemeen, men kan hier tal van voorbehouden maken en men heeft daartoe alleszins het recht, maar in zijn algemeenheid is deze beschouwing voldoende voor mijn doel, de verduidelijking van de ontwikke-

ling van een gedeelte der moderne literatuur. Toen immers een deel der naturalistische literatuur verloren raakte in het relaas der banale alledaagschheid kon men tegelijkertijd ook in de literatuur van een voortzetting van het naturalisme spreken, ook hier kwam men tot een impressionisme. Natuurlijk bepaalde zich dit hier niet alleen tot gezichtsindrukken, zelfs niet op de eerste plaats, het was, als men het zeer opmerkelijke werk van Edouard Dujardin even voorbijgaat, vooral een literatuur van herinneringsbeelden, een oproepen van een bepaald moment in het verleden, maar zoo juist mogelijk, in al zijn schakeering, in zijn meest gevarieerde emotionaliteit, het was, zooals de hoofdvertegenwoordiger van dit impressionisme Marcel Proust het noemde, „la recherche du temps perdu", het onder belichting brengen en dan zoo precies mogelijk weerspiegelen van den bewustzijnsstroom gedurende een bepaalden tijd, die reeds voorbij was gegaan. En zooals in de schilderkunst de wetenschappelijke bestudeering der kleurwaarden op de ontwikkeling van invloed was, werd de ontwikkeling van het literair impressionisme bevorderd door de wetenschappelijke onderzoekingen der psychologen, door Freud en zijn navolgers. Het constructieve element, dat in Marcel Proust nog vrij sterk is, wordt allengs minder, het werk bijvoorbeeld van Dorothy Richardson tracht naar een zoo absoluut mogelijke weergave van den bewustzijnstroom, Dorothy Richardson zou men de Monet der literatuur kunnen noemen. Het is waarschijnlijk juist om de uiterste passiviteit van deze artiste, die slechts spiegelen wil, dat de lezers van haar „work in progress", van „Pilgrimage", haar boeken zoo eindeloos vinden, soms van een haast duldelooze eentoonigheid, maar opeens schijnt nu en dan deze stroom van gedachten en gevoelsindrukken scherper belicht te worden, het beeld wordt duidelijker, meer bewogen, de opeenvolging van het benamen schijnt niet meer geheel mogelijk te zijn, er komt een eenheid in al deze verscheidenheid, de indrukken van een zomernacht worden tot een beeld van een bepaalden zomernacht zelf, en zulk een fragment is kostelijk, schoon en onvergetelijk; wat men onthoudt van het werk van Dorothy Richardson zijn juist deze fragmenten, en er is weinig in de moderne literatuur dat hen in schoonheid evenaart of te boven gaat. Deze fragmenten zijn welbeschouwd sterker geconstrueerd dan men zou vermoeden, hier vindt men niet enkel een spiegeling, zelfs niet in betrekkelijken zin, maar een doordringing der werkelijkheid, een herschepping. Het is meer in een bepaald soort beelding van den bewustzijnstroom dat het constructieve element, dat men in deze onderdeelen van „Pilgrimage" aantreft, nog meer op den voorgrond treedt, en dat is in den stijlvorm, dien Valéry Larbaud zoo juist gekenschetst heeft als „monologue intérieur", den innerlijken monoloog. Het werk van Proust en „Pilgrimage" is eigenlijk geen innerlijke monoloog, al wordt dit wel eens beweerd, de innerlijke monoloog is iets anders dan het evoqueeren van bewustzijnstoestanden uit het verleden, hij is, zooals

Joyce hem zoo juist heeft gekenschetst een weergave van de voortdurende ontplooiing der gedachten in den geest van den hoofdpersoon van de vertelling, waardoor, in de plaats van door de gewone objectieve vertelling, diens daden en ervaringen beschreven worden. Joyce gaf deze kenschetsing sprekende over het werk van Edouard Dujardin „Les Lauriers sont coupés". Inderdaad in „Les Lauriers sont coupés" vindt de lezer zich, schijnbaar tenminste, verplaatst in den geest van den protagonist, gedachte volgt op gedachte, bij een eerste lezing vrij incoherent, maar voor wie toeziet, begint al spoedig het verband te dagen tusschen al die deelen, het lijkt een chaos maar het is geen chaos en het wordt een geheel, dat verrast door zijn waarschijnlijkheid; uitroepen, woorden, oogenschijnlijk zonder samenhang in het eerst, krijgen ten slotte hun niet te onderschatten beteekenis. Edouard Dujardin was een eenzame tusschen zijn tijdgenooten, hij maakte met zijn zoo opmerkelijk werk geen school en niet vóór „Ulysses" van James Joyce keert in de moderne literatuur de innerlijke monoloog terug. Zooals men weet is „Ulysses" een hoogst gevaarlijk boek, het valt naar mijne meening onder de algemeene bepalingen van het kerkelijk boekenverbod, maar dat wil nog niet zeggen, dat men het als pornographie kan kenschetsen; men heeft gemeend dat Joyce met een voornaam gedeelte van zijn werk bedoelde een onmiddellijke weergave te geven van den bewustzijnsstroom zooals deze in een bepaalden mensch op een bepaalden tijd werd aangetroffen, een volledige weerspiegeling dus van den geest van Mr. Bloom bijvoorbeeld gedurende die enkele uren in Dublin. Auguste Bailly de methode van Joyce bestrijdend, toonde aan dat een dergelijke weergave onmogelijk is, zeer terecht merkte hij op, dat ook de innerlijke monoloog zooals men dien in „Ulysses" vindt, eenzijdig is. „Het leven van den geest", schreef hij, „is een symphonie." In onzen geest zijn tegelijkertijd verschillende gedachtenstroomen, niet maar een enkele, zooals men zou vermoeden uit den innerlijken monoloog in „Ulysses". Bailly heeft volkomen gelijk; inderdaad de innerlijke monoloog heeft met de gewone

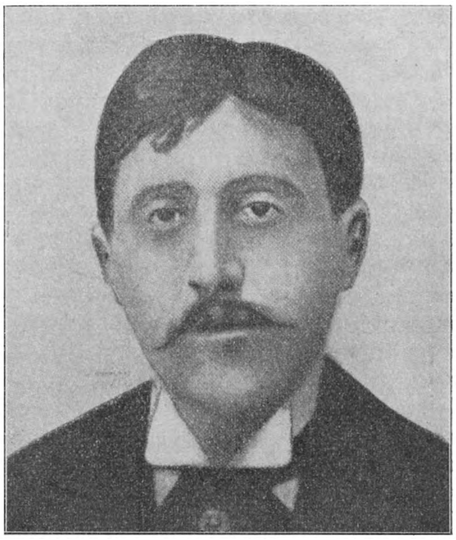

MARCEL PROUST

objectieve, analyseerende methode de eenzijdigheid gemeen, Bailly heeft echter niet volkomen gelijk, wanneer hij aan de analyseerende methode de voorkeur geeft, omdat deze wel iets wegliet maar alleen het bijkomstige, terwijl, volgens hem in „Ulysses" de gradatie in de geestesverschijnselen werd voorbijgezien, zoodat het essentieele niet meer als essentieel verschijnt. Voor wie „Ulysses" goed leest is een zekere gradatie evident, voor wie veel werk bestudeerde, geschreven volgens de gewone analyseerende methode, is het eveneens duidelijk, dat het zoogenaamde essentieele, dat behouden bleef, vaak en heel vaak maar oogenschijnlijk essentieel is, het is hoogst verkeerd te meenen, dat nuanceeringen in de literatuur van geen belang zijn, zij zijn zeer dikwijls van het hoogste belang om dat zij de ontdekking van het werkelijk essentieele mogelijk maken. Het zuivere impressionisme wil nuanceeringen geven zonder meer, maar de innerlijke monoloog bij Joyce en bij vele modernen, als Morand, Larbaud, Paulhan, Coyle, en vooral bij Virginia Woolf, is geen zuiver impressionisme meer, eerder het tegendeel, hij verwerpt de nuanceering niet, maar tracht door de nuanceeringen te komen tot het essentieele, hij is constructief, geen spiegeling van den bewustzijnsstroom zonder meer, maar een doordringing ervan, een herschepping ten slotte. Van de bewuste reactie op het literaire naturalisme en impressionisme, het literaire expressionisme wil ik hier niet spreken, maar om de paralellen met de schilderkunst te toonen wilde ik deze stijlvorm toch even vermelden; om dezen paralellen nog duidelijker te doen zien, wil ik opmerken, dat het werk van Virginia Woolf overeenkomsten vertoont met het werk van Cézanne. Inderdaad de innerlijke monoloog, zooals men die bij haar vindt is een literatuurvorm, die tusschen het impressionisme en expressionisme in staat. Bij een bespreking van haar werk in een volgend nummer van „Boekenschouw" zal nog meer duidelijk worden, dat haar oogenschijnlijk zoo onsamenhangend werk bij aandachtige beschouwing juist in hooge mate constructief is, nu en dan zelfs wat al te zeer. Zij tracht voortdurend door deze stille alleenspraak door te dringen niet alleen en zelfs niet op de eerste plaats in den bewustzijnstoestand van een mensch op een bepaald oogenblik, maar zij tracht op die wijze naar een beelding van zijn persoonlijkheid, zijn karakter, niet slechts zooals dit verschijnt op het oogenblik, maar zeer vaak zelf in zijn ontwikkeling. De resultaten die ze met deze methode bereikte zijn buitengewoon, men behoeft daartoe haar personen slechts te vergelijken met de personen in de romans van John Galsworthy bijvoorbeeld. Voor wie aandachtig toeziet en zoodoende het uiterst constructieve van haar stille alleenspraak ontdekt, zal het allengs ook duidelijk worden, dat ondanks moderne eigenaardigheden, de innerlijke monoloog niet absoluut modern is. Zoo hij bij vele schrijvers, ook bij Dujardin en Joyce, ondanks de constructieve elementen soms de wijdloopigheid van het impressionisme bezit, in het laatste werk van Woolf

althans verkreeg hij een opvallende beknoptheid, die neigt naar den dramatischen monoloog, zooals men dien reeds kende. Een goed deel van het werk van Robert Browning zou men met een licht voorbehoud kunnen kenschetsen als innerlijken monoloog. Om een enkel voorbeeld te geven; het zoo bekende gedicht „My Last Duchess", al wordt het gesproken tot een ander, al houdt het een bepaalde waarschuwing voor dien ander in, is toch een kunstige beelding, beknopping en herschepping van den bewustzijnsstroom, weet door een fijne nuanceering van détails niet alleen het karakter te toonen van den hertog, maar ook zelfs van de hertogin. En naast dit voorbeeld zou men er zeer, zeer vele kunnen plaatsen, een groot gedeelte van dat enorme dichtwerk „The Ring and the Book", om maar iets te noemen. En zoo men nog verder teruggaat in de Engelsche literatuur, zijn er onder de gesproken monologen in de drama's der Elizabethans niet te vinden, die eigenlijk in wezen vrijwel overeenstemmen met den innerlijken monoloog in dezen zin? Op het einde van de tweede acte zegt Hamlet, Prince of Denmark, in het gelijknamige drama:

Yet I,
A dull and muddy-mettled rascal, peak,
Like John-a-dreams, unpregnant of my cause,
And can say nothing; no, not for a king,
Upon whose property and most dear life
A damn'd defeat was made. Am I acoward?
Who calls me villain? Breaks my pate across?
Plucks off my beard, and blows it in my face?
Teaks me by the nose? gives me the lie i'the throat,
As deep as to the lungs? who does me this?
Ha!
Swounds, I should take it: for it cannot be
But I am pigeon-liver'd and lack gall
To make oppression bitter, or ere this
I should have fatted all the region kites
With this slave's offal; bloody, bawdy villain!
Remorseless, treacherous, lecherous, kindless villain!
O, vengeance!
Why, what an ass am I! This is most brave,
That I, the son of a dear father murder'd,
Prompted to my revenge by heaven and hell,
Must fall a-cursing, like a very drab,
A scullion!
Fie upon't! Foh! About, my brain!

Inderdaad er zijn verschillen aan te wijzen, er zijn in wat we tegenwoordig den „monologue intérieur" noemen nieuwe elementen bijgekomen, maar hoe groot is niet de overeenkomst; in essentie is de moderne innerlijke monoloog, vooral zooals hij in den laatsten tijd werd aangewend, een stijlvorm, die reeds bestaan heeft en, — het zij de bestrijders van den „monologue intérieur" in overweging gegeven — zijn bestaansrecht reeds sinds lang heeft bewezen.

Papini's Dante

door ELLEN RUSSE.

Toen in de laatste dagen van April te Rome het Hegelcongres plaats vond en het Duitsch idealisme zijn weerklank vond in het Italiaansch idealisme, waarvan de leider Giovanni Gentile aanwezig was, verscheen te Florence Papini's nieuwe boek: Dante Vivo (uitgave Libreria Editrice Fiorentina[1]). Waar juist het Italiaansch idealisme de heldenvereering en helden-aankweeking laat hoogtij vieren en de staat huldigt als oppermachtig heerscher over de menschen, vormt de wijze, waarop Papini den als een held der gedachte en van het geniaal dichterschap vereerden Alighieri voorstelt, wel een merkwaardig contrast. Niet dat Papini den grooten dichter geringschat of naar omlaag haalt, volstrekt niet, maar wel plaatst hij Dante als mensch, als een zondig en zwak mensch tegenover het Goddelijk gezag en toetst zijn leven en leering aan de leer van het Evangelie.

PAPINI

Dat in de eindelooze reeks van commentaren op Dante's leven en werk, Papini er toch in slaagde een origineel boek te schrijven en dat zijn en Dante's landgenooten die nieuwe, frissche kijk op hun bewonderden dichter weten te waardeeren mag men wel opmaken uit het feit, dat dit boek in een maand reeds drie drukken beleefde (elk tienduizend exemplaren groot) en onmiddellijk na verschijning bekroond werd met den Premio Fiorentino. Openlijk heeft zijne Excellentie Bodrero in het aloude Palazzo Vecchio te Florence Papini gehuldigd en hem dien prijs overhandigd.

't Is dan ook als Florentijn dat Papini den Florentijn Dante beziet. In de inleiding zet hij zijn standpunt uiteen: „Dit is het boek van een kunstenaar over een kunstenaar, van een katholiek over een katholiek, van een Florentijn over een Florentijn. Het wil meer

[1]) De Nederlandsche vertaling van Dante Vivo zal verschijnen bij de uitgeversfirma Teulings te 's-Hertogenbosch.

zijn dan een biographie; het wil een levenden Dante schenken, een zedelijk en geestelijk beeld van den mensch, een ontdekkingstocht rond alles wat werkelijk ook nu nog in deze dagen voor ons van belang is."

Als Florentijn. Alleen een Florentijn kan den Florentijnschen balling volkomen begrijpen, alleen een Florentijn die zelf bewust leeft in de oude stad der Guelfen en Ghibellynen kan beseffen wat Dante geleden moet hebben, toen de poorten der stad achter hem sloten en hoe heel zijn verder leven door heimwee verteerd werd naar den klank der klokken van San Giovanni.

Als katholiek. In het hoofdstuk „Il cristiano" analyseert Papini Dante's houding tegenover zijn medemenschen en gaat dan na in hoeverre Dante zelf volkomen christen was en de leer van het Evangelie volgde. In het benaderen van het volkomen christelijke leven zijn er, zooals gezegd werd, graden en na verschillende eigenschappen van Dante's leven en ziel te hebben onderzocht, zijn wij wel genoodzaakt te bekennen, dat hij nog ver stond van het Evangelisch ideaal — dat een halve eeuw voor zijn geboorte, op zulk een wonderbare wijze opbloeide in Sint Franciscus en zijn minderbroeders — verder dan men gewoonlijk meent. De fundamenteele deugden die vereischt worden van een waarachtig christen bezat Dante niet, ofwel werden zij in hem tegengewerkt en verzwakt door de hartstochten, die er regelrecht tegenin gaan. Het Evangelie predikt de kuischheid en Dante was begeerig naar liefdes, die lang niet altijd platonisch of dichterlijk waren. Het Evangelie predikt de nederigheid en Dante was buitensporig hoogmoedig. Het Evangelie predikt de blijmoedige aanvaarding van armoede, en Dante klaagde over het verlies zijner goederen en over de schaarschheid zijner middelen. Het Evangelie predikt de vergiffenis en Dante vermeit zich — althans in zijn gedachten en woorden — in gevoelens van wraak.

Dit opsommen van tegenstellingen moge klinken als een geringschatting, Papini heeft dit niet zoo bedoeld, maar slechts willen aantoonen, dat Dante een mensch was met zwakheden als andere menschen, maar een mensch die geleden heeft als weinig anderen, omdat hij leed met de volle bewustheid van zijn fijnvoelende ziel en scherpen geest. Wanneer hij soms hard oordeelde over zijn naasten is dit niet te verwonderen als men bedenkt „hoe zij hem behandelden". Hierover geeft Papini een tragisch relaas in het gelijknamig hoofdstuk en Dante's eenzaam bestaan van onbegrepene, van wees en balling wordt ons in ontroerende bladzijden geschilderd.

Als kunstenaar. Ook weer alleen een kunstenaar kan ten volle de grootheid en het genie van Dante aanvoelen en er het levend element uit puren, dat voor onze dagen nog van het grootste belang is, zelfs als voorbeeld dient voor een generatie van zich thans modernen noemenden. Het laatste bewijs van Dante's moderniteit ligt in zijn dichtkunst en in de vormen zijner litteraire kunst. Men

verwijt Dante wel eens dat hij een overdreven liefde had voor het gebruik van symbolen en duistere toespelingen. Maar is de moderne poëzie vanaf Mallarmé tot aan Rimbaud er soms niet op gericht in heel het natuurlijk universum een woud van bijna bovennatuurlijke symbolen te zien? Men zegt dat Dante soms vreemde en nieuwe woorden schiep en geenszins afkeerig was van woordspelingen en opzettelijke alliteraties. Maar heeft soms niet, vooral in zijn laatste boek „Work in progress", James Joyce dien men als de allermodernste schrijver beschouwt, hetzelfde gedaan? Wat dit laatste betreft had Papini gerust ook Chesterton er bij kunnen noemen.

Telkens haalt Papini den Dante der dertiende en veertiende eeuw naar ons toe. Ook met betrekking tot zijn politieke inzichten. Van een bijzondere beteekenis zijn in dit verband de hoofdstukken: „Kroon en Myter" en „De twee zonnen", waarin het altijd terugkeerend probleem der verhouding tusschen Kerk en Staat behandeld wordt. „De absolute scheiding tusschen de politieke en de religieuze macht, welke door Alighieri begeerd werd, bevat de eerste theoretische kiem van staatsautonomie, welke zich heeft ontwikkeld in moderne tijden: met de Hervorming en met het Jozéfisme, met de inmenging van den staat in kerkelijke aangelegenheden en later, gedurende de Fransche revolutie en de Russische, in het pogen van den staat om de Kerk te vervangen en haar elk bestaansrecht te ontkennen. Hier was dus een eerste stap op den weg van het progressief anti-clericalisme: de staat moest onafhankelijk zijn van de Kerk; de staat heeft het recht te waken over de Kerk en haar te bestieren; de staat eigent zich het grootste deel der ambten van de Kerk toe; de staat negeert de Kerk; de staat moet de Kerk vervangen."

Moderne staten die er tegenwoordig naar streven het gezag der Kerk te ondermijnen en zichzelf te verheffen tot plaatsvervangers der Kerk in het leiden der volkeren, worden in deze hoofdstukken door Papini terecht gewezen op ondubbelzinnige wijze. Toch is de schrijver hier in tegenstelling met de meeste zijner boeken, niet smalend of scherp van toon. „Dante Vivo" bevat geen zweem van stroncatura-critiek en heeft een opbouwende strekking. Papini plaatst zich boven zijn onderwerp, dat hij met zijn bekend meesterschap in de compositie van een boek behandelt. De verschillende hoofdstukken zijn als miniatuurtjes van portretteerkunst, wanneer de diverse figuren die een rol in Dante's leven speelden aan ons worden voorgesteld. Vandaar dan ook dat de Osservatore Romano in een uitvoerige en zeer prijzende critiek over dit boek spreekt van een „opera altamente cristiano". Een uitspraak die Papini's vijanden, die hem maar al te gaarne van afval zouden willen betichten, wel den mond zal snoeren.

I. Thee in de Dichtkunst.

Onze medewerker Anton van Duinkerken schrijft ons:

In zijn thee-causerie van de vorige maand, beweerde de hoofdredacteur van „Boekenschouw", „dat er niet één sprookje — tenzij misschien een Chineesch — en niet één gedicht, naar hij meent, bestaat, waarin dit geestonteerende vocht voorkomt". Zijn meening is hier wel niet heelemaal onjuist, maar toch onvolledig. Daar bestaat namelijk een gedicht met thee erin. Doch dit gedicht is de stelligste bevestiging van de inzichten, in „Boekenschouw" verkondigd. Men kan het vinden in den bundel „Wine, water and song" van G. K. Chesterton. Sta mij toe, het aan te halen in een ietwat vrije vertaling, destijds gepubliceerd in het „Engeland-nummer" van de „Dietsche Warande en Belfort":

Het Lied van goed en kwaad

Feest met wijn en vast met water
en uw deugd zal veilig zijn;
God bemint die beide schepsels:
de een is sterk en de ander rein.
Als een engel uit den hemel
met een and're drinkwaar daalt,
dank hem vroolijk voor zijn gave,
neem ze — en werp ze bij den vaalt!

Thee gelijkt het moeder-oosten:
geel als een chineesch gelaat,
gemanierd, maar — schoon fijnzinnig —
zonder zin voor goed of kwaad.
Vrouwen willen, als een harem,
samen bij den theepot zijn;
thee gelijkt het moeder-oosten:
als het sterk is, is 't venijn!

Thee, al komt die uit het oosten,
heeft haar edelaardigheid,
doch cacao is slap en zielloos,
doodgewoon een smerigheid.
Chocola is dom, lafhartig,
flemig, flauw en geesteloos,
zulk een drank kan slechts bekoren
aan den dwaas, die hem verkoos!

Sinds de hemel al zijn water
toornig neergeregend had
en de goede dronk onteerd werd
door de dronkaards elker stad;
sinds „de wijn het bloed doet vloeien"
en „de drank het kerkhof vult"
zond de Heer ons soda-spuitsel
tot een straf voor zóó veel schuld.

II. Ook het volgende schrijven willen wij een plaatsje gunnen:

ZeerEerw. Hoofdredacteur,

Hebt U nog wel een rustig oogenblik gehad na het verschijnen van uw artikel over de THEE in de lectuur? Was uw brievenbus niet telkens propvol?

En moest de post geen extra bestelling requireeren om U de protesten van de thee-liefhebbers onder uw lezers en lezeressen te bezorgen? Dat zou mij ten zeerste verbazen...... ik zou dan haast moeten gaan gelooven dat Thee werkelijk een zoo kalmeerende drank is, dat zij haar liefhebbers iets van de berusting der Chineezen bijbrengt, die zich immers... (mag men de vele Chineezen in romans tot voorbeeld nemen) nog niet verbazen of opwinden als men hun neus in een knoop legt. Welnu, ZeerEerw. Pater, ik neem het op voor de Thee...... ook voor de Thee in de lectuur..... Waarom is Thee daarin minder op haar plaats dan b.v. de eeuwige pijp van den Engelschman of de sigaar van den Hollander of de vervelende sigarette van de fuivende jeugd? dan de moderne cocktail of de uitvoerige menu-beschrijvingen, waaraan ook geen gebrek is in onze romans? De romantiek van de thee is gewoonlijk toch van beschaafder soort dan die van den cocktail of den borrel.

Hier zou een „boom" over op te zetten zijn, maar ik wil mij tot deze enkele regels en vragen bepalen en noem mij

met de meeste hoogachting
een abonné-Thee-liefhebber.

III. In het Mei-nummer van „Helikon" verscheen het volgende vers van Jan Engelman:

MEIMORGEN IN LIMBURG

Begraaf mijn hoofd in bloemen en verwoest mijn mond:
de morgen schuimt als wijn, de felle hanen kraaien
gelijk voor duizend jaar, en zie ik ben gezond
als d'akkerman die glanzend koren staat te maaien.

Het lauwe bed staat tegen, koele waters doen
het huivrend lijf in zachte zilverscheuten blinken,
wij fluiten Mozart, eten langzaam onder 't groen
des notelaars die trilt van liedren en van vinken.

De heuvels zwellen als de borsten van een bruid,
daarboven staat een oud kasteel vergeefs te droomen,
de aarde orgelt, iedre wegelkant is luid
van bijenzwermen en draagt witte bloesemzoomen.

Maar op den top — twee zaligen van zon en blauw,
twee voorjaarskinderen, twee laat gewonnen grieken —
zien wij het dal nog vochtig van den dauw,
de heuvels flank na flank bezaaid met mozaïeken.

Een stier, verbolgen op het roestig kettingband,
koelt in het gras zijn woede met gevelde horens,
hij steigert wild, zijn kop is scheerlings aan den rand
der aarde, waar Maastricht zweeft in een woud van torens.

De mergelkerk, de witte hoeven en de beek,
de populieren waar de zoete wind bleef zingen —
ik wil hier liggen en beminnen tot de streek
zich in mijn allerlaatste vezel neer zal wringen.

Verbonden met de zee, verbonden met het land —
wij leven onverganklijk in dezelfde lente.
Der wereld wanhoop weifelt, schrik neemt overhand —
wij zijn gehoorzaam aan de goede elementen.

IV. In „De Gemeenschap" (Mei) plaatste Gabriël Smit de vertaling van een oud Engelsch gedicht:

MOEDER EN MAAGD

Ik zing van een maagd
als een witte roos,
die God uit allen
tot moeder koos.

Hij kwam zoo stil
waar zijn moeder was,
als dauw in April
zich vlijt aan het gras.

Hij kwam zoo stil
naar het kleine prieël,
als dauw in April
op het bloemfluweel.

Hij kwam zoo stil —
een wonderlijk licht
als dauw in April
lag op haar gezicht.

moeder en maagd —
niemand was het dan zij,
daarom koos Hij haar.
Moeder, bidt voor mij.

MANDERS (Jo) DE BOEDJANGCLUB. Delische roman. *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag, 1933.

Letterkundige beteekenis heeft deze vertelling allerminst; hoogstens kan het interesseeren, de ontwikkeling van een nieuwen geest onder de Delische employés te volgen. De genotzuchtige en uitbuitende vrijgezel wordt vervangen door een nieuw type, dat de huwelijkstrouw weer hoog gaat achten, minder geld verdient en menschelijker met den inlander omgaat. Of de toestand hier juist beschreven wordt, mogen de ingewijden beoordeelen. Voor leeken is het een troost te vernemen, dat er in de goede richting gewerkt wordt, al is het ideaal nog allerminst bereikt. Uit den aard der zaak alleen lectuur voor degenen, die weten, wat er in zoo'n wereldje te koop is.

OTERDAHL (Jeanne) JONGE LEVENS. (287) *f* 3.50 en *f* 4.90. Uit het Zweedsch vertaald door N. Basenau-Goemans. Met Bandteekening van Ella Riemersma. Meulenhoff, Amsterdam.

Evenals bij het lezen van haar voorafgaande boeken, worden we ook bij dit laatste werk van Jeanna Oterdahl: „Jonge levens", getroffen door de warme toon en de juiste psychologische waarneming van de schrijfster. In een eenvoudige, klare en levendige verteltrant brengt zij ons naar het lief en leed van een aantal jonge meisjes, die zeer uiteenloopende karakters hebben en in de meest verschillende omstandigheden leven. Zij zijn allen op dezelfde school en Jeanne Oterdahl weet door haar jarenlange ervaring als leerares wonderlijk goed door te dringen in deze kinderzielen en de diepste motieven van het kinderhart te peilen.

Dit boek kunnen we aan iedereen ter lezing aanbevelen, ook aan onze jonge meisjes.

DUINKERKEN (Anton van) WELAAN DAN, BEMINDE GELOOVIGEN. (250) ***f*** **2.90 en** ***f*** **3.90. Brand, Hilversum, '33.**

Dit boek met zijn vreemden titel sluit aan bij „Hedendaagsche Ketterijen" en „Katholiek Verzet". Het richt zich hoofdzakelijk tot geloofsgenooten van den schrijver en verdedigt „de straling der (Katholieke) waarheid in het openbare leven van vroeger en van tegenwoordig". Van Duinkerken's lof is op veler lippen; men kent hem als een schrijver, in wie de breede eruditie het heilig vuur niet gedoofd heeft en wiens inzichten door de eischen der journalistiek niet vervlakt werden. Hij heeft altijd iets te zeggen en ondanks zijn verbazende vruchtbaarheid draagt elk zijner boeken een zeer eigen stempel en werkt verhelderend en „anregend". In dit boek schrijft hij een lange, zeer lezenswaardige inleiding over „Cultus en Cultuur". Volgen een zevental essay's over Hadewych, Maerlant, Anna Byns, Vondel, Thym, van Eeden en Gerard Bruning. Enkele dezer zijn uitstekend, andere zijn het lezen overwaard, dat over van Eeden lijkt mij het zwakste. Had de schrijver in plaats van van Eeden wellicht beter Gezelle gekozen? De epitheta hadden behouden kunnen blijven en de Katholieke waarheid heeft in weinig Nederlanders heerlijker uitgestraald dan in Gezelle. Het is een boek van helderen eenvoud, dat instrueerend en stimuleerend werkt op zijn lezers.

STRACKE S.J. (D. A.), MIERLO S.J. (J. van) en REYPENS S.J. (L.): RUUSBROEC DE WONDERBARE. Zijn Leven, zijn Kunst, zijn Leer. (225) Davidsfonds-Keurboeken No. 8. 1932

Zonder aarzelen mogen wij dit boek er een noemen, dat velen welkom zal zijn, dat bij velen een behoefte zal vervullen; de behoefte nl., om nu eens nauwkeurig te vernemen, wie de man met dien bijna, als Tromp en De Ruyter, zoo rond-Hollandschen naam nu eigenlijk wel geweest is. Er zullen er maar weinigen zijn, die zijn naam niet kennen, maar de voor vrijwel iedereen toegankelijke boeken over zijn persoon en zijn werk zijn niet talrijk. Dit boek is er een, dat er wel op berekend is de weetgierigheid omtrent Ruusbroec bij iedereen te bevestigen en de belangstelling op te wekken van hen, voor wie zelfs de naam nog een onbekende mocht zijn.

En het zijn drie bekwame geleerden, die dit werk voor het Davidsfonds samenstelden: pater D. A. Stracke S.J., pater J. van Mierlo S.J. en pater L. Reypens S.J.

Zij namen elk een apart deel voor hun rekening naar den aard der door hen in het bijzonder beoefende wetenschap.

Het leven en het werk van Ruusbroec wordt hier door pater Stracke geschilderd en gewaardeerd. Dat kon in dit geval niet be-

perkt blijven tot een min of meer litterarisch bewerkte samenvoeging van feiten en bijzonderheden. Wie immers als vreemdeling midden in het werk van Ruusbroec terecht mocht komen, zou allicht zijn haren te bergen voelen rijzen, soms ook voor volkomen onbegrepen dingen komen te staan. Daarom moet hij zijn werk trachten te zien in het kader van den tijd, waarin het ontstond, in het kader van de plaats wáar het ontstond en in het licht van Ruusbroecs persoonlijkheid, wil hij niet het gevaar loopen tot overijlde en verkeerde conclusies over te gaan. Kon hij dat wel beter doen, dan aan de hand van pater Stracke? Rustig en met kennis van zaken voert pater Stracke ons in Ruusbroecs land en tijd binnen. Dat is een onschatbare verdienste.

Wij hebben hier alleen één bezwaar te noemen. Niettemin: het is misschien subjectief, maar het trof ons te sterk, dan dat wij het konden verzwijgen.

Het betreft de „nationale figuur", die hier wel met wat veel nadruk in Ruusbroec naar voren gebracht wordt. Het is een zeer actueele hebbelijkheid en van sommige journalisten zou het ons niet bevreemden. Maar dat „nationale heiligen de voorkeur dienen te hebben boven alle vreemde", (blz. 13), daar komen wij, als leek! moeilijk overheen. Aangenamer klinkt ons dan ook de aanhaling, dat van groote volksleeraars de H. Schrift zegt, „dat ze dienen te glinsteren aan het firmament der v o l k e r e n-geschiedenis als onuitdoofbare sterren". (Blz. 9 en spatiëering van ons.)

Wij voor ons hebben bijvoorbeeld de verwoesting van de vermaarde lakenhal van Yperen meer gevoeld als een verlies voor de geheele wereld, ook voor de cultuurgroep, die de verwoesting veroorzaakte, dan als een verlies voor België, en, in engeren zin, voor Vlaanderen, alleen.

Dat de landgenooten van een Heilige hem meer nog zullen eeren, dan niet-landgenooten, ligt min of meer in de ontwikkeling der dingen. Maar wij betwijfelen of men dit mag omkeeren en zeggen, dat een Heilige er op de eerste plaats is voor een bepaald volk. Met de uitverkiezing van sommige menschen, onder de menschen, tot een hoogen staat van heiligheid, zal de Goddelijke Voorzienigheid wel andere oogmerken hebben, dan aan een bepaald land of volk een held te verschaffen.

Na deze overigens uitstekend geschreven studie van pater Stracke volgt die van pater J. van Mierlo over Ruusbroec's kunst. Zij is massiever van bouw, deze studie, misschien iets te zwaar voor sommigen, maar dat kon moeilijk anders. De periode, die aan Ruusbroec voorafging is vooral in litterair opzicht van groot belang en de plaats, welke hij daarna, — en trouwens ook in zijn eigen tijd — innam, belicht op haar beurt weer zijn persoonlijkheid, welke geheel en al te leeren kennen ook van deze doorwrochte studie het uiteindelijke doel is.

Pater Reypens behandelt in kloeken stijl en vol piëteit Ruusbroecs leer. Na de beide voorgaande studies wordt deze voor den

nauwkeurigen lezer een waar genot. En zóo is het ook, dat men dit boek van het Davidsfonds ten volle waardeeren kan: als geheel, waarin dit kundige driemanschap den gelukzaligen Ruusbroec nader heeft gebracht tot heel het Nederlandsche volk.

En een apart woord voor de keurig afgedrukte talrijke volpagina illustraties en voor den ijver, waarmede zij tezamen werden gebracht, mag zeker niet achterwege blijven. Warm aanbevolen.

Echter nog een paar kleine opmerkingen: Vanaf bladzijde 223 raakt de numeroteering der pagina's ineens 100 ten achter.

Het citaat: „Frailty thy name is woman" op blz. 63 behoort tot de vaker gebezigde citaten, waarvan men zelden of nooit de bron noemt. Het komt voor in Hamlet's alleenspraak in de tweede scène van de eerste acte.

ROLAND HOLST (H.) DE ROEP DER STAD. Leekenspel in drie bedrijven. Brusse, Rotterdam.

Het op één na jongste leekenspel van H. Roland-Holst „De Roep der Stad" is daar, om opnieuw te bewijzen dat haar lyrisch-belijdende natuur de moeilijkheden der dramatiek niet te boven is gekomen.

Haar „tooneelwerken" zijn typische lees-drama's in den typischen zin van het woord althans.

H. Roland-Holst's propagandistische inborst zoekt de aequivalentie van een vorm, die haar alle mogelijkheden bood ter vulgarizeering van haar persoonlijke ideeën omtrent God, de maatschappij en het menschelijk leven.

Nu vraagt echter een „leekenspel", dat door zijn bouw, (waarvan „koren" het voornaamste deel uitmaken) twee-zijdig op een massa is ingesteld, de „dramatiseering" van breede éénvormige gedachten, gevoelens, verlangens.

Ik moet zooveel aanhalingsteekens gebruiken, omdat het heele genre „leekenspel", (dat zoo langzamerhand een min of meer vaag omlijnde beteekenis heeft gekregen van „spel" met maatschappelijk-religieuze inhoud,) een eigenaardige dubbelvorm is, met trekken, welke aan het klassieke drama herinneren, maar dat tegelijk de sporen van eenige eeuwen jongere, individualizeerende dramatiek vertoont.

H. Roland Holst, die in ons land zeker als de geestelijke moeder van het genre mag gelden is het gevaar van de individualizeering der actie, welke aan de klassieke koren vreemd was, niet ontkomen.

In „De Roep der Stad" b.v. treden koren van oudere boeren, boerenjongens, -meisjes enz. op, die beschouwingen houden, overwegingen openbaren, welke alle met veel grooter dramatisch effekt door één boer, één meisje enz. den toeschouwers publiek gemaakt konden worden.

Zoolang het spel iets integer massaals, gemeenschappelijks heeft (maar dat is zeer zelden) heeft het stuk een zekere kracht; zoo gauw echter door de gemelde individualisatie verschillende

particuliere ziels-conflicten aan den dag treden, wordt het geheel, ook in de taal en psychologisch een hopeloos heterogeen mengsel.

Het valt op te merken, dat de gedachte-gang van „De Roep der Stad", n.l. de klasse-bewustwording van de landarbeiders en arbeidsters, door de stad typisch-communistisch is.

Maar het is geen eenzijdige verheerlijking van de stad; het verheult het leed der verlaten-barenden niet, evenwel in zijn oplossing: het verhaal eener recente zeelieden-staking, toont dit spel het hevigst zijn krachteloosheid, zijn spectaculaire luchtledigheid en vormloosheid.

En bovendien verwekt de vaagheid van het ook hier verkondigde humanitarisme een zekere kregelige wrevel.

Deze, tot steeds bloedloozer inspiratie leidende ideologie, kàn en zàl onze groote dichteres, nimmer voeren tot de uiteindelijk-bevrijdende catharsis.

BROUWER (Dr. J.) HERNAN CORTÉS EN MONTECZUMA. (378) *f* 7.50 en *f* 8.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1933.

Een liefdevol zich inleven in de dieeën en aspiraties van Spanje's groote kolonisatoren heeft Dr. Brouwer in staat gesteld een boek te schrijven, dat de merkwaardige mentaliteit dier ontdekkers, een ridderlijken avontuurzin van fantastische allure, waarin God, koning, glorie en winzucht ieder een rol spelen, begrijpelijk en navoelbaar maakt.

En dat niet, omdat hij zich onttrekt aan het betoog der wetenschap. Integendeel: Dr. Brouwer heeft niet alleen goede contemporaine bronnen geconsulteerd; de grootste verdienste van zijn werk is wellicht, dat hij zich een voortreffelijk chef-redacteur toont hunner verslagen. Zij zijn veel aan het woord, maar steeds is er zoo'n keuze gedaan, gezorgd voor zulk een afwisseling, zooveel commentaar en kritiek, dat zij onze moderne belangstelling nooit te zeer vermoeien en dat het geheel hunner onversierde verhalen een klaar beeld geeft dier meer-dan-levensgrooten, over wier leven en bedrijf zij schrijven.

Geschiedenis van personen (Cortés en Monteczuma) is de verovering van Mexico, meer nog misschien dan geschiedenis van volken; toch mogen beiden wel zeer bijzonder gelden als exponenten hunner c u l t u u r. Daarom zijn de inleidende beschouwingen, die Dr. B. wijdt aan Spanje en zijn koloniale geschiedenis en vooral de geographische en ethnologische studiën over Mexico van uitnemend belang. De hoofdstukken „Mexico-Tenochlitan" en „De Aztekische Maatschappij" vormen een waardevol en interessant deel van het werk.

Dat, bij een zoo ruim stellen van de grenzen zijner taak, Dr. Brouwer meer dan eens in herhalingen viel, is begrijpelijk en licht te verontschuldigen. Ernstiger is, dat ook hem dezelfde liefde, die hem veel klaarder zien deed, voor sommige dingen blind maakt.

De diepe bewondering voor de grootheid van dien bewogen tijd, doet den schrijver wel al te licht heenglijden over zijn feilen, al te mild oordeelen over zijn misgrepen. Niet alleen de deugden groeiden uit boven het normale — deze menschen konden ook zondigen in grooten stijl — de stijl heeft Dr. Brouwer meer getroffen dan het zondigen. Dat hij zich keert tegen veelvuldige, valsche kleineering hunner groote daden is nobel eerherstel, dat hij de oogen sluit voor hun groote zonden blijft, hoezeer ook bij zijn polemische houding begrijpelijk, in den historicus een tekort.

Een tekort intusschen, dat weinig kan afdoen aan den geheelindruk: een werk, dat ook den (volwassen) ontwikkelden leek met historische belangstelling verdient te interesseeren.

ALICE NAHON EN HAAR GEDICHTEN. Keur uit haar werk door Dr. C. Tazelaar. (42) *f* 0.90. Sijthoff, Leiden.

Het overlijden van Alice Nahon geeft aan deze keur uit haar werk een weemoedig accent. De hoop op herstel, achtergrond van vele harer verzen, is niet bewaarheid geworden, en de dood zal beloften onvervuld laten. Uit wat de dichteres dan gegeven heeft, kunnen we vaststellen dat zij een meer dan middelmatig talent bezat, meer geëigend de dingen aan te voelen dan ze scherp te observeeren, geschikter gevoelens te ondergaan dan ze te beheerschen. Het zuiverst zijn dan ook die verzen, welke, in stille aandacht luisterend, geschreven zijn, minder die, waar zij beeldt of wil uitbeelden.

Veel wat technisch zwak is in haar werk, zal men gaarne willen vergeten om verzen, krachtig als „Dry Blommen" of „Avondwind" — beide uit „Vondelingskens" — die ver uitgaan boven het gefrazel van zekere artistieke „verskunst". Tazelaar's „Keur" heeft ons niet geheel kunnen bevredigen. Een groot deel der toelichtingen op de, volgens den samensteller zelf, eenvoudige verzen, had zonder bezwaar achterwege kunnen blijven. Inplaats hiervan hadden dan eenige van de fijnste en tevens technisch knapste verzen, die zeer zeker tot de keur van Alice Nahon's oeuvre behooren en die wij thans missen, een plaats kunnen vinden; o.a. „Avondwind" en zeer zeker ook „Avondliedeke".

Dit, en andere uit de eerste periode van Alice Nahon's dichtwerk, geeft meer bevrediging dan het jongste, bijeengebracht in den bundel „Schaduw". Noch Tazelaar's betoog, noch de eigen meening van Alice Nahon, door Tazelaar geciteerd, kunnen ons geheel los maken van de gedachte dat de verwardheid, die vele verzen van jongeren voor ons onleesbaar maakt, ook haar laatste verzen is binnengeslopen.

Voor hen, die een en ander willen weten van het leven van Alice Nahon, is deze schets goed geschikt.

EECKHOUT (Joris) LITTERAIRE PROFIELEN. Deel V. (165) L. Vanmelle, Gent.

In het 5e deel van de „Litteraire Profielen" worden behandeld: Stijn Streuvels, Felix Timmermans, Hugo Verriest, Stefan George, James Joyce, Godfried Hermans, René de Clercq en Camille Melloy. De studies getuigen van groote belezenheid, maar zeer diep gaan zij niet; op de besproken werken worden geen nieuwe of oorspronkelijke visies geopend. Als zoodanig is het dan ook geen belangrijk werk, maar het is een bruikbare — en veilige — gids voor hen, die wegwijs wenschen te worden in het oeuvre der besproken auteurs.

STREUVELS (Stijn) TIEGHEM, HET VLAAMSCHE LUSTOORD. (175) *f* 1.90. 2e bijgewerkte uitgave. Veen, Amsterdam.

In 1908 schreef Stijn Streuvels dit mooie boekje ter eere van Sint Aernout, den heiligen Bisschop die in het Vlaamsche Tieghem tot op heden vereerd wordt. In zijn nabeschouwing geeft hij een hartelijke opwekking om de oude bedevaartplaats weer in eere te herstellen, want deze schijnt in de laatste jaren zeer verwaarloosd te zijn.

De Nederlandsche Litteratuur buiten de Grenzen

door J. v. H.

Het bekende „traduttore traditore" kan nog een verdere beteekenis dan de voor de hand liggende hebben. Is een vertaler nog al eens verrader door een gebrekkige of foutieve overzetting hij kan dit ook zijn, doordat hij in het buitenland een verkeerde voorstelling van een schrijver wekt door een onjuiste keuze van het te vertalen werk. En wat van een schrijver geldt, kan van een litteratuur gelden.

In Nederland is er herhaaldelijk geklaagd dat zijn beste en meest karakteristieke schrijvers onvertaald bleven, terwijl auteurs van minder of geen gehalte in het buitenland succes beleven. De Nederlandsche litteratuur heeft in 't algemeen niet veel belangstelling in den vreemde: het zou naïeveteit of chauvinisme zijn te meenen dat wij „meetellen", zooals de Scandinavische landen of Ierland bijvoorbeeld dit wel doen. Ierland heeft het voordeel — een voordeel in dit opzicht althans — dat er Engelsch geschreven wordt, zooals een Vlaming, die Fransch schrijft, of een Zwitser gemakkelijk toegang vindt in Europa.

Toen voor een tien- of twaalftal jaren een ambtelijk personage bij een vorstenbezoek uit Zweden erop zinspeelde dat de Nederlandsche auteurs in scheppende fantasie de mindere waren der groote Scandinavische schrijvers, werd dit in letterkundige kringen ongunstig gecommentarieerd. Op het oogenblik zou zulk een voorval tusschen diplomatieke persoonlijkheden, die voor litteratuur gewoonlijk niet zoo warm loopen, minder kwaad bloed zetten. Het is niet zoo heel belangrijk wat de Lord Mayor van Londen of de burgemeester van Amsterdam of Stokholm van hun respectievelijke litteraturen denken. Litteratuur is in heel geringe mate een staatszaak. De dichters en schrijvers zelf zouden een al te geïnteresseerde inmenging van den staat „in poëticis" niet prettig vinden, al heeft de staat traditioneelerwijs den bloei van kunst en letteren te bevorderen. Doch „Kunst en Letteren" zijn tengere grootheden, brooze waarden van den geest, waaronder de ijzeren hand van den staat gemakkelijk brekingen aanricht. Het toekennen van jaarwedden, van ridderorden en bekroningen zijn de gewildste vormen, waarin de staat van zijn belangstelling getuigen mag. Gaat hij verder door zwarte lijsten aan te leggen of boeken die hij schadelijk vindt, te verbieden of, zooals op het oogenblik in Duitschland geschiedt, te verbranden, dan wordt er in alle talen moord en brand geroepen over barbaarsch gebrek aan eerbied voor den geest.

Het is bevreemdend dat ook katholieke bladen zoo weinig instemming met de toepassing van een gezond beginsel betuigd

hebben. Het is toch een niet te ontkennen katholieke stelling dat slechts de waarheid en niet de dwaling, slechts het goede en niet het kwade bestaansrecht hebben, dat de onbeperkte vrijheid van het gesproken of gedrukte woord, de volstrekte autonomie van den geest onhoudbaar is. Een staatsmacht die zich zelf respecteert en zich bestendigen wil, moet het recht hebben uit den weg te ruimen wat die bestendiging in den weg staat; zij moet waken over de geestelijke volksgezondheid en wat die gezondheid te schaden dreigt, kunnen verhinderen. In Duitschland is deze zaak vertroebeld door bijkomstigheden, die ze onbehagelijk maken; bovendien is men al te hardhandig te werk gegaan, maar dat boeken als die van Hans Heinz Ewers bijvoorbeeld, malsaine monstruositeiten, verboden, zelfs verbrand worden, met goedvinden der staatsmacht, moet ieder verstandig mensch goedkeuren. Een algedoogend humanisme dat lieftallig elken individueelen wil of wensch tegemoet komt, staat voor een landsmacht gelijk met zelfmoord. In het civiele leven verdragen wij ongeveer alles van staat of wet. Een verkeersagent gebiedt onweersproken over kunstenaars, geleerden en magnaten. Een belastingambtenaar dringt onverhinderd binnen in de intiemste heiligdommen. Een zoo simpel utiliteitsvoorwerp als een fiets beladen wij gedwee van onder tot boven met wetsamuletten, een bel, een lantaarn, een rem, een slot, een belastingplaatje, een roodlichtwerper. Slechts de vrijheid van den geest moet taboe blijven, vooral voor menschen, die het bestaan van den geest niet eens erkennen. Geestesproducten mogen niet belast worden en moeten vrij hun invloed, ook ten kwade, kunnen uitoefenen. Ik wil geen houtblok voor den Duitschen brandstapel aandragen, maar nog minder instemmen met het verontwaardigd hoongeroep over het Duitsche barbarisme.

* * *

De Nederlandsche litteratuur — het is een vaak geconstateerde waarheid — heeft voor een buitenlandsche erkenning het nadeel dat haar beteekenis vooral in de poëzie, en nog wel in de lyriek gelegen is, een genre dat bij vertaling noodzakelijk allerlei imponderabile waarden verliezen moet. De lyriek van Gezelle en van de grooten sinds tachtig staat onvergelijkelijk veel hooger dan wat wij aan dramatische of romanlitteratuur bezitten. De bezinnende, ingekeerde aard van ons volk, een volk dat woont in een land waar niets tot nabootsing, tot uitbeelding of tot heftige bewogenheden dringt, komt ook hier tot uiting. Geen geweldige verschijnselen of grillige natuurwisselingen beïnvloeden hier de verbeelding. Er is geen grootschheid van afmeting, van verschijning in land of natuur, geen hevigheid van spanning om volksbestaan of hoogste natuurgoederen, geen sterke traditie die tot activiteit prikkelt. In de Middeleeuwen kon hier de mystiek opbloeien en wat later de zang- en muziekkunst, beide uitingen

van volbloeide en gerijpte innerlijkheid, en in den tijd van geloofsverval kon hier de lyriek ontstaan, een mystiek in anderen vorm. Bezinning, innerlijkheid is een gave, die wij zelf uit afkeer voor haar zoogzuster, platheid en onbewogenheid, en onder onbewusten invloed van de Nietzscheaansche krachtvergoding gemakkelijk onderschatten, een gave, die het gevaar meedraagt op den duur in gordijntjeshuiselijkheid te ontaarden, maar die bij Hadewijch, bij Ruusbroec, bij Thomas à Kempis, bij Gezelle zich het onzichtbare rijk verovert.

Van de latere Nederlandsche lyriek weet de wereld buiten onze landsgrenzen maar heel weinig. De vertaling van enkele gedichten van Gezelle in het Duitsch en de weinige tijdschriftartikelen, die hier en daar over hem in het buitenland verschenen, zijn onbemerkt voorbijgegaan. Stefan George heeft aan de namen van Kloos en Verweij eenige bekendheid gegeven door lang geleden enkele gedichten van hen over te brengen. Boutens zag onlangs een selecten bundel met zijn bekendste verzen in het Engelsch verschijnen, en over de jongere Katholieken heeft een Duitsch geestverwant een boekje met overzettingen van hun beste werk uitgegeven. Ook Gorters „Mei" is, geloof ik, in vertaling verspreid, alsmede enkele gedichten van van Eeden. Heyermans heeft in Berlijn een korten roem gekend. Ik veronderstel dat er nog andere vertolkingen hebben plaats gehad, maar geen onzer dichters heeft in den vreemde ook maar eenige breedere bekendheid verworven. Gezelle, Boutens en van de Woestijne zouden in elke litteratuur een geëerde plaats hebben ingenomen, doch in het isolement van hun Nederlandsch blijven zij ontoegankelijk.

De proza-schrijvenden zijn in dit opzicht in gunstiger toestand. Multatuli is vooral in Duitschland een tijd lang bekend geweest, meer nog, zoo ik mij niet vergis, als voorganger in het beschrijven van een kinderpsyche (Woutertje Pieterse) dan als schrijver van het glorieboek „Max Havelaar" of van de would-be-geniale „Ideëen". Ook van Eeden en Couperus hebben de voldoening gekend meerdere van hun werken vertaald te zien en, als gewoonlijk, was het Duitschland weer, dat wegens zijn verwantschap in taal en geaardheid zich deze Hollanders het best assimileerde. Multatuli had Duitsche en van Eeden Engelsche relaties en ook deze persoonlijke bekendheid is hun naam in het buitenland ten goede gekomen. Doch reeds in dezen tijd zijn de drukst vertaalden en gelezenen niet de gehalterijksten, maar zij die tot het volk spreken en leesbibliotheken vullen, Conscience en Melati van Java. Enkele decenniën later is de eenige Nederlandsche auteur, die eenigszins Europeesche allures kon aannemen, een schrijfster die hier nauwelijks tot de litteratuur gerekend en om haar succes in het buitenland nog minder gehonoreerd wordt, Jo van Ammers-Küller. In Parijs was zij d e vertegenwoordigster der Nederlandsche letteren: bijna al haar werk is

in het Duitsch en enkele van haar romans zijn in het Engelsch en, naar ik meen, ook in het Fransch vertaald. Het bewijst wederom dat er bij vertalingen meer op de leeslust en koopgraagte der goe-gemeente dan op de innerlijke waarde van het werk gelet wordt. Van Schendel, Slauerhoff en Coolen zijn onbekenden naast deze handige, maar oppervlakkige uitbuitster van tijdsproblemen. Haar romans over Hollanders spelen gedeeltelijk in Londen of Parijs en behandelen quasi-diepzinnig de actueele huwelijksquesties, waardoor zij een schijn van wereldwijde en ingrijpende belangrijkheid krijgen.

Trouwens nergens dringender dan bij vertalingen is het alle schriftwerk doortrekkende onderscheid te maken tusschen litteratuur en lectuur. De massa is altijd begeeriger ingesteld op het laatste dan op het eerste. Litteratuur die tevens volop lectuur is, dat wil zeggen, die naast de hoogere geesteseischen ook de primitiefst menschelijke aspiraties bevredigt, die concreet, kleurig en spannend tot gevoel en verbeelding spreekt, is steeds verzekerd van succes bij de menigte. Shakespeare bevalt elken lezer omdat hij o o k boeiende lectuur biedt. Wie Sophocles of Dante vervelend vindt, zou Shakespeare nog kunnen verslinden wegens het intrigeerende der fabel. De nachtscene in Macbeth en het bloedige schermen in Hamlet zullen ook op een negertooneel inslaan. Boeiende verwikkelingen, bloedige complotten en onverwachte verschrikkingen, heel die uiterlijke romantiek die het geraamte van Shakespeare's stukken vormt, zullen ten eeuwigen dage genoten worden. Minstens drie vierde van alle vertaalwerk in welke taal ook, brengt lectuur in dezen zin, is berekend op de eenvoudigste leesgraagte.

Een ander bevoorrechte is Johan Fabricius, die echter wegens de frischheid van zijn fabuleertalent en zijn kleurige schrijfkunst een beter vertegenwoordiger der Nederlandsche letterkunde is dan Jo van Ammers-Kuller. Verschillende van zijn boeken hebben in het buitenland bijval gevonden: zijn Italiaansch coloriet, zijn lenige, inventieve geest verdoezelen voor vreemdelingen den Hollander.

Duitschland is voor Nederlandsche werken het dankbaarste vertaalgebied. In Frankrijk blijven onze litteraire voortbrengselen zoo goed als volkomen onbekend; een enkele toevallige overzetting als Querido's „Jordaan" verandert daaraan niets. Voor Engeland geldt hetzelfde, al zijn de vertalingen in het Engelsch iets minder sporadisch. Herman de Man bijvoorbeeld, wiens bekroonde hoofdwerk „Het wassende Water" reeds in het Duitsch verschenen was, zag die onlangs ook in het Engelsch uitgegeven. Antoon Coolen's bekendste boek is voor Duitsche lezers toegankelijk gesteld. Van Marie Koenen zijn de laatste jaren verschillende romans eveneens in het Duitsch vertaald. Wat onze naburen nog het meest in onze letteren waardeeren of ten minste vertaalbaar achten, is blijkbaar de Nederlandsche vertel-

kunst. Zij leggen liefst beslag op verhalen, die zonder veel inspanning te vragen, aangenaam lezen, al is hun keuze bij enkelen der laatstgenoemden heel gelukkig geweest.

De Vlamingen zijn in Duitschland bijzonder geliefd. Het typisch Vlaamsche, het bekende „leutige en sappige", dat tot verontwaardiging der beste Vlaamsche schrijvers ook in bepaalde Hollandsche kringen zoo gewild is, heeft voor veel Duitschers een onuitroeibare bekoring. Felix Timmermans herhaalt er de triomphen, die hij korten tijd in Nederland gevierd heeft. Haast al zijn boeken zijn in het Duitsch vertaald en vinden er gretige ontvangst. Elk nieuw werk van zijn hand wordt in spanning tegemoet gezien en kan rekenen op een vast aantal afnemers. Hij geldt er als een schrijver van Europeesch formaat, wel de gunstigst bekende van alle Nederlandsche auteurs. Ook „De Witte" van Ernest Claes staat er in blakende gunst en Anton Thiry is er geen onbekende.

Naast deze vertegenwoordigers van het landelijk en „sappig" Vlaamsche, hebben ook de twee auteurs die boven dat locale coloriet willen uitkomen, Maurice Roelants en Gerard Walschap toegang in Duitschland. Roelants' korte, maar fijnzinnige romans „Van Komen en Gaan" en „Het Leven dat wij droomden" werden beide vertaald en Gerard Walschap heeft er met zijn „Adelaide-Eric-en-Carla"-trilogie zijn intrede gedaan.

Ik heb geen afzonderlijk onderzoek ingesteld naar vertalingen uit het Nederlandsch, maar slechts afgaande op het geheugen, neergeschreven wat ik in de tijdschriften hier en daar vermeld vond. Er zal nog al wat aan mijn opsomming ontbreken. Maar aan de conclusie, dat de belangstelling voor onze litteratuur buiten Nederland vrijwel nihil is, valt niet te twijfelen. Van een systematisch kennisnemen of vertalen van de Nederlandsche voortbrengselen is nergens sprake. De overzetting van een of ander geïsoleerd werk is dikwijls slechts een uitgeversspeculatie en gaat onder in den dagelijkschen boekenstroom. Zelfs de vertalingen in het Duitsch die nog een oogenblik van eenigen omvang en beteekenis zouden kunnen schijnen, zijn slechts een nauwelijks bemerkte druppel in den vloed die jaarlijks Duitschland overstroomt aan litteratuurinvoer. Bovendien hebben zij meer het karakter van curiositeit of toevoer van leesstof dan dat zij van litteraire waardeering zouden getuigen. De enkelen die, zooals ik zeide, in Duitschland eenigen naam hebben, zijn Felix Timmermans en in mindere afmeting Jo van Ammers-Kuller. In de Scandinavische landen kan geen boek van beteekenis (dikwijls zelfs van minimale beteekenis!) verschijnen, of een paar maanden later is het reeds in Duitschland en Nederland te lezen en de succesrijkste worden door geheel Europa vertaald. Van de groote Europeesche litteraturen geldt hetzelfde. De Nederlandsche echter blijft de asschepoester van Europa.

Wij hebben nu eenmaal, zooals Jan Engelman onlangs nog

constateerde, geen groote roman- en evenmin een tooneeltraditie. Onze opvallendste en bijzonderste rijkdom is de mystiek-religieuze en mystiek-lyrische bezieling overeenkomstig onzen bezinnenden aard. De grootste Nederlandsche namen, Hadewijch, Ruusbroec, Thomas à Kempis, (ook Rembrandt) Vondel, Gezelle, Boutens, voegen zich moeiteloos in deze traditie.

In Protestantsche tijden, als de heilige vlam tot een dorre psalmodie verschraald is, wordt dit gemoraliseer en huiskamerbezieling. Het Protestantisme kent geen mystiek en staat er krachtens zijn wezen vreemd tegenover. Zijn mystiek slaat onmiddellijk over in schoenmakerspiëtisme. Wat overigens de verdiensten van het Calvinisme mogen zijn, het heeft ongetwijfeld schuld aan een twee-eeuwen-lange onderbreking der schoonheidstraditie in Nederland, het heeft de rijkste ader van het Nederlandsche volk drooggelegd en Nederland tot een philologenland gemaakt.

---

boeken - schouw

WERMESKERKEN (Henri van) DE GROENE HEL. (284) *f* 2.90 en *f* 3.90. L. J. Veen, Amsterdam.

De groene hel is het oerwoud langs den bovenloop der Amazone en haar zijrivieren, een gebied dat de bijna uiterste aardsche verschrikking kan genoemd worden; natuur, dierenwereld en wilde bewoners maken het vrijwel ontoegankelijk voor onderzoekers. Uit „dit land waarvan men niet terug keert", is de reiziger Frank Ladage teruggekomen, — hemzelf haast onbegrijpelijk —; het verhaal van zijn avonturen wordt in dit boek verondersteld te zijn vastgelegd door zijn vriend, den auteur.

Indien het enkel reisbeschrijving was gebleven, zou het een spannend en prachtig boek geworden zijn — dat van deze kleine expeditie op zoek naar een onbekenden Indianenstam —; er komen zelfs gedeelten in voor van prachtige, suggestief-plastische beschrijvingskunst, zooals het verhaal van den marsch door het oerwoud, en dat van den tocht door de woestijn.

Maar schrijvers van boeken over het oerwoud plegen nog al eens de onhebbelijkheid, ergens in het diepste en ontoegankelijkste gedeelte een mysterieus, en natuurlijk buitengewoon schoon, blank meisje te verstoppen, dat prompt door de expeditie ontdekt wordt, zoodat de rest van het boek een liefdesroman wordt. Ook deze auteur heeft dit procédé toegepast. Zijn liefdesroman is zelfs vrij weekelijk, — waardoor dit gedeelte wel zeer storend afsteekt tegen de beschrijvingen van den eigenlijken, moeizamen tocht.

In geen geval een boek voor de jeugd.

STRATTON (Arthur Edward) MELROSE'S VERGELDING. (230) *f* 1,75. A. W. Bruna en Zoon, Utrecht.

Het merkwaardige van dit boek is, dat het geen vertaling is, toch in Engeland speelt, niet onwaarschijnlijk is en waarschijnlijk door een Engelschman geschreven werd in heel vlot en goed Nederlandsch, een paar ontsporingkjes daargelaten. Het verhaal van Melrose, die zijn eigen rechter speelt en daarbij zijn eigen straffen schept, is niet zonder een gezonde moraal. Het boek is boeiend en geschikt voor volwassenen.

Van oudere jongeren en verouderde ouderen

door L. J. M. FEBER.

De heer professor Brom, een kwarteeuw geleden in het eerste Annuarium een toonbeeld van frischheid en vitaliteit in zijn toenmalige incarnatie van „Kleine Jongen", heeft het nuttig en doelmatig geacht op de tribune van Sanctus Thomas Aquinas den strijd te heropenen tegen de zoogenaamde jongeren. Of juister gezegd, hij is met baarlijk geweld, meer boudeerend dan wetenschappelijk onderscheidend, meer onder het afsteken van vuurwerk dan onder het laten schijnen van licht, te velde getrokken tegen de twintigers van tien jaar geleden — in de heimelijke veronderstelling, dat zoowel de tijd als die twintigers sedert dien hebben stil gestaan. Tegen „de Valbijl", die vergeven is en vergeten, voorzoover hij alleen voor negatief beulswerk werd gehanteerd, heeft hij, bitter weinig opportuun, de strijdbijl weer opgegraven. Zelf indertijd beeldenstormer in het heiligdom van „Van onzen Tijd", schijnt hij zijn opvolgers in het rijk van schoonheid en cultuur hun oneerbiedigheden kwalijk te kunnen vergeven. Deze manier van strijdbaar nakaarten komt ons weinig aanbevelenswaardig voor. Nòg een stap terug in het verleden en wij vliegen elkaar weer in de haren over den katholieken roman en de Nieuwe Gids!

Intusschen heeft de tijd niet stil gestaan en zijn de jongeren niet alleen ouder maar rijper geworden. Wie niet stekeblind is, die ziet, dat er consolidaties van talent hebben plaats gehad, dat uit tal van experimenten een vorm is gevonden, dat uit storm en drang zich persoonlijkheden hebben uitgekristalliseerd.

Zonder in het minst gebrand te zijn op de heropening van een uitgevochten strijd — een strijd om den strijd dus, wat nog erger ware dan kunst om de kunst — achten we de jongeren mans genoeg om zich voorzoover noodig te weer te stellen. Intusschen is het voor de bepaling der verhoudingen mogelijk nuttig te laten blijken, hoe een oud-strijder uit dien krijg dezelve ziet in het heden.

* * *

Onder een gelukkig gesternte is de generatie van twintig niet ter wereld gekomen. Haar geloofsbrieven, opgemaakt door van der Meer Walcheren, waren niet bepaald geschikt om dadelijk vertrouwen te wekken. Deze bekeerling van Bloy was ontegenzeggelijk een pracht van een bezieler, maar evenmin als zijn meester en peter een leider, een voorbeeld van evenwicht; vervuld en doordeesemd van Bloy, was diens zwak gefundeerd absolutisme bij gemis aan doordachte wijsbegeerte voor hem de eenig-zaligmakende leer; ofschoon, naar hij in alle eerlijkheid meende, discipel van Maritain, was de fameuze latijnsche klaarheid in zijn geschriften vaak ver te zoeken. Voor zwakke denkers is het zoogenaamde absolutisme een goedkoope houding; de weg naar God lijkt met één sprong afgelegd, de norm ter scheiding en onderscheiding van alles en allen in bokken en schapen met één greep gevonden. Daar komt bij, dat de mentaliteit van Bloy een waarachtig bewust jonger geslacht machtig moet trekken, wanneer het zich voor het eerst geconfronteerd ziet met een tamelijk wel rotte wereld en een godvergeten cultuur. Voor wie met zijn brandende liefde voorloopig geen raad weet, is de heilige haat een uitkomst; wie zich van alle kanten bestormd en bekoord voelt, zoekt allicht zijn heil in het verwerpen van ongeveer alles en allen, in den stijl van 20. Of men echter voor de kunst van de afwerende cultuurcritiek en de min of meer absolute waardebepalingen in de leer moet gaan bij iemand, die den Paus uitmaakt voor Pontius Pilatus en op den drempel van den Apokalyps bladzijden lang zelfbespiegelt over zijn succes in Holland, dàt is de vraag! Niemand betwist, dat er een storm door deze wereld moet varen, om de lucht

rein te maken voor den nieuwen mensch, voor een nieuwe orde. Trouwens, voor dien storm zorgt God met tuchtigende hand; het is slechts zaak, den geesel Gods als zoodanig te erkennen en in boete en bezinning te ondergaan. Maar wie zich in zijn jonge jaren door een geest als Bloy laat overweldigen, gaat zich licht inbeelden de nieuwe wereld op te bouwen, wanneer hij het bestaande rond zich heen maar aan gruizelementen slaat.

Uit deze gevoelsgesteldheid is indertijd „de Valbijl" ontstaan. Dit apparaat van cultureel en litterair beulswerk werd ontvangen met hoon en geringschatting en bovendien door menigeen met heimelijke vrees. Immers, verzwijgen we niet, dat sommigen hun meer gezapig gevestigde dan diep gefundeerde reputatie al voelden wankelen. Men kon wel bij voorbaat onder elkaar uitmaken, dat die verwenschte blagen het aanschijn der aarde niet zouden vernieuwen, maar iemand in zijn hemd zetten en zijn hoofd op het blok leggen — mogelijk dat ze dáár kans toe zouden zien! Wij verdedigen noch de manier, waarop „de Valbijl" werd aangekondigd, noch de wijze waarop deze guillotine werd gehanteerd; wij weten heel goed, dat de heilige haat van deze zuiveraars bij wijlen werd ontheiligd door liefdeloosheid. Maar het gaat niet aan, het verwringt de waardeering van menschen en feiten, wanneer de Valbijlers zonder meer worden voorgesteld als een troep verwaten uit den band gesprongen kwajongens. Door hun stijl, hun toon, hun mentaliteit, vooral door hun absolutisme zonder filosofische bezinking en bezinning gaven zij van alle kanten vat aan de critiek; maar overeind tegenover alle critiek blijft, dat zij iets wilden, iets groots, iets in zijn diepste wezen christelijks — terwijl de groote hoop niets wilde dan een terugkeer tot de orde van den dag van 1914, welke dag immers zoo aangenaam en stichtelijk was onder gegaan. Overeind blijft, dat zij op kruistocht trokken, tot den aanval overgingen, al was hun taktiek mis, hun strategie van wankelen opzet; overeind blijft hun offensieve geest, diezelfde geest, die Fiedler tien jaren later haast onder angstkreten zou pogen òp te zweren. Men moge op de excessen van de Valbijlers, toèn en later, aanmerken wat men wil; alles bijeen moet men ze veel vergeven, omdat ze het leven uit Christus zéér hebben liefgehad — wat door enkele momenten van liefdeloosheid niet weersproken wordt.

Ook onder ander opzicht hadden de twintigers het lot niet mee. De geweldigheid van een tijd, die verscheurd was geraakt in tegenovergestelde uitersten, suggereerde de opvatting, dat alleen het geweldige uitkomst kan brengen. Hetgeen dan ook inderdaad het geval is. Maar is het brandend verlangen naar bevrijding, dat over de geesten vaardig werd, er minder wezenlijk om, omdat het in een enkele verwerd tot een cultus van het innerlijk toerment? Is het wonder, dat het parool van het absolute, het monumentale, het kosmische kunst- en cultuurwerk, door een oudere meer zwierig dan verantwoord uitgegeven, werd overgenomen als een leuze, als een manifest en dus bijna als een belofte?

Voor de waardebepaling van hen, die waarschijnlijk tot hun dood toe de „jongeren" zullen heeten, komt het er tenslotte niet op aan in welk teeken hun „beweging" is geboren, wie ze ten doop heeft gehouden, welke jeugdexcessen zij op hun geweten hebben, in welke mate zij zich aan beloften zijn te buiten gegaan en hoeveel van die beloften mogelijk onvervuld is gebleven. Het kan zijn, dat zij een tijd lang zekere waarden der traditie hebben onderschat, de lijn der noodzakelijke continuïteit hebben afgesneden. Dit zouden zij dan gemeen hebben met ongeveer iedere jongeren-beweging ter wereld; trouwens, in een jongere van twintig, die nooit eens uit het gareel der traditie springt, die heelemaal statisch is van houding en evenwichtig, steekt meestal een veertiger zoo star als de dooie dood. Denk maar eens, Brom, aan den „Kleinen Jongen"! De vraag waar het op aan komt is: zijn de jongeren teruggekeerd tot de erkenning van de wezenlijke en waarachtige waarde der traditie; hebben zij aanknooping gevonden aan de continue ontwikkeling, waaraan met geen macht ter wereld te ontkomen is? De vraag is niet: wat is er van hun beloften onvervuld gebleven, maar wel: wat hebben zij daarvan gestand gedaan? De Valbijlers gaven meer blijk van intuïtie dan van bewust inzicht; zij lagen met zich zelf niet minder overhoop dan met de slechte wereld;

losstormend op een overigens vaag omlijnde toekomst, was hun historische zin over het algemeen zwak ontwikkeld, misten zij de parate kennis van het vruchtbaar verleden en zijn blijvende waarden. Het heeft echter nut noch reden ze tien jaar later met verwijten over deze tekorten en onvolkomenheden te lijf te gaan; het is wèl plichtmatig, en ook een eisch van waardigheid, te peilen, in hoeverre zij zichzelf en de wereld hebben ontdekt, feitelijke wetenschap en inzicht hebben verworven en althans een stuk van hun program hebben verwezenlijkt.

De voorstelling, als zou alles bij „de Valbijl" zijn gebleven en de „Hagelkroniek" van „de Gemeenschap" heel het actieve en inwendig leven der jongere regeneratie representeeren — sommigen schijnen door dien „Hagel" rust noch duur te kennen — en de artistieke beweging van '20 overigens in wat mallooterige experimenten zijn blijven steken, raakt kant noch wal. Een dergelijke voorstelling is alleen te verklaren uit een verbitterd gevoel van vereenzaming, uit een onmacht of een onwil tot waardeering van de feiten, van een ontwikkeling, waarover men zich het onmiddellijk leiderschap voelt ontschieten. Na eenige jaren van verweer tegen zekere excessen, na een strijd, waarvan hij — het zij waarachtig zonder schaamte gezegd — de lidteekenen draagt, meent de ondergeteekende op dit stuk minstens evenveel recht tot spreken te hebben als de heer Brom. Welnu, „welaan dan" — kunnen de beste van Engelman's verzen en essays, de gedichten van Anton van Duinkerken en diens apologetisch en cultuurhistorisch werk, het proza van Kuyle, hoezeer ook getuigend van veel meer visie dan inzicht, de romans van Coolen, om van anderer werk niet te spreken, maar ter zijde worden geschoven als nietsniemendal, als van „nul en geener waarde", zooals een oude paai als de onvergelijkelijke heer Herman Robbers zeggen zou?

Kost het nu zóó'n zelfoverwinning, eischt het zóó'n diep inzicht om te erkennen, dat de jongeren van '20, ouder wordend maar gelukkig jeugdig blijvend, een eigen schoonen vorm hebben gevonden voor een eigen visie, een schoonheid hebben geschapen, waarbij het geslacht van Thym noch dat van „Van Onzen Tijd" halen kan? In plaats van schimpen en kleineeren, doet men beter en raker met toe te geven, dàt bijvoorbeeld òns geredekavel over den katholieken roman kaal afsteekt bij daden als van de Man en Coolen. Trouwens, Brom heeft in zijn fellen tijd zelf afgegeven op dergelijk kaal en grauw getheoretiseer.

Men kan opwerpen, en zelf hebben wij dat niet nagelaten, dat romanschrijvers als de genoemde niet of slechts heel uit de verte verwant zijn aan „de Gemeenschap", laat staan aan „de Valbijl". Dit zij zoo; maar hun capaciteit vooropgezet, heeft het enthousiasme, dat de beweging hen inblies, de vitale liefde over het gerechte leven, die brandende is in het hart van dit geslacht, hen dan toch maar aan het schrijven gebracht. Niet dat die liefde óók niet brandt in ònze harten; maar, om weer een bekentenis te doen, wij hebben weinig kans gezien ze los te slaan tot levende daden. Mogelijk dat ònze generatie vooralsnog de meerdere is in kènnen; zij is in ieder geval de mindere in artistiek kùnnen, een creatieve kracht. Dat zij dan althans haar waardigheid bewijze, door den jongeren voluit het geluk van de scheppende daad te gunnen. Wanneer eenigen hunner, mogelijk niet ten onrechte, verweten wordt, dat ze niet voldoende studeeren en als essayisten grootendeels leven op bevliegingen, dan kunnen ze als generatie in ieder geval tegenover Brom en anderen het lenige, sprankelende en heldere wetenschappelijke werk van een van Duinkerken uitspelen, dat zeker stand houdt tegen menige even onvervaarde als gewaagde conclusie uit „Vondel's Bekering". De periode van het zoogenaamd absolutisme ligt achter ons; in den vorm, waarin het als een soort evangelie — vinding van Bloy — werd aangekondigd, is het wijsgeerig onhoudbaar en als houding onverantwoord gebleken. Eigenlijk was het niet anders dan een individualisme tot de tweede macht.

Dit zij vastgesteld zonder kwaadsappige voldoening. Maar niet te ontkennen valt, dat de vloedgolf van geforceerd absolutisme een sentiment heeft nagelaten van katholiek radicalisme en radicaal katholicisme — eigenlijk een pleonasme — waaraan de wereld, ook ònze wereld, dringend behoefte heeft,

nu zij in het kenteren der tijden voor de groote, misschien voor eeuwen beslissende keuze staat. Het offensief, waarom geroepen wordt, verloopt in den chaos van dezen tijd, tenzij het wordt ingezet, ten uiterste bewust, vanuit een onwankelbare basis, volgens vast georienteerde richtingen en bezield door de kracht van een radicaal geloof. Dit geldt behalve in de artistieke en cultureele, ook in de staatkundige en maatschappelijke orde. Brom zal de laatste zijn om dit tegen te spreken. Maar dan komt men van hen, die dit radicalisme voorshands slechts bezitten als gevoelsmotief, als intuïtieven drang naar een rechtvaardige orde van zaken, niet af met ze voor de voeten te gooien, dat ze te kort schieten in het concretiseeren bij wege van een of ander program. De Hagelaar moge op dit gebied meer kwetsen dan treffen, met dat al achten een Pompen en een Ir. van Schaik zich niet te goed voor de tribune van „de Gemeenschap". Dit kan ons iets zeggen, zelfs al waren wij hoogleeraar in de kunstgeschiedenis en het Vondelen. Evenwel vinden wij het beneden hooggeleerde standing om een schimpscheut als „Oliegeus" — aan het adres van Colijn — terug te kaatsen met „Hagelpaap".

Weleer expert in het contact zoeken met andersdenkenden, schijnt de heer Brom er een zeer bizondere opvatting op na te houden wanneer het geldt de jongere huisgenooten des geloofs op te roepen voor samenwerking tot meerdere eer en glorie Gods, tot groei en bloei van de heilige zaak. Beginnen met de wederpartij de huid vol te veteren, haar uit te maken voor een bent onrijpe, weerbarstige blagen, vindt hij blijkbaar een geëigende inleiding tot onderlinge verstandhouding. Dat noemen we stemming maken!

Wij zullen een conclusie beproeven, een les trachten te trekken uit het optreden van den heer Brom, waaruit in ieder geval te leeren valt, hoe het niet moet, wanneer men zich ten minste een vruchtbare verbinding van de krachten van verleden, heden en toekomst ten doel stelt.

Alleen een genie omvat deze drie als vanuit een eeuwigheidsmoment, en door de vitale kracht van een blijvende jeugd. Een gewoon mensch echter is geneigd in zijn jonge jaren te wanen, dat de nieuwe wereld met zijn generatie begint, om zich, eenmaal tot zeker evenwicht gekomen, in te beelden, dat met zijn geslacht de immer voortschrijdende ontwikkeling is besloten. Dit is een neiging, meer niet; maar zij moet overwonnen worden, vooral in een tijd, waarin binnen de jaren, die den mensch zijn toegemeten, het aanschijn der aarde zóó verandert als nu. Dit is de opgave, waarvoor ons geslacht is gesteld, tusschen deze twee gaat de keuze: zich vernieuwen en verjongen òf verouderen en vereenzaamd raken. Niemand vergt, dat wij knielen voor ieder nieuw licht en aan ieder experiment ons gewonnen geven; wie echter zijn rentmeesterschap wil vervullen tot het laatst zijner dagen, zal zich niet straffeloos kunnen afwenden van het ontstaan van nieuwe vormen, van zienswijzen volgens nieuwe aspecten. Wie niet begint met zichzelf en zijn tijdgenooten voor onfeilbaar en voltooid te houden, zal weten te verdragen, dat in het vuur der beproeving waarden en opvattingen vergaan, die hij éens ten onrechte blijvend hield. Dit zal hem pijn doen, maar niet schokken in zijn geloof aan de eeuwige principepen. Eenmaal voltrok de opgaande evolutie zich in trager tempo; zelden greep de zóó machtige omzetting van vormen en zienswijzen als de tegenwoordige plaats binnen den tijdsduur van een generatie. Dit tempo echter is versneld, opgejaagd; een nieuwe wereld ontstaat binnen een menschenleeftijd, waarin een oude wereld ten onder gaat. Zoodat wie zich niet weet te vernieuwen, uitgeschakeld raakt en wie niet den nood verstaat, waarin het herboren leven wordt gebaard, geen deel zal hebben aan zijn komende glorie.

André Gide

door HAN JONKERS.

Zooveel facetten als het literaire verschijnsel André Gide naar de wereld richt, zooveel maal kan men hem als een afzonderlijk mensch beoordeelen. Echter eerst als men alle karakteristieken, die uit dit gecompliceerd leven opgediept zijn tot een bundeltje samen bindt, en het vermogen bezit ze in samenhang te doorschouwen, eerst dan kan men zeggen, den completen mensch André Gide te kennen. Men kan den Gide van het communisme niet veroordeelen zonder dat men den slingergang en het steun zoeken op punten waar geen evenwicht werd gevonden, van zijn literair individualistische periode heeft waargenomen. De doodloopende weg, die iemand bewandelt is niet beter dan het doel, dat hij tenslotte bereikt. Het hamer- en sikkelembleem, dat Gide zich op zijn laatste étappe naar de naarstig gezochte individueele verwezenlijking heeft aangeschaft, verkrijgt immers, gezien in het licht van zijn literaire triomphen meer de beteekenis van een zonder scrupulen hanteerbaar wapen tegen godsdienst en gezin dan van een sociaal-economisch symbool. De communistische zending, die Gide gemeend heeft nog op zijn oude, moeë schouders te moeten torsen is aan de hand van zijn oeuvre te begrijpen, niet zoo zeer als het idealistisch product van een „Alle Menschen werden Brüder"-sfeer als de eindphase van een lang voor Freud bevroede, met elke nieuwe publicatie brutaler geconcipieerde en geraffineerder geprojecteerde verheerlijking van een Freudiaansche zienswijze.

Al deze ideeënrevolutionairen, systeemridders, behendige ruiters op de capricieuse gedachte, specialiteiten in abstracta, en toovenaars met de subtiele draad van het denken hebben met elkaar het demaskeerende van hun analyses gemeen. Ter Braak verlustigt zich in het démasqué om het démasqué, in het naarstig wegsleepen van de meest uiteenloopende décors, om met leedvermaak de deceptie van het denkgeraamte te kunnen beleven. Gide is een temperamentvoller peiler van grooter diepten en een demaskeerder van minder cynisch en melodieuser formaat dan Ter Braak. Maar eigenlijk komt het op hetzelfde neer. Ter Braak's intelligentie is voor een niet gering deel vuur, dat afspringt van de systemen waarop hij zijn denkvermogen wet. En Gide's romanmelodieën klinken daarom zoo melodieus, omdat zij uit het leven, uit den mensch, uit de vloeiende bewegelijke stroom van het worden, waaraan Gide zich nooit in de verkrijging van een rustpunt, een statisch ideaal, heeft kunnen ontworstelen, gesproten zijn.

Gide demaskeert het individu zonder hem eenige Christelijke eigenschap over te laten dan de vaag en valsch geïnterpreteerde evangelische sententie, dat men zijn leven verliezen moet om

het weer te vinden. Ter Braak demaskeert met ambitie systemen en alles wat als aangenomen waarheid geldt, maar deze hersenverpulverende bezigheid kan nooit zoo'n ontheiliging worden als de Gideaansche, in geraffineerde voorbedachte rade, gepleegde diefstal van het beeld, waarnaar de mensch geschapen is.

De onmetelijke bedoeling van den evangelischen regel is door Gide met valsch licht op het scherm der publiciteit geprojecteerd. De eindelijke consequentie van dit romantisch démasqué van het individu is, dat het leven weergevonden moet worden in den Russischen heilstaat, in ieder geval in theorie, want met de practijk van het communisme is Gide nooit in aanraking geweest. Stalin's Aziatische grijnslach heeft echter nimmer iets goeds voorspeld ten aanzien van een loutering van het individu, een hergeving van gestolen idealen in het kader van vijfjaren-plannen. Het met hart en geest in onze dagen beproefd kunstige om den mensch net zoo lang te ontmantelen en te ontmaskeren tot er 'n soort übermenschliche kern overblijft, is 'n onvruchtbare Gehirntruc, die in Luciferiaansche hoovaardij het doel van alle leven ver voorbijschiet.

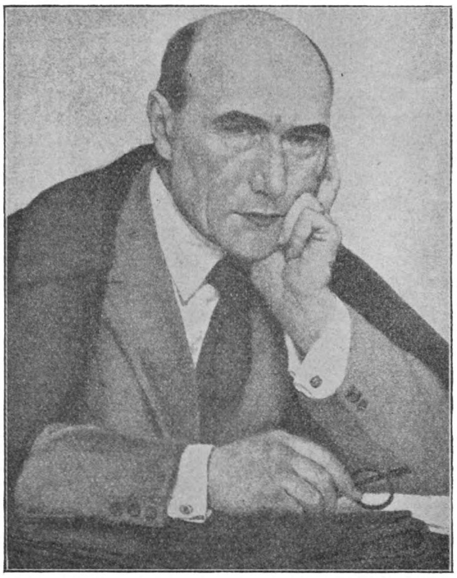

ANDRÉ GIDE

Wanneer de onrustigen en sceptici er behoefte aan hebben zichzelf gedurende hun heele leven te demaskeeren, dan is dat hun gewetenszaak. Want ook Gide zegt in zijn Nourritures Terrestres aan Nathanaël, dat men slechts zichzelf opvoeden kan. Bemoeizucht wordt het echter, wanneer men meent het algemeen menschelijke met deze dogmalooze, begin en einde in zich pretendeerende, autarchische zelfopvoeding te kunnen besmetten. Maar de publiciteit is „sans pitié", en zij, die zich door het melodieuse, vloeiende, bedwelmende en sobere démasqué van het Gideaansche levensavontuur hebben laten bekoren, zijn er niet weinigen. Zijn zij echter daarmede zichzelf gebleven, volgens de regel van Paulus, die door Gide op een Freudiaansch plan werd getransponeerd, of hebben zij zich alleen maar in een begeertevol oogenblik door hun instincten en uitvierings-drift

naar het blinkend licht en de verdoezelende warmte van een Oostersch zwoel avontuur laten trekken? In de gebondenheid schuilt grooter vrijheid dan in het los-geslagen zijn van familie en religie, en in deze duidelijk afgebakende havens kan men beter zich zelf zijn en tot zich zelf keeren dan als genadelooze zwerveling in een ruimte zonder landingspunten, waar men weliswaar door alle afstand en maat bezeten wordt maar waar geen bemoedigend en rustgevend perspectief den horizont afsluit. De Gideaansche zucht naar overvloed, naar een overmaat van impressies, levenservaringen, gevoelsreacties en erupties is een uiting van zijn inquiétude, die hem de dronken nomadeerlust in het bloed stort, en naar het brandende Algerië en de Congo drijft, waar de zwoelste en natuurlijkste dispositie voor het vleeschelijke wacht. Maar evenmin als er een compromis mogelijk is (en evenzeer als het scepticisme ophoudt met het verwerpen van een levenshouding om een andere te redden) tusschen de Bijbel en de Duizend en een Nacht. (Gide's eerste lectuur) evenmin is een vergelijk te trekken tusschen gesublimeerde liefde en sexualiteit. Gide heeft dit zelf goed begrepen, want in zijn heele oeuvre, met uitzondering van zijn autobiografische notities, waarin hij zich dus alleen met zich zelf bemoeit, is hij belangstellend toeschouwer in het duel tusschen God en duivel gebleven. Hij trekt geen conclusies, besluit nooit met een ontknooping, zegt nooit, tot hier toe en niet verder, erkent geen scheiding tusschen natuurlijk en bovennatuurlijk.

De personen, die in Gide's romans optreden leggen hun intiemste belevingen voor elkaar bloot. Zij schromen niet de duisterste schuilhoeken, de hel van het onderbewuste voor elkaar te verlichten. Zij gevoelen zich alleen verantwoordelijk voor elkaar, en een ander en hooger scheidsgerecht in hun individualistisch „genootschap" wordt als inbreuk in hun autocratisch wereldje aangemerkt. Evenzeer als Gide het angstvallig vermijdt de individueele problemen in zijn romans naar het licht van een eindelijke verklaring, de oplossing van alle contradictie in het aanvaarden van het meest duurzame te laten opstreven, evenmin komt het scherp analyseerende debat tusschen de romanfiguren zelf tot het erkennen van gelijk of ongelijk.

Alissa in „La Porte étroite" ondergaat de verscheurendste zielspijnigingen omdat zij de innerlijke aanvaarding mist haar aardsche liefde te sublimeeren in de bekoringen en de afstraling die zij ondervindt van het verlangen naar een oneindige levensvervulling. Middelerwijl teert haar lichaam onder de geestespijnigingen uit, en als een gebroken droevige melodie sterft haar leven weg in den oneindigen poel van den nacht. Het heeft zich gevoed met een irrealiteit, met iets hemelsch waaruit eerst dan voldoening tegenover zich zelf te putten is, wanneer het in de fouten en gebreken van het menschelijke wordt ingevoegd. Maar Gide zelf, de eeuwige toeschouwer bij alle individueele obses-

sies, die hij als schaduwen van zijn eigen innerlijke opstandigheden in zijn romans werpt, bezit niet den moed aan Alissa tenslotte de eeuwige belooning te geven. Het is duidelijk, dat Alissa's pijnigend innerlijk debat tusschen natuur en bovennatuur voor hem niet eindigt met het louter aardsche afsterven. Het zal trouwens nooit voor hem ophouden, want het Gideaansche debat is een perpetuum mobile. Voor iedereen, die zich geen uiteindelijk doel voorbehoudt na alle worsteling tusschen stof en geest, natuur en bovennatuur, werkelijkheid en idealisme, daad en gedachte, mensch en maatschappij, zinnelijkheid en gezuiverde liefde, blijft als eenige status slechts die van verdoemden Ahasverus, die iedere phase en ieder punt bereikt om deze weer op te geven. Het afstand doen van alles is het karakteristieke van deze vluchtelingen voor de quintessens in de waarheid der levensverhoudingen. Zij willen graag alles prijsgeven, wanneer er maar niets is waaraan zij zich blijvend moeten binden, want de gebondenheid van een statische levenshouding is het vergif voor hun wisselenden, beweeglijken, vlinderachtigen geest. Het is een zich verzadigen, voldrinken aan de lusten van een moment, en dan opgeven, vertrekken, bliksemsnel pakken van de geestelijke koffers om niet door de betoovering van het moment verleid te worden langer te verwijlen. Pregnant is dit individualistisch opportunisme geschetst aan het einde van „L'Immoraliste": „le soir, harassé de fatigue, le voyageur arrive dans une ville inconnue, but de l'étape; le lendemain, sans avoir la patience de rien visiter, comme poursuivi par on ne sait quel démon, il quitte tout pour aller..... ailleurs, toujours plus loin."

In de vloeiende, beweeglijke, trillende gevoelsstroom van deze melodieuze zinnen, lichtvoetig, zonder beschouwende verzwaringen, gedrenkt in het panta reï, en verwant aan de eeuwige melodie van bloeien en verwelken ligt de neerslag van Gide's onrust te midden van de veelheid der verschijnselen, die hij alle te gelijk wil omvatten en dienen. En tegelijkertijd de romantiseering van de zinnelijke inquiétude, die hem van de eene plaats op den aardbodem naar de andere drijft, achtervolgt door den demon van het onderbewuste, bevreesd voor het compromis tusschen God en duivel, waarin hij spoedig te beslissen zal hebben, wanneer hij het debat niet naar een nieuw plan met andere perspectieven en achtergronden overbrengt. Hoe veel rustiger en met hoeveel meer zelfverwerkelijking heeft Keyserling gereisd; elk eindpunt erkennend en doorschouwend, zich aan alles vastgrijpend om de innerlijke onrust door zekerheden te verstikken. Maar Keyserling neemt veel meer deel aan het wereldgebeuren. Het verschijnsel Gide is een wereld apart, en alles wat daar buiten ligt is van die wereld afgeleid. Het individu is taboe, en de maatschappelijke moraal is een leugen, die zoo snel mogelijk in de triomf van de individueele autocratie om hals moet worden gebracht.

Het prachtigste en volmaakste product van de geïsoleerde uit-

dieping der zuivere persoonlijkheid is dan Lafcadio in „Les caves du Vatican", het boek waarvoor Gide een speciale voorkeur heeft. Lafcadio heeft zich getraind alle menschelijke eigenschappen, instincten en restricties, die in hem zijn, op ieder willekeurig moment te doen deelnemen aan de onverbiddelijke autonomie van de daad, die hij wil stellen om als persoonlijkheid de overwinning te behalen over de causaliteit der gebeurtenissen. Achter de te volbrengen daad moet de kracht van de geheele persoonlijkheid, de samenwerking van bewustzijn en onderbewustzijn, van lichaam en geest, van het verleden en het heden aanstuwen, opdat de individueele voldoening volkomen zij. Gide legt nu om de exuberante rijkdom der persoonlijkheid aan te toonen, de „acte gratuit", die voortspruit uit het bevrijd zijn van zichzelf en van de hypocrisie en normen der gemeenschap, in de volgende absurde hyper-Nietzscheaansche conceptie vast: Lafcadio reist alleen in een treincoupé met Fleurissoire, een onbekende voor hem. In hem komt de wensch op de trieste figuur aan het coupéraam, zonder een glimp van zelfs maar een aannemelijke reden naar buiten te gooien, louter om zich te amuseeren. Maar om de onwrikbaarheid der persoonlijkheid te toetsen wil hij zich daarbij een grens, een onverbiddellijk tijdstip waarop gehandeld moet worden, opleggen. Hij zal tot twaalf tellen. Wanneer nog voor de twaalf buiten een licht opduikt zal Fleurissoire in leven blijven, anders..... Lafcadio telt, en bij de tien, wanneer dus de verwachting zich reeds op een gebeurtenloos verloop, zij het onbewust, heeft ingesteld, verschijnt het fatale lichtschijnsel, en op hetzelfde moment vliegt Fleurissoire naar buiten, en verongelukt.

In deze daad heeft Lafcadio de hoogste triomf der individualiteit verworven. Bevrijd van zichzelf, en van het dreigende spookbeeld der wrekende en straffende gemeenschap, overwinnaar in den sloopenden kamp tusschen bewustzijn en onderbewustzijn, schepper van de stalen synthese uit de verscheurende dualiteit, heerscher over toeval, tijd en noodlot, en in laatste instantie bewust van zijn uebermenschliche superioriteit kan hij op ieder moment uitvoeren wat zijn persoonlijkheid hem dicteert. Het is duidelijk, dat in deze proeve van zelfloutering, in deze Pyrrhusoverwinning van zelfgenoegzaamheid, alle Christelijke idealen moeten sneuvelen. De Dostojewskiaansche synthese van kus en messteek, tegelijkertijd aan den evennaaste gegeven, vindt er een verheerlijking in, die weinig goeds belooft voor alles wat het ongeluk heeft buiten deze gesublimeerde individualiteit te wonen. Er schuilt ongetwijfeld veel goeds in het losmaken der persoonlijkheid van alle uit moraalnormaliseering gesproten hypocrisie, in het verheffen van het individu temidden van een cultus der sincérité naar het ideëele licht der sérénité. Het overboord gooien van het medelijden en de naastenliefde daarbij, als zijnde schadelijke ballast is echter een te doorzichtige selectie van karakter-

eigenschappen om er de Nietzscheaansche origine niet van te onderkennen.

Waar de stralingswijdte van de aardsche functie van den mensch bij Claudel een beperking inhoudt, verkrijgt ze bij Gide een uitbreiding, heerschzucht over alles wat met hem in verbinding kan staan. Het „mede" en het „naaste" uit medelijden en naastenliefde stroken kennelijk niet met de Gideaansche exploratie van het individu. De sententie„ le royaume de Dieu n'est que le résultat d'une attitude morale" krijgt in het licht van Gide's geest zoodoende het karakter van een gallisch-romantische phraseering van Feuerbach's materialisme. Maar bij de stroomende, gestaltelooze, contrapuntische beweeglijkheid van het Gideverschijnsel is het haast een contradictio in terminis het woord „attitude" te bezigen.

(Wordt vervolgd.)

WALLACE (Edgar) HET NEGENDE UUR. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. *f* 1.50 en *f* 2.10. „De Steenuil", Amsterdam.

Geen „echte" Wallace, zelfs al is zij bij ongeluk van zijn eigen hand. Met wat spiritistische geheimzinnigheid van zielsoverdracht en technische phantasterij van een brandkast, die bij onkundige behandeling zijn inhoud vernietigt, schrijft men zelfs geen spannend verhaal. Ook het negende uur is zuivere namaak van middernachtelijke en andere uren, die in een leven wat te beteekenen kunnen hebben. Wie Wallace wil lezen, nemen liever een echten ter hand: waaraan toch zeker geen gebrek is!

WALLACE (Edgard) SCOTLAND YARD TEN EINDE RAAD. (When the gangs came to London) Geautoriseerde vertaling van J.Feitsma. *f* 1.75 en *f* 2.35. „De Steenuil", Amsterdam.

Een leesbare Wallace. Het onschuldige meisje, dat bij boeven op het kantoor komt, en op het einde met den inspecteur van Scotland Yard trouwt, is al meer dagewesen. Het nieuwe — de gangsters te Londen aan het werk naar Amerikaansche methoden — blijft te veel aan het uiterlijke hangen en stapelt de moorden wat noodeloos op elkaar om veel sensatie te wekken. Ook de oplossing, uitsluitend door het uitmoorden van alle betrokkenen zonder veel geest van de detectives, werkt erg onelegant. Voor volwassenen.

PEDLER (Margaret) DE LAMP VAN HET NOODLOT. (246) Vertaling van Mia Holt. *f* 1.75 en *f* 2.50. Bruna, Utrecht.

Bij de eerste kennismaking met de wiskunde der combinaties en permutaties, heb ik verstomd gestaan over de groote getallen, die een geringe hoeveelheid elementen opleveren. Maar nog veel verwonderlijker is het aantal romans, dat altijd weer met handige of onhandige groepeering van dezelfde gegevens, geschreven wordt. Een beetje sentimenteele moraliteit, een danseresje, dat, o zoo wonderbaar, danst en een kunstenaar, die succes heeft.. enfin, als u het nog niet weet, kunt u het uit dit boek van Margaret Pedler leeren. Goed voor niemand en geschikt voor volwassenen.

FRANSCH

NÉMIROVSKY (Irène) L'AFFAIRE COURILOF. 15 frs. Grasset, Paris, 1933.

Deze Fransch schrijvende Russin heeft onlangs met „David Golder", het verhaal van een ouden vrek, grooten naam gemaakt. Het was een boek van scherpe, harde contouren, van blinden, fellen hartstocht.

„L'Affaire Courilof" is wederom een boek dat getuigt van oorspronkelijk talent. Aanvankelijk heeft het den schijn dat de schrijfster den lezer een spannend avontuur wil opdienen in den aanslag van Dokter Legrand op den Russischen minister van Onderwijs, Courilof, in 't begin dezer eeuw. Doch dit uiterlijk gebeuren is slechts bijzaak. Hoofdzaak is de psychische verhouding van den lateren bommenwerper tot den minister, wiens lijfarts hij een tijdlang is en dien hij als zoodanig van nabij leert kennen. Courilof wordt hier gezien en beschreven door dengene, die opdracht heeft van het revolutionnair comité om hem te vermoorden. En deze fictie is zeer verdienstelijk doorgevoerd. Courilof wordt hier onthuld in al het beperkte zijner menschelijkheid; de lezer doorziet het onhoudbare dezer autocratie, den valschen schijn die een voos geworden régime moet staande houden, daarnaast de groeiende genegenheid die dagelijksche omgang ondanks alles ontstaan doet. Heel deze wonderlijke verhouding wordt overtuigend en met talent beschreven. Tot eindelijk het noodlottige oogenblik komt en Courilof den dood vindt.

MORAND (Paul) LONDRES. 15 frs. Plon, Paris. 1933.

Paul Morand stevent recht op een Academie-zetel aan. Onder de na-oorlogs-schrijvers handhaaft zijn naam zich onverzwakt. Waar zijn overvloedige productie een zeer verscheiden karakter biedt, voldoet zij aan de eischen van een steeds groeienden lezerskring en heeft hij langzamerhand aller sympathie in zijn persoon verzoend. Heeft hij in den beginne zijn populariteit vooral onder de jongeren gewonnen, sinds vele jaren heeft hij nu reeds zijn vrije entree tot in de meest traditioneele tijdschriften van zijn land. En zoo zullen wij het zien gebeuren, dat zijn laatste werk L o n d r e s zijn plaats vindt tot in de nauwlettendst bewaakte boekenkasten. In dit werk toch is welhaast geen spoor meer van gewild „modernisme", van gezochte sierlijkheid in stijl, noch ook van subversieve ideeën; fouten, die tè veel zijn voorgaand oeuvre aankleefden om hem den naam van u n i v e r s e e l s c h r i j v e r te kunnen geven.

Zoo komt het ook, dat zijn L o n d r e s niet de pendant is geworden van zijn voor eenige jaren zoo gretig gelezen N e w - Y o r k. Paul Morand vindt er zijn behagen in, zich bij voortduring

te vernieuwen en wat meer is, hij vindt het geluk er in te slagen. Zijn Londen wijkt vóór alles hierin van zijn New-York af, dat het veel minder het karakter van een reisverhaal kreeg. Het werd het boek van een vreemdeling, die verscheidene jaren van zijn leven daar ginds doorbracht en die sinds die jeugdjaren nimmer het contact verloor met deze stad, waar hij immer een deel van zijn sympathie liet.

PAUL MORAND

In plaats van ons mee te leiden ter ontdekking van een ook hem voorheen onbekende stad, toont hij zich voor ons den ingewijde, die zijn kennis toetste aan de zienswijzen van al diegenen, die vóór hem — in het Fransch of in het Engelsch — over dit agglomeraat spraken en die ons van die veelzijdige kennis tracht mede te deelen. En om onze voorstelling en ons begrip zoo volkomen mogelijk te maken, vergeet de schrijver zelfs niet bij dichters, schilders en teekenaars te rade te gaan. Al doet dit boek, als New-York, aan improvisatie denken en al krijgt het het aspect van een uitgebreide, bonte, van leven tintelende chroniek, het berust op de meest soliede voorkennis. De schrijver herlas Voltaire, Chateaubriand en Vallès, de Beggar's opera en de romans van Dickens, maar verzuimde evenmin zich opnieuw in de beschouwing te verdiepen van Hogarth's schilderijen en Rowlandson's platen.

Zijn werk stelt er zich echter geenszins mee tevreden de kaleidoscoop te zijn van een honderdledig Londensch tableau. Ieder der samenstellende deelen krijgt zijn karakteristieke noot, zijn suggestieve kleur, die er de bijzondere natuur scherp van doet uitkomen. Want wat de schrijver zich voorstelt àchter het straattooneel, àchter de havendrukte en àchter de schilderachtige gewoonten te bereiken, is de verborgen persoonlijkheid van de stad, de stadsziel of wat de schrijver ergens noemt het Londen-mysterie.

Om dit mysterie te doordringen, doet hij herhaaldelijk een beroep op het verleden, omdat dat alleen ons in staat vermag te stellen de toekomst te raden. Een noodwendig gevolg hiervan is, dat hij de actueele dingen nauwelijks een plaats inruimt, zoodat wij over de werkeloosheid slechts gesproken zien in verband met nacht-asyls en armen-verzorging. Daarentegen worden de zestig

eerste bladzijden gewijd aan een omvangrijke geschiedenis van Londen, die afloopt met de oorlogsjaren. Deze machtige schets alleen kon overigens een waardige inleiding vormen tot het bewonderenswaardig-evocatieve stadsbeeld, dat hij ons in de volgende bladzijden van deze merkwaardige stad ophangt. Dr. B.

CHAMSON (André) L'AUBERGE DE L'ABIME. Roman. 15 frs. Grasset, Paris, 1933.

ANDRÉ CHAMSON

Het wonderlijk avontuur dat André Chamson ons hier verhaalt, ontleent zijn geloofwaardigheid aan de ongeloofelijke toestanden die er heerschten in het Zuid-Oostelijk bergland van Frankrijk in het begin der vorige eeuw. In de haast ontoegankelijke berghoogten was het de jonge mannen mogelijk zich schuil te houden en zich aan de requisities van Napoleon te onttrekken. Elke vreemdeling werd er met achterdocht en angst ontvangen.

In een zoo gestemde bevolking en in zulk een landstreek zijn de lotgevallen van den officier uit het verhaal aanneembaar. Maar meer dan een spannend en avontuurlijk verhaal heeft Chamson van zijn gegeven niet gemaakt. Pierre Benoit had er meer van terecht gebracht, ofschoon ook hij een veelschrijver aan het worden is. Stevenson blijft nog altijd de meester van den avontuurroman met zijn „Treasure Island". André Chamson heeft zich de kans laten ontgaan om door fijnere karakterizeering, door gevoeliger nuanceering, door persoonlijker en concreter uitbeelding iets bijzonders te schrijven. Nu blijft het een leesbaar verhaal, dat onmiddellijk na lezing weer vergeten is: de ensceneering en motiveering is nog al eens onwaarschijnlijk.

DUITSCH

TRALOW (Johannes) GEWALT AUS DER ERDE. Ein Cromwell-Roman. (283) Universitas, Berlin, 1933.

De uitgever wil dezen roman een ongewone actualiteit toekennen. „Dieser Cromwell-roman, zoo staat er binnen den omslag, ist der Roman von 1933! Er gibt uns die Antwort auf unsre Fragen: Parlementarismus, Nationalismus, Kommunismus, Monarchie — und über aller Politik die Frau!"

Ik heb er deze antwoorden niet in gelezen en ik geloof niet dat de auteur ze heeft willen geven. De raadselachtige figuur van Cromwell heeft hem bekoord en hij heeft er een uitstekenden roman over geschreven. De kundige opbouw en de rake, forsche stijl, de menschkundige verwikkeling en de sobere verhaaltrant zijn erin te bewonderen. Of hij beantwoordt aan de gegevens der historie, betwijfel ik. Was Cromwell de onoprechte huichelaar zooals hij hier soms (niet overal) wordt voorgesteld? Maar de schrijver heeft het Engelsche milieu, de algemeene toestand goed en overtuigend geschilderd. Karel I blijft te veel op den achtergrond, alsook de koningsmoord: zoo zijn er verschillende desiderata, doch de handelende figuren zijn volbloedige menschen, bruisend van leven en wilskracht. De schrijver laat zich echter te zeer verleiden tot een heroïeken krachtstijl, die dikwijls duister wordt. Het boek schijnt gegrift met een degen in plaats van geschreven met een pen. Zoo ontstaat een nieuw soort rhetorica, die wel eens belachelijk aandoet. Er staan eenige brutaal erotische scènes in; daarom voor volkomen rijpe, ervaren lezers.

KARLIN (Alma M.) WINDLICHTER DES TODES. (182) 3.20 en 4.80 R. M. Hesse & Becker Verlag, Hospitalstrasse, 21. Leipzig.

Men probeert aan dit boek blijkbaar de grootste waarde toe te kennen, uit hoofde van zijn belichting van het rassenvraagstuk. Waarschijnlijk beklemtoont men deze zijde van het verhaal, om het van den brandstapel te redden. Want de uitgever kon er bijna op rekenen, dat tegen den tijd, dat het boek zou verschijnen, het verboden zou zijn, om boeken uit te geven, welker inhoud buiten Duitschland zich afspeelt, wijl in Duitschland verondersteld dient te worden, dat in het buitenland slechts enkele vreemde volksstammen wonen, dewelke desnoods welkom zijn als toeristen-met-geld, maar met wien men zich natuurlijk voor de rest niet kan inlaten.

Overigens is de antithese Europeaan en Oosterling niet te vergelijken met de gewilde en kinderlijke opblazing van het rasbewustzijn in Duitschland.

Het verhaal speelt in Siam. Er zijn daar afstammelingen van verschillende volkeren bij elkaar, er zijn inlandsche jonge vrouwen, die een Europeesche opvoeding hebben genoten, en er zijn halfbloeden. Velen wennen niet erg. Het lot van die verschillende menschen loopt nogal uiteen.

De schrijfster heeft er echter geen dikdoenerig spektakel van gemaakt. Zij vertelt rustig en verstaat het uitnemend met woorden te schilderen. Met de eenvoudigste middelen geeft zij de scherpste karakteristieken van personen. Op talrijke plaatsen hebben wij den fijnen humor van deze schrijfster moeten waardeeren en haar prettige nuchterheid.

Het is naar den geest heelemaal geen Duitsch boek.

Er valt uit het verhaal op te maken, dat sommige personen

zich niet te gauw moeten losmaken van hun landgenooten, wanneer zij niet de zekerheid hebben, elders te wennen. Maar het was niet de bedoeling van de schrijfster daaromtrent in uitbundige jeremiades te vervallen over ras-vervalsching, al zouden die in haar geval, — in Siam, — misschien begrijpelijk zijn geweest. Het is een leesbaar boek geworden. Nu en dan wordt er gezinspeeld op intiem verkeer. Een kleurig werkje voor volwassenen.

ENGELSCH

MCPHERSON (G.) FEW THINGS ARE NEEDFUL. (319) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

Van een auteur, die zijn eersteling schrijft, kan niet dikwijls gezegd worden dat hij niet te hoog gegrepen heeft. Op McPherson is dit niet van toepassing. Zijn hoofdfiguur, de schilder Michael Donnelly, zou men psychologisch dieper nog verantwoord willen zien, zoodat beter de motieven blijken voor soms oogenschijnlijk tegenstrijdige handelingen —, waar tegenover staat dat het gecompliceerde der artistennatuur van Michael voldoende blijkt. Ook het optreden van Margaret Peters, den eersten avond van haar samenzijn met Michael, lijkt ons niet geheel in overeenstemming met den eersten indruk, welke van haar persoonlijkheid gegeven wordt.

Een roman over den innerlijken levensgang van een artist op het vereischte peil te houden is voorwaar geen makkelijke taak. En dit is den auteur vrijwel gelukt. Michael Donnelly had steeds getracht van zijn leven alles uit te sluiten, wat niet in overeenstemming was met zijn begrip van schoonheid. Hij had geweten wat hij wenschte, en dat ook verkregen. Hij behoorde dus gelukkig te zijn. Was dat ook, of meende het te zijn, tot Margaret in zijn leven kwam. Tot dan toe had hij zich, makkelijk en oppervlakkig van alle verantwoordelijkheid weten vrij te houden. „Now he had a sudden furious desire to suffer pain, to be in love, to be disappointed, anxious, unhappy burdened — in short to be a man."

De roman is onchristelijk — onderscheid tusschen goed en kwaad wordt bijna uitsluitend gemaakt op grond van aesthetische overwegingen — maar in de uiteindelijke conclusies van Michael ligt tenslotte toch een diepe gedachte. Dat „few things are needful" wordt niet vastgesteld uit de eenig juiste moreele overwegingen; het maakt zelfs den indruk dat de auteur, door het inlasschen der scène, waar op een godsdienstige bijeenkomst het verhaal van het bezoek van Christus bij Martha en Maria wordt gelezen, een anti-christelijke tendenz heeft willen forceeren.

Zoo is dan tenslotte deze opmerkelijke roman alleen geschikt voor goed ervaren, ontwikkelde volwassenen.

JOHNSTON (Mary) MISS DELICIA ALLEN. (285) 7/6. Thornton Butterworth Ltd., London.

Romans, die hun onderwerpen trekken uit het Amerikaansche

leven van het midden der vorige eeuw, plegen hun personages en levensaspecten, tot cliché wordens toe, te zoeken binnen de grenzen van Virginia, — „Old Virginia". Dat Mary Johnston dit Amerikaansch-klassiek geworden land eveneens als „setting" voor haar roman koos, en er geen cliché-boek van maakte, pleit stellig voor haar subjectief kunstvermogen. Toch ontbreken ook hier niet de oude gevestigde zuidelijke families, de waardige, conservatieve oudere lieden, de romantische jongelui. Maar terwijl de meeste dergelijke verhalen zooveel offeren aan romantiek dat de realiteit er onwaarschijnlijk door wordt, is hier de romantiek slechts een waas, — juist genoeg voor gebeurtenissen die van de veertiger tot de zestiger loopen — waarachter de werkelijkheid steeds waarneembaar en aannemelijk aanwezig is. Het leven van Delicia Allen, van kind tot jonge vrouw, voltrekt zich in Virginia, met uitzondering van de reis, die zij door Europa maakt, en welke reis voor haar van belang is, door haar kennismaking met een Engelschen dichter. Dramatisch is hier een hoogtepunt. Een ander hoogtepunt is de burgeroorlog, die ook Delicia slagen toebracht, en tevens spanning brengt in het verhaal, door de verdwijning van Murray Seaton.

Al is het einde conventioneel door zijn „happy end", de roman is dat niet; — door zijn evenwichtige bouw, klare, eenvoudige, soms wat kortaffe, stijl, overtuigende karakteriseering, en vooral door de sfeer, die er den lezer uit tegenkomt. Voor volwassenen.

FOOTNER (Hulbert) THE RING OF EYES. (252) 1.80 M. The Albatrass Modern Continental Library. Hamburg. Paris. Bologna.

Dit detective-verhaal kan actueel genoemd worden; het verwerkt in romanvorm wat bijna dagelijks een deel der courantenstof uitmaakt: de „operaties" der leden van de New-Yorksche onderwereld, het ontvoeren van rijke burgers om een hoog losgeld te kunnen eischen. In dit geval is het de persoon van J. M. Lawrence, een New-Yorksch financier, wiens rijkdom de aanleidende oorzaak is van een reeks gebeurtenissen, welke te samen een spannenden roman vormen.

Afgezien van zijn actualiteit is „The Ring of Eyes" in zijn genre een knap geschreven roman. Hij geeft een kijk op de werkwijze der Amerikaansche politie, belicht diverse onderwereldtypen; de gebeurtenissen sluiten vrijwel overal logisch bij elkaar aan; de stijl is eenvoudig en klaar, de dialogen zijn natuurlijk en in typisch Amerikaansch Engelsch, dat zich makkelijk laat lezen. Een zekere nuchterheid in de beschrijvingen tempert eenigszins de sensatie, eigen aan dit soort romans, zonder daarom de spanning van het verhaal te verbreken.

HOLTBY (Winifred) THE ASTONISHING ISLAND. Illustrated by Batt. (184) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

De auteur laat een bewoner van Tristan da Cunha, die het

moderne leven absoluut niet kent, op de kust van Engeland stranden, en schrijft, door de indrukken weer te geven, welke dat leven op hem maakt, een satire daarop. Het is een vermakelijk boek, waarin op geestige wijze heel wat belachelijkheden van onzen modernen tijd aan den kaak gesteld worden. Maar wijl Holtby ook verschillende zaken tot voorwerp van haar satire neemt, die daarvoor niet in aanmerking komen, is haar boek alleen geschikt voor ervaren lezers, die door kritisch lezen dit vermogen te onderscheiden.

WINIFRED HOLTBY

---

boeken - schouw

KELLERMAN (Bernard) HET VLOEIBARE GOUD. (400) *f* 3.90. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

„De ultra moderne mensch" etc., zoo begint een aanprijzing, maar deze ultra-moderne mensch is er een, die met alle gevoel van welvoegelijkheid en eerbaarheid heeft afgerekend. Dit vlotte, oppervlakkige sensatieboek is niemand aan te bevelen.

BÜRGER (Lisbeth) DE FAMILIE MEYER, HAAR ZORG EN HAAR VREUGDE. (162) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vrij bewerkt door H. J. J. Wachters. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Het praten over opvoedkunde is tegenwoordig aan de orde van den dag. Er worden lezingen over gehouden en menige huismoeder luistert onder het doppen van tuinboonen naar wijze paedagogische lessen door de radio gegeven. Of al deze theorie practisch nut heeft en door ouders in beoefening kan worden gebracht.... wij weten het niet; maar ons lijkt een boek als dit van Lisbeth Bürger van veel meer practische waarde. Zij geeft hierin de geschiedenis van een groot gezin dat op degelijke Katholieke grondslag wordt opgevoed. De kinderen zijn geen engelen, maar vader en moeder Meyer werken eendrachtig samen om er zooveel mogelijk engelen van te maken. Eenvoudig en aantrekkelijk geschreven zal dit boek een leidraad zijn voor ouders, die het wel meenen met het geestelijk welzijn hunner kinderen.

Onder 4 oogen met Anton van Duinkerken

door AD. SASSEN.

Het gezicht van Anton van Duinkerken is het verhaal van een portret.

Lucas Cranach moet het eens geteekend hebben; het langwerpige, naar beneden breed uitloopende gelaat, in de handen de zoo even haastig gecorrigeerde proeven van het jongste tractaat: vóór of tegen den vrijen wil!

Wie scherp toeziet, zal er de trekken van een carnavallesken Villon in ontdekken die het gezelschap der landloopers en boereknechten verlaten heeft om dat der wijze magisters in hun morsige tabberden te zoeken.

Magisters, wier bloed bourgogne-zwaar geworden is en die zich zonder hun vêeren schrijfschachten vleugellam en hulpeloos zouden voelen als jonge nest-vogels, die de inkt van hun bedrijvige pen achteloos afvegen aan hun gesleten fluweelen mouwen, maar die nooit zonder hun schrijfgereedschap op reis zouden gaan, omdat zij zeker weten dat in de volgende stad een drukker ongeduldig wacht op de onderweg beschreven vellen van een versch tractaat. Eenige breedtegraden zuidelijker geboren, zou men hem hebben gelauwerd om zijner diepzinnige verzen wille; hij zag daarentegen eenige eeuwen later het levenslicht om een Leidsche Laureatus te zijn. Dit is het uitwendig beeld van den dichter-criticus en geloofsverdediger van Duinkerken. Het inwendige is dat van een hartstochtelijken contra-Reformator, die altijd en overal het gloed-volle proces eener rehabilitatie voert.

* * *

De hedendaagsche clerken zijn gemeenlijk „courantier". Van Duinkerken maakt op dezen „regel" geen uitzondering. Ik ontmoette hem dan ook in de belendende nabijheid der lino-types op het redactie-kantoor van zijn courant.

Er zijn echter gezelliger schuilhaarden der cultuur dan een redactie-kantoor, een meening die van Duinkerken zoo vriendelijk was dadelijk met mij te deelen, weshalve wij naar 'n, gelukkig nietvliegende, herberg trokken.

Over de „Dichters der Contra-Reformatie" had de schrijver reeds genoeg bijzonderheden meegedeeld aan een interviewer van „De Nieuwe Eeuw" dan dat ik nog meer nieuws dáárover kon los krijgen.

Ik begon om toch eenig contact met dit terecht onderscheiden werk te hebben, met een vraag over den man aan wie hij het opgedragen heeft: Dirk Coster: „Is Dirk Coster wezenlijk de moderne criticus waarvoor jij hem altijd gehouden hebt?"

„Ja", komt de zware-heesche stem naast mij, die vervolgt met

een zekerheid en in een stijl als of het gold een artikel te dicteeren, —: „omdat hij (Dirk Coster) in beginsel heeft gebroken met de „woordkunst"-opvatting van de '80er-school ten gunste eener kritiek die de taal als uitdrukkingsmiddel der volledige zielsgesteltenis waardeert."

Maar hoe oordeel je over Coster's maatstaven?

„In Coster's kritiek reageert 'n wankel geweten, dat zijn behoefte aan levensnormen herhaaldelijk openbaart. Juist omdat hij de gewetenscrisis vertolkt van den modernen mensch wekt hij de begrijpelijke afkeer van schrijvers die zich in de gewetensproblematiek niet durven verdiepen.

A. VAN DUINKERKEN

Zij voelen in Coster 'n vijand omdat zij in z'n werk 'n zelfverwijt voelen. Zij konden dit niet duidelijker objectiveeren dan door hem uit te schelden voor „dominee". De aanval van du Perron op Coster lijkt mij daarenboven gedikteerd door gevoelens die 'n ernstig mensch moeten doen walgen.

Ik ben het met Anthonie Donker volkomen eens dat 'n geschrift als „Uren met Dirk Coster" 'n duidelijk blijk is van 'n verval des geestes en ik zie dit zelfs dieper dan een „verploerting der literatuur". Het is 'n verschijnsel van algemeen-geestelijken aard dat met de ontwikkeling van het religieus bewustzijn ten nauwste verband houdt.

Inzake godsdienst is de houding van du Perron laf.

Hij tracht dit te verbergen achter een geveinsden afkeer voor den deugdzamen mensch.

Zijn fouten vinden hun grondslag niet in de aesthetica maar in de moraal. En deze fouten schijnen even besmettelijk als aesthetische modes. Het wordt mode dat de jonge dichter zich voordoet als iemand die zich van zijn medemenschen onderscheidt door 'n gemis aan ieder verantwoordelijkheidsbesef. Overigens is dit verschijnsel niet nieuw. De salon-poëzie der 18de eeuw speciaal in Frankrijk is vol van hetzelfde luchthartig cynisme dat zijn grond vindt in zedelijke onvolwaardigheid."

Zijn er critici of andere figuren aan welke je bijzonder dank weet?

„Het is algemeen bekend dat ik Chestertons werk als voorbeeld genomen heb bij het schrijven van „Hedendaagsche Ketterijen" eenvoudig omdat ik dit boek zonder voorbeeld niet had kunnen schrijven. Vandaag is men te bang voor „invloed", terwijl niettemin overal invloed merkbaar blijft."

Noem, als je wil, eenige voorbeelden van dien invloed.

„Vergelijk het eerste hoofdstuk van „Hampton Court" van ter Braak maar eens met het eerste hoofdstuk van „Crome Yellow" van A. Huxley, en je zult 'n grootere overeenkomst vinden in motief en stijl dan b. v. tusschen Vondels oorspronkelijk jeugdwerk en de poëzie van du Bartas! Ik zelf heb velerlei invloed ondergaan, onbewust maar ook bewust. Om te beginnen heb ik als jongen literatuurles gehad van F. Frencken, de priester-dichter die „Gekruisigd" en „Pilatus" heeft geschreven. Hij is mijn inleider geweest in de beteekenis van de schoonheid. Van hem leende ik reeds als 16-jarige de geschriften van E. Hello, waaruit ik later 'n vertaalde bloemlezing samenstelde."

Heb je invloed van Bloy ondergaan?

„Toen mijn vrienden Léon Bloy lazen, las ik Barrès. En ik geloof dat diens gevoel voor maat en evenwicht mij heeft voorbereid op 'n lektuur van Bloy die in aard afweek van de wijze waarop Bloy gelezen werd door verschillende anderen. Invloed van Bloy heb ik in zooverre ondergaan dat zijn begeestering voor mij van groote waarde geweest is. Als letterkundig criticus staat hij beneden talenten die lang niet aan zijn beteekenis kunnen reiken. De pamflettist is nooit 'n goed criticus! Daarom alleen reeds is het boek van du Perron over Coster mislukt, dat hij aan dit pamflet het aanschijn wilde geven eener gedocumenteerde critiek, nu is het boek onleesbaar terwijl het als onverbloemd pamflet misschien 'n zekere kracht zou hebben getoond. Ik heb veel nederlandsche schrijvers ook uit vroegere eeuwen gelezen omdat ik meen dat 'n bevruchtende invloed van het buitenland slechts waarde heeft wanneer er 'n sterke eigenlandsche traditie bestaat, anders wordt het eigenlandsche aan het vreemde opgeofferd."

Door welke andere schrijvers werd je geïnspireerd?

„Dat ik in de leer geweest ben bij Chesterton, zei ik reeds. Het lijkt mij dat Claudel, Papini, Sigrid Undset, Chesterton, Fiedler, om maar menschen van verschillende nationaliteit te noemen aan de Nederlandsche Katholieken iets kunnen bijbrengen en ik acht het geen schande wanneer men dit beseffend zulke schrijvers tot zijn meesters kiest!"

Hoe zie je op 't moment de curve der geestescultuur van de Katholieken in Nederland?

„Hierin verschil ik principieel van inzicht met Gerard Brom. Niet alleen uit zijn Amsterdamsche rede die als geheel en in vrijwel ieder onderdeel een vergissing was, maar ook uit zijn boeken

over de herleving van de wetenschap onder de Katholieken van Nederland en dat over de herleving der Kerkelijke kunst krijgt men den indruk dat hij Thyms werk bekroond vindt in het werk der generatie waartoe hij (Brom) behoort. Na De Beiaard ziet hij de Nijmeegsche Universiteit als 'n bestendige cultuurhaard, maar het algemeene geestesleven lijkt hem in verval. Ik zie 't niet zoo. In het optreden der jongere generatie zie ik 'n voorbereiding tot 'n nieuwe Katholieke Groot-Nederlandsche gemeenschapscultuur, die meer aan Thyms ideaal zal beantwoorden, dunkt mij, dan het verdienstelijke détailwerk door Brom en zijn tijdgenooten verricht. Hierover schrijf ik uitvoeriger in de brochure „Wat willen de Jongeren", die al op 1 Mei j. l. naar den uitgever verzonden werd, maar die niettemin zonder dat dit bedoeld was, een repliek is op Broms aanval.

Intusschen bleek overigens wel dat Broms visie niet door de ouderen in het algemeen wordt gedeeld."

Wat denk je van „Het Venster"?

„De lieden van het Venster hebben m. i. wat te veel gekregen van de programmatische debatters over kunst, Katholieke ethica, cultuur, moraal die wij genoodzaakt waren aan te gaan en reageeren daarop door voorloopig deze levenselementen wat ruchtbaar te verwaarloozen. Ik twijfel echter niet of hun beweging zal worden opgenomen in den algemeenen groei waartegen zich slechts de sterke enkeling kan verzetten."

Zie je dien soms in Ernest Michel?

„Eerder dan in Henri Bruning. Maar de historische ondergrond van Michels optreden, die niet gezocht moet worden in het onbeduidend integralisme van Rector Thompson, bevestigt het vermoeden dat ook Michel zich niet zal onttrekken aan den algemeenen groei. Wat hem van de „Jongeren" onderscheidt, is meer de opzettelijkheid zijner uitdrukkingswijze dan de objectieve inhoud van de meeste zijner geschriften.

Hij stelt er m. i. alleen een te groote eer in te worden beschouwd als een buitenbeentje."

Zie je dan geen sectaristische differentiatie-tendenz in zijn werk?

„Eerder de werking van 'n onbeheerschte distinctie-drang. De sectariër is in het algemeen geen rhetor!"

Wat antwoordt je op de beweringen van hen die de „Jongeren"-beweging buiten de wet willen stellen?

„De plaats van de „Jongeren"-beweging is volkomen legaal en de weerstand heeft geen ander karakter dan de weerstand die Thijm en Schaepman ondervonden.

De betrekkelijk groote hoeveelheid schrijvende Katholieken laat echter 'n grootere differentiatie van persoonlijkheden toe dan het katholieke leven der 19de eeuw gekend heeft.

Het is uitteraard een domheid al deze persoonlijkheden gezamenlijk te willen beoordeelen naar een enkel type."

Hoe denk je in het algemeen over de literaire waarde der hedendaagsche manifestaties?

„Die vraag moet je niet stellen aan een criticus die wekelijks minstens eenmaal zijn oordeel neerschrijft over het letterkundig product van een tijdgenoot. Laat mij je verwijzen naar den bundel „Twintig Tijdgenooten", die binnenkort verschijnt."

Mogen we iets weten omtrent je toekomstplannen?

„Voorloopig ben ik bezig aan de andere deelen der bloemlezing. 'n Nieuwe dichtbundel zal mettertijd ook wel verschijnen en mijn verhalend proza dat meestal speelt in de 17de eeuw zal ik ook wel eens bijeen brengen."

Ik vind dat, vooral in je later verhalend proza (en ook wel in je poëzie), een zekere magische, „sorcière"-achtige spheer waar te nemen is. Hoe zie je dat zelf?

„Ik zie dat als 'n element van mijn Brabantsche opvoeding. Ik geloof aan de werking der genade, maar ik geloof ook in de efficaciteit van den staat der doodzonde, dat wil zeggen, dat het kwaad niet alleen 'n toestand is van vijandschap met God, maar ook 'n werkdadig optredende richting van het zieleleven; de afgrond roept om den afgrond."

Ons nauwkeurig geregistreerd gesprek is hiermede afgeloopen. Ik spreek van Duinkerken nog even over zijn poëzie uit zijn Brabantsche periode, een dichtkunst die nog zooveel, (zij het niet stééds) oorspronkelijk verwoord, volksch gevoel en poëtische hartstocht bezit, dat de commissie welke hem den C. W. van der Hoogt-prijs toekende, een fragment citeerde, als bewijs van het wezenlijk dichterschap van den bekroonde.

Ik zeg het te betreuren dat deze poëzie zich niet organisch heeft ontwikkeld en ik wijt dit voornamelijk aan de cerebrale kritiek van Engelman in dezen. Van Duinkerken antwoordt mij die kritiek inderdaad te hebben ondergaan. Hij billijkt ze volkomen, zeggende, dat zij er hem op opmerkzaam maakte dat de dualiteit van een geprononceerd geestesleven en de naïeviteit dier Brabantsch-volksche poëzie niet kon voortbestaan. Hij wilde mij daar niet mee zeggen dat zijn geheele werk niet in den (West)Brabantschen oergrond geworteld is, — integendeel! Deze argumentatie neemt echter mijn spijt niet weg, eveneens integendeel!

Want de slagader der poëzie klopt dan alleen vrij en onbelemmerd wanneer hij niet afhankelijk is van een verhoogde bloeddruk der hersenen.

In Vondel tenminste ging de Brabander in den Amsterdamsch-Hollandschen dichter niet te loor. En ik hoopte, dat dit, poëtisch, bij den Amsterdamschen Brabander naast mij, evenmin voorgoed het geval mocht zijn!

Gleichschaltung der Geschiedenis

door F. v. OLDENBURG ERMKE.

I

Het is mogelijk over moderne Duitsche litteratuur te schrijven zonder te spreken over de veranderde toestanden in het groote Rijk sinds Hitlers forschen greep naar de macht. Jean H. P. Jacobs heeft er reeds in een vorig nummer terecht op gewezen, hoe de droeve Phoenix, uit de vlammen van de Berlijnsche boekverbranding omhoog gefladderd, meer den naam Hitleratuur dan dien van Litteratuur verdient, en zette tevens uiteen, hoe het gevaar niet denkbeeldig is, dat een overdreven Courths Mahler-romantiek het geniaal en sfeer-vol realisme van een Werfel en een Thomas Mann zal verdringen.

We zullen echter op de feiten niet vooruit loopen en geen meesterwerken gaan verlangen van een land, dat zijn meesterwerken verbrandde en hun schrijvers de deur wees. Doch, al is het waar, dat een bloem, een eenvoudig grasprietje, eêr in staat is tot schoonheid te inspireeren dan duizend nationalistische Kundgebungen tezaam, het zou al te pessimistisch en tevens onrechtvaardig zijn, te veronderstellen, dat het thans opgeslagen blad der Duitsche litteratuurgeschiedenis blank zou blijven.

II

De voorliefde van 't nieuwe Duitschland voor de geschiedenis is even groot, als eenzijdig. Hoe groot deze liefde wel is, blijkt uit den ijver, waarmeê elk feit uit de nationale revolutie, voor het historisch wordt, op „Schallplatten" wordt vastgelegd, om dan op alle nationale zon- en feestdagen via den omroep perfect te worden gereproduceerd. Hoe eenzijdig die liefde is, valt o. m. op te maken uit het hardnekkig negeeren van de even historische redevoeringen, door dr. Brüning en president Von Hindenburg aan den vooravond van het nationalistisch gebeuren uitgesproken. De wasplaten, daarvan gemaakt, zijn wellicht al reeds lang omgesmolten tot kaarsjes voor Hitlers zelfbewuste beeld.

En toch! Het mag zeker zijn, dat de Hitler-jeugd de toekomst heeft; het verleden te veroveren is moeilijker. Het is makkelijker weerlooze jongens de niet-Hitleriaansche uniform van 't lijf te rukken, dan de wereld ervan te overtuigen, dat Kruisvaarders eigenlijk H a k e n kruisen op hun mantels droegen en in 't Heilig Land niet de heidenen, maar de Joden zochten.

Neen, het verleden is bezwaarlijk gleich zu schalten. Waarom dan schrijft Wilhelm Kotzde-Kottenrodt een boek over „Wilhelmus von Nassauen"? [1])

---

[1]) Wilhelm Kotzde-Kottenrodt: „Wilhelmus von Nassauen, ein Mann und ein Volk" (350) J. F. Steinkopp Verlag in Stuttgart (geb. R. M. 4.80).

„Ein Mann und ein Volk" is de ondertitel en ge hoeft er geen amerijtje aan te twijfelen, dat hij stellig overtuigd is, dat zijn lezers Willem van Oranje net Hitler zullen vinden en in de watergeuzen S. A.-mannen zullen zien. Onwelwillende Nederlanders zijn echter geneigd de vergelijking minder gunstig te doen uitvallen en bij de geestdriftige beschrijving van Oranje's strijd „om de gewetensvrijheid" meêlijdend te glimlachen om dezen geestdriftigen bewoner van een land, waar momenteel het geweten zoo vrij is, als een Marxist in een concentratie-kamp.

Dat Wilhelm Kotzde er een geheel eigen kijk op Oranje's persoonlijkheid op na houdt, kunnen wij, Nederlanders, die in de meest volmaakte verdeeldheid den stichter onzer eenheid herdacht hebben, hem moeilijk kwalijk nemen, al is de opvatting, dat het de geest van dr. Maarten Luther was, die Nederland bevrijdde toch wel wat heel erg geavanceerd. Men zal voorts geen aanstoot nemen aan den decoratieven blauwvoet, die... „houzee" roept en zoo nu en dan den Zwijger bemoedigend over zijn haren strijkt....... En de groot-Nederlanders zullen met genoegen de passages lezen, waarin schrijver de Groot-Nederlandsche plannen van den Prins uiteen zet, doch hopenlijk hebben ze, als ze zoover zijn, niet vergeten, wat er op pagina 10 te lezen stond over Nederlanders, die uit hetzelfde bloed ontsproten zijn, als de Duitschers en die hun taal spreken (!).

Interessant is het ook te vernemen, dat de Franschen de eeuwige vijanden van de Nederlanden zijn, terwijl de schrijver aan 't eind van 't boek Louise de Coligny de volgende redeneering laat houden:

„In Frankreich erhoben sich die Kinder der Finsternis und mordeten die Kinder des Lichtes. So wird mein Vaterland (— also Frankreich —) sich immer für die Finsternis entscheiden."

III

Wat dit boek, als roman, betreft, heeft het verdiensten voor zoover het op geboekstaafde feiten...... of legenden berust. Wanneer de schrijver zijn eigen fantasie inschakelt wordt het verhaal mat en conventioneel. Dan weten de vanen niets beters te doen dan te wapperen en alsmaar bruist er een storm. De blauwvoet roept al of niet „houzee". De Prins is bekommerd en zijn moeder Juliana van Stolberg is liefdevol en vroom en standvastig. De kardinalen en bisschoppen zijn „tückischer Laune" en wat Walsch is, is valsch.

Doch wat de feiten betreft, welke Hooft in zijn Nederlandsche Historiën opteekende en de anecdoten, waarmeê Motley zijn „the Rise of the Dutch Republic" opsierde, daarvan heeft Wilhelm Kotzde Kottenrodt een dankbaar gebruik gemaakt en waar de geschiedenis onder zijn Pan-Germaansch betoog te stroomen begint, daar wordt zijn roman een schoone hulde aan een groot verleden. Héél mooi is voorts die ééne passage op pag. 257 en 258, waar

hij Alva beschrijft, zooals die op de beurs van Amsterdam rondsluipt om te weten te komen, waar toch de goudstroom blijft, welke hij wel stroomen hoort, maar die zijns Konings beurs voorbij gaat.

IV

„Schicksalswende" [1]) van Harald von Koenigswald is maar een klein boekje, maar het is een meesterwerk en toch is er geen brandlucht aan en het zou in de handen van geen enkelen Naziman misstaan. Het beschrijft in heel eenvoudige woorden en zonder eenigen Ueberschwang den strijd van Frederik den Grooten om het behoud van Pruisen, een strijd, welke bij Kolin verloren scheen, maar bij Leuthen ten gunste van Pruisen beslist werd. Van den tragischen veldtocht van het Pruisische leger, geleid door een tragischen Koning, die filosoof is en den „Freitod", als uiterste „Lösung" erkent, — een tot succes geworden doods- en offerverlangen, dat ook aan het huidige, jonge Duitschland helaas! niet vreemd is, — wordt met een, als het ware, van eerbied voor het grootsch verleden ingehouden stem verhaald.

Hier viel geen vreemd verleden vol voetangels en klemmen te v e r o v e r e n. Dit verleden behoorde Duitschland rechtens toe en omdat Harald von Koenigswald een meesterlijk proza-schrijver is, die met een enkel zinnetje werelden van weemoed oproept, wist hij dit verleden tot leven te wekken, maar waarrond de herfstige nevels bleven hangen van het voorbije en waarin de geuren zweven van vruchten, die lang geleden rijpten.

Mocht in de nabije toekomst, — wie weet, hoe nabij? — de strijd van de Nazi's tegen de historie door de geschiedenis gewonnen worden en het al te zelfbewuste leven en bedrijf der bruine gasten zijn „gleich geschaltet" met zooveel roemruchtigs uit vroeger jaren, dan moge het verleden dit kleine boekje van Von Koenigswald sparen en het een plaatsje gunnen naast een „Buddenbrooks" van Thomas Mann en... de werken van Remarque.

---

[1]) Harald von Koenigswald: „Schicksalswende" (165) Wilh. Gottl. Korn Verlag, Breslau I.

FORTGENS (J.) DE ROEP VAN DE PARELSCHELP. (247) *f* 2.40 en *f* 3.25. Holland, Amsterdam.

Hier is iemand aan het woord, die blijk geeft van de toestanden op onze Overzeesche bezittingen zeer goed op de hoogte te zijn. De verwikkeling van dezen roman is eenvoudig, maar de inlanders met hun kinderlijke ziel en naieve idealen, hun typische aanleg en voor ons vreemde religieuze gevoelens, worden er met kennis van zaken in beschreven. Er zullen weinig lezers zijn, die al lezende geen belangstelling voelen opkomen voor dit goed geschreven verhaal, waarin over de vrijwel onbekende stammen op de Molukken zoo veel pakkende bijzonderheden worden verteld. Geschikt.

I. De heer Maurits Uyldert is niet ingenomen met de bekroning van Van Duinkerken's „Dichters der Contra-Reformatie" en in het bijblad van Het Handelsblad lucht hij zijn verontwaardiging:

„Reeds bij het lezen van den titel dezer drie-deelige en zeer omvangrijke uitgave zou men de vraag willen opwerpen: laat de heer Van Duinkerken zich niet, bij het ondernemen van dit werk, op een dwaalspoor brengen door een fictie en bestaat er zooiets als „katholieke poëzie"? Natuurlijk spreekt men er gemakshalve van als men de poëzie van katholieke dichters op het oog heeft, maar „poëzie van katholieken" is toch iets anders dan „katholieke poëzie" en wanneer men deze ietwat zonderlinge benaming tot titel eener bloemlezing verheft, sticht men verwarring die slechts het gevolg van eigen begripsverwarring kan zijn en die uiteraard op den lezer een misleidenden invloed hebben moet.

Wij zijn ervan overtuigd, dat iedere bewuste bedoeling om te misleiden den heer Van Duinkerken vreemd geweest zal zijn, dat hij naar zijn beste krachten naar wetenschappelijke zuiverheid en objectiviteit gestreefd zal hebben, en wij stellen er prijs op, dit hier nadrukkelijk vast te stellen. Maar wij leggen er niettemin nadruk op dat het gebruik van de uitdrukking „katholieke poëzie" een aanmatiging inhoudt die, waar het wetenschappelijken arbeid geldt, misplaatst is en gewraakt moet worden.

Er bestaat geen „katholieke poëzie", zoomin als men van katholieke schilderkunst spreken kan. Het katholicisme is een religie of, zoo men wil, een kerkleer, en poëzie is een kunstvorm die als vorm van kunst beschouwd dient te worden. Religie en aesthetica zijn verschillende geestesgebieden. Men behoort ze niet te vereenzelvigen. Hoe zeer de kunst, in iederen verschijningsvorm, door de mythe beïnvloed mag zijn, mythologie kan de kunst nooit d i e n s t b a a r maken, want waarachtige kunst is een onafhankelijke en zuiver creatieve gemoeds- en geestesuiting. Wie de kunst wèl dienstbaar maakt, hetzij aan een godsdienstige, hetzij aan een z. g. historisch-materialistische strekking, vernedert haar en wie de dichtkunst lief heeft en dienen wil kan niet fel genoeg waakzaam zijn tegen al wat op zulk een vernedering is gericht."

„Tant de bruit pour une omelette!" zou men kunnen zeggen, als men dan met de „omelette" niet Van Duinkerken's boek, maar de bekroning wil bedoelen. Wat een onjuistheden en verwarringen in dit stukje. Poëzie van katholieken is natuurlijk nog geen katholieke poëzie, maar g e l o o f s poëzie van katholieken zal toch wel katholieke poëzie zijn.

Waarom zou men poëzie die een katholiek dichter door het katholiek geloof geinspireerd is niet „katholieke" poëzie kunnen noemen? En deze bedoelt van Duinkerken. Men spreekt van Bijbelsche, Spaansche, Middelnederlandsche, de Duitschers spreken van „Goethesche, Schillersche" poëzie. Het adjectief drukt een oneindige reeks van relaties uit, waarvan „katholiek" in de verbinding „katholieke poëzie" er één is. Dat door die verbinding de kunst dienstbaar wordt gemaakt aan wat de heer Uyldert de „mythe" noemt, is even onnoozel als dat de poëzie dienstbaar wordt gemaakt aan den Bijbel, aan Spanje, aan het Middelnederlandsch, aan Goethe of Schiller. „Waarachtige kunst", zegt de heer Uyldert, „is een onafhankelijke..... gemoeds- en geestesuiting". Is de heer Uyldert hier wel zoo zeker van? Indien hij met „onafhankelijk" bedoelt geheel los van religie of wereldbeschouwing, geheel op zich zelf staand, dan dwaalt hij schromelijk. Haast geheel de Grieksche kunst, een groot gedeelte der latere schilderkunst, muziek en poëzie is ontstaan onder invloed van, zelfs in dienst der „mythe". De schilderkunst en muziek stonden lang, en niet in hun slechtsten tijd, i n d i e n s t v a n h e t K a t h o l i c i s m e. De heer Uyldert stelt het Katholicisme hier op gelijk niveau met het historisch-materialisme, hetgeen niet getuigt voor 's heeren Uylderts schranderheid.

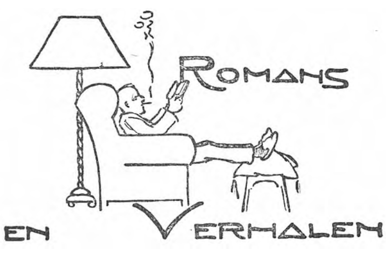

SALOMONS (Annie) HET HUIS IN DE HITTE. Drie jaar Deli. (156) *f* 2.— en *f* 2.90. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1933.

„Het Huis in de Hitte" noemt Annie Salomons het boekje over haar driejarig verblijf in Medan op Sumatra. Zij vertelt hier op alleraardigste wijze over Indië, over haar eerste indrukken, over menschen en dingen om haar heen. Er is geen „Indische roman" ontstaan, geen zwaarwichtig werk over Indische problemen, maar een fijn en gevoelig boekje, dat aanschouwelijk en onderhoudend het leven verhaalt van iemand die volwassen in Indië kwam en er drie jaar verbleef. Annie Salomons weet te schrijven: zij styleert allerlei in zich niet zoo heel belangrijke dingen tot een prettig leesbaar geheel. Zij gaat niet onverschillig of ongevoelig langs de verschijnselen van leven en natuur heen, maar alles wordt voor haar belangrijk en tevens voor den lezer. Het Indische leven wordt hier beschreven met een frissche onmiddellijkheid, zonder opsmuk, zonder romantiek, in zijn alledaagsche werkelijkheid, met een gevoelige en kundige hand.

SUCHTELEN (Nico van) TAT TVAM ASI. Aanteekeningen van een Kristalkijker. (365) *f* 4.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1933.

Een echt Nico van Suchtelenboek! Deze schrijver die uit veel bronnen van levenswijsheid gedronken heeft, houdt ervan boeken te schrijven, waarin Oostersche en Westersche wijsheid, rust en bewogenheid, beschouwing en daad, mystiek en realiteit, zelfbeheer en hartstocht elkaar ontmoeten en tot een soort wapenstilstand komen. Hij herinnert wel eens aan Dostojefski of Wasserman — maar wie doet dat niet? — en hij is niet banaal of oppervlakkig. Zijn verzoenend humanisme is uit een verdwijnend tijdperk. Met de wijsheid die van Suchtelen voorzet, is niets aan te vangen. Dit albegrijpend en alverzoenend Pantheisme uit de school van Spinoza en Goethe is te krachteloos, voor ons te onchristelijk.

De ensceneering van „ Tat tvam Asi" lijkt mij niet gelukkig. Die Hollandsche mijnheer Jansen in de buurt van een Duitsche Kurort, waar allerlei wereldberoemdheden bijeenkomen en een Hollandsche dame op een kasteeltje woont, is zeldzaam onwaarschijnlijk. Ook de onverwachte moreele vergrijpen, die zoo gereede gelegenheid bieden tot ethische bespiegelingen, vallen te zeer uit de lucht. Er is te veel wijsheid en te weinig uitbeelding. De schrijver is er niet voldoende in geslaagd den kristalkijker, denzelfden mijnheer Jansen, in een wolk van mysterie en diepzinnigheid te hullen. Zijn naam trouwens verhindert dit reeds. Als Nietzsche Jansen had geheeten, had hij nooit opgang kunnen maken. Het boek eischt streng voorbehoud wegens zijn doctrien en zijn krasse realiteiten.

TELLINGA (Hendrika) MINDERJARIGEN. (272) Van Dishoeck, Bussum, '33.

„Minderjarigen" is niet onmiddellijk een roman over moderne jeugdproblemen, maar de jeugd die erin optreedt is wel de hedendaagsche, zelfbewuste, haar eigen weg gaande. Schokkende gebeurtenissen hebben hier niet plaats: Hendrika Tellinga beschrijft met voelbare voorliefde het kalme huiselijke leven van alledag. Zij is gevoelig voor het wel en wee van kinderen vooral en weet hun ontgoochelingen heel aannemelijk voor te stellen. „Minderjarigen" is een dier leesbare boeken, zooals er in Holland geregeld verschijnen, die geen litteraire pretenties hebben en die op kalmen, keuvelenden toon vertellen van het lief en leed van medemenschen, zooals we er elken dag op straat ontmoeten. De dingen die zij verhalen, zijn te kleurloos om sterk te ontroeren en het schrijftalent der auteurs is te zwak om een blijvenden indruk te laten. Voor een bepaalde groep lezers, die niet te hooge eischen stellen en gemakkelijk opgaan in de kalme levensverwikkelingen van lotgenooten, hebben deze boeken een zekere bekoring. Het is effen vlakke vertelkunst zonder heffing of daling, maar getuigend van menschelijk medegevoel. Geen boek voor kinderen.

AGES-VAN WEEL (Aleid) GODSLAMPJE. (163) Van Dishoeck, Bussum, '33.

„Godslampje" is het verhaal van een ziekelijk, misvormd kind, dat in moeilijke omstandigheden opgroeit en een al te spoedigen dood vindt. De auteur weet hier en daar een natuurlijk gevoelige scène te schrijven en de omgeving, gezien door het kinderoog, gelukkig in haar verhaal in te lasschen. Maar het geheel is niet eclectisch genoeg opgebouwd. Er staan te veel onbeduidende, nietszeggende bladzijden in, te weinig karakteristiek, te weinig bijzonder, zoodat het verhaal mat en onbelangrijk wordt. Een strengere zelftucht zou de schrijfster goed doen. Hoewel 't relaas van een kind is het geen boek voor kinderen.

HILLE-GAERTHÉ (C. M. van) ACHTER HET VAARTJE. (125) Nijgh en Van Ditmar, Rotterdam.

De boeken van Mevrouw van Hille-Gaerthé krijgen hoe langer hoe meer een kalme bezonkenheid, waarbij zij slechts winnen kunnen. Een zoo eenvoudig gegeven, zóó te schrijven, dat het ons boeien blijft van het begin tot het eind, verraadt een meer dan gewoon talent. Achter het vaartje gaan de nieuwe huizen van de altijd verder grijpende stad verrijzen en bedreigen het huisje, waar Zuster Ina zorgt voor „haar groote kinderen", zooals zij haar pensiongasten noemt. De bouwondernemer, de draak die hen dreigt te verslinden, blijkt een goed mensch te zijn, die Zuster Ina het geval uit andere oogen leert bezien, zoodat zij niet meer tevreden is met haar ouderwetsche huisje. De roman ontwikkelt zich dan langzaam aan tusschen deze twee menschen en de schrijfster laat ons meeleven in de gedachten van de bewoners van het rust-

huis, die met verschillende gevoelens hun verzorgster op andere paden zien gaan. Een wel niet belangrijk, maar toch mooi, beschaafd boek.

WIECHERT (Ernst) DE MAAGD VAN JURGEN DOSKOCIL. Nederl. bewerking van Mr. P. J. A. Boot. (202) *f* 2.— en *f* 2.90. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag

Naar aanleiding dezer vertaling verwijzen wij naar hetgeen wij in het Meinummer (1933 - bladz. 27) over den Duitschen roman „Die Magd des Jürgen Doskocil" schreven.

„Wiechert beschikt over een ongewoon talent om landschap, menschen en lotgevallen tot een wonderbaar geheel te vereenigen, om het menschenbestaan op een mysterieuzen achtergrond vol occulte werkingen en beinvloedingen af te teekenen. .... Het verhaal speelt in het aan bosschen en moerassen rijke Oost-Pruisen. Het zijn natuurnabije, aan de aarde gebonden menschen, die in de sterkte van hun eenvoud hun weg gaan, die God willen geven wat Godes is, maar wier leven nog geworteld zit in vreemde bijgeloovige practijken en heidensche gebruiken." Er is in het boek sprake van een Mormonenpredikant die tot zijn vrouwelijke volgelingen in ergerlijke verhoudingen staat. Dit geeft de verwikkeling aan den roman. Litterair is het een boek van ongewone beteekenis, doch de delicate stof eischt voorbehoud voor rijpe, ontwikkelde lezers.

NADJIWIN (Iwan) RASPOETIN, DE HEILIGE DUIVEL. Uit het Russisch vertaald door S. van Praag. Deel I 365 bladz.; deel II 343 bladz. Per deel *f* 3.90 en *f* 4.90. „De Gulden Ster", Amsterdam.

Deze roman is meer dan de titel laat vermoeden. Hij is een breed opgezet, diep en veelzijdig uitgewerkt epos, waarin het geheele Russische maatschappelijk leven geopenbaard wordt onmiddellijk vóór en tijdens den grooten oorlog tot den dood van Raspoetin. In het ontzaglijk groote Rusland ontsluit de auteur interieurs van alle standen en groepen, boeren, middenstanders, regeerende klassen, revolutionnairen van allerlei schakeeringen, droomers en dwepers, intellectueelen. En boven alle levensuitingen en groepen die ontsloten en opgevoerd worden, voelt men — dát is de tragische spanning van dit boek — een doem, een noodlot hangen, onafwendbaar en onvermijdelijk, waardoor Rusland te gronde zal gaan. Een noodlot, geboren uit de psyche zelf van dit ongelukkige volk. Culmineerend in deze noodlotdreigende spanning is de sinistere, nooit geheel verklaarde, figuur van Raspoetin. Nadjiwin kon binnen den omvang van slechts twee boekdeelen een dergelijk weidsch en diep panorama ontvouwen wijl hij het talent bezit onmiddellijk de sfeer van een bepaald milieu voelbaar te maken, en zonder inleiding al zijn personages scherp onderscheiden en individueel te laten leven. In een stijl, zoo klaar en simpel, als alleen een Russisch kunstenaar die vermag te schrijven.

Een belangrijke roman voor ervaren, intellectueele volwassenen.

SALVANESCHI (Niro) DE BLOEM VAN DEN NACHT. Vert. uit het Italiaansch door Mary Robbers. (264) Elsevier, Amsterdam, 1933.

Deze, naar ik meen, zelf blinde schrijver heeft in „De Bloem van den Nacht" het eigenaardig proces van het blindworden tot hoofdthema van zijn roman gekozen. Het waarde-besef der innerlijkheid, de erkenning der ziel en de inkeer tot zich zelf: dit zijn de verworvenheden van den held van het verhaal, wanneer we het boek sluiten. De dichterlijke schrijver, die blijkbaar een overgevoelig en vergeestelijkt mensch is, heeft een eigenaardig motief van zieleverwantschap of van reïncarnatie in zijn boek ingewerkt. Bijzonder geslaagd kan ik deze vondst niet noemen. De realistische tafreelen in het dorpje aan de Italiaansche zeekust zijn bevredigender. Geheel het boek getuigt van den dichterlijken zin, de fijne schrijfkunst van Salvaneschi. Het is een boek van verinnerlijking, dat den nadruk legt op de waarde der ziel en de dingen leert beoordeelen niet naar hun uiterlijken schijn, maar vanuit een geheel innerlijk standpunt. Volkomen gaaf en bevredigend is het thema niet uitgewerkt, er blijven mysterieuze onopgelostheden. Maar het blijft een werk dat zijn eigenaardige bekoring heeft. Volwassenen.

ILF (Ilja) en PETROW (Eugen) EEN MILLIONNAIR IN SOVJET-RUSLAND (398) Nederlandsche bewerking van Dr. G. H. van Balen en J. Feitsma. *f* 3.75 en *f* 4.50. „De Steenuil", Amsterdam.

Officieel door den Volkscommissaris voor Onderwijs van de U. S. S. R. goedgekeurde en geprezen lectuur aanvaarden we niet zonder grondige kritiek. Want schoonheid is voor de hooge leiders slechts middel tot communistische propaganda. De schrijvers echter hebben den weg gevonden, om in het type van een koelak-Don Quichotte onafhankelijk genoeg te staan tot het critiseeren van een overdreven bureaucratisme en tot het debiteeren van opwekkende geestigheden, die een enkele keer afzakken, als ze te veel propaganda maken, overigens van zeer zuiver gehalte zijn. De kunstenaar is misschien de eenige soort menschen in Sovjet-Rusland, die distantie genoeg hebben, om de werkelijkheid te zien en te teekenen, zooals ze is. Geschikt voor ieder volwassene.

HUTCHINSON (A. S. M.) GROOTE ZAKEN. Geillustreerd door Gluyas Williams. Vertaald door Chr. Moresco-Brants. (231) *f* 2.— en *f* 2.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De intrigue van dezen roman is ontegenzeggelijk knap opgezet. Het geval van de tante met haar zeven mopshondjes, haar zonderling testament, de ondergeschoven neef, is een origineele vondst. Maar in de uitwerking heeft de auteur den humor wat al te dik opgelegd, waardoor het geheel geforceerd wordt, terwijl het verhaal door de vele uitweidingen over bijzaken langdradig is geworden. Het wil ons voorkomen dat de ietwat tanende roem van Hutchinson door „Groote Zaken" niet opnieuw zal gaan schitteren. De teekeningen zijn geestig. Geschikt.

SHERIFF (R. C.) VACANTIE. (286) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. vertaling van Chr. Moresco-Brants. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

Het mag even bevreemding wekken, dat dit gemoedelijke en tevredene, dit levensblije boek, dat deze „Fortnight in September" denzelfden auteur heeft, als het gruwelijke oorlogsstuk „Journey's End". Doch dan begint men te beseffen, dat dit oorlogsstuk zoo gruwelijk is, juist omdat het dezelfde montere menschen uit dit vacantieboek zijn, die met zoo weinig zoo heel tevreden zijn, waarvan in de hel der loopgraven zoo onmenschelijk veel geëischt werd. En het is dezelfde moedige tevredenheid, waarmeê meneer Stevens genoegen neemt met een ongezellig pension, als waarmee Osborne, — denk aan Verkade's sublieme creatie! — in het gevaarlijke onderkomen met smaak zijn laatste pijp rookt, alvorens tezaam met den jongen Raleigh den dood tegemoet te gaan.

„Vacantie" is een optimistisch boek, maar 't is een stil, edel, verzadigd optimisme, waarvan het getuigt, een heldhaftig optimisme. Het verhaal, de inhoud? Ach, eigenlijk is het heelemaal geen verhaal, maar de heel simpele, maar hoe levensechte en zachtmoedig geestige beschrijving van een eenvoudige, Engelsche familie, die na een jaar van ingespannen werk elken herfst veertien dagen aan zee vacantie neemt. En toch weet dit boek meer van 't leven, dan vele dikke psychologische romans. En de eenvoudige leden der familie Stevens getuigen van grooter en heldhaftiger levensmoed dan zoo menige held uit zoo menigen roman, die door zijn trotschen auteur tot veel geweldigs voorbestemd werd.

De vertaling is goed. Alleen zoeke de vertaalster eens in 't woordenboek op, wat 't Engelsche „tin" beteekent, dat maar weer eens gewoonweg door tin vertaald werd, alsof het blik nog moest worden uitgevonden.

WALLACE (Edgar) DE BEUL VAN LONDEN. Uit het Engelsch vertaald door H. Katzee. (226) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Men moet niet te veel kwaad vertellen van boeken, als die van Edgar Wallace. Een zeker superioriteitsgevoel, dat bij den recensent aanwezig kan zijn, — omdat hij ook nooit zoo'n boek zal w i l l e n koopen of w i l l e n lezen, — wekt de neiging in hem, om tegen oppervlakkigheid te keer te gaan. Maar dat is niet goed. Er zijn duizenden menschen, voor wie deze soort boeken een behoefte is. Ze worden er niet rijker van, maar hun geest ontspant zich. En als zoo'n boek dan netjes is, moet men het hun niet onthouden en zwijgen over leeghoofdigheid. Tallooze kranten, welke dezelfde soort lezers in hun bus gestopt krijgt, stichten, door hun mom van wijsheid en krantenstaatsmanskunst meer onheil en verwarring dan zulke pretentielooze boeken.

Edgar Wallace heeft in dit boek een reeks van misdaden beschreven, welke geen ander verband met elkaar hebben, dan dat zij door denzelfden misdadiger worden gepleegd. Die heet „de Wreker", maar hij is een soort van brave boef, die alleen menschen plundert en berooft, die zelf tallooze stiekeme en zelfs wettelijk niet te straffen streken, want die zijn er, op hun geweten hebben.

Natuurlijk is dat niet heelemaal in den haak. Er hoeft zich niemand zelf tot rechter op te werpen over al die dingen en bovendien is het voor één mensch onbegonnen werk, om al die deugnieten te vinden. Zij zullen, als de tijd daartoe gekomen is, zeker niet door de mazen van het net glippen!

Wallace weet van zoo'n Wreker een charmante vlotte figuur te maken. Men kan nog zoo hard beweren, dat de man buiten zijn boekje gaat, men moet toch even grinniken over zoo'n brutalen man. En Wallace verstaat de kunst wel, om den lezer te suggereeren, dat het allemaal écht is. Volwassen lezers kunnen met het boek een paar reis- of daarmee gelijk te stellen uren geschikt vullen.

HACKEBEIL (Margarete) KRISTIN EN DE AARDE. (222) *f* 2.— en *f* 2.90. Zuid-Holl. Drukkerij, Den Haag.

Zoo'n zoetsappige femelarij en levenswijzerige gewichtigdoenerij kan ik niet uitstaan. Als je niet in staat bent, een goedbegonnen verhaal behoorlijk aan zijn eind te brengen, dan laat je je heldin maar in 't water springen, eruitvisschen, en hier en daar wat ronddolen (boerderijen en dorpen zijn er genoeg op de wereld om dat tot in het oneindige voort te zetten), om te eindigen bij den man, die het ongeluk gehad heeft dat schepsel uit de rivier te halen. Het leven is te ernstig om er zòo mee te spelen. Wie dit boek ongelezen laat, spaart zich een ergernis of behoedt zich voor het gevaar, er zijn smaak een beetje aan te bederven.

DORNA (Mary) WANORDELIJKHEDEN RONDOM EEN LASTIG KIND. (148) Band- en omslagversiering van Bruno Wille. Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Als Mary Dorna haar eigen jeugd beschrijft in dit boekje, dan is ze als kind diep ongelukkig en beklagenswaardig geweest. Ze ziet al haar wederwaardigheden echter door de bril van de volwassene, want het is sterk te betwijfelen, of er eenig schoolkind bestaat, dat haar eenzaamheid en uitgestootenheid zoo sterk beleeft en cynisch bekijkt als dit ongelukskind. De gedachten, angst, en school-benauwdheden van dit sterk-geëmotioneerde, bijna psychopathische kind zijn oppervlakkig weergegeven, misschien is er hier en daar wat leerzaams uit te halen. Voor volwassenen.

MANNING (David) DE EER VAN EEN BANDIET. (221) *f* 1.95 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", A'dam.

Een voor ons onbekende schrijver op het gebied der Wild-West romans, die zich kennelijk geïnspireerd heeft op de boeken van Max Brand, en er tamelijk wel in geslaagd is om een aantrekkelijk verhaal samen te stellen, met juist genoeg geheimzinnigheid in de hoofdpersoon om het boeiend te maken. Voor iedereen, die van deze soort treinlectuur houdt.

DUNNING (Hall) TOT HET BITTERE EINDE. (256) *f* 1.95 en *f* 2.50. Wild-West verhaal. Geautoriseerde vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Een der talrijke variaties op het thema van een onschuldig vogelvrijverklaarde, die de wereld tracht te bevrijden van een bende schurken, maar een goed opgezette, vlot loopende variatie, die zonder de enkele wreedheden, die er in voor komen, voor iedereen leesbaar zou kunnen zijn, maar nu moet worden voorbehouden voor volwassenen.

LAND (Annemarie) GELUKSDROOMEN. (240) *f* 1.60 en *f* 2.25.
— TWEESTRIJD. (235) *f* 1.60 en *f* 2.25. Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

Het onuitputtelijke thema: De liefde, wordt door Annemarie Land in allerlei nieuwe variaties en nuances bespeeld. Deze boeken zouden ontspannigslectuur kunnen zijn voor iedereen, indien de schrijfster blijk gaf, eenig begrip te hebben, van hetgeen een huwelijk beteekent, maar haar boeken zijn vol van de lichtzinnigste opvattingen daaromtrent, die in dezen tijd, maar al te veel bijval vinden. Daarom zeer voorbehouden.

GLYN (Elinor) ALS DE LIEFDE KOMT. (288) *f* 1.75 en *f* 2.50. Uit het Engelsch vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. Bruna en Zoon, Utrecht.

Deze schrijfster van een aantal min of meer hartstochtelijke romans schijnt

hoe langer hoe meer haar gezond verstand te verliezen. Zij gelooft in de reïncarnatie en heeft tegelijk met haar voorliefde voor Hongarije en de ridderlijke Hongaren kans gezien haar overtuiging in deze roman te verwerken. Daarbij wemelt het in dit boek van stijlbloempjes, als: „Hij had vele talenten en deed ook nu en dan aan beeldhouwen. De „beenderen" van deze vrouw waren volmaakt, dat kon hij zien, enz."...... griezelig! Niemand zal er tekort aan komen, als men dit opgewonden product ongelezen laat.

ROHMER (Sax) GEHEIMEN UIT EGYPTE. (205) *f* 1.95 en *f* 2.50. Nederlandsche bewerking van C. C. Bender. „De Steenuil", Amsterdam.

Het bedenken van de onmogelijkste situaties en de zonderlingste griezeligste combinaties is voor een schrijver als Sax Rohmer een peulschilletje. Hij schudt de meest fantastische vertelsels uit zijn mouw en vele dezer geheimen uit Egypte zijn wel van de meest lugubere aard. Voor lezers met sterke zenuwen een tijdpasseering.

FREEMAN (R. Austin) HET ZWARTE ZEGEL. (333) *f* 1.25. Vertaald door Mevrouw Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

De kunst van gezellig vertellen verstaan de Engelschen wel. Ook dit verhaal geeft ons weer een staaltje van deze vertelkunst, die ons allerlei gekke avonturen voorspiegelt, welke beleefd zijn door een loopjongen in Londen, omdat hij uit baldadigheid van een door hem gevonden zegel gebruik gemaakt heeft op een brief, die hem voor de voeten is gewaaid. Een leuk spannend gezellig verhaal voor volwassenen.

HEUVEL (H. J. M. van den) HET LUSTIGE LEVEN VAN NAAT PIEK. (120) *f* 1.25. 3e uitg. Opdebeek, Antwerpen, 1933.

Een volksboek, dat aan Uilenspiegel herinnert en aan oude, voorbije tijden. De oude gezonde volkshumor viert zich uit in boeken als dit „lustige leven van Naat Piek". Kostelijke verhalen en grappen, die langen tijd in den volksmond moeten geleefd hebben, worden in dergelijke werken opgevangen; het is een soort folklore die zijn bekoring heeft. Hoe weinig litteraire pretentie dit boek ook heeft, door zijn eigenaardigen „volkschen" toon, door zijn aanschouwelijke schildering, zijn landschappelijke kleur vertegenwoordigt het een zekere cultuurwaarde. Het leven van den grappenmaker Naat Piek speelt zich af in Uden en omstreken en het eenvoudige dorpsleven van een halve eeuw geleden weerspiegelt zich gelukkig in dit werkje. Een boek voor oud en jong.

WEISMANTEL (Leo) ELISABETH. Vertaald door Dr. Felix Rutten. (406) *f* 3.90 en *f* 4.75. Teulings, Den Bosch.

Leo Weismantel's boek over de H. Elisabeth van Thüringen verscheen in het zevende eeuwjaar na haar dood, 1931. Dr. Felix Rutten heeft het uitstekend en met zorg vertaald. „Elisabeth" is geen Heiligenleven in den strengen zin, waarin slechts de historie dicteert. Weismantel heeft de Heilige en haar tijd getracht te herscheppen naar eigen dichterlijke visie en het resultaat is een boeiende biografie, die werkelijk een Lebensbild van deze wonderbare vrouw biedt. Historie en legende vormen het stramien dat onder Weismantel's hand tot een schoon en geacheveerd geheel is geworden. Elisabeth's mensche-

lijke verteederingen verschrompelen niet onder den gloed harer Goddelijke liefde en haar Godsminne is sterk en levendig genoeg om al het louter menschelijke te beheerschen. Weismantel verdoezelt haar bruids- en moederliefde niet, maar verzwakt ook geen oogenblik de steile heldhaftigheid van haar offerzin. De middeleeuwen herleven in dit boek, met haar ruwheid en ridderzin, haar lijfszwakte en geloofskracht, met haar uitersten van aardegehechtheid en hemelzucht. Voor lezers met eenige ontwikkeling is dit een waardevol boek, een boek, dat niet op de onmiddellijke stichting is aangelegd, maar ons het leven en lieven van een bewonderenswaardige vrouw nader brengt.

MIERLO S. J. (Dr. .J van) BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN DE OUD- EN MIDDENNEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. (195) IIde Uitgave. *f* 2.25. Standaard-Boekhandel, Brussel. Malmberg, Den Bosch, 1933.

Naast zijn „Geschiedenis der Oud- en Middelned. Letterkunde" heeft Pater van Mierlo een „Beknopte Geschiedenis" uitgegeven, waarvan nu een sterk uitgebreide tweede druk verschijnt. Tot een bijgewerkte heruitgave der „Geschiedenis" acht hij zich nog niet in staat.

Met genoegen brengen wij dit zeer persoonlijke en verantwoorde werk onder de aandacht onzer lezers. Pater van Mierlo beschikt over een breede eruditie en vakkennis, heeft het veld der voor-renaissance-litteratuur in alle richtingen onderzocht en bewerkt, heeft inzicht en oordeel en staat kritisch tegenover alle overgeleverde meeningen. Bij vakgenooten is de invloed zijner meeningen onbetwistbaar, ook boven de Moerdijk, maar zijn werk verdient ook in breedere kringen gekend en gewaardeerd te worden. Als Vlaming en Katholiek, maar vooral als kunstzinnig onderzoeker, komt hij tot menige nieuwe conclusie, die in Kalff en te Winkel niet geboekt staat. Hadewych en Ruusbroec rijzen, Maerland en volgelingen dalen. Uit het tohuwabohu der rijmromans brengt hij het waardevolle naar voren en hij speurt rusteloos naar den samenhang van Oud- en Middelnederlandsche verschijnselen. Hij brengt eenige nieuwe orde en opent nieuwe perspectieven in de disparate schrifturen van het voorgeslacht. Moge het hem gegeven zijn zijn grootere „Geschiedenis" spoedig, bijgewerkt en herzien, aan belangstellenden te kunnen aanbieden. Gaarne zagen wij stijl- en taaltechniek in dit waardevolle werk nog beter verzorgd.

GUNNING Hzn. (Dr. J.) JOHN HENRY KARDINAAL NEWMAN. (755 pag. + bijlage). *f* 7.90 en *f* 8.75. H. J. Paris, Amsterdam.

„Dit boek is een eirenicon, zal dus weinigen bevredigen", aldus schrijver in het voorwoord van zijn bestudeerd, interessant en met liefde geschreven leven van den grooten bekeerling-Kardinaal.

Waardeeren doen we het boek terecht als ook het oprechte pogen ons Newmans portret te schilderen, en we onderschrijven na lezing ten volle Dr. Gunnings woord: „Een goed vriend b e n

ik van den Kardinaal". Doch de schrijver geeft 't ons in den mond: een vriend „met eigen kijk op hem" en „eigen lijn volgend".

Er zouden honderden zinnetjes te citeeren zijn, om én Gunnings onvervalschte, onoverdreven liefde voor den Kardinaal én zijn Protestantschen kijk én zijn on-Roomsche „vizie" aan den dag te brengen.

Wat een protestantsch lezer er van zegt weet ik niet, maar ik geloof niet dat de schrijver den protestant in hem ook maar ergens heeft verloochend.

Hebben we dus waardeering voor de edele bedoeling en het vele moois, dat ons over den eens miskenden maar nu algemeen geëerden Newman geboden wordt, evenmin als Rome destijds naar Stockholm is getrokken, konden wij iets verwachten van de algemeene inleiding over de „Una Sancta". En een boek dat van d i e „irenische" idee uitgaat, en daardoor gedragen wordt, dat, zij 't ook niet hatelijk, on-Roomsch over Rome spreekt, kan toch bezwaarlijk „voor Protestanten en R o o m s c h-Katholieken" bestemd wezen.

Dat is jammer, want we hebben 't boek van 700 groote pagina's met pleizier en vrucht gelezen „al zien wij beiden vele dingen ook zeer verschillend". En daarom spijt het ons te meer het boek, dat van veel rechtzinnig en edel willen-begrijpen getuigt, om z'n volstrekt protestantsch karakter in geloofszaken niet voor onze Roomsche lezers te kunnen aanprijzen. Newman zelf zou dit al te protestantsche, ook dit al te breede, niet streng genoeg gecomponeerde boek niet aanbevolen hebben!

HENTZEN O. F. M. (Dr. Cassianus) COMMENTAAR OP QUADRAGESIMO ANNO. I. (Collectanea Franciscana Neerlandia IV. 1) (308) *f* 5.90 en *f* 6.90. Teulings, Den Bosch, 1933.

Ik geloof, dat de manier, waarop de Duitschers Quadragesimo Anno gecommentarieerd hebben, niet heeft bijgedragen tot pacificeering der geesten en ook niet tot verheldering der begrippen. Daar mankeert iets aan de fundamenteele begrippen, eigenlijk aan het begrip van het begrip zelf, ook in dezen commentaar, die een zelfstandige afstraling is van de Duitsche commentaren. De stelling van von Nell-Breuning, die zegt, dat de controverse in sommige punten al boven Q. A. uitgekomen is — getuigt dit niet van een verkeerd begrip omtrent de encycliek zelf? — en dat hij daarom de praktische waarde van Q. A. wil verdedigen en bewaren, lijkt mij nog het beste. De groote struikelblokken leveren de deugden (liberalitas, magnificentia, beneficentia enz.), die niet door de wet kunnen opgelegd worden, en de verhouding van eigendomsrecht en gebruiksrecht. Als ik me niet vergis, heeft de H. Thomas daarover het noodzakelijke gezegd, door bij het eigendomsrecht te onderscheiden tusschen i u s p r o c u r a n d i e t d i s p e n s a n d i, dat bijzonder, en i u s u t e n d i, dat niet bijzonder is; en door de algemeene rechtvaardigheid te bepalen als de deugd, die ook d e n i n h o u d der andere zedelijke deugden kan en

moet opnemen, zoover dit voor de handhaving van 't algemeen welzijn noodig is. Apriori is het niet waarschijnlijk, dat de kerkelijke autoriteit deze stellingen van den Dux studiorum heeft willen veroordeelen en uit den tekst der encycliek, als hij in verband gelezen wordt, is zulk een veroordeeling niet te bewijzen. Waarom zou er dan van een innerlijke begrenzing van het eigendomsrecht niet meer mogen gesproken worden? En waarom zou de staat (of een publiekrechterlijke bedrijfsorganisatie) de plichten, die op het eigendom rusten, niet kunnen afdwingen? De kwestie van het onderscheid tusschen de ethische norm en de economische norm moet m.i. eerst juist gesteld worden, vóór men de uitspraken der encycliek naar waarheid kan commentarieeren; ten minste als men een wetenschappelijk commentaar wil leveren.

Dr. P. de Br. S. J.

FIEDLER (Emil.) MEESTERS VAN MORGEN. Een triologie van katholiek ontwaken. Dl. II: Mensch onder menschen. (blz. 151) *f* 1.90. Uit het Duitsch vertaald door Cor Hesseling. Brand, Hilversum, 1933.

Wat een diepte en hoogte in deze kleine boeken! Men komt er in onzen jachtenden tijd niet vlug toe een eenmaal gelezen boek nog eens ter hand te nemen, maar dat men boeken als dit voor een tweede maal leest, dat is waarachtig niet verwonderlijk.

Laten menschen, die het uitsterven van de gewijde redenaarskunst als een pijnlijk gemis voelen, naar deze „triologie van katholiek ontwaken" grijpen. De hoofdstukken van dit boek — mensch onder menschen; erfgenaam en broeder; de verloste mensch; de heilige mensch — zijn voedsel voor den hongerenden en dorstenden geest van onzen tijd.

De vertaling van Fiedler's werk is hier in uitstekende handen. Het is modelwerk. Een niet genoegzaam aan te bevelen boek.

RITTER Jr. (Dr. P. H.) DE DRANG DER ZINNEN IN ONZEN TIJD. (241) *f* 1.90 en *f* 2.75. Scheltens en Giltay, Amsterdam, (1933!)

Een boek over de verhouding tusschen man en vrouw in den tegenwoordigen tijd! „Dit boek is geen studie, het is een ontboezeming" zegt de inleiding. (5) Maar wat hebben wij aan ontboezemingen van een zoo zeldzame oppervlakkigheid als dit boek? Al lezend is men beurtelings geneigd, het om zijn onbeduidendheid in de scheurmand te gooien of het om ennkele juiste, treffende beweringen te aanvaarden.

„Het is de hoofdzonde der Hollandsche natie, dat zij zwetst (85)". De lezing van dit boek zou het ons doen gelooven. Telkens opnieuw stelt dit „breedsprakige boek" teleur, door op het oogenblik dat een dieper doordringen in de problemen voor de hand ligt, met een dartele kalverensprong uit te wijken. Dit heeft de schijn van lafheid, het is slechts een alleroppervlakkigste oppervlakkigheid. „Dit boek is een boek van omwegen" (23) inderdaad, maar het is meer nog een boek van zijwegen.

Dr. Ritter gaat Matzke te lijf, maar zijn boek heeft met „de

Jeugd getuigt....." dit éène gemeen, dat in beide de schim van Spengler, die den mensch tot roofdier „verheven" heeft, rondspookt (21).

De z. g. onmogelijkheid van een sexueele moraal (19), de z. g. kernoorzaak van onze moeilijkheden met de sexualiteit (26) en de z. g. wenschelijkheid het dier te stellen als Ideaal (38) en dergelijke enormiteiten meer, dat alles zou vermakelijk zijn, wanneer het niet diep treurig was. Hoogstens leesbaar voor geestelijk-volwassenen.

DE HOVRE (Kanunnik Eug.) OM KONNERSREUTH. (169) *f* 1.60. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, 1933.

De hoogeerw. schrijver laat zich in dit tweede boek van zijn hand zoozeer meesleepen door zijn hartstocht, dat wij er geen waardeering voor kunnen koesteren. Dat het boek daardoor sterk aan objectiviteit heeft ingeboet, ware nog te vergeven, maar nu de schrijver bovendien een bedroevenden pamfletstijl bezigt en overvloedig woorden van smaad rondstrooit — terwijl hij anderen liefdeloosheid verwijt — nu is dit boek niet meer te verdedigen. Dat wij het met de inhoud er van op vele punten niet eens kunnen zijn, treedt hierdoor geheel op den achtergrond. Ons lijkt des schrijvers visie op Konnersreuth wat al te simplistisch.

GILTAY (Mr. H.) SOCIAAL-CULTUREELE VERNIEUWING EN PSYCHO-ANALYSE. (164) *f* 2.20 en *f* 2.90. Van Loghum-Slaterus, 1933.

„De gepopulariseerde „Freud" heeft meer schade aangericht, dan heele wagonladingen boeken van de slechtste soort" zegt Emil Fiedler in zijn boekje, dat elders in dit nummer wordt aangekondigd.

Mr. Giltay heeft als slippendrager van Freud's paladijn Dominee Oskar Pfister, tot die popularisatie een „goed" deel bijgedragen in een boekje, dat voor kinderen te onkinderlijk en voor niet-kinderen (hopelijk) te kinderachtig is.

Of zouden er toch nog menschen zijn die overreed worden door naieviteiten als er schuilen in zinnen als: „Zich christelijk noemende menschen achten het hun plicht bommen te werpen op muitende medemenschen, wel niet uit naam van Christus, maar dan toch uit naam eener christelijke Koningin"? (138).

Wanneer Mr. Giltay beweert — van aantoonen is geen sprake — dat de leer van Freud geen pansexualisme is (15), dan ligt de conclusie voor de hand dat hij met die leer niet vertrouwd is. Een vrijzinnig-christelijk, dat wil zeggen een anti-christelijk standpunt als hier wordt ingenomen, druischt vanaf het begrip cultuur (9) tot het begrip over het wezen van het religieuze in den mensch (147) dwars in tegen de katholieke leer. Wij moeten dit boek ten sterkste ontraden.

MAES O. P. (Pater J. D. M.) GODSDIENST-PHILOSOPHIE. (324) *f* 2.90. Tweede Druk. J. Verhelst, Gent, 1933.

Dat dit boek na vijf maanden een tweede druk wenschelijk maakte is voor het werk zelf een verdiende aanbeveling, maar bovenal is het een verblijdend symptoom dat wijst op levendige belangstelling voor de philosophie van katholieke zijde.

Als Hollandsch boek neemt het temidden van de Religionsphilosophie van Steffes, Przywara S. J., Rosenmöller en Wunderle een geheel eigen plaats in. Het is hier niet de plaats voor een critische beschouwing, maar wel voor een woord van warme aanbeveling.

OVERMAN (Dr. A. A.) AN INVESTIGATION INTO THE CHARACTER OF FANNY BURNEY. (221) *f* 3.40. H. J. Paris, Amsterdam.

Feitelijk is Francis Burney voor de litteratuur alleen van eenig belang

door haar eerste twee romans „Evelinga" (1778) en „Cecilia" (1781). Haar latere romans, bijzonder „The Wanderer" waren mislukkingen. En zelfs die eerste twee hebben thans alleen nog maar litterair historische beteekenis: Francis Burney bracht „domestic realism" in de litteratuur, en kan beschouwd worden als de voorloopster van Jane Austen en andere schrijfsters van haar tijd. Het zullen dan ook wel uitsluitend litteratuur-studeerenden zijn, die van Dr. Overman's boek kennis zullen nemen. Zij vinden er zoowel een uitgebreide beschouwing der romans en dagboeken in, als een studie van haar leven en tijd, en een wetenschappelijk verantwoorde karakteranalyse van de schrijfster.

DUBREUIL (H.) NIEUWE NORMEN. De Bronnen van de Productiviteit en van de Vreugde. Uit het Fransch vertaald door E. Stoffel. (282) *f* 3.— en *f* 3.75. Kluwer, Deventer.

De algemeene toon, welke opklinkt uit dit boek van den Franschen socialist Dubreuil, langen tijd eenvoudig arbeider, thans verbonden aan het Geneefsche Bureau International du Travail, — verschilt wel sterk van dien, welke doorgaans domineert in de geschriften van de meeste zijner politieke geloofsgenooten. Het voornaamste doel van zijn economische beschouwingen is den arbeider te geven wat deze maar al te dikwijls mist: de vreugde terug te vinden in zijn arbeid.

Jammer, dat de idealistische auteur ook niet kon wijzen op den geloofsinvloed bij deze materie.

Voor sociologen is dit overigens een boek dat de kennisname er van waard is.

KLERK (Ir. F. W. K. de) „KLINK LOS!" Met 124 foto-illustraties en 45 teekeeningen. (255) *f* 4.50. Andries Blitz, Amsterdam.

„Klink los!" is de roep, wanneer de laatste klink, die het in het aanbouw zijnde schip op de helling houdt, losgeslagen wordt, zoodat de kolossus in zijn element glijdt. Vóór het zoover is, en wat er nog gemonteerd moet worden voor het schip zijn eerste reis kan beginnen, daarvan vertelt dit zeer interessante boek. Het geeft een idee welk een ontzaglijk werk het bouwen van een modern schip is; het vertelt van alles wat er mee samenhangt: techniek, hoogovens, hoe het schip vooruitkomt, typen van schepen, enz. De schrijver is er in geslaagd zijn, voor leeken hier en daar moeilijke, stof zoo populair te behandelen, — zonder oppervlakkig te worden — en het geheele boek door zoo'n prettigen conversatiestijl te handhaven, dat „Klink Los!" zich als bijzonder onderhoudende lectuur laat lezen.

FILENE (Edward A.) LEVEN EN SLAGEN IN DEZE EEUW DER MACHINE. Vertaling van R. Querido. (332) *f* 2.— en *f* 3.— Jacob v. Campen, Amsterdam.

Dit, in journalistieken stijl geschreven, boek over het economische leven, kan wegens zijn on-christelijken geest alleen zonder bezwaar gebruikt worden door lezers, die eenigszins in deze materie geschoold zijn, en dus in staat tot critisch lezen. Volkomen onbruikbaar is het hoofdstuk: Massaproductie en Godsdienst; de diepere zin van het begrip „gosdienst" blijkt den Amerikaanschen auteur absoluut vreemd te zijn.

PRAAG (S. van) DE VOLKEREN VAN DE SOVJET-UNIE. (212) *f* 3.50 en *f* 4.50. Met achttien fotografische afbeeldingen. „De Gulden Ster", Amsterdam.

Voor goed begrip van wat zich in Rusland sedert jaren afspeelt, is eenige kennis der volkeren waaruit de Sovjet-Unie bestaat, hun folklore en levensvormen, welhaast onontbeerlijk. In zijn populair overzicht voldoet de schrijver daaraan. Graag zou men op vele plaatsen de stof wel wat uitgebreider behandeld willen zien. Zooals de auteur echter in zijn voorbericht vermeldt, ontbrak hiertoe de ruimte. Maar ook zooals het thans is geworden, is het een interessant boek.

JOLY (Edmond) LA CHAMBRE DES SAINTS A ROME. 12 fr. Desclée de Brouwer et Cie., Paris, 1933.

Een boek over de verblijfplaats resp. kamer — in de strikte zin van het

woord — welke heiligen te Rome langer of korter tijd bewoond hebben.

Doch geen dode beschrijving van deze verblijfplaatsen: geen beschrijving van de huidige al of niet kostbare, al of niet smaakvolle inventaris door vrome verering in deze vertrekken aangebracht, bevat het boek. „De kamer der heiligen is tegelijk de wachtkamer van de hemel." Het aardse verblijf der heiligen is voor de schrijver slechts punt van uitgang waaraan hij verbindt zijn vizie over hun geestelik leven, hun aard en karakter, gelouterd en veredeld door Gods inwerking, hun apostoliese arbeid in Gods kerk. Uit het leven der kerk heeft de schrijver enige hun tijd typerende figuren gekozen. Anna Maria Taigi uit onze moderne tijd opent de rij welke gesloten wordt door het apostelpaar Petrus en Paulus.

Zeer karakteristiek is schrijvers heiligenkeuze uit het tijdvak der „Babyloniese gevangenschap", waar hij Francisca Romana, Brigitta en Catherina van Zweden en Catherina van Siëna ons voorvoert. Een smaakvol en intelligent boekje.

CHARIVARIUS. HET VROOLIJKE HEELAL. Vrij naar het Buitenlandsch van Richard Dark. Met prentverbeeldingen van Thomas Derrick. (101) *f* 1.90 en *f* 2.40. Leidsche Uitgeversmaatschappij, 1933.

Een grappig boekje over het Heelal. Hoofdzaak zijn natuurlijk de grapjes, die de een aardig, de ander bedenkelijk zal vinden. Wie zal dit uitmaken? Een groot aantal zeer geslaagde teekeningen illustreert den tekst.

JOHNSON (Martin) CONGORILLA: (avonturen met pygmeëen en gorilla's in Afrika.) (204) *f* 3.90. Met talrijke foto's door den schrijver zelf genomen. Geautoriseerde vertaling van J. van Reensema. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Martin Johnson en zijn vrouw zijn geen onbekenden voor hen die de film Congorilla zagen. Dit boek bevat het verhaal van de avontuurlijke reis waarop deze film gemaakt wordt. Het is een eenvoudige, onopgesmukte vertelling van een paar moedige menschen wien de jacht naar avonturen in het bloed zit. De mooie foto's zijn vaak met levensgevaar genomen en bevestigen de indruk van dapperheid, welke het lezen van dit boek ons over de onvermoeide reizigers geeft.

KRAMER (L. D. E. J.) LICHAAMSCULTUUR EN SPORT IN SOVJET-RUSLAND. (167) *f* 2.— en *f* 2.75. Met 14 illustraties. Bijleveld, Utrecht.

Zooals de schrijver in zijn inleiding zegt, is de „physcultuur" d.i. de lichamelijke opvoeding in Sovjet-Rusland gebonden aan politiek-economische tendenzen, aan arbeid en aan opvoeding, zoodat het noodig is eenig begrip daarvan te hebben, wil men zich een juist beeld vormen van hetgeen die physcultuur beteekent. De heer Kramer heeft geen moeite gespaart om ons dit juiste begrip bij te brengen en geeft een uitvoerig en aangenaam geschreven verslag van alles, hetgeen hij op zijn reis door Sovjet-Rusland op het gebied van lichaamscultuur heeft gezien. Een groot aantal foto's verduidelijken de aangenaam geschreven tekst.

STARKIE (Walter) RAGGLE-TAGGLE. Adventures with a fiddle in Hungary and Roumania. (399) 10/6. John Murray, London.

In dezen tijd van „hikers" en „Wandervögel" verschijnen talrijke verslagen der avonturen van amateur-landloopers. Lichte en amusante lectuur. Daarmee valt dit boek van Walter Starke niet te vergelijken. Het biedt op talrijke plaatsen amusante lectuur, maar het is daarnevens vooral diep, grondig, zelfs wetenschappelijk. Walter Starkie is professor in het Spaansch aan de universiteit van Dublin, en tegelijk een goed amateur-violist. Als militair leerde hij na den oorlog, in 1919, eenige zigeuners kennen. Deze kennismaking wekte bij hem het verlangen het zigeunervolk en hun land nader te leeren kennen en wel op de meest doeltreffende wijze: als zwervend violist, het leven der nomaden deelend. In 1929 volbracht hij zijn voetreis door Hongarije en Roemenië. In zijn boek, dat het verslag dier reis bevat, laat hij zich kennen èn als man van avontuurlijken geest èn als man van wetenschap. Deze combinatie werd oor-

zaak dat een boek ontstond waarin een interessant, dikwijls zelfs spannend, verhaal werd gegeven der zwerftochten onder het toch altijd nog eenigszins geheimzinnige volk der zigeuners, terwijl het tegelijkertijd veel wetenschappelijke bijzonderheden bevat over de folklore, de muziek, de zeden en gewoonten van het zwerversvolk, systematisch bestudeerd en weergegeven. Het is verwonderlijk hoe uitstekend deze geleerde uit de geciviliseerde wereld, zich aan die geheel andere wereld der zigeuners heeft weten aan te passen.

Een zeer belangwekkend boek, — echter niet geschikt voor jeugdige lezers.

GOODIER S. J. (Alban) THE PASSION AND DEATH OF OUR LORD JESUS CHRIST. (424) 10/6. Burns Oates & Washbourne Ltd., London.

Bij zijn beschrijvingen en overwegingen van lijden en dood van Christus heeft de auteur natuurlijk op de eerste plaats de Evangelisten gevolgd. Maar, behalve in het verhaal van Christus' smarten in den Hof van Gethsemané, uiten zij zich betrekkelijk weinig over de emoties van Jezus zelf. En daar het Father Goodier's doel was o.a. antwoord te geven op de vragen: Hoe openbaart de Passie ons Christus? Wat waren waren zijn gedachten en gevoelens? heeft hij ook gebruik gemaakt van geschriften der Heiligen, o.a. Augustinus. Tenslotte is ook zijn eigen kennis van het Oosten hem bij het schrijven van zijn boek behulpzaam geweest. Het resultaat van zijn studie is een meditatieboek geworden, veelzijdig, gevoelig, mannelijk, diepgaand. Het beantwoord ten volle aan zijn doel, den godsdienstzin te verdiepen, en den lezer te doordringen van de beteekenis voor den mensch van Christus' lijden en dood.
het boek ten zeerste aan.

EIPPER (Paul) OP REIS MET MENSCH EN DIER. (213) *f* 2.50 en *f* 3.50. Met illustraties naar foto's van Hedda Walther. Nederlandsche bewerking van H. J. Lysen. Andries Blitz, Amsterdam.

De groote dierenvriend Paul Eipper beschrijft in dit boek een reis welke hij met een groot circus heeft meegemaakt. De vele foto's doen ons nader kennis maken met de dieren waarover hij met zooveel toewijding vertelt en zijn eenvoudig waardig geschreven boek zal menige verkeerde opvatting over het circus en circus-artisten recht zetten.

GEMMEKE (M. J. M.) BOMMEN OP NEDERLAND. (107) *f* 1.25. Van Campen, Amsterdam.

De schrijver is van oordeel dat wij in Nederland te onbezorgd leven ten opzichte van het gevaar van luchtbommen en andere aanvallen uit vliegtuigen. Zijn brochure is bedoeld als een waarschuwing en een opwekking tot meerdere voorzichtigheid en het nemen van defensieve maatregelen, waarbij een goed georganiseerde voorbereiding het allereerst noodig zal zijn. Een ernstig gemeend betoog, dat verdient met aandacht gehoord te worden.

NOORDMAN (Dr. W. E.) TURKYE ZOOALS HET WAS EN IS. Met 12 platen. (262) *f* 3.90 en *f* 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Na in de eerste drie hoofdstukken, als inleiding tot het eigenlijke onderwerp der studie, een geografisch, historisch en volkenkundig overzicht te hebben gegeven, levert de auteur een studie van het economisch leven van Turkye, waarbij bijzonder de geesteshouding der bevolking tegenover dit leven wordt nagegaan. Vooral Turkye is in dit opzicht een interessant studieobject, nu zijn heerschers doende zijn een volkomen nieuwen staat te formeeren. De schrijver, die alle lagen der bevolking, behalve de nomaden in zijn werk betrekt, gaat nauwkeurig den economischen geest en het economisch beeld na van Turkye vóór en na den wereldoorlog, waarbij uiteraard de nieuwe geest het uitgebreidst wordt bestudeerd.

Het is een belangrijk, populair-wetenschappelijk, — werk, dat den lezer het nieuwe Turkye goed leert kennen en hem inzicht geeft in het economisch leven van dit, zich in nieuwe richtingen ontwikkelende, rijk.

HAMEL (Dr. A. G. van) YSLAND OUD EN NIEUW. (399) *f* **5.50 en** *f* **6.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.**

Met meer recht dan van al te talrijke boeken kan van dit werk gezegd worden dat het „in een leemte" voorziet. Het is het eerste samenvattend werk over Ysland in onze taal. Een gefundeerd, gedegen studieresultaat van jarenlange studie en van herhaalde bezoeken. Het eigenaardige en aantrekkelijke van dit eenzaam gelegen land laat Dr. van Hamel enthousiast uitkomen; het verleden, het lichamelijk bestaan en het geestelijk leven gaat hij uitvoerig na. Bijzonder interessant is het hoofdstuk over Saga's en Skalden, en dat over het geestelijk leven. Het hoofdstuk over de kerkelijke geschiedenis lijkt ons juist, ofschoon wij dit, door de onmogelijkheid van veel vergelijkend materiaal gebruik te kunnen maken, niet geheel konden beoordeelen.
Een belangrijk, met talrijke foto's gesierd, werk.

MARITAIN (Jacques) DE LA PHILOSOPHIE CHRÉTIENNE (Questions Disputées vol. 9) (167) 10 frs. Desclée de Brouwer, Paris.

Alhoewel Maritain question disputée niet gelijkstelt met question disputable, hoop ik, dat velen dit belangrijk vraagstuk bij hem zoo ijverig studeeren, dat ze tot tegenspraak uitgelokt worden. Maritain geldt in Nederland een beetje als de meester op het gebied der wijsbegeerte: tot een eigen nederlandsch wijsgeerig leven zullen wij eerst komen, als we de mate van Fransch rationalisme in zijn werken leeren erkennen. De oplossing van het probleem der kristelijke wijsbegeerte zal dan ook ietwat anders moeten luiden als hier voorgedragen wordt. Het verschil tusschen n a t u r e en é t a t heeft Maritain belet de eenheid dezer beide te doorzien.

BERDIAEFF (Nicolas) PROBLÈME DU COMMUNISME. (Questions Disputées vol. 8) (170) 10 frs. Desclée de Brouwer, Paris.

Ondanks zijn materialistische leer, is het communisme een ideëele wereldbeschouwing. Berdiaeff tracht de structuur hiervan te ontdekken (messianisme van het proletariaat, laatste oordeel van den Kladeradatsch enz.) en door geestelijke verwantschap met dit ideëencomplex zijn succes in Rusland te verklaren. Waar ons beide problemen opgedrongen worden en de schrijver zelf een Rus is, kan ik dit werk iedereen ten zeerste ter lezing aanbevelen.

MARITAIN (Jacques) DE LA PHILOSOPHIE CHRÉTIENNE. (Questions Dis- 7) (82) 10 frs. Desclée de Brouwer, Paris.

Zooals Maritain in zijn voorwoord terecht opmerkt, wordt in dit boekje het mathematisch getal en de philosophische hoeveelheid een beetje verwisseld. Onvolledige philosophie dus van het getal! Toch bevat het diepzinnige beschouwingen genoeg, om het ieder specialist ter lezing aan te bevelen.

VELDE (Anton van de) WOE'S WONDERE WANDEL. (99) *f* **0.90 en** *f* **1.25. Teekeningen door Christiane van de Plas. Malmberg, Den Bosch.**

Een fijn-humoristisch boekje, Het vertelt het lief en leed van een uilenfamilie die na veel krakeelende strijd in hun omgeving gevoerd te hebben, na den dood van moeder uil met z'n allen naar Amerika wieken om daar de zoo verlangde rust te zoeken. Voor jongeren en ouderen een leutig boekje.

THIJSSEN (Theo) JONGENSDAGEN. (157) *f* **1.90. Illustraties en bandversiering van Jan Sluyters. 5de druk. Van Dishoeck, Bussum.**

Zulke jongensboeken moesten er meer zijn! Thijssen voelt zoo goed de verholen humor van de gewone alledaagsche dingen aan! Hij vertelt hier waarschijnlijk wel uit eigen jeugdjaren. Een verademing dit eenvoudige jongens-

boek tusschen de vele moderne, opgeblazen van overspannen fantasiën en onmogelijke avonturen. Het is jammer dat de illustratie niet wat levendiger is. Geschikt voor jongens van 12-14 jaar.

RANDERS (Hellen) WAS IK MAAR EEN JONGEN...... (205) *f* 2.— en *f* 2.90. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Bobby, een ouderloos meisje moet haar eigen kost verdienen en is typiste aan de gemeentesecretarie. Ze maakt spoedig promotie, maar heeft altijd verlangd een jongen te zijn, omdat ze denkt dat dan de toekomst meer mogelijkheden zou gehad hebben. Als ze verloofd raakt met een jongeman, die ze in haar heele leven pas vijf minuten gesproken heeft, is ze overgelukkig een meisje te zijn. Hoewel goed geschreven, is dit een oppervlakkig boek en we vinden het om meer dan één reden niet geschikt voor onze jonge meisjes.

WARNSINCK (Margot) DE JONKVROUWE IN DEN TOREN. (224) *f* 1.10 en *f* 1.75. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De jonkvrouwe is wel een sympathiek figuurtje en maakt dit neutrale meisjesboek geschikt voor onze oudere jonge meisjes.

DAM (C. F. van) DE MAROKKAANSCHE REIS. (183) *f* 1.10 en *f* 1.75. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het zal niet veel jongens gebeuren om zooals Fred Donders met een vriendje en zijn vader naar Marokko te mogen reizen. Het is wel om hen te benijden, maar het lezen van dit boek kan voor de jongens die thuis zijn ook zijn plezier hebben, wanneer zij de enkele ruwe uitdrukkingen, die er in voor komen, over het hoofd zien.

DELSUC (Pierre) EEN ONSTUIMIGE NACHT. (158) *f* 1.35. Met stempel van de Roomsche Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een spannend avontuur van een Fransche padvinderspatrouille. Heel aardig voor jongens van een jaar of 14.

WOLFFENBUTTEL- VAN ROOYEN (H.) SPRINA'S EERSTE JAAR. (170) f 1.35. Geill. door C. Damen. Met stempel van de Roomsche Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Sprina's eerste jaar is dat, waarin ze van school af-komende met de anderen thuis moet helpen verdienen en in een winkel als jongste bediende komt. Door haar groote eenvoud en hartelijkheid wint ze, hoewel pas na eenige moeilijkheden, aller harten voor zich. Eenvoudig, goed verhaal voor onze jonge meisjes van 10-14 jaar.

DOLORES (M.) OP DE GRENZEN. (246) *f* 2.75 en *f* 3.50. Malmberg, Den Bosch.

Tusschen de weinig ernstige, luchtige meisjesboeken die tegenwoordig mode zijn en ook door de katholieke jongemeisjes verslonden worden maakt een meisjesboek als „Op de grenzen" een indruk als van een heldere zonnestraal op een trieste regendag. De schrijfster moet wel dagelijksch met onze jongemeisjes omgaan om ze zoo goed en zoo psychologisch juist te kunnen beschrijven. Dit verhaal over de lotgevallen van de leden van de Wilderozen-club wenschen wij alle jonge meisjes in handen. Zij kunnen door de lectuur er van slechts beter worden, omdat het een katholiek meisjesboek is van de allerbeste kwaliteit.

BLEEKER (Jac. J.) BART. (220) *f* 1.75. en *f* 2.50. Thieme & Cie., Zutphen.

Moeder had toestemming gegeven dat Jaap mocht kampeeren, als hij zijn hond Bart mee zou nemen. En bij alles wat de jongens voor avontuurlijks beleven bij hun kampeerderij in Zeeland, is Bart degene die het meest miskend wordt maar het toch bij het rechte eind blijkt te hebben. Echt leuk, frisch boek voor jongens die van honden en van kampeeren houden. En welke jongens doen dat niet?

Nogmaals: Dostojewsky

door J. v. H.

Heeft Dostojewsky nog altijd iets te zeggen tot de menschen van vandaag?

In Rusland zelf heeft hij uitgediend en wordt er beschouwd als een magazineschrijver van drakerige gruwelverhalen, die op den lachlust werken. Europa schijnt zich meer en meer van hem af te keeren en de beteekenis zijner visioenen als overspannen mediaevalismen te gaan verwaarloozen. Men krijgt den indruk dat al wat er over hem te zeggen viel, gezegd is, sinds niet alleen litteratoren, maar ook theologen, humanisten, atheïsten en amoralisten zich met hem hebben beziggehouden en er in alle Europeesche talen boeken over hem geschreven zijn.

Dirk Costers geestdrift voor Dostojewsky is reeds lang aan 't luwen, wat in een humanist als Coster niet verwonderen kan. Voor het humanisme, voor een welwillende, in zich afgesloten menschelijkheid is Dostojewsky wel de ongeschiktste patroon die er denkbaar is. Voor atheïsten en amoralisten als Gide, Huxley, Mencken en du Perron, het bizarste slag menschen dat de twintigste eeuw gekweekt heeft en die in Dostojewsky's werken als onder blitzlicht staan uitgebeeld — men denke aan Raskolnikof, aan Iwan Karamazof, aan de helden der „Demonen" en aan enkele figuren uit zijn kleinere romans! —, voor dezen heeft Dostojewsky als schrijver een demonische bekoring, maar zijn wereldbeeld heeft voor hen volkomen afgedaan. Het nieuwe Rusland vindt als werkelijkheid in hun oogen meer belangstelling.

In dit nieuwe Rusland zelf, het land der meest stupiede vermechaniseering, als schrijver voorbijgezien te worden is echter een aanbeveling voor Dostojewsky. Hij deelt dit lot met het evangelie en met den Heiligen Geest. Niet erkend te worden in een land, dat de betonbouw aanbidt, dat zijn ziel verkoopt voor een machine, dat de „proletkult" — nomen sit omen — als het hoogst bereikbare nastreeft, is wezenlijk de beste erkenning voor een schrijver.

Met het dalen van Dostojewsky's kansen zijn die van Nietzsche gestegen. Het onstuimig vitalisme van dezen volslagen naturalist heeft als een epidemie de Europeesche jeugd aangetast. Dostojewsky heeft de schamelheid, de lijdensliefde, het geduld, de volstrekte goedheid der evangelische zaligprijzingen met zijn koninklijksten mantel omhangen, Nietzsche heeft deze als bloedelooze geraamtes ten toon gesteld en ze overgeleverd aan den algemeenen spot. De verheerlijking van het natuurlijke temperament, van de levensdrift, van het kunstmatig opgezweepte levensgevoel met verachting van alle lijdzaamheid en meedoogende goedheid als een zwakte, dit is het zuiverste Nietzscheanisme, een afzwering van wat eeuwenlang de Europeesche kracht als een

liefdezuster terzijde stond. Nietzsche is in waanzin ondergegaan, het eenig mogelijke einde voor zulk een titanennatuur.

Het boek dat Romano Guardini [1]) onlangs nog over Dostojewsky schreef, wekt door omvang en stof aanvankelijk een lichte huivering. „Der Mensch und der Glaube. Versuche über die religiöse Existenz in Dostojewsky's groszen Romanen." De titel lokt niet. Moet men weer gaan lezen over vorst Myschkin met zijn bundeltje, over Kirillofs idée fixe, over Iwan Karamazofs hallucinatie, over den knieval van Raskolnikof en Aljoscha's kussen der aarde, over al die Sonja's en Nastasja's, die merkwaardigerwijze den Dostojewsky-lezer nooit meer verlaten, maar voor immer in scherpe contouren in het geheugen staan? Al deze figuren zijn menschen uit een vèrvoorbije, een vòorzondvloed-periode, toen er nog een geheimzinnig en beloftenrijk Rusland bestond en men nog sprak van de „Russische ziel", van „Oostersch Christendom", van „Moedertje Rusland" enzoovoort. Maar alles is stukgetrapt, vernietigd: de „komsomol" en de „proletkult" hebben hun intrede gedaan.

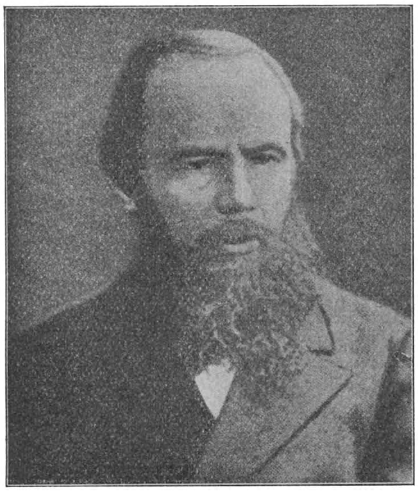

DOSTOJEWSKY

Doch wie die huivering overwint en enkele bladzijden doorland" enzoovoort. Maar alles is stukgetrapt, vernietigd: de „komniet gemakkelijk los van Dostojewsky. Zijn wereld is een zòo andere dan die van elk Westersch schrijver, zijn droom is zoozeer droom en werkelijkheid, zijn figuren oefenen een zoo hypnotische kracht en zijn, ondanks hun vreemde afmetingen, zoo vol levensinnigheid dat zij ons blijvend in hun ban slaan. Dit is het meest eigene in Dostojewsky, dat hij, aan de realiteit gemeten, onmogelijke en onbestaanbare menschen schept, die toch een vol en overvloeiend menschenleven leiden, dat hij het buiten- en bovenmenschelijke toch binnen de grenzen der zuivere menschelijkheid gevangen houdt. Zijn helden en heldinnen zijn, om zoo te zeggen, wezens met een verdieping, menschen die met hun hoogste vitaliteit in een stratosfeer leven, maar tevens zoo sterk ademen in de gewone menschelijke atmosfeer dat zij geheel en al op aarde thuishooren. En Romano Guardini, de katholieke wijsgeer en schrijver, is een voortreffelijk gids in dezen doolhof, be-

[1]) Verlag Jakob Hegner, Leipzig. (377) 1932. 6.50 R. M.

gaafd met uiterst fijne voelhorens en een wonderlijk analyseertalent. Hij is echter veel meer dan een gids, hij is een droomuitlegger, een vates die de ongeweten en onzichtbare draden, welke Dostojewsky's figuren verbinden en verklaren, weet bloot te leggen. Het religieuze in Dostojewsky dat het mysterieuste en bindendste element in zijn wezen vormt, moest door zulk een gevoelig denker en intuïtief speurder, die de geestesstroomingen der laatste vijftig jaar als doorleefd heeft, verhelderd worden.

Het religieuze in Dostojewsky: elk denkend lezer voelt het overal aanwezig, voelt het als een elementaire kracht, voelt de romanfiguren ervan doordrenkt en de conflicten erdoor veroorzaakt. Doch hoe vaag en ongrijpbaar doet het aan, verhelderend en doorstralend in de lichtfiguren als Aljoscha, Myschkin, Sossima en Makaar, den pelgrim, vertroebeld, kwellend en bron van onrust in min of meer demonische figuren als Kirillof, Wersilof, Schatof, Stavrogin. Geen schrijver heeft de eeuwige worsteling tusschen licht en duisternis, genade en zonde, God en duivel zoo schijnbaar profaan verbeeld, heeft de Christelijke geloofswereld zoo onvoorwaardelijk binnen het terrein der natuurlijke psychologie getrokken en de Christelijke levensbeschouwing op zulk een metaphysiek plan geheven als Dostojewsky. Geloof en geloofsbeleving zijn voor hem geen bij mogelijkheid te betwijfelen of te verwaarloozen dingen, het zijn metaphysieke onontwijkbaarheden, het leven is en wordt erdoor opgebouwd. Vandaar dat schijnbaar profane, dat aanvankelijk vreemd aandoende zijner religiositeit. Zijn Christendom schijnt een natuurlijk Christendom, een Christendom buiten de openbaring; genade en geloof schijnen voor hem geen buitenwereldsche, supranatureele krachten, maar immanente, met de natuur gegeven grootheden, in en uit de ziel geboren, als behoorend bij de volle psychische werkelijkheid. Daarom ook kan hij den zielsstrijd om God als een alledaagsch en allernatuurlijkst gebeuren beschrijven, daarom ook kan hij religieuze verschijnselen zoo (voor ons) hinderlijk aan allerlei lichaams- en zenuwziekten vastbinden. Is het de sterkte zijner onmiddellijk religieuze natuur of ligt het aan de andersgeaardheid van het Russische Christendom met zijn minder door strijd gescherpte leer, dat Dostojewsky's geloofswereld zoo natuurgegeven, zoo onontwijkbaar wezenlijk aandoet. Waarschijnlijk beide, maar het bevreemdt in iemand die zelf door twijfel en Aufklärung is heengegaan. Nergens — tenminste in zijn romans — polemiseert Dostojewsky tegen het ongeloof, nergens kiest hij partij als een apologeet, hij vormt en schept slechts menschen die den strijd op allerhoogste plan uitvechten en in het diepst van hun wezen aan God of duivel deelhebben.

Guardini zwijgt over deze eigenaardige instelling van Dostojewsky om al zijn aandacht aan het religieuze probleem op zich zelf te wijden. De titel „Versuche über die religiöse Existenz in Dostojewsky's groszen Romanen" wijst er reeds op dat hij Dosto-

jewsky nadert vanuit de nieuwere Duitsche existentiaalphilosophie, een wijsbegeerte, die niet uitsluitend den nadruk op het „wezen" der dingen legt, maar de existentie, het Dasein binnen haar gebied betrekt. Met philosophie, zou men zeggen, is bij Dostojewsky niet veel aan te vangen. Onttrekt zich deze grillige ontleder der menschenziel niet aan alle systeemconstructie en is zijn psychologie niet de ontkenning der logica? Guardini is zich dit ten volle bewust en denkt er geen oogenblik aan Dostojewsky in eenig wijsgeerig kader vast te leggen: hij zoekt slechts verbindingslijnen te trekken, helderheid te brengen in den schijnbaren chaos van Dostojewsky's wereld.

De ordende en verbindende lijn meent hij te vinden „in dem Verhältnis, worin die einzelnen Persönlichkeiten zu Erde und Volk und zu den Grundmächten des Daseins stehen". De oerslavische opvatting dat de mensch met God verbonden is inzooverre hij verbonden is met volk en natuur, dat hij God vindt in de aansluiting bij, de toenadering tot aarde en volksgemeenschap, deze opvatting is de kern van Dostojewsky's wezen. Van daaruit zijn al die wondere persoonlijkheden die zijn romans bevolken, zoo niet te verklaren dan toch eenigszins te begrijpen. Deze verklaring is echter volstrekt niet nieuw en zij is te simplistisch om ons in het pandemonium van Dostojewsky veel wijzer te maken. Een helder overzicht, dat den eersten den besten lezer bevredigt, is er over het oeuvre van dezen schrijver, dat alle hoogten en diepten raakt en waarin hemel en hel om de menschenziel strijden, niet te geven. Guardini is hier meer dan wie ook van overtuigd en evenmin als Dostojewsky zelf de vele raadsels ,die hij opgeeft, ook maar eenigszins tracht op te lossen, wil Guardini iets van Dostojewsky's diepte vervlakken, iets van zijn veelvormigheid vereenvoudigen of van zijn raadselachtigheid wegnemen om het inzicht in dit gigantische werk te vergemakkelijken. Integendeel! hij verzwaart in zekeren zin de duisternis, hij verscherpt de problemen, hij zoekt nog naar verdere achtergronden om Dostojewsky in zijn vollen rijkdom en diepte te doen beseffen. Hierin ligt, dunkt mij, de beteekenis van Guardini's boek dat hij, de afzonderlijke scène's en karakters meesterlijk analyseerend en ze tot in hun verborgensten zin doorvorschend, den Christelijken grondslag van Dostojewsky's gedachte zuiver legt. Het werk vloeit over van fijne observaties en bemerkingen, die grover en algemeener grootendeels ook elders reeds te lezen staan, doch bij geen enkel schrijver over Dostojewsky heb ik een zoo juiste en diepgaande, een zoo gemotiveerde en begripsfijne karakterizeering van de groote, altijd problematische figuren uit de hoofdromans aangetroffen als hier. Dit boek is niet zoozeer een inleiding en voorbereiding tot de Dostojewsky-lectuur als een merkwaardig verhelderende nabeschouwing voor wie den schrijver reeds kennen.

Treffend is, om een voorbeeld te noemen, zijn vergelijking van Myschkin met den Jezus uit het Johannesevangelie. Myschkin denkt

en voelt, en spreekt dus vanuit een ander plan dan zijn medemenschen. Zijn volstrekte eenvoud en goedheid, zijn helderziend oordeel werken vaak prikkelend op zijn toehoorders: het irriteert, het ergert hen, hun gewone conclusie luidt: „idioot!" Het is de ergernis der Farizeeën over Jezus: ook hij denkt, oordeelt en spreekt vanuit een ander plan en irriteert hen, Hij wekt hun ergernis. „Zalig! die aan mij niet geërgerd worden!" Het is slechts een parallel, een vergelijking; Guardini wil Myschkin niet met Jezus indentificeeren of ook maar eenigszins op gelijke lijn stellen. Bij Myschkin trouwens hindert, sterker dan waar ook, wat ik zoojuist noemde: het profane in Dostojewsky. Myschkin is epilepticus en de luciede periode, waarin Dostojewsky hem in zijn roman laat optreden is slechts een intermezzo, een onderbreking tusschen tijden van zinsverbijstering. Op het eind van het boek hangt er weer een waas over Myschkin's bewustzijn. De opzet om den volkomen goeden mensch, hem die het volmaaktst op Jezus lijkt, aan vallende ziekte te doen lijden en hem in halven waanzin te doen ondergaan, is wel erg vreemd. Nogmaals: men komt niet los van de gedachte dat het een ernstig bezwaar tegen Dostojewsky is, dat hij het heilige eenigszins profaneert, het te zeer van de wereld maakt, het naturalizeert. Zijn heiligen bidden te zelden en wortelen te weinig in de bovennatuur. Zijn figuren zijn engel of duivel van aanleg, niet beide tegelijk, en alle gebeuren, hetzij hemelsch of duivelsch, speelt zich af binnen psychologisch te experimenteeren terrein. Voor den romanschrijver is dit natuurlijk winst, maar het strookt moeilijk met de Christelijke waarheid. Hierover spreekt Guardini niet en ik acht dit een zwakte in zijn werk.

Wat hij zegt over de duistere episode van „De Grootinquisiteur" is geheel te onderschrijven. In dit document van Iwan Karamazof slechts een polemiek tegen de katholieke kerk te zien is al te eenvoudig. Guardini hamert erop dat het een geschrift van Iwan is, geschreven door een radeloos vertwijfelde, die bijna den satan vervallen is. De inquisiteur is Iwan zelf, een van Christus afgekeerde, die Hem verwijt het verkeerd aangelegd te hebben met de menschen en die Zijn houding en handelwijze verbeteren wil, zooals hij ook Gods schepping niet aanvaarden wil, maar ze anders en beter zou ingericht wenschen.

Er wordt verder in Guardini's boek treffend en diepzinnig (hoewel niet altijd helder) gesproken over de verwantschap in levensgevoel, in levenshouding van Dostojewsky's helden en gelijktijdige denkers als Kierkegaard en Nietzsche. „Die drei grossen Romantiker" noemt Guardini deze schrijvers: zij luiden een nieuwe oriënteering, een nieuw levensgevoel in. Duitsche auteurs, die werkelijk iets te zeggen hebben, dragen wanneer zij over ingewikkelde dingen schrijven, vaak meer tot verdieping der problematiek dan tot verheldering bij. Tot dit soort behoort Romano Guardini. Zijn boek dringt diep door in de raadselen van Dosto-

jewsky, geeft een prachtige analyse van diens groote karakters en werpt verrassende lichtflitsen op duistere of tot nog toe minder opvallende plaatsen, maar Dostojewsky blijft ook bij hem Dostojewsky, een schrijver van geweldige afmetingen, een schouwer van onvermoede diepten, een sfinx, wier enigma's geheimzinniger blijken, naarmate men hun oplossing meent te naderen.

---

boeken - schouw

GRONEMANN (Sammy) TOHU WABOHU. Roman vert. door M. van Bueren. *f* 2.75 en *f* 3.—. Ned. Keurboekerij, Amsterdam, 1933.

Een Jodenroman. Er wordt naast en tegenover elkaar gesteld de Jood in 't land waar hij volgens de wet gelijkberechtigd is met de overige bewoners, maar daardoor ook meer aan het gevaar blootstaat, zich minder-jood, meer-landsburger te voelen. In alle schakeringen voert Gronemann ons de volgens de letter der wet gelijkberechtigde Jood voor: de conservatieve, liberale, de vurige Zionist, de vrijwel tot ongeloof vervallene enz., tot de gedoopte Jood toe die alles in 't werk stelt om zijn Joodsche afkomst te verbergen en te doen vergeten — een krachttoer die toch niet gelukt —. Daarnaast wordt getekend de Jood in 't land (i.c. Rusland) waar hij slechts geduld wordt (de roman speelt nog in de Czarentijd), waar hij verwezen is naar zijn wijk en zich telkens op moord en plundering voorbereid moet houden, doch waar hij ook des te hardnekkiger zich vastklampt aan zijn overgeleverde leer en wet, opgaat in talmudstudie en godsdienstige riten en een nog hechter eenheid vormt met zijn ghettogenoten. En toch ook hier verdeeldheid: van de opvattingsverschillen in de ernstige dingen tot haarkloverijen over onbetekenende voorschriften of gewoonten.

Tohu Wabohu: de Chaos heeft de auteur zijn boek terecht genoemd. Een chaos van richtingen en meningen, van skepsis en rotsharde verzekerdheid; een chaos waaruit echter de orde zal dagen: het grote machtige ideaal der Zionisten: Palestina voor de Joden. Een ideaal dat de Jood van allerlei kleur en gehalte aangrijpt en bezielt. Een goed geschreven boek waarin de vaak ver van elkaar afwijkende richtingen in enkele figuren krachtig en scherp getekend zijn; een boek dat 'n kijk geeft op wat er leeft en gist (leefde en gistte?) in dit ras en tegelijk ook wil laten zien hoe in de Jood, als hij waarachtig Jood blijft, een schat van kultuur en kennis ligt opgesloten waarvan Europa — beter gezegd: alle niet-Joden — buitengewoon veel nut zouden kunnen hebben. Hiermee is tevens de tendens van het boek aangegeven dat geheel vanuit Joods standpunt geschreven is. De schaduwzijden van het joodse ras — schaduwzijden ten opzichte van de niet-joden — blijven zorgvuldig buiten beschouwing. Dat de tendens, gelijk ze in dit boek tot uiting komt, voor Christenen in haar geheel niet te aanvaarden is, zal de lezer dra duidelik zijn.

't Boek is zeer levendig en met waar talent geschreven. Voor volwassenen.

GASK (Arthur) MISDAAD IN DE WOESTIJN. Vert. door Mevr. Landré-Tollemann. (292) *f* 1.25. Van Kampen, Amsterdam.

Een tamelijk tamme, voor iedereen leesbare moordhistorie. Om een werkelijk goede detective-story te leveren zou Gask veel geduldiger en scherpzinniger dienen op te bouwen. Zoo is het allemaal vrij ongemotiveerd.

De Romans van Virginia Woolf

door JOS. PANHUYSEN.

De romans van Virginia Woolf zijn ongetwijfeld een der merkwaardigste verschijnselen van de huidige Westeuropeesche beschaving, ze zijn telkens anders, van „The Voyage Out" tot „The Waves" toe, en toch vormen ze een zeldzame eenheid, toch trachten ze alle naar hetzelfde, in zelfspot soms, soms haast in vertwijfeling, naar de ontraadseling van het eeuwenoude geheim, dat echter bij het vergaan van oude beschavingen het meest verbijstert, het geheim des levens zelf. „The streets of London have their map, but our passions are uncharted", zegt Virginia Woolf in „Jacob's Room". „Life! Life!", zegt Orlando telkens weer in de gelijknamige proeve van biografie, maar ondanks de vele ervaringen van deze persoonlijkheid, weet ze het leven, het waarachtige leven, het verrassende, romantische en tegelijkertijd overwerkelijke leven niet te vangen. „It is the goose! Orlando cried. The wild goose....!" En inderdaad, hoe verder men in dit werk leest, hoe verrassender de verwaarschijnlijking wordt van ons aller gevoelsleven, hoe fijner, hoe ijler, hoe genuanceerder en juister de beschouwing van het wisselende, en zelfs in de meest gewone omstandigheden sterk bewogen menschenbestaan, hoe verder iedere oplossing, iedere synthetische verklaring schijnt te wijken. Niemand heeft misschien beter Virginia Woolf gekenschetst dan Katherine Mansfield, die haar in haar critiek op „Kew Gardens" „a wise woman" noemde. Want dat is Virginia Woolf werkelijk; wijs. Zij beziet de wereld op een afstand, den afstand der wijzen, zij beziet — een zeldzame gave onder de romanschrijvers — de wereld in haar geheel, altijd, zelfs als ze de tribulatiën verhaalt van die wat onnoozele vrouw Mrs Flanders, zelfs als ze het heeft over het leven van het volk in Pimlico, en niet alleen de wereld van het oogenblik, maar ook de wereld van vroeger, Orlando wordt honderden jaren oud en ze is nog niet gestorven, de jacht op de wilde gans belet het haar. En toch; al leeft in ieder der boeken van Virginia Woolf, de schoonheid der aarde, de zee en haar getijden, de wisseling der seizoenen, al treft men er woud en akker en hof en huis, haar onmiddellijk gegeven is vrij beperkt, voornamelijk het gezellige leven in Engeland, speciaal in de geleerde kringen, die met die intellectueelen in aanraking komen. In haar wezenlijke universaliteit zijn de romans van Virginia Woolf toch door en door Engelsch. De Engelschen zijn een zeer beschaafd volk, hun maatschappelijk leven is daarom in hooge mate aan regels en voorschriften gebonden, is in hooge mate conventioneel. Virginia Woolf weet dat, zij critiseert dit niet, zij toont het, maar omdat zij een artiste is en een groote artiste, die naar niets minder dan de ontraadseling des levens tracht, ziet zij die conventie, zooals ze is, essentieel van zeer weinig belang, en voor het doel dat zij na-

streeft zeer belemmerend. De conventie vervalscht het geestesleven van den mensch, tast zelfs zijn karakter aan, is bijna altijd een vijandin van de waarheid. In haar eersten roman „The Voyage Out" heeft Virginia Woolf een paar door en door conventioneele figuren geschapen, Arthur Vennig en vooral Susan Warrington. Het zijn de zoogenaamde typische Engelschen, ze doen veel aan sport, zijn sterk en gezond, ze lijken voor wie ze niet beter kennen, eenvoudige, natuurlijke menschen, zonder affectatie, maar inderdaad, zijn ze, als alle conventioneelen, zelfbedriegers, huichelaars, en bijzonder sentimenteel, in weinige bladzijden geeft Virginia Woolf hun beeld zonder ironie niet zonder medelijden zelfs, glimlachend, zij vormen een aspect der wereld, en zij zijn talrijk, ze behooren in haar roman, want in haar romans hoort alles. Naast hen, in hetzelfde hotel, leeft een der vijf, of misschien ook maar der drie, voornaamste mannen van het toekomstige Engeland St. John Alaric Hirst, ondanks zijn eigenaardigheden veel minder geaffecteerd dan de zoo gewone Susan Warrington, en bezield door een onweerhoudbare drang het leven te zien in zijn wezenlijke verhoudingen, hij is in het geheelwerk van Virginia Woolf de eerste jonge mannenfiguur, op zoek naar de waarheid, op zoek naar een vasten grond om zijn bestaan op te bouwen, niet bezeten door het positie-vraagstuk, als bijvoorbeeld Arthur Vennig, maar door het probleem van het doel of de doelloosheid van het menschdom. Maar toch is hij niet de hoofdfiguur in dit zoo zonderlinge boek. Met de wereld, waarin Engeland ligt en Zuid-Amerika en waar de Atlantische Oceaan steeds stijgt en daalt in ebbe en vloed, waar blanken wonen en Indianen, waar nacht en dag elkander volgen, is de hoofdfiguur een meisje, Rachel Vinrace, die zich somwijlen verwondert over haar eigen persoonlijkheid, die verliefd wordt en zich daarover verwondert, ziek wordt, dagen leeft in een wereld van koortsvisioenen en dan sterft. Na in dezen eersten roman het geheim van het leven beschouwd te hebben in deze wereld, onder menschen met een conventioneele beschaving, beschouwt zij er ook in het geheim van den dood, een ziel, die de aarde verlaat. Ook hier beschouwt zij op een afstand, en de indruk van dit sterven van Rachel Vinrace, wordt zoo uitermate tragisch juist omdat de behandeling in het geheel niet tragisch of pathetisch is. Maar al is de indruk inderdaad overweldigend, het geheim

VIRGINIA WOOLF

wordt slechts getoond, niet verklaard. Door leven en dood te toonen wil Virginia Woolf reeds in dezen eersten roman ook de verklaring vinden van de oogenschijnlijk toevallige redelooze wisselingen van het lot, zij wil het geheim zoo zuiver en juist toonen, dat het zichzelf verklaart. Ondanks haar meesterlijke weergave slaagde ze in „The Voyage Out" hierin niet. Schijnbaar moet het geheim anders benaderd worden. Virginia Woolf begint dus opnieuw, zij schrijft haar tweeden roman „Night and Day". „Night and Day" is juist omdat het een nieuwe proeve is, in veel opzichten verschillend van „The Voyage Out", men heeft het een roman in „the grand, old manner" genoemd, en hij heeft daarvan werkelijk veel, het is deels een familieroman, er komen een heldin en een held in voor en het hoofdgegeven is een romantische liefde. Om de sterke, en genuanceerde karakteruitbeelding erin heeft men Virginia Woolf met Jane Austen vergeleken, onder dit opzicht niet ten onrechte, maar wat het boek nastreeft gaat verder en dieper dan het werk van Jane Austen, buitengewoon juist en scherp zijn de karakters gezien, maar de karakters zijn bij Virginia Woolf eigenlijk slechts middel; onmisbaar, maar middel. Wat is dit wezen, met zijn goedheid en zijn onberekenbaarheid, wat is de mensch? Wat is poëzie, schoonheid? Wat is liefde? Ook hier ontmoet Virginia Woolf de conventie, die een doordringing der waarheid belemmert, en zij schept een onvergetelijke figuur in Mrs Hilberry, de dochter van den grooten dichter Richard Allardyce, wier leven en geest vervuld is van poëzie, die de werkelijkheden des levens omwaast met reminiscenties van „groote mannen", zij is een zeer beminnelijke vrouw, zij is een kostelijke en uiterst poëtische schepping, maar zij heeft ondanks haar belezenheid en haar bekendheid met de „groote dichters" totaal geen besef van poëzie. Haar dochter Katherine Hilberry, die boeken haat, en haar voorliefde voor wiskunde verbergt als een geheime zonde, heeft dat wel, want deze bezit den drang naar de diepere wezenlijkheid van het leven, die haar moeder ten eenenmale mist. En toch doet zij een weinig te romantisch aan; gezien in het geheelwerk van Virginia Woolf is een zekere Mr. Basnett, die slechts een oogenblik in den roman verschijnt van een grooter beteekenis dan zij. Mr. Basnett is een jonge man, die een vereeniging wil stichten om een einde te maken aan de nooden dezer zeer zeker allerminst volkomen maatschappij. In hem ontdekt Virginia Woolf iets van de oorspronkelijkheid van den conventioneelen mensch, hij tracht de werkelijkheid niet zoogenaamd poëtisch te overwazen, hij spreekt over de dingen juist zooals hij ze ziet, met een schijnbare ruwheid soms, en hij heeft een ideaal. Het is de tweede jongemannenfiguur van dit bepaalde oorspronkelijk karakter, dat in het werk van Virginia Woolf verschijnt, en nu ook „Night and Day" nog niet de verhoopte ontraadseling bracht probeert Virginia Woolf in de uitbeelding van zulk een jongemannenfiguur op-

nieuw om het leven te betrappen op heeterdaad. Zij schrijft „Jacob's Room". Het is wel merkwaardig, dat men juist bij dit boek begonnen is te spreken van „bewustzijnskunst" bij Virginia Woolf. Professor Fehr deed dit bijvoorbeeld, want het is juist in dezen roman, dat van een weergave van den „bewustzijnsstroom" het allerminst sprake is. De roman heet zeer terecht niet „Jacob" of „Life and Death of Jacob", maar „Jacob's Room". In de vorige romans werd het verhaal een goed deel verder gebracht door mededeeling van de gedachten der personen, een mededeeling, die, bepaaldelijk in „The Voyage Out" soms fragmentarisch reeds op die bijzondere weergave van den bewustzijnsstroom, den innerlijken monoloog leek, in „Jacob's Room" echter wordt hoogst zelden iets van den bewustzijnstroom, van de gedachten van den hoofdpersoon medegedeeld. Het is als iedere roman van deze schrijfster een nieuwe, dus een andere poging om het onachterhaalbare te vangen, zij wil nu het geheim eener persoonlijkheid tot openbaring dwingen niet van binnen uit, als in haar twee eerste romans, door een weergave van het gemoeds- en gedachtenleven, maar van buitenaf door een nauwkeurige beschrijving van de wereld waarin deze bepaalde mensch, waarin deze persoonlijkheid, deze jonge man, waarin Jacob leeft. Hoogst zelden krijgen we te hooren wat Jacob denkt. We krijgen vaker nog de gedachten van de menschen, waarmee hij omgaat, van zijn moeder, zijn vrienden, de meisjes, die op hem verliefd zijn en de zonderlinge vrouw, waar hij zelf op verliefd wordt, dan zijn eigen gedachten te hooren. Op deze wijze krijgen we inderdaad een idee van de wereld waarin Jacob leeft en het beeld dier wereld, zooals dat ongeveer in zijn geest aanwezig moet geweest zijn; tot op zekere hoogte kan men dat, zooals Professor Fehr het deed, de „Ergänzung des erlebenden Ichs, een zweites, weiteres Ich" noemen, maar ook slechts tot op zekere hoogte, want Virginia Woolf toont veel van de wereld wat aan Jacob totaal ontging, zij laat de wereld hier ook zien als ruimte om de figuur heen en vrij van de figuur, dus niet met Jacob een eenheid vormend. Het universum in „Jacob Room" is grooter dan Jacob zelf, sterker dan in haar vorige boeken worden hier de nooden der samenleving openbaar, de artificialiteit van het maatschappelijk kastenwezen in een overbeschaafden staat, en de ellende der proletariërs. Haar doel is echter niet het weergeven van hetgeen Fehr het „tweede ik" noemt, haar doel is wel inderdaad het geheim van Jacob's beperkter persoonlijkheid zelf langs dezen omweg te benaderen, maar de hopeloosheid van Jacob's moeder, die tegen het einde aan komt dragen met een paar oude schoenen van haar gesneuvelden zoon en vraagt wat ze daar nu mee moet doen, is ook de hare. Weer is haar een experiment mislukt. In haar volgenden roman „Mrs Dalloway", tracht ze nu de beide methoden te vereenigen, hier wordt een karakter gegeven door mededeeling van den gedachtenstroom van de hoofdfiguur zelf, terwijl tevens dit karakter van buiten af

vervolledigd wordt door de weergave van de haar omgevende wereld, Londen op een zomerdag. Er zijn opnieuw groote verschillen op te merken met haar vorige romans, de mededeeling van de gedachten van Mrs Dalloway is niet meer hoofdzakelijk analytisch, de methode van „The Voyage Out" en „Night and Day", maar wel inderdaad innerlijke monoloog; deze veertigjarige vrouw beschouwt op dezen Junidag een goed gedeelte van haar bestaan, haar ervaringen, de ontwikkeling van haar persoonlijkheid, haar hoop en haar teleurstellingen, zij is vrij conventioneel; een echte diplomatenvrouw, noemt haar jeugdvriend Peter haar, maar omdat ze veertig jaar oud is, is ze sceptisch en eenvoudig genoeg geworden om gedeeltelijk de dwaasheid dezer conventionaliteit te doorzien, zij is niet onbeminnelijk, ze heeft voortdurend het verlangen om beminnelijk gevonden te worden, zij wil in anderen sympathie wekken, in anderen leven, zij wil de wereld om zich heen zien glimlachend en haar genegen, maar, — en ook hier wordt dit evenals in „Jacob's Room" weer duidelijk getoond — er zijn in de ons omringende wereld altijd menschen en dingen, die wij niet overmeesteren, die we niet tot genegenheid dwingen kunnen, het leven van den individueelen mensch is beperkt. Terwijl Mrs Dalloway haar partij gaat geven, zich weer vangen laat in de illusie die een conventioneele samenleving kan verschaffen, pleegt Septimus, de waanzinnige, zelfmoord, omdat hij het vermogen zich dusdanige illussies te scheppen verloren heeft. Septimus had andere illusies. Septimus hoorde stemmen uit een andere wereld, die hem een geheim wilden toevertrouwen, dat alles verklaren en de wereld in vreugde herscheppen zou. Waren zijn illusies geheel en al illusoir? Virginia Woolf vreest van wel, ze hoopt van niet en deze hoop verlokt haar tot haar volgende poging „To the Light house". Gedeeltelijk weer de personen benaderend van buiten af, gedeeltelijk van binnen uit door den innerlijken monoloog, verschilt deze roman toch van den voorgaanden, omdat hier het gebeurde zich niet afspeelt in één dag, maar over een zeer langen tijd. Bovendien is er nog een zeer groot verschil. Professor Fehr kenschetste dezen roman als de karakteruitbeelding van Mrs Ramsay, naar mijne meening is zij echter niet alleen het centrale gegeven, maar zij en haar gezin, haar man, haar zoon en haar dochter. „To the Lighthouse" is een familieroman, maar een familieroman, die absoluut anders is dan het bekende genre. Deze menschen, die samenlevend, elkander slechts gedeeltelijk kennen, elkander miskennen, deze vrouw die een schoonheid is, deze professor, die steeds aan zich zelven twijfelt, omdat hij nog juist geen genie is, deze kinderen, die leven onder zijn ban, wat zijn ze eigenlijk voor wezens, wat is welbeschouwd hun onderlinge verhouding? In het eerste hoofdstuk „Te Window" ziet men den vuurtoren in de verte, de moeder sterft, „Time passes" heet het tweede hoofdstuk, na jaren onderneemt de vader met zijn twee kinderen werkelijk den tocht naar den vuurtoren, die in het eerste hoofdstuk reeds

werd voorgenomen, het laatste hoofdstuk heet „To the Lighthouse". In het licht van den toren zal het geheim van dit gezin helder worden. Inderdaad als de professor en zijn kinderen aan wal stappen is er veel verklaard, maar niet alles, het voornaamste eigenlijk niet. In den roman, die nu volgt, in „Orlando" weet de hoofdpersoon het ten slotte zoo goed, het voornaamste, waar het eigenlijk om gaat, dat is „the wild goose", het onbereikbare. „Orlando" is een parodie op de gebruikelijke biografieën, maar het is tevens wel degelijk zelf een proeve van biografie en zoodoende ook — het lijkt paradoxaal — een parodie van zichzelf. Het is, naar men beweert, zelfs niet eens een gefingeerde biografie, het zou de biografie zijn van de befaamde schrijfster Mrs Harold Nicholson, beter bekend als Victoria Sackville-West. En inderdaad er staan zeer veel aanduidingen in dezen roman, die er op wijzen, dat Virginia Woolf bij het scheppen van „Orlando" aan haar gedacht heeft, en dat deze levensbeschrijving op zijn minst tracht een idee te geven van een persoonlijkheid, die gelijkt op Victoria Sackville West. In de reeks van Virginia Woolf's romans is het na „Jacob's Room" en „Mrs Dalloway", niet de eerste, maar eigenlijk de derde biografie, zeer verschillend echter van de twee vorige. Men treft er geen innerlijke monologen in aan, de beschrijving van de omringende wereld geschiedt niet onmiddellijk in verband met Orlando zelf, het is veel meer verhaal, vertelling, de gang der gebeurtenissen wordt regelmatig gevolgd. Het lijkt gewoner, maar is daarom misschien nog te raadselachtiger. De persoonlijkheid van Orlando is geen schepping van een oogenblik, tijden, eeuwen „wentelen in haar hun volheid samen", vandaar dat Orlando leeft van den tijd van Koningin Elizabeth tot op het heden, haar karaktereigenschappen zijn zeer genuanceerd, men vindt er mannelijke en vrouwelijke elementen in, vandaar dat Orlando eerst een man, en in de tweede helft een vrouw is. Virginia Woolf heeft het in dit boek inderdaad „ver gezocht", maar zelfs hier vindt ze niet; het slot van dit speelsche, overkostelijke, critische boek is van een ironische hopeloosheid, tijdperken worden geoordeeld, volken en geslachten, men vindt er een zeer merkwaardige kritiek op dat brillante maar zeer eigenaardige talent, D. H. Lawrence, maar al worden vele en vele zaken er in hun juiste verhouding gezien en rechtgezet, zij brengen niet den gewenschten doorkijk naar de diepere werkelijkheid. De laatste poging in romanvorm van Virginia Woolf om dien doorkijk te veroveren, de roman „The Waves" is misschien de meest wanhopige. In „The Waves" is een zekere krampachtigheid gekomen, het wereldbeeld, dat in de andere romans slechts gedeeltelijk gescheiden van de personen werd gezien, is hier geheel als tegenstelling gebruikt, ieder hoofdstuk begint met de beschrijving van de zee, de golven, de vogels, veld en hof, en huis, daarna spreken de zes hoofdpersonen, drie mannen en drie vrouwen, hun zeer geconcentreerde innerlijke monologen, die zes vrijwel complete levens-

beschrijvingen vormen, sterker dan ooit te voren breekt hier de overtuiging door, dat dit leven in al zijn wisseling, zijn schoonheid, zijn heerlijkheid, zijn geluksmomenten, ten slotte onontraadselbaar, en misschien doelloos is. En hier weer, als zoo menigmaal, als reeds in „The Voyage Out" keert het geheim van den dood.

„It is death. Death is the ennemy. It is Death against whom I ride with my spear couched and my hair flying back like a young man's, like Percival's when he galopped in India. I strike spurs into my horse. Against you I will fling myself, unvanquished and unyielding, o Death."

The waves broke on the shore.

Dat is het einde van dit boek, de laatste mislukking van Virginia Woolf, want haar boeken, die ongetwijfeld tot het prachtigste behooren niet alleen van de moderne Engelsche literatuur, maar van de Engelsche literatuur in haar geheel, zijn mislukkingen, het geheim des levens weet ze ontstellend dicht nabij te brengen, maar niet volkomen te realiseeren, zooals de beschaving waarvan zij deel uitmaakt dit niet bij machte is; zelden werd de schoonheid van wereld en leven zoo prachtig weerspiegeld als door haar, haar boeken zijn gelukdoortrild, maar schrijnend duidelijk ziet men er de ontoereikendheid van dit aardsche geluk in, geluk vermoeit, put ons uit, doet ons vertwijfelen, zij zegt het klaar en duidelijk, in klare duidelijke zinnen; het gevoel alleen leidt tot verbijstering, en wie als Virginia Woolf niet meer gelooven kan aan een leven na den dood mist het juiste doel waarop de wil kan worden gericht, en is gedoemd tot een hopelooze berusting, of een rustelooze jacht naar het onbereikbare.

In tegenstelling met de meeste boeken waarin de methode van den innerlijke monoloog wordt aangewend, doorgaans, reeds te beginnen met „Les Lauriers sont coupés", met de grootste voorzichtigheid te behandelen, zijn de romans van Virginia Woolf geschikt voor volwassenen met voldoende levenservaring, al vragen sommige, bijv. Orlando, meer voorbehoud dan andere.

---

boeken - schouw

AYRES (Ruby M.) WANDA'S TERUGKEER. (243) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Molly van Friezendorp. Kruseman, Den Haag.

In lang kregen wij van Ruby M. Ayres niet zoo'n vlot geschreven aardig romannetje in handen als dit verhaal over een verwend lastig jong meisje, dat door schade en schande wijs moet worden. Haar boeken waren in den laatsten tijd van een meer bedenkelijke soort. Dit echter is ontspanningslectuur voor de vacantie.

„Bijbel en Cultuur"

door ANTON VAN DUINKERKEN

Zoover ik weet, heeft Dr. K. F. Proost nog nooit iets anders laten drukken dan samenvattende overzichten van geringen omvang, wier uitwerking hij vermoedelijk te voren had beproefd door ze voor te dragen tijdens een verloren les-uur aan een volksuniversiteit in de provincie. Wellicht hadden deze vluchtige dingetjes een aangenaam nut voor de lichtgeloovigen, die meenen, dat men „Descartes in drie kwartier" verstaat en dat er gegevens zijn, welke „ieder over Homerus weten moet". Voor ongeloovigen ter dezer zake waren de volksuniversitaire referaten van den arbeidzamen doctor Proost alleen belachelijk. Ik herinner mij een vroolijk spotversje, gepubliceerd na lezing van een der werken van dezen vluggen verspreider des lichts:

Zoo gij u nog geen leidsman koost
Neemt Doctor Proost
Neemt Doctor Proost.... etc.

Thans heeft de onvermoeibare samenvatter een werk doen verschijnen, waarin een enkel onderwerp behandeld wordt. Het is nog wel een boek in verschillende deelen, aangediend als „handboek". Een mensch zou zich gaan schamen, dat er handen aan zijn lijf gegroeid zijn! Want dit handboek, geschreven in den stijl van een repetitieboekje der beschrijvende aardrijkskunde, lijkt hoogstens op een zeer onvolledige veiling-cataloog, samengesteld uit de boekerijen van Nederlandsch Hervormde predikanten der beide richtingen en uit het restant van een rommelige tooneel-bibliotheek. Ik heb alleen het tweede deel tot mijn critische beschikking, doch dit is heusch meer dan genoeg om mij te overtuigen van het oppervlakkige dilettantisme des schrijvers, die niets minder tot onderwerp koos dan „De Bijbel in de Nederlandsche Letterkunde als Spiegel der Cultuur".[1]) Het tweede deel is gewijd aan het tijdperk, waarin juist de Bijbel de inzet werd van gansch het cultuurhistorisch gebeuren: de zestiende en zeventiende eeuw.

Dr. Proost heeft vrijzinnigerwijze gedaan wat hij kon, om de tegenstellingen niet al te zeer te doen spreken in zijn werk. Hij heeft getracht naar een objectieve beschouwing. Wel zegt hij terloops domme dingen aangaande de Roomschen, wier geestelijke lyriek hij, in tegenstelling tot de Protestantsche, berusten ziet op fantazie (bl. 15), wel verkondigt hij, dat naar hervormd inzicht „een christen zijn licht behoorde te ontsteken aan den Bijbel zelf en zich niet tevreden mocht stellen met een bemiddelende kerk en bemiddelende priesters" (bl. 16), als ware de zielkundige verhouding niet juist andersom, zoodat de Bijbel de eenige middelaar werd, omdat men positief ontevreden was over de bemiddelende priesters, doch in het algemeen van zijn betoog heeft hij alleen getracht, zoo nauwkeurig mogelijk bijeen te zamelen, welke rechtstreeksche invloed uitging van den Bijbel op de dichtersinspiratie.

Ware de verzameling volledig, ze zou althans een zekere documentaire waarde niet missen, al bood ze niets van hetgeen de titel belooft: de cultuurweerspiegeling in de letterkunde, welke haar motieven uit den Bijbel putte. Doch de verzameling is niet volledig. Ze bepaalt zich tot de eigenlijke belletrie en de rechtstreeksche Bijbelvertaling, maar nergens wordt de polemiek betrokken in de beschouwing en slechts zeer oppervlakkig de preek-litteratuur, de ethische en ascetische verhandelingen, de staatkundige en staatsrechterlijke betoogen, de strikte, maar Bijbelvaste wetenschap van Godvreezende geneesheeren, vrome natuurvorschers en rondborstige zeevaarders.

Op de vraag, wat de Heilige Schrift moet hebben beteekend voor de

[1]) Uitgave: van Gorcum en Comp. N. V., Assen, 1933.

menschen der geschetste periode, antwoordt niet de lyriek alleen, noch het Bijbelsche drama; daarop antwoordt de mensch. Dezelfde „deux aes"-bijbel, waarover de samenvatter beknopt herhaalt, wat men overal uitvoerig vindt, is Vondels handboek geweest, en hij ontleende er niet slechts zijn teksten aan, noch enkel zijn motieven, maar den geest der Heilige Schriftuur, al sprak die niet tot Vondel met precies dezelfde stem als tot den vertaler. Deze Schriftuurlijke geest maakt Vondels werk zoo mergrijk, reeds in het oudste lied, het Schriftuurlijke Bruiloftsrefrein, nog in den laatsten helderen zang, ter bruiloft van Agnes Blok. Nergens voelt men, hoort men noch proeft men, dat Doctor Proost de Davidische inspiratie van het Vondel-vers ook maar een oogenblik heeft ondergaan als iets, dat vreemd was aan Pieter Corneliszoon Hooft en dat men mist bij den meer Mozaïsch geïnspireerden Revius.

„Als Vondel tot de Roomsche Kerk is overgegaan" — zegt Dr. Proost — „getuigt hij ook in een paar leerdichten van zijn geloof, waarin de Bijbel een groote plaats inneemt, n.l. zijn „Altaer-geheimenissen" (1645) en zijn „Heerlyckheit der Kercke (1663)".

Inderdaad: „ook" in een paar leerdichten! En verder in een menschenleven, zoo vol bewogenheid des geestes, dat men er niet aan denken kan zonder een huiveringwekkende spanning te voelen. Doctor Proost is gauw klaar met de samenvatting van het „paar" leerdichten, maar ziet voorbij, dat zijn „paar" in de realiteit een „trits" moet zijn, want de „Bespiegelingen over God en Godsdienst" zijn er ook nog en vormen niet bepaald een brochure, die men tusschen de vingers door laat vallen.

Kleinigheden te wraken in dit boek zou onbegonnen werk zijn. De schrijver schijnt zelfs niet te weten, dat sedert den negenden jaargang van het „Tijdschrift voor Nederlandsche Taal en Letterkunde" het een en ander is komen vast te staan betreffende het spel van „De Menschwording", waarover hij voorlichting opdoe in de uitgave der werken van Michiel de Swaen, verschenen in zes deelen bij „De Sikkel" te Antwerpen. Dit soort uitgaven ignoreert men niet, wanneer men dit soort stof behandelt! In het hoofdstuk over 17e eeuwsche epiek blijft de plaats van De Swaen onbezet, maar elders hooren wij de verbijsterende mededeeling: „Roomsche dichters heeft ons land in de 17e eeuw maar zeer weinige gekend" (bl. 184.) Dat er gesproken wordt (op bl. 170) over „Daniël Heinsius uit Leiden" is ook niet rechtvaardig tegenover een man, die „de Gentsche nachtegaal" heet, al verliet hij deze geboorteplaats in het Zuiden! En waarom moet de schim van Reyer Anslo herinnerd worden aan een antipapistisch gedicht, wanneer daar de „Evangelische Perle" is, een poeëm, welks titel zelfs herinnert aan een Bijbeltekst, alsmede aan een mystiek geschrift, dat niet slecht figureeren zou onder de stichtelijke boeken. Was Justus de Harduyn in zijn lyriek zoo weinig Bijbelvast, dat hij alleen genoemd wordt wegens een episch gedicht, en dit niet eens in het desbetreffende hoofdstuk? Zoo kon ik doorgaan, de kans te loopen, dat men mij vitzuchtig acht. Ik zwijg dan nog over de aesthetische waardeeringen des heeren Proost, die zich de gelegenheid ontglippen liet, voor een meesterwerk als de vierde zang van de Hooglied-vertaling door Mattheijs van de Merwede de aandacht te vragen. Hij zegt wat summiere feitelijkheden over den dichter, maar vergeet totaal, waar het op aan komt. Dat de eerste helft der 16e eeuw geen enkel groot dichter zou hebben gehad, wordt weersproken door het eerste refereinen-boek van Anna Bijns, dateerend uit 1528, en over de kunstwaarde der gedichten van Thonis Harmanszoon van Wervershoef zou met den schrijver van meening te verschillen zijn.

Hij vermeed het theologische geschil, maar Joachim Oudaen, dien hij een „Sociniaan" noemt, is toch wel theologisch misteekend, terwijl de gansche beteekenis van het Rijnsburger collegiantisme over het hoofd werd gezien.

Waarom ten slotte moesten de werken van dichters worden uiteengerukt en over hoofdstukken verdeeld in didactiek, lyriek, epiek, dramatiek, vertaling en bewerking, zoodat wij Vondel vijf maal ontmoeten, zonder hem ook maar eenmaal goed te zien?

Het boek van Dr. Proost verschaft een overzicht van wetenswaardigheden, waarmede men geladen moet zijn op een middelbaar examen. Dit overzicht is

echter noch overzichtelijk, noch volledig, maar het laat niets zien van de diepe inwerking des Bijbels op de cultuur, het onthoudt ons den geest en verdoezelt zelfs den letter, die elken goudeneeuwschen ketter zoo lief was. Den Bijbel maakt het tot een teksten-arsenaal, de letterkunde tot een verzamelplaats, waar Bijbelteksten elkander ontmoeten in vreemde omgeving. Maar de ziel van David noch de wet van Mozes, de drift van Salomon noch de droefheid van den Prediker, de klare orde van Ezechiël met den maatstaf, noch het zware heimwee van den Godgeteisterden Jeremias leven in dit boek. En Vondel, en Hooft, en Revius, en Stalpart, en Camphuysen en De Decker zijn er in gestorven, om niet te zeggen: vermoord. Immers, o Bijbelvaste letterkunde-lezer, de letter doodt, staat er geschreven, doch de geest maakt levend!

---

boeken - schouw

MOLLEMA (J. C.) EEN MUITERIJ IN DE ACHTTIENDE EEUW. (103) *f* 1.90. H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

Uit oude verslagen en rapporten heeft de heer Mollema een samenhangend, — volkomen historisch juist, — verhaal samengesteld der muiterij gepleegd in 1763 op het Oost-Indische compagnieschip Nijenborg. Het is een bloedige muiterij geweest, welke verscheidene menschenlevens heeft gekost, en welke tenslotte streng bestraft is geworden.

Het is een levendig geschreven boekje — deze auteur bezit een boeienden verteltrant — dat een interessant beeld van het 18e eeuwsche zeemansleven geeft, en goed laat uitkomen hoe het strenge rechtswezen dier dagen werkt.

RENDL (Georg) DE LIJDENSWEG VAN KLAUS RAAB. Geautoriseerde vert. van Jac. C. Broersen. *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

De ondergang van een steenbakkersknecht. Werkeloos en brodeloos vervalt Raab tot bedelarij, totdat 't lichaam onderkomen en uitgeput, verdere dienst weigert en erbij neervalt voor goed, op 't oogenblik waarop Klaus Raab arbeid, werk waarnaar lijf en ziel hunkeren, vlak voor zich ziet. De neergang van 'n bestaan waaraan met de arbeid alle houvast is ontnomen. Want al moet men uit 't boek opmaken dat Raab katoliek is, de godsdienst, in casu 't Katolicisme is weinig meer dan een af en toe 'n aangename doch nutteloze ontroering veroorzakende uiterlikheidsvorm. De auteur zelf schijnt trouwens van het Katolicisme niet veel anders te kennen dan wat de indruk van een enkel kerkbezoek bij een of andere plechtigheid achtergelaten heeft. De wijze tenminste waarop een H. Mis zich voltrekt, is al zeer vreemd; de verschillende delen worden allerzonderlingst door elkaar gehaspeld en — al is de toon niet oneerbiedig — de gedachten aan de opheffing der H. Hostie vastgeknoopt, zijn al zeer vreemd. De ideeën in een der laatste hoofdstukken door de hoofdpersoon geuit, hebben met Christendom weinig of niets meer te maken.

Krachtig van structuur is dit boek niet. Het gruwelike probleem der werklozen en de morele nederzinking der slachtoffers — een gegeven dat de lezer tot ontzetting toe zou moeten aangrijpen, is door de schrijver slap weergegeven. Enkele passages zijn iets sterker.

De vertaling is vlot. Voor volwassenen.

Wat Mauriac's laatste helden ons leeren

„De levenloozen"

door DR. B. M. BOEREBACH.

Zooals zoovele menschen bij voortduring zichzelf ontvluchten in een oppervlakkig bewegen, dat zij het „leven" of de „wereld" noemen, vluchten zij ook de gedachte aan den dood. Zij doen dit op een zeer eenvoudige manier: zij vermijden er ooit aan te denken. Gebeurt het, dat de meedoogenlooze omstandigheden een geliefden medemensch ten grave voeren, dan liggen zij plots ter neer, als de gendarm uit de poppenkast door een knotsslag geveld. En voor eenige uren, eenige dagen, eenige maanden verwijlen hun gedachten aan den rand van den geheimzinnigen afgrond van den dood. Dan herneemt het „leven" zijn rechten: Jan Klaassen en de tot het leven weergekeerde gendarm gaan weer gearmd hun weg langs 's levens schouwtooneel. Rideau...... Dooreengeward in de speelgoeddoos, is alle gedachte aan dood opnieuw verre van de poppen. De sluwe veldwachter is trouwens onuitputtelijk in listen om zich verre van den dood te houden en zijn krachtdadigst middel is eenvoudig niet meer op het tooneel te verschijnen. Is het echter noodzakelijk zich te isoleeren en angstvallig te vermijden zich een gezin en vrienden te scheppen?

Neen, het systeem van den struisvogel is zooveel gemakkelijker aan te wenden. Het gaat hier slechts om het aannemen van een houding. Meesterlijk ver in de toepassing van deze methode had een grijsaard het gebracht, die in volmaakte eenzaamheid, hoewel omringd van de zijnen, er een schuwe vreugde in vond overlijdens-circulaires te verzamelen. Zijn collectie groeide gestadig aan en 's avonds, opgesloten in het krot van zijn bibliotheek, haalde hij de vreemde boeken voor den dag, die zijn sinisteren schat bevatten. En hij las, hij sloeg na, hij studeerde, hij lachte en hij telde al die dooden: er waren er zoovéél, van alle leeftijden: — want men sterft op iederen leeftijd — en er waren er van iederen staat en stand, — want men sterft overal —. Maar hij leefde, hij leefde nog. En hij maakte zijn veronderstellingen en hij gaf zich over aan zijn kansberekeningen: „X is ziek; weliswaar is hij jonger dan ik, maar hij maakt het zeer slecht; weldra zal ik zijn doodsbericht hier hebben." En hij kende zijn blijdschap niet, als hij aan de vele vreugden dacht, die zijn deel zouden zijn bij iedere nieuwe uitbreiding van zijn bibliotheek. En men zag hem, vroolijk en blij, bij de begrafenissen, waar hij er zelfs niet in slaagde zijn voldoening voor anderer oog te verbergen.

Deze zonderling, dien ik eenmaal kennen leerde, boezemde mij een onweerstaanbaar belang in, want ik zag in hem een af-

schuwelijke caricatuur van een tendenz, die in ieder van ons leeft. Immers, als wij oprecht met ons zelf zijn, moeten wij erkennen, dat wij ons met een gevoel van verlichting buigen over een anders leed en dat het medelijden, door ons betuigd, onafscheidbaar verbonden is aan een gevoel van verlichting, wanneer de dood elders aanklopte dan bij ons. En als wij ons van deze waarheid overtuigen, verliest het monsterachtige van het handelen van bovengenoemden grijsaard veel van zijn onmenschelijkheid.

FRANCOIS MAURIAC
zijn boeken „dedicaceerend"

Een andere vraag is, l e e f d e deze grijsaard waarlijk? En is de dood, wat hij voor dezen man beteekende, de knotsslag, die marionnetten neervelt?

Leven en dood, zij zijn voor velen in geheimenis gehuld, waar de Waarheid hun verborgen bleef. „Leven" werd voor velen synoniem met „bestaan". En zelfs bij diegenen, die weten, dat het begrip leven wijd uitgaat buiten dat van bestaan, biedt toch het leven dikwijls niets dan het aspect van het andere begrip. Ook deze laatsten weten niet meer, wat waarlijk leven is en wanneer het hun overkomt dit begrip te definieeren, stellen zij het tegenover aan den dood, alsof het leven eindigen zou met 's menschen laatsten hartklop.

Deze allen geven er zich geen rekenschap van, dat het leven, door God geschonken, dat machtig-grootsche musicale rhythme is, dat zich ontleden laat in de twee maten van geboorte en dood, waartusschen die van vreugden en lijden, van nederlagen en triomfen, door de menschenziel beleefd.....

Lafhartigen en onwetenden vluchten het leven. Zij stellen er zich tevreden mee te b e s t a a n, onderworpen aan de wereldwetten, die zij in het minst niet verlangen dienstbaar te maken aan hun geest: zij verlangen „niets anders". „Iets anders" brengt hun een vrees, grooter nog dan hun angst voor den dood. Zij vragen slechts te bestaan en te sterven, zonder ooit tot andere werkelijkheden te ontwaken.

De mensch, die niet leeft, is in voortdurend beven: hij beeft voor het comfort van zijn bestaan, waartoe hij alles doet bijdragen: het werk der anderen, uitvindingen, techniek, en moderne vooruitgang; hij beeft voor zijn geld, voor zijn positie, voor zijn prestige, zijn roem en voor zooveel andere dingen, die in het licht

van ons eeuwig leven veelal niet de minste beteekenis hebben. Uit zijn zucht naar zelfbehoud worden de misverstanden geboren tusschen hem en hen, die het ware leven zoeken. Hoe zouden zij elkaar kunnen begrijpen, waar hun taal niet de minste overeenkomst biedt? Deze twee groepen van menschen nu worden in Mauriac's laatste romans ten tooneele gevoerd en geheel natuurlijk aan elkaar tegenovergesteld: de kleine groep van hen, die ieder hunner daden richten naar het ideaal, dat zij in zich dragen, dorsten als zij doen naar verren horizon; de groote groep van hen, die vreezen en die als verlamden zijn: hun bewegingen worden voortgebracht door de mechanismen van het routine-leven: zij zijn als kunstmenschen, vernuftige kunstmenschen, als gij wilt, die alleen door den mechanisch opgewekten electrischen stroom in beweging kunnen gebracht worden.

Zijn het s l e c h t e menschen? Neen, het zijn vóór alles „levenloozen". Er is dan ook veelal geen sprake van een gebrek aan verstand, dat een wederzijdsch begrijpen in den weg zou staan: de „robots" zijn dikwijls zeer verstandig en hebben menigmaal schitterende studies gemaakt; zij kunnen over alles spreken, zij het ook in geijkte termen. Men zou hen levende wanen, als zij weerstand wisten te bieden aan 's levens beproevingen: lijden, eenzaamheid en dood.

Echter ontvluchten zij deze door zich een kunstmatige wereld te scheppen en deze onechte atmosfeer is de eenige, waarin deze mensch voor een wijle rust en tevredenheid ademt. Geen hunner toch geeft er zich in zijn levensverstrooiing rekenschap van, dat er door den Schepper van leven en dood een kracht in de menschenziel gelegd is, in staat om ziekte en smart en dood te verwinnen, ook al ervaren zij, allen, keer op keer, dat de onwezenlijke wereld, die zij tot de hunne maakten, nimmer verlichting brengt, wanneer het bestaan bitter of het lijden ondraaglijk wordt. In die uren wordt hun leven tot een nachtmerrie, waaraan zij, wanhopig, zich vergeefs trachten te ontworstelen. Eén weg is er, die tot bevrijding voert: de ontdekking van het ware leven. Zooals de slaper zijn bevrijding uit de nachtmerrie slechts te vinden vermag in een ontwaken, zoo is het heil der verlossing voor den levenloozen mensch slechts in het ontwaken tot dàt leven, dat angst en wanhoop met één slag wegvaagt.

En zooals het ontwaken uit een nachtmerrie wordt teweeggebracht door een verborgen weerstand, een vaag besef en een onbestemde gewaarwording van een a n d e r e werkelijkheid, gevoelens, die gezamenlijk den droomtoestand bestrijden en die tot ontwaken dwingen, zoo gebeurt het ook veelvuldig, dat deze levenloozen in het diepst van hun ziel toch de aanwezigheid voelen van een ondefineerbare kracht, die een onwrikbaar-stillen, een onverzwakten weerstand biedt aan de bitterheid van hun wanhoop en die hun van andere mogelijkheden spreekt. Het is de kracht der genadewerking. Als gevierendeeld tusschen hoop en

vrees, voeren deze menschen dan een nimmer-verstillenden strijd, eenerzijds teruggehouden door de sleur van hun lethargisch bestaan, anderzijds onweerstaanbaar getrokken door den roep van het waarachtige leven.

Zij strijden, zij verliezen zich, zij vinden hun ware menschzijn terug en vallen weer, maar reeds heeft het wonder plaats gegrepen, dat zij geen berusting meer vinden in hun vroegeren slaaptoestand en dat de stem Gods alle geluiden van buiten blijvend overstemt. Een onsterfelijke belichaming van dit menschentype gaf Mauriac in Louis, de hoofdfiguur uit zijn *Noeud de Vipères*.

Le Noeud de Vipères is in schijn een familie-drama; in waarheid is het „de geschiedenis van den opgang van een ziel naar God", schreef Mauriac zelf eenige maanden geleden. Inderdaad eindigt het boek, als de schrijver aan zijn hoofdfiguur, dien zoon der duisternis, zijn rechten op het licht, op de liefde en op Gods goedheid weergegeven heeft.

---

boeken - schouw

JOHANSSON (Nanny) EEN DIE NIET WELKOM WAS. Vertaald door A. en N. Baseman. (275) *f* 2.75 en *f* 3.50. Meulenhoff, Amsterdam.

„Roman van wilskracht en levensmoed" hebben de vertalers als ondertitel toegevoegd aan deze autobiografie van een Zweedsche schrijfster, die hierin het verhaal doet van haar harde jeugd. Het is wel van een hard armoedeleven dat zij ons vertelt; inderdaad moet men Nanny Johansson bewonderen dat dit leven haar niet verbitterd heeft; zelfs heeft zij alles met een zekeren humor bezien. Toch heeft het boek ons niet onverdeeld kunnen bevredigen. De eenvoud waarmee verteld wordt, valt al te dikwijls te sterk op om aan ongekunsteldheid te kunnen gelooven; de aangrijpende phasen schijnen eenigszins in scène te zijn gezet. Daardoor heeft dit armoedeleven van het Zweedsche platteland ons niet kunnen ontroeren. De stijl is pittig en opgewekt. Geschikt voor volwassenen.

LEDERER (Joe) DE BRIEF IN DEN NACHT. (236) Vertaald door Elsa Kaiser. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Aan Couperus' „Eline Vere" doet het denken, dit boekje, maar het is lichter van toets. De verhaaltrant is bijna luchtig en hier en daar zeer geestig en toch zullen de vreugde en het leed eener jonge vrouw, die liefde en geluk zoekt en als ze die vindt, zich den dood nabij weet, zelden zoo navrant zijn vertolkt. De intrigue van dit boekje is in al haar eenvoud toch meesterlijk van vinding, terwijl heel de tragedie van een kortstondig opbloeiende en snel verwelkende vrouwenziel in nog geen twaalf uren haar beslag krijgt.

Deze roman is lang niet voor een ieder geschikt. Het geweten heeft er een te zwakke stem in.

Wat de vertaling betreft, deze is beter dan de doorsneêvertalingen en dat zegt niet veel. Wat de „Brandenburgertor" op den omslag van een roman, die in Weenen speelt, te maken heeft, is ons een raadsel.

FRANSCH

MALRAUX (André) LA CONDITION HUMAINE. 15 frs. N. R. F. Gallimard. Paris.

Deze roman van den communistenopstand in Shanghai volgt een eigen procédé: dat der collectiviteit. Er is geen hoofdpersoon om wie de handeling zich concentreert. Er zijn leiders en dragers der handeling en anderen, die met den opstand in verwijderd verband staan. De auteur occupeert zich (en ons tevens) beurtelings met die verschillende figuren en ontrolt aldus het tafreel van den mislukten opstand. De verschillende personen en situaties zijn met groote aanschouwelijkheid en luciditeit beschreven. Dit enkele boek geeft wellicht een beter inzicht in het eindeloos verwarde complex eener Chineesche grootstad in opstand dan duizend courantenberichten. Malraux' communisten en in den opstand betrokkenen zijn van een treffende onmiddellijkheid en overtuigende werkelijkheid.

Maar het collectivisme van den opbouw is tevens de zwakheid van den roman. De aandacht heeft zich over te veel personen te verdeelen en blijft zoodoende niet gespannen. Er is te weinig climax in het geheel, er treden personen op die te ver van den opstand afstaan, er zelfs zoo goed als niets mee te maken hebben. Het schematische der handeling geeft iets dors aan het boek, zooals trouwens Malraux in geheel zijn menschenschildering te dor verstandelijk is. Een zeer realistisch boek, slechts voor rijpe lezers.

ERLANDE (Albert) UN FESTIN DE VAUTOURS. Roman. 12 frs. Flammarion. Paris, 1933.

Een luchtig, al te luchtig Fransch romannetje, zooals Flammarion er veel uitgeeft. De inhoud hoort thuis in de crimineele rubriek van de courant. Een zestienjarig meisje, dat haar vader in de kliniek bezocht heeft, komt met een revolver thuis, haalt dezen, als zij thuis haar moeder en grootmoeder met de ooms aan tafel ziet zitten — de vautours —, voor den dag, terwijl haar broertje toeschiet om haar den revolver uit de hand te wringen, waardoor hij zelf doodelijk getroffen wordt. Met dit courantenbericht begint de auteur om daarna dit uiterlijke drama psychisch te verklaren en te ontleden. Deze ontleding is niet onverdienstelijk, doch de vorm die de schrijver koos, verhaal, dagboek en wederom verhaal, dagboek, is te verbrokkeld en tevens te kunstmatig om te bevredigen. De grootmoeder is een zoo onnatuurlijk monster dat zij in de aanvankelijke idylle der ouders van de zestienjarige onaannemelijk wordt. De roman is een wel wat onsmakelijk en onsamenhangend product, waarbij zoowat alles in het gedrang komt, menschelijkheid, waarschijnlijkheid, moraal, godsdienst, smaak etc. Een voorzichtig te hanteeren boek.

CHATEAUBRIANT (A. de) LA RÉPONSE DU SEIGNEUR. Roman. 15 frs. Grasset, Paris, 1933.

„La Réponse du Seigneur" verhaalt de eigenaardige ervaring en psychische omkeer van een jongen man, die bij toeval in een oud afgelegen kasteel belandt en daar onder den invloed van den ouden kasteelheer geraakt. Religieus vernieuwd verlaat hij het slot om zijn zending in de wereld te gaan vervullen.

Het boek is van meer belang om zijn merkwaardigen inhoud dan om zijn litterairen vorm. Hoe veel meer zou Dostojefski of zelfs Wasserman van dit gegeven gemaakt hebben. Het is niet psychologisch verscherpt of verdiept, de figuren blijven abstracties, de zielen dezer menschen blijven ons vreemd en laten ons onverschillig. De oude kasteelheer bood rijke kansen om hem tot een onvergetelijk type te boetseeren, maar de schrijver mist er het talent toe. De vinding van zulk een ongewone fabel is gelukkig genoeg en de auteur glijdt niet oppervlakkig over zijn stof heen, maar hij weet de dingen niet menschelijk, niet aannemelijk, niet boeiend genoeg in te kleeden. Hij mist dat ondefinieerbare, waardoor men onmiddellijk bij de romanfiguren geinteresseerd is. Het is een leesbaar boek met eigenaardige, verrassende beschouwingen, maar als roman, als levensuitbeelding van weinig beteekenis.

DUITSCH

GRABENHORST (Georg) MERVE. Der Roman eines jungen Mädchens. (307) 5.50 R. M. Korn Verlag, Breslau.

Waarom noemt men dit den roman van een jong meisje? Veeleer is het de roman van de wordende vrouw, die zich opwerkt tot een graad van helderheid van inzicht in haar liefdesleven en tot een graad van karaktersterkte, om den gemakkelijken uitweg af te slaan en zich aan een onzekere toekomst over te geven, als slechts weinig vrouwen in hun leven bereiken. Gelukkig maar! Want wie als dit meisje ontdekt, dat de constitutie van haar eigen persoonlijkheid niet past bij de liefde, waaraan ze zich van harte heeft overgegeven en vooral niet bij den man met zijn teedere, liefdevolle en goedige bezorgdheid, voor zulk een vrouw zou de hartelijkste samenleving ongemerkt in onuitstaanbare huichelarij kunnen overgaan, als niet de sterkte van karakter ze in huichelarij kunnen overgaan, als niet de sterkte van karakter ze in eenzijdige tragiek zou verkeeren. Wie het door fel bewustzijnsleven vóór den fatalen stap ontdekt, zou zich geplaatst zien in een zoo uitzonderlijke positie, dat slechts weinigen een bevrijdende aanhechting zouden vinden, zoodat wij de natuur dankbaar moeten zijn, dat ze de meeste menschen met minder zelfbespiegelingsgave heeft uitgerust. De donkere machten, die Merve trekken naar den Don Juan, dien zij haat, zullen weinig vrouwenharten geheel vreemd zijn, maar velen hechten er waarschijnlijk zoo weinig

belang aan, dat ze het idyllisch verliefden-geluk niet storen. Ja, zou Merve zelf niet verkeerd doen, er zooveel waarde aan te hechten? De onharmonische schrijfwijze van Grabenhorst zou er ons aan kunnen doen twijfelen. Voor jonge meisjes lijkt mij deze roman van een jong meisje volkomen ongeschikt; aanraden kan ik hem alleen aan in vollen zin volwassen mannen en vrouwen.

KLEPPER (Jochen) DER KAHN DER FRÖHLICHEN LEUTE. Roman. (246) 4.25 R. M. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, Berlin.

Iedere poging, die gedaan wordt om den aan ouderdomszwakte lijdenden roman nieuw leven in te blazen, moet sympathie wekken. Meestal wekt zij slechts navolgingszucht, maar dat is dan ook een teeken, dat geen grootsche origineele idee gevonden is of dat de uitwerking ervan niet zoo onalledaagsch is, dat de grootheid der bewondering de kleinzielige zucht, om min of meer in 't succes te deelen, neerslaat. Noch de misdadigersroman, noch de volksroman, noch de aan den roman verwante oorlogsbeschrijving hebben een aesthetisch effekt van beteekenis gehad. De werkelijke waarde is haast omgekeerd evenredig aan hun verspreiding. Ook de avonturenroman, de liefdesgeschiedenis en de sentimenteele moralisaties vermogen in de lezers geen hoogere geestesemoties meer te wekken. Klepper probeert daarom een vernieuwing van de oude volksromance: half sprookje, half Tiel Uilenspiegel of als u wilt, een dichterlijke Tiel Uilenspiegel van den tegenwoordigen tijd. Die zoo romantische moderniteit maakt juist de opgave zoo moeilijk. Waar de menschen te vinden, die nog speelsch genoeg zijn, om buiten en boven economie, politiek en kultuur te staan? De vroolijke lieden van dit boek zijn afgedankte kermisgasten, die onder leiding van een nog onmondig jong meisje een sleepboot op den Oder leiden. En zelfs met deze lukt het slechts ten deele de onbevangenheid, ongedwongenheid en ongebondenheid der echte vreugde aan 't leven te geven. Tragiek en komiek zijn te oppervlakkig, om als een vernieuwing en bevrijding uit het dwangbuis van den roman te gelden. Toch loont het voor volwassenen de moeite, dit vroolijk spel der phantasie mee te leven.

ENGELSCH

ROBERTS (Cecil) PILGRIM COTTAGE. (394) 7/6. Hodder & Stoughton Ltd., London.

Waarschijnlijk is het Mr. Roberts' bedoeling geweest scherp het contrast te laten uitkomen tusschen de oude, gevestigde beschaving, zooals die, verankerd in traditie en sfeer, tot uiting komt in het leven van landelijk Engeland, en het meedoogenlooze experiment dat in Rusland een nieuwe orde zou moeten vestigen. Anders bestaat er geen verontschuldiging waarom deze roman eigenlijk uiteenvalt in twee zoo scherp verschillende deelen. Ver-

schillend vooral in toon en sfeer. Het eerste deel waarin de excentrieke Amerikaansche, mrs Cressington, de lieflijk gelegen Pilgrim Cottage ontdekt en haar ontmoeting wordt beschreven in Venetië met den auteur Philip Raine en Ann Paget, is idyllisch, romantisch, zelfs een tikje sentimenteel, a la Temple Thurston.

Het tweede deel, Ann Pagett's leven als danseres in Sovjet-Rusland, ademt een geest van somberheid en tragiek, zooals het leven zelf in Rusland, dat met blijkbare kennis van zaken beschreven wordt. Dit tweede deel, het ontzaglijke leven in Rusland waarmee Ann grondig kennis maakt, is sterker geschreven dan het eerste. Mr. Roberts overdrijft daar eenigszins de romantiek en zijn personages zijn min of meer onwerkelijk. Het tweede deel is realiteit, somber, stug, in groote trekken overtuigend. Daar tegenover doet het gelukkige einde, waar de auteur in den toon van het eerste deel terugvalt, ietwat geforceerd aan.

Vermeld vooral moet nog worden hoe Mr. Roberts, met de hartstocht van den Brit, die overtuigd is dat zijn land het mooiste is, de schoonheid tot uitdrukking brengt van „rural England" zonder die te idealiseeren.

Alles bijeen genomen, een roman van opvallende kwaliteiten en gebreken, waarin evenwel de vereischte spanning overal behouden blijft.

Geschikt voor volwassenen met eenige levenskennis.

WHARTON (Edith) HUMAN NATURE. (249) 7/6. Appleton Ltd., London.

In den litterairen ontwikkelingsgang van Edith Wharton is een periode geweest waarin haar ironie zich verscherpte tot een bijtende satire op de onrechtvaardigheid van het leven. Een onrechtvaardigheid, veroorzaakt door eigen temperament en psychologische reacties der personen, waardoor de wreedheid van het leven zoo scherp uitkwam, dat een kreet van onmachtig protest moest worden uitgelokt bij hen, die den christelijken zin van het leven niet kennen.

Tot deze visie schijnt Edith Wharton teruggedrongen te zijn; „human nature" gelijk zij die ziet in dit boek van vijf „short stories" is een aaneenschakeling van ironische desillusies. Het is of van tusschen coulissen een duivelsch gegrinnik klinkt om wat zich op het tooneel van het leven afspeelt.

Het sterkst komt deze tendenz uit in dit langste der vijf verhalen: „Her Son", — de geschiedenis der weduwe die Europa afzoekt naar het kind dat zij sinds zijn babytijd niet gezien heeft, en waarbij zij het slachtoffer wordt van schurken.

Vlijmend ironisch reeds is de titel van een andere story „Joy in the House". De echtgenoot laat de woorden joy in the house in bloemen aanbrengen aan zijn huis, omdat zijn vrouw daar terugkeert en hij haar dienzelfden dag kan zeggen dat haar minnaar zelfmoord heeft gepleegd.

Het talent der schrijfster vertoont overigens geen achteruitgang;

de techniek is zij meester, en haar figuren leven werkelijk in hun dramatische situaties. Maar daar haar kunst volstrekt onchristelijk is, kan zij alleen gelezen worden door hen, die in staat zijn hun geloovig inzicht klaar te houden.

STRONG (L. A. G.) THE BROTHERS. (233) M. 1.80. The Albatross Modern Continental Library. Hamburg, Paris, Milano.

De „setting" der tragedie van Strong's roman is in harmonie met de grimmigheid van dat treurspel: de barre westkust van Schotland, een menschenleeftijd geleden, volkomen geïsoleerd, waarvan de bewoners, in patriarchale levenshouding, oude, soms barbaarsche zeden en gewoonten halsstarrig in eere hielden. Karakter, afkomst, omgeving, primitief denken, aartvaderlijke begrippen over familie-eer, drijven er de hartstochten tot huiveringwekkende uitbarstingen. Onder de invloeden van deze factoren leven de beide broeders John en Fergus Macrae. John, eenigszins zwak van lichaam maar met een scherpzinnig verstand, daarbij laf en verraderlijk; Fergus, een eenvoudige van geest, zich alleen klaar bewust van zijn geweldige lichaamskracht, ondanks alles in den grond een simpel-trouwhartig mensch. De tragedie vindt haar oorzaak in de hartstocht der broeders voor hetzelfde meisje, en bereikt de climax in de misdaad, door Fergus gepleegd onder invloed van het geestelijk overwicht van John. De ontwikkeling is talentvol tot stand gebracht; de psychologie der broeders zuiver en volkomen verantwoord uitgebeeld.

Een grimmig en diep aangrijpend boek; Strong's kunst herinnert aan die van Thomas Hardy.

Geschikt voor intellectueele volwassenen.

---

boeken - schouw

CALKOEN (Jacoba) LEVENSOPGANG. Spiritistische roman. (191) *f* 2.50 en *f* 3.25. Veen, A'dam.

Jacoba Calkoen is wellicht een groote spiritiste, maar geen groote schrijfster. Als roman is dit boekje van geen beteekenis. Er treden nobele, gevoelige en gefortuneerde menschen in op als in vele romans van Nederlandsche dames. die gewoonlijk zeer humaan en welwillend tegenover menschen en dieren staan. De zestiende-eeuwsche bisschop Sonnius, die spiritistischerwijze optreedt bij een séance, vermaant er de menschen tot onderlinge verdraagzaamheid. Jacoba Calkoen gelooft hartstochtelijk in het spiritisme en in de eenheid van het al. Voor Katholieken komt haar boekje niet in aanmerking.

Een roman voor de kinderkamer

door J. v. H.

Theun de Vries, zegge: Theun de Vries, de winnaar van den Meiprijs der letterkundige Maatschappij, die met zijn Rembrandt-roman bewezen heeft talent te bezitten, komt ons nu verblijden met een kinderkamerroman[1]). Houten paarden, houten sabels, houten figuren, alles is er houterig. Er is geen enkele levende figuur in het boek: José is een reine abstractie zonder eenigen bloeddruppel, de volstrekte gelaïceerde burgerdeugd, die het eiland waarop hij woont wil opheffen door maar vast een dwarsweg erover aan te leggen. De Jezuïet Amador — kinderachtiger dan hem dezen naam te geven kan het niet! —, deze elegante, sluwe dandy en intrigant is als romanfiguur versleten tot op den naad. Hij rijdt paard en draagt notabene! „zilveren sporen aan korte laarzen van zeer modisch en kostbaar leer, dat van binnen-rood was gevoerd". Zijn rijdier is „een Andalusisch paard, zenuwachtig en aristocratisch, met zeer fijne gewrichten en diep glanzende zwarte huid;...... de neusvleugels, die leken op zacht fluweel, sidderden nu en dan". Het is zuivere van Lennep-romantiek. Theun de Vries heeft wel nooit Spaansche Jezuieten gezien, armelijk uitziende menschen in kale toogjes en wereldontwend. Zij zouden verbaasde oogen opzetten als zij zich in Theun de Vries' caricatuur moesten herkennen. De schrijver moest de „Aristocraten van Madrid" van Luiz Coloma S. J. eens ter hand nemen, of, wanneer hem dit te verdacht is, zou hij A. M. D. G., den hatelijken anti-Jezuietenroman van Perez de Ayala kunnen lezen. Daar vindt hij Spaansche Jezuieten, die tenminste niet al te ridicuul aandoen.

De onderwijzer don Raphael is wederom een prent uit een oude illustratie, „een dor, klein insect", de eenigste atheïst van het eiland, mèt José. Het geheele verhaal is houterig en onbelangrijk. Het jonge officiertje Pasquale, dat een week op het eiland vertoeft, maakt José die er geboren en getogen is en het dus van onder tot boven kennen moet, onmiddellijk bang met een geheimzinnige toespeling op de roovers in de bergen. Als José na het vernielen der brug zijn vriend, den atheïst-onderwijzer, dood in zijn huis vindt, rijdt hij als een bezetene de bergen in om de roovers te gaan straffen, een krankzinnigheid waartoe een zoo verlicht man niet in staat is. Dan volgt de arrestatie en de terdoodveroordeeling, alles wederom in den trant waarin baby-boeken dergelijke feiten beschrijven. Hoe kan een man als Theun de Vries ons dergelijke onnoozelheden voorzetten?

Een belangrijke rol in de verwikkeling spelen ook eenige oude gouden munten uit de zestiende eeuw; maar ook dit motief is zoo

---

[1]) Doctor José droomt vergeefs. (199) *f* 2.— en *f* 2.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1933.

simplistisch en kinderachtig verwerkt dat men erom glimlacht. Inderdaad men zou geen roman kunnen schrijven die beter de beruchte Spaansche achterlijkheid(?) demonstreert dan de roman van Theun de Vries dit ongewild doet. Hij is Spaansch achterlijk tot in het eenvoudigste détail. Maar is Spanje wel zoo achterlijk als men in West-Europa meent? Is het ideaal van een goed materieel bestaan, van een week-end en een badkamer, een zomervacantie en een Fordje wel het ware ideaal? Ik heb nooit in Spanje gereisd, maar ik voel iets voor wat Jean Cassou, geloof ik, onlangs in een Fransch tijdschrift schreef, dat het eenige land in Europa, waar de dorpen nog een eigen aspect hadden, waar de menschen nog niet tot geuniformeerde confectie-wezens gedegradeerd waren, doch waar het individueele, persoonlijke nog vrij zich ontplooien kon, Spanje was. Het bazuingeschal over kerkelijke knechting en verdomming, over de vrijheid en den vooruitgang sinds de republiek gelooft niemand meer.

Er heeft op het roman-eiland ook een processie plaats. Voor Theun de Vries beteekent een processie de uitbraak van alle hartstochten en instincten. De Jezuietenpadres doen er druk aan mee, niet alleen aan de processie, maar ook aan de bacchanaliën die ze begeleiden en volgen. Met de rol der Jezuieten weet Theun de Vries, goed beschouwd, geen raad. Zij vermanen „de bevolking tot bezadigdheid en christelijke rust". Bij een zoo lui, indolent en dom volk kan dit niet moeilijk zijn. „Maar even goed richtten zij ieder jaar weer de processies aan" en bij die processies gaat het wonderlijk toe. „Men wierp zich tandenknarsend in het stof; de zwakzinnigsten stortten zich voor den wagen, waarop de reliquieën werden meegevoerd, in den waan, dat zij zouden sterven als de martelaren der eerste eeuwen..... Heidensch, orgiastisch, alsof men nog offerde aan een Moloch, zoo eerde de gedoopte bevolking van het eiland den gekruisigden Lijder. De Jezuieten waren er voor aansprakelijk." Kom! kom! Theun de Vries, dat gelooft immers niemand.

Doch een bladzijde verder staat men voor een raadsel. „In de verre witte kubus met haar steilen toren waren vijftig cellen. In elke cel leefde een man in een zwarte pij. In elken man werkte een geschoold intellect. In elk intellect werden de gemeenzame plannen uitgewerkt, uit-gedacht en bestendigd; daar kreeg een princiepe vorm en inhoud. Geestelijke complotten en spiritueele samenzweringen." Meent Theun de Vries nu werkelijk dat een orde met, volgens hem, zoo geschoolde intellecten vijftig plannensmeders op een dom, lui, processie-houdend eilandje zal zetten om de menschen maar onder de tyrannie der kerk gevangen te houden? Waar zijn al die intellecten en al die conspiraties in zulke primitieve omgeving voor noodig? Theun de Vries heeft blijkens een citaat aan het eind van zijn boek Fülöp-Miller gelezen; hij kon dus weten dat de Jezuieten er nooit bijzonder op uit geweest zijn om het volk dom te houden of om orgiastische feestelijkheden

in het leven te roepen. Eerder heeft men hun de fout van Don José zelf, een zeker rationalisme, verweten.

Theun de Vries heeft een flater begaan. Dit boek zal zijn naam geen goed doen. Hij heeft geschreven over dingen, waarvan hij te weinig wist om erover te schrijven. Wanneer hij eroplos gaat fantazeeren, mag men toch verwachten dat zijn fantazieën steekhoudend zijn en hij niet een Spanje (of een eiland bij Spanje) schept dat eenigszins geconstrueerd lijkt naar het arrogante, waanwijze, maar vlotte pamflet van Ilya Ehrenburg. „Spaniën heute". Als roman is „Don José droomt vergeefs" een waardeloos draakje, een vaak talentvol en intelligent schrijver als Theun de Vries onwaardig. Hij heeft den strijd tusschen de vrijmetselarij en de Jezuieten — een van die vele historische fantasterijen, die zòo nooit bestaan hebben — willen beschrijven en daarvoor dit droomeiland gekozen. Hij doet dit in, op-zich-zelf beschouwd, goed en forsch proza; maar wat hebben we aan proza, waarin geen levende menschen optreden? Het slechtste en barokste proza, waaruit een bloedend menschenhart opkreunt, is oneindig veel waardevoller dan de fraaist getourneerde zinnen. Een schooljongen, die onder lijfsbedreiging een Spaanschen roman zou moeten schrijven, zou het ongeveer zoo aanleggen als Theun de Vries: een rijk en intelligent vrijmetselaar, een sluwe Jezuiet, een doodmager, atheïstisch schoolmeester, een dom en lui volk, een of ander cultuurbevorderend werk (in dit geval een weg) door den vrijmetselaar op touw gezet, intriges van den Jezuiet, overwinning van den laatste, gevangenneming en veroordeeling van den held-vrijmetselaar door een dom gouverneur. Einde! Het boek zou bekroond worden op een litterairen wedstrijd voor Fröbelscholieren!

---

boeken - schouw

CLARKE (Isabel C.) OCH, 'T IS ANNE MAAR...... (252) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Th. J. J. Bosloper. Kruseman, Den Haag.

Een geheel ander genre dan de gewone uit het Engelsch vertaalde ontspanningslectuur geeft Isabel C. Clarke. Als overtuigd Katholieke geeft zij haar heldinnen meestal een of andere buitengewoon mooie karaktertrek zooals in dit verhaal Anne Travers openbaart, die haar liefde opoffert, omdat zij weet dat haar vriendin dezelfde man bemint. In het eerst schijnt deze opoffering te vergeefsch te zijn en het is een zwak punt in het boek dat wij ons onwillekeurig afvragen, waarom zij de verzoeking ontvlucht is. Met een slot dat nu eens niet een „happy end" is, eindigt dit mooie boek voor iedereen.

Bij Felix de Lierenaar

door JAN VERHEIJEN, AMSTERDAM.

Lier: dit kleine oude stedeke waarin geen hevige dingen gebeuren en waar vroeger bijna nooit een tourist gezien werd, 't is het wereldje waarbinnen wij de simpelste geschiedenisjes hebben weten afspelen zooals de Meester van 't goede gulle woord ons die vertelde. O zeker, simpele geschiedenisjes en van simpele menschen, maar ze hadden toch èèn kostelijk bezit, ze bezaten dàtgene wat men in zwaar ernstige breedopgezette literatuur zoo dikwijls mist: de mistiek van het woord! — Dat is? — Een zegening, een wijding die kan uitstralen van èèn enkele volzin, van twee, drie woorden die in staat zijn ons te ontroeren tot in de kern van ons hart. Waardoor 't eenvoudige woord in onze ziel een lied van liefde of verdriet of innige vreugde kan doen weerklinken.

Hier tusschen de muren van de kleine stad zijn ze gegroeid, te midden van de kleine menschjes die even trouw naar de hooge Kathedraal gaan, als wel eens een woordeke kwaad van elkander zeggen en er hun bedeesd leven uitleven, ieder naar zijnen aard en doening.

Hoe schoon ligt het hier binnen de Vestewallen, bekroond met de hooge kaarsrechte olmen. En daar staat dien fieren Sint Gomarustoren met zijn orgelachtigen rammel. Die heeft nu juist 't uur van tweeën gezongen, en omstreeks dezen tijd zou ik bij Felix zijn.

De straat waar hij woont loopt af naar 't kluizepleintje met de kerk die zoo'n naaldfijnen spitstoren heeft. Zijn huis is een oud deftig geelwit heerenhuis. — 't Electrische belletje rinkelt ergens verweg, en 't duurt even voor een blond juffrouwke komt opendoen.

Of menheer Timmermans nog aan tafel zit? vraag ik. — Ze zal 'ne keer gaan zien. — Maar dat is niet meer noodig, want daar komt hij al de hal binnen, de korte breede figuur, de lachende kop met 't welige Pallieterachtige haar. Hij heeft een bundeltje papier in zijn hand, en doet mij binnengaan in het salon. — Och, of 'k hem toch niet kwalijk wil nemen, maar hij moet nog noodzakelijk een paar regels corrigeeren, 't is rap gedaan, en hij was er nu toch sjust mee bezig. — 'k Zit neer in een laag biezen zetelke, en hij werkt nog even door. Hij leest aandachtig, zet dan hier en daar een verbetering tusschen de regeltjes, krabt 't weer door, en zet er wat anders voor in de plaats. — Er hangt een fijne stilte in de hooge kamer, zoo nu en dan even onderbroken door 't krassen van zijn pen. 'k Zie eens rond. Daar hangen aan den wand al zijn bekende doeken (want Timmermans is evenveel schilder als schrijver!) O, die eenige „Landelijke Processie" in die zachte mollige tinten, en daar „Het land van Pallieter" en „De drie koningen bezoeken het Kindeke Jezus", die andere kleine Vlaamsche landschappen in hun donkere dikke kadertjes.... Maar die twee fijn picturale stillevens...... hingen die 't vorig jaar wel......? Want 'n jaar geleden zat 'k hier ook onder de koperen kaarsenkroon, luisterend naar wat hij ons vertellen wilde over z'n werk. — O neen, Felix is geen auteur die op een vraag plichtmatig antwoord geeft, die terughoudend tegenover zijn publiek staat, en niets uitlaat van het rijke innerlijke leven dat er binnen hem bloeit, van z'n werken en z'n plannen.... Neen, hij spreekt gemoedelijk met U, vertelt maar door in zijn smeuig Vlaamsch dialect, 't dialect dat ik naast mijn eigen Brabantsche taal 't schoonste ter wereld vind. —

Een tien minuten duurt dat corrigeeren. Dan is hij klaar. Een streep er onder, handteekening en datum met de zucht: „'n Groote verlichting dat 't gedaan is!" — Hij reikt mij de copy toe; „Hier zie, dat is nu die geschiedenis van Sint Elisabeth die 'k al maanden en maanden in mijn kop had steken!" — En dan, eerst met langzame woorden, terwijl hij z'n pijp stopt, alsof hij zich den aanvang herinneren moet, maar dan vlotter tot dat hij er weer geheel is ingeleefd vertelt hij van Sinte Elisabeth, de geestelijke zuster van Sint Franciscus. — De Legende van Sint Franciscus zijnen mantel die hij Elisabeth schonk. En aldoor wanneer het duistere leed over haar komt gevaren dan

hult zij zich in den mantel en er komt een groote geestelijke vertroosting over haar neerdalen.

In uren van beproeving en strijd, zij doet den mantel om. Niet heur gemaal, maar den strengen inquisiteur Koenraad is 't werktuig in Gods hand om haar te beproeven, haar klein te maken, haar àlles en àlles te ontnemen. Daarom ook laat Timmermans dat wonder van de rozen geschieden in 't bijzijn van Koenraad. Elisabeth deelt iederen dag twee brooden uit aan de armen. „Neen" zegt Koenraad, „geen twee brooden meer om de barmhertige dame uit te hangen, èèn brood is genoeg!" De week daarop gebiedt hij: „Brooden? — geen brooden meer, verkwisting; korsten, oude korsten is schoon genoeg verstaat ge!" — En zij lijk altijd: gehoorzaamt. — Elisabeth verzorgt de zieken. „Geen zieken meer verzorgen" zegt heur leidsman en hij zet haar ergens op een kamertje te handwerken in 't gezelschap van een oude kwene en een stuursche non. — Maar altijd brengt den mantel van den grooten Verstervingsheilige haar den verzachtenden troost. Dien ouden ruigen mantel met zijn rustbrengende vrede...

FELIX TIMMERMANS

Timmermans vertelt het met vreugde, rustig en duidelijk. Hij ziet u aan met zijn donkere oogen en maakt er de gebaren bij, hij neemt U mee, en gij gaat het ook zoo zien.

— Morgen gaat het weg, en binnenkort zal 't in Holland verschijnen te samen met een andere Novelle. — En dan zit hij plots in de Uitgeverij. Of ik dat nieuwe bundeltje „Pijp, en Toebak" al gezien heb, dat uitgekomen is bij het Davidsfonds in Leuven? — „Ik kan met dat boek in Holland niets doen" zei van Kampen, de uitgever van zijn meeste werken. Het is een eenvoudige volksuitgave, ingenaaid. In Holland stellen ze zulke hooge eischen, daar moet 't allemaal even fijn zijn, papier en band en omslagteekening.......

„Zijt gij 't die over mijnen Franciscus in „Hooger Leven" hebt geschreven" vraagt hij plots. — „Ja menheer Timmermans." — „Stuur mij dat 'ns" vraagt hij, „ik zag het aangekondigd in een Italiaansch Tijdschrift met een heel Latijnsch relaas er bij, en nu weet ik nog niets.'

Ach ja, dien Sint Franciscus...... dat boek verschijnt in Engeland niet. Hij kan maar niet met de uitgevers daar klaar komen. Vier hebben hem al steeds geschreven, hebben er op aangedrongen, maar...... hunne condities menheer... Daar kan ik niet op ingaan. „Om geene waarom doe ik het" zegt hij beslist. En toch, hoe ligt deze Franciscus hem aan 't hart. Hoeveel jaren heeft 't geduurd, vòòr dat dit boek in zijn geest gerijpt was. Hij vertelt er nog veel over. En ik luister........ Buiten in de straat staat de zon op de blanke gevels van den overkant. — Het blonde juffrouwke brengt thee en koekskes. „Van Pijp en

Toebak" krijgt gij er eentje mee!" belooft hij, „maar proeft nu toch eens van die kleine koekskens, die zijn meegebracht uit Zwitserland!"

Of deze Sint Elisabeth ook in het Duitsch komt? vraag ik. — Ja zeker, òòk in het Duitsch, want er zijn vele menschen die lezen zijn werken nog liever in 't Duitsch dan in 't Vlaamsch.

„Liever in het Duitsch.......?" — Hij lacht om mijn verwonderd gezicht.

„In het Duitsch is de taal geschaafder zeggen ze, een Pater zei: „Neen Felix..... in die Duitsche uitgaven schrijven ze alles zoo schoonekes met hoofdletters......." — En hoe of 't gesprek toen draaide weet ik zoo precies niet meer, maar we zaten toch opeens weer aan de Theosofie. O ja, in verband met de schemeringen van den dood. Geschreven in den donkeren tijd van zielebenauwenissen, waarop later den juichenden Pallieter gevolgd is. — Over die Liberaal Katholieke Kerk. — Moet er daar in Brussel ook een eentje zijn? — „Zeker meneer, daar woont de Bisschop voor België die gewijd is door Bisschop Bonjer de wijbisschop voor Nederland." —

„Dan zal hij die nog wel kennen van vroeger.... Nog van den tijd toen er van een Vrij Katholieke Kerk geen sprake was. „Ik kan mij niet begrijpen dat die mannen dat gedaan hebben" zegt hij, want voor den Theosoof is geen kerkelijk verband noodig, voor iemand die de Godheid in zich om draagt, de hoogste wijsheid binnen zich weet.... moet die naar een kerk? Vanwege die occulte stroomen uitgaande van het Hymalaiagebergte en die hun weerstraling vinden binnen de kerkwanden..... — Daar heeft hij vroeger ook over gelezen.... Het was zijn drang naar Mystiek die hem 't daar deed zoeken. Maar Ons Lieve Vrouwke nietwaar..... Die bleef over hem lichten, de donkere dagen door. Neen hij is nooit geen Theosoof geweest, hij voelde wel gemeenschap met hen in hun drang naar het Hoogste, de onbewuste drang van ieder schepsel naar zijnen Schepper......

We zwijgen beiden. Hij weet het, en ik weet het uit zijn werken uit zijn belijdenis in „Mijn Romelkas en rond het ontstaan van Pallieter" — „Maar ge eet niet van de koekskens!" zegt hij, „en laat ik U nog 'ne keer thee inschenken!"

„Mag ik nog iets van Uwe plannen weten menheer Timmermans?" —

Hij lacht. Lacht nog eens. „Ik zou wel een boek willen schrijven dat tot titel droeg: „E n g e l e n e n V e r k e n s", een boek waarin de goede en slechte menschen eens fel tegenover elkander wierden gezet, en hunne perten tegeneen kunnen uitspelen. Dat de menschen eens in hun ware gedaante naar voren zou schuiven zooals ze in waarheid zijn."

„Met het goede als slottriomf..........?" — Hij knikt. „Het goede overwint altijd het kwaad!" — „Maar die titel........ (hij lacht ondeugend) neen, die zal toch wel veranderd moeten worden denk ik......."

En U schildert nog steeds veel?" — Pats, daar is hij in zijn ander element. Staat op, pakt de nieuwe schilderijen, haalt andere te voorschijn, zet ze op tafel. „Zie daar eens!" Het zijn eenige nieuwe landschappekens die een intense vrede en rust uitademen. „En toch niet naar de natuur gemaald menheer! Artistieke fantasie, geïnspireerd door het land van den Pallieter, zie eens dat blonde wegelingetje!" — Ik weet het loopen! — „Is het niet dat van achter den Begijnhof menheer Timmermans?" —

„Sjust..... ge zegt het!"

Maar nu kan 't al eens gebeuren dat er in een landschap een boom staat dien Felix niet bevalt: Wèg boom, een kapelleke er voor in de plaats. Een landschap, schoon genoeg om af te schilderen. Màår.... een fabriekspijp boven het geboomte. Een fabriekspijp op een schilderij van Timmermans? Ja, dat ziet ge van hier!...... Wèg smerige pijp, en een slanken popel daar voor. En kleuren! Kleuren menheerke. Kleuren in een mandeken te vangen, kleuren van een kind, lijnen die ge niet vergeten kunt.

„Dat land van Pallieter schijnt U toch nog maar steeds te imponeeren nietwaar?" — „Menheer, het kan mij niet loslaten, ik ben er èèn mee geworden, dat land is eeuwig nieuw, en ik..... ik.... ben nu pas zevenenveertig geworden, maar mijn hert is lijk van 'nen jongen van twintig! Menheer, ik ga somtijds wandelen hier achter in het beemd, kan mij mestnat laten regenen,

en als ik dan die symfonie van kleuren om mij heen zie.... dan voel ik mij zòò gelukkig, daar heeft het schoonste niet aan......!!" —

Hij laat nog eenige schilderijen zien. Dan gaan we naar boven naar zijn werkkamer. Een groot wijd vertrek waar 't een heerlijke wanorde is van boeken, platen, tijdschriften, teekeningen en schildergerief.

Op een ezel staat een nieuwe „Bezoek der Driekoningen". Nog maar een paar vegen, en dan is het klaar. Och God, wat een geestige vrome voorstelling is me dat! Ik vraag waarom hij toch niet eens komt exposeeren in Holland, in een klein intiem zaaltje b.v. — Ewel, hij zal daar nog eens op peinzen.

Als ik nog in bewondering sta voor dat doek, heeft hij reeds 'n exemplaar van „Pijp en Toebak" gekregen, schrijft er een opdracht in, teekent er vliegensvlug een pijp met rookwolk uit onder: „Voila!"

„Veel dank, veel dank menheer!" Felix maakt een afwerend gebaar, wijst tegelijk op het breede venster: „Zie daar eens!" —

Wat een uitzicht! Sint Gomaar die prachtige kathedraal boven de kleine smalle roode daken uitstekend, daarnaast het spitstorentje van de Gomaruskapel, waarin het graf van den grooten Stichter dezer stad.

Nog even over dat laatste bundeltje „Pijp en Toebak". — Toch jammer dat het in Holland niet binnenkomt. Er zijn wel enkele verhalen hier reeds gepubliceerd, maar er zullen toch zeker liefhebbers zijn die wanneer ze het zien, er prijs op stellen ook dit boekske op hun plank te hebben staan.

„En nu moet ik U laten gaan" besluit hij, „want ik moet nog een zieke gaan bezoeken". — Hij laat mij zelf uit, we spreken in de hal nog even over de litteratuur in Holland, over het bekroonde werk van Anton van Duinkerken dat toch zoo'n machtig forsch schoon boek is geworden en over de critieken van Herman de Mans' „Maria en haar Timmerman".

„Ze kunnen 't daar bij U wel!" zegt hij: Hij schudt hartelijk mijn hand en wuift mij nog na in de deuropening: „'ne Goeie reis verder!"....

Het is over vieren, de kinderen komen uit de school en doen nakrijgerke, een klein nonneke belt aan een deftig huis, en twee preekheeren komen den hoek om met waterzware valiezen bij zich. De nanoensche menschen zitten op de terrassen van 't Vlaamsch huis, 't Groen huis en 't Hof van Commercie..... Lierke Plezierke? Schoon Lier? — Stad van Pallieter!

Sint Gomaar speelt weeral op zijn rammel.......

I. Zelfbewustzijn.

Pascal Copeau vertelt in de „Nouvelles Littéraires" over zijn ontmoeting met Hans Heinz Ewers te Berlijn, den beruchten Schundschrijver, die nu de vlag van het nationaal-socialisme hooghoudt en het leven van Horst Wessel schreef.

„J'ai été sonner à sa porte. Grand, déjà âgé mais bel homme, monocle à l'œil, courte veste brune à la boutonnière, Hans Heinz Ewers me reçoit dans son luxueux cabinet de travail. Tout de suite, j'aborde le vif du sujet:

— Tout ce qui compte en Allemagne aux yeux de l'étranger dans l'art et la littérature s'est publiquement désolidarisé du régime nouveau; pouvez-vous me citer des noms connus qui soient représentatifs de la nouvelle littérature?

— La plupart des écrivains nationaux, me répond M. Ewers, sont jeunes et pleins de talent, mais encore peu connus, il n'y en a qu'un qui ait une valeur véritablement internationale et c'est moi!"

II. Een Duitsche boekhandelaar vertelde onlangs eenige ondervindingen uit zijn bedrijf.

Een klant komt den winkel binnen en vraagt een boek, maar welk weet hij zelf niet: „O! een eenvoudig boek, 't is alleen maar om te lezen".

Een dame wil met Kerstmis een boek aan een der kinderen van haar vriendin geven, doch deze raadt 't haar af: „Maar 't is niet noodig, hij heeft er al een".

Een derde wilde een Russisch boek hebben en wel een roman van Tolstoijefski! Hij was blijkbaar voor vereenvoudiging der litteratuur.

III. „Toute l'Edition" heeft een interview gehad met den Parijschen caricaturist Carlo Rim. „Je terminerai", zeide hij, „une pièce de théâtre, un album et le premier volume de mes mémoires."

— „Nu al?" vraagt de interviewer.

— „Oui, voyez-vous, le plus souvent on écrit ses mémoires, lorsqu'on l'a perdue!"

IV. Rougon-Macquart 1933. — „Après Marcel Proust, après M. René Béhaine, voici un tout jeune écrivain, M. Robert Francis, qui entreprend de retracer l'histoire d'une famille sous la IIIe République. *La Grange aux Trois Belles*, qui vient de paraître, est le premier chapitre de cette œuvre cyclique.

M. Robert Francis annonce quatre volumes à suivre: *Les Sept Redingotes de Patrick*; *Aux quatre vents du coeur*; *La Chute de la Maison de verre*; *Les premières amours de Jean Malorie*. Et d'autres volumes s'ajouteront à ceux-là. On ne dit pas combien.

Nous avons déjà les roman-fleuves; voici le roman-océan!"

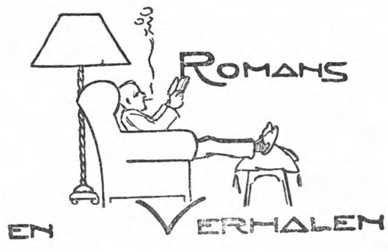

CLAES (Ernest) TOEN ONS-LIEVE-VROUWKE HEUREN BEEWEG DEED. (108) Houtsneden van Maurice Brocas. Stols. Maastricht en Brussel, 1933.

Werken van niet te veel omvang en bijzonderen inhoud worden hoe langer hoe meer in sierlijke uitgaven verspreid. Men wil ook van den uiterlijken boekvorm genieten: zoo wordt de boekdrukkunst werkelijk weer een k u n s t. De uitgever Stols te Maastricht is een der verdienstelijkste werkers in deze richting. Het sprookje — deze naam lijkt mij de geschiktste voor dit geschrift — van Ernest Claes over Maria's beeweg leent zich uitstekend voor zulk een uitgaaf. Het is een sprookje vol poëzie en piëteit dat Claes ons hier vertelt, allergelukkigst van inventie en van inkleeding. Ons-Lieve-Vrouwke van Scherpenheuvel doet in den Meinacht, vergezeld van David en Isaïas, een bedegang langs de voornaamste genadeoorden van Walen- en Vlaanderland. De wonderlijke sfeer van teere godsvrucht, van poëzie en lichten humor, van al dat moeilijk zegbare, dat slechts een gevoelig en geloovig, een kinderlijk en volksch schrijver kan neerschrijven, deze sfeer wordt nergens gebroken. Het is in zijn soort een meesterstukje, iets bijzonders, een allergelukkigste vinding, een beminnelijk poeëm, dat een geloovig mensch niet zonder ontroering lezen zal. En om zijn uiterlijke verzorging, en om zijn inhoud is zulk een boek een kostbaar bezit.

ERNEST CLAES

STREUVELS (Stijn) „DE RAMPZALIGE KAPROEN". (74) *f* 2.40 en *f* 3.— Illustraties van Charles Eyck. De Gemeenschap, Utrecht, 1933.

Wie eens herademen wil van het traditioneele romangeschrijf en een rauw, boersch en forsch verhaal, dat Stijn Streuvels een middeleeuwsch verteller naschreef, wenscht te lezen, neme „De rampzalige Kaproen". Het algemeen typische, het weinig gedifferentieerde in de individuen, het ruwe der gebeurtenissen, het volksche in geheel den loop van het verhaal, dit alles geeft het boekje een eigen kracht. Het lijkt op een oud volksboek van de zeer goede soort en Charles Eyck voorzag het van een aantal karakteristieke en volkomen aangepaste illustraties. Stijn Streuvels heeft nog niets van zijn oude schrijfkunst verloren: hij oefent ze hier op gelukkige wijze aan het verhaal van den boerenzoon, die

op hoofsch avontuur wilde uittrekken, maar struikroover werd en der gerechtigheid verviel. Men leze dit savoereuze werk niet met de gepreoccupeerdheid van den modernen lezer om psychologische verwikkelingen. De beteekenis van dit verhaal ligt elders, in de onverfijnde rauwheid der gevoelens, in het schrille en plotselinge der gebeurlijkheden, in de natuurlijke vergelding, die het als goed volksboek voorhoudt. Een merkwaardige Gemeenschap-uitgave.

BUSSUM (Sani van) HET JOODSCHE BRUIDJE. (102) *f* 1.75 en *f* 2.25. Querido, Amsterdam, 1933.

„Een zedenschets uit onze dagen" zegt de ondertitel. De auteur beschrijft hier niets anders dan het feest eener Joodsche gouden bruiloft, een vrij banaal gegeven, maar zij doet dit met allerfijnste observatie en in proza, dat aanvoelt als kostbare zijde. Meer het typische dan het individueele is hier van belang; het gaat erom door juiste détails en overgangen een zuiver en stemmingsvol beeld op te roepen. En dit is de schrijfster volkomen gelukt. Het is een genrestukje zonder dissonanten. Een enkele maal hindert 't slechts, dat de schrijfster te druk de goede eigenschappen van Israël aanprijst, waardoor de afstand, die een schrijver altijd heeft in te nemen ten opzichte van zijn onderwerp, verbroken wordt.

GUDMUNDSSON (Kristmann) DE BRUIDSJAPON. Vert. door Claudine Bienfait. (319) *f* 3.50 en *f* 4.50. Tjeenk Willink, Haarlem.

Deze jonge Yslandsche schrijver is van het ras der goede Scandinavische epici, die schrijven over het eenvoudige landvolk. Zijn zwijgende Yslanders, die leven in een rauwe, onbarmhartige natuur, in een eenzaam, sporadisch bevolkt land, herinneren zoo wel aan de harde rotsen als aan de warme springbronnen van het groote eiland. Dit wonderlijke samengaan van geslotenheid en hartstocht, van hardheid en teederheid, van fatalisme en Bijbelvastheid, van elfengeloof en ruwheid is als een epische trek in hun karakter, een verwantschap met de oude saga's. Van dit alles voelen we iets in „De Bruidsjapon". Het is een eigenaardig gebouwd verhaal; het middelpunt, waarom de handeling zich concentreert, is werkelijk de bruidsjapon. In Kolfinna, het kind en later het opgroeiende meisje, heeft de schrijver een zeer eigen en levensware figuur geschapen, die den lezer bijblijft na beëindiging der lectuur. Het is een bezield stukje Yslandsche menschheid dat de schrijver ons aanbiedt, een roman van de goede soort, niet grootsch en overweldigend, maar zuiver en echt en warm van bloed. Een boek voor rijpe lezers.

GALSWORTHY (John) BLOEIENDE WILDERNIS. Vert. door J. C. de Cock. (258) *f* 3.50 en *f* 4.50. Querido, Amsterdam, 1933.

Galsworthy's romans herinneren mij altijd aan fijne weefsels, door gevoelige handen met eindelooze zorg in stilte en toewijding

vervaardigd. Galsworthy werkt nooit met sprongen, breekt nooit een draad af, neemt altijd oude draden weer op en volgt zijn helden en heldinnen voetje voor voetje, tot de lang dreigende catastrofe eindelijk uitbreekt.

„Bloeiende Wildernis" is nog altijd de onvervalschte Galsworthy, misschien iets ouder, bezonkener en bezadigder geworden. Het liefdesdrama Dinny-Wilfried spint hij uit met kunstige, haast te kunstige hand. Het boek bezit een zekere broosheid, iets kunstmatigs, dat misschien voortkomt uit de niet geheel overtuigende verwikkeling. Kan het verzaken van een geloof dat een volstrekt doode letter in deze kringen geworden is, zulk een tragiek na zich sleepen? Doch we zijn in Engeland en Galsworthy kent zijn Engelschen en hun fanatisme voor traditie. Met dat al missen alle boeken van Galsworthy in hun artistieke geacheveerdheid iets van het ongeacheveerde, wilde, onberekenbare van het leven; het zijn salonboeken. Voor geloovige lezers zijn deze romans met hun verfijnd scepticisme niet zonder gevaar. Slechts zeer ontwikkelde en geloofsvaste lezers zullen deze boeken zonder letsel genieten.

GERARD (Louise) PARADE DES LEVENS. Vert. door Jkvr. Henriette Rappard. (214) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Louise Gerard dient ons hier met den bloedigsten ernst weer een portie onmogelijken onzin op en Jonkvrouw Henriette Rappard heeft dezen nonsens weer met engelachtig geduld vertaald. Voor den prijs van *f* 2.25 is dit draakje ongebonden en voor *f* 2.90 gebonden te krijgen. Een trotsche Engelsche Sir, een edele jonge Fransche gravin die tot Maria bidt, een millioenenverdiener uit Zuid-Afrika vormen de hoofdingredienten. Even zinloos als onschuldig.

WODEHOUSE (P. G.) IN DE SOEP. Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. (338) *f* 1.25. Van Kampen, Amsterdam.

Van die situaties, die alleen ontstaan kunnen bij menschen, die alles, wat Jan, Piet en Klaas denken, ook zeggen en doen.

Veel kostelijke dwaasheid. Maar driehonderd acht en dertig bladzijden aan één stuk koninklijk dwaas zijn kan zelfs Wodehouse niet. Niet alles moet op een goudschaal gewogen. Uitstekend voor een moede avond — geen kinderlectuur.

WALLACE (Edgar) SANDERS. (249) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geaut. vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna, Utrecht.

Men heeft wel eens beweerd dat er weinig boeken zijn, die van zoo'n juiste kijk op de toestanden in de Engelsche kolonie van Afrika blijk geven als de romans van Wallace over: „Sanders en Bones op de rivier". Ook in deze roman worden een aantal episodes verteld over deze twee officieren, die hun leven doorbrengen met het handhaven van de Engelsche wet onder de zwarte volksstammen. Er spreekt veel humor uit deze bladzijden die aantrekkelijke ontspanningslectuur bieden voor volwassenen.

ELZER-COURTHS (Margarete) DE MAN DIE ZIJN VROUW NIET KENDE. (251) *f* 1.90. Oorspr. Ned. bewerking door A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Een van die weinig beteekenende luchtige verhalen, waarin een vrouw, doordat zij een geheim heeft voor haar man, met allerlei misverstand te kampen heeft. Nieuwsgierigheid, die specifiek vrouwelijke ondeugd, schijnt

ontzettend gevaarlijk te zijn, wanneer zij een mannenhart beheerscht. Is het geheim maar eenmaal opgelost, dan is de vrede spoedig geteekend. Volwassenen.

IVANS. „WALDFRIEDE". (282) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna en Zoon, Utrecht.

Na het succes, dat de eerste G. G. Serie overal geboekt heeft, heeft Ivans gemeend dat een tweede serie van dezelfde soort in even goede aarde zou vallen bij het publiek. O. i. kan deze serie niet halen bij de eerste. Zoo langzamerhand gaan wij Mr. Hendriks een beetje vervelend vinden met zijn kleingeestige nieuwsgierigheid en zijn typisch Hollandsch spoedig-gekrenkt-zijn. Ook G. G. lijkt ons een tikje te pedant. Toch is het verhaal wel boeiend en de ontknooping voor hen, die niet achterin gekeken hebben verrassend en griezelig genoeg, waarom dit boek tot de gewone ontspanningslectuur behoort.

ROHMER (Sax) HET MASKER VAN FU MANCHU. (256) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Er zijn menschen, die het leuk vinden, in hun vacantie in een strandstoel met de blauwe zee voor hen en het warme zand onder hun voeten, met een boek knusjes te zitten griezelen. Voor dezulken is de wreede geheimzinnige Dr. Fu Manchu als geschapen en dit verhaal van het masker en het zwaard van den Muzelmanschen heilige is zoo vol sensatie, dat het zelfs een regenachtige dag aan zee voor de liefhebbers zonnig zal maken.

MERREL (Concordia) OM EEN GELOFTE. (270) *f* 1.90. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jkvr. H. A. Rappard.

— EEN ONTEMBAAR MEISJE. (192) *f* 1.90. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van A. Vuerhard-Berkhout.

— DUAN'S PROEFHUWELIJK. (303) *f* 1.90. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys.

— AMOR EN DIANA. (264) *f* 1.90. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van A. Vuerhard-Berkhout.

— EEN VERRASSEND HUWELIJK. (247) *f* 1.90. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Van deze Engelsche schrijfster werden, naar wij meenen, tot nu toe nog geen boeken in het Hollandsch vertaald. In de verte volgt zij Ethel Dell na in de hartstochtelijkheid, waarmee zij, vooral haar helden, laat optreden, maar toch is er een meer gezonde sfeer en oorspronkelijkheid in deze romans. Lezeressen welke zich in deze soort lectuur verdiepen zullen sommige „slips of the pen" als: „na het stof van het kantoorkarpet van zijn verbitterde hielen te hebben geschud....." of: „op de melodie van de o n s t e r f e l ij k e zwaan" (van de „onsterfelijke" hoorden wij nog nooit) en dergelijke, vluchtig heen lezen. Lezers, die van meer ernstige lectuur houden nemen deze boeken allicht niet in handen. Wij moeten er bijvoegen, dat deze verhalen om de soms tamelijk piquante en hartstochtelijke situaties welke er uitvoerig in beschreven worden alleen voor ouderen leesbaar zijn.

PETERSON (Margaret) BLINDE OOGEN. (224) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Neen, zulk een ziekelijk boek waarin de sensualiteit en hypergevoeligheid van een paar halfgare meisjes zoo worden uitgeplozen kunnen wij alleen maar afkeuren!

BENNET (Robert Ames) DE COWBOYHELD DER STUDIO'S. (239) *f* 2.90. Mulder, Gouda.

Liefhebbers van de film die zich uren lang kunnen zitten vergapen aan de meest dramatische vertooningen op het witte doek krijgen in dit verhaal een kijkje achter de schermen en kunnen er uit leeren, zooals Leonidas Lionel Chadwin het leerde, dat het niet alles goud is wat er blinkt, dat de men-

schelijke natuur met zijn goede maar vooral met zijn slechte eigenschappen in de studio's precies zoo is als daarbuiten. Onze held wordt plaatsvervanger voor een onuitstaanbare filmster, waarvoor hij de moeilijkste karweitjes zooals het berijden van een wild paard, het leveren van een verwoed vuistgevecht moet opknappen. Hij is een naïeve jongeling, die van al het intrigeeren der sterren onderling weinig begrip heeft en ze juist door zijn eerlijkheid in goede banen leidt. Over het geheel een onderhoudend boek voor iedereen.

WAGENVOORT (Maurits) EEN STUK LEVEN. Losse bladen uit een reisdagboek. (263) *f* 3.50 en *f* 4.50. Mees, Santpoort.

Indien de auteur in zijn reisdagboek — de jaren 1900 - 1901 bestrijkend in Noord-Afrika, Malta, Italië — enkel reisherinneringen had opgenomen, zou het wellicht een draaglijk leesbaar boek geworden zijn. Maar deze reizende journalist filosofeert ook graag en vlug, de conclusies zijn altijd voorbarig en bijna altijd dom. Over God en Godsdienst lanceert hij domheden en enormiteiten, waar een eenvoudige boerenjongen om zou schaterlachen. Katholieken hoont hij bij voorkeur; waar hij een Katholiek geestelijke beschrijft wordt hij graag geestig. Op bladz. 215 lezen wij daarvan het volgende staaltje: „Een heer met een kaal geschoren kruintje, in een gekleurde jurk en met een neteldoeksche overjas met kantjes, komt binnen en dit is, om zoo te zeggen: een priester."

Als geheel genomen een onbenullig, en voor Katholieken bovendien kwetsend, boek.

Men late het, zonder eenig bezwaar, ongelezen.

ZOBELTITZ (Fedor von) EEN SLIPPERTJE. Vert. door J. J. Opstelten. (216) Mulder, Gouda.

De pikante titel is misleidend. Het is een onschuldig „slippertje", waarvan hier verhaald wordt. Het is een niet onaardig boek dat geestig de kletszucht en kleingeestigheid van een provinciestadje hekelt. Al zijn niet alle bijzonder- en toevalligheden even waarschijnlijk, evenals in een blijspel zijn deze noodig voor de ensceneering. Het is meer blijspel dan roman, wat von Zobeltitz ons voorzet: met weinig verandering zou er een comedie van te maken zijn. Uitsluitend voor volwassen lezers.

FRATECO. DON QUICHOTTE VAN MUNCHEN. Roman. (219) Naar het onuitgegeven Duitsche manuscript vertaald door W. H. de Buisonjé. Ned. Keurboekerij, Amsterdam.

Frateco, die geen vriend van Hitler is, beschrijft op half historische, half romantische wijze den ontwikkelingsgang van dezen dictator. Hitler is volgens dit boek niet zoo zeer een Don Quichotte — daarom deugt de titel niet — als wel een gewetenloos en ambitieus lafaard. Vele vijanden zullen het boek met genoegen lezen, alle vrienden zullen het verfoeien. Zijn eenigste beteekenis ontleent het aan zijn actualiteit. Persoonlijke haat is een bedenkelijk inspirator. Een boek dat spoedig zal vergeten worden.

BROM (Gerard) HERLEVING VAN DE KERKELIJKE KUNST IN KATHOLIEK NEDERLAND. (448) Ars Catholica. Leiden, 1933.

Gerard Brom is betrouwbaarder wanneer hij in 't verleden dan wanneer hij op het heden of de toekomst ziet. Deze geschiedenis der kerkelijke kunst in de vorige eeuw bewijst het weer. Het versche incident zijner Aula-lezing heeft velen van hem vervreemd, die meenen gingen dat hij voorgoed had afgedaan. Dit boek echter is niet te passeeren. Het reconstrueert in levende lijn en kleur een tijd die niet ver af en ons na aan het hart ligt. Brom zorgt er steeds voor dat hij aangenaam te lezen is. Hij is altijd goed geïnstrueerd, heeft een scherp oog voor concreta en beweegt zich tusschen de feiten met magistrale lenigheid. Nooit zal hij verzuimen zijn figuren van den persoonlijksten kant te belichten, nooit ook laat hem zijn lichte, spelende ironie in den steek, evenmin als zijn graag paradoxale schrijftrant. Dit geeft iets prikkelends, mousseerends aan al zijn schrifturen. Hij verlaat wel eens de rechte lijn der redeneering om het zijpad eener geestige digressie in te slaan. De hoofdstukken „Vrijheid", „Waterstaatstijl", „Alberdingk Thym", „Cuypers", „St. Bernulphusgilde", „Violier", die bijna het geheele boek uitmaken, zijn uitstekend. Maar het laatste, „Uitzicht" stelt te leur. Zijn blik op heden en toekomst verbaast in een geest, zoo subtiel en ontvankelijk, zoo weidsch van allure en omvattend, als Gerard Brom.

Dit met zorg uitgegeven en rijk geïllustreerde boek is voor Geestelijken een onbedoelde Handleiding tot inzicht en smaak. Voor ontwikkelde leeken is het een aangenaam te lezen overzicht over wat er op kerkelijke-kunst-gebied in de laatste eeuw bestreefd en bereikt werd.

ROLAND HOLST (Henriette) HERMAN GORTER. (160) Querido, A'dam, '33.

In dit uitstekende boekje over Herman Gorter plaatst de schrijfster haar „Biografische Aanteekeningen", die ongeveer de helft beslaan, voorop om de tweede helft te vullen met „De Schoonheid van Herman Gorter's Poëzie". Het eerste gedeelte is van belang voor de kennis van den mensch Gorter, het tweede geeft een fijn ontledende en diep tastende studie over Gorter's dichterschap, wellicht de beste die er tot nu toe geschreven werd. De schrijfster spreekt ook uitvoerig over de werken uit Gorter's communistischen tijd, werken die tot nu te veel voorbijgezien werden, overschaduwd als zij zijn door „Mei" en „Verzen".

Het boekje had ongetwijfeld gewonnen, wanneer de auteur biografie en poëzie-beschouwing tot èèn geheel had vermengd en uitgebreid, maar ook zoo is het bijzonder instructief. Het is diep

te betreuren dat de gevoelige zoeker Gorter niets beters dan het moordende historische materialisme als uiteindelijke wereldbeschouwing gevonden heeft. Zijn rijk talent is er toch ondanks alles ongeveer in verzand.

WOUTERS (D.) en MOORMAN (J.) HET STRAATLIED. Een bundel schoone Historie-, Liefde- en oubollige Liederen. (312) *f* 3.90. Holland, Amsterdam.

De heeren Wouters en Moorman hebben de gelukkige gedachte gehad uit hun verzameling een kleine tweehonderd straatliederen, die zij op losse blaadjes verspreid vonden, uit te geven. Veruit de meeste zijn inderdaad straatliederen, onmiddellijk te onderscheiden van het kunstlied of doorgaans ook van het middeleeuwsche lied, zooals — men vergeve de vergelijking — een straathond te onderscheiden is van een rashond. Het zwerverstype, het onverzorgde, het ruwe, het op straat geborenzijn en op straat leven hebben deze liederen met den straathond gemeen. Maar het onvervalschte volksgevoel, de spontane reactie, verontwaardiging, medelijden enzoovoorts spreken eruit. Plotseling wordt men verrast door treffende regels, strofen of heele liederen. Als geheel is het een aardige verzameling.

ZWEIG (Stefan) MARIE ANTOINETTE. Nederl. bewerking van G. J. Werumeus Buning-Ensink. (421) *f* 3.90 en *f* 4.90. Allert de Lange, Amsterdam.

Wanneer Stefan Zweig wat meer kieschheid aan den dag had gelegd in het verhaal der huwelijksaangelegenheden en der latere beschuldigingen van Marie Antoinette en wanneer hij iets beseft had van wat de godsdienst in moeilijke oogenblikken voor een geloovig mensch beteekent, wanneer hij bovendien verschillende dingen juister en consequenter verhaald had, dan was dit een meer dan aannemelijk boek geworden. Zoo prijst hij bijvoorbeeld de koningin aanvankelijk om haar huwelijkstrouw, maar prijst haar later nog luider om haar algeheele overgave (welke hij onbewezen veronderstelt) aan Fersen. Een echtbreuk uit hartstochtelijke liefde vindt Stefan Zweig wel mooi en interessant, maar wat lichtzinnig geflirt keurt hij af. Kortom Stefan Zweig is een handig en vlot verteller, weet precies wat de lezer graag te lezen krijgt, maar zijn houding ten opzichte van zijn object en het publiek is karakterloos. Hij mist alle eerbied voor wat naar normale menschelijkheid te eerbiedigen valt. Met Feuchtwanger, Arthur Schnitzler, Arnold Zweig en Freud behoort hij tot die bedenkelijke auteurs, die een oogenblik verblinden door hun onbetwijfelbare begaafdheid, maar wier werken door allerlei decadente ongezonde tendenzen zijn aangevreten. Dit is een boek dat weinigen goed, maar zeer velen kwaad zal doen.

De vertaalster is slordig te werk gegaan. Er staan herhaaldelijk genitieven als de volgende: „het vertrek der koning, het verblijf der kroonprins" en meer dergelijke taaloprispingen.

KRAMER (F. A.) DAS ROTE IMPERIUM. (214) Kösel & Pustet, München, 1933.

Dit boekje over het hedendaagsche Rusland is reportage van de allerbeste soort. Kramer heeft op eigen gelegenheid een reis door Rusland gemaakt (10.000 Km. Kreuz- und Querfahrten!) na afloop van het vijfjaarplan en goed rondgekeken. Zijn verslag leest als een roman; hij heeft een zeer persoonlijken kijk op menschen en dingen en beschrijft zijn gewaarwordingen op levendige, boeiende wijze. Stad en land, fabriek en Sovchoz heeft hij bezocht en zijn oordeel is vernietigend. Alle Sovjet-humbug is volgens zijn bevindingen uitgeloopen op een reusachtige mislukking. De dure industrieën rendeeren niet, de landbouw brengt veel te weinig op, de veestapel is tot op een derde teruggeloopen; de landbevolking lijdt honger en is moedeloos. Het Sovjet-régime oefent een onmenschelijke terreur en heeft de boerenbevolking met geweld trachten te proletariseeren, de grootste dwaasheid die er te begaan was. Van communistische zijde zal dit boekje wel niet onweersproken blijven. Al zou men ook aannemen dat Kramer overdrijft en alles te zwart ziet, de feiten die hij aanhaalt zijn niet weg te redeneeren en hij maakte zijn reis op eigen gelegenheid zonder officieele begeleiding, zoodat hij meer gezien heeft dan een gezelschapstoerist te zien krijgt. Het is een der spannendste boeken die wij over Rusland gelezen hebben.

HALLE (Fannina W.) DE VROUW IN SOWJET-RUSLAND. Met 109 illustraties. (447) *f* 6.90. Vertaald door Titia Jelgersma. v. Loghum Slaterus, Arnhem.

Voorop gesteld dat in Rusland de moraal betreffende huwelijk, sexualiteit, z. g. rechten der vrouw, zooals die door de machthebbers wordt gepropageerd of in wetten vastgelegd, tegen Goddelijke en natuurwetten indruischen, kan het toch zijn nut hebben van zuiver objectieve uiteenzettingen over deze onderwerpen kennis te nemen. Van objectiviteit nu is in dit boek over de Sovjet-Russische vrouw en alle problemen die aan haar persoon zijn verbonden, geen sprake. De schrijfster deelt trouwens zelf in haar voorrede mee, dat zij subjectief is. Maar voegt daaraan toe dat de feiten in geenen deele partijdig zijn gekleurd. Nu is bij dergelijke onderwerpen tusschen subjectiviteit en partijdigheid maar een bijster klein verschil. Of men het nu subjectiviteit of partijdigheid wil noemen maakt in dit geval eigenlijk weinig uit; uit de uiteenzettingen en beschouwingen der schrijfster blijkt duidelijk haar sympathie met de Sowjet-Russische strevingen en toestanden. Dit leidt er bij haar o.a. toe de Russische vrouwelijke revolutionnairen-van-de-daad als heldinnen voor te stellen, sympathiek te schrijven over abortusplegen, en uiteenzettingen te geven van toestanden en resultaten der collectieve landbouwbedrijven, die, zelfs op grond van officieële Sowjetberichten, in strijd met de waarheid zijn. In verband hiermee doet het er weinig toe uit te maken hoever de subjectiviteit gaat vóór zij partijdigheid wordt; het is door zijn

geheele voorstelling van zaken een gevaarlijk boek, waarvan de lezing alleen noodig kan zijn voor bevoegden.

KEULERS (Dr. Jos.) BIJBELSCHE GESCHIEDENIS. Met teekeningen van Jos. Speybrouck. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maesyck.

Het grootsche werk van Dr. Keulers is tot voltooiing gekomen. Wat indertijd in het prospectus beloofd is, is ingelost; met inderdaad bekwamen spoed zijn de afleveringen elkander gevolgd en de inteekenaren hebben den leeren band ontvangen, die de twintig losse deelen bijeenhoudt en ze tot een boekwerk verbindt, dat de meeste boeken, hunner bibliotheek in waardevollen inhoud, lijvigheid en kostbaar uiterlijk overtreft. Het is een verblijdend verschijnsel, dat nu reeds de eerste druk van 5000 exemplaren van dit omvangrijk, en daarom prijzig werk in dezen crisistijd, tot op enkele honderden na, is uitverkocht. Wel een bewijs, dat er bij de Nederlandsche Katholieken een groote liefde bestaat voor het Boek der boeken.

Het bekende verwijt, dat de bijbel voor Katholieken aan de ketting ligt, kan moeilijk gehandhaafd worden na zulk een geslaagde uitgave.

Al is het enorme boek geen letterlijke vertaling en al draagt het den naam van bijbelsche geschiedenis, het is een volledige weergave van de heilige boeken met een duidelijke verklaring van de plaatsen, die moeilijkheid opleveren.

Het is een groote durf geweest van professor Keulers en tevens van de uitgevers dit werk te ondernemen.

Het boek beslaat 672 bladzijden en telt honderd groote platen van Jos. Speybrouck. Deze illustratie is werkelijk een versiering en verduidelijking van den tekst, al is de illustreering ook niet de sterkste zijde van het werk. Een vergelijking met de klassiek geworden Bijbelplaten van Gustave Doré doet dit nog te meer gevoelen. Katholiek Nederland heeft nu weer een bijbelsche geschiedenis, samengesteld door de kundige hand van den Schriftuurprofessor aan het Roermondsche Seminarie.

Van bijzonder belang is het dat voortdurend, den geheelen bijbel door, bij alle teksten, die moeilijkheid geven, verklaringen worden verstrekt, overeenkomstig de opvattingen der katholieke wetenschap. Daardoor krijgt het werk een actueele beteekenis.

Een woord van waardeering verdient het werk van prof. Keulers nog om taal en spelling. Ook daarom heeft deze uitgave reden van bestaan dat het Woord Gods ons inderdaad wordt voorgezet in een vorm, geheel passend voor onzen tijd.

Hoe moeilijk dit is, blijkt uit de moderniseering van b. v. het Canisius-bijbeltje, den nieuwen catechismus en de gebeden. In het Canisius-bijbeltje stuit men telkens op uitdrukkingen, vooral in de brieven van St. Paulus, die veranderd zijn met het kennelijk doel niet ouderwetsch aan te doen, maar dikwijls zijn ze ernaast.

Taal en spelling bij prof. Keulers zijn waardig, gaaf en frisch.

Met verouderde vormen weet hij te breken en toch zich te hoeden voor smakelooze nieuwigheden. Met onze bewondering voor de werkzaamheid van den schrijver en den durf van den uitgever uiten wij den wensch dat dit werk nog meer verspreid worde.

KERR (Cecil) TERESA HELENA HIGGINSON. De Bruid van den Gekruisigde. Uit het Engelsch vert. door Th. Kwakman. Uitg. Pax, Den Haag, 1933.

Het leven dezer Engelsche onderwijzeres, die stierf in 1905, is vol van het wonderlijkste dat wij in de Heiligenlevens maar kunnen aantreffen. Een versterving, waarbij men huivert, mystieke verschijnselen welke voor die van een H. Catharina van Siëna niet onderdoen, over geheel de linie een zoo merkwaardig en bewonderenswaardig bestaan, vooral in den eersten tijd harer gemeenschap met den hemel, dat men er ontsteld van staat. Moge er ook een en ander aan wie weet welke oorzaken zijn toe te schrijven of haar verbeelding haar soms misleid hebben, Teresa Higginson heeft ongetwijfeld een leven geleid van de heldhaftigste deugd, van onbegrensde opoffering, van wonderbare liefde. Het is vreemd dat haar naam niet bekender is, dat zij, ook in Engeland, niet een sterker licht heeft uitgestraald, dat slechts zoo weinigen van haar buitengewonen toestand wisten.

De compositie van het boek is niet gelukkig; de overstelpend vele briefcitaten geven het iets mats en eentonigs. De schrijf- en samenstelkunst van Cecil Kerr is niet groot. De vertaler heeft te vaak de Engelsche constructie bewaard. Maar Teresa Higginson is de kennismaking waard.

HENTZEN O.F.M. (Dr. Cassianus) COMMENTAAR OP QUADRAGESIMO ANNO. 1ste deel. (308) *f* 5.90 en *f* 6.90. Teulings, Den Bosch, 1933.

Wij willen nog even op dit belangrijke boek terugkomen, daar het den schijn kan hebben alsof onze vorige bespreking een afkeuring van het werk behelsde. Dit wenschen wij te voorkomen. Onze vorige bespreking was uitsluitend op een disputabel punt gericht, zooals er in zulk een lijvig boek natuurlijk meerdere te vinden zijn. Een commentaar heeft allerlei questies, die zich naar aanleiding van een tekst voordoen, te ontleden, heeft, dikwijls op schoolsche wijze, tenopzichte der verschillende meeningen stelling te nemen en biedt zoodoende gelegenheid tot discussie. Als geheel is het boek van Dr. Cassianus Hentzen een bewonderenswaardig stuk arbeid, in het Nederlandsch hèt eigenlijke werk van blijvende beteekenis over de beroemde encycliek, moeilijk voorbij te gaan door allen die dieper in het wezen en de waarheden van 's Pausen rondschrijven willen doordringen. Er bestonden reeds kortere, vertaalde en oorspronkelijke, beschouwingen over en men kan in alle iets van wat we de Duitsche en Oostenrijksche richting zouden willen noemen, terugvinden. Ook in het grootere en dieper peilende werk van Pater Hentzen is de voorkeur voor een dier richtingen voelbaar. Niet wetenschappelijke

lezers zullen zich al licht met een populairder uiteenzetting tevreden stellen, voor vakmenschen is echter deze commentaar het aangewezen werk.

RICHARD O. P. (R. P. Timothée) ETUDES DE THÉOLOGIE MORALE. I. Le plus parfait: doctrine et pratique. II. De la probabilité à la certitude pratique. (353) 20 frs. Desclée de Brouwer, Paris, 1933.

Als P. Richard eenmaal aan een onderwerp begonnen is, weet hij van geen uitscheiden. Men krijgt den indruk, dat hij onderbewust meer tegen zich zelf als tegen zijn tegenstanders polemiseert. Hij strijdt een tragisch conflict met zich zelf uit tusschen den philosophischen formalist en den moralist, met een gezonden kijk op de praktijk. Verzoening is onmogelijk, zooals het beste blijkt uit zijn onmogelijke probaliteitsleer, maar al meegaand kan men veel van hem leeren.

SEPPELT (Dr. Franz Xaver) und LÖFFLER (Prof. Dr. Klemens) PAPSTGESCHICHTE VON DEN ANFÄNGEN BIS ZUR GEGENWART. (551) Mit 919 Bildern. 5.90 M. Kösel und Pustet, München.

Een lijvig boek dat de geschiedenis der Pausen beschrijft en illustreert, voor den onbegrijpelijken prijs van 5.90 Mark. Het behandelt zijn stof natuurlijk slechts sommair (hoewel de Pausen der laatste eeuw vrij uitvoerig beschreven staan) en gaat tot dit laatste jaar toe. Voor ieder die in kort bestek een dergelijk overzicht wenscht te bezitten, is dit een ideaal boek. Het is streng wetenschappelijk van opzet en geeft een kort historie-oordeel over de respectievelijke Pausen. In zijn soort is dit boek wel het beste dat wij kennen.

LEEUWEN (W. L. M. E. van) EPIEK EN LYRIEK. (263) *f* 3.50 en *f* 3.90. 2de Druk. Wolters, Groningen.

De leesboeken van Van Leeuwen voor Middelbare Scholen hebben een gunstige reputatie. Hij geeft korte theorie en lange praktijk en brengt de leerlingen ook met de oude klassieken in kennis. Of ze op Katholieke scholen bruikbaar zijn?

BROMBERG (Paul) PRACTISCHE WONING-INRICHTING. Een handleiding voor iedereen. (162) *f* 2.90. Met 281 afbeeldingen. Kosmos, Amsterdam.

De naam van Paul Bromberg is voor velen, die belang stellen in huisarchitectuur geen onbekende. Hij is de ontwerper van vele practische, aan de moderne eischen voldoende, meubelen en hij is zeker de man, die in staat is een boek samen te stellen over practische woninginrichting. Onze moderne tijd vraagt ruimte, lucht, zon en daarbij zoo weinig mogelijk verspilling van arbeidskrachten. In de moderne woninginrichting behoort aan al deze eischen tegemoet gekomen te worden en de expert Paul Bromberg heeft in dit boekje zijn beste krachten gegeven, om te doen zien wat er in onzen tijd op dit gebied te bereiken is. Een mooie en handige uitgave.

VLIET (Gérard van) LA FRANCE. *f* 1.90. Avec un mot d'introduction par J. J. Salverda de Grave. Brand, Hilversum.

Een keurig verzorgde uitgave waarin een keuze uit de werken van de bekende schilder M. Gérard van Vliet is bijeen verzameld. Het zijn wel zijn mooiste schetsen, teekeningen, pastels en schilderijen, welke het Fransche landschap en de Fransche steden tot onderwerp hebben.

PICCARD (Prof. A.) 16.940 METER BOVEN DE AARDE, MIJN OPSTIJGINGEN IN DE STRATOSFEER. (239) *f* 3.90. Geautoriseerde vertaling van Chr. A. C. Nell. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

In dit uitgebreide, keurig uitgegeven werk geeft de beroemde professor Piccard een wetenschappelijk verslag over zijn verschillende tochten met zijn stratosfeerballon in het luchtruim. De schrijver heeft opgezet om zich niet te verdiepen in al te zware theoretische beschouwingen maar om een populaire

verhandeling te schrijven welke voor iedereen bereikbaar is. Hier en daar gaat hij dit plan weleens te boven, maar dat vergeven wij graag aan dezen knappen metereoloog en de belangwekkendheid van dit lijvige boek wint er bij.

HAGENAAR (J.) EENVOUDIGE KORTE GOLF ZENDER. (22) *f* 0.75.
— KORTE GOLF ONTVANGER. (23) *f* 0.75.
— DRAAGBARE ONTVANGER. (15) *f* 0.75. Alle drie afbeeldingen tusschen den tekst en een bouwschema op ware grootte. Kosmos, Amsterdam.

Een drietal keurig uitgegeven handige boekjes! Zij, die eenige technische kennis en vaardigheid bezitten op het gebied van radio vinden hierin eenvoudig en duidelijk uiteengezet hoe een korte golf-zender, een korte golfontvanger en een draagbare ontvanger met weinig en goedkoope middelen te maken zijn. Het boekje van den draagbaren ontvanger zal wel de meeste liefhebbers aantrekken om het wonderbaarlijke dat men overal zijn toestel kan meenemen en ervan genieten.

HERWIG (A. J.) ZELF TUINIEREN. Uw tuin in bloemenweelde. (197) *f* 1.40. Practisch handboek voor liefhebbers voor het aanleggen van den tuin en het kweeken en verzorgen van bloemen, planten en vruchtboomen. Meulenhoff, Amsterdam.

De bekende deskundige A. J. Herwig uit Bussum heeft in dit handige boekje zijn verschillende artikelen en radio-lezingen bijeen verzameld om daarmede voor de vele liefhebbers van tuinieren een blijvende vraagbaak te geven. Met de mooie foto's is het een aantrekkelijk geheel geworden, dat zeker zijn weg wel vinden zal.

IMMINK DE LANGE (S. C.) HOE VERZORG IK MIJN KAMERPLANTEN? (96) *f* 2.75. Met foto's van W. L. Immink. Enschedé en Zonen, Haarlem.

Voor velen is het bezit van planten en bloemen in huis een rede tot voortdurende ergernis, omdat men niet weet op welke wijze deze te verzorgen. Het boek van mevrouw Immink de Lange geeft helder en duidelijk aan hoe men voor de verschillende mooie planten welke in een kamer opgekweekt kunnen worden behoort zorg te dragen. Wanneer men haar wenken ter harte neemt zal voor menigeen het bezit van deze fleurige kinderen der natuur een echte liefhebberij worden.

LOEB (E. A.) DE KLEINE CAMERA EN WAT MEN ER MEDE DOEN KAN. (108) *f* 2.75. Een leidraad voor den gebruiker van de kleine camera, zoowel voor den beginner als voor den gevorderden amateur. Met 107 illustraties naar foto's en teekeningen. Kosmos, Amsterdam.

De kunst van het fotografeeren is in deze dagen tot een bijzondere hoogte gestegen en het verbaast ons telkens weer opnieuw dat er met de moderne kleine camera zulke prachtige foto's te maken zijn. Het is daarom toe te juichen, dat de uitgeversmaatschappij Kosmos te Amsterdam dit keurige boekje heeft laten samenstellen, waarin zoo uitvoerig beschreven wordt, wat men met een kleine camera bereiken kan. De vele foto's tusschen den tekst zullen de liefhebbers van fotografeeren zeker tot een aansporing zijn om ook zoo iets moois te maken.

ROOSEVELT (Franklin D.) DE BLIK VOORUIT. (254) Geaut. vert. van J. van Reensema. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Politici, die bij het aanvaarden van hun ambt, uitgebreide rekenschap afleggen van hun plannen, zijn sympathieker dan diplomaten, die in hun oude dagen tot zelfverdediging memoires schrijven. Openbaarheid van bestuur is toch één van de goede beginselen der moderne democratie. De wijsheid, die van het parlementaire spreekgestoelte verkondigd wordt, dringt helaas niet meer tot het denk- en gevoelsleven van het volk door. Daarom hebben vele landen noodgedwongen het parlement — met of zonder afschaffing — door de dictatuur vervangen. En deze heeft het noodig door gesproken en geschreven

woord ook hoofd en hart van het volk te veroveren. Is het dan wonder, dat dictatoren als Mussolini, Hitler en Roosevelt behoefte voelen, van hun daden en hun voornemens rekenschap af te leggen, om het volk zijn voorafgaande sanctie te vragen? Roosevelts plannen richten zich, in verband met de Amerikaansche behoeften, meer op een economische heropbouw. Ook ons land kunnen deze beschouwingen veel leeren. Al was het maar, dat de leider van het vertechniseerde Amerika zijn steunpunt niet zoekt in technische formuleering, maar in leidende beginselen. Maar daarbovenuit beteekenen deze beginselen nog een breuk met het in ons land nog als opperste wijsheid geldende liberalisme. „Het land..... eischt, tenzij ik zijn meening misversta, krachtige volhardende experimentatie", in plaats van lijdelijk afwachten van de goede werking der eeuwige, onveranderlijke wetten der economie, die „van zelf" den toestand wel verbeteren zullen. Voor iedereen, die het verstaan kan.

BELART (Dr. U.), KELLER (Dr. Theo) en HEINERTZ (Dr. E. B.) OPKOMST EN ONDERGANG VAN IVAR KREUGER. (284) Nederlandsche bewerking van Mr. N. B. H. van Essen. *f* 4.50 en *f* 5.90. Geïllustreerd. Allert de Lange, Amsterdam.

Het geduld van een geleerde, verbonden met de scherpzinnigheid van een detective en de intuïtie van een vakman zouden noodig zijn, om het geheim Kreuger te ontsluieren; als men ten minste den psychologischen kant verwaarloost. Daarvoor in de plaats krijgen we als „de volledige opheldering van de zaak Kreuger" knap reporterswerk afgewisseld met voor een leek onoverzichtelijke opsommingen: dikwijls niets zeggende namen en cijfers. Vergelijkingsmateriaal ontbreekt volkomen, als men uitzondert enkele pagina's over vroegere wonderdokters: Cagliostro, Law, Strousberg, Hanau, Oustric.... Maar ook uit deze oppervlakkige algemeen bekende feiten is al veel te leeren. De man is een aartsvervalscher geweest, maar ook een slachtoffer. Zelfs de nagemaakte Italiaansche schuldbrieven, die niemand kwaad zouden gedaan hebben, zeker de fictieve boekingen zijn niets in vergelijking met de sociale misdaad van zoo'n reuzen-concern zelf. En toch hielpen staten, banken en kleine spaarders ijverig mee, om deze jacht naar macht en winst mee te maken en er profijt uit te trekken. Ja zelfs de internationale conferentie in den Haag werd door Kreuger voor mislukking behoed. Hebben de staten dan den plicht niet meer, eigen onafhankelijkheid te beschermen tegen de geldmagnaten? En moeten deze zelf, als burgers van een staat, niet beschermd worden tegen hun eigen hartstocht van begeerlijkheid, door hun de mogelijkheid te ontnemen, om zulk een machtspositie te verwerven? Men kan zelfs nog verder gaan en vragen: leert ons Kreuger niet, dat de naamlooze vennootschap als instituut eigenlijk een onding is en weer door traditioneel familievermogen en waar dit niet kan, door beroepsbezit moet vervangen worden? Misschien dat dan, mede door de herstelde en verstandig geleide vrijheid van drukpers de wereldmoraal, die op het einde van dit boek geen kooper meer vindt, weer van eenige waarde wordt voor de nationale en de wereldeconomie.

„TAO", UNIVERSEEL BEWUSTZIJN. 350 paraphrasen op de „Tao Teh King" van Lao Tsé door C. van Dijk. *f* 1.50 en *f* 2.25. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Van de wonderdiepe spreuken van Lao Tsé (604-500? voor Chr.) een der grootste wijsgeeren van China, worden hier door de bewerker de eerste 37 hoofdstukken van het eerste boek onder de m. i. minder gelukkige titel „Universeel Bewustzijn" de Nederlandse lezers aangeboden. Lao Tsé's werk dat als opschrift Tao : de weg en Teh: de deugd draagt, is een bijna geheel op eigen ervaring en diepe overpeinzing berustend werk, hoog uitstekend boven de veel populairder wijsheid van Khung-Fu-Tse (Confusius). De Thomas à Kempis van China zou Lao Tsé kunnen genoemd worden.

Het grondbegrip van zijn leer is Tao, wat gewoonlijk vertaald wordt door weg, baan; en Teh: deugd (ook wel weergegeven door de goede weg); de beleving, de praktijk. Oerprinciep aller dingen is Tao; Tao was in de beginne alleen, door Tao is alles geschapen; Tao's wezen vormt alles, Tao's kracht vol-

maakt alles. Met Tao één te worden door deemoed, begeertelooosheid en biezonder door daadloosheid (quietisme) is 's mensen doel.

'n Soort mysties-gekleurd pantheïsme is Lao Tse's leer. Of, en zo ja, in hoeverre Lao Tse in betrekking tot (resp. onder den invloed van) Indiese Brahmanen gestaan heeft, is nog een open vraag. —

Naast dwalingen bevat Lao Tse's werk een keur van korte, zinrijke gedachten; als voorbeeld verwijs ik naar de 10e en 16e spreuk, handelend over „Zelftucht" en „Het tijdelijke en het Eeuwige". Wat de vorm aangaat, kan men Lao Tse's werk 't best vergelijken met het oud-testamentiese „Boek der Spreuken". Of de Nederlandse bewerker er goed aan gedaan heeft, Lao Tsé's spreuken „ná te denken", ze zó over te zetten dat „deze Oostersche meditatie zich aanpast aan ons Westersche verstandsdenken" en daarbij ze te wringen „in een keurslijf van versvoet en rijm" mag ten stelligste betwijfeld worden. Daargelaten dat de vierregelige strofen soms banale rijmpjes worden, ware het m. i. beter geweest Lao Tsé's tekst weer te geven, z o n d e r aanpassing aan ons westerse „verstandsdenken", eenvoudig zó als de oude dichter-wijsgeer ze heeft neergeschreven. Lao Tsé's spreuken bevatten wijsheid en schoonheid voor alle tijden en volken.

LONGHAYE (L.) THÉORIE DES BELLES-LETTRES. 20 frs. 6e édition. Téqui, Paris.

Bij het verschijnen der zesde editie van dit bijna vijftig jaar oude werk van den katholieken philosoof en litterator P. Longhaye, trekt men onwillekeurig de schouders in, als om 'n nekslag te pareeren op de hardheid van z'n beschermend schouderblad. Want met de zekerheid dat 't nog niet eens 'n waagstuk is, gooit de uitgever 't ons tegemoet. We moeten ons laten uitlachen, omdat we om een soortgelijk boek vragen en 't niet maken, ondanks het bewustzijn dat Longhaye's boek eigenlijk te oud is en elke omwerking het nog meer bederft. Tegenwoordige menschen peuteren aan het détail, worden, zoodra ze dieper doordringen in de oorsprongen der welsprekendheid meer geleerden dan leiders, of plakken disparate knipsels tot een omvangrijk en verward drukvellenstapeltje samen. Doch zoolang we geen nieuwe philosophie der welsprekendheid, geen nieuwe synthese uit de vereeniging der christelijke ideeënleer, psychologie, philologie, moraal en esthetica samenstellen moeten we deze Summa van Pater Longhaye nog ter hand nemen, ook opdat ze een onzer geniale denkers en litteratoren drijve tot een aan deze tijd tot in de détails uitgewerkte Leer van het Schoone Woord.

MET JESUS. Een Bundel Christusgedachten uit de Engelsche mystiek door een Karthuizer. Met inleiding van Jos. van Wely O.P. (107) *f* 1.50. Romen & Zonen, Roermond.

Dit boekje, een uitgave der bekende sterserie, bevat een bundel Christusgedachten, Christusbeschouwingen van middeleeuwsche Engelsche mystici. Deze korte, selecte meditaties bezitten het frissche, onmiddellijke, devote, doorleefde dat de middeleeuwsche mystici kenmerkt. Het is geen woordklinkklank zooals latere devotieboeken ons zoo vaak bieden. Het voelbaar doorleefde ervan geeft het boekje zijn bijzondere waarde. Als persoonlijk te gebruiken gebeden- of meditatieboek zal het iedereen welkom zijn.

BREDA O.M.C. (P. Dr. Gregorius van) DIE MUTTERSPRACHE. Eine Missions- und religionswissenschaftliche Studie. (192) *f* 3.45. Teulings, Den Bosch.

Dit zal wel de eerste dissertatie van een Hollander zijn op het gebied der Missiologie. Pater Greg. van Breda behandelt hier de questie der taal in het missiewerk, der inheemsche taal van het te missioneeren land. Om zich van de belangrijkheid dezer questie te overtuigen herinnere men zich bijvb. hoezeer het Christendom zijn stempel op de Germaansche talen gedrukt heeft. Dit is slechts èen aspect der zaak, doch in dit boek wordt geheel de vraag van alle zijden onderzocht en belicht. Het is solied werk wat de schrijver gepresteerd heeft, een wetenschappelijke verhandeling van hoog gehalte. Daarbij leest het boek onderhoudend en is op elke bladzijde instructief. Niet

slechts voor missie-belangstellenden, maar ook voor taalkundigen heeft het boek zijn waarde.

RETZBACH (Anton) HET HERSTEL DER MAATSCHAPPELIJKE ORDE VOLGENS QUADRAGESIMO ANNO. (155) *f* 1.60. Bewerkt door Mr. G. Kropman. Dieben, Wassenaar.

Een korte aankondiging van dit handige, nuttige boekje moge volstaan. De titel geeft voldoende zijn inhoud aan. De groote lijnen der encycliek worden erin verduidelijkt en toegelicht. Het is natuurlijk geen breede studie voor vakmenschen, maar een vakkundige verklaring voor het katholieke volk, eigenlijk voor ieder katholiek, die geen tijd of gelegenheid heeft om de sociale questies van alle zijden te bestudeeren.

BROUWER (Dr. A. M.) JEZUS EN DE SOCIALE VRAGEN. (285) *f* 3.90 en *f* 4.90. Ruys, Zutphen, 1933.

Een zeer interesssante, eenvoudig en helder geschreven verhandeling over de prediking van den Zaligmaker omtrent allerlei maatschappelijke vraagstukken (ascese, naastenliefde, huwelijk, vrouw, eigendom enz.), geinterpreteerd in het licht der toenmalige maatschappelijke verhoudingen, met nu en dan een vergelijking met tegenwoordige toestanden en opvattingen, en soms een korte beschouwing over de ideaal-kristelijke denkwijze. Ofschoon zeer rustig en objectief, is het toch voor een breeden kring van katholieke lezers onmogelijk aan te bevelen, omdat het op protestantsch-bijbelsch standpunt staat en de leer der katholieke Kerk meestal onjuist weergeeft. Misschien dat het echter het klein getal geleerden, dat bevoegdheid heeft om dergelijke boeken te lezen, menige nuttige gedachte kan bijbrengen of verhelderen.

EHRENBURG (Ilya) ONS DAGELIJKSCH BROOD. Kroniek van het Heden. (143) *f* 0.90 en *f* 1.50. Vert. uit het Russisch door Else Bukowska. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1933.

In dit boekje schrijft Ehrenburg over het ongewone wereldeuvel, het teveel aan graan. Hij doet dat op zijn gewone handige wijze, als een die de heele wereld overziet, zijn stof tot in details beheerscht en achter alle coulissen gekeken heeft. Maar wij vertrouwen hem niet. Hij stelt het voor alsof Rusland het eldorado was: daar voert men nog graan uit en de menschen leven er gelukkig! Doch hij vermeldt niet dat Ruslands bevolking krom moet liggen, opdat de regeering graan kunne uitvoeren om met de opbrengst daarvan het dure speelgoed te betalen, dat deze zich in den vorm van hoogovens en andere reusachtige bedrijven door Amerikanen aan den Dnjepr en in den Oeral laat bouwen. Het is een misleidend propaganda-geschrift voor Sovjet-Rusland, dat ver bij de vroegere werken van dezen schrijver achterstaat. Ehrenburg heeft zijn besten tijd gehad.

DE MAN (Herman) OVER DE JODEN EN HUN VERVOLGERS. (67) *f* 0.75. Hollandia, Baarn, 1933.

Naar aanleiding van de Duitsche gebeurtenissen heeft Herman de Man een boekje over de Joden geschreven, waarin hij over zijn ras- en vroegere geloofsgenooten spreekt en warm opkomt voor hun goed recht.

ORTIZ ECHAGUE-SMIDT (Elisabeth) IK PLUK DE VRUCHTEN. (131) *f* 1.50. Tjeenk Willink & Zoon. Haarlem, 1933.

Een boekje met vaag pantheïstische beschouwingen, geschreven door een humanistische auteur, die op haar wijze de menschen van dienst wil zijn. Ondanks de vele goede dingen, die er gezegd worden, kan dit werkje wegens zijn onchristelijke „Einstellung" voor ons niets beteekenen.

De triomf der „luciditeit"?

door J. v. H.

Voor meer dan tweeduizend jaar werd de strijd om Troje bezongen op een wijze, dat de menschen nog altijd luisteren naar de stem van den blinden dichter, die zong van dood en leven, van lijden en moed en overwinning. Aan het andere einde van Azië, Groot-Azië, ligt een stad die veel volkrijker is dan het oude Troje en waar niet minder om bestaan of ondergang gevochten wordt dan eenmaal in de legendarische stad van Klein-Azië. Ook deze strijd is beschreven in nieuw epische vormen, in den roman van André Malraux „La Condition humaine". [1])

Om den geweldigen afstand te meten tusschen den verlichten West-Europeaan van vandaag en den rhapsode uit den vroeg-Griekschen tijd heeft men beide oeuvres slechts naast elkaar te leggen, de eeuwig jeugdige, stralende, almenschelijke Ilias naast de beperkte en beklemmende, zon- en ziellooze „Condition humaine".

André Malraux heeft een modelroman geschreven, scherp, helder, forsch, hard, een roman van staal en beton. Als een helderziende of slaapwandelaar gaat hij rond door de straten van Shanghai: alle deuren gaan voor hem open, hij hoort alle samenzweringen en gesprekken, kent alle geheimen van straten en huizen, proeft alle roerselen en drijfveeren der menschen en schrijft dit geschouwde neer in een taal, die zich strak spant van zinrijkheid. Er staat geen noodelooze zin, geen nutteloos woord in het geheele boek, wanneer men eenmaal de onmisbaarheid der beschreven scènes aanvaard heeft. De figuren rijzen in zeer concrete contouren uit den Shanghaischen chaos, de half-Japanees Kyo, aangewezen leider van den communistenopstand, bewust en vastberaden in het besef der menschelijke waardigheid, Tchen, de mysticus van het terrorisme, blind voor alle partijtactiek en berekening, extatisch zich lanceerend in de daad, de bezonken Gisors, voor wien alleen het lijden werkelijkheid is dat door opium bestreden wordt, de goede kamaraden Katow, Hemmelrich en May, de parasiet Clappique, de zakenkundige Ferral en de anderen. De afzonderlijke tafreelen zijn geschreven met penetrante klaarheid en beheersching: het allernoodigste wordt gezegd ter verheldering van den toestand en ter karakterizeering der sprekenden. De schrijver voert u met wijze tactiek langs straten en binnenkamers en bouwt zijn roman geleidelijk uit tot een breed aspect van den communistenopstand in '27. Dit enkele boek geeft een beter en ander inzicht in het eindeloos verwarde complex eener Chineesche grootstad in revolutie dan duizend courantenberichten. Malraux volgt een eigen procédé, dat der collectiviteit. Er is geen centrale persoon-

---

[1]) Gallimard. N. R. F. Paris, 1933.

lijkheid om wie de handeling zich concentreert. Er zijn figuren die beslissend in den loop der gebeurtenissen ingrijpen, die de revolutie leiden als een „volonté", er zijn er die ze ondergaan als een fataliteit. Maar iedere persoon en elke scène staan helder en omlijnd voor u: Malraux is thuis in de verwikkelde constructie van een revolutionnair even goed als in de perverste impulsen van den erotomaan. Zijn sterke plastiek valt op elke bladzij te bewonderen: elke trek verscherpt het beeld zonder dat hij ooit zijn sobere beperking prijsgeeft. Dialoog en beschrijving zijn klassiek van zakelijkheid, van rake aanschouwelijkheid. Nogmaals: een modelroman.

Doch dit exemplarische boek is ondanks zijn voortreffelijkheden het taaiste en onverteerbaarste dat ik sinds lang gelezen heb. Ik heb er mij tweemaal doorheengeworsteld, wat mij weinigen zullen nadoen. Het is van een zoo ennuyante dorheid en zielloosheid, dat al zijn volmaaktheden samenkrimpen tot een geraamte dat men liefst zoo spoedig mogelijk achter het gordijn zet. Niets leert duidelijker het verschil tusschen een dichter en een schrijver, een schrijver in den vermaledijden zin van het woord, dan de vergelijking van de Ilias en „La Condition humaine": de Iliasdichter, die de smarten en vreugden der menschen ziet en zingt met bewogen hart, die met de verbazing van den primitief staat voor het wonder van dood en leven, die den strijd om de stad aanschouwt als een tragisch spel van goden en menschen, een aardsch gebeuren waarin de hemel belang stelt, en den West-Europeeschen overvoeden intellectueel, voor wien het wonder „ziel" geen enkelen zin meer heeft, die voor goed is teruggekeerd uit Sprookjesland en allen primitieven eerbied voor wat van nature heilig en mysterievol is, verloren heeft.

Hoe zou Dostojefski, de schrijver der „Demonen", waaraan dit boek herinnert, dezen roman geschreven hebben? Hij had ongetwijfeld een veel minder kunstig boek geleverd dan Malraux, had zijn vizioenen van opstand en communisme veel minder logisch, oneindig verwarder en gecompliceerder neergeschreven; hij had ons onder zweepslagen door deze hel gejaagd en onvermoede afgronden opengescheurd. Er was wellicht een chaötisch boek ontstaan, vol raadselen en geheimzinnige diepten, maar zeker had hij een boek geschreven dat ontstelde en met sidderende hand gelezen werd.

Malraux' roman is genietbaar zooals een verslag van de zooveelste Internationale genietbaar is. Deze menschen hebben geen hart, geen ziel, hoogstens een stuk ziel; ze interesseeren slechts zoolang zij handelen of aan 't woord zijn, een bladzijde verder hebben zij alle belangstelling, alle boeiende macht verloren. Met luciditeit bouwt men geen roman op: het eigenaardige fluïdum, dat alles doorstroomen moet, dat menschen van vleesch en bloed vormt en de menschelijke verwantschap doet gevoelen, dat den lezer onmerkbaar en onbewust opneemt en meesleept in den ver-

haalstroom, ontbreekt hier bijna geheel. De schrijver werkt met ideeën in plaats van met zieldoorstraalde menschen. Voor Kyo is het Marxisme een „volonté", voor Gisors een „fatalité", voor Tchen een vernietigingsmystiek: op momenten van uiterste spanning voelen allen zich eenzaam. Ieder hunner staat anders tegenover den dood dan zijn naaste kameraad. Al deze ideeën zijn met bewonderenswaardige techniek in den roman verweven, doch het blijft een ideeënspel, een zeer kunstig en volmaakt koel ideeënspel; er is geen God of geen muze die deze menschen een werkelijke, bloedwarme menschenziel inblaast. De hartsslag versnelt zich nimmer tot hoogspanning.

Als het waar zou wezen dat voor een romanschrijver het kwade een dankbaarder stof is dan het goede, dat zonde en verblinding door den hartstocht een boeiender gegeven voor hem vormen dan deugd en zuiverheid, dan zou dit boek ontstellend zijn in zijn werking. Er ontbreekt nauwelijks èen zonde op het appèl. Alles wat door de menschheid doorgaans tot het kwade gerekend en zonde genoemd wordt, is hier veelvormig aanwezig. De zeven hoofdzonden treden er op in schrikwekkende gedaanten. Al deze menschen leven buiten eenig Godsverband in welken vorm ook, de Oosterlingen volgens kwalijk geadapteerde en bedenkelijke Westersche ideologieën, de Westerschen in vrijwel volkomen corruptie. Losgeslagen van God en volk en land en traditie leiden de meesten — Kyo is Japanees, May een Duitsche, Tchen is onchineesch, de meeste anderen zijn vreemdelingen — het bestaan eener ontwortelde intelligentia. Wat de zonde van het vleesch betreft, zoo is Malraux uiterst vrijgevig in het uitstallen zijner kennis van opgezweepte erotiek. Hier vooral demonstreert zich het een corrupte cultuur eigen gebrek aan eerbied voor het natuurlijk heilige. Het is een troosteloos boek dat rijkelijk inlicht over de droevige verhoudingen eener Aziatische grootstad, waar Westersch intellectualisme en Westersch bederf de volksaard hebben aangevreten. Maar ondanks die rijke verscheidenheid van het kwaad wordt de roman geen oogenblik boeiend of aangrijpend. Deze waarheid kan geen enkele nog zoo intelligente beschouwing verdoezelen: dat Malraux een boek geschreven heeft van enorme taaiheid, dat al zijn knapheid en schrijfkunst hem niet in staat stelden een roman te scheppen, die kan staan in den schaduw van den schaduw der groote romans van de laatste honderd jaren. Zelden heeft het ontworteld intellectualisme der twintigste eeuw zich zoo machteloos en bloedarm getoond als in dit modelwerk van André Malraux. Rationeel is er weinig tegen in te brengen, is het geheel te rechtvaardigen als een oeuvre dat zijn middelen en methoden met volmaaktheid doorvoert, dat bewust en berekend nieuwe wegen inslaat, maar wanneer de proef op de som wordt genomen, blijkt het maakwerk te zijn, een kunstig schrijfstuk, dat ontstond in de hersens van een vernufteling en niet in de zône, waar blijvende kunstwerken geboren worden, in de kern der ziel. Ik zou ieder

geroepene willen uitnoodigen de proef te wagen: hoeveel zullen er zijn die dit boek, niet om bijkomstige motieven, maar uit lezersgeboeidheid ten einde lezen!

De fout mòet schuilen in het vastloopen of in het verzanden eener mentaliteit. Er heeft zich in de laatste decennia een menschenslag gevormd, dat brekend met alle traditie, met alle geestelijke waarden en ideeëele goederen van het voorgeslacht, zich autonoom en bewust een intellectualistisch standpunt koos en zich volstrekt radicaal instelde tenopzichte van alle vragen, die vroeger als levenbeheerschend golden. Godsvereering en ethiek vervolgen zij met schuimbekkenden haat of dédaigneuzen spot. Alle vragers naar den „zin" van leven en dingen, alle strevers naar een doel, een buitenwereldsch doel, kortom allen die zich druk maken over het „hoogere", het ideëele of wat tot nu toe daarvoor doorging, vinden zij hoogst ridicule narren, misleide Don Quichots. Wat zij zelf willen is: een oprechte, sterke menschelijkheid, al wat daarbuiten valt, is larie. Op dit standpunt hebben zij zich vastgeschroefd, en hoe de wereld verder draait, kan hun weinig schelen. Mogen alle oude vormen en zienswijzen, alle burgermansidealen, alle hooggehouden instellingen als vaderland, huwelijk, familie en zoo verder instorten, z ij zweren bij dit èene: het eerlijke volop menschzijn. Maar zij verstaan dit als verwoede intellectueelen, dat wil zeggen: zij zullen geen vin verroeren om wereld of menschheid te veranderen; dit zou naar ethiek rieken. Zij verkondigen geen enkele doctrien, tenzij die der belachelijkheid van het vroegere; alle doctrien zou hen compromitteeren. Zij willen slechts leven, „zuiver" leven, zuiver van alle klam en slijmerig buigen en duiken voor anderen. Het autonome menschzijn, los van God en duivel, van heerschende denkwijze en conventie, met een inslag van Nietzscheaansch heroïsme: dit is hun ongeschreven wet. Als intellectueelen is dit eerlijke, van-alles-losse menschzijn hun geen vegeteeren: de geest is vaardig in hen en stoot voortdurend zijn verzenen tegen onvermijdelijke prikkels. Ieder mensch is gemeenschapswezen en woont ingebouwd in waarde-systemen, waaruit eenvoudig niet uit te breken is. Vandaar dat hun levenshouding noodzakelijk strijdbaar wordt en het gezegde van Malraux over Ferral in „La Condition humaine" letterlijk op hen past: „Son goût presque agressif de l'art, de la penseé, du cynisme qu'il appelait lucidité, étaient une défense." Vandaar ook hun verliefd spelen met het communisme, als de beste mogelijkheid om te ontsnappen aan de bindende normen om hen heen. Van het uiterste individualisme tot het uiterste collectivisme „il n'-y-a qu'un pas"!

De vloek van dit nihilisme is: dat het ontstaan is onder penridders, onder litteratoren. Voor analfabeten in het oerwoud zou zulk een leven tijdelijk door te voeren zijn, doch boekenmenschen, intellectueelen snijdt het onherroepelijk af en isoleert hen tot Papussen in een flesch. Hoezeer zij ook protesteeren tegen alle „litteratuur", tegen schoonheidscultus en „hoogere" dingen, zij

zijn het meest ontwortelde, houvastlooze en verletterde menschengenus dat er bestaat. De ijle lucht waarin zij ademen verdroogt de longen en verdunt het bloed. Geen mensch kan zich straffeloos van alle geestelijke traditie, van alle volksverband losscheuren; het noodzakelijk gevolg is: snobisme in een of anderen vorm. Belzebub wordt uitgedreven door een nieuwen Belzebub. Zulke menschen kunnen hymnen aanheffen, zeer rationeele hymnen natuurlijk, op een zielloos boek als „La Condition humaine", dat geschreven werd in dezelfde luchtledige sfeer waarin zij ademen. Hun verdroogde longen en verdund bloed hebben een ander kookpunt dan die van traditiegetrouwer stervelingen. Zij trachten alles te redden met luciditeit: maar luciditeit is in dèze regionen een soort bureaucratie. Getuige het taai voorbeeldige en voorbeeldig taaie boek van Malraux.

Had Malraux iets van de primitieve poëzie van Homerus in zich gevoeld, hij had Tchen tot een modernen Achilles, Kyo tot een Hector, Gisors tot een Priamus, May tot een Andromache en Clappique tot een Thersites omgeschapen en zoo een werk geschreven dat over honderd jaar nog leesbaar was. Maar in zijn moordend intellectualisme, zijn verdorrende luciditeit heeft hij menschen met te mager bloed opgeroepen, die niemand interesseeren. Zijn helden hebben hem zelf niet bezield, hem zelf niet gegrepen, hij heeft niet met hen geworsteld op leven en dood. Zulk een boek moest met bloed of met tranen geschreven zijn, niet met bureau-inkt. Al zijn volmaaktheden, die het tot een kostbare handleiding voor rechercheurs maken, zou men willen prijsgeven voor een diepere menschelijkheid. Het is zoo verbazend intelligent, zoo doorlicht en doorhelderd van intellect, dat men blind staat bij zooveel kunstlicht.

Dit boek heeft blijkbaar onverdeelde bewonderaars, hoewel ik niet geloof dat het er vele zijn. Om daartoe te behooren, moet men wel tot een graad van „luciditeit" en bewustheid zijn doorgedrongen, dat men tabula rasa gemaakt heeft met veel, zoo niet met alles wat tot nu voor schoon en groot gold. Men kan dit superioriteit noemen, het zou ook een ontsporing, een aberratie kunnen zijn, een zich losgemaakt hebben van gevoelens en zienswijzen, die primair menschelijk en onvervangbaar zijn. Het boven-de-massa-standpunt laat zich niet doorvoeren à outrance. De natuur is altijd sterker dan het redeneerend intellect en wint het steeds onvoorwaardelijk.

Wanneer een geesteswerk te zeer zijn ideeëlen zin verliest en ondergaat in wanhoop en verlorenheid, ontbreekt er iets van wat een geesteswerk niet ontbreken kan of mag. „L'humanité", zegt Malraux ergens, en deze woorden geven ongeveer de hoofdstemming van „La Condition humaine" weer, „était épaisse et lourde, lourde de chair, de sang, de souffrance, éternellement collée à elle-même comme tout ce qui meurt." Voor wie de menschheid

niet „éternellement collée à elle-même" is, is dit boek moeilijk te aanvaarden.

„Lorsq'un écrivain", zoo schrijft Jean Vignaud in „Le Petit Parisien", „même du plus réel mérite, nous présente une oeuvre romanesque, traitant des gens et des choses d'Extrême-Orient, on ne peut s'empêcher de penser à cette phrase du comte de Gobineau, ce singulier théoricien de la race nordique dont se réclame l'Allemagne actuelle: „L'Asie est un mets séduisant qui empoisonne ceux qui le mangent."

Tous ceux qui vantent l'Asie nous semblent, en effect, avoir été intoxiqués, soit sciemment, soit à leur insu."

---

boeken - schouw

STREUVELS (Stijn) DRIE RUSSISCHE NOVELLEN. (177) *f* 1.90 en *f* 2.50. Regenboog, Antwerpen.

Het zijn drie zeer lezenswaardige novellen van Michail Prischwin, S. Ssergejew-Zenskij en Maxim Gorkij. De novelle van den laatste is niet geschikt voor kinderen. Stijn Streuvels verdient meer dan gewone lof voor zijn vertaling. Die is zeer voortreffelijk geworden.

BORDEWIJK (F.) KNORRENDE BEESTEN. (48) *f* 1.— en *f* 1.25. De Gemeenschap, Utrecht.

Een „korte roman van een parkeerseizoen". De knorrende beesten zijn de auto's. Men kent wellicht het proza van Bordewijk, scherp, hard, bonkig, gewaagd. Zoo gaf hij zich in „Blokken", zoo in „Knorrende Beesten"; wat er voorvalt en passeert op en bij het parkeerterrein eener badplaats, heeft hij opgevangen en schrijft het neer in sterk beeldend proza. Een hoekje menschheid in grillige, wonderlijke belichting. De auto's krijgen dierlijk leven en geluid onder de hand van den schrijver.

PETRUS JOSEPHUS: IN 'T HEILIGDOM. (420) v. h. W. P. van Stockum en Zn., Den Haag, 1933.

Er hangt een wel heel erg bedompte lucht in dit Heiligdom. Het is een roman uit het Haagsche muziekleven uit de vorige eeuw en er heerscht een slappe, laffe fin de siècle-stemming in. In 't begin is dit boek alleen maar muf, maar later wordt het nog vuns bovendien.

De schrijver heeft met veel zin voor realiteit een stuk Haagsche muziekhistorie geschapen. Er zit zelfs sfeer in, doch er ontbreekt „Schwung" en vooral „Aufschwung" aan. Petrus Josephus kent zijn stof, maar hij komt niet uit boven die stof.

Voor muziekhistorici heeft dit werk waarde, dat een streng voorbehoud noodzakelijk maakt.

COURTHS-MAHLER (H.) EVA'S LIEFDE. (236) *f* 1.75 en *f* 2.40. Geautoriseerde Ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

Als het er op aan komt om een erfenis-kwestie zoo verwarrend in te wikkelen, dat het kluwen bijna niet uiteen te halen schijnt, en dan weer langzaam de draden los te peuteren, is Mevr. H. Courths-Mahler op haar best. Ook dit is zoo'n geval en daardoor is het boek als ontspanningslectuur voor een verloren uurtje geschikt.

Herman Gorter

door JOS. PANHUYSEN.

Henriette Roland Holst van der Schalk heeft een boekje uitgegeven over den dichter Herman Gorter, dat gedeeltelijk herinneringen bevat van een zeer schoone en hechte vriendschap, gedeeltelijk een studie is van Gorters dichterlijk werk. Er is reeds over Gorter geschreven en zeer veel zal er over hem nog in de toekomst geschreven worden, vollediger, misschien zelfs dieper indringend dan Henriette Roland Holst van der Schalk het deed, maar voor latere critici of biografen zal dit kleine boekje van groote waarde blijken. Er staan verrassende dingen in, niet het minst over den mensch Gorter, over zijn tweezijdigheid, zijn halstarrigheid, zijn menschelijkheid, over zijn mystische opvattingen over poëzie. Meer immers dan de schrijfster zich zelve bewust schijnt te zijn blijkt uit haar herinneringen en ook, zelfs hier en daar, uit haar critiek, dat voor Gorter de dichter vooral een ziener is. Ongetwijfeld zijn haar beschouwingen over de verzen van Gorter vaak vanuit een zeer groot aanvoelingsvermogen geschreven, maar toch, omdat zij dit zienerschap niet zoo volkomen in Gorter zag, bevredigt haar totaal-oordeel niet geheel. Zij zegt op het laatst van haar geschrift, dat Gorter, ondanks zijn scherpzinnigheid, geen groot denker was, zij kon nog verder hebben gegaan, zij zou hebben kunnen vaststellen, dat in het meest eigen werk van Gorter de gedachte, de doorvoelde idee, van vrij geringe beteekenis is. Juist daarom heeft ze de eenheid in zijn werk, ik zou haast zeggen, voorbij gezien. Dit is heel goed verklaarbaar, zij zelf immers is de dichteres der bezielde redeneering, zij peinst en peinzende komen haar de lichtende, verklarende beelden; begon zij niet met „Sonnetten en Verzen in Terzinnen geschreven", terwijl Gorter begon met het gedicht der oogen en het gedicht van het pure gevoel „Mei?" In „De School der Poëzie", de bundel van 1897, staan een vrij groot aantal sonnetten, die Gorter in zijn definitieve verzameling van 1916 niet herdrukte, en het is welbeschouwd niet zoo eigenaardig, dat Henriette Roland Holst van der Schalk juist deze sonnetten, op zijn minst tot het allerbeste wat Gorter ons gaf, wil rekenen, deze sonnetten namelijk zijn bezielde redeneeringen, waarin zooals Henriette Roland Holst zoo juist zegt, natuur en geestesleven elkander belichten en verklaren, zij lijken in veel opzichten op de prachtige sonnetten die de dichteres in haar bundel „De Nieuwe Geboort" publiceerde, maar Gorter had niet geheel ongelijk toen hij ze in de uitgave van 1916 wegliet, want eigenlijk zijn ze hem wezensvreemd. Er staat ergens in „De School der Poëzie" een klein gedichtje, poëtisch van minder beteekenis, dat het wezen van Gorter verklaart en dat tevens, begrijpelijkerwijze, laat zien, waaraan het werk van den dichter, on-

danks alle verschillen, waarop Henriette Roland Holst te sterk den nadruk legt, zijn eenheid ontleent.

Er siddert onder alles dat ik zie,
nog iets anders, en dat juist doet mij gaan
al dat andre voorbij mijn oogen, en
ik voel dat ik een van dat laatste ben.

Gorter voelde, — hij kwam daar niet toe door lange redeneeringen, maar hij voèlde het — dat hij een van dat „laatste", dat andere, was. Zijn gevoel wist dat reeds in „Mei", Henriette Roland Holst van der Schalk vergist zich, als zij vaststelt, dat Gorter ongeveer tot zijn 25ste jaar, als dichter althans, geleefd heeft als een slaaf van zijn zinnelijke indrukken en hartstochten, reeds voor zijn eerste dichtwerk is dit onwaar. Zeer zeker „Mei" is een verheerlijking van het zinnelijk waarneembare, nooit is het wisselend landschap en de zee van Holland zoo oneindig gevarieerd, zoo rijk, zoo prachtig, zoo volkomen stemmingsvol in poëzie weergegeven als in dit gedicht, maar ook hier reeds is „nog iets anders", een der prachtigste fragmenten immers is niets anders dan een vervloeking — en welk een vervloeking van de voortdurende begoocheling door de zinnen aan ons gepleegd.

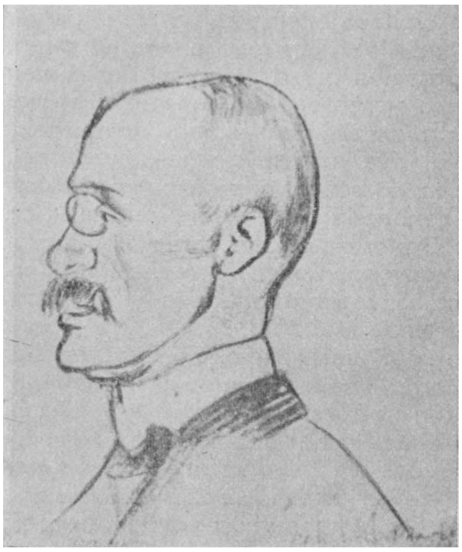

HERMAN GORTER

Te zien, te zien, dat was mijn vroeger brood
En drinken, en te hooren en te voelen
Wat rondom is, de hitte en de koele
Kleuren en ademhaling, die er gaat
Door heel de wereld, en elk wezen laat
Baden door zich en van zijn binnenst maakt
En brandt een oven, waar het helvuur blaakt.
Die verlangt voedsel, dat is 't wreed begeeren,
De opgesperde kaak, de hand die meer en
Meer grijpt en vingers haakt en grijpend kromt.
Die 't al verandert en verderft wat komt
In zijn bereik, die altijd anders wil
Wat is, die alles haat wat blank en stil
Eeuwiglijk is, ...

En daar haast onmiddellijk op volgt de verheerlijking van dat „andere", datgene wat is „de lucht gelijk, in heur afwezigheid voor 't oog en schijnarmoede", en wat Gorter de ziel noemt. Men heeft Balder, die deze vervloeking en deze verheerlijking uitspreekt de personificatie van de „Wereldziel" genoemd, Albert Verwey deed dit, Hugenolz en deze laatste haalde er de „Ode on a Grecian Urn" en Spinoza en weet ik wat niet al bij. Ik betwijfel of Gorter het werk van Spinoza toen al kende, maar ten slotte doet dat er weinig toe, ten slotte doet het er zelfs weinig toe of Balder de verpersoonlijking van de „wereldziel" is of niet, het is in elk geval zeker dat in Balder het bereiken van een doel wordt weergegeven, waarnaar Gorter zelf streefde, Balder kent het blijvende achter der dingen verschijning, hij bezit wat „stil en blank en eeuwiglijk is". Hij is echter niet bij machte mede te deelen wat dat in wezen is.

Dat alles is het niet, 't zijn woorden niet,
't Zijn dingen niet, 't zijn klanken niet, geen lied
Verbeeldt de zielsbewegingen genoeg.
Alles is beeld, is beeld van haar, en vroeg
Of laat valt het ineen in stof,......

„Mei" is een dooreenwemeling van beelden en indrukken, maar wel degelijk ook beeld van dit „andere", al deze beelden vallen echter, wat dit betreft, inderdaad ook machteloos in het stof. In de nu volgende periode van Gorters werk van zijn erotische tot en met zijn sensitieve gedichten begint een zeker wantrouwen tegen het beeld zich te vertoonen; als Gorter in „Mei" de zee beschrijft verbeeldt hij de stemmingen ervan in de meest uiteenloopende vergelijkingen, zij is nu eens een man, dan weer een kermis, dan weer een Grieksch theater of een huis in den nacht, waar onheil dreigt, zijn beelden worden hier haast tot kleine vertellingen; in de sensitieve gedichten van „Dagen" en de daaraan onmiddellijk voorafgaande wordt de zee-indruk bijna zonder eenige vergelijking, alleen door woordplastiek weergegeven. Hoewel minder sterk, is dit beeldwantrouwen, zooals ik reeds zei, ook aanwezig in de erotische gedichten, die terecht hoewel volgens mijn meening niet op geheel juiste gronden de bewondering wekten van Gerard Bruning. Gerard Bruning immers waardeerde deze verzen ook op ethische gronden en ik geloof dat een dergelijke waardeering hier, zeker direct, niet ter zake is. Wat echter Gerard Bruning terecht in deze verzen bewonderde is de onmiddellijkheid, onmiddellijk worden hier de gevoelens opgewekt door de gedachte of het aanschouwen der geliefde weergegeven, onmiddellijk ook het verlangen en in een verrassende onbevangenheid en eenvoud.

Ik was toen een arme jongen
met te groot verlangen.

Lange luchten kwamen gevaren
als lichte zeeëbaren
over mijn hoofd, over mijn hoofd —
mijn licht weenend hoofd.

In stede van het gewone beeld, de gewone vergelijking komt hier veelvuldiger en sterker — want ook in „Mei" was het er nu en dan al — iets dat eigenlijk geen vergelijking is, het gezicht, het visioen. Zeker men zou verkeerd doen te bestrijden wat Henriette Roland Holst van der Schalk in deze verzen constateert, ze zijn vaak van een verpuurde, maar onmiskenbare zinnelijkheid, maar reeds dit visionnaire duidt op nog iets anders, het hier uitgesproken verlangen dat naar een eenwording tracht met de geliefde..... „Zie je ik wou graag zijn jou",.......... wil in die eenwording nog iets anders, iets meer; reeds was het Gorter, als hij later nog eens heel duidelijk heeft gezegd:

Zooals in het hart van den Verliefde,
Binnen de gouden brand van zijn liefde,
Brandt de hartstocht van een grootre liefde,...

Ook in de erotische gedichten ziet men het streven naar hetzelfde, waar Balder van zong, ook hier dringt het hart naar het oneindige, en dit geschiedt zelfs in de sensitieve gedichten. Men kan Henriette Roland Holst tot op zekere hoogte gelijk geven en deze sensitieve gedichten en zelfs een goed gedeelte van de verzen van een volgende periode bijvoorbeeld „Een Klein Heldendicht" impressionistisch noemen, maar men moet daarbij altijd goed bedenken, dat het de beste, de werkelijke impressionnisten — niet hun epigonen — nooit om de kleine stemming om den indruk te doen was, maar om wat dien indruk in zich verschool. Doorheen die indrukken trachtte Gorter ook in die sensitieve verzen naar iets meers en verders, tot hij op een gegeven oogenblik bemerkte wat hij eerst later in dien befaamden uitroep beleed:

O God! ik sta aan den verkeerden kant.

Hij bemerkte namelijk, dat hij door een steeds subtieler ontleding van zijn gevoelsindrukken, steeds minder winst behaalde, dat deze door die ontleding steeds leeger werden, dat hij steeds verder af kwam te staan van zijn diepere doel. En nu begint wat Henriette Roland Holst zeer juist gekenschetst heeft als de „kentering", hij leert Spinoza's werk kennen, en in het eerst is hem dit zeker een verruiming, van het persoonlijke gevoel komt hij tot een schouwen, een geestelijk zien, van het individu komt hij tot het heelal. Hij schrijft na de sonnetten van Spinoza's leer, de sonnettencyclus, die, zooals ik reeds zei, zoozeer bewonderd wordt door Henriette Roland Holst van der Schalk, sonnetten, waarin persoonlijk zieleleven en natuuraanschouwing tot een schoone harmonie worden, Henriette Roland Holst van der Schalk waardeert in deze verzen vooral de concentratie, maar toch is deze concentratie in de verte zelfs niet te vergelijken met de aandacht en de concentratie van bijvoorbeeld de erotische verzen. Gorter is hier op

een vreemd gebied, statig mogen deze verzen zijn, inderdaad van een zekere klassiciteit, zij hebben niet die hevige aandachtigheid en vurigheid van Gorters allerbeste werk en dat kwam zeker ook omdat het Spinozisme in zijn strengheid, zijn gebondenheid en strakheid na de aanvankelijke verruiming voor Gorter toch een onnatuurlijke dwang beteekende. Hij zocht, hij wilde zulk een dwang zelf, ik geloof het gaarne, maar zijn onstuimig vrijheidsverlangen, zijn verlangen naar een menschheidstaat als in het gouden tijdperk van Ovidius, waarin wetten overbodig waren, zijn verlangen welbeschouwd naar een soort paradijstoestand, verbrak dien dwang telkens weer. Henriette Roland Holst van der Schalk bewondert zijn hymne aan de vrijheid,

O vrij te zijn! Met geene vaste banden
aan iemand vast.......

en terecht, want dit vers is niet alleen schoon, maar vooral ook een echt vers van Gorter. Deze vrijheid kon hij niet vinden in het Spinozisme, hij vond die, al zij het verre van volkomen en telkens opnieuw maar tijdelijk in zijn opvatting van het historisch materialisme en het socialisme. Hier immers ontdekte hij na de ontdekking in Spinoza's werk van het heelal, de menschheid, de gelijkheid der menschen, de groote broederschap. Dit was een buitengewone ontdekking voor dezen individualist, die eigenlijk, zelfs met deze ontdekking, zelfs in dit bewustzijn, toch nog individualist bleef tot het laatste toe; uit ieder der gedichten in het tweede deel van de „Verzen", uitgave 1916, kan men dit hooren, deze ontdekking werd hem een geluk, hij jubelt het uit inderdaad, in de lyrische gedichten niet alleen, maar ook in die idyllische voorbereiding van „Pan", „Een Klein Heldendicht". En wat de door Henriette Roland Holst van der Schalk zoozeer bewonderde sonnetten in hun bedachtzaamheid niet waren, worden deze verzen, wordt „Pan" vooral in hooge mate, visionnair. Ongetwijfeld in „Pan" zijn zwakke gedeelten, tamme beredeneeringen van het historisch materialisme, maar daaromheen breekt iets wat weinig met historisch materialisme te maken heeft, de verwezenlijking, zij het gebrekkig, van wat in „Mei" reeds werd nagestreefd, het heelalvervullende, in de menschheid uitlichtende visioen van het „andere", van een geestelijke schoonheid. „Pan", veel minder onberispelijk, is een grootscher gedicht dan „Mei", en het is de verdienste van Henriette Roland Holst van der Schalk daar met nadruk op te wijzen. Toch ziet zij dit visionnaire karakter van het werk zeker niet geheel. Zij wijst bijvoorbeeld op de herhaling van woorden als „kristal", „gouden" en meent dat deze een zwakheid van inspiratie aanduiden, deze woorden echter komen zeker niet het minst in de betere fragmenten, zij komen tamelijk gelijkelijk verspreid in het geheele werk voor, men hoeft ze slechts te tellen. Gorter is een visionnair, in „Pan" vooral, en dit werk toont ook in het gebruik van dergelijke woorden, maar niet daarin alleen, zeer veel overeenkomst met het werk van een anderen visionnair: William Blake.

Men hoeft slechts het gedicht dat begint:

Vanuit een nieuwe wereld treedt
een man mij aan met enge kleed,.....

te vergelijken met sommige gedichten van Blake om dit in te zien. Bij Blake en bij Gorter zijn woorden als „kristal" tot vaste symbolen geworden met soms meerdere, maar altijd vaststaande beteekenissen. In Gorters „Pan", evenals in Blake's „Prophetic Books" is de wereld omgeschapen tot een geheel andere wereld met andere menschen en dieren en planten, bergen, rivieren en steden. In de wereld, waarop wij leven zijn geen arbeiders als op Pan's aarde, vergaderingen als daar worden er niet gehouden, en ook de stakingen en revoluties zijn er anders evenals de uiteindelijke omwenteling hier niet zoo bestaanbaar is. Juist omdat hij visionnair was, bleef Gorter ook in de broederschap van het socialisme ten slotte een eenzame. Het verlangen naar het „andere", naar een paradijsstaat heeft Gorter in „Pan" bijna voor zichzelf tot een bevrediging gebracht door in dat gedicht zelf een paradijs te maken. En hier valt nog een overeenkomst met Blake op te merken, ik wijs er op met een zekeren schroom en zonder de persoonlijkheid van Gorter er direct, in het minst in te betrekken, juist in de verhevenheid van „Pan" schuilt iets satanisch als in sommig werk van Blake, er is soms iets in, dat op naäping van het goddelijke lijkt.

---

boeken - schouw

PHILIPS OPPENHEIM (E.) MISDAAD AAN DE RIVIERA. (224) *f* 1.— en *f* 1.50. Vertaald door A. Vuerhardt-Berkhout. Bruna & Zn., Utrecht.

Allerlei vreeselijke misdaden worden door een Amerikaansche bende, waarvan de leider op een betooverend kasteel aan de Cote d'Azur woont, gepleegd. Zij worden tegengewerkt door een allerbekoorlijkst jong meisje, dat haar broer heeft zien vermoorden door hen. „Opwekkende" vacantie-lectuur dus. Rijpere lezers.

SUTHERLAND (Joan) HET SPEL TE VER GEDREVEN. (318) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van L. D. A. P. van Son. Kruseman, Den Haag.

Alweer een boek, waarin met de ontbindbaarheid van het huwelijk een spel gedreven wordt. Er komt zelfs een Anglikaansch geestelijke in voor met Katholieke!! neigingen die het verdedigt, dat zijn stiefzuster van haar man is weggeloopen, omdat zij van een ander zegt te houden. Dit stiefzusje is een doodgewone flirt, die een man in haar net gevangen heeft en hem wijs maakt, dat hij haar behoort te trouwen. Een ongeval in de familie redt Desmond Harbyn uit de strik. Er behoort een goed onderscheidingsvermogen voor om dit boek zonder hinder te kunnen lezen.

Onder 4 oogen met Mr. Frans Erens

door AD. SASSEN.

In Limburg — het geboorteland van Erens — trekt het gisteren en vandaag zich wonderlijk samen. Ergens op een plein, onder de schaduw van een romaansche absis, tusschen de muren van een bouwval, in een galerij met Toscaansche pijlers of langs de flanken der zonnige heuvels. De wind brengt het mee, het vloeit ineen, en plots staat het verleden wonderlijk dicht vóór uw oogen.

De zon trekt achter de wolken, en daar ineens, in het zelfde licht waarvan de dalen boordevol staan, wolken de Romeinsche legioenen voorbij langs de Limburgsche heiwegen. In hun divisies waart de heilige besmetting van het kristendom. Zij bregen het mee van over de bergen; op hunne hoofden vochtigt nog het water van het versch ontvangen doopsel.

In hun gevolg komen de illegale geloofsverkondigers, die de boodschap melden van het Lam, welks Bloed de wereld wasschen zal. Het Bloed dat nu als een prille, bevruchtende lente neer zal regenen op het witte Limburgsche land; naast de villa's der vreemdelingen gaan langzaam de kerken en kapellen verrijzen.

Twintig heilige bisschoppen telde Maastricht. Zij waken en bidden om het behoud van hun goede volk. Het graf van Servaas brengt de germaansche en latijnsche menschheid samen. Zóó werd de Limburgsche grond een grensgebied, een transito-land der geestelijke en der materieele goederen. Siegfried als Aeneas verschenen hier beiden achter de heuvelkammen; de lastpaarden met hun vrachten aan oostelijke en westelijke producten doortrokken gelijkelijk dezen bodem.

Deze omstandigheden hebben de vorming van den Limburgschen geest zeer sterk beïnvloed.

Zij werden de oorzaak dat van alle Nederlanders de Limburgers de meest assimileer-krachtige èn de meest assimileerbare persoonlijkheid bezit.

* * *

Een vroegere boerderij aan deze weg tusschen Houthem St. Gerlach en Valkenburg is het woonhuis van Frans Erens.

De muren zijn wit; het houtwerk is geschilderd in het fransche-groen dat hier zeer gebruikelijk schijnt.

Waar zich vroeger de traditioneele mestvaalt bevond, is nu een vaste deel, bestrooid met löss-kleurige kiezel.

Mevrouw Erens verwelkomt mij.

Op een afstand reeds zie ik de oude lettré zitten. Ik kom dichterbij. De schrijver staat met moeite op; ik zie een kalm, gereserveerd gelaat, vriendelijk en vol bonhomie. Om zijn hals ligt een losse, appelgroene das.

Hij begroet mij zeer hartelijk, en reeds spoedig raakt het gesprek vlot.

De kamer waarin wij zitten is laag. De ramen zijn klein en laten een koel, gedempt licht door. Ik zie werk van zijn jeugdvriend, de schilder Isaäc Israëls aan den wand; een aquarel van de zeedijk, goudelend en schaduw-zwart. In de sfeer waarin de dingen er uit hebben gezien toen onze avonden nog goeddeels verlicht werden door den zacht-gouden schijn der petroleum-lampen.

Ik zal straks Erens' portret, door Breitner geschilderd, in een andere kamer zien. Het gezicht is daar nog vol; de oogen lijken eenigszins verzonken achter de oud-modische lorgnet.

Naast het portret van Breitner hangt er een van Willem Witse.

Deze namen hebben meer dan gewone zin in dit milieu.

Zij wijzen er op dat de eigenaar van deze doeken een man van smaak was. En wáár vond men katholieken van smaak in de 80er, 90er-jaren van de vorige eeuw! Hier en daar een enkele, een eenzame als Diepenbrock. In het

Limburg-nummer van „De Gemeenschap" heb ik destijds de motieven trachten aan te geven waarom Erens in stede van zich in het Roomsche milieu van die dagen te weren, er de voorkeur aan gaf een alleenstaande voortrekker te zijn.

Wat hij er mee bereikt heeft? Dat katholiek niet langer per se synoniem behoefde te zijn met achterlijk.

Deze niet-militante natuur schuwde echter den schellen wapenrok der partij-politieke „Roomsch-is-troef"-bataljons. Hij was een man zonder korporaals-inborst; integendeel hij was een bekwaam en talentvol officier. Een erudiet die altijd meer bewondering heeft gehad voor Thym dan voor Schaepman.

Zonder het werk van den laatste te verwerpen, moest het mogelijk zijn in dit land den eerste grootere liefde toe te dragen dan den andere, (wetende dat ook de politiek de inspiratieve elementen der verbeelding niet ontberen kan,) zonder dat men daardoor op de lijst der verdachten komt te staan.

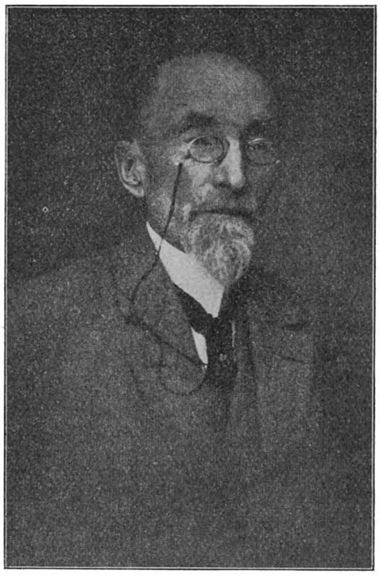

MR. FRANS ERENS

* * *

Ik begin mijn vragen te stellen:

— Debuteerde U in de Nieuwe Gids?

„Neen, ik schreef daarvoor reeds in „Minerva" en in „De Groene Amsterdammer"."

Ik vraag hem naar zijn ervaringen uit den tijd die voorafging aan het contact met de lieden van '80.

Erens' magere hand gaat langzaam wrijvend over het beenige, hooge voorhoofd. Hij is klein zooals hij daar zit: ineengekrompen door het pijnlijke fleerecijn. Hij is een goede vieux soldat die gaarne de wapenfeiten en anecdoten van het voorbije leven herdenkt.

Met een sterk nasaal geluid en zeer regelmatig vertelt Erens dan: „Ik kwam in die dagen uit Parijs. Van al de jonge letterkundigen in Amsterdam was ik de eenige die het Parijsche opkomende literatuurleven kende.

Ik was daar lid of habitué van verschillende literaire clubs als de „cercle des chanoix", waar de kellners in het costuum van académicien rondliepen. Daarom wou Barrès daar nooit verschijnen, omdat hij bang was zijn carrière als candidaat-lid der académie en anderszins te schaden.

Verder frequenteerde Erens de cercles des Hirsutes, des Gringoires en de salon van de Poolsche danseres Marie Kryzinska. Daar kwam ook Jean Moréas. Maurice Barrès vroeg Erens hem aan Moréas voor te stellen, hetgeen Erens deed. Van dien tijd dateert de vriendschap tusschen die mannen en zij hadden hun vriendschap te danken aan een buitenlander.

Het viel Erens in Amsterdam op hoe men daar haast niets van de eigentijdsche en even daaraan voorafgaande Fransche literatuur kende. Erens is de eerste Nederlander geweest die een essay over Baudelaire schreef.

— Mijnheer Erens, U heeft eens geschreven: Voor den echten Katholiek is de toegang tot de kunst voor een groot deel gesloten, daar deze hoofdzakelijk uit de kwade menschelijke passies wordt gevormd, d.w.z. uit de zonden. Zoo is het in gedachten naleven daarvan voor het intieme godsdienstige gevoel niet bevorderlijk en te vermijden en zal het bereiken van het beste in de kunst voor den katholiek moeilijker zijn dan voor hem die niet is gebonden."

— Handhaaft U dat oordeel nog steeds. Het lijkt mij in zijn a l g e m e e n h e i d onjuist.

Erens antwoordt: de kunst, die in de dagen dat ik dat schreef, d e kunst was, was de naturalistische. En wat die aangaat handhaaf ik mijn oordeel."

Mevrouw Erens weet haar man dan de mededeeling van een volkomen onbekend feit te ontlokken n.l. dat hij Frans Erens een door hem zoo goed als voltooide naturalistische roman heeft verbrand om redenen die verband houden met de hierboven aangehaalde meening.

— Wie lijkt u de belangrijkste der Nieuwe-Gids-groep?

„Van Deyssel is ongetwijfeld de grootste. Niet door zijn ideeën, maar voornamelijk door zijn geluid en toon, en als echte Hollander.

Wij spreken dan nog over het naturalisme. Het blijkt dat Erens in wezen nooit naturalist is geweest maar eerder altijd een groote hang naar het visioenaire en fantastische heeft bezeten.

„In mijn scheppend proza heb ik den rhythmus der beweging in het Nederlandsch trachten te brengen. Ik heb gemeend dat er een tusschenland bestaat, een punt waar poëzie en proza elkaar ontmoeten. „Zeedijk" in „Dansen en Rhythmen" is daarvan volgens mij het meest geslaagde stuk.

Later heeft Roosdorp mij trachten na te volgen, hetgeen bewijst dat hij niet de initiator is, waar hij wel eens voor is aangezien.

Ik vraag Erens dan of hij zonder voorbeeld dit „rhythmisch proza" schreef en of niet de Poèmes en prose van Baudelaire of Gaspard de la nuit van Bertrand hem geïnspireerd hadden.

„De „Poèmes en prose" van Baudelaire heb ik nooit kunnen bewonderen en „Gaspard de la nuit" heb ik pas vrij kort geleden voor het eerst gelezen."

Na deze duidelijke afwijzing vraag ik den kriticus Erens naar zijn richtlijnen.

De zeer harmonische natuur, die Erens in zijn kritieken steeds blijkt te zijn, antwoordt mij dat hij altijd naar het hoofdmoment in den behandelden schrijver heeft gezocht, daar, waar diens creatieve kracht zich het volledigste diende te openbaren.

— Heeft U zich steeds volkomen aan de letteren kunnen wijden?

„Neen, ik ben twee jaar advokaat in Amsterdam geweest, daarna griffier in Oostburg. Ik woonde toen in Sluis. Dat stadje was een punt van samenkomst destijds van zeer veel artiesten. Ik heb daar Gustave Kahn ontmoet, de schilder Claus en vele anderen.

Ik ben drie en half jaar griffier geweest. Maar daarna heb ik de rechtzaal vaarwel gezegd en heb me verder alleen aan de literatuur gewijd.

Mijn eerste werk was toen het vertalen van Augustinus' confessiones, een arbeid die ik in tien maanden voltooid heb."

Met de „Van onzen Tijd"-groep heeft Erens, naar hij mij mededeelt geen contact gehad. Wel heeft hij deelgenomen aan de mobilizeering der katholieke krachten welke in de conferenties in het dorp Klaarenbeek haar uitgangspunt vond. Later is dit werk geconsolideerd in de vereeniging tot bevordering der wetenschap onder de katholieken van Nederland.

Deze deelname is een van Erens actieve daden geweest. In wezen was hij echter nooit de man der onmiddellijke actie. Hij was de beschouwende, „de strijder voor het aanzien en de eer van het menschelijk intellect".

En wat de oergrond van zijn natuur aangaat: „de fond van mijn wezen is het Duitsche geweest. Het is nu samengegroeid met het Nederlandsche. Maar de klank van de liederen van Schubert b.v. zit mij het diepst." Met de moderne literatuur zoowel van ons land als van Frankrijk is Erens niet meer volledig vertrouwd.

Hij beperkt zich tot de letterkunde van eigen tijdgenooten: „men moet trancheeren!"

Zijn meest geliefde literatuur is Chateaubriand en de Lamartine, en hij houdt zich de laatste jaren vooral bezig met de studie van bepaalde literaire problemen; zooals: hoe is het te verklaren dat het begin van Schillers Don Carlos: „Jetzt sind die schönen Tage von Aranjuez zu Ende" zulk een groote bekendheid hebben gekregen. Hij publiceert de resultaten van deze overpeinzingen onder den titel: Invallen. Verder arbeidt hij aan de publicatie zijner mémoires.

Ik ga afscheid nemen. Deze uren hebben mij dichter bij den mensch Erens gebracht. De man, die ik vond, beantwoordde volkomen aan het beeld, dat ik mij uit zijn werk van hem gevormd had. Een 76-jarige met een zeldzame jonge onbevangenheid.

Ik ga heen, in het gelukkige bezit eener schoone en warme herinnering.

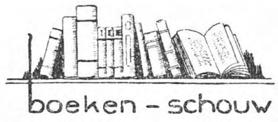

LAND (Annemarie) MELODIE DER LIEFDE. (235) *f* 1.60 en *f* 2.25. Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

Deze schrijfster goochelt met echtscheidingen in haar boeken als wijlen Okhuysen met eieren en gewoonlijk laat zij de gescheiden paren ongelooflijk gelukkig worden in hun tweede huwelijk. Dit is in dit boek nu eens niet het geval.... de moeder van Jutta begaat de fout haar degelijken man te verlaten voor een lichtzinnig artist en Jutta moet veel leed doorstaan als gevolg van deze misstap harer moeder. Er loopt dus een tikje steviger draad door dit weefsel en daarom kunnen wij het bruikbaar achten voor ouderen.

KOENEN (Marie) PARCIVAL. (159) *f* 1.— „De Spaarnestad", Haarlem.

Heeft er wel ooit iemand zóó de Parcival-sage weergegeven als onze Nederlandsche schrijfster: Marie Koenen? Hoevelen hebben de prachtige taal en de zuivere bewerking van deze Graal-sage reeds genoten en bewonderd. Deze derde uitgave wijst erop dat dit mooie boek in deze al te luchtige tijd nog door velen gelezen wordt, een bemoedigend verschijnsel!

ORCZY (Baronesse) EEN VROOLIJK AVONTUUR. (246) *f* 2.50. — VAN EEN DER VOLGELINGEN VAN „DE ROODE PIMPERNEL". Uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus Jr. Blankwaardt en Schoonhoven, Rijswijk.

De ridderlijke avonturen van „de roode Pimpernel" werden eenige jaren geleden verslonden en wij kunnen niet anders doen dan ook dit boek een zelfde lot toewenschen. Het verhaal bevat een episode uit de Guerilla-oorlog der Chouans, waarin een der zich dood-vervelende volgelingen van Sir Percy Blackeny de hoofdrol vervult. Hij moet eenige gewichtige papieren aan den pretendent der Fransche troon brengen en loopt daar in tallooze gevaren tegelijk zijn levensgeluk in de armen. Een opwekkend, goed geschreven, prettig boek.

RODNEY (Clive) GEVAARLIJK SPEL. (245) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. Ned. bewerking van Dicky Wafelbakker. Z. Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Dit „mysterieuze boek" is er een van die bedenkelijke soort, waarin de goedkoope sensatie opgediend wordt, gekruid met allerlei prikkelende toespelingen van erotische aard. Het mysterie is niet buitengewoon geheimzinnig, de auteur behoort niet tot die scherpzinnige detective-story-schrijvers, die een roman weten neer te pennen, waarin de ontknooping werkelijk een climax vormt. De millionair Burgand, die van zijn vrouw gaat scheiden om zijn „bekoorlijke" secretaresse te kunnen trouwen, het advies van zijn dokter opvolgend, die hem aanraadt om zijn genezing van zenuwzwakte bij „wijn, vrouwen en gezang" te zoeken, is niet zoo bijster sympathiek, het troepje tooneel-figuranten, dat de schurken-rol vervult, geeft 'n dwaze vertooning, en zoo zouden wij kunnen doorgaan..... laten wij liever ronduit zeggen, dat dit lectuur is, die in de kachel thuishoort.

FRANSCH

PEYRÉ (Joseph) LE CHEF à L'ÉTOILE D'ARGENT. Roman. 15 frs. Grasset. Paris, 1933.

Deze schrijver van koloniale romans is of was blijkbaar officier in het Fransche bezettingsleger in Noord-Afrika. De spannende avonturen, de gevaarlijke tochten, de précaire situaties, die de koloniale troepen dagelijks ondernemen of ondervinden, bieden rijke stof voor een schrijversnatuur.

Joseph Peyré beschrijft in bovengenoemd boek den toestand in de Noordelijke Sahara bij het uitbreken van den wereldoorlog in '14. De Fransche troepen werden zooveel mogelijk teruggetrokken om het oorlogsfront te versterken, van uit het Oosten werd de Heilige Oorlog gepredikt en de inheemsche stammen kwamen in opstand. Een der episoden uit deze woelige tijden vormt den inhoud van dit boek. Het ontbreekt niet aan spanning en avontuur. De schrijver heeft alles van te nabij meegemaakt en heeft te veel schrijversroutine om niet een boeiend verhaal aan te bieden. Litterair is het geen boek van verrassingen of buitengewone verdiensten, maar een goed gecomponeerd en goed geschreven relaas van niet alledaagsche gebeurtenissen. De Oostersche wereld met haar geheimzinnigheid vormt er een belangrijk element van. Het drietal getrouwen dat de eigenlijke dragers van de gebeurlijkheden uitmaakt, staat in scherpe en zeer menschelijke contouren voor ons.

DUVERNOIS (Henri) A L'OMBRE D'UNE FEMME. Roman. 15 frs. Grasset. Paris, 1933.

Henri Duvernois heeft met dezen roman den Academie-prijs gewonnen. De romankunst staat op het oogenblik niet hoog in Frankrijk, anders had men een dergelijk middelmatig boek niet bekroond. Het is een niet onverdienstelijke roman: structuur en intrigue zijn zelfs vrij origineel, maar overigens biedt hij niets nieuws of ongewoons. Een gedésillusioneerde vertelt er zijn levensloop in en beschrijft er een zeer eigenaardig soort menschen, vaganten, uitgestootenen, aan den rand der maatschappij levenden, die tot geen enkele klas hooren en zich nergens heelemaal thuis voelen. De kinderen dezer maatschappelijk wilden brengen het echter verder en het huwelijksleven tusschen twee dezer, Mariette en den verteller, wordt door Henri Duvernois zeer openhartig, te openhartig beschreven.

Duvernois voert ons gewoonlijk onder klasseloozen, onburgerlijken en beschouwt zijn wereld dan met weinig welwillenden blik. Ook hier zijn de menschen insecten en parasieten; van eerbied voor het evenbeeld Gods is geen sprake. Het natuurlijk heilige wordt al te onwaardig door het slijk gehaald. De men-

taliteit, van waaruit deze roman geschreven is, deugt niet en daarom is zijn lectuur te ontraden. De Fransche academie had een gezonder werk moeten en kunnen bekronen dan dit bedenkelijke vervalproduct.

MAZIÈRE (Alice la) NOUVELLE ESPAGNE. Etude critique. 12 frs. Editions Baudinière, Paris, 1933.

Alice la Mazière heeft, vermoed ik, als journaliste Spanje doorreisd en het verslag harer bevindingen gebundeld. Heel belangrijk of diepgaand is haar studie niet: zij blijft zoowel in de beoordeeling der menschen als der toestanden aan de oppervlakte. Het is voor haar een axioma dat het Spaansche volk tot voor korten tijd zuchtte onder de tyrannie van koningschap en clergé, maar onlangs te herademen begonnen is in den lente der vrijheid. Rooskleurig echter is deze lente al lang niet meer en de nieuwe regeering verkeert in een vrij netelige positie, wat de schrijfster onomwonden toegeeft. Wat de schrijfster vertelt over Barcelona en Madrid, over de samenstelling der politieke partijen en den agrarischen nood der bevolking gaat niet uit boven een allereenvoudigst courantenverslag; van een „étude critique" is nauwelijks sprake tenzij op het titelblad.

DUITSCH

FLAKE (Otto) HORTENSE, ODER DIE RÜCKKEHR NACH BADEN BADEN. (403) G. Fischer-Verlag. Berlin.

„Hortense, oder die Rückkehr nach Baden Baden" heet dit boek. Dit laatste is, natuurlijk ongewild, dubbelzinnig. Het werk is immers ontegenzeggelijk een „Rückkehr" en zelfs een „Rückkehr" naar de tijden, dat Baden Baden nog in het brandpunt der Europeesche belangstelling stond, d.w.z. vóór dat de speelbank er gesloten werd; wat, meenen we, in 1872 is gebeurd. De „Rückkehr", waar we hier echter, schertsenderwijs, op zinspelen is er een, die ons omtrent het boek als zoodanig in de gedachten komt. Wij mochten hier eerder reeds het vermoeden opperen, dat we in Duitschland, ook op het gebied der belletrie, wel spoedig weer „thuis" zouden zijn. Het gemiddelde van alle ware en onware krantenberichten plus de onaantastbare betrouwbaarheid der Duitsche radio-uitzendingen, welke we dagelijks door ons, dan tot luidschreeuwer gepromoveerd apparaat kunnen beluisteren, bevestigen dit vermoeden. Voor de beoordeeling van Duitsche boeken brengt het dit ongemak mede, dat men een ouden turf niet meer van een „Neuerscheinung" kan onderscheiden.

Men kan best te doen hebben met een manuscript, dat een Hitlerjungen in zijns grootvaders kast heeft gevonden, ofwel met de jongste publicatie van een overtuigd en geheel ontwaakten Germaan. In het onderhavige geval weten we slechts toevalliger-

wijze, dat het geen boek is van vijftig jaar geleden. De schrijver ervan schreef meer van zulke dingen, ook vroeger al. Maar toen verschenen er in Duitschland boeken, die eigenlijk óók wel de moeite waard waren, zoodat wij, als buitenlanders, niet gauw aan Otto Flake toe waren.

Hortense is een saai mensch. Haar levensloop is niettemin van ordinaire opzienbarendheid. Uit deftig milieu gekomen gaat zij er vandoor, tot in Amerika toe en komt dan terug. De schrijver boeit ons niet met het geval. Het verhaal is niet belangwekkend en alleen een zeer begaafde pen zou van de figuren nog iets hebben kunnen maken. Maar die begaafde schrijverspen heeft dit boek niet geschreven. Wij ontmoeten er nochthans allerlei befaamd geworden personen in, die in dien tijd de speelbank van Baden Baden bezochten.

„Machen Sie Ihren Abendspaziergang?" fragte Turgeniew.

„Die Wahrheit zu sagen, ich weisz es nicht. Der Tag brachte einige Erregungen, mit denen ich nicht fertig werde."

Met zulke praatjes, die Hitler evengoed als Turgeniew had kunnen houden, worden we om de haverklap bezig gehouden.

Opmerkenswaard is nog, dat in het boek allerlei chauvinistische zaken worden te berde gebracht, zooals het feit, dat er in Baden Baden op sommige plaatsen Fransch gesproken wordt, — wat voor zoo'n plaats vrij natuurlijk was, — en dergelijke nonsens meer. De meisjes zijn zéér blond. En hun vader die achter hen loopt: „Sieht auch sehr germanisch aus!"

„.... ein Stück nationalen Ruhmes lebt in diesem Roman wieder auf", aldus wordt het boek aangekondigd.

En dus past het ons verder eerbiedig te zwijgen. In Duitschland zal het boek 't wel doen; daar is men er murw voor. Doch wij moeten afzien van iedere bewondering. F. A. Br.

LUHMAN (Heinrich) DAS HUNGRIGE LEBEN. Staackmann, Leipzig, 1933.

Of 't puur kunst van zich in te leven is of eigen ervaring, weet ik niet; maar zeker is het dat het aan Luhmann gelukt is om met overtuigende sterkte het jonge geluk te bezingen van een pas getrouwde jonge man, van een man, die z'n heilig grootsch menschengeluk veroverd heeft door duisternis en droefheid heen. Dat is iets geweldigs: het is echt! Het is het lied, dat men telkens weer hoort van uit de binnenkamers der jonge liefde: alles is licht, alles is warm, droeve herinneringen zijn gebaad in de gloed van het gelukslicht van het heden, dat alles nieuw maakt en mooi.

Toch lijkt het wel bewuste kunst van inleving te zijn, want het boek is buitengewoon kunstig opgebouwd: begin en einde komen feilloos zeker naar elkaar toe. Een jonge dokter begint aan z'n boek van herinneringen als hij terugkeert van een kleine huwelijksreis en daarmee eindigt 't ook. Telkens speelt door de herinnering het heden van het geluk.; telkens moet hij weer denken

aan z'n Beate, die hij bij zich weet; telkens moet hij zingen van de wereld en het leven, die vol vrede en zaligheid, vol van 't wonder der geuren en het licht niets dan schoonheid geworden zijn. Frappant is het dat alle personen in het boek de schoonheid liefhebben. Zijn geniale, maar erfelijk belaste vriend Hubertus eindigt z'n tragisch leven met de lofzang: „Prijst alle wateren". Zoo ook is de oude kurassier een man die gevoelig is voor alles wat mooi is in de natuur. Zoo zijn hartstochtelijke vriendin Hanna, zoo de strenge schijnbaar harde Oom Doktor Kornelius.

Dat is misschien ook het zwakste punt van den roman of in ieder geval is het de afronding der karakteristiek: Het is geen roman van ziele-conflicten en karakter-ontleding, het is een stilstaan voor 't schoone. De roman is nieuwe romantiek in de bewondering van 't mooie bijna zonder kritiek. De figuren zijn niet duidelijk, hun taal lijkt gedwongen en zelfs de dialectisch sprekende kurassier-koetsier doet eenigszins onwerkelijk aan. Het realisme lukt hem niet, maar des te meer de lyriek. Daar is ook de spanning niet groot, hij drijft niet op, jaagt niet, dwingt niet, maar alles is beminnelijk en innig en het geheel opent rijke perspectieven, omdat het een mensch een oogenblik alleen laat zijn met het geluk en dat is een duurgekochte gave in deze bittere tijd.

Tenslotte het boek is kuisch, heelemaal en zoo een boek voor iedereen, die nog gelooven wil aan jong en zacht geluk.

WOINOWA (A. J.) FALSCHE EDELSTEINE. Roman. (540) Aus dem Russ. von W. E. Groeger. Paul List, Leipzig, 1933.

Dit boek dat aanvankelijk in Rusland veel gelezen en besproken werd, werd er ten slotte verboden. Het is de fijnste en striemendste satyre op het sovietrégime, die er tot nu toe geschreven werd. A. J. Woinowa is een schrijfster uit het gevolg van Dostojefski en Gogol in haar verwikkelde psychologie en zij herinnert aan Gontscharof en andere satyrici door haar talent om haar eigenlijke tendenz te verbloemen. Het is een roman in grooten stijl, wel een der allerbeste van den laatsten tijd, beter dan wat wij van Gladkof, Pilniak, Ehrenburg, Karajewa, Ivanof en tutti quanti te lezen kregen. Het breede, veeldradige, haast onontwarbare van den verhaalstroom, dat vele van Dostojefski's groote romans kenmerkt en dat ons in een doolhof van psychologische en uiterlijke verwikkelingen voert, bezit ook dit boek. Woinowa is een psychologe van helderziende introspectie: zij brengt den lezer in een wirwar van gebeurtenissen, van ongewone reacties en zielstoestanden zonder ooit haar stofbeheersching, haar doelbewustheid en overzicht te verliezen. Met ongewone helderheid schakelt zij haar figuren in den verhaalstroom in: haar verhaaltrant is het meest bewonderenswaardige van het boek. Haar dramatis personae bevredigen niet overal, blijven soms te schetsmatig, te raadselachtig of te weinig concreet, ofwel hun optreden is van te korten duur om geheel te voldoen, maar nergens

verzwakt de spanning of lijdt de breede gang van het geheel. Men voelt er den polsslag der sovietsamenleving: het leven der Russische maatschappij in zijn dagelijkschen bloedsomloop, met zijn schokken en verstillingen, pulseert in dit boek. Beter dan eenig wetenschappelijk of reportage-werk instrueert deze roman over het alledags-aspect van het huidige Russische leven. Kameraad Woinowa heeft het blijkbaar vanuit allerinnigste nabijheid geobserveerd en medegeleefd.

Het is eigenlijk een afstootend boek dat zij geschreven heeft. Menigeen zal den afkeer voor den kroniek- of dagboekschrijver dien zij fingeert en in den ik-vorm het geheele geval vertellen laat, niet te boven komen. Deze kronist is een abominabel individu, een volstrekt pragmaticus en amoralist, die huichelt, liegt, fraudeert, kortom maar èen doel kent, zelf vooruit te komen, en maar èen middel, het voor hem voordeeligste. Hij zwaait het communisme hier en daar wat pompeuzen lof toe, maar oefent aldoor kritiek aan het stelsel. De heftigste kritiek echter zijn de gebeurtenissen, de toestanden zelf. De schrijfster geeft haar kritiek gestalte, zij is een dichteres en dicht een scherpe satyre, maar zoo dat het niet onmiddellijk voelbaar is. Ook de sexueele moraal der Sovietisten moet het ontgelden en deze uitbeelding geeft het boek een gevaarlijken kant. De zeer sensueele, erotische scènes moeten op jonge menschen uiterst prikkelend werken. Daarom een streng voorbehouden boek.

DICHTER DER GEGENWART. Herausgegeben von Studienrat Dr. Ferdinand Denk, Kösel München, 1933.

Wij mogen dankbaar zijn, dat Dr. F. Denk door de uitgave van deze kleine deeltjes de groote schrijvers van het heden uit 't moeras der tallooze modeschrijvers geheven heeft. Ze zijn een introductie, meer niet, maar ze wekken 't verlangen om grooter werk van deze schrijvers te lezen.

Tot nu toe zijn 6 deeltjes verschenen en geven novellen en schetsen van Hans Brandenburg, Wilhelm Weigand, Gottfried Köelwel, Wilh. von Schramm en Friedrich Deml. In het laatste deeltje maken wij kennis met de beste patriotische lyriek van de tegenwoordige tijd; daarin zijn o.a. vertegenwoordigd Agnes Miegl, Hanno Gohst, Paul Ernst, Gertrud von le Fort, Will Vesper.

Het is natuurlijk onmogelijk om de verschillende bijdragen dieper te behandelen maar zonder eenige aarzeling moeten ze aanbevolen worden, omdat ze werkelijk een karakteristiek van het werk dezer schrijvers geven en deze zijn waard om gelezen en herlezen te worden.

Wil men een eenigszins juist beeld krijgen van de literatuur van het nieuwe Duitschland, dan vindt men in deze uitgave een veilige gids en men zal bemerken, dat er toch blijkbaar in Duitschland ook nog iets anders te vinden is dan ziekelijke overspanning en amoreele leegheid. Er werken en leven in Duitschland

nog krachten, die gezond-nationaal, vastgeworteld in eigen bodem toekomstroeping hebben en zullen doen gelooven aan betere tijden — in geestelijken zin — voor een volk, dat door oorlog en na-oorlog ontredderd is.

ENGELSCH

GORELL (Lord) ELIZABETH STAR. (363) 7/6. John Murray, London.

Een zelfde probleem heeft de auteur in zijn roman op twee verschillende wijzen uitgewerkt: de zusters Jocelyn en Elizabeth Star maken, gehuwd, beiden kennis met een verleider; Jocelyn reageert er op door haar echtgenoot te verlaten voor een minnaar, Elizabeth weet haar wettige liefde trouw te blijven. Natuurlijk vereischt Elizabeth's probleem uitgebreider behandeling dan dat van Jocelyn. De moderne „moraal" van zich uitleven en vrijheid, ook in het huwelijk, is te oppervlakkig, te banaal en strookt te zeer met de kwade neigingen waaraan makkelijk toegegeven wordt, om een diep psychologisch proces te kunnen beteekenen. Maar in Elizabeth, die in de juiste gesteltenis haar huwelijk met Julian is begonnen, ontwikkelt zich een geweldige strijd, wanneer zij met Ainslie heeft kennis gemaakt. Elizabeth's strijd om trouw te blijven aan Julian wordt omstandig en diep beschreven, hij ontwikkelt zich tot een geweldig en spannend gebeuren, dat de auteur gelukkig heeft weten vrij te houden van overgevoeligheid. De oplossing is bevredigend, al ontbreekt het eigenlijk christelijke motief. Minder geslaagd is Gorell waar hij Julian in een poging tot zelfmoord een oplossing laat veronderstellen.

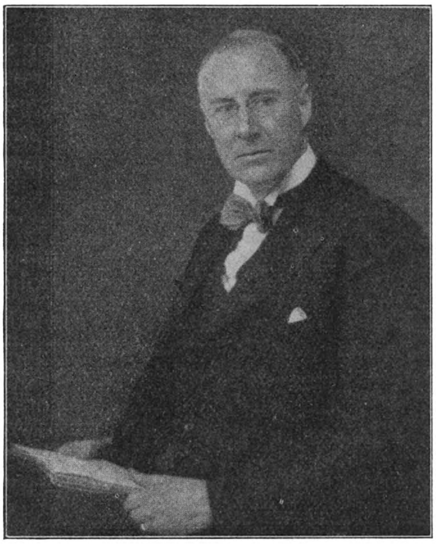

LORD GORELL

De roman is in belangrijke mate een karakterstudie; toch heeft de auteur het verhaal er niet aan geofferd. Bovendien komen er charmante beschrijvingen in voor van „rural life" en ontbreekt de humor niet. Het onderwerp vereischt eenig voorbehoud voor volwassenen.

STREATFIELD (Noel) FOPS AND BOTTOMS. (330) 7/6. William Heinemann Ltd. London.

Drie milieus vormen den achtergrond van Beaty's leven en

alle drie zijn treffend juist en suggestief beschreven: de Londensche „slums" in het begin dezer eeuw met hun armoede en morsigheid; de rust en kalme gelijkmatigheid van het Engelsche landleven, en de deels frivole, deels hard werkende wereld van de „music-hall", het variété-theater. Rond de figuur van Beaty groepeeren zich de bewoners dier drie werelden. Zij hebben invloed op haar karaktervorming, en maken er tenslotte de tragische persoonlijkheid van, wier lot deernis opwekt. De bijfiguren zijn niet verwaarloosd, de beschrijvingen vooral der leden van de goochelaarsfamilie Timpson geven blijk dat de schrijfster de variété-wereld kent. Ondanks de humor en luchthartigheid waarmee de meeste Timpson-episodes verteld worden, hangt over het geheele boek iets sombers, zoodat men het tragische einde als een noodzakelijkheid voelt. „Tops and Bottoms" — de titel is ontleend aan een music-hall-uitdrukking — is een veelzijdig-menschelijke roman. Wegens verschillende scènes echter moet een stevig voorbehoud gemaakt worden voor ervaren volwassenen.

BODEN (F. C.) FLO. (311) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Mr. Boden heeft zich sedert eenige jaren naam gemaakt met gedichten en een roman uit de mijnwerkerswereld; met „Flo" is hij voor het eerst daar buiten getreden. Wel speelt ook zijn nieuwste werk in wat men den werkmansstand zou kunnen noemen: Flo en haar familie van kleine boeren; Raymond Beardall, een werklooze, later spoorwegarbeider; Jim en Elsie Warren, Bill Lamb en zijn vrouw, werkliedenfamilies. De intrigue is mager, de personen op zich zijn niet bijster belangrijk, maar de auteur heeft hun levens het universeele gegeven en er een klein kunstwerk van gemaakt. Het wekt ontroering, zooals elk kunstwerk ontroering wekt, onverschillig hoe eenvoudig het onderwerp. Mr. Boden is een auteur met talent; hij laat den lezer intiem kennis maken met zijn personages; nergens is te bespeuren dat de auteur hun levens dirigeert; de beschrijvingen o.a. die van het werk aan het station, zijn zoo suggestief dat het beschrevene bijna physiek waarneembaar wordt. Te betreuren is het echter dat hij in het suggestieve der meer hartstochtelijke scènes geen restricties heeft betracht; daardoor is deze roman van beteekenis alleen geschikt voor goed ervaren volwassenen.

TALBOT (Hugh) GENTLEMEN — THE REGIMENT! (408) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Grootendeels in Engeland, voor een kleiner gedeelte in den Krim, speelt „Gentlemen — the Regiment!" ten tijde van den Krimoorlog. Domineerend in den roman is het „Regiment", het 137e en 138e linieregiment; zijn lotgevallen, zijn eer, zijn karakteristieke eigenaardigheden komen overal op het eerste plan; de levens der talrijke figuren zijn er alle min of meer mee verbonden. Bepaald een kunstwerk kan het boek nog niet genoemd worden,

al laat het wel talent vermoeden, dat in eventueele volgende romans wellicht bezonkener en evenwichtiger zal kunnen worden. „Gentleman — the Regiment!” is n.l. een eersteling en vertoont de meer voorkomende gebreken daarvan. De personen zijn al te cerebraal geconstrueerd, vooral Katherine. De auteur heeft een geweldige massa feiten in zijn verhaal verwerkt, maar daarbij niet altijd den goeden smaak weten te handhaven. De episode, waarin een oud gebruik van het regiment wordt beschreven, is meer dan onsmakelijk, gezwegen nog van het immoreele; en het ensceneeren door Katherine van haar z.g. huwelijk met Alistair is behalve immoreel, ook onlogisch en belachelijk.

Maar er zit vaart in den roman; de beschrijvingen van het Engelsche leven dier jaren, vooral van het soldatenleven zijn kleurig en suggestief, en een goed verteller is Talbot zeer zeker.

Voorbehouden voor ontwikkelde volwassenen.

AYRES (Ruby M.) WEERGEVONDEN. (196) *f* 2.25 en *f* 2.96. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie”, Rotterdam.

Voor echtscheidingen, meineeden en dergelijke schrikt Ruby Ayres blijkbaar hoe langer hoe minder terug. Integendeel, in dit boek is de vrouw, die om een valsch motief een meineed aflegt de moedigste vrouw ter wereld. Natuurlijk komt wel weer alles op zijn pootjes terecht, maar ondertusschen......!

STUWE (Eline van) HET FLATGEBOUW VAN DE GELUKKIGE BEWONERS. (276) P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

In de inleiding tot het boek, wordt ons de architect geschilderd, die een flatgebouw heeft ontworpen. Wat zullen de menschen dáár gelukkig in zijn, zoo denkt hij. Maar z e l f s in deze flat blijken de menschen niet gelukkig te zijn; wat ook wel niemand zal verwacht hebben, wijl het geluk niet in warm of koud, stroomend of stilstaand water pleegt te liggen. — Zooals de schrijfster dan ook het leven van de verschillende personen en gezinnen, welke in de flat wonen, schildert, hadden al die menschen even goed buren van elkaar kunnen zijn in een of andere laan. Dat zij toevallig samenwonen in een flatgebouw, onder één dak derhalve, staat slechts in verwijderd verband met het belangrijke in het leven van die menschen. Maar, flat of geen flat, ook in dit werk blijkt Eline van Stuwe weer een vlotte auteur te zijn, mét de enkele gebreken van de vlotheid; doch van den anderen kant ziet zij scherp, heeft een evenwichtig gevoel voor verschillende waarden en verstaat het uitstekend, boeiend te schrijven en te teekenen. — Wie van boeiende romans houden, vinden er hier eigenlijk een stuk of tien tegelijk. Want elk perceel van de flat is getuige van een stuk menschelijk geluk, vreugde of verdriet. Door de gevolgde werkmethode, kan natuurlijk niet alles volledig worden uitgesponnen, maar men weet toch genoeg. En voor degenen, die gaarne vlot leven heeft de schrijfster bovendien nog een goed lesje toe. Aangename lectuur.

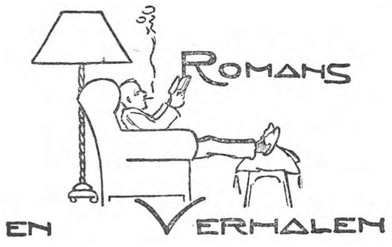

EHRENBURG (Ilja) MOSKOU GELOOFT NIET AAN TRANEN. Uit het Russisch vert. door J. C. van Wageningen. (259) *f* 2.50 en *f* 3.50. De Haan, Utrecht.

In Duitschland heeft men de werken van Ehrenburg verbrand, geloof ik. Ingeval ook dit boek bij de verbrande waar geweest is, is er niet veel aan verloren gegaan. Het is een der zwakste boeken van dezen ongeloofelijken veelschrijver, wiens werken hoe langer hoe meer afzakken naar het niveau der prikkellectuur. Met Moskou heeft dit boek weinig te maken. Het verhaalt op uiterst grove en simplistisch vervelende wijze het reilen en zeilen van een Parijsch pension, waar arbeiders en Russische uitgewekenen hun verblijf houden. Ehrenburg ziet de wereld altijd als een plaats waar de proletariër verdrukt wordt, en den mensch als een door lijflust en egoïsme gedreven dier. Verder ziet hij niets en zijn boeken vormen een altijd herhaalde aanklacht wegens het eerste en een genoeglijk uitweiden over het laatste. In andere boeken heeft hij nog een zeker talent aan den dag gelegd in het beschrijven daarvan, maar hier is slechts wat handigheid en technische vaardigheid overgebleven. Waarom anders dan omdat de schrijver Ilja Ehrenburg heet, worden dergelijke boeken nog vertaald? Had een Nederlander dit boek geschreven, hij zou moeilijk een uitgever vinden voor zijn manuscript. Dit grove boek houde men uit jeugdige handen.

OYEN (Henri) FARRANT DE GEWELDIGE. (309) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Frank C. Weich. Kruseman, Den Haag.

Een leesbaar verhaal uit den eersten tijd van de ontginning der Amerikaansche petroleumvelden. Te algemeen om documentair eenige waarde te hebben. Dat het leven er ruw was en de praktijken niet allemaal volgens het zevende gebod, gelooven we graag. Maar de werkelijkheid zal wel minder cliché geweest zijn dan dit verhaal en zou ook wel een intensiever verhaal en een sterker spanning geleverd hebben: de betere stof had waarschijnlijk ook een beteren vorm geschapen. Voor volwassenen.

GREGORY (Jackson) RUITERS VAN OVER DE GRENS. (292) *f* 2.25 en *f*(3.25. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Een verhaal zooals er dertien op een dozijn gaan. De traditioneele edelmoedige cowboy in strijd met een verraderlijken schurk enz. enz. Een volwassene, die er belang in stelt, moet het maar eens lezen en zelf zien of hij zich op 't einde bedrogen voelt Van echte menschelijkheid hebben dit soort verhalen niets meer: maar van tijd tot tijd kan men voor afwisseling, ook wel het oppervlakkige, banale gebruiken.

PHILIPS OPPENHEIM (E.) MORAN CHAMBERS LACHT. (259) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vert. door A. Vuerhard-Berkhout. Bruna, Utrecht.

In productiviteit geeft Oppenheim weinig toe aan den bekenden Wallace. Zijn compositie is echter veel minder wild. En waarachtig eindigt het voor beide partijen goed: zoowaar heeft de held een vlaag van edelmoedigheid, waarin hij den overwonnen verrader vrij laat loopen. Overigens tellen hier als in de meeste detectief-verhalen, zedelijkheid en schoonheid nauwelijks mee: alleen de spanning van de aandacht wordt gezocht en die is hier niet bijzonder sterk. Voor volwassenen.

SHAW (G. Bernard) EEN HUWELIJK. (The Irrational Knot). Vertaald door S. Person. (351) *f* 1.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Ook dit is een jeugdwerk van den bekenden satyrist. Gewend geraakt aan ongeoorloofde verhoudingen en echtscheiding in de romans van den dag, kunnen we dit boek met z'n verkeerde opvattingen en anti-conventietendens voor ontwikkelde lezers niet ontraden. Origineel en getuigend van Shaw's ironische geestigheid. Soms wat langdradig.

WYNNE (Pamela) LIEFDE IN DE MIST. (263) *f* 1.90 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Zijn er in deze „vroolijke" wereld dan geen andere vrouwen meer, dan alleen zij die hunkeren naar verlossing, naar bevrijding van het huwelijksjuk, van de dagelijksche sleur, van den man, die haar niet begrijpt, niet waardeert, niet hoog genoeg op een voetstuk plaatst?..... Het overstelpend aantal romans van den laatsten tijd, waarin zulk een miskende heldin het middelpunt is, in aanmerking genomen, zou men dit heusch gaan denken. In deze roman van Pamela Wynne, die heel veel gelijkenis vertoont met een der laatste boeken van Warwick Deeping, is de vrouw een dier tobbende, slovende meelij-wekkende wezens, gekluisterd aan een invalieden, egoistischen man, die dag in, dag uit in dezelfde sleur voortleven, uiterlijk berustend, maar innerlijk vol verzet. Verschijnt dan de minnaar, in dit geval een beroemd schrijver, dan zijn er maar een paar ontmoetingen voor noodig om heel haar wezen te veranderen. Hoewel de verhouding tusschen Pauline en den schrijver binnen de perken blijft, is er toch een zeer gevaarlijk element in dit verhaal, juist omdat de sympathie naar de vrouw dreigt uit te gaan. Een boek waarmede men dus voorzichtig moet zijn.

BARCLAY (Florence L.) GUY MERVYN. (247) *f* 2.90. Uit het Engelsch vertaald door Frederika Quanier. Blankwaardt & Schoonhoven, Rijswijk.

Eenige jaren geleden werden de boeken van Florence Barclay verslonden. De Rozenkrans, De Vrouwe van Shenstone, Het Volgen van de Ster, de eerste grootere romans, welke in het Hollandsch vertaald werden, vielen bij de lezers zoo in den smaak, dat zij eenige herdrukken beleefden; zij zijn wat zoetelijk, sentimenteel, maar uit zedelijk oogpunt valt er niets op aan te merken. Nu komen de uitgevers met haar eerste roman, die na den dood van de schrijfster door haar dochter omgewerkt werd, nadat deze vroeger anoniem verschenen is. Het onderwerp en de uitwerking van dit verhaal lijkt veel op haar andere romans: twee menschen, die elkander liefhebben, gescheiden zijn door onoverkomelijke hinderpalen, daarin heldhaftig berusten en later vereenigd worden. Het religieuse, de anglikaansche godsdienst wordt door Florence Barclay nooit veronachtzaamd, zij heeft een voorliefde voor het te pas brengen van bijbelteksten, ook hierin lijkt dit boek op zijn volgelingen en het is evenals deze aangename ontspanningslectuur voor volwassenen.

BAILLIE REYNOLDS (Mrs.) ALS DE SCHIJN TEGEN IS. (298) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door C. E. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.

Het tamelijk afgezaagde thema van den „fatalen driehoek" wordt in dit verhaal op een zeer bijzondere en ongemeene wijze behandeld. De schrijfster heeft ongetwijfeld talent om een degelijke roman samen te stellen, zij is nog niet aangetast door de overhaastingsbacil van dezen tijd en geeft alle personen in haar boek hetgeen hun toekomt om hun karakter voor den lezer duidelijk te maken. De hoofdpersoon is Duchess May, een adellijk jong meisje, dat met een veel ouderen man trouwt, die in zijn leven een groote teleurstelling ondervonden heeft. Zij huwt hem uit armoede, maar is hem trouw en krijgt hem lief, zoodat zij de hofmakerij van den derde standvastig het hoofd biedt. De overige verwikkelingen zijn onderhoudend geschreven en de roman lijkt ons aangename lectuur voor ontwikkelde vacantiegenieters.

SAVI (E. W.) EEN BLOEM IN ALLAH'S TUIN. (303) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van M. J. Hoogesteger. Kruseman, Den Haag.

Als een visch in het water, voelt Savi zich thuis in de toestanden in Engelsch-Indië, en er is maar weinig van de mentaliteit der Inlanders, dat haar vreemd is. Met dit verhaal van het dochtertje van een Indischen prins en een Engelsche moeder bewijst zij, hoe goed zij op de hoogte is, van de gevoelens en de gebruiken der Mahomedanen. Oudere lezers kunnen zich misschien met dit boek een middag vermaken, wanneer zij over de slordige vertaling kunnen heenlezen.

AYRES (Ruby M.) DIANA ONTDEKT DE LIEFDE. (307) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Wanda Steyn. Kruseman, Den Haag.

Het is misschien een verblijdend teeken te noemen, dat wijst in de richting van een degelijker levenshouding dat in sommige romans de heldinnen van hun roezemoezig leventje van dansen, cocktails-drinken, laat naar bed gaan en laat op staan, moeten bekomen in de frissche, ongerepte natuur. Ook deze heldin, Diana, heeft zich bijna half dood gedanst en haar dokter schrijft haar als geneesmiddel een langdurig verblijf buiten voor. Zij wordt verliefd op hem hoewel hij getrouwd is, maar deze verwikkeling wordt door Ruby M. Ayres tamelijk delicaat behandeld, zoodat het boek over het geheel genomen tot de ontspanningslectuur voor volwassenen gerekend kan worden.

STRATTON (Arthur Edward) DE BEPROEVING VAN HAROLD KING. (236) *f* 0.90 en *f* 1.25. Bruna en Zoon, Utrecht.

Een geval van geheugenverlies, waarvan een geslepen handige vrouw gebruik maakt om haar echtgenoot van den galg te redden wordt in dit verhaal tamelijk langdradig uitgesponnen. Nell Stevenson laat de ongelukkige „vreemdeling" voor haar man doorgaan, een situatie, die oorzaak is dat het verhaal telkens tot allerlei pikante verhoudingen dreigt over te gaan. Een gevaar, dat door den schrijver tamelijk wel omzeild wordt. Deze ontspanningslectuur behoort om deze reden evenwel toch tot de voorbehouden soort.

ROHMER (Sax) HET GEHEIM VAN ADOLF ZARA. (221) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van J.H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

De titel van dit boek lijkt ons niet zoo heel gelukkig gekozen. De Engelsche: Moon of Madness, lijkt ons beter, want het geheim van Adolf Zara is een paar bladzijden na het optreden van dien mijnheer voor iedereen zoo duidelijk als pannekoek en het geheele verhaal blijkt ons een al te gewillige tegemoetkoming aan de smaak van Jan Publiek, die samenzweringen van communistische wreedaards verlangt zooals een kind „chola" op zijn boterham wil hebben. Een niemandalletje voor een verloren half-uurtje, waar niemand wijzer van kan worden.

TUTTLE (W. C.) EEN OUDE VEETE. (216) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van J. H. Kok.

WILD WEST SPEURDERS. (224) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jvr. Henr. Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Zooals Watt en Half-Watt op de film, zoo trekt dit stel Cowboy's „Hashknife" en „Sleepy" als detectives in het verre Westen rond om hier en daar de boel zoo'n beetje op pooten te zetten, nu eens is het een ruzie tusschen veeboeren en schapenmenschen, dan weer een geweldige veediefstal, maar altijd brengen zij het zaakje in orde, gewoonlijk tegengewerkt door de Sheriffs en de personen wie de zaak aangaat. Voor wie tijddoodende lectuur zoekt, volkomen geschikt.

BRAND (Max) HET RAADSEL GERALDI. (231) *f* 2.— en *f* 2.65.

— DE ZWAARSTE TOCHT. (244) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Evenals van Philips Oppenheim en Edgar Wallace verschijnen op gezette tijden geregeld de boeken van Max Brand. Hij bezit een onmiskenbare handigheid om een goed verhaal samen te stellen, waarin de spanning van den lezer tot het eind toe wordt vastgehouden. In het Raadsel Geraldi laat hij een geheimzinnige cowboy, zoo vlug als water met zijn revolver, een troep bankroovers ontmaskeren en hun misdadigen hoofdman aan den galg brengen en in het tweede boek geeft hij een boeiende beschrijving van een man, die zijn heele leven heeft gewerkt om een rashond te fokken, die de snelste trekhond van de wereld zou worden. Brand schrijft geen jongejuffrouwentaal, voor een paar ruwe uitdrukkingen schrikt hij niet terug, maar zijn boeken vormen leesbare lectuur voor volwassenen.

André Gide

door HAN JONKERS.

II

In de verzorging van hun verbeeldingen vonden de groote romanciers steeds de meeste voldoening wanneer zij het menschelijke in zijn rijkste schakeeringen konden doen leven. Gide daarentegen heeft het eeuwig menschelijke op de vlucht gedreven in zijn pogingen het geïsoleerde individu den troon te doen bestijgen. Met het geïsoleerde individu bedoelde hij den mensch te scheppen, die desnoods zonder samenleving zou kunnen leven. Omdat het zich in hart en nieren uitsluitend op de eigen levensvervulling zonder omzien naar anderen ging toeleggen. Gide wilde niet voorbijzien, dat de mensch, het levend vat van raadselachtigheden uit meer dan één eigenschap is samengesteld. Om tot zijn superindividu te komen wil hij echter alle menschelijke karaktertrekken gezamenlijk zien, vanuit eenzelfden gezichtshoek. Den Franschen romanschrijvers verwijt hij, dat zij den levenden mensch in typen verscheuren. Dat zij hem uiteenhalen op de psychologische ontleedtafel, de karaktereigenschappen die met andere samenvloeien en zoo een nieuwe mentaliteit vormen een voor een op het scherm van hun verbeelding projecteeren. Niets doen dan standaardmenschen fabriceeren met verstarde tot obsessie geworden uniforme levenshoudingen waarmee zij de wereld tiraniseeren, mild stemmen of vervelen, maar nooit een mengsel van alle drie tesamen.

Als Gide een mensch wil afbeelden laat hij hem alles behouden wat hij heeft, zijn goed en kwaad, zijn edele neigingen, duistere instincten, aanhankelijkheden en angsten. Op de schaal der loutering, die hij steeds hanteert wil hij den completen mensch gewogen zien, zooals men van de weegschaal voor het physieke het totale vleeschgewicht wil aflezen. Het merkwaardige van zijn schaal is echter, dat ze op het moment van weging geen gewicht aangeeft. Zoo bieden Gide's romans nooit een bevrijdende conclusie, er is nergens een eindstreep waar men de route beëindigd kan weten. Voor Gide is dit echter de voorwaarde, dat het kunstzinnige wegen van het menschelijk raadsel — zijn belijdenis als romancier — ongestoord voortgang kan vinden. Hem is het wezen alles, het gewicht niets. Waarom zich te vermoeien met het vaststellen van de bestemming van den mensch, wanneer men uit het bloote feit van zijn menschschap weet, dat hij toch te licht bevonden wordt. Evenals zijn romans, zijn de levens van zijn scheppingen daarom niet meer dan vluchtige momenten, die opbloeien en wegkwijnen omdat er nog zooveel andere momenten zijn, waarvan men de volte moet ondergaan.

Gide's onverwoestbare belangstelling voor de clou der schepping als voor een cocktail met een groot aantal smaken is er op

gericht alle eigenschappen zoo te mixen, dat hij er een gesublimeerd mengsel uit overhoudt. Met het raadselachtige experiment van den cocktail, waarvan de uitwerking op de smaakorganen niet altijd vooruit is vast te stellen, heeft het Gideaansche experiment echter het surprise-achtige of ontgoochelende gemeen. Gide's bleeke, teere romans laten den lezer ook zoo weinig stemming om zich tegenover zijn melodieuse levensopenbaringen te verklaren. Men zou zich het liefst van die poëtische lokkende sfeer, van die menschen, die hun subtielste roerselen voor elkaar blootleggen willen losmaken. Met dat te doen zou men onbewust de diepte van Gide's oeuvre hebben gepeild, want de menschen in zijn romans leven slechts volgens Gide's eigen leer in hun apart rijk van gevoelens en gedachten, waarin men slechts van uit de verte met de fantasie kan doordringen.

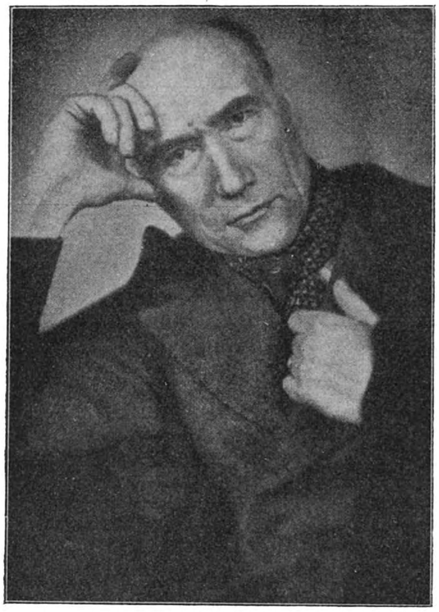

ANDRÉ GIDE

Lafcadio uit „Les caves du Vatican" bewijst ons met zijn doldrieste handeling — voor Gide de pure van alle vooroordeelen bevrijde daad — dat Gide voor de bepaling van het menschelijk lot een dobbelsteen met slechts twee kansen opwerpt. De keus gaat steeds tusschen het uit gebrek aan moed bekneld blijven in bourgeoisbekrompenheid of het kunnen wedijveren in vrijheid en dartele superioriteit met de magistrale natuurkrachten. De grootste moeilijkheid, die Gide te overwinnen geeft om het pure stadium van zelf- en maatschappijbevrijding te bereiken is dat men over het doode punt in de persoonlijkheid, daar waar men zijn lot bevreesd in handen van het bovennatuurlijke geeft, moet zien heen te komen.

Gide, de eeuwig onrustige en zwalkende, die nooit zich zelf in een rustig moment gevonden heeft, wijl het zoeken hem een beroep is geworden wil U toonen hoe gij door steeds U zelf te zijn boven U zelf kunt uitkomen. Temidden van benauwende perspectieven werpt een dolende in de woestijn zich op om U den weg te wijzen. De paradox waarschuwt reeds, dat de gids een verleider is. Met U wil hij slechts de zinnelijke en vurige volte van ieder geschonken levensmoment inzwelgen. Iedere richting is schoon wan-

neer het pad maar een kans tot leven biedt. In het proeven van alle levensroerselen, en in het omvademen en doorkruisen van alle landen kan men de weemoedige schrijning dooven, dat alles wat men lief heeft gehad, verloren zal gaan. Voorkeur en keur brengt verarming, rooft iets van de onmetelijke vreugde, die men aan het leven kan ondergaan. Het koortsig gezelschap van Gide belooft U geen rustpunt, want een anker draagt Uw rustelooze geleider niet mee in zijn bagage. Alleen de „ferveur" hebt ge noodig om van alles afstand te doen teneinde alles te kunnen bezitten. Zoo is de vrees voor het constante, een onderwerp voor levensbelijding, het vertrouwen in een eenige waarheid de kern van het Gideanisme. En haar elastische apologie, het geestelijk en lichamelijk bevrijd zijn, het enthousiasme voor avonturisme en vagebondeerlust naar nieuwe fantastische landen, die bij bereiking reeds weer verouderd zijn.

Alles, levensbeschouwing en levensuitdrukking zijn bij Gide gericht op het allesomvattende, op de volkomen verzadiging. De stijlmiddelen waarmee de vlinderige levensmelodieën worden gecomponeerd zijn als lokkende violen op het zwervend spel van bloeien. Maar ook deze lichtgevoetigheid der verbeelding, dit „fairomans dekken elkaar volkomen, maar daardoor wordt het skeletachtige van het geheel te meedoogenloozer zichtbaar. Met moeite moet men zich van den indruk losmaken, dat het voortdurend samenvoegen van elementen, die elkaars vijanden of tegenstellingen zijn een overtuiging moet suggereeren, die men anders niet kan deelen. Door een te veel aanbrengen van perspectief met zulk een sobere toets is een groot deel van Gide's oeuvre verbleekt en doodgewerkt. De ijle, intuïtieve verbeeldingsstroom wordt op den duur zoo dun, teer en bloedarm onder het voortdurend ontwijken van een diepere psychologische motiveering dan louter uit het denken en handelen van de romanpersonen te putten valt, dat slechts bleeke hoewel steeds melodieuse notities uit hem opbloeien. Maar ook deze lichtvoetigheid der verbeelding, dit „faisant des points", dit gracieus scheren en nauw beroeren over het klavier der uitdrukkingsmiddelen, de angst voor een te tastbare en plastische vormgeving is een eigenschap van de Gideaansche zwerverslust door een paradijs van impressies. Ook hieruit spreekt de afkeer voor ontmoetingen, waarin de levensvoldoening op weg naar verzadiging zou kunnen blijven steken.

Consequent is Gide met zijn opportunisme ongetwijfeld steeds geweest. Merkwaardig is het echter, dat terwijl hij toch zoo veel met Nietzsche, die de Fransche boven de Duitsche cultuur prefereerde, gemeen heeft hij zoo weinig op het citeeren van dezen te betrappen is. Een punt van verwantschap is o.a. beider stijlsoberheid. Nietzsche dacht in aphorismen, tot welke flitsende denkwijze hij voor een deel door zijn ziekelijkheid en overstelpenden rijkdom van denkbeelden gedwongen was. Gide denkt in stijlmelodieën, ongemotiveerd, geheel volgens de gracieuse Gallische wijze

van uitdrukking. Aan den lezer laten beiden het over de opgewekte suggestie uit te diepen, er de consequenties voor hun eigen persoon en leven uit te trekken. Zij ontsluiten de poorten van duizeligmakende en lichtdronken perspectieven, en vergunnen hun discipelen met hun blik de toomelooze verte er van te peilen. Hun stijl bezit de kracht tot onderwerping aan de fluit van den rattenvanger van Hamelen, hij lokt over den drempel van ijle regionen, waar den sterveling alle houvast en ieder steunpunt ontnomen is, en hij voor de waanzinnige opgave gesteld wordt in zich zelf het evenwicht te vinden. De ongebondenheid der romantici, en hun zwijmeling in het subjectivisme — bij Gide zoowel als bij Nietzsche te signaleeren — drijft hen steeds naar de vluchtige wereld der gevoelswaarden, naar de toon, die de muziek maakt waarop zij hun melodieus lied van de wisselende seizoenen kunnen componeeren.

Gide's stijl is een onmiddellijk aftreksel van de zinnelijke beleving. De roes van het schoone landschap waarvoor Gide in zijn jeugdwerk groote bewondering uitzong, trilt door iedere zin, die hij neerschrijft, en de spanning van zijn zinnen berust meer op poëtische muzikaliteit van de klankenwereld dan op de stijltechnische wijze van uitdrukking. In deze vlinderachtige spelende sfeer leggen de personen in zijn romans de subtielste roerselen van hun innerlijk voor elkaar bloot. Zij schrijven hun intimiteiten in dagboeken op, zooals Alissa en Jerôme in „La porte étroite" of Gide gebruikt zelf den dagboekvorm in „Les Cahiers d'André Walter, les Nourritures terrestres, la Symphonie pastorale", of hij geeft het in „Les Faux Monnayeurs" aan Edouard in handen, steeds om diepte, relief aan zijn bedoelingen te geven, maar bovenal om zijn scheppingen hun eigen verantwoordelijkheid te laten dragen.

Met zijn liefde voor het dagboek heeft Gide twee dingen voor. Het stelt hem in staat toeschouwer te blijven. Het dagboek spreekt oprecht, het bezit een klassieke onbaatzuchtige zuiverheid van zegging en schrijftrant, en het waakt er voor, dat zijn eigen onrust zich in het subtiele debat van zijn verbeeldingen gaat mengen. Daarenboven is het dagboek hem een prachtig middel om de woorden te rechtvaardigen, die hij in „Les nourritures terrestres" aan Nathanaël meegeeft: „Wien zou ik anders kunnen opvoeden dan alleen mijzelf, uw waarheid kan ik niet voor U zoeken, want dat moet ge zelf doen." Bij Gide werkt alles mee om zijn apologie te grondvesten, er de suggestie van een onverbrekelijke eenheid aan te geven. Zoo is het dagboek tevens een uiting van zijn „sincérité", die hij in „Si le grain ne meurt" en „Corydon" zonder eenige beperking heeft belichaamd. De verwijdering van het masker, de hypocrisie, de leugen in het karakter geschiedt door het dagboek. Het is een van de spiegels waarin Gide de mensch wil reflecteeren en waarbij hij van dichtbij de uitwerking gadeslaat. Dit spiegeleffect had Gide noodig om zijn tegenstrijdigheden te overwinnen,

want de tegenstrijdigheid was primair in zijn leven, en dreef hem naar de botsing met de burgerlijke moraal.

De eerste tegenstelling, die hem in het bloed werd gegeven was een geografische. Gide's vader stamde uit de ruwe Cévennes, zijn moeder uit het dichtbegroeide, groene Normandië. Religieuze elementen werden in deze beiden met bourgeoiselementen verbonden, en uit dezen strengen bodem ontsproot in het brandende Parijs — in een sfeer en een milieu, die zoo uitermate rijp waren voor de toespitsing van een conflict — André Gide. Ieder geschrift, dat daarna van den humanitairen scepticist — aanvankelijk zonder en later met steeds enthousiaster begroeting — het licht zag, van het jeugdwerk „Les cahiers d'André Walter" tot Oedipe verborg achter zijn inhoud een Gide met een telkens andere geestelijke physionomie dan het voorgaande. Het Gide-probleem immers bestaat uit een groot aantal facetten, die alle licht doorlaten naar één punt: het individu. Wanneer men het onmetelijk aantal Gide-expressies, die alle het aangezicht der wereld op een eigen manier dragen door een fotografische of filmtruc ineen kon laten vloeien, behoorde men de Gide te krijgen met het gelaat afgewend van de literatuur, en gekeerd naar het sociale terrein. De Gide van het communisme, van achter de oorlogsverschrikkingen, die het innerlijke monster overwonnen heeft, voorloopig de laatste Gide.

Zooals Gide steeds met zijn stof verbonden was, zoo waren het zijn scheppingen met het conflict en de sfeer, die zij droegen. Gide projecteert zijn personen tegen een landschap, en stemt de vedel van zijn inspiratie waarmee hij ze omspeelt, af op de sfeer waarin de natuur is gedrenkt, zooals in „La porte étroite" en het fragiele, op het gevoel zwevende „La symphonie pastorale". Zooals Gertrude — uit dit laatste — met het landschap ineenvloeit, er als het ware door geabsorbeerd wordt, zoo wordt Gide door zijn „inquiétude" steeds opnieuw gedwongen tot het doorlichten van alle tegenstellingen en dualismen in hetzelfde vlak. Het gewetensonderzoek, de stem van het geweten, die zooals Léon Pierre Quint het in zijn boek over Gide zegt, als achter een mysterieuze coulisse opklinkt, leidt de levens steeds naar de nieuwe — van familie en maatschappij — bevrijde moraal. Deze lugubere anonieme ondervrager treedt iedereen tegemoet, roman-persoon zoowel als lezer, terwijl Gide uit het debat zich zelf verrijkt. Juist om die levensinquiétude te dooden, die zonder ophouden het koortsvuur in zijn innerlijk brandt, trekt Gide ieder schepsel in den lichtroes en de natuur met de grondelooze bleeke pastelkleuren van zijn inspiratie. Iedereen moet deel hebben aan zijn regained Paradise. Zoo bereikt hij in zich zelf de volkomen doormenschelijking, de verzadiging van het individueele.

De in fantasie verwekte droomen alleen konden hem bij dit openstellen van de zinnen voor de viering van het overweldigend levensfestijn niet bevredigen. En ook in een nauwgezette copie

van de werkelijkheid was niet alle levensvoldoening te vinden, want daarin heeft de natuur reeds alle aspiraties vervuld, en wat blijft er voor de inspiratie dan nog te ontdekken over. Wahrheit en Dichtung, realiteit en fantasie behoorden dus even onverbrekelijk te zijn en gezien te worden als geschokte eigenliefde en jaloerschheid. Daarin, in het samenvoegen van elementen heeft Gide de grootste virtuositeit bereikt.

Het Katholicisme heeft hem echter nooit kunnen bekoren. Wel is hij er misschien vluchtig, onder den invloed van Claudels bekeeringsijver door beïnvloed, maar de weg naar de Kerk, die door Rivière en Ghéon werd ingeslagen heeft hij nooit betreden. Gide was te zeer vervuld van het leven — het onderwerp van zijn eeuwige liefde — om zich door iets te laten binden. Ook in een literaire cénacle — een kring waarin meer of minder gestandaardiseerde overtuigingen worden gedeeld — is hij niet binnengestapt. Als hij dat gedaan had zou men hem dadelijk hebben aangeklampt om hem te hervormen. En daarvan moest Gide niets hebben, want hij is de hervormde in eigen persoon. Zelfs in de Nouvelle Revue Française heeft Gide meer tijdgenooten onder de suggestie van zijn wisselend geestelijk licht gebracht dan anderen hem. Heel verklaarbaar is dit overigens, wanneer men beseft dat dit scepticisme tegenover alles wat aan standpunt en plaats gebonden is zich geheel inhaerent en parallel met de vorming van zijn moraal ontwikkelde. Die moraal was vervuld van levensenthousiasme, maar week angstvallig terug voor de aanvaarding, die elke liefde met zich mee brengt. Het terugdeinzen werd zoodoende op den duur een tamelijk stevig geposeerde houding, ongeveer op de manier waarop in de kino de duizelingwekkend snel op elkaar volgende filmbeeldjes ineenvloeien. Maar ondanks de suggestie van een bedwelmend heroïsme, dat verleend werd aan den onophoudelijken strijd om een van alles bevrijd individualisme, bleef Gide hetzelfde mysterieuze mixtum compositum als de waarheidsgoochelaar Pirandello.

Als aan Gide nog een behoorlijke tijd tot leven beschoren is, zien wij hem zeker nog eens van geloof veranderen. In theorie mag het communisme de triomf van de vrijheid heeten; in practijk is er niets dat den geloofsgenooten zooveel banden aanlegt dan juist de leer van Lenin. En voor Gide's avontuurierslust moet dat op den duur afsluiting van licht en lucht beteekenen.

Guido Manacorda

door ELLEN RUSSE.

Deze professor in germaansche talen aan de universiteit van Florence behoort tesamen met Papini en Giuliotti tot de voornaamste en actiefste katholieke schrijvers van het tegenwoordige Italië. Het schrijverstalent van Manacorda is zeer veelzijdig. Hoofdzakelijk staat hij bekend als vooraanstaand publicist op germaansch gebied en van de Duitschers heeft hij den zin voor philosofie in zich opgenomen, om deze te verwerken in eigen geschriften. Noemen we in dit verband zijn hoogst belangrijke studies over germaansche philologie saamgebracht in het werk: „G e r m a n i a f i l o l o g i c a" [1]), zijn boek: „V e r s o u n a n u o v a m i s t i c a", zijn vertaling met commentaar van Walter von der Vogelweide's Lieder en de vertaling van Wagner's lyrische drama's, verder een studie over Goethe's brieven en epigrammen en last not least (om maar een greep te doen uit vele werken) zijn voortreffelijke vertaling van G o e t h e 's F a u s t, [2]) verleden jaar verschenen ter gelegenheid van de eeuwfeesten. Het was juist naar aanleiding dier vertaling dat de voorgenomen reis van Manacorda naar Nederland kwam te vervallen; de hoogleeraar was van plan geweest de Spinoza-herdenkingen hier te komen bijwonen, toen zijn aanwezigheid geëischt werd in Italië voor de opvoering van zijn Faustbewerking te Milaan.

Manacorda reist graag en veel en niet alleen in germaansche landen. Hij bezocht ook Griekenland, Polen, Scandinavië, België en Frankrijk en wist steeds merkwaardige en dikwijls zeer oorspronkelijke gedachten over die op reis opgedane indrukken neer te schrijven. Hiertoe heeft hij behalve in zijn boeken nog volop de gelegenheid in tijdschriften; hij redigeert onder meer de „S t u d i d i f i l o l o g i a m o d e r n a" en bezorgde een reeks uitgaven van buitenlandsche schrijvers (S c r i t t o r i s t r a n i e r i), terwijl hij in de laatste jaren de uitgave op zich genomen heeft der T e s t i c r i s t i a n i [3]) een reeks belangwekkende boeken uit de geschriften van heiligen, kerkvaders en middeleeuwsche philosofen, die hij dan van een inleiding of commentaar voorziet. Reeds verschenen in deze serie o.a. een bloemlezing uit de werken van Duns Scotus, twee tractaten van Sint Augustinus: D e M a g i s t r o en de D e V e r a R e l i g i o n e en de H y m n e n van R o m a n o i l M e l o d e.

Na deze opsomming der wetenschappelijke geschriften en activiteit van den florentijnschen geleerde komen we op het punt, dat de lezers van Boekenschouw het meest raakt: in hoeverre is de philosofeerende philoloog ook letterkundige in den zin van

[1]) Cremona 1910.
[2]) Mondadori, Milano.
[3]) Libreria Cardinal Ferrari.

scheppend kunstenaar? Manacorda is op dit terrein met drie werken naar voren gekomen: een tooneelstuk, een roman en een bundel impressies. Allereerst dan zijn tooneelspel.

P a o l o d i T a r s o [1]) is het eerste zijner oorspronkelijke scheppingen en dateert van 1927. Hij noemt het een dramma sacro in drie bedrijven met een intermezzo, maar de lezer komt tot de conclusie dat het machtig onderwerp van Paulus' bekeering niet zoozeer als een gaaf uitgewerkt zieleconflict of zieleproces is weergegeven, maar dat de schrijver feitelijk vier momentopnamen gemaakt heeft, die hoe verdienstelijk zij ook zijn, toch naast elkander staande portretten blijven. Het zielegebeuren is veel te abrupt, er is geen logische ontwikkeling en Saulus, later Paulus staat niet voor ons als uit één stuk gehouwen met zijn bliksemenden geest en brandende ziel. Maar iets anders leeft wel heel sterk in dit drama en wordt in scherpe lijnen geteekend: dat is de tijd waarin Paulus leefde. In de uiteenzetting der verschillende denkwijzen, opvattingen en overtuigingen uit de jaren onmiddellijk na den dood van den Verlosser, komt Manacorda's historisch-philosofisch geschoolde geest brillant naar voren. In het tweede bedrijf bijv. laat hij Paulus redetwisten met een stoïcyn, een epicurist, een scepticus en een neo-platonicus, die allen heel raak getypeerd zijn. Dit bedrijf is dan ook veel sterker dan het laatste waarin, onder het zingen van hymnes en litaniën, Petrus en Paulus uit de catacomben heengaan, den zekeren dood tegemoet.

Datzelfde bezwaar van abrupt-zijn, komt eveneens terug in Manacorda's roman G i o r g i o D e l g a n i, [2]) althans wanneer men het boek volgens de moderne richtsnoeren der psychologische analyse beoordeelt. Maar ook hier weer wegen andere elementen ruimschoots op tegen dit gemis. Deze roman behelst de geschiedenis van een „uomo mediocre" een middelmatig mensch en speelt zich af tusschen 1912 en 1925, hetgeen de gelegenheid biedt om vanuit Italiaansch standpunt de oorlogsjaren te belichten en de daarop volgende gebeurtenissen der stichting van het nieuwe, fascistische Italië. Het leven van Giorgio Delgrani, een te Florence wonend schrijver, is dan ook zooals de ondertitel aangeeft, van middelmatig belang: een onverschillig levend mensch, weinig fortuinlijk in het huwelijk, weduwnaar geworden, keert opeens tot het geloof zijner kinderjaren terug, biecht op zekeren dag, gedreven door een plotselingen, onverklaarbaren drang (Manacorda's voorliefde voor het abrupte) en wordt dan onder de voortreffelijke leiding van een monnik, een goed practiseerend katholiek, bijna op een gegeven oogenblik een fanaticus (maar hier werkt de verstandige invloed van zijn biechtvader dan remmend). Kort voor zijn dood ontdekt hij, dat uit een jeugdavontuur een dochter geboren werd en kan dan nog enkele uren voor zijn sterven toege-

[1]) Vallecchi, Firenze.
[2]) Casa editrice Ceschina.

sproken worden met den liefkoozingsnaam „babbo" (vadertje). Maar tusschen de lotgevallen van dezen mediocren mensch in, krijgen we zeer geslaagde beschrijvingen; Florence leeft, ja leeft werkelijk bij dag en bij nacht, in alle wisselende seizoenen en weersgesteldheden, zoo ook het oorlogsfront nabij Belluno als de Italianen na veel verdeeldheid onder de publieke meeningen, zich in den strijd hebben gemengd, dan de terugkeer in de maatschappij na het sluiten van den vrede, de sociale omwenteling, het opkomend fascisme, het herstel der orde, onder het nieuwe régime, het weer opbloeien van kunsten en wetenschappen. Manacorda heeft dit alles met vaardige pen beschreven en het bewijs geleverd dat hij behalve geleerde, ook een fijnvoelend impressionist is.

Een impressionist. Men kan hem ten volle als zoodanig kenschetsen in zijn derde scheppend werk, het zoojuist verschenen boek: „L e S o l i t u d i n i".[1]) Hier is elke poging om psychologische conflicten of ervaringen te peilen kordaat terzijde geschoven en kan de schrijver zich geheel en al geven aan het schilderen van sferen en stemmingen. En hierin toont hij een waar meesterschap. Dadelijk al bij den aanvang voelt men de soepelheid in het behandelen der stof. De beide solitudini, de beide eenzaamheden, zijn die van God en van den mensch in hun diepste wezen. „Nooit" — zoo bekent Manacorda — „heb ik mij zoozeer eenzaam gevoeld als wanneer ik omringd was door mijns gelijken: in de zoogenaamde vroolijke troepjes, in de overvolle schouwburgen, in de volksmassa's. Dan werd ik eenzaam, zoo eenzaam, dat ik wel met mijn hoofd tegen een muur had kunnen opstormen. Maar nooit ook heb ik mij zoozeer vergezeld geweten, zoo menschelijk vergezeld, als in de eenzaamheid der velden, der zee of in de lucht. Dan hebben alle dingen tot mij gesproken, een taal die weliswaar niet altijd te begrijpen viel. Maar ik heb steeds kunnen antwoorden, al werd mijn antwoord niet altijd verstaan."

Dat thema der eenzaamheid keert telkens terug, ook in de reisimpressies. Te samen met een „kudde" toeristen bezoekt de schrijver den Wartburg en wordt zoozeer ontstemd door het nieuwsgierig rondtrekken van onbegrijpende, onontwikkelde menschen door de zalen, waar zooveel groote, voorname geesten hebben verwijld, dat hij zich afzijdig houdt. De gids, dit bemerkende, brengt hem naar de vertrekken, die door Luther bewoond werden en laat hem alleen. Dan begint Manacorda te mijmeren over den hervormer, den vroegeren katholiek, den afvalligen monnik en woorden van medelijdend begrijpen en diepe droefheid, gepaard aan een gevoel van eerbied voor dien krachthigen wil, vloeien hem uit het hart. Zoo gebeurt het telkens op zijn omzwervingen: te Weimar brengt hij alleen, of alleen blijvend tusschen de menschen, uren door in het Goethe-huis en geniet, geniet met zijn geest en verstand van philoloog en kenner der duitsche letteren,

---

[1]) Mondadori, Milano.

maar geniet ook met zijn ziel en zijn hart. Het zijn ragfijne stemmingen, die Manacorda dikwijls weergeeft, omsluierd soms door een lichte ironie, daar waar het klein-menschelijke zijn zin voor humor treft. Maar over het algemeen blijven de stemmingen teer van toon. Zoo ook de bijzonder suggestieve oproeping van Florence bij nacht „N o t t u r n o f i o r e n t i n o" met de twee honderd madonna's die over het slapend Florence waken. „Twee honderd devotielichtjes flakkeren aan haar voeten. Er zijn er met de strakke gelaatstrekken der Byzantijnen, anderen met klare oogen, blauw als de zee, lange slanke handen, het hoofd liefdevol een weinig terneergebogen, de borst ontbloot voor het kleine zuigende mondje; weer anderen met oogen verloren in verre verten. Heilige medeburgeressen en heilige bewaaksters!....... Slaap Florence, slaap rustig onder haar hoede. Geen „skyscraper" zal de kalmte en rust van uw hemel verstoren, geen mengsel van cocktail zal de zuiverheid uwer wijnen vertroebelen, geen neger- of apendansen zullen het innigste uwer tradities kunnen verkrachten... In den nacht lijkt er een koraal op te stijgen: het zijn de zingende herders van Ghirlandaio en Lorenzo, de wikkelkinderen van Luca (della Robbia), de engelen van Donatello, de drie Wijzen van Gentile, de engelen van Angelico, de profeten en sybillen van Ghiberti, de heiligen van Giotto, van Massaccio, van Filippino, van Verrocchio, die allen te samen hun stemmen verheffen en in elkaar doen versmelten."

Ontegenzeggelijk is er in het scheppend werk van dezen kundigen en zeer productieven schrijver een duidelijk stijgende lijn, die zeer zeker tot nog grootere hoogten zal voeren, als Manacorda er zich van bewust blijft dat zijn grootste gave gelegen is in het lyrisch impressionisme.

GOODSCHILD (George) HET MAROKKAANSCH AVONTUUR. (264) *f* 1.40 en *f* 1.90. Vert. door H. Overakker. Bruna, Utrecht.

Zulke avonturen lijken op elkaar als twee druppels water, of ze in de Wild West, in Zuid-Afrika, in Indië of in Marokko spelen. Menschen, die elkaar in jaren niet gezien hebben en nog een appeltje met elkaar te schillen hebben, ontmoeten elkaar in een heel vreemd land onder heel vreemde omstandigheden, die goedschiks of kwaadschiks leiden tot een gelukkig huwelijk. Niet voor kinderen.

I. Tristand Bernard schreef onlangs een niet onaardige „proeve van bekwaamheid" om te worden opgenomen in de „Académie". Ik meen dat ongeveer alle „immortels" erin genoemd worden. Ziehier:

„Un robuste vieillard, simplement, mais élégamment vêtu, suivait la grand' route, dans la paix de cette fin de journée estivale.

La nuit ne tombait pas encore: c'était avant „l'heure tragique", où, selon la phrase émouvante de Paul Bourget, „les astres éclatent dans le ciel nocturne".

Déjà s'exaspérait le parfum des arbres, et l'on songeait à ce vers délicieux d'Henri de Régnier:

Ce beau jour n'est plus rien que son ombre odorante......

Le voyageur laissa un sentier désert s'échapper sur la gauche. Il eût pu évoquer le bel alexandrin d'Abel Bonnard:

Le chemin qui fuit seul semble oublier les hommes...

Mais ce piéton ne regardait que sa route, alors que, vers le ciel qui s'embrumait peu à peu, tant d'yeux rêveurs se levaient et contemplaient ces „steppes uniformément grises", comme l'a dit si poétiquement Pierre Benoit.

La route nationale traversait un de ces sites rudes de la Creuse, ce pays d'hommes à l'esprit lucide, dont André Chaumeix nous offre un si remarquable exemplaire.

Quelques instants après, l'aspect de la nature changea. L'horizon empourpré donna à ce coin de terre un air étrangement asiatique, bien propre à tenter la plume d'un Chevrillon. Un romantisme soudain sembla exalter le paysage. On crut y voir la grande ombre de Hugo, dont Louis Barthou a fait revivre les amours.

Cependant, dierrière une haie, des gens du pays cueillant des simples, et l'on pensait à l'admirable panneau d'Albert Besnard.

Les campagnes qu'il traversait, notre rude pèlerin, avaient été cruellement agitées quatre-vingt-cinq ans auparavant, au début de cette seconde République, dont Pierre de la Gorce s'est révélé l'incomparable historien. Et c'est aussi dans cette région qu'avait habité, dans sa demeure seigneuriale, un ancêtre non de notre Albert Lebrun, mais d'un Lebrun, architrésorier et gouverneur de la Hollande, dont le duc de la Force a recréé le souvenir.

Plus le voyageur s'avançait sur la route, plus son visage prenait de la grandeur. C'était comme une incarnation d'un des héros des légendes épiques de Joseph Bédier.

Vêtu de ce long pardessus marron, avec son front bombé, sa barbe pointue, il ressemblait à l'un de ces moines austères du seizième, et aussi à René Doumic, au regard sorutateur dans un beau visage rigide.

C'était bien un de ces serviteurs de Dieu, si imposants dans les nobles ouvrages de monseigneur Baudrillart, et un magnifique modèle pour un de ces peintres religieux, qu'Emile Mâle a si puissamment sauvés de l'oubli.

Parfois, quand une pensée attendrie traversait son âme, elle donnait à son regard l'émotion tendre, si profondément sincère, de Georges Goyau....... A d'autres instants, ses prunelles ardentes semblaient s'assombrir, et l'on y lisait „l'inquiétude religieuse" de toute une époque. Ce visage tourmenté eût fait un prestigieux frontispice au livre si attirant de l'abbé Bremond.

Soudain, une foi sublime affermissait et allongeait son pas: ce front d'homme âgé s'éclairait de toute la jeunesse de la vierge lorraine, que Gabriel Hanotaux a su animer d'une telle flamme.

Mais il continuait sa route, et semblait n'avoir devant lui que sa propre pensée. Il n'accordait aucun regard à la nature. L'avait-il jamais interrogée? Eût-il su, comme un Camille Jullian, arracher leurs secrets aux vieilles pierres silencieuses? Aurait-il réussi, comme Pierre de Nolhac, à revivifier les ombres

anciennes, à faire surgir Pétrarque et Laure de Noves, sous le bleu plus foncé d'un ciel venaissin?

Mais quelle sûreté dans sa démarche! Ce n'était plus seulement un pasteur, mais un chef, et l'on pensait au „rôle social de l'officier" tel que l'a fixé une fois pour toutes le maréchal Lyautey. C'était encore un autre maréchal, Pétain lui-même, que rappelait son calme et lumineux regard, et, si l'on y remarquait soudain une expression de sagacité tenace, n'est-ce pas précisément ce que l'on peut lire dans les yeux de Weygand?

Par exemple, ce qu'il ne fallait pas chercher en lui, c'était l'esprit tortueux d'un Fouché, que Louis Madelin a si étonnamment percé à jour.

Sans méconnaître les bienfaits qu'une nation peut demander à un Cavour (si curieusement rendu par la plume de Maurice Paléologue), il fallait attendre de notre personnage d'autres services. On ne retrouvait pas en lui quelqu'une de ces figures politiques tirées du mystère par Raymond Poincaré. Il n'eût pas excellé, comme l'éminent diplomate Jules Cambon, à pénétrer les âmes humaines.

Cependant, il était arrivé à un carrefour, symbole de cette fameuse „Croisée des chemins", d'Henry Bordeaux. Jamais, plus qu'à cet instant de court recueillement, ses yeux de visionnaire n'évoquèrent la fervente „Vie secrète", d'Edouard Estaunié.

Ah! qu'il se sentait loin, ce vénérable chemineau d'élite, de l'existence tumultueuse de sa jeunesse, lorsque, compagnon de fête du „Vieux Marcheur", et des autres héros d'Henri Lavedan, il se mêlait à cette société cosmopolite, dont Maurice Donnay, dans „Education de prince", et Abel Hermant, dans „La Carrière", nous ont laissé d'impérissables et toujours frémissants tableaux.

Mais cet homme, destiné aux plus hautes tâches (qu'il n'avait jamais eu l'occasion ni peut-être même le désir d'accomplir), cet homme qui avait connu des mondes si curieux ne les avait pas regardés avec l'observation prenante d'un mémorialiste. S'il avait pu conserver les documents qu'il avait eus à la portée de la main, et s'il les avait confiés à un Lenôtre, d'autres chapitres prodigieux se fussent ajoutés à la „petite histoire". Imaginons à sa place un Louis Bertrand, de quelles reliques admirables se fût enrichi le musée des caractères humains!

Mais il n'avait rien retenu non plus de son contact avec le monde politique et celui des fonctionnaires, où Georges Lecomte a fait une si belle moisson de remarques....

Et pourtant, il était curieux des hautes performances de l'athlétisme intellectuel. Et, maintes fois, au Palais, il était allé applaudir ce champion de l'éloquence, qui a nom Henri Robert.

La nuit descendait avec majesté. Il semblait qu'un Paul Valéry eû pris en mains la direction de l'univers et divinisé les collines et les arbres par un halo de poésie.....

Notre voyageur approchait de son but... Pour la première fois, il parut fatigué.....

Il s'assit sur une borne, et tira de sa poche son livre de chevet, la „Théorie des fonctions algébriques de deux variables indépendantes", le fameux traité d'Emile Picard.

Puis il reprit son chemin...... Un instant plus tard, il avait atteint le tournant de la route..... Une large maison de campagne, comme celles que nous décrit François Mauriac, et qui recèlent tant de sombres désirs, tant de vertus brûlantes et cruelles, tant de haines camouflées, une maison d'une blancheur livide s'offrait sinistrement aux regards.....

Sur le seuil, une vieille servante énigmatique, vivante image de la „Fébronie", de Marcel Prévost, s'inclina profondément devant son maître. Puis, tous deux furent pris d'une hilarité bizarre, et dont seul peut-être Henri Bergson, interprète attiré du rire, eût pu démêler les raisons.

Après tout, il ne fallait pas chercher midi à quatorze heures, et c'était peut-être une habitude chez eux à chaque revoyure, comme on dit (problablement) dans la Creuse.

Quoi qu'il en soit, le vieillard entra dans sa demeure, après avoir gravi

(nécessairement d'un pas ferme) les marches du perron. Il se trouvait maintenant dans la bibliothèque, où s'abritaient toutes les œuvres des membres de l'Académie française.

Notre châtelain admirait par-dessus tout cette compagnie, l'unité la plus disciplinée qui soit au monde, cette brillante arrière-garde, illustre contrepoids des idées démagogiques, qu'assemble un goût commun pour la gloire poinçonnée, et chez certains une prédilection aristocratique, parfois assez avisée, pour le suffrage restreint."

II.

H. BREMOND

de schrijver der „Histoire littéraire du sentiment religieux" zijn „vieux bouquins" bestudeerend.

---

boeken - schouw

SHAW (G. Bernard) DE SALON-SOCIALIST. (Un unsocial Socialist.) Vertaald door Eduard Coenraads. (289) *f* 1.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Een jeugdwerk van Shaw, dat reeds vroeger vertaald werd. Scherp (te scherp) geeselt Shaw hier én de conventie van de hoogere standen én de geldmakerij ten koste van de „slaven", maar zóó dat evenwichtig ontwikkelden de ironie in geestige maar wederom gechargeerde vormen kunnen smaken. (Trefusis Smilash te gewild soms).

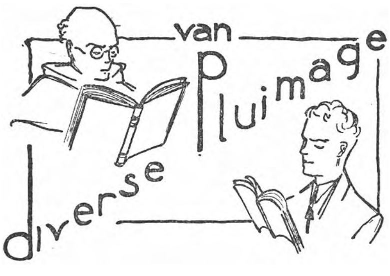

ROLAND HOLST-VAN DER SCHALK (Henriette) KAPITAAL EN ARBEID. 2 dln (563) *f* 5.50 en *f* 6.50. Vierde verbeterde en met een tweede deel vermeerderde druk. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Het is niet geraden om, wanneer iemand naar Duitschland gaat, deze boeken als treinlectuur mee te nemen. Waarschijnlijk werden de boeken zelf onmiddellijk verbrand en werd de bezitter naar een concentratiekamp gebracht. Immers de gedachte, die het geheele werk doordeesemt, is het geloof in het socialisme als de eenige weg voor deze menschheid tot een hoogere fase van maatschappelijk en persoonlijk leven; en het hiervan onafscheidelijke geloof in de arbeidersklasse als de voornaamste — niet de eenige factor, welks bewust ingrijpen in de geschiedenis tot de ontwikkeling van socialistische productie — en levensvormen voeren kan — niet voeren moet. Welke evoluties zich ook in haar voltrokken hebben, de gevoelige dichteres is met hart en ziel en volle overtuiging socialiste, al is het dan ook niet in een reeds bestaanden vorm.

Van het eerste deel, reeds in 1902 verschenen, is dit de vierde druk, maar er is zoo goed als geen verandering te bespeuren sinds den derden druk in 1909 en wat het tweede deel betreft, dat loopt van het einde van de vorige eeuw tot de huidige economische crisis, dit was reeds voltooid door haar befaamde „bekeering". In zoover is het een teleurstelling voor lezers, die deze merkwaardige vrouw in haar gedachtengangen gevolgd hebben.

Zeker is het, dat in dit werk een zeldzaam stuk geschiedenis, al is het ook hoofdzakelijk van economischen aard, is verwerkt. Het begint bij den ondergang van de oude Republiek der Zeven Provinciën en behalve den economischen kant, waarbij ieder met bijzondere belangstelling de telkens terugkeerende crises en hongerperioden zal volgen, levert zij ook wetenswaardige gegevens over kerkelijk leven, literatuur en kunst. Het ligt voor de hand dat zij dweept met Multatuli en dat zij te keer gaat tegen den geest van „oubolligheid". Pijnlijk doet het bij deze hoogstaande vrouw aan, dat zij alleen maar oog heeft voor het werk van communisten en socialisten en dat Rerum Novarum vrijwel langs haar heen gegaan is. Een man als Dr. Ariens had toch ook hier een eeresaluut toegekomen. Alleen aan de organisatie van de Katholieke Vakvereenigingen bij de gepoogde revolutie van November 1918 kan zij haar bewondering niet onthouden. Met helle verontwaardiging hekelt zij de wantoestanden en voorwaarden, waarop de arbeider leefde. Prachtige meesleepende bladzijden over kinderarbeid, contractkoelies en hemeltergende misbruiken, zouden menigen oud-liberaal en eveneens ouderwetschen katholieken patroon het geweten wakker geschud hebben en al kan men het ook niet geheel en al met haar eens zijn, het is toch de moeite overwaard om haar de beruchte spoorwegstaking van 1903 te hooren vertellen.

't Is in elk geval voor de historie van Nederland een boek van beteekenis en welke veranderingen zich ook noodzakelijkerwijze in deze begaafde vrouw voltrokken hebben en ook al is zij geen onfeilbare gids voor anderen in haar zoeken en streven, het is een vrouw met idealen en een hart, dat warm klopt voor den verdrukten evenmensch.

SMIT (Dr. D. H.) JOHAN VAN HEEMSKERK 1597-1656. *f* 3.90. „De Spieghel", Amsterdam, 1933.

Een dissertatie over de man die in de Letterkundegeschiedenis vooral, zo niet alleen bekend is gebleven door zijn Batavische Arcadia.

Daar het gehele pastorale genre in onze letterkunde een import-artiekel is, ging mijn belangstelling in Smit's boek vooral uit naar het hoofdstuk „Vreemde

invloeden" en hierin biezonder naar de uiteenzetting en verklaring („grondige" verklaring) van het zeer eigenaardig verschijnsel der Pastorale. Hetgeen Smit hierover geeft, is goed doch onderscheidt zich in niets van wat men gewoon is in Literatuur-handboeken te vinden. Meer uitvoerig wordt gesproken over het verloop der pastoraalstroming in Frankrijk, Engeland, Spanje, enz.; de onderlinge afhankelijkheid en beïnvloeding enz. Deze bladzijden behoren tot de beste van het boek. Echter heeft het mij ten zeerste bevreemd dat er door Smit niet dan met een heel, héél enkel woord gerept wordt over de Provençaanlsche Troubadourspoëzie. Alleen reeds de opvatting der liefde in de echte Pastorale (resp. Arcadia) wettigde een nadere aandachtige beschouwing met die der Troubadourspoëzie, om van andere punten van overeenkomst te zwijgen. Het verband tussen Troubadourspoëzie en de pastorale dichtkunst is m. i. groter dan men gewoonlik pleegt aan te geven, beter gezegd: aan te duiden.

Het hoofdstuk door Smit aan Heemskercks taal en stijl gewijd is wat erg summier.

Een paar bemerkingen mogen hier nog plaats vinden naar aanleiding van enkele ál te algemene en daardoor al te boute beweringen van de heer Smit. „De waarde van het aardsche leven was in het niet gezonken (in de late M. E.) bij die van het transcendente...... Doch de renaissance had aan het aardsche leven zijn waarde teruggegeven. Niet langer zou deze wereld een terrein der zonde zijn." (blz. 79) Voor al hetgeen hier beweerd wordt, zal de schrijver met moeite stavende bewijzen kunnen aanhalen. Dat sommige ascetiese schrijvers der M. E. wat al te zeer de minderwaardigheid van het aardse leven betoond hebben, is nog geen bewijs dat aldús de algemene opvatting was. Een aandachtige beschouwing van het middeleeuwse leven in zijn verschillende uitingen leert wel anders. Dat de renaissance het aardse leven weer op z'n volle waarde geschat heeft, is waar doch in een zeer speciale zin, nl. in 'n zinnelike, vaak puur-heidense zin, en of dit de renaissance tot lof moet worden aangerekend, is een grote vraag. — Evenmin was voor de M. E.-er de wereld niets anders dan een terrein van zonde, wat bovenaangehaalde zin in z'n algemeenheid suggereert. Zo ergens en ooit dan gold in de M. E. — ook in het Herfsttij der M. E. — de wereld zeker ook als 'n terrein van de zonde, doch meer en beter als het terrein dat door Christus' lijden en dood geheiligd was en waar de mens levend in Gods liefde en gesteund door Gods genade zijn verheven einddoel moest bereiken.

„Ook zij (=de wereld) — aldus Smit — had haar waarde en met het herstel van het aardsche kregen schoonheid, weelde en zinnelijkheid hun rechten terug; ascese zou niet langer het hoogste ideaal zijn." (blz. 79) Voor geen M. E.-er — tenzij voor een die geestelik ontspoord was — was ascese het hoogste ideaal; het ideaal was een geheel ander waartoe ascese slechts middel was.

„Men was de zelfverzekerdheid der kerk moede en snakte naar vroeger, naar de menschelijke en mooie cultuur en wetenschap der Grieken, naar de voorbeeldige inrichting van den Romeinschen Staat en het oude Christendom met zijn zuiver Evangelie." (blz. 79).

Daargelaten dat deze zin gelijk ze hier ligt, twee geheel verschillende, ja vaak lijnrecht tegen elkaar ingaande, richtingen als één grote beweging voorstelt, behelst ze een uitspraak die, zonder enig bewijs als ze hier staat, op z'n zachtst bevreemdend mag heten. Waarin bestond dan die vertroebeling van het Evangelie? Dat er aan het einde der M. E. velen gevonden werden die niet volgens het Evangelie leefden, is geen bewijs dat de zuiverheid van het Evangelie zelf d. i. de leer van Christus, zoek was. — En wat wordt verstaan onder dat „zuivere Christendom"?

Er zouden nog wel ettelike rechtzettingen te doen zijn, doch mijn bespreking zou té uitvoerig worden.

Ongetwijfeld heeft de heer Smit ons een interessant boek geschonken dat zich vrij vlot laat lezen, doch dat tevens overduidelik aantoont — ik geloof tégen de bedoeling en opvatting van de schrijver — de vrij geringe waarde

van Heemskercks litteraire gaven. Een paar pagina's schilderachtig proza naast enkele goede gedichtjes vermogen dit oordeel niet te wijzigen.

WESTENENK (L. C.) HET RIJK VAN BITTERTONG. Met een biographie van den schrijver door H. J. Damsté. (236) *f* 3.95 en *f* 4.95. H. P. Leopold, Den Haag, 1932.

Op het eerste gezicht vooral door de fleurige omslagteekening meen je met een jongensboek te doen te hebben, maar het blijkt spoedig, dat de verzameling legenden van Sumatra en de tijger- en slangenjachten en vooral het merkwaardige leven van den schrijver voor alle leeftijden zijn bedoeld. Het avontuurlijke in de verhalen en de tot navolging prikkelende loopbaan van den energieken man zouden wij ook de jeugd gaarne aanbevelen, als de illustrator wat kiescher was geweest. Dat de schrijver vol enthousiasme prof. Dubois wil helpen in het aanbrengen van „the missing link" is natuurlijk voor ons ook geen aanbeveling, maar na het lezen van de biografie van Damsté zal het niemand verwonderen. Trouwens hoeveel eerbied wij ook hebben voor den ondernemenden en eerlijken controleur en assistent en gouverneur Westenenk, hij is daarom nog geen wetenschappelijk man.

Dat een man, die als jonge man naar Indië is gegaan en daaraan zijn hart heeft verpand met liefde en geestdrift legenden heeft verzameld die zoo rijk onder die Oosterlingen bloeien, is iets, waarvoor we hem dankbaar zijn. Hij, die de stille poëzie van Insulinde onderging en die een psychologischen kijk op den Inlander heeft en die zonder te streven naar literatuur toch waardevolle bladzijden wist te schrijven, zal zeker graag gelezen worden en vooral het uitvoerig levensbericht van den moedigen, voortvarenden bestuurder zal ieder met bewondering vervullen en kan den jongeren tot voorbeeld gesteld worden. De schrijver verheelt de gebreken, die zijn goede eigenschappen bijna noodzakelijk vergezelden, nl. zijn heerschzucht en ijdelheid niet, maar velen van onze bewindsmannen konden van hem met goed gevolg overnemen, hoe hij het gezag wist te handhaven. Merkwaardig is nog, hoe de Regeering hem had uitverkozen om inspecteur-generaal te Erzeroum te worden tot bescherming van de verdrukte Armeniërs, hetgeen door den oorlog is mislukt. Het zal niemand verwonderen dat het laatste bedrijf van de geschiedenis van deze krachtfiguur van wien in dit boek niet eenig teeken van positief christendom is te vinden, zich in de kapel van een crematorium afspeelt.

GRAAFF (Francisca de) SERGE ÉSÉNINE, SA VIE ET SON OEUVRE. (198) *f* 3.—. E. J. Brill, Leiden.

Overtuigd dat het aantal kenners der Russische taal en letterkunde in ons land wel tot een kleinen kring beperkt zal zijn, vangt de schrijfster haar voorwoord aan met de opmerking dat men zich zou kunnen afvragen of de persoonlijkheid en het werk van Serge Ésénine belangrijk genoeg zijn, om daaraan een proefschrift te wijden. Het boek van Mej. de Graaff levert het afdoende bewijs dat het antwoord op die vraag niet ontkennend behoeft te luiden.

Na een uitvoerige biografie van den dichter geeft zij een uitgebreid chronologisch overzicht van diens oeuvre, met talrijke aanhalingen uit zijn gedichten, welke zij telkens door een letterlijke vertaling van haar hand laat volgen.

Serge Ésénine, die eenige jaren geleden ook buiten Rusland bekendheid verwierf door zijn sensationeel huwelijk met de danseres Isidore Duncan, werd in 1895 te Konstantinovo in het district Kiazan uit boerenarbeiders geboren; in 1925 pleegde hij zelfmoord in Petrograd.

Deze begaafde, doch onevenwichtige persoonlijkheid met een gebrekkige ontwikkeling en zwak van karakter, droeg de vonk van het genie in zich. Tegen de geweldige gebeurtenissen van den grooten oorlog, de revolutie en het daarop volgende bolsjewistische regiem, die zich in het laatste decennium van zijn leven afspeelden, was zijn individualistische levensopvatting niet bestand. De harde, nuchtere zakelijkheid van het communisme bleef onvereenigbaar met zijn ideaal zich als dichter der boeren en dichter-profeet aan het hoofd van het Russische volk te zien. Daarmee ontviel hem alles; hij voelde

zich nutteloos, en wanhoopte aan zich zelf. Zijn zenuwgestel, verzwakt door overmatig gebruik van alcohol had elken weerstand verloren; zelfmoord scheen hem de eenige oplossing, die overbleef.

De eerste gedichten van Ésénine, geschreven tusschen 1910 en 1914 bepalen reeds het speciale karakter van zijn werk: melancholie over wat voorbij is en niet weerkeert, afkeer van conventies, een bijzonder talent voor natuurbeschrijvingen en het weergeven van natuurstemmingen. De mensch en zijn werk spelen over het algemeen in zijn gedichten een ondergeschikte rol. Zijn eerste bundel „Radounitsa" verscheen in 1916 en bracht hem onmiddellijk op het eerste plan als dichter van het dorpsleven.

De in 1917 en 1918 geschreven gedichten verheerlijken de revolutie als staatkundige, maar ook als godsdienstige ommekeer, en bevatten de verwoedste godslasteringen en fulminaties tegen het oude geloof.

In 1920 verscheen een kleine verhandeling in proza, getiteld „De Sleutels van Maria", waarin Ésénine tracht zijn wereldbeschouwing te formuleeren, te omschrijven wat hij verstaat onder poëzie en godsdienst, en welke gevolgen hij verwacht van de revolutie.

De cyclus „Het Moscou der cabarets" schreef Ésénine te Moscou, tijdens zijn huwelijksleven met Isidore Duncan. De meest bandelooze en diepst gezonken milieus uit het bohemeleven van Moscou worden hierin ten tooneele gevoerd. De publieke opinie veroordeelde eenstemmig deze verheerlijking der meest afstootende en gedegenereerde uitingen van menschelijke hartstocht.

In 1924 toen Ésénine meer en meer zijn geïsoleerdheid begon te voelen, deed hij een laatste poging zich te ontrukken aan den invloed van het losbandige leven te Moscou, en keerde naar zijn geboortedorp terug. Het werd zijn laatste fiasco. Menschen en dorp waren hem vreemd geworden. Men kende er Marx en Engels, zong er de liederen van den sovjetpropagandist Bedny, — maar hij was er onbekend. Zijn poëzie had geen contact met den tijdgeest, hij was overbodig geworden, en pleegde kort daarna zelfmoord.

Het boek van Dr. de Graaff, boeiend en vlot geschreven, geeft een scherp en objectief beeld van deze begaafde, tragische figuur, en het is zeker een verdienste van de schrijfster er toe bijgedragen te hebben ons den bewogen tijd waarin hij leefde nader te hebben gebracht.

DER GROSZE HERDER. Band V. (Ganter-Hochrelief.) Band VI (Hochrhein-Konsequenz). Nachschlagewerk für Wissen und Leben. Herder & Co., Freiburg.

Wij hebben reeds herhaaldelijk de aandacht gevestigd op dit uitstekende werk, dat in alle opzichten als het model van een modern Lexicon kan gelden. Met regelmatigen spoed volgen de deelen elkaar op. Elk nieuw verschenen deel is een verheugenis. Men zou dagen kunnen doorbrengen met deze 1600 à 1800 bladzijden tellende boeken te doorbladeren. De uiterlijke afwerking is volmaakt; ontelbare foto's en illustraties verhelderen den tekst en de korte artikelen geven in geserreerden vorm het essentieele van het behandelde onderwerp. In Band V heeft men slechts de grootere artikelen over „Gotik" bijvoorbeeld of „Hamburg" te lezen om er van overtuigd te worden met welk een accuratesse, vakkennis en smaak de tekst is samengesteld en hoe gelukkig de illustreering is. Bij de artikelen over „Den Haag" bijvoorbeeld en „Haarlem", treft 't ons dat het eerste door een plattegrond met luchtfoto, het tweede door twee foto's geïllustreerd is.

Het VI deel zet het groote werk op waardige wijze voort. Ook hier vinden we weer enkele uitvoerige artikelen tusschen tallooze kortere, korter dan men ze in de oudere lexica gewoonlijk aantreft. Ook hier wederom een schat van geserreerde wijsheid, wetenschap en wetenswaardigheden. „Der grosze Herder" houdt zich op peil.

HERDERS WELT- UND WIRTSCHAFTSATLAS. Herder & Co., Freiburg.

Den „groszen Herder" is dit deel, „Der Welt- und Wirtschaftsatlas", afzonderlijk bijgegeven. Het is een zeer uitvoerige atlas met 100 hoofdkaarten, 65 „Wirtschafts"-kaarten en vele bijkaarten, alles volgens de nieuwste gegevens.

Bovendien is er een uitvoerig statistisch werk bijgevoegd „Die Welt in Mass und Zahl", dat op bepaalde tijden kan vernieuwd worden. Hierin vindt men alle mogelijke statistische gegevens over de verschillende landen der aarde. Het is de eerste „Welt- und Wirtschaftsatlas", dat wil zeggen de eerste die niet slechts de landen volgens hun physische en geographische structuur, maar ook in hun „wirtschaftliche" basis weergeeft. Er moet aan dit deel een ontzaglijke arbeid besteed zijn. Men vindt hier gegevens over bevolking, klimaat, godsdienst, handel, industrie enz. Dit deel vooral is een onmisbaar Nachschlagewerk. Het is werkelijk „die Welt in Mass und Zahl". Tot in détails vindt men er de wirtschaftliche situatie van een land in aangegeven. Al zou men den eigenlijken „groszen Herder" moeten missen, dit deel is op zich zelf een waardevol bezit. Het formaat van het boekdeel is gelijk aan de andere, zoodat de kaarten niet heel groot zijn, maar door splitsing en differentieering is aan dit bezwaar tegemoet gekomen. Dit deel heeft werkelijk de stoutste verwachtingen overtroffen.

DOES (Dr. L. P. van der) CHRISTIAN SCIENCE ALS SOCIAAL VERSCHIJNSEL. (319) *f* 4.90 en *f* 5.90. W. D. Meinema, Delft.

In dit omvangrijke proefschrift wordt het sociale effect nagegaan van christian Science. Het is verdeeld in vier boeken: Wording, Bouw en Leven, Christian Science in de Practijk, en Vergelijkingen en Verklaring. Zooals bekend is Mrs Eddy de uitvindster — het is ons niet mogelijk een ander woord te gebruiken — van deze nieuwe godsdienst, die, althans volgens dezelfde dame, aan de deur van deze eeuw klopt en vraagt binnengelaten te worden. Uitgegaan wordt van het beginsel dat Alles Een is, en dit Een is het Opperste Wezen, is God. Van het principe „Alles is God" wordt afgeleid: „Alles is Geest", en dus stof is niet werkelijk. (Matter is not real). Of anders gezegd: 1 God is Alles in Alles. 2 God is goed. God is Geest, Gemoed. 3 Daar God Geest, Alles is, is stof niets. Uit dit niet bestaan der stof wordt dan verder geconcludeerd dat de zonde en in het algemeen het kwade ook geen werkelijkheid zijn, daar deze niet anders dan in het stof gemanifesteerd kunnen worden. Het kwaad is niets, geen ding, noch geest, noch macht. Enz.

De studie van Dr. van der Does is volstrekt onpartijdig — hij staat objectief tegenover dit godsdienstig-sociaal verschijnsel —, theologische strijdvragen zijn dan ook vermeden, zoodat dit boek zeker een belangrijk werk is.

De lezing ervan door een Katholiek, moet dezen den indruk geven dat Christian Science een humbuggodsdienst is, die typisch Amerikaansch is zoowel in de humbug als in de wijze waarop de uitvindster geld wist te verdienen. In 1890 b.v. werden „Christian Science Lepels" verkocht. Op ieder van deze „most beautiful Spoons" stond een motto in bas relief, hetwelk een ieder op deze aarde altijd in zijn gedachten moest houden. Daar de lepels drie dollar het stuk kostten, — mooier uitgevoerde vijf dollar, — moet de winst voor Mrs Eddy nog al beduidend geweest zijn. Voor ontwikkelde, critisch aangelegde, Katholieken is Dr. van der Does' werk geschikt.

HOLLANDER (Dr. A. N. J. den) DE LANDELIJKE ARME BLANKEN IN HET ZUIDEN DER VEREENIGDE STATEN. (517) *f* 6.90. J. B. Wolters, Groningen.

Het zuidelijk deel der Vereenigde Staten „the old South", het land der groote plantages, week — en wijkt nog wel — geheel af van het overige deel van het land. De litteratuur heeft er zich gretig meester van gemaakt en er, gebruik makend van plantagefiguren en hun bestaan onder eigenaardige verhoudingen, een romantisch beeld van gewrocht. Dat zoo goed als nooit aan de werkelijkheid heeft beantwoord.

Maar wel heeft het Zuiden zijn zeer bijzondere en op zich zelf staande problemen, waarvan dat der „Poor Whites" een der belangwekkendste en belangrijkste is.

Dr. den Hollander heeft over dit vraagstuk een sociaal-historische en sociografische studie geschreven, resultaat van bibliotheekwerk in Europa en Amerika en van „fieldwork" in de Zuidelijke Vereenigde Staten. Het werk, dat verdeeld is in twee deelen — de tijd vóór en die na den Burgeroorlog —

kan voortaan als standaardwerk gelden. Het is een volkomen wetenschappelijke studie, die geen enkele zijde van het vraagstuk onbesproken laat, integendeel er diep op ingaat, en ook van waarde is, voor de algemeene kennis van het land. Aan het slot is een uitgebreid litteratuuroverzicht opgenomen.

MOWRER (Edgar Ansel) DUITSCHLAND ZET DE KLOK TERUG. Vertaling van A. van Son. (348) *f* 2.50 en *f* 3.50. v. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Gezien het optreden der huidige regeerders van Duitschland tegenover hen die hun inzichten niet deelen en deze critiseeren, moet men den moed bewonderen van den in Berlijn wonenden Mowrer, correspondent van de Chicago Daily News en voorzitter der buitenlandsche persvereenigingen, die dit boek durfde schrijven. Want het bevat een fnuikende veroordeeling van Hitler en diens nazi-vrienden, hun optreden en politieke strevingen. Fnuikend, wijl Mowrer logisch redeneert en al zijn redeneeringen steunt op feiten. Het boek is feitelijk een politieke geschiedenis van het Duitschland der na-oorlogsche jaren, en als zoodanig van beteekenis wijl het geschreven is door een politiekgeschoolden journalist, die door jarenlang verblijf land en volk door en door kent. Tusschen oorzaken en gevolgen wordt het zonneklaar verband aangetoond; — een groot voordeel voor den eenvoudigen courantenlezer, wien de veelheid der berichten verbijsterd hebben. Slechts moet even geprotesteerd worden tegen de verklaring van den auteur op bladz. 242 dat „vanaf zijn begin — in den persoon van Saul van Tarsus — het kerkelijke Christendom vijandig tegenover Israël heeft gestaan". Het is niet uit den geest van het Christendom dat de jodenvervolgingen gesproten zijn.

LETTRES à VÉRONIQUE PAR LÉON BLOY. Introduction de Jacques Maritain. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

In de serie „Courrier des Iles" publiceert Jacques Maritain de brieven die Léon Bloy in 1877, '78 en '79 schreef aan Anne-Marie Roulé. Het was de tijd dat hij haar redde uit de geestelijke ellende en haar tot het geloof terugbracht, maar tevens de tijd zijner hartstochtelijke liefde voor haar. In een wijze en liefdevolle inleiding beschrijft Maritain in 't kort de geschiedenis van deze eigenaardige vrouw, die later in waanzin viel en daarin stierf. In de brieven zelf vindt men den onstuimigen, diep geloovigen en vromen Bloy met al zijn sterkten en zwakten, met zijn martelaarspoze en bedelgewoonte, met zijn gevoeligheid, zijn humeurigheid en innige religiositeit. Het zijn merkwaardige brieven, half minnebrieven, half vermanende epistels.

DONALD (Gertrude) MEN WHO LEFT THE MOVEMENT. (422) 10/6. Burns Oates & Washbourne Ltd., London.

Het is opvallend dat in de talrijke „tracts", gepubliceerd in dit eeuwjaar van de Oxford Movement, zooveel namen ontbreken van hen, die de beweging verlieten om over te gaan naar de Roomsch Katholieke Kerk. En zoo van sommigen de namen al genoemd worden, blijft hun conversie onvermeld. Op deze wijze wordt geen waarlijk volledig beeld der Movement gegeven. Verschillende Engelsche Katholieke auteurs hebben daarop gewezen. Ook Gertrude Donald, die vier prominente figuren „who left the Movement" in haar boek behandelt: Newman, Manning, Allies, Maturin. In het geval van Newman en Manning was het natuurlijk onmogelijk in de Anglicaansche geschriften hun overgang te verzwijgen; hun figuren zijn echter te belangrijk om in een boek als dit onbesproken te blijven. Thomas W. Allies ging tot de Kerk over in 1850; zijn „Diary in France", ook door Donald benut, behandelt veel uit zijn overgangstijd.

Het is een goede gedachte geweest ook Maturin's conversie, in 1897, te behandelen. In zijn tijd — ook in den onzen — deden zich moeilijkheden en problemen voor, welke in de 40er en 50 er jaren niet bestonden.

Die belangstellen in het uiterst belangrijke „Oxford Movement" die talrijke figuren van beteekenis naar de Moederkerk leidde, zij dit boek aanbevolen.

BURKE (Thomas) THE BEAUTY OF ENGLAND. With 39 illustrations. (368) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

Dit boek zou vergeleken kunnen worden met een Baedeker wat zijn accuraatheid betreft; maar verder mag de vergelijking niet gaan. Geen dorre beschrijvingen en droge opsommingen. Thomas Burke bezoekt in zijn boek de mooiste gedeelten van Engeland, en toont den lezer de schoonheden der afwisselende landschappen, zooals alleen een natuurminnaar dat kan, die bovendien een prettig causeur is. Waar de gelegenheid er zich toe leent doet hij bovendien zijuitstapjes in het gebied van litteratuur en geschiedenis, waardoor dan weer het eigen karakter van een plaats of streek sterker spreekt. De prachtige foto's verdienen een afzonderlijke vermelding; zij zijn kunstzinnig uitgevoerd en brengen de merkwaardigste en mooiste plekjes in beeld.

Waar het landschap, zoo dikwijls een rol speelt in Engelsche romans is dit een boek voor ieder lezer der Engelsche litteratuur; maar vooral natuurlijk voor hen, die Engeland gaan bezoeken.

LADISLAUS (Br.) 5 JAAR CHINA. (80) *f* 0.50. Foreholte, Voorhout.

In dit boekje vertelt een Missiebroeder van de Congregatie van O. L. Vrouw van Zeven Smarten over het leven van opofferingen en ontberingen gedurende vijf jaren in de Missie van China.

ROGGEVEEN (Leonard) DAANTJE GAAT SCHAATSENRIJDEN. (78) *f* 0.65 en *f* 1.—. Teekeningen van den schrijver. Van Goor Zonen, Den Haag.

De bekende Daantje haalt in dit boek weer eens wat anders uit. Zijn tocht op schaatsen bekomt hem niet zoo heel goed, maar kinderen zullen wel hartelijk lachen om zijn avonturen.

BRINKGREVE (Dien) ELSJE EN DE KABOUTERS. (16)
— WAAR WAS DE TEDDYBEER.
— ZOO KOMEN SNOEPERS TE PAS.
— DE BOOZE WIND.
— DE VERJAARDAG VAN PIAS.
— ARIE WIL SCHOMMELEN. Met gekleurd omslag en platen van Rie Cramer e.a. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een allerleukste uitgave voor kinderen, die pas kunnen lezen.

NANDA. DUIZENDPOOTJE. (223) *f* 2.— en *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar.

Zooals Nanda de kunst verstaat om een boeiend meisjesboek te schrijven, waarin op de meest aantrekkelijke wijze goedheid, naastenliefde, toewijding door de heldin worden beoefend, zijn er maar weinigen. Lieske of Betje Leuk doet ongewoon, maar zij geeft een prachtig voorbeeld aan haar lezeressen, als het op zelfverloochening aankomt.

PÊTILLON (Willy) SECRETARESJE. (186) *f* 2.— en *f* 2.90. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Een goed geslaagd meisjesboek, waarin smakelijk verteld wordt hoe een jong meisje zich haar vertrouwens-positie waardig toont. Neutraal maar geschikt.

TETZNER (Lisa) HANS URIAN. DE GESCHIEDENIS VAN EEN WERELDREIS. (131) *f* 1.20 en *f* 1.90. Nederlandsche bewerking van Bep van Eck. Van Goor Zonen, Den Haag.

Nu die wereldreis zal Hans Urian heugen! Hij is wel een echte kwajongen maar heeft gemeend op deze manier zijn Moeder het beste te kunnen helpen. Alleraardigst boek voor kinderen tot 12 jaar.

HORSTING-BOERMA (A. A. M.) DE WONDERLIJKE VANGST. (64)

— AGHREB EN DE VOGELS.

— HET MOLENAARSDOCHTERTJE. Met zwarte en gekleude platen van Rie Cramer. Van Goor Zonen, Den Haag.

Keurig geïllustreerde sprookjes, welke geschikt zijn om door Moeder voorgelezen te worden want hier en daar is eenig voorbehoud noodzakelijk omdat die Oostersche vertelsels nogal eens bloederig zijn.

PHILINE. ZITCHKA. (207) *f* 1.10 en *f* 1.75. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Wie zich achter deze naam verbergt weten wij niet, maar de onbekende schrijfster is er in geslaagd een bijzonder aantrekkelijk meisjesboek samen te stellen, dat niet anders dan een goede invloed op de lezeresjes zal kunnen hebben. De plaatsruimte laat niet toe over den inhoud verder uit te weiden. Wij bevelen dit boekje, hoewel zeer neutraal, toch sterk aan voor jonge meisjes van 14-17 jaar.

BALJÉ (J. P.) VIER H. B. S.-ERS OP AVONTUUR. (203) *f* 2.25 en *f* 2.90. Met illustraites van Hans Borrebach. Veen, Amsterdam.

Dit boek lijkt ons nu juist niet zoo bijster geschikt om de moderne ieuqd nog wat bij te brengen van ernst of van eerbied voor het gezag. Oppervlakkig, hier en daar het begin van een kalverliefde, enfin..... ultra modern! Hoegenaamd geen strekking, daarom niets voor onze jeugd.

BEVERS (Ad.) PLICHT GEBOOD. (190) *f* 1.20. Geïllustreerd do:r Jan Lutz. Malmberg, Den Bosch.

Dit boek werd geschreven door een jonge werkman met handen voi kloven en eelt, maar met een degelijk en goed katholiek principe, en wij kunnen niet anders dan het met Kees Spierings, die het ten zeerste aanbeveelt, eens zijn. Bijzonder geschikt voor jongens van 10-12 jaar.

SIBBELEE (D. J.) KATJOENG POETIH'S THUISREIS. (173) *f* 1.10 en *f* 1.75. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Katjoeng Poetih, dat is Huub Wouterse, maakt aan boord van de „Ferdinand Huyck" de reis van Indië naar Holland. Het is een flinke ronde jongen en hij sluit al dadelijk vriendschap met den chef-marconist, die hij Oom Lex noemt. Huub is daardoor in de gelegenheid veel van en op het schip te zien en te beleven en bij zijn vertrek van boord valt het hem bijna hard van zijn vriend afscheid te nemen. Lectuur voor jongens van 14-17 jaar.

VAN OVEN VAN DOORN (M. C.) STUURMAN TJEERD. Geill. door Jan Lutz. (196) G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Een boek van het water — om inhoud en verzorging gaarne aanbevolen voor jongens en meisjes van 8 tot ± 12 j. — Zij zullen Tjeerd en Fienke om hun reis met schipper Jelle benijden.

GROENENWEG (J. J.) BLAUW BLOED. Geill. door Pol Dom (237) *f* 2.— en *f* 2.90. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

„Blauw bloed" is meer dan vulling van een overschietend uur. Het heeft iets te zeggen aan de dadendurf en rechtvaardigheidszin van iederen goeden Hollandschen jongen. Tot 16, 17 jaar aanbevolen.

A. den Doolaard

door J. v. H.

De schrijver die achter den naam A. den Doolaard schuilgaat, heeft reeds menigmaal een litterairen worp gewaagd, maar tot nu toe, dunkt me, nooit met zooveel geluk als met zijn pas verschenen novelle „De Herberg met het Hoefijzer". [1])

Hij heeft reeds een stevig aantal boeken gepubliceerd, wier kwaliteit niet evenredig is aan hun kwantiteit. Met een in een zoo jong schrijver verwonderende snelheid volgden ze elkaar en droegen het stempel eener journalistieke gladheid of gewaagde vernieuwingszucht, die zelden genade vonden. Maar er bleef stijging in zijn werk en het streven naar het betere bleef voelbaar. Zondert men „De witte Stilte" van het vorig jaar uit, dat een abortieve uitgave zou genoemd kunnen worden, dan was elk volgend werk doorgaans een vooruitgang op het vorige. „De Druivenplukkers" was tot nu toe verreweg zijn beste werk. Het is geen gave roman, maar een los aaneengeregen verhaal over den druivenoogst in Zuid-Frankrijk. Eerst in de laatste helft weeft er de auteur een romantische historie doorheen, die op het einde, waar twee menschen een liefdeverhouding veinzen om een ouden markies rustig te laten sterven, wat onmogelijk aandoet. De ruwe druivenplukkers zijn ons liever dan deze ietwat confectie-achtige salon-menschen. Het dagelijksch wel en wee, de verlangens en behoeften der zwervende daglooners, de atmosfeer van een wijnoogst zijn met heete drift in „De Druivenplukkers" vastgelegd. Hier is de woeste natuurminnaar Den Doolaard op zijn best. Hij heeft persoonlijk medegezwoegd in den druivenoogst en de vreugde om de zwellende vruchtbaarheid der aarde is woord en rythme geworden in zijn boek. Het uit vele landen bijeengestroomde plukkersvolkje leeft hier in zijn kleurigheid, stil of luidruchtig, bescheiden of brutaal, in zijn lijfelijke lust ook, maar het is doorleefd realisme en in de blijheid om de natuurweelde is dit boek doortrokken van de sterke geuren der aarde. Dit verre avontuur van een druivenoogst inspireerde Den Doolaard tot een warmkloppend boek, een boek van fel en al te uitbundig leven, rauw van aardlucht en lijfsbegeerte, nog gebrekkig van structuur en hortend van oneffenheïd, doch krachtig van inzet en met momenten van stijging.

Al deze vroegere werken zijn met rauwe drift geschreven, met een vaart en ongedurigheid dat Den Doolaard struikelt over zijn eigen constructies. Hij is een sportief en hard realist met even een enkele maal een sentimenteele bevlieging. Een zwerver is hij gebleven: zijn verhalen spelen ergens in een hoek van Europa, liefst zoover mogelijk van honk. „De Wilden van Europa" bevatten

[1]) Querido. Amsterdam. (142) *f* 1.90 en *f* 2.50. 1933.

reisberichten over ongewone menschen en voorvallen in den Balkan, de Karpathen en andere wilde oorden. „De Herberg met het Hoefijzer" is weer een verhaal uit den Balkan, uit een hoek die wegens zijn primitieve en weinig geciviliseerde bevolking, wegens zijn ongeordende natuurvrije samenleving Den Doolaards voorliefde schijnt te genieten.

A. DEN DOOLAARD

In dit kleine boekje van slechts honderd twee en veertig bladzijden heeft Den Doolaard voor het eerst zijn al te onstuimige aard, zijn schuimende drift bedwongen en een gaaf geheel aangeboden, dat een zeer goede novelle uitmaakt. Een novelle is geen roman en is krachtens haar wezen gebonden aan andere eischen. Het is een kunstig verhaalde belangrijke gebeurtenis. Valt bij den roman de nadruk op menschenuitbeelding, op het herscheppen van een stuk menschheid, met meerder of minder onverschilligheid omtrent de gebeurtenissen, die er plaats vinden, bij de novelle komt het instantelijk op de verhaalde gebeurtenis aan. In den roman dienen de gebeurtenissen meer als middel om de psychische reacties der personen te demonstreeren en bieden den schrijver de gewone mogelijkheid tot spanning, tot het binden van de aandacht der lezers. Er is geen enkele eisch te stellen van eenheid van handeling of gebeurtenis, de eenheid berust bij de personages die de dragers zijn der voorvallen en deze leiden of ondergaan. Een roman kan uit vele deelen bestaan, die geen ander verband hebben dan het verband der optredende figuren. Er hoeft zelfs niets of weinig van beteekenis te geschieden, indien de schrijver maar het geheim bezit zijn personen met intense menschelijkheid te bezielen en daarvoor onze belangstelling te wekken. Werkelijke menschen te scheppen, menschen sidderend van leven, met wie de lezer onmiddellijk dat onomschrijfbare contact heeft, dat meer intuïtief beseft wordt dan te beredeneeren is, dit is geheel de kunst

van den romancier. De beschreven lotgevallen en gebeurlijkheden zijn niet de hoofdzaak, hoewel personen en lotgevallen moeilijk te scheiden zijn en beide tot een organische eenheid moeten samengroeien. De figuren leven in en door de gebeurtenissen; hun persoonlijke geaardheid, hun psychische structuur, hun gemoeds- en gevoelsreacties komen daarin tot uiting. Maar voòr alles gaat het om deze geaardheid en constructie, om de individueele, concrete menschelijkheid.

De novelle is anders van aard en wezen. Zij is, naar mijn inzien, niet een kortere roman, zij vormt een eigen genre, dat eigen kwaliteiten vertoont, kwaliteiten die hoofdzakelijk uit de ongeveere lengte en grootte van dit soort verhaal voortvloeien en in de bekendste modellen van het genre natuurlijkerwijze aanwezig zijn. De novelle wil den lezer een paar uur boeien, hem hevig in 't gemoed grijpen en ontroeren. En daarvoor is iets bijzonders noodig, is een ongewoon gebeuren onmisbaar. De roman is breed genoeg van bouw en rijk genoeg van verwikkeling om ons een menscheninnerlijk volledig te ontsluieren en ons geleidelijk in den ban van dit menschenlot te slaan, zonder dat er ongewone botsingen of voorvallen plaats hebben. Doch de novellist moet veel bereiken met weinige en korte middelen. Hij heeft geen menschen uit te beelden, geen stuk menschheid te herscheppen, tenzij fragmentarisch, hij heeft vòor alles in kort bestek een sterke en schoone ontroering over te dragen. Hij heeft te boeien door zijn verhaal en zooveel innerlijk menschelijks te verbinden, èèn te maken met een treffend uiterlijk gebeuren dat de ontroering, de schoone ontroering verzekerd is. Het is opvallend in dit verband, dat novellenschrijvers zoo graag gebruik maken — meer dan romanschrijvers — van mysterieuze, occulte motieven; zij hebben een middel tot korte, felle spanning, tot hevige belangstelling noodig.

Er zijn voorbeeldige romans die, tot den omvang eener novelle herleid, volkomen nietszeggend zouden worden, en omgekeerd laat zich een goede novelle niet tot roman uitdijen. Een treffende gebeurtenis, een gesloten eenheid, strenge opbouw, harmonisch verzorgde détails, een bijzondere geacheveerdheid, met andere woorden een technische en artistieke styleering, dit zijn onontbeerlijkheden in een verhaal van gewone novellenlengte. Hoe inniger het uiterlijk gebeuren met het psychisch ervaren samenhangt of het weerspiegelt, hoe vanzelfsprekender het eerste uit het laatste geboren wordt, hoe natuurlijker verhouding tusschen uiterlijke en innerlijke wereld bereikt wordt, des te heviger en schooner zal de indruk bij den lezer zijn. Wilde men het kenmerkende der in de litteratuur beroemdste novellen met een korte algemeene formuul samenvatten, dan zou die zoo kunnen luiden: een ongewone gebeurtenis veroorzaakt een psychisch conflict of een psychische omkeer, of ook omgekeerd: een ongewone innerlijke ervaring veroorzaakt een belangwekkend uiterlijk voorval. Dit schijnt mij te behooren tot het wezen der novelle, tot wat haar

krachtens haar vorm en haar doel tot iets eigens maakt. Doch al deze schoolmeesterlijke beschouwingen zijn met voorzichtigheid te hanteeren. De scheppende geest ontwringt zich steeds weer aan alle wetmatigheid en werkt naar ingeboren aandrift. Wat schoon en ontroerend is, is moeilijk analyseerend te benaderen: het is te ondergaan als een natuurverschijnsel.

In „De Herberg met het Hoefijzer" heeft Den Doolaard zijn wildheid afgelegd; hier geen oneffenheid, geen sprongen, geen bedenkelijke romantiek, geen gewilde vernieuwingen. Hij schrijft hier in eenvoudig geleed, maar spiervast proza een ruig verhaal, dat boeit tot het einde en aangrijpend is op zijn hoogtepunt. Het is uitstekend van opbouw, van verwikkeling en ontknooping: aanvankelijk worden er allerlei draden gespannen, die eerst geleidelijk draden blijken te zijn en wijzen in een richting, waarin men vaag een tragedie vermoedt. Maar telkens wordt dit vermoeden weer doorbroken door andere mogelijkheden en verwachtingen. Het blijft een spannend spel van gissingen en onzekerheden tot het einde. De schrijver weet onmiddellijk een sfeer van geheimzinnigheid en gevaar te wekken: hij laat den lezer voortdurend in twijfel of mengt zekerheid en weifeling zoo onontwarbaar dooreen, dat de spanning aanhoudt. Den eigenlijken held van het verhaal laat hij wijselijk op den achtergrond na hem in enkele sympathieke trekken te hebben voorgesteld, maar hij houdt onze belangstelling in hem levendig door de nooit rustende zorg van den priester Jozef voor zijn pleegkind. Het verblijf van den mijn-ingenieur bij den laatste is slechts schijnbaar een bij-episode, door hèm blijft de aandacht op Leonard gericht en heeft de auteur gelegenheid den lezer een beter inzicht in de levenswijze der Malissoren te verschaffen. Technisch is deze novelle voorbeeldig: het is slechts techniek, maar techniek in een wezenlijk bestanddeel van alle langer-ademig kunstwerk en onscheidbaar verbonden met de artistieker kwaliteiten.

Den Doolaard laat een mijn-ingenieur (of metaalkundige) een reis naar den Balkan ondernemen om de Albaneesche Alpen op hun metaalgehalte te onderzoeken. Dit biedt hem de mogelijkheid om het Balkanverhaal in een Westersche sfeer te rukken, het vanuit Westersche mentaliteit te beschrijven, wat door zijn markante tegenstellingen den indruk verscherpt. Er heerscht een zuivere harmonie tusschen de menschen, zooals zij hier optreden, en de grootsche woeste natuur die den achtergrond der novelle uitmaakt. Het leven regelt zich hier naar en wordt beheerscht door primitieve, onbedwongen krachten, natuurkrachten van buiten en van binnen. De bloedveete wordt er als een volkseer met jaloersche zorg in stand gehouden en elke poging om er geordende rechtstoestanden te scheppen wordt door de ontoegankelijkheid der bergen verijdeld of bemoeilijkt. In zulk een omgeving zijn conflicten als dat van den vijftienjarigen Leonard, die den minnaar van zijns broeders vrouw neerschiet, in hun natuurlijk milieu. Al het rauwe en frissche

dezer bergnatuur, het onberoerde en aardnabije dezer menschen heeft Den Doolaard in weinige bladzijden weten te vangen. Er hangt ijle berglucht in zijn verhaal, de kleuren worden er helder, de geluiden en gewaarwordingen krijgen er iets verafs, als kwamen zij uit de diepte, uit een verre andere wereld. Er dreigt gevaar uit elke holte of spelonk, uit elken oogopslag of elk ongewoon geluid. Er is stemming en sfeer, een onzekerheid, een onbepaalde vrees en tevens de prikkeling der nabije bedreiging. De schemerende, verglijdende rotskleuren werken mede tot versterking van den indruk van lijfsgevaar. Met vasten doch ongevoelden greep voert de schrijver zijn lezers tot in het hart der tragedie, den dood van Leonard.

Eèn figuur neemt in de novelle een domineerende plaats in en wordt geleidelijk de drager der handeling, de priester Jozef. Den Doolaard heeft hem gelukkig niet tot een caricatuur verwrongen, maar stelt hem voor, ondanks de hoekigheid en grilligheid van zijn wezen, als een mensch met groothartige toewijding aan zijn kudde, een priester onder een bergvolk, die iets van de ruige grootheid der omgeving heeft overgenomen. Zijn innerlijk is nog niet tot den volkomen Godsvrede verstild; het stormt wel eens in zijn binnenste, wanneer zijn Christelijk inzicht in strijd komt met wat hem bij natuur en geboorte dierbaar is, maar voor zijn Malissoren is hij vol moederlijke zorg en vaderlijke strengheid. Hij reduceert den stamtrots en het overkoesterde eergevoel der Malissoren tot hun juiste verhoudingen: in hèm vindt Den Doolaard een juiste gelegenheid om de grootspraak zijner gidsen te temperen en door zijn vertrouwdheid met Leonard kan deze priester den loop van het verhaal op zich nemen. Bij Leonards dood blijkt tot welk een onverschrokken toewijding deze wonderlijke man in staat is. De scherpst geteekende en markantste figuur, de meest kantige en belangrijke, de meest grootsche en menschelijke ook, is deze priester Jozef, de verbannen herder in deze Albaneesche Alpen.

Ik beschouw „De Herberg met het Hoefijzer" als een der beste novellen, die de Nederlandsche litteratuur bezit. Verwend met goed episch proza zijn wij niet en elke nieuwe waardevolle bijdrage is welkom. De moderne recordzucht, de artistieke waaghalzerij, die „De witte Stilte" en „De laatste Ronde" tot ongenietbaarheid verwrongen, is in Den Doolaard gestild. Het nieuwe, het verbluffende tot elken prijs, dat een tijd lang zijn streven scheen, heeft hij opgegeven en hij is teruggekeerd tot het met zorg en intelligentie bewerken van een dankbaar gegeven. Ook het al te krasse realisme van „De Druivenplukkers", dat dit boek voor jonge lezers bedenkelijk maakt, heeft hij hier vermeden en een novelle geschreven van klassieke allure, scherp en kruidig, structuurvast, hevig en forsch en ontroerend van menschelijkheid.

Kees Meekel vijftig

door Dr. JOS. J. GIELEN.

Op 7 October 1883 werd Kees Meekel te Buitenveldert onder de rook van Amsterdam geboren. Boerenzoon, zou hij het boerenbedrijf niet uitoefenen dan ten bate van anderen: vier jaren in het Verre Westen van Canada om een kennis te helpen, tans in de prachtige streek van de Dordogne, om een zoon wiens liefde naar dit bedrijf uitgaat. Zijn geest trok van eerstaf naar de studie. Welnu, vader liet hem studeeren, mits hij eerst...... leerde melken. Hij heeft zich deze vaderlike eis nooit beklaagd: én in Canada én in de Dordogne is het hem tot groot voordeel geweest; ginds omdat alleen hij er slaagt die alles aanpakt en verstand heeft van boerenzaken, hier omdat het respekt onder het personeel alleen verworven wordt door zélf doen.

Het is een merkwaardige vergissing, dat men zich Meekel voorstelt als een boer, die ook wel eens de pen hanteert. Zoo'n kurieuse verschijning als Poot ongeveer in de achttiende eeuw. Kerstens, die overigens wel een paar goede dingen over hem schreef in Opgang, haalt Poot er zelfs bij en meent uit Meekels boerenafkomst zijn karakter en zijn werk te kunnen verklaren. Intusschen kan dit alles een konfrontatie met de werkelikheid niet doorstaan. Meekel heeft weliswaar het boerenbedrijf uitgeoefend, maar wat hierbij van belang is voor de kennis van werk en karakter, is dit: waarom deed hij het en hoé? Niet de aard van de arbeid is beslissend voor de diepere kennis van werk en karakter, maar de motieven en de manier waarop. Meekel ís geen boer die het métier van de schrijver een aangename verpozing vindt, maar hij is allereerst, zoals Albert Kuyle het eens uitdrukte: een schrijver van ras, wiens betekenis verder reikt dan een generatie of een periode. Meekel is kunstenaar, niet van beroep, maar uit roeping en al ziet hij de betrekkelike waarde van kunst zeer goed in, hij begrijpt tevens dat de artiest ook in onze tijd een zeer belangrijke kultuurtaak vervult, een taak die in ons land en in onze kringen dubbel belangrijk is omdat onze emancipatie nog niet voltrokken kan heten.

Het is een eigenaardig verschijnsel, dat Meekel niet de waardeering heeft gevonden die hij verdient. Toen ik eens een Protestants geleerde, die „De Stad des Levens" had gelezen, naar zijn mening vroeg, antwoordde hij: „Zo'n schrijver bezitten wij helaas nog niet!" Het is typerend gezegd en tegelijkertijd een reden tot zelfonderzoek. Waarom worden auteurs, die zeker niet boven Meekel staan, gevierd? Waarom is zijn (uiterlik) succes geringer? Ik geloof, dat er meer dan éne oorzaak is aan te wijzen. Op de eerste plaats ligt het hieraan, dat Meekel alle reklame voor zijn persoon en werk schuwt. Hij heeft eens een interview geweigerd met de bemerking: wat men van mij weten moet, kan men in mijn werk vinden en wat daar buiten gaat is voor de lezer van geen betekenis! Nu moge dat waar zijn, principiëel, het is tevens een miskenning van de wijze waarop onze tijd „zaken" doet. Meekel is geen meegaande persoonlikheid wanneer het betreft kennis op te doen van zijn persoon en werk. Een stapel brieven — trouw beantwoord overigens — is nodig om inlichtingen te krijgen. Het ontgaat hem óf het interesseert hem niet. Zodoende sloot hij zich ook niet aan bij een of andere kring. Hij werkte mede aan De Beiaard, aan Opgang, aan De Gemeenschap, aan Dietsche Warande en Belfort, maar men kan niet zeggen dat hij tot een bepaalde cercle behoorde. Dat heeft voor de propaganda van zijn werk onmiskenbare nadelen. Op de tweede plaats geloof ik, dat een oorzaak gelegen is in het feit, dat zijn talloze reizen, zijn verblijf van tientallen jaren in alle delen der wereld — Canada, Rusland, Denemarken, Hongarije, Engeland, Palestina — hem tot een kosmopoliet heeft gemaakt — of doen uitgroeien! — van zodanige brede geestesgesteldheid, dat zijn persoon en werk aan de beperktheid van ons eigen land en onze eigen kring zijn ontgroeid. Het is met hem als met Pieter van der Meer de Walcheren. Ook deze Nederlander is opgegroeid in een andere sfeer, — een sfeer vrij van de druk van enkele eeuwen Calvinisme. Het ontgaat hem ten enenmale, dat men hier rekening houdt met de „anderen". Te dezer plaatse heeft Willem Nieuwenhuis indertijd hierop de aandacht ge-

vestigd; wat voor Pieter van der Meer gold, geldt ook voor de kosmopolitiese Meekel. Alleen met dit grote verschil: terwijl Pieter van der Meer zijn rubriek in De Nieuwe Eeuw en later in Opgang een voortdurende en nooit aflatende verkondiging kon doen zijn van zijn ideeën, terwijl op deze wijze zijn zuiverend en enthousiasmerend werk ingang kon doen vinden, had Meekel een dergelike tribune niet tot zijn beschikking..... hij zou ze trouwens niet gewild hebben: hij heeft niet één regel kritiek geschreven!

Wie nu menen zou, dat Meekels werk dùs niet succesvol is geweest vergist zich toch. Zijn werk „Het Slot op de Mond" haalde na publikatie in De Nieuwe Eeuw reeds een vierde druk. Het werd bovendien in het Duits vertaald. Oscar Andersen vertaalde enige schetsen in het Deens; en toen een Haagse Boekhandel enkele jaren geleden een prijsvraag uitschreef om de meestgeliefde schrijver te leren kennen, werd Meekel No. 3, ná Coolen en Ina Boudier-Bakker, en vóór Top Naeff en A. M. de Jong. Zijn toneelspelen „De Nar", „Ferguut en Galiëne", „De Ridder, de Vrouw en nog iets" werden tientallen malen én door dilettanten- én door beroepstoneel opgevoerd. Men ziet, dat het werk van Meekel toch niet onopgemerkt is voorbijgegaan. Ook in de kritiek mocht het zich in een groote waardering verheugen, maar nooit is het eens gekomen tot een samenvattend overzicht, dat helderder 't licht op zijn betekenis zou doen vallen. In deze leemte zal het volgende jaar hopelik voorzien worden, door een studie die in het Davidsfonds verschijnen zal.

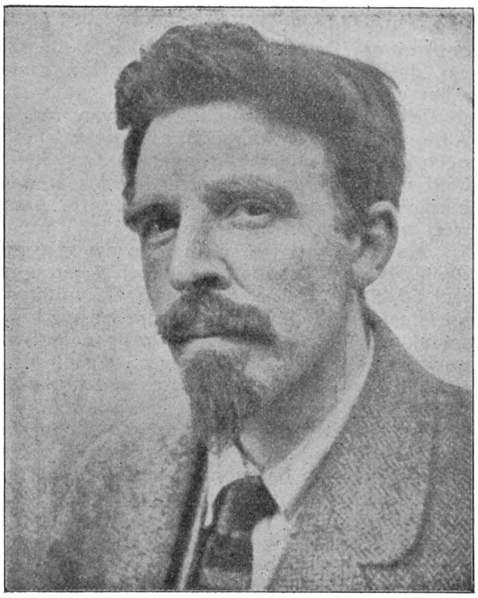

KEES MEEKEL

Meekels leven is vol van aanwijzingen, dat de Voorzienigheid hem leidde. In Moskou maakte hij de woelingen mede na de ongelukkige Russies-Japanse oorlog van 1904-'05. Bijna is hij er het slachtoffer geworden van een straatrelletje: op 't plein voor het Kremlin werd een bom geworpen naar een magistraat. Onmiddellijk zetten Kozakken het plein af; gelukkig voor Meekel trok een kennis hem snel een zijstraat in. Wie weet of anders het Russiese „recht" hem niet naar Siberië had doen transporteren! Uit eigen aanschouwing leerde hij toen Zweden en Noorwegen kennen, zoals een verblijf van 9 maanden te Kopenhagen hem in kennis bracht met land en volk van Denemarken. Hier ging hij geregeld om met Johannes Jörgensen, wiens „Uiterste Dag" hij vertaalde.

Maar het hart wilde naar Nederland terug. Toch hield het vaderland hem niet lang vast: Engeland werd het naaste doel. Op een vrachtboot van de Batavierlijn stak hij de Noordzee over. Op de boot maakte hij kennis met een burgervrouwtje, dat familie in Engeland ging bezoeken. Of hij niet bij haar familie wilde logeren? Waarom niet! En zo was in Londen meteen een onderdak gevonden. Maar het was er wat te eng; een kollega-kommensaal, een Pool, wees hem een beter adres: Mr. Holt. Dan naar deze oud-zeeofficier! Maar hoe verbaasd was Meekel, toen Mr. Holt bij de kennismaking bleek

werd, de handen in mekaar sloeg, en toen diens dochter huilend zich verwijderde: Meekel bleek de dubbelganger van Mr. Holts op zee omgekomen zoon te zijn. Zo werd Mr. Holt Meekels gulle gastheer! Meer werd de schrijver echter geboden door het geestelik verkeer met deze uitnemende Shakespearekenner. Samen bezochten ze de Shakespeare-feesten te Stratford. Meerdere malen zag de Hollander, in wien tijdens z'n seminarie-leven het toneelbloed reeds werkte — de prachtdramatiek van de grote Engelsman ten tonele voeren. Het feit dat een professor een jeugdspel — Skanderbeg — voor z'n ogen verscheurde, oefende geen invloed op zijn drang naar het toneel uit. Maar hier tijdens deze Shakespeare-pelgrimage ontwaakte die weer. Wij danken er „De Nar", „Ferguut en Galiëne" e.a. spelen aan, altans in deze zin, dat de Shakespeariaanse geest en aanleg in de schrijver tot vlugger en rijker werkzaamheid kwamen.

De prachtigste aanbiedingen van Mr. Holt vermochten niet Meekel in Albion te houden: hij was nog geen man voor een rustig „zittend" leven, noch was hij iemand die leven en welvaart wilde doen steunen op de goedheid van anderen. Zo zou hij vele jaren later een wetenschappelijke aanbieding van een Hollands professor in Amerika afwijzen, omdat hij zelf een weg wilde vinden in het leven.

Na Engeland weer: studie, weer reizen! Op Duitsland, Frankrijk en Hongarije volgde Canada. Ongeveer 4 jaren is Meekel hier gebleven, cowboy met Ed, Rapp, Carlie, Pat en zovele anderen die zijn vrienden werden en die hij later vereeuwigd heeft in zijn werk. „Van Cowboys en Pioniers" werd een saluut aan allen, met wie hij gestaan had in de barste blizzards, met wie hij gewoond had in verlaten shacks of met wie hij de zwaarste vrachten had gereden door de wijde, siberiese eenzaamheid van het Verre Westen. Woorden waren daar weinig, op het doen kwam het aan. Besluiteloosheid en vrees konden hier de dood betekenen, alleen durf en harding, moed en takt tot succes leidden. „Van Cowboys en Pioniers", „De laatste Cowboy" en het tweede deel van dat wondermooie boek „De Stad des Levens" zijn geschreven vanuit deze levenservaringen, die zo wonderwel pasten bij het karakter van de kunstenaar.

Kees Meekel kan er zich op beroemen het harde leven van Zeeuws-Vlamingen en Brabanders en Hollanders, die in Canada een beter bestaan hoopten te vinden, te hebben gegrepen in zijn werk en op het hoger plan der kunst te hebben bewaard voor de toekomst. Zijn werk is hún monument. Meekel heeft in hen, die de ruimten beminnen van dit land zonder schaduw, geëerd de moed en de taaie volharding en de hartediepe vriendschap zoals die leefde in een Jim Kelly, in een Dave, in een Ed Milton, in eèn Rapp.

In het schrijven van deze schetsen heeft Meekel zich een meester getoond. Van een heel andere techniek dan de kleine, benepen, schoon raaktekenende Falklandjes van Heyermans, verschillen zij hiervan vooral omdat zij vanuit een andere geest geschreven zijn. Meekel schat konventie en schijn op haar juiste gewicht; hij ziet er doorheen naar het wezen toe; als zo'n mens te lande komt tussen cowboys en pioniers, wier leven tot een primair instinktzelfbehoud-en een natuurnoodzakelik karakter-sociale zin, is teruggebracht, dan kan het niet anders of in dit leven dringt hij door tot de kernen. En als hij dan nog het talent bezit van de ware kunstenaar, dan nadert de beelding van dit konventieloze leven de volkomenheid. Deze schetsen grijpen aan; ze raken iets diep in de ziel, en ik ben verbaasd dat ik in de Nederlandse literatuurgeschiedenissen, één enkele uitgezonderd, vergeefs zoek naar de naam van zo'n kunstenaar. Er is hier ook een tekort aan de zijde der Katholieken zelf, t. o. v. wie helaas nog altijd de klacht gerechtvaardigd is dat zij hun eigen kunstenaars niet lezen. Meekel vráágt allerminst om de plaats die ik hier aangeef, maar het is eenvoudig zijn recht. Want wat zijn deze schetsen waard? Het gezonde natuurlike leven, ontdaan van alle liflaffe sentimentaliteit of ziellloze vormelikheid, verschijnt hier in zijn grootste kracht. Niet de kleren maken de man, maar zijn karakter. Hier worden enkel geacht: werklust, moed, oprechtheid. Elkaar helpen is heilige plicht. Het beoefenen der gastvrijheid is er even natuurlik als ruimhartig. Er wordt niet gevraagd: wat was je? maar:

wat ben je? Of men uit het verleden de last van een misdaad meedraagt; het heeft geen betekenis. Van belang is alleen dat men nú koninklik leeft. De pionier veracht Europa, het land van de kippelopen en van de beschaving, die rijp is voor de galg. Het leven is de pionier geen sport; zijn opinie is even eenvoudig als waar: zonder ophef je plicht doen! In mijn herinnering zie ik Tom Leduc uit „De Stad des Levens", in wie het heimwee leefde naar de ontzaggelike ruimten van vroeger toen de spoorwegen er nog niet waren; ik zie Jim Kelly in wie een kameraadschap bloeide zo zuiver, dat zij tegen de hardheid van het prairieleven bestand bleek; ik hoor nog Pat Campbell die ontroerd vertelt van de Laatste cowboy van het laatste Westen. Al deze oergezonde zielen in hun leven te volgen is een geestelik genot dat een oase schept tussen de woestijn van geesteloosheid die de schijnkultuur onzer dagen schept. Maar er is meer: deze schetsen zijn meesterstukjes van vertelkunst. Zij zijn dramaties van aard: in een felle bewogenheid van dialoog en tekening roept Meekel de personen helder en scherpbelijnd voor de lezer op. Hij verstaat de kunst een dialoog te schrijven die sprankelt van leven en vlot is van natuurlikheid. Hij weet in zijn schilderingen een toneeltje te bouwen, dat ge met intens genoegen en in een avontuurlike spanning volgt. Neem dat eenvoudige verhaal van zijn intrede in de wereld der cowboys, „Tocht" getieteld. Hoe gesloten is dit verhaal! Wat een sterke eenheid! Waarom zouden we ook hier niet spreken van de „eenheid van idee"? Geen afwijkingen, geen zijpaden! Alleen de intrede in de cowboywereld, de eerste dagen van een greenhorn, zijn overgang van de kippelopen van Europa naar de wereld van het Wilde Westen. En die overgang getekend door één simpel feit: hij kan niet tegen tocht! Tocht wordt plots een woord met een nieuwe inhoud: als de greenhorn met afgrijzen ziet hoe Dave met zijn neus bijna slaapt in een hoopje paardevijgen en Dave wil „redden", antwoordt deze slechts: „Heb je weer last van tocht?"

Ik zou hier nog moeten spreken over zijn journalistieke arbeid, die de prachtige reisschetsen heeft opgeleverd over Palestina en Rome. Maar ik volsta met een citaat uit de beoordeeling van „Jeruzalem" door Maurits Wagenvoort, die eerstens land en volk uit eigen aanschouwing kent, die tweedens zelf een artiest is en wien men ten slotte als niet-katholiek wel geen vooroordeelen zal toedichten t. o. v. van de katholieke Meekel. Wagenvoort schrijft dan o. m. „Zijn verteltrant bezit soms een lyrische verheffing, toch is zijn stijl steeds eenvoudig en natuurlik. Men voelt, dat wat hij hier heeft geschreven, hem uit het innigste van het hart is opgeweld....... Kees Meekel is een dichter, een droomer, een eenvoudige van hart...... Er straalt een weldadige hartewarmte uit Kees Meekels verhaal van zijn verblijf en ommegangen in de heilige stad...."

Het eerste prozawerk van groter omvang dat Meekel schreef is „Het slot op de mond". Het is een geschiedenis gelijkend op die van de H. Joannes Nepomucenus, maar allerminst door het leven van die heilige geïnspireerd. Het bevat een ware geschiedenis, door de schrijver gelezen in een summier krantenbericht. Zelfs de historiese namen zijn in het boek behouden. Het is de geschiedenis van Pastoor Kobylowics, die beschuldigd wordt van moord door de moordnaar, een onderwijzer, die bij hem gebiecht heeft. Aldus is hem het zwijgen opgelegd door het biechtgeheim. Hij wordt veroordeeld, maar op zijn sterfbed bekent de onderwijzer dat hij de moordenaar is. Onmiddellijk wordt getelegrafeerd naar St. Petersburg om de invrijheidsstelling van Pastoor Kobylowics te vragen, maar het antwoord luidt: „De Pastoor is juist overleden". Waarom werd Meekel door dit krantenbericht zo getroffen? Omdat dit het grondmotief van al zijn werk bevatte: ridderlikheid, die de schijn haat en het wezen bemint. Er is in „Het slot op de Mond" de zwakke ziekelike moeder van de Pastoor, die een heldin wordt en een steun blijkt tussen al het leed dat de zoon treft; er is de dorpspastoor, een rustig man die de kalmte van een dorpsparochie 't heerlikst vindt, een die nooit aan overmaat van aktiviteit zou gestorven zijn, maar ook een man die om de hoge plicht van zijn priesterlik ambt tot een held en heilige groeit. In deze Pastoor, evenals later in de arme Thia uit „De Stad des Levens" heeft Meekel, beter dan wie ook, de werking der genade in de mens geschetst. — Daar is dan nog de schoolmeester, een

zwijgend en uiterlik korrekt man, die om een vrouw een moordenaar wordt; er is de vrome Marja die haar man doodtergen zou, en deze, een dronkenlap, maar een die zijn verdriet in de wodka verdrinken wil. Met „De Dwerg" is „Het slot op de Mond" 't gaafste boek van Meekel. „De Val van de Diktator" is onstuimiger, vol avontuur en aktie, „De Stad des Levens" is grootser, meer kosmopolities, „De Melkoorlog", tegelijk idyllies en aktueel, maar als gehéél beschouwd kan geen dezer het halen bij „Het slot op de Mond" en „De Dwerg". Het kent geen inzinkingen, het lijkt vlot achter elkaar neergeschreven en voert in een stijgende lijn naar het slot.

Ik kan niet langer stil staan bij Meekels prozawerk, anders zou ik nog moeten wijzen op dat avontuurlike en spanningsvolle boekje „De Val van de Diktator", op dat boekje vol aktualiteit uit het boerenleven „De Melkoorlog" en vooral op de grote roman, die zoveel stof heeft doen opwaaien „De Stad des Levens". Ik heb moeten konstateren dat er critici geweest zijn die een recensie op het boek schreven zonder het altans behoorlik gelezen te hebben. Er is er b. v. een die vraagt: wat bedoelt Meekel toch met die „Stad des Levens"? Welnu, i e d e r die het werk met aandacht leest — men hoeft daarvoor nog geen criticus te zijn! — zal onmiddellik het antwoord op deze vraag kunnen geven. Maar bovendien staat het in het boek zelf aangegeven. Er spelen zich wel eens meer onverkwikkelike tonelen af om recensies. ik vraag me af of het niet beter zou zijn, dergelijke recensenten aan de minachting van het publiek prijs te geven. Vindt een boek goed of slecht, mooi of lelik, maar argumenteer na aandachtige lezing en...... motiveer!

Ik moet nog wijzen op Meekels toneelwerk. De schrijver is vrijwel de enige katholieke auteur geweest — met Laudy — die dramaties werk schreef dat niet alleen door beroepstoneel werd opgevoerd maar ook succes had. En beduidend succes! Stine van der Gaag speelde niets liever dan werk van Meekel. Jan Musch heeft er zich met liefde aan gegeven. Ook het Nationaal Vlaams Toneel speelde herhaaldelik „De Nar" en „Ferguut en Galiëne". Vandaar dat het onvruchtbaar is bespiegelingen te houden over de speelbaarheid dezer stukken. Hun speelbaarheid is bewezen, meer nog: de diepe indruk die dit edele toneel op intellektuelen en volksmenschen maken kan, evenzeer. Door deze opvoeringen wordt men geraakt tot in het diepste van zijn ziel en hun uitwerking duurt langer dan de duur der vertoning, omdat men het edelste aan zich assimileren kan. Deze Nar gaat zo diep en zo wijd. Het is weliswaar geen zuivere nar geworden in de Shakespeariaanse zin van het woord. Hij is veel meer dan een spotter, meer dan een onbarmhartige blootlegger van de diepste en geheimste drijfveren van mensenhandelingen. Het gewone type van de Nar is, zoals de nar in Ferguut en Galiëne zich zelf tekent: de nar.

> Dat is de man, die van de koning alles weet,
> zijn beter ik, om zo te zeggen. —
> U vindt hem overal, maar 't liefste toch,
> net als de motten, bij de fijnste kleren.

Meekels Nar is echter tegelijkertijd een nobel mens. Geraakt door de liefde wordt hij een ridder des geestes, een held. Deze Nar wil zijn leven geven voor wie hij lief heeft. Hij vat de edele zin van het lijden:

> Van alle mensenleed ligt in de kom
> van 't leven niet meer dan de dood.
> Wat wil U meer? Het is om moedig van te worden.

Zijn narreschap raakt op de achtergrond: „Ik kan niet lachen meer", erkent hij en sindsdien is hij een overbodigheid geworden aan 't hof, immers geen nar meer. Men moet in dit spel de ontwikkeling zien van de nar-tout court tot de nar-en-held. Maar reeds in zijn eerste fase doorzag hij de schijn van het hofleven; hij doorzag onmiddellik dat de ziel van déze hertogin het aan dit hof niet harden zou, en vanaf het ogenblik dat zijn liefde is ontwaakt is er maar één taak meer: dit meisje redden! Van zijn narre-aard houdt hij vanaf dit moment alleen de scherpzinnigheid en vrijmoedigheid over. Hij wordt ridder en moralist, maar dit laatste door de daden van de eerste. Hij

verscheurt onbarmhartig alle sluiers en zet zich schrap voor het heilig recht, wetend:

> hoe dieper dat ik daal,
> hoe minder mens u van mij maken gaat,
> des te verwoeder wordt mijn moed!

Verstoten en geboeid voelt hij nieuwe krachten in zich groeien. „De kracht van Gods genade verenigt zich met het innigst van de mens." — Nooit is hij alleen, ook niet in een vunzig kerkerhol, want altijd is er de aanwezigheid van de Engel Gods, die gaat met ieder mens. Zelfs in dit stinkend hol kan hij wel zingen van de weelde en het rijkst geluk. Zijn vrije wil kan men nooit breken, en als men hem het spreken zou beletten, dan „zal hij denken zó vermetel, dat God alleen hem maar begrijpt." God en 't recht blijven door alle haat en kwaad heen bestaan. Wel valt 't niet mee te bidden „vergeef onze schuldenaren" voor zulk tuig, maar hij zet de tanden op elkaar en doet het. Toen het einde kwam door de degen van de slotbewaarder, kon hij met recht getuigen:

> Dit is het uur,
> waarop ons leven rijp is als een vrucht.......
> Dit is het einde en het nieuwe komt,
> en het is rijker dan wij kennen,
> voor ons, die God in de ogen durven zien......

Ik weet wel dat het spel zijn gebreken heeft; ik weet dat de bijfiguren (maar wat zijn dat eigenlik voor wezens?) slechts schetsmatig zijn gegeven. Maar ik weet ook, „dat het grote geheim der spanning niet is gelegen in een bonte veelheid van figuren, noch in de bonte bewogenheid van het uiterlik; maar h e t drama des levens, d e wezenlike en waarachtige handeling, waarop zich alle litteratuur kan inspireren en waarin alle dramatiek spanning kan vinden naar alle volheid des levens, het eeuwig nieuwe drama voltrekt zich iedere dag in de hevigste, in alle denkbare verwikkelingen in iedere mens, tussen twee of drie kinderen der mensen, die strijden om de ware houding tegenover zichzelf, de evenmens en God." (Feber).

Ferguut en Galiëne wordt over het algemeen hoger aangeslagen dan de Nar. Waarschijnlik omdat het evenwichtiger is, meer uitgebalanceerd. Alle personen, zelfs in de kleinere bijrollen, zijn mensen-van-vleesch-en-bloed, geen fragmenten die gezet worden tegenover woord en daad van de hoofdpersoon. De intrigue is er duidelijker. Maar het mist de hoogten en diepten, waardoor en waarover de Nar ons voert. Ferguut is verwant aan de Nar, maar terwijl de eerste een reeks van daden stelt, die zijn adel bewijzen moeten, stelt de Nar de éne daad die tegelijk naar de dood en de opperste overwinning voert. Ferguuts heldendaden zijn meer uitwendig dan de ene grootse innerlike akte van de Nar. Ferguut hanteert het zwaard en toont de kracht van zijn spieren, voor een edel doel weliswaar, de Nar heeft alleen het zwaard des geestes tot zijn beschikking, maar de resultaten van zijn strijd zijn dan ook zoveel te schoner en duurzamer. Ferguut triomfeert en trekt met Galiëne het leven in, de Nar overwint en gaat door de duistere dood tot het licht van het eeuwige leven.

Meekel heeft onder de tietel „Drie romantiese spelen" verzameld: „de Nar", „Ferguut en Galiëne" en „Boudewijn van Vlaanderen". Dramaties gaat dit laatste spel — ook weer een van liefde en ridderlikheid — het diepst. De uitwerking van het gegeven is — geloof ik — het zwakst.

Ik zou nog graag willen spreken over dat fijne prozaverhaal „De Dwerg", met zijn eigenaardige en volkomen-geslaagde kompositie zoals ik nog nergens in onze letterkunde heb aangetroffen. Hier heeft Meekel weer eens getoond vooral een zeer oorspronkelik kunstenaar te zijn. Maar de tijd ontbreekt me. Ik kan evenmin ingaan op zijn Ahasverustrilogie, op zijn drama's „Innocentius", „De Vrouw, de Ridder en nog iets". Liever wil ik de mij toegemeten tijd gebruiken om nog een woord te zeggen over de waarde van Meekels werk in het algemeen.

Er is indertijd n. a. v. „De Stad des Levens" nogal enige herrie ontstaan om de katholiciteit van zijn werk. Het is voor mij een nieuw bewijs van het simplisme waarmee men de verhouding van kunst en godsdienst beziet niet alleen, maar ook van de nonchalance waarmee men leest. Het komt mij voor dat deze roman juist doordrenkt is van een oersterk geloof. Niet zozeer in de woordenstrijd van Guus Vermeulen, met het liberale kamerlid van Sittert en diens zoon Bernard, maar veel meer in de daden van Thia Randers. Zeker, Thia valt; maar wie iets vermoedt van de eenzaamheid van een grootstad, en dan in zulke omstandigheden: die werpt niet met stenen. Daar wankelen er velen, en weinigen staan op. Thia's leven wordt door de genade hersteld niet alleen, maar opgeheven tot het heldhaftige, omdat zij trouw blijft aan haar hemelse en aardse liefde in de pijnlikste omstandigheden: in de barste vereenzaming van de Maternité, in de schrikkelike angsten om de onhandige Bernard en om de bandiet Bill Harrogate. De tragiese ondergang — aan de werkelikheid ontleend — vormt het adembenemende slot en tegelijk het einde van aards leed en kommer, dat een doorgang is geweest tot het Vaderhuis. In haar werkt de genade Gods het wonderbaarlike uit. Thia heeft 's werelds leed doorproefd, zij heeft de kelk gedronken tot de bodem, ging gebogen onder pijnen die jaren duurden, maar stond toch recht in de overtuiging van Gods goedheid en liefde. Zij verloor de rust van het moederlike huis, de vreugde van het jonge meisjes-bestaan, de illusie van een vlot huweliksleven, maar zij werd niet gebroken en haar ogen blonken van moed. Diezelfde kracht treft ons in Pastoor Kobylowics in „Het Slot op de Mond". Eén woord, en alle lijden, ook dat van zijn moeder zou verdwenen zijn. Maar hij sprak het niet omdat plicht hem het zwijgen oplegde. Wie de figuur van de Nar kent, zal zonder meer toegeven, dat hij in zijn innerlikst en schoonst bestaan oerkatholiek is. Zo stelt hij hét probleem:

hoe in deze schipbreuk van de tijden
ik wel mijn eigen ziel zal zalig maken.

Hoe innig leeft het geloof in een schets als „Adeste fideles" — indertijd door Poelhekke voor De Katholiek geweigerd — Hoe spontaan breekt het door, zelfs bij de van God-en-mensch-verlaten cowboys en pioniers: bij Jim Kelly en Charlie Lecombe, die voor duivel noch dood bang, ernstig een Onze Vader bidden op de dag waarvan zij vermoeden dat het een Zondag is; bij de Ieren, die bedreigd door de val van een ontzaggelik houtvlot, rustig omhoog blikken, een kruis maken ...... en voor God staan.

Ridderlikheid en kracht zijn de grondtrekken van Meekels werk. In de latheid en halfheid van deze tijd is het fiere gezonde werk van Meekel een geestelike verkwikking. Hij heeft er zijn deel door bijgedragen aan de bouw van een integrale katholieke kultuur in ons land. Het ware te hopen, dat het beheer van „La Genèbre" hem minder in beslag nam, opdat hij nog meer zou kunnen doen, dan hij reeds deed. Het ware evenzeer te wensen, dat de officieele erkenning die zijn werk verdient niet langer uitbleef. Want, het moge waar zijn, dat zijn familieleven, naar de verklaring van zijn Franse Pastoor een apostolaat betekent in zijn Franse omgeving, het moge waar zijn dat alleen reeds het feit der bekering van een hele familie na lezing van „Het Slot op de Mond" de schoonste beloning betekent, het is toch evenzeer waar, dat er ook in de letterkunde een recht bestaat, en dat recht is Meekel tot heden — van officieele zijde altans — onthouden. Zijn vijftigste verjaardag zij ook in dat opzicht een keerpunt!

Lijst van in boekvorm gepubliceerd werk:

1908 Volk van Holland, Holkema en Warendorf, Amsterdam.
1909 Adel. id.
De Nar. Van Munster's Uitgeversmaatschappij, Amsterdam. z. j.
Drie romantiese spelen. id. z. j.
Het slot op de Mond. id. z. j.
Jeruzalem. id. z. j.

Melkoorlog. id. z. j.
De Stad des Levens. id. z. j.
De Val van de Diktator. id. z. j.
Van Cowboys en Pioniers. id. z. j.
De Dwerg. id. z. j.
De laatste Cowboy. De gemeenschap, Utrecht. z. j.
Blanke Slavin? Leiter-Nypels, Maastricht. z. j.

Op verschijnen staat een roman uit zijn jongere jaren: Zonneburg, bij L. J. Veen, Amsterdam. In De Beiaard, Opgang, Dietsche Warande en Belfort ligt nog heel wat werk verborgen, dat bij uitgave ongetwijfeld succes zou hebben.

---

boeken - schouw

MORROW (Hon. W.) CHRISTUS OF BOEDDHA. (193) *f* 1.65 en *f* 2.45. 1ste deel. Daamen, Den Haag.

In 1813 bindt de jonge zendeling over wien deze roman gaat, de strijd aan in Birma tegen de godsdienst van Boeddha. Hij sleept zijn jonge vrouw in al zijn ontberingen en vreeselijke ervaringen mee. Zijn leven is werkelijk buitengewoon heldhaftig, maar wij die onze Missionarissen kennen en bewonderen, kunnen niet nalaten een vergelijking tusschen deze en de protestantsche zendeling te trekken. Voor zoover wij over dit eerste deel kunnen oordeelen is dit boek leesbaar voor ouderen.

ELZER (Margarete) HET DROOMKASTEEL. (254) *f* 1.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Huwelijksontrouw in alle toonaarden van den man, trouw van de vrouw en aan het einde inkeer en berouw van den eerste en vergevende liefde van de andere, waarna het droomkasteel opgetrokken kan worden. De schrijfster doet hier en daar te veel haar best om de verkeerde verhoudingen piquant te maken, daarom „leesvoeder" van mindere qualiteit.

SAVI (E. W.) TONY EN IK. (318) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Het is maar goed, dat Amor's pijlen onberekenbare treffers zijn, want anders zouden er onmogelijk zooveel romans kunnen verschijnen, die allen au fond precies hetzelfde thema behandelen en toch verschillend zijn. Savi laat hier haar heldin zelf vertellen van haar ervaringen op den weg naar de liefde en die zijn niet alle van de soort, dat jonge menschen er kennis van kunnen nemen. Misschien dat lezers met onderscheidingsvermogen in dit doolhof van trouwen of niet trouwen een uurtje willen zoek brengen.

AYRES (Ruby M.) EEN ZOMERAVONTUURTJE. (347) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van D. J. C. Kruseman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dit zomeravontuurtje is er een van een zeer bedenkelijke soort en wij zouden niet graag willen dat onze jongemeisjes zich de gevolgen van zulk een uitstapje op den hals haalden. Voor Gina, de heldin van het boek, bederft het haar geheele leven, hoewel zij er niets kwaads mee bedoeld heeft, maar door lichtzinnigheid er in gevlogen is. De luchtige toon waarop de schrijfster daarbij over allerlei ernstige onderwerpen handelt en de totaal verkeerde oplossing van het geheele geval, maken dit boek voor jongeren ongeschikt.

De roman der Heiligen

door Dr. NIC. PERQUIN S. J.

Heiligen behooren ons, ons allen, zij zijn ons gegeven om iets van het goddelijke mysterie der genade te laten vermoeden in tastbare realiteiten. Hun grootsche roeping is, dat zij feller dan wat ter wereld ook, iets afstralen van het eeuwige der Waarheid, van het wereldwijde der Goedheid, van het hemelhoogopheffende der Schoonheid, drie lichten ontstoken aan de vlammende oneindigheid Gods.

Elke uitbeelding van een Heiligenfiguur zonder die bovenaardsche glans, in dat walmende onrustige licht van allerlei menschelijke zwakheden, ziekelijke gevoelentjes en halve consequenties, ontneemt aan de menschheid haar schoonste glorie. Als men den Heilige naar zich toehaalt en maakt tot 'n individueel bezit van „zooals ik hem zie en zooals ik het gedaan zou hebben", is dat niet alleen onjuist, het is ondragelijk, want het is onrecht.

Walter von Molo heeft in „Die Legende des Herrn" die benepen Molo-verpsycholizeering bij Christus gewaagd. Met weergalooze brutaliteit heeft hij dat walgelijke product „Das Christusbuch unserer Zeit" durven noemen. Christus moet daar verkondigen, wat Molo belangrijk vindt, Christus moet zondigen, omdat Molo ook zondigt en Molo vergeeft Hem omdat Christus bekent dat Hij niet beter is dan Molo.

Het is best mogelijk, dat Molo niet beter geweten heeft, maar het is niet te verdragen, want het is een blasphemie. Het waarachtig groote duldt nooit een subjectieve verdraaiing, het eischt altijd objectiviteit, die is de eerbied voor hetgeen ons geschonken is, pure bewondering.

De heilige gaat andere wegen dan wij, ziet samenhangen die wij niet zien, leeft in sferen, die wij niet kennen. De heilige is onnavolgbaar in zijn genade-genialiteit en dat is juist het eenige, wat voor ons belangrijk is. Dat hebben wij te erkennen en dat is bewondering.

Maar bewondering is nòch voor een biograaf nòch voor een dichter voldoende. Er is toch een zekere congenialiteit noodig, wel niet van 't heroisme der daad, maar toch van de geestelijke ervaring van het inzicht.

Sommige heiligenbiographieën („sommige" is zacht uitgedrukt) probeeren in de meest onschuldige naiviteit al het extraordinaire, al het buitennissige, te verkleinen en gewoon te maken terwille van de beminde geloovigen, die nu ook wel zullen gelooven, dat ze de Heiligen kunnen „navolgen". Of aan de schrijvers daarvan de geestelijke ervaring ontbreekt, weet ik niet, 't komt er ook niet op aan: hun vergissing is niet zoo verschrikkelijk, niemand interesseert er zich voor.

Fataler is het, wanneer dichters zich van de Heiligen meester

maken en op hun beurt een psychologie van den Heilige trachten te ontwerpen op al te menschelijke wijze. Dit geldt natuurlijk primair van niet-katholieke dichters, maar toch ook van katholieke.

De moderne katholieke dichters voelen zich sterk aangetrokken tot de Heiligen. Dat is op zich verblijdend. Er zijn er inderdaad, wien het gelukt is hun beeld te doen herleven in de schittering der schoonheid, die toch rauwe werkelijkheid, toch genademysterie is. Maar er zijn er ook, die niet opgestegen zijn tot die eenzame hoogten, waar de Heilige met God alleen is en een heel wazig vergezicht met hun eigen phantazieën aangevuld hebben.

Men schrijft romans over de Heiligen, phantazie en werkelijkheid dooreen. Is dat af te keuren? Hier dient onderscheid gemaakt te worden. De gestalte van een Heilige kan de achtergrond zijn, waarop alle gebeurlijkheden in een roman haar bijzondere beteekenis krijgen. Dat is het geval in „Meister Albert und der Ritter" van Juliane von Stockhausen[1]). Zij heeft eigenlijk geen roman van het leven van den H. Albertus gemaakt. De Middeleeuwen zijn het middelpunt der handeling in haar afgronden van zonde en heiligheid, tegenstellingen die zich ten slotte toch weer verbinden in de diepten van geloof en trouw en ridderlijkheid. Hier leven nog alle oude hartstochten van 't pas overwonnen heidendom naast de onverdelgbare verlangens naar het hoogere, het reine, omdat zij ook in hun zonde ernstiger en voller leefden dan wij in toewijding. Dat milieu is hoofdzaak, dat is ook het romantische, maar grijpbaar staan die twee werelden voor ons in den ridder en in Albertus. Albertus wordt niet psychologisch ontleed, wij zien zijn ontwikkelingsgang niet, wij zien hem in zijn beteekenis en in zijn invloed. Het eenige, wat zijn karakter belicht, is opgesloten in de schoone waarheid, dat hij een Duitscher was. Het boek openbaart de Duitsche ziel in haar zwaar, moeilijk beweegbaar tobbend peinzen wat in Albert synthese geworden is door zijn heiligheid: diepzinnig nadenken over Gods Grootheid.

Zóó een Heilige te laten leven in een roman is waardevol. De Heilige speelt immers meer dan wie ook, een grootsche rol in het wereldgebeuren en waarom zou men dit niet mogen vormen tot een tastbaar beeld in het licht van zijn tijd?

Daar wordt niets te kort gedaan aan het wonder der Heiligheid, integendeel! Maar het is gevaarlijk 'n Heilige, ik bedoel de psyche van den Heilige, tot middelpunt van een roman te maken. Bijna nooit zal men de diepten van zijn ziel peilen in haar geheimzinnige verhouding tot God. Die zuiver geestelijke spanning, dat geweldige drama der ziel, wordt onwillekeurig van de perspectieven der eeuwigheid beroofd en vermenschelijkt, te weinig doordrenkt van het Goddelijke.

Er bestaat een boek over Franciscus van Assisië[2]), dat met en-

---

[1]) Kösel München, 1932.

[2]) Robert Hammer, Der Roman des Heiligen. Kösel, München, 1932.

thousiasme begroet is en reeds de twijfelachtige eer geniet voor een film bewerkt te worden. In dat boek sidderen sterke schoonheden, het is fleurig als een lentedag vlak voor den zomer, vol licht en kleur. En toch.... een Pater Franciscaan, die niet wist dat één zijner medebroeders de auteur was, zei na lezing verontwaardigd: „Dat is Franciscus niet". Ik geloof, dat hij het bijna als een ketterij aanvoelde. Voor geen geld wilde hij het in handen der zusters zien!

Die opvatting kan ik waardeeren. Hem was de persoon van Franciscus intiem-dierbaar, niet als romanheld, maar zooals hij was in heel de heerlijkheid van het ongenaakbare, in de teere innigheid van een leven, dat geheel en al in God is opgegaan, zuivere bovennatuur, totale Godverbondenheid. En die Heilige wordt hier een mensch, sympathiek, verheven, idealist, die langzaam niet zonder bekoringen zijn edele, maar toch zinnelijke liefde tot Clara verpuurt tot heilige eerbied voor de aan God toegewijde schoonheid.

Dit is op zich genomen niet zoo verschrikkelijk: als het waar is! Maar is het zoo? Sommigen meenen, dat die constructie wezenlijk is en volgens de bronnen rechtmatig! Mogelijk! Maar dan nog blijft staan, dat de ontwikkeling in Franciscus' ziel — die bevrijding van het al te menschelijke — niet volgens de methode geschiedt, die elke heilige gebruikt en zeker een Franciscus: radicalisme!

Er zijn echter boeken, waar dat ontbreken van het typisch heilige veel hinderlijker opvalt. Dit geldt in het bijzonder van een boek over Ignatius van Loyola[1]). Hinderlijker, omdat het van veel geringere artistieke kwaliteiten is en veel minder inlevingskracht bezit. Het tragische hierbij is, dat de schrijver blijkbaar meent Ignatius gezien te hebben en toch is het een phantoom van z'n eigen heete verbeelding.

Ook dit boek heeft bewonderaars gevonden, daaronder waren fijnproevers, en dus moet het toch als roman wel beteekenis hebben.

Mij is het bijna onmogelijk om er nog iets goeds van te zeggen. Het is goed bedoeld, het is met overtuiging geschreven, het is een boek van studie (de „Quellen und Literatur" staan ter controle achterin), maar de werkelijke Ignatius is er nergens in te vinden. De geschiedkundige feiten zijn bijna allemaal juist, het milieu is soms pakkend-raak geschilderd en toch is het ergerlijk!

Ignatius, de groote, stille, teruggetrokken man, de volkomen onpathetische heldenfiguur is onder de handen van Weill een raisonneur, een declamator, een..... zwamneus geworden.

Alle gesprekken in 't boek zijn er naast — Weill is altijd zelf

---

[1]) Erwin Weill, Flamme aus Spanien, der Roman des Ignatius von Loyola. Verlag „Das Berglandsbuch", 1933.

aan 't woord, wie er ook spreekt —, maar als hij Ignatius laat praten, wat blijkt uit de aanhalingsteekens, dan wordt het bespottelijk.

Een paar voorbeelden! Ignatius zegt tot zijn kameraden de volgende merkwaardigheid:

„Aber wir sind hinausgewachsen über uns selbst, dem Himmel nahe gekommen durch inbrünstiges Gebet und durch Buszfertigkeit" (Bldz. 316).

Met de H. Theresia houdt hij ellenlange theepraatjes en dan tegen het einde veroorlooft hij zich deze enormiteit:

„Seht mich doch an, ist es wahr, dasz ich einst schön gewesen bin, schlank und liebenswert"? (Bldz. 396).

Een eigenaardig stichtend gesprek met een zuster! Ja! die heele verhouding van Ignatius tot Theresia (vgl. blz. 306 en 393), is irriteerend om dat zoetzappige, kletsmajoor-achtige geboom over hun heiligheid.

Ignatius, de man, die waarachtig alles gegeven heeft, de toute son âme, leeft hier nog heelemaal in jeugdherinneringen, is nieuwsgierig als een oude juffer, is één stuk ressentiment, want telkens als hij bespot wordt, zit hij te denken: „ik kon jullie allemaal paf zetten, als ik 'ns zei, wie ik vroeger was."

Die onhandigheid om objectieve feiten te reconstrueeren in het zieleleven van den Heilige, is droevig, jammerlijk. Weill vindt Ignatius geweldig en laat hem dat ook van zich zelf zeggen. Hij bemerkt niet, dat hij Ignatius daarmee tot een karikatuur maakt. De fout komt hiervandaan: hij kan zich eigenlijk niet inleven. Ook in zijn opbouw van het milieu proeft men voortdurend dat tweeslachtige van zijn literatuur: katholiek en niet-katholiek door elkaar. Wat voor den katholiek innigheid is, is voor den niet-katholiek ziekelijke vroomheid en fanatisme. Dat loopt bij Weill gemoedelijk door elkaar.

Hij kan zich niet losmaken uit dit mengelmoes, omdat hij niet met eigen oogen zag. Een kleinigheid kan dat verduidelijken. De dichter laat een dame spreken van de „schimmernde R o m a n t i k im weiten Parke (Bldz. 206)".

Weill is een ontroerende enthousiasteling, een eerlijke bewonderaar van Ignatius, maar de berg der heiligheid is te hoog voor hem.

* * *

Fr. J. Weinrich[1]) kan men inlevingskracht niet ontzeggen en ook hij is bezield van een groote liefde voor de heldin der naastenliefde, er ruischt ook door elke bladzijde eerbiedige bewondering.

En toch ook hier ontbreekt iets! Dat is: de laatste overgave aan het objectieve, de volkomen bevrijding van het egoisme. Ik zal dit trachten duidelijk te maken.

Elisabeth draagt het kruis van haar leven als vrijwillig offer

[1]) Fr. J. Weinrich, Die Hl. Elisabeth von Thüringen, Kösel, München, 1930.

voor de zonden van haar geslacht. Dat openbaart ook de schrikbarende duanaliteit der Middeleeuwen van zonde en genade. Dat is mooi! De schrijver is ook heelemaal gevangen in de beminnelijkheid van zijn heldin, die zoo goed en jong en mooi was en die pijn lijdt, het is haast een weemoedige verliefdheid: „Blume von Thüringen", noemt hij haar: „Braun und schön warst du von Angesicht, lauter und rein war dein groszes Herz" (bldz. 330)

Elisabeth is lief, ontroerend, dat is waar! Is dat echter Elisabeth, de Heilige?

FRANZ J. WEINRICH

Eén ding is zeker: het boek leest moeilijk, er is geen spanning van ontwikkeling in. Men verademt, als hij eindelijk ergens de nuchtere, oude chroniek citeert. Dat is zakelijkheid.

Het is moeilijk uit te maken uit de gegevens, of hij de psychologie dezer heilige juist getroffen heeft. De oude chroniek blijft er buiten! Er rijst wel eens een twijfel: Elisabeth voelt toch te modern, te verfijnd, ze zinkt ook al te zeer weg in haar smart. Maar dat zijn slechts twijfels. Het eigenlijke bewijs, dat hij zich niet voldoende tot haar opgeheven heeft, is zijn sentimentaliteit. Dat gebrek aan spanning, dat niet vooruitkomen, vindt z'n reden daarin, dat hij te veel bij het zoete blijft hangen. Het is te kleverig. Die sentimentaliteit verleidt hem ieder oogenblik tot mooidoenerij. Elisabeth zegt: „Aber er liesz es nicht zu, gab mir meinen lieben Herrn Ludwig, schenkte mir ein Büblein und eine Tochter, durch deen zarte Haut ich mein eigen Blut schimmern sehe, wenn ich sie zur Sonne halte". (Bldz. 23).

Dat is lyrisch, subjectief doorleven van den schrijver, maar geen karakteristiek. Tenslotte weer: egoisme!

* * *

Uit deze enkele voorbeelden blijkt wel, hoe moeilijk het is het heiligdom der begenadigde zielen te betreden. De straf voor de ongeroepenen blijft niet uit. Zij denken de sluier van het geheim op te tillen en zij zien zich zelf in een verborgen spiegel.

Er dreigt een nieuwe legendenvorming, niet van gefingeerde wonderen, maar een legende der ziel. Dat is erger, want zoo wordt

het hoogste, wat de menschheid ooit voortbracht, toch weer omlaaggetrokken tot het tè menschelijke, tè kleine.

Het gaat er niet om, dat heiligen toch ook menschelijke beperktheden en onvolkomenheden hebben. Het gaat om de levensmotieven, de uitverkiezing en de heroïeke toewijding.

Nog altijd zijn mij in dit licht veel dierbaarder de simpele vertellingen van Karl Borromäus Heinrich[1]), die absoluut onproblematisch toch iets laten doorschemeren van het Goddelijke werk in den mensch. Maar wil men het problematische, verlangt men te doorleven in innige schoonheidsvreugde en in dank de bovenmenschelijke strijd van God om de ziel, dan leze men: „Saints for sinners"[2]). In die korte karakteristieken voelt men van het eerste woord af, dat iemand spreekt, die wegwijs is, en dat als iemand achter het geheim van hun leven zal komen, hij het is.

Dat is een wondere vreugde, een vreugde die opvoert naar God en ons dwingt een loflied te zingen tot Hem, die wonderbaar is in zijn Heiligen. Ook dat zijn kleine romans der Heiligen, maar hier in heel hun stoere werkelijkheid, in heel hun hemelsche glans, in hun eigenlijke taak: openbaringen te zijn van God.

Die taak vooral mogen wij hun niet ontnemen.

---

[1]) Karl Borromäus Heinrich, Der Hl. Johannes von Columbini und andere religiöse Erzählungen, Orplid-Verlag, 1927.

[2]) A. Goedier S.J., Saints for Sinners, Sheed and Ward, London, 1933.

---

boeken - schouw

GOODCHILD (George) HET GESTOLEN HALSSNOER. (254) *f* 1.90. Geaut. vertaling van H. Overakker. Bruna & Zn., Utrecht.

Een drietal schurken hebben hun begeerige blikken geslagen op een halssnoer van onberekenbare waarde en zij gebruiken een jong talentvol meisje, dat een uitstekende violiste is, om hen toegang te verschaffen tot de kringen waar het halssnoer uitblinkt. Goodchild heeft kans gezien om van dit gegeven een onderhoudend en vlot avonturenverhaal te maken, dat voor rijpere lezers tot de boeiende treinlectuur behoort.

WILTON (Louis R.) HET LICHTENDE WATER. (226) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Van dezen schrijver hebben wij wel eens een beter detective-verhaal in handen gehad. Dit is zoo geheel zonder logische samenhang en ontwikkeling, dat het den lezer gedurende het geheele verhaal niet duidelijk wordt waarvoor nu eigenlijk die lichtstralen op „River-house" gediend hebben. Misschien doet er dat ook niets toe, want het slot is toch dat de misdadiger gepakt wordt en het mooie jonge meisje haar „sweetheart" plus een fortuin krijgt. Hollandsch „slang" is in de vertaling kwistig gebruikt. Volwassenen.

FRANSCH

POLLÈS (Henri) SOPHIE DE TRÉGUIER. 15 frs. Gallimard. N. R. F. Paris, 1933.

Henri Pollès heeft in dit boek het volksleven in Bretagne willen beschrijven met als middelpunt de overfijne, gevoelige Sophie Kerguénou. Feeëriek, elfachtig doet deze overteere verschijning aan temidden der ruwe, kwaadsprekende, onbarmhartige Bretonners. Pollés' stijl heeft een onmiskenbare bekoring: frisch, krachtig, trefzeker, afwisselend, kort en suggestief geeft hij relief aan de figuren, aan het geheele gebeuren. Dit gebeuren is niet bijster belangrijk. Sophie bemint een zeeman en wordt een tijdlang door hem bemind, maar als het er op aankomt, trouwt hij een andere. Zij blijft haar liefde trouw en kwijnt weg in een verliefd herinneren.

Met groote liefde heeft Pollés zijn „Sophie de Tréguier" uitgebeeld, een lichaamszwakke, gemoedsrijke vrouw, die den droom harer liefde koestert met een haast ziekelijke gevoeligheid. Zoo teer en delicaat als hij over haar schrijft, zoo kras en ongenadig, al te ongenadig, schrijft hij over haar dorpsgenooten. Toch ligt er iets van de eigenaardige melancholie, de droomsfeer, van de vroomheid ook, die het Bretonsche land kenmerken, over dit boek van den nog jongen schrijver.

HENRI POLLÈS

PSICHARI (Henriette) ERNEST PSICHARI MON FRÈRE. 13.50 frs. Plon, Paris, 1933.

De bekeering tot een vurig Katholicisme van dezen kleinzoon van Renan heeft destijds in Frankrijk en daarbuiten nog al opzien verwekt. Ongeveer gelijktijdig met zijn bekeering vielen zijn eerste schrijverssuccessen. Als militair gedwongen tot lange tochten door de Sahara, had in de overweldigende eenzaamheid der woestijn God zijn hart geraakt. Van het volstrekte ongeloof keerde hij terug tot het geloof zijner Bretonsche voorvaderen. „Le voyage du Centurion" was de vrucht dezer zielservaring. Niet veel later stierf hij een heldhaftigen dood op het slagveld in de Ardennen.

In boven vermeld boekje beschrijft Henriette (een herinnerings-

rijke naam in dit geslacht evenals Ernest) het leven van haar broer. Gevoelig, intelligent, genereus, maar opgevoed volgens een volkomen godsdienstlooze moraal, had Ernest Psichari een moeilijken weg af te leggen eer hij de volheid van het eenvoudige Christenleven bereikt had en dagelijks het rozenhoedje en de getijden der H. Maagd bad. Zijn vriendschap met Jacques Maritain, die hem voorging in zijn terugkeer tot God, vormt een der ontroerendste hoofdstukken uit het boek, dat zeer intelligent en met veel gereserveerdheid geschreven is. Alle jonge intellectueelen is dit treffende werkje aan te bevelen. Het schriftuurwoord „niet de vrede, maar het zwaard" wordt hier verwerkelijkt: het was den jongbekeerde niet gemakkelijk temidden eener ongeloovige, maar innig geliefde familie zoo zijn godsdienst te beleven als hij dit wilde en ook doorzette.

ROBIN (Emmanuel) CATHERINE PECQ. 15 frs. Plon, Paris, 1933.

Frankrijk is dunkt me, het land der schrijvers-medici. Verschillende bekende auteurs van het oogenblik beoefenen de artsenpraktijk. Ook Emmanuel Robin is een hunner. Zijn nieuwe roman „Catherine Pecq" speelt in Noord-Frankrijk en is het levensverhaal van een hautain en eigenzinnig, maar gevoelig en natuurkrachtig meisje, dat de eenzame hoeve harer ouders ontvlucht voor een avontuurlijk zwerversleven. Robin is goed thuis in de levensgewoonten, in de levenssfeer der Ardennenbewoners en verhaalt de lotgevallen zijner heldin met zin voor het pittoreske en kleurige. Het onverwachte geeft aan dit boek een zekere spanning. Men weet geen enkele maal vooruit, wat er op de volgende bladzijde gebeuren zal. De harstochtelijke Catherine waagt zich onberedeneerd van het eene avontuur in het andere; haar oogenblikkelijk instinct is haar eenige gids. Vandaar ook de weinige samenhang in het boek, het eenigszins monotone en onbevredigende. Is de mensch dan niets anders dan een instinctwezen, de speelbal van een grillig lot? Van eenige geestelijke kracht, eenige wetmatigheid, eenige gebondenheid door godsdienst, geweten of wat ook, is geen sprake. Het grillige animalisme, dat dit boek beheerscht, kan niemand voldoen en voert in een impasse. Een zeer eenzijdig boek dat beter ongelezen blijft en weinig nieuws biedt.

DUITSCH

DILL (Liesbeth) DIE SCHWARZE MADONNA VON DER SAAR. Roman (223) 3.20 M. Sponholtz, Hannover, 1933.

De Madonna heeft met dit liefdesromannetje niet veel uit te staan. Een Maria-medaille en een genade-kapelletje worden er als styleerend decor in verwerkt, meer romanesk dan als ingrijpend motief. Het eigenlijke thema is een seizoenliefde tusschen een Berlijnschen acteur en een winkelmeisje uit een ongenoemd

stadje, die tragisch eindigt doordat zij de verhouding te ernstig neemt. Het meisje vliegt onmiddellijk in de vlam en brandt zich de vleugels, meer dan dat zelfs, zij beneemt zich het leven.

Een luchtig, vlinderend boekje dat de Saarstreek en enkele harer bewoners levend en kleurig opvoert en de tragische verwikkeling geleidelijk voorbereidt, tot het droeve onverwachte einde intreedt. Er worden geen origineele situaties of problemen in verwerkt: het boekje wil gelezen worden zooals het zich geeft, als een korte vluchtige verpoozing. Het schildert het leven zooals dit zich aan dergelijke onnadenkende wezens voordoet, als een oppervlakkig pretje zonder achtergrond of diepere fundeering: zij hunkeren naar de verboden vrucht en plukken ze al te lichtvaardig, niets vermoedend van de bittere gevolgen. Dit alles weet Liesbeth Dill kleurig en fleurig, zonder onnoodige uitweidingen, levendig en aanschouwelijk te beschrijven. Een tintelend stukje lichtzinnigheid met een scherpen angel. Volwassenen.

WALSER (H.) OLYMPIA MORATO. Der Lebensweg einer ungewöhnlichen Frau, Steinkopf, Stuttgart.

Olympia Morato is een historische persoon, een Italiaansche vrouwelijke geleerde, die in de allereerste tijd van de Reformatie Protestante werd en naar Duitschland uitweek. Het is mij niet duidelijk geworden, of de schrijver een historisch juist beeld heeft willen teekenen of in dichterlijke phantasie zich een ideaal gevormd heeft. Ik vermoed 't eerste! Maar dan moet ik zeggen, dat het de wezenlijke eigenschappen van geschiedschrijving mist: dat is objectiviteit.

Het is geschreven van uit een echt naargeestig-eenzijdig gezichtspunt. Niet alsof de geschiedkundige feiten allemaal onjuist zijn. Integendeel! Het meeste is waar als feit.

Maar 't beeld der tijd is fout, de karakteristiek is fout, de taxatie der geheime bedoelingen is fout. Kort en goed heel de synthese is er naast. Alles is met zoo'n alles misvormend schamplicht belicht, dat personen en omgeving, onwerkelijk daandoen.

Er is geen enkele poging gedaan om zich in anderen in te denken, ja men krijgt de indruk, dat de schrijver 't niet eens kan.

Men behoeve dit boek maar 'ns te vergelijken met de boeken van Handel-Mazzetti om 't grenzenlooze verschil te zien in zielestructuur tusschen dezen schrijver en haar.

Het is te begrijpen, dat die geestelijke beperktheid, die koppige kleingeestigheid, die zieledroogte zich ook in de stijl uit. Die is ook hard, ook phantazieloos en beperkt van zicht.

ELERT (Georg) EIN MANN, EIN SCHIFF UND EINE SPÄTE LIEBE. Universitas, Berlin.

Dit boek mag er zijn, dat is echt, dat geurt, dat wappert, dat leeft. De roman is „het schip". Dat is middelpunt van alle gebeurtenissen, daar concentreert zich 't eigenlijke leven der zee-

vaarders, dat is hun land en hun thuis. Het vormt de menschen, die er op leven, met hun deugden en hun zwakheden. Het vormt ze tenminste, wanneer ze er werkelijk op leven, en 't verstaan met z'n nukken en z'n trouw en z'n nood. Daar is liefde voor noodig.

Welnu die liefde heeft de schipper, die hebben de matrozen, maar niet Frapani, de indringer; niet Eliese Legrand. De twee laatsten missen de trouw, Eliesa wel met spijt, want ze wil eigenlijk wel trouw leeren, maar ze kan 't niet, daarvoor heeft ze geen levenskracht genoeg.

De schipper vergeet zich wel een oogenblik en wil z'n schip verraden om Eliesa te volgen, maar z'n ziel sleept hem weer terug naar z'n huis: het schip!

Zooals de schipper zijn ook de andere luitjes, ruwe klanten, in zekere zin verwildert, maar toch met iets heel groots in de ziel, kameraadschappelijkheid, overgave aan hun taak, moed: dat is trouw!

't Verhaaltje is niet zoo belangrijk, er wordt ook niet veel gephilosofeerd, maar 't is een boek van wezenlijke kunst, doordat het die vanzelfsprekendheid, dat nooit naar voren gehaalde, maar altijd als ondertoon doorklinkende lied zingt van levensechtheid, levensnabijheid, levenswarmte.

Het is eigenlijk jammer, dat bepaalde scènes dwingen tot een beperking van de lezerskring: voor volwassenen.

STRATZ (Rudolph) VOLK IN WEHR. (330) 3 M. en 4.50 M. Scherl, Berlin, 1933.

Wie had verwacht dat er in Duitschland nog eens bewonderende romans over het stramme Duitsche leger van voòr 1914 zouden geschreven worden? De periode van den almogenden Leutnant en den gevreesden Feldwebel scheen voor altijd voorbij. Doch Rudolph Stratz doet ze herleven en schrijft over de militaire macht van kort voor den oorlog zinnen, die in Frankrijk ontsteltenis zouden wekken. Alt-Heidelberg herleeft, overgeschakeld in het militaire, Potsdam wordt er gevierd als het symbool van Duitschlands macht, Metz, Mainz en Thorn aan de Poolsche grens worden er verheerlijkt als centra van militairisme.

Het boek doet aan als een werk uit den ouden tijd: de „poëzie" der kazerne viert er hoogtij, de Feldwebelstijl wordt er met succes in beoefend en de liefdesidylle tusschen luitenant en een of ander Gretchen is er rijkelijk in vertegenwoordigd. In het Duitschland van het oogenblik zal het boek daarom wellicht eenigen opgang maken, ofschoon zijn beteekenis niet ver reikt. Het is een Rudolph Stratz-roman en Stratz is een schrijver, die altijd meer handigheid dan werkelijk kunnen getoond heeft. Het is betere ontspanningslectuur voor wie nog met weemoed aan dien sabelklirrenden tijd terugdenkt. Vaterländisch beschouwd heeft het boek ongetwijfeld verdienste, maar den roem van Duitschlands litteratuur zal het niet verhoogen.

ENGELSCH

ROBERTSON (E. Arnot) ORDINARY FAMILIES. (331) 7/6. Jonathan Cape, London.

Ironie, sarcasme, humor, comedy, ernst en tragiek verwikkelen zich in dezen roman door elkander — verweven in een verhaaltrant schakeerend van realisme tot romantische conventie, — om te samen het bonte geheel te omvatten der lotgevallen van de families Rush, Cottrell en Quest. Zij zijn de „ordinary families", die tenslotte niet zoo „ordinary" zijn, want, zoo als Margaret Rush op bladzijde 138 in een van haar weinige spraakzame momenten opmerkt: „I suppose all families are like ours, really. Not ordinary when you know them." Inderdaad, de Rush familie vooral is niet ordinary; onder de oogenschijnlijk monotone deining der dagelijksche lotgevallen schuilt tragiek, die van tijd tot tijd aan de oppervlakte komt; en deze tragiek domineert tenslotte in den roman. De schrijfster legt er niet den nadruk op, — elke serie gebeurtenissen is omwaasd door haar eigen sfeer — maar het tragische is er niet minder schrijnender door. Vooral voltrekt het zich in Lallie Rush — de vertelster van het verhaal — die in haar innerlijkste emoties en geluksbelevingen gekweld wordt door haar volstrekt hartelooze zuster Margaret. Maar in allen is iets van dat tragische: in den vader, die in een onbewaakt vertrouwelijk oogenblik zijn werkelijke persoonlijkheid aan Lallie openbaart, in de moeder, die haar geloof verliest, in Ronald, die denzelfden aard als zijn vader bezit en daardoor met hem in conflict komt, in mr. Quest, die een hekel aan zijn kinderen heeft. Een familieroman moet een eenheid zijn waarbinnen tal van variaties met elkaar verbonden zijn; aan dezen eisch heeft de schrijfster voldaan.

Een bijzonder element in het boek is de liefde — de hartstocht bijna — waarmee over watersport geschreven wordt. De schrijfster is bepaald een groot liefhebster van zeilen; het verhaal speelt aan de kust van Suffolk; de leden der Rush familie zijn echte waterrotten; interessant en bepaald spannend worden eenige zeiltochten en een regatta beschreven. Jammer is het echter, dat de wezenlijke waarde van den roman voor een deel verloren gaat door de bedenkelijk-oppervlakkige, verwarde en onjuiste wijze waarop over den godsdienst geschreven wordt. Typeerend overigens voor veel Britsche auteurs. De wezenlijke waarde gaat inderdaad gedeeltelijk verloren, wijl het denken van de hoofdpersoon belangrijk beheerscht wordt door een volkomen onjuiste godsdienstappreciatie.

Daardoor vooral is „Ordinary Families" alleen lectuur voor ontwikkelde volwassenen.

BOOTH (Marjorie) OVERTURE TO FORTUNE. (411) 7/6. John Murray, London.

De alles beheerschende figuur is Rachel Bruff, die het type moeder vertegenwoordigt, wier eenig levensdoel is het bestaan

van haar kinderen op een hooger stoffelijk plan te brengen dan waarop zij zelf staat. Onbaatzuchtig, toch harteloos. Want geestelijke waarden bezitten voor haar geen zin, en de wenschen der kinderen, hebben in dat opzicht voor haar geen beteekenis. Daardoor ontstaat het conflict tusschen Rachel, en haar man met de kinderen Robert, Lilian en Anna, en komt de tragiek in hun levens. De stille verbeten, den kinderen zelf soms onbewuste, strijd, tegen de moeder wordt aangrijpend en overtuigend geschilderd. Rachel weet haar ambities tot succes te brengen, — vernietigt daarmede tegelijkertijd het wezenlijk geluk van haar kinderen. Tot de climax komt, en alles als een kaartenhuis ineenstort. Even gebogen, veert de moeder dan toch weer op in ongebroken werkkracht en energie; eerst dan wordt haar figuur sympathiek.

De gebeurtenissen, — bijzonder de catastrophale neergang —, zijn niet geforceerd, maar voltrekken zich als een natuurlijke reactie op het ingrijpen der moeder in den levensgang der kinderen.

„Overture to Fortune" is dan ook een verdienstelijk geschreven psychologische studie, waarin ook de eischen van het verhaal niet verwaarloosd zijn. Volwassenen.

GUNN (Neil M.) SUN CIRCLE. (391) 7/6. Faber & Faber Londen, and the Porpoise Press, Edinburgh.

Zoo mistig en wazig, maar toch indrukwekkend als het Schotsche Hoogland, is het verhaalde in „Sun Circle", dat in Schotland speelt, ten tijde der eerste invallen van de Noormannen. De figuren van het meisje Breeta; de heidensche priester, als „Master" aangeduid; de Christen prediker Molrua; van Aniel en de leden van de clan der Ravens, verschijnen plotseling, fascineerend, primitief vol-levend, tastbaar bijna, op den voorgrond, om zich dan terug te trekken, mysterieus, naar den wazigen achtergrond van het onbekende, waar zij niet duidelijk meer zijn te onderscheiden. Dit lijkt ons de juiste wijze van concipieeren van een roman, handelend in een zoo ver verleden; de sfeer van den tijd blijft dan ongeschonden gehandhaafd.

Toch, waar het verleden helder en bekend is, bruist het boek van leven; de gevechten tusschen de invallende Noormannen en de hoogtebewoners hadden zelfs wel iets minder realistisch beschreven kunnen worden.

De tijd waarin Schotland gevormd werd, en christendom en heidendom met elkaar in botsing kwamen, — beide de levens der menschen beïnvloedend — is nog weinig in romanvorm verwerkt; Gunn's poging daartoe is in veel opzichten geslaagd. Slechts doet de stijl dikwijls als iets te artistiek verzorgd aan. — Geschikt voor eenigszins ontwikkelde volwassenen.

READ (Herbert) THE INNOCENT EYE. (82) 6/. Faber & Faber Ltd., London.

„In „The Innocent Eye" herschept de auteur de sfeer van zijn kinderjaren, doorgebracht op een eenzame farm in Yorkshire. „If

only I can recover", schrijft hij op een der eerste bladzijden, „the sense and certainty of those innocent years, years in which we seemed not so much to live as to be lived by forces outside us, by the wind and trees and moving clouds and all the mobile engines of our expanding world — then I am convinced I shall possess a key to much that has happened to me in this other world of conscious living." Nu hij in zijn later leven steeds de verbinding voelt met de indrukken van zijn eerste levensjaren, doorgebracht in intieme nabijheid van de natuur, memoreert hij hier die eerste indrukken in den geest opgenomen. Overwaasd door een teere sluier van melancholie, is het een schoon, simpel verhaal geworden, vanuit de visie van een kind, herleefd in den geest van den volwassen man.

WODEHOUSE (P. G.) HEAVY WEATHER. (311) 7/6. Herbert Jenkins, London.

Wodehouse is er lang in geslaagd origineel te blijven; zijn humoristisch talent wist telkens weer volkomen nieuwe typeeringen en verwikkelingen te vinden; wat de Engelsche taal aan mogelijkheden biedt ter geestige uitdrukking wist hij in tallooze variaties aan te wenden tot schildering van humoristische situaties en intrigues, zooals hij die blijkbaar alleen scheppen kon. In zijn nieuwste roman nu echter, meenen we een kleine teruggang, althans stilstand, te kunnen opmerken. Hij is teruggekeerd tot het tooneel en de personen van „Summer Lightning" waarvan nieuwe avonturen verteld worden. Maar nu het oorspronkelijk-nieuwe van het onderwerp ontbreekt, is iets van de frischheid verloren gegaan, en schijnt de humor hier en daar wel eenigszins tot een cliché te zijn geworden. Hetgeen niet wegneemt dat Wodehouse's geestigheid nog heel wel waardeerbaar is; en vooral Beach, de butler, zal menig lezer weer met genoegen ontmoeten. Toch niet voor te jeugdige lezers.

P. G. WODEHOUSE

De stille grootheid van Edouard Estaunié

door Dr. B. M. BOEREBACH. I

Ieder, die belang in de Fransche letterkunde stelt, zal den bekenden criticus van de Mercule de Françe, John Charpentier, dankbaar zijn een diepgaande studie aan Edouard Estaunié gewijd te hebben[1]). Dit boek toch brengt herstel voor een aan dezen schrijver begane onrechtvaardigheid. Immers, hoe groot zijn vermaardheid ook is, van zijn werk gaat geenszins de invloed uit, die zijn talent en de verhevenheid van zijn ideeën hem waardig maken en met name de jeugd gaat onwetend aan dit indrukwekkend oeuvre voorbij. Het boek van dezen criticus werd vooral kostbaar als inleiding tot het gedachtenleven, dat aan de romans van Estaunié ten grondslag ligt en bijzonderlijk het tweede gedeelte, dat ons de ontleding der achtereenvolgens gepubliceerde werken geeft, doet ons begrijpen, welk een sterk-logische band de beschreven thema's onderling bindt, haar innige harmonie ook en haar organischen groei. Charpentier is de eerste om ons te zeggen, dat in het geestelijk proces, dat dezen schrijver van het realisme van zijn eerste werk tot het verheven idealisme van lateren tijd voerde, er geen sprake is van een terugkeer op eigen schreden. Het betreft hier een gestadigen vooruitgang en verdieping. Het is de ontdekking van het eigen ik; niet om er motieven tot sensatie in te vinden en zich op grond daarvan in den wellust van een fel-gespannen zinnenleven te dompele, maar om er te vinden, wat bòven het individu uitgaat en den mensch aan een al-beheerschende wet onderwerpt. De ontdekking van de bovennatuur, ziedaar het eenig waarachtige doel, dat deze schrijver zich stelde. Heeft Estaunié zijn leven lang deze verheven ambitie gevoed, hij heeft ze met zorgvuldigheid voor het oog van anderen verborgen gehouden: met dezelfde zorgvuldigheid, als waarmee anderen — en met name een Gide — eenzelfde doel voor ieder luide en hoovaardig bekenden. Deze verborgenheid maakt het eenerzijds zeer moeilijk het letterkundig beeld van dezen schrijver te ontleden — en zulks ondanks de zeer vlotte pen, waarover hij beschikt —; anderzijds wordt zijn stijl daardoor van een hoogst origineel karakter en tot een heerlijkheid voor den ingewijden lezer, wien het vergund wordt langzamerhand in de intimiteit van dezen schrijver door te dringen.

Echter voor den ingewijde alleen; niets toch valt zwaarder dan den mensch door dit werk te onderkennen. Estaunié behoort niet tot degenen, die zich den zoeten dwang opleggen hun eigen persoonlijkheid aan het publiek te ontsluieren. Hij vertoont zich

---

[1]) John Charpentier. Estaunié. Paris. Fermin-Didot, 1932.

niet; hij vertelt zich niet. Hij onttrekt zich aan iedere opdringerige nieuwsgierigheid door schuil te gaan in het hart van de stilte en van den arbeid, waar geen onbescheiden blik hem te kwetsen vermag en geen vleiend woord zijn nederigheid kan schaden. Hij is bij uitstek de schrijver van het in 1908 bekroonde Vie secrète.

Gelukkig werd ons een blik in dit leven gegund, toen Robert de Flers zijn collega op den tweeden April 1925 onder den Academie-koepel ontving en hij naast den schrijver den mensch zijn lof niet wilde onthouden. Want deze mensch leidde een leven van onbewogen klaarte, geordend naar het rhythme van zijn arbeid, gedragen door karakteradel. Een mensch, die immer volkomen bereid was gevonden zijn plichten te aanvaarden: „de grootste, omdat zij de schoonste, de kleinste, omdat zij de moeilijkste zijn". En toen de spreker bij dezen toegezwaaiden lof verlegenheid op Estaunié's gezicht las, voegde hij er aan toe: „Het doet U pijn naar mij te moeten luisteren, Mijnheer, het doet U vreeselijk pijn, ik voel het, ik zie het. U lijdt in Uw bescheidenheid, die heel Uw leven van haar geur doortrok." Intusschen heeft Robert de Flers ons geopenbaard, wat de schrijver zelf ons nimmer zou verteld hebben. Edouard Estaunié is den 4en Eebruari 1862 te Dyon geboren, waar hij zijn studies maakte onder leiding der Jezuieten. Van die schooljaren bracht hij de waarnemingen mee, welke hem later het zielkundig en zedelijk probleem zullen verschaffen van den roman, die hem met één slag beroemd maakte: L'Empreinte.

Van vaders kant werd hij geplaatst naast een grootvader, die de forsche karaktereigenschappen van de bewoners van de Languedoc in zich droeg, een man vol werkelijkheidszin, oud-leeraar aan het seminarie van Toulouse, dien de lectuur van Virgilius' Georgica zelfs niet verliet, wanneer zijn knokige handen het graan uitstrooiden in de jong-getrokken voren. Een grootmoeder, wier ziel omkneld werd door den greep der harde Jansenistische leer en wier dorst naar mystiek zich laafde aan de levendoodende bron der werken van Port-Royal. Van moederszijde kwam de jonge geest in aanraking met Bourgondië, en zijn tweede grootvader, Monthieu, opperhoutvester, was een man, wiens karakter ruwheid aan onverzettelijk Godsvertrouwen, hardheid aan diepen geloofszin paarde. Een man, die zich hartstochtelijk aan de zwijnenjacht, maar even hartstochtelijk aan de organisatie van bedevaarten gaf en die niet schroomde zijn lichaam te tuchtigen, wanneer ongeoorloofde lusten zijn geestelijk leven dreigden te gaan beheerschen.

Gestriemd door de plak van deze onverzettelijke en onverbiddelijke karakters ging de jonge Edouard Estaunié de leerschool van het leven in en zette hij zich reeds om vijf uur in den morgen aan zijn werktafel. Zijn vader was ingenieur geweest en de familiebeslissing luidde, dat de zoon de voetsporen van zijn vader zou drukken. Hij zou inderdaad ingenieur worden en hij zou later

op de banken van de Polytechnische Hoogeschool een der toekomstige grondleggers van de aviatiek, de jonge Ferber, den aanstaanden ontdekkingsreiziger, Cazemajou, den bekenden schrijver Marcel Prévost en den tegenwoordigen directeur van de Opera, Jacques Rouché ontmoeten. Echter belette de wetenschap Estaunié niet ontspanning te zoeken in de literatuur. Hij was nauwelijks zeven jaar oud, toen zijn moeder in den lessenaar van den scholier een klein manuscript ontdekte, waarvan de titel: L' O r a g e, reeds het symbool beteekende van een familie-catastrophe, die erin vervat was. Bovendien vermeldde de band reeds een serie werken in voorbereiding, zooals dat een beginnend auteur betaamt. Zijn verschrikkelijke grootvader zou zijn wenkbrauwen gefronst hebben; zijn moeder werd de vertrouwelinge van zijn toekomstplannen.

Die bewonderenswaardige moeder, werd, toen het uur der tegenslagen voor de familie sloeg, het beeld van den moed en de vastberadenheid, het beeld van de P l i c h t, waarvan heel het leven van den zoon de trouwe afspiegeling zou zijn. Als hoofdambtenaar bij de Posterijen, als inspecteur-generaal en als afgevaardigde tot de voornaamste zendingen tijdens den wereldoorlog, stond de schrijver gedurende vier en dertig jaar aan het hoofd van een der voornaamste staatsdiensten, waaraan hij zijn verantwoordelijkheidsgevoel, zijn ondernemingsgeest en zijn zucht naar onafhankelijkheid rijkelijk vermocht te voeden .En te midden van dit werkzame leven zonderde hij twee uur per dag af, aan welke twee uur Frankrijk een zijner grootste meesters op het gebied der romankunst te danken heeft. Hij debuteerde met de teer-genuanceerde schildering van kleine levens, wier stille bescheidenheid hem altijd bijzonder zal blijven aantrekken. Dan verschijnt in 1896 zijn eerste groote roman: l' E m p r e i n t e, die een welverdiend succes oogstte. Hij beschrijft hier het geloofsdrama van een geweten, smartelijk verdeeld en uiteengescheurd door zijn adhesie aan het wijsgeerig atheïsme dier dagen en door zijn onweerstaanbaren, pijnlijken hang naar geestelijk leven tegelijk. Drie jaar later wijst hij in een nieuw boek: L a F e r m e n t op de fouten en gevaren, die in het danmalige onderwijs, dat iedere brug met het geloof verbrak, besloten liggen. Het werd een aangrijpende waarschuwing voor den lezer tegen de onontkoombare verwoesting, die het eenmaal gezaaide zaad van een uitsluitend wetenschappelijke opvoeding, eens, volgroeid, zal aanrichten in ontgoochelde zielen, die zich van iedere zedenleer, als niet dwingend, hebben afgekeerd.

Deze twee publicaties stempelden Estaunié tot een romancier van de groote, zedelijke crisis. Zijn oorspronkelijkheid vindt weldra haar volheid van uitdrukking in L a V i e S e c r è t e en L e s C h o s e s v o i e n t, die een romantische ontleding geven van de ongeneeslijke eenzaamheid der zielen en van het geheim, waarin die zielen baden. In deze werken gaat de schrijver op naar de ontdekking van het O n k e n b a r e , dat niet alleen aan gene

zijde van de horizon ligt, die onze levens omsluit, maar dat eveneens in het diepst van onze zielen verborgen is, in het diepste wezen ook van hen, die ons omringen en wier leven vermengd wordt met het onze tot onmogelijk te voorziene, door het „Lot" gewilde combinaties. Vermengd, maar zonder dat die zielen ooit komen tot de innige, harmonieuze samensmeltingen, waaruit het ware geluk zou kunnen geboren worden. Deze zedelijke eenzaamheid, die zelfs door het toeval zij aan zij, geplaatste wezens, onvermijdelijk, omvangen houdt, heeft Estaunié op indrukwekkende wijze ontleed in een der groote novellen, die het boek Solitudes, samenstellen: een analyse tè machtiger, omdat het hoofdthema dàt gevoelen is, waarvan het wezen eenzaamheid schijnt uit te sluiten: de liefde. Twee menschen beminnen elkaar en opdat hun liefde, vrij van alle hindernis, zich verdiepen kan en tot een volkomenheid worden, besluiten zij te gaan leven in een van die dorpjes, die hoog tegen den bergwand van het meer van Génève liggen weggedoken. Maar de eenzaamheid van ligging, wel verre van hun verlichting en vrede te schenken, maakt hen aanstonds tot de prooi van hun wederzijdsch gevoel van alleen-zijn. In de stilte, die hen omwikkeld en gevangen houdt, hooren beiden weldra de stem opklinken van „den vreemden, onbekenden gast, dien ieder onzer in zich omdraagt". Iederen dag raakt de man er stelliger van overtuigd, dat de jeugd van zijn vrouw een geheim in zich verborgen houdt, dat doodend kan zijn voor hun liefde. Zijn vrouw wordt zwijgzaam en in zichzelf gekeerd. De twijfel groeit. En op een avond keert de man niet weer: hij bezweek voor den machtigen roep van het meer, die rustelooze zielen zoo onweerstaanbaar bekoort. L'Ascension de M. Baslèvre is eveneens de schildering van een liefde, maar hier vindt zij haar loutering in den offergeest. Uit een feit, waarvan niemand de gevolgen aanstonds vermag te onderscheiden, leidt Estaunié op meesterlijke wijze geheel een dramatisch gebeuren af. Les actes vivent, schrijft hij. Il en est de la moindre défaillance comme d'une fêlure dans un vase: On peut la rendre invisible: au moindre choc, le son, qui n'est plus le même, la révèle à nouveau."

Le Labyrinthe is de geschiedenis van een leven, waarin eenmaal de leugen zich wrong. „Une minute où l'on a menti: après quoi, le mensonge indéfiniment. Avant cette minute, toute était limpide, aisé; après elle, une marche à tâtons et l'impossibilité de regagner la lumière."

Door al zijn verdere romans: L'Infirme aux mains de lumière, Tels qu'ils furent en Madame Clapain, blijven mysterie en lijden de voornaamste thema's; niet het mysterie, dat de wereld rond ons weeft, maar het geheim, dat in ons besloten ligt; niet het lijden, dat de uiterlijke levensomstandigheden ons brengen, iederen dag, ieder uur, maar het lijden, dat ons is aangeboren en dat zijn oorsprong vindt in een

„schrikwekkende kracht, die in het diepst van onze ziel ons lot beslissend beinvloedt": La Vie Secrète.

* * *

Als het talent van vele anderen, put het ausère talent van dezen schrijver haar sappen grootendeels uit den Jansenistischen ader, die bij tijd en wijle aan de oppervlakte van den Franschen scheppingsgeest zichtbaar wordt en waaraan de litteraire kunst van dit land ook verschillende van haar zekerste rijkdommen ontleent.

De romans van Estaunié krijgen mede daardoor alle het karakter van den philosophischen roman of als men liever wil van den roman à thèse. Nu weet ik wel, hoe dit soort romans sinds den oorlog in discrediet is geraakt en hoe Bourget daarin zelfs aanleiding vond om te komen tot een onderscheid tusschen den roman à thèse, dien hij veroordeelt en den ideeën-roman, zooals hij dien uitsluitend zou beoefend hebben. Maar behalve dat dit onderscheid mij al te gewild en onnatuurlijk voorkomt, want wat beteekenen ideeën zonder samenhang of band en wat is een these anders dan een samenhangend en gebonden gedachtengeheel, zou ik gaarne de verdediging van den roman à thèse op mij nemen. Immers in naam waarvan en van wien zou men een kunstenaar willen verbieden algemeene ideeën te hebben en zijn kunst dienstbaar te maken aan het uitdragen en het illustreeren daarvan? Wel geef ik gaarne toe, dat de roman à thèse een buitengemeen moeilijk romangenre is, omdat het bekwaamheden vraagt, die zoo zelden vereenigd voorkomen. Als het waar is, dat een wijsgeer vrijwel nimmer kunstenaar is, het is niet minder waar, dat een kunstenaar zelden waarlijk filosoof is. En zelfs wanneer de beide hoedanigheden in een en denzelfden persoon vereenigd voorkomen, is het noodzakelijk, dat de beide talenten niet naàst elkaar aanwezig zijn, niet gecoördineerd zijn, maar op volkomen natuurlijker wijze convergeeren en in innige harmonie samenvloeien. Anders toch bestaat het gevaar, dat zij elkaar geheel vreemd blijven, zooals het bij een Alfred de Vigny te dikwijls het geval is. Met andere woorden, opdat een ideeënroman of een roman à thèse een goede roman zij, is het allereerst noodig, dat hij waarlijk roman zij, dat hij zich voordoet als een volledig, levend, goed-geëvenredigd organisch geheel, terwijl bovendien uit dit organisme de stelling of de ideeën zich op geheel natuurlijke wijze behooren los te maken, zooals de bloem ontspruit aan den stengel en de gedachte afstraalt van een gezicht.

(Wordt vervolgd.)

Verurteilt zum Lesen

door FRANS VAN OLDENBURG ERMKE.

I

Nietzsche heeft eens gezegd: „Wenn du lange in einen Abgrund blickst, blickt auch der Abgrund in dich hinein". En als we deze uitspraak „omkeeren" hebben we den sleutel gevonden van het raadsel, waarom de dikke roman „Verurteilt zum Leben" ondanks zijn vele kwaliteiten een indruk achterlaat, die met „duizeligheid" nog het best gekenschetst is.

Fedor Feuerhahn, de hoofdpersoon van dit buitenmate dikke boek, ziet de wereld om hem heen, als een duisteren afgrond, die hem biologeert en lokt, en weet niet, dat hij het is, die in den afgrond van zijn eigen, leêge ziel staart.

En de schrijver trekt partij voor zijn held en ziet niet, dat niet de wereld vol dreigementen op Fedor afstormt, maar dat Fedor voor de wereld, het leven, vlucht.

Het is wel eigenaardig, dat Dostoïevsky's roman „Schuld en Boete" in dit werk zoo vaak wordt genoemd, terwijl er voor den held van dit boek geen schuld en geen boete schijnt te bestaan.

II

Deze roman van Johann Rabener dan schetst het leven van Fedor Feuerhahn, den zoon van een karakterzwakken, maar geenszins slechten vader, die in den oorlog sneuvelt, en van een moeder, waarover in het heele boek geen goed woord wordt gezegd. Deze moeder wordt mèt de werkloosheid en de algemeene slechtheid der wereld Fedor's noodlot. Zij mishandelt hem, als hij nog klein is, stuurt hem naar een strenge kostschool, dat meer een kazerne dan een onderwijsinrichting is; als hij is afgestudeerd leeft ze een paar weken met hem samen, alsof hij haar geliefde en niet haar zoon was, — (de schrijver behandelt deze walgelijke episode als de gewoonste zaak ter wereld), — en trekt zich van den jongen niets meer aan, als ze kans ziet met een jong cellist haar zooveelste avontuur te beginnen.

Fedor lijdt honger, lijdt aan werkloosheid, lijdt aan betrekkingen, die hem niet bevallen, lijdt schipbreuk op alle kusten des levens, wil twee keer zelfmoord plegen, wil vele keeren zijn moeder ombrengen en als het boek eindelijk uit is, heeft hij inderdaad zijn moeder omgebracht en zelfmoord gepleegd.

III

Men zou dit averechtsche boek kortweg kunnen veroordeelen, als men geens kans liep door den schrijver te worden getracteerd op een woordspeling van de soort, waarmeê de held een kleine twintigmaal zijn gevoel voor humor tracht te bewijzen en welke dan in ons geval zal moeten luiden: u veroordeelt het boek niet, maar het boek veroordeelt u.

Van Eeden schreef in zijn opstel over „Nieuw Engelsch Proza", naar aanleiding van een werk van W. H. Mallock, „Is Life worth living?", dat hij niet van plan was dat boek te lezen, omdat men een boek met zóó'n titel niet leest. Een roman, die „Verurteilt zum Leben" heet, zou hij evenmin gelezen hebben en hij zou gelijk hebben gehad, maar wie „Verurteilt zum L e s e n", is, kan er zich niet zoo vol bravour van afmaken.

Met een enkel woord is reeds gezegd, dat de schrijver zijn held niet de weelde van een eigen verantwoordelijkheid voor eigen lot gunt en hieraan zij nog toegevoegd, dat het zeer uitzonderlijke levenslot van Fedor Feuerhahn, als kenmerkend voor een heele generatie wordt geschetst.

„Dieses Verkommen bürgerlicher Jugend berührt mich wie Wahnsinn. Und an diesem Fall Feuerhahn das grosse deutsche Jugendsterben aufzuzeigen, wäre sicherlich eine interessante Aufgabe für einen Schriftsteller. Aber nicht für einen unserer bourgeoisen Psychologen, sondern für einen, der die sozio-

logischen Hintergründe dieser Katastrophe sichtbar machen könnte", laat de schrijver, niet zonder zelfingenomenheid, één der nevenfiguren verklaren. En dies is het geen wonder, dat deze roman mislukte. Aan het lot van een sexueel geaberreerden en hevig geëxalteerden moeder-moordenaar kan men hoogstens een paar psychologische en medische „wetten" demonstreeren, maar niet het „grosse, deutsche Jugendsterben".

IV

„O, Iwan Karamasoff. O, Dostojewsky....." lezen we op pagina 164. En inderdaad, dat mag de schrijver wel uitroepen en de lezer zal het hem met overtuiging na zeggen.

Op den bodem van zijn onmacht klinkt deze roep, als een schreeuw naar het licht, dat de groote Rus wist te openbaren in de zielen der verdorvenen en ontspoorden. Doch heel waarschijnlijk was deze schreeuw heelemaal geen schreeuw, doch alleen bedoeld, als een vriendelijke uitnoodiging aan den lezer, om in den schrijver een nieuwen Dostoïevsky te zien.

Doch Dostoïevsky's werk is onnavolgbaar, omdat het uitmunt door intensiteit en men intensiteit nu eenmaal niet na kan maken. Dat de romans van den Rus vaak een zeer tumultueuzen inhoud hebben, bepaalt niet hun waarde. En de man, die zich er op beroepen kan, inhoud en vorm van Dosroïevsky's werken het dichtst te hebben benaderd, moet niet schrikken, als men zijn boek een colportage-roman vindt.

„Verurteilt zum Leben" is een boek vol leege zielen en ze weten het niet. Een kliek van droevige figuren schoolt samen en praat over God, alsof Hij hun verantwoording schuldig was. En ze plegen zelfmoord met het heroïsche gebaar van een dronkeman, die het heelal verantwoordelijk stelt voor het feit, dat de wereld waggelt onder zijn voeten.

Er zijn schrijver geweest en er zijn er nog, die het kapitalisme van alles de schuld geven en men schold hen communisten en hun boeken bleken staatsgevaarlijk. En natuurlijk waren het communisten en natuurlijk waren hun romans staatsgevaarlijk. Doch dit boek vol burgerjongetjes, die zich om geen God bekommeren, dan om Hem verantwoordelijk te stellen voor hun gebrek aan kapitaal, is l e v e n s g e v a a r l ij k in den meest eigenlijken zin van 't woord.

„Bemerkte vielleicht bislang irgendeiner der Bücherschreiber, dass in Deutschland eine ganze Armee entwürzelter Bürgersöhne aufmarschiert, weiss jemand von den furchtbaren Nöten, dieser Bürgersöhne, weiss einer, dass sie nicht nur körperlich, sondern auch seelisch proletarisiert werden?" roept in dit boek een der personen pathetisch uit. Maar bemerkte één van die burgerzonen, toen zijn bedje nog gespreid werd door het dienstmeisje, dat hij straffeloos verleiden kon, omdat hij burgerzoon en zij een kind van proletariërs was, dat er in Duitschland niet één, maar vele legers ongelukkige arbeiderskinderen marcheerden, die niet alleen lichamelijk, maar ook geestelijk verdierlijkten?

Als de communist Gregowitsch bij het zien van het lijk van Georg Leiser, die om een vrouw zelfmoord pleegde, dit feit „un-tragisch" noemt, omdat hem de ellende der tallooze huurkazernes voor oogen staat, wordt hij door de brave helden van 't boek verontwaardigd afgesnauwd en misschien had dit maal een communist gelijk.

V

Litterair beschouwd, is dit boek een product veler invloeden. We zagen reeds, hoe Dostoïevsky den opzet beïnvloedde. De stijl is op vele plaatsen onmiskenbaar die van Thomas Mann, die met een wat vermoeide ironie, maar toch niet heelemaal zonder deelname, de menschenwereld ziet, als een „vie des abeilles" en de vele onveranderlijke gewoonten zijner personen steeds met dezelfde onveranderlijke zinsneden karakteriseert. En dit is dus wel een stijl, die niet slechter, als model, voor Rabener's opgewonden boek kon dienen. — Merkwaardig is de vergelijking tusschen deze zinnen uit „Buddenbrooks":

„Mit dem Typhus ist es folgendermassen bestellt. Der Mensch fühlt eine seelische Missstimmung in sich entstehen, enz........"

met de volgende uit „Verurteilt zum Leben":

„Mit dem Dumfdruck in der linken Kopfhälfte ist es folgendermaszen beschaffen: man hat ein Gefühl, enz......."

Een andere, dadelijk nawijsbare invloed is die van Robert Neumann, wiens „die Macht" uitmunt door een van alle markten-thuis-zijn. Deze schrijver breidt zijn verhaal over alle groote steden van Europa uit en weet de verschillende interlocale verbindingen met groote vaardigheid tot stand te brengen.

Daar Johann Rabener blijkbaar minder bereisd is, dan zijn grootere collega, moet hij zich hoofdzakelijk bepalen tot een doorverbinding tusschen Amsterdam en Berlijn, wat natuurlijk de charme van Neumann's roman nauwelijks concurrentie aan kan doen.

Verdere invloeden aangeven ware détail-critiek plegen en dit is overbodig, want we hebben de stellige hoop, dat dit boek zijn weg zal vinden en die weg kan geen andere zijn dan die naar den brandstapel der Duitsche censuur, want het is er rijper, althans rotter voor, dan veel, dat daar reeds brandde.

RABENER (Johann) Verurteilt zum Lebem. (608) 5.80 M. Ing. 6.80 M. geb. Rowohlt Verlag G. m. b. H. Berlin W 50, 1933.

---

boeken - schouw

ALLAN POE (Edgar) EEN TIENTAL VERHALEN. Vert. door J. F. Ankersmit. (118) 3de druk. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Een herdruk van eenige korte verhalen van den bekenden Amerikaanschen schrijver. De meeste dezer lijken op niets van wat we in de gewone verhaallectuur aantreffen. Het zijn griezelige, geheimzinnige, spookachtige fantazieën van een helderziende.

KRANE (Anna von) DE SPEELMAN VAN O. L. HEER. Vertaling van L. de Greef. (246) Boekengilde Die Poorte.

Anna von Krane, de „Christus-erzählerin", tracht in haar boeken nog al eens naar stichtelijkheid, wat het zuiver genieten van haar lectuur niet bevordert. In dit Franciscusverhaal echter heeft zij iets van de eenvoudige, ongekunstelde opgewektheid weten te leggen zonder welke sfeer het leven van Franciscus en zijn volgelingen niet waar zou zijn. Zoo is het een vrij goed geslaagd werkje geworden, dat zonder voorbehoud aanbevolen kan worden.

ROTHBERG (Gert) HEEREN DER SCHEPPING. (209) *f* 1.50. Geaut. Ned. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

„Ook vandaag stond hij, half verborgen door het gordijn naar haar te staren. Zijn verloopen gelaat kreeg een cynische uitdrukking. Deze jonge vrouw was een lekker hapje. Wanneer zijn voorgevoel hem niet bedroog, wanneer zij werkelijk Frau von Rosen was, dan zou dat lekkere hapje eerst met recht begeerlijk voor hem zijn." Kan het nog mooier?..... Deze jonge vrouw werd om haar geld gehuwd door een jongen losbol dien alle vrouwen het hof maken, maar aan het eind..... hoe kan het anders, wordt zij toch nog gelukkig met haar geheel bekeerden heer gemaal. Moet nu werkelijk deze serie: „Het boek voor de vrouw" bestaan uit zulke prullelectuur? Dit is tenminste een zéér onsmakelijk „hapje".

I. „Theun de Vries droomt vergeefs" —

Hier en daar werden in Fransche tijdschriften de Dominicanen Pater Gillet en Pater Sertillanges reeds genoemd als mogelijke opvolgers van Abbé Henri Brémond in de Académie. Nu schrijft Pierre Loiselet in „Le Quotidien" — en wij citeeren dit bericht ten gerieve van Theun de Vries, —: „Un grand courant semble se dessiner au sein de l' Académie en faveur d' un jésuite designé par l' Abbé Henri Bremond lui-même comme un des plus grands esprits des temps modernes, le R. P. Marcel Jousse, auteur des „Essais de psychologie linguistique" et professeur des plus réputés."

II. Hooge Honoraria —

De bekende uitgever Cassel heeft den Engelschen staatsman W. Churchill aangezocht om een „Geschiedenis der volken van Engelsche taal in de wereld" te schrijven. Dit werk moet 400.000 woorden bevatten en men heeft den schrijver als honorarium aangeboden de som van 100.000 dollar, dus eèn dollar per vier woorden. Een dergelijk honorarium zou doen watertanden.

Rudyard Kipling ontving destijds voor zijn „Jungle-boek" een nog hoogere som, namelijk 40.000 pond sterling, d.i. meer dan f 400.000.

De echtgenoote van president Roosevelt in de Vereenigde Staten is gevraagd om een nieuwe rubriek te verzorgen in de Amerikaansche revue „Woman's Home Companion" en ontvangt daarvoor 1000 dollar per week.

III. „Kinderen van ons Volk" in Duitschland.

Het bekende boek van Anton Coolen is in het Duitsch vertaald en wordt er buitengewoon gunstig ontvangen. Weliswaar is de stemming op het oogenblik bijzonder sympathiek voor den gewestelijken roman, maar ook een maandblad als „Die Literatur", dat zich vrij houdt van nationaal-socialistische tendenzen, begroet het werk met ingenomenheid.

„Der strahlende Himmel Brabants wölbst sich über diesem Buch vom Leben eines Dorfes und seines Pfarrers. Es ist ein kräftiges, gesundes und glaubensstarkes Buch von der einfachen, ungebrochenen Art der Brabanter Landleute. Man dekt bei ihrer lebenssatten, dem Gelächter stets nahen Art an die Bilder der groszen niederländischen Bauernmaler, eines Brueghel, eines Teniers, während ihre naieve Gottverbundenheit an Millets „Angelus" gemahnt. Der Pfarrer ist eine Gestalt, wie sie wohl nur noch in kleinen, von den Weltkatastrophen unberührten Ländern möglich ist: sein geruhsames Lebensgenieszen, das in idealer Weise mit echt seelsorgerischer Güte verbunden ist. Das Element des Zweifels drückt sich in der merkwürdigen Figur eines alten Notars aus, der ungläubig stirbt, in ungeweihter Erde begraben wird, und der doch dem geradlinigen Dasein des Pfarrers als Gegenpol notwendig ist. Das Buch endet mit einer Katastrophe, ein wohlhabender junger Bauer tötet den abgewiesenen Liebhaber seiner Frau. Trotszdem hat man das Gefühl, dasz diese ungebrochenen Naturen auch das irgendwie überwinden werden, obwohl sie verzweifelt weint und er ins Gefängnis gehen musz. Der grundgesunde Optimismus dieses wie ein breiter Strom ruhig vorwärts flieszenden Erzählwerkes, ein Optimismus, der die Untiefen des Lebens spürt, aber sich nie durch Zweifel zersetzen läszt, wird vielen deutchen Lesern eine Erquickung sein. In der Schilderung der Jahreszeiten brabantischer Erde wiederholt sich Coolen häufig, ohne darum an Stärcke und gesegneter Gläubigkeit des Tons zu verlieren."

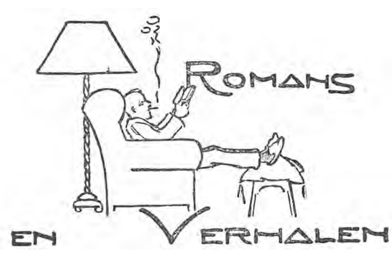

TOLSTOI (A.) PETER I. Geautoriseerde vert. van Dr. A. Kosloff (320) *f* 3.25 en *f* 3.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

Dezen zeer leesbaren roman lezend krijgt men den indruk alsof ten tijde van Peter den Groote (Tolstoi noemt hem Peter I) de eene helft van Rusland aldoor bezig was de andere helft af te rossen en, zoo niet af te rossen, dan toch uit te schelden, gewoonlijk allebei tegelijk. De verklaring hiervan zal wel liggen in het feit dat A. Tolstoi schrijft vanuit Sovjetstandpunt en dus het vroegere Rusland ziet als een land van louter abominatie. Wanneer men dezen roman maar niet als historie neemt, is hij heel genietbaar. Hij munt uit door levendige, schilderachtige tafreelen, beschrijft Peter en zijn naaste omgeving zeer menschelijk en natuurlijk. Het gesamtbild, dat Tolstoi van het destijdsche Rusland ontwerpt, is van een zoo ongelooflijke ruwheid en wreedheid dat een antropophagenstam er een idylle bij wordt. Maar ziet men dit voorbij, dan blijft er een pittoreske herschepping van de Russische maatschappij van omstreeks 1700 over. Het verhaal is nogal verbrokkeld, zonder strenge draad en indeeling als een grillige kroniek. De lezer moet er tegen kunnen dat geheel Rusland in dien tijd (volgens den schrijver) bevolkt was met schurken, dat er niet èen fatsoenlijk mensch woonde en er een barbaarschheid heerschte, die den Sovjetstaat haast zou rechtvaardigen. Voor elk volwassene.

KIPLING (Rudyard) KIM. Vert. door Rafaël Slootjes. (347) *f* 1.50 en *f* 1.90. „Helmond", Helmond.

„Kim" is een der bekendste boeken van Kipling. Het behandelt het thema van een Iersch-Indischen jongen, die wordt opgeleid voor den Britsch-Indischen geheimdienst en daar verder zijn weg vindt: Zijn zwerftochten aan de hand van een lama geven den schrijver de gelegenheid het kleurige en woelige leven van het Indische volk te beschrijven. Begrijpelijk dat deze boeken, een twintig, dertig jaar geleden, zulk een opgang maakten. De frissche avontuurlucht, die er doorheen waait, de vertrouwdheid met Indië, die spreekt uit elke bladzijde, de origineele karakterteekening, dit alles geeft Kiplings boeken een eigen bekoring. Aan opgroeiende jongens geve men, dunkt ons, dit boek niet in handen; de opleiding tot den geheimdienst is geen goede leerschool voor de jeugd.

ANKER LARSEN (J.) KONING LEAR OP KLOMPEN. (303) Vert. door G. J. Risselada-Garrer. Elsevier, Amsterdam, 1933.

De naam van dit boek is de bijnaam van Niels Andersen, dien zijn toekomstige collega's hem gaven, toen hij als proef de replieken van King Lear voor den directeur declameerde. Vrijwel allen moesten echter erkennen, dat in dezen boerschen jongeman een genie schuil ging. Maar wat moet zoo een genie bij het tooneel van onze dagen doen? Niels stoot zich erg aan de leegheid en aan de knapheid van zijn collega's. Zeker, onder hen zijn er nog meer, die het geniale in zich hebben, maar zij durfden dat niet kost-wat-kost ruimte geven, want de publieke sympathieën en de jubilaties der „pers" zijn hun meer lief, dan, in armoede desnoods, het geluk van de vervulling hunner hoogste en innerlijkste aspiraties te smaken.

Niels is echter een ongelooflijk koppige jongen, die van geen compromis weten wil en daardoor is hij eigenlijk niet een geniale jongeling, die het wezenlijke in hem tot bloei wil laten komen, maar hij wordt, als het ware, dat wezenlijke zelf. Dat abstracte, onnoembare, dat den mensch kunstenaar doet zijn.

En daarmede is het doel van den schrijver bereikt. Hij stelt een requisitoir op tegen het moderne tooneel; tegen de moderne tooneelspelers, die en

passant goed geld bij de radio en de film verdienen, doch als kunstenaars ten gronde gaan. Larsen is zelf acteur en regisseur. Maar hij is te edel van gemoed, dan dat zijn requisitoir van eenige kleingeestigheid verdacht zou mogen worden.

Dit zeer boeiende boek heeft zijn fouten. Het heeft de feilen van een werk, dat niet geheel zonder eenigen opzet is geschreven. Doch men verzoene zich met die gedachte. De schrijver had geen ander doel, dan „iets te doen" voor het tooneel, dat in een desolaten toestand verkeert. De schrijver wil ook zoowel het publiek als de tooneelkunstenaars wakker roepen. Het eerste moet trachten te ontkomen aan het al te vlotte vermaak. De acteurs moeten zich wederom met meer liefde tot hun taak wenden en de diepte ervan leeren beseffen. Het een kan echter niet leven zonder het andere. Er was een tijd, dat beide tendenzen er waren. Welnu, Anker Larsen zou dien tijd weerom willen zien komen. Dát is zijn doel.

Voorzoover nu de schrijver, en anderen ook ten onzent, het verval van het tooneel aan radio en film willen toeschrijven, zouden wij de minder sombere voorspelling durven wagen, dat dit slechts een tijdelijk verval is, hetwelk zal ophouden, zoodra de tastende kunsten van hoorspel en vooral film hun eigen taak gevonden zullen hebben. Dan zal het tooneel wellicht zijn ouden vorm hervinden en de economische depressie, die toch ook wel éens zal eindigen, zal er mede toe bijdragen, dat de tooneelspeler niet meer nóódig heeft zijn kunst te verraden aan wat voorloopig als surrogaat daarvoor moet dienen, doch éens een eigen zin zal hebben.

Die periode kan lang duren en dat is droevig. Maar een groot geluk is het, wanneer men zich van de gebeurtenissen tenminste bewust is. Dat werkt dit mooie en als roman zeer boeiende boek van Larsen zeker in de hand.

De vertaling is heel goed, vooral waar zij zoo bijzonder zuiver de brillant beeldende bewoordingen weergeeft, waarmee de auteur de intiemste en teerste gevoelens uitdrukt, welke den tooneelkunstenaar kunnen bezielen. — Slechts een zeer licht voorbehoud is gewenscht voor al te jonge menschen, die overigens de draagkracht van dit boek ook niet zouden begrijpen.

DWINGER (E. E.) TUSSCHEN WIT EN ROOD. (542) *f* 3.90 en *f* 4.90. Geautoriseerde vertaling naar het Duitsch door Y. Hage. „De Pauw", Culemborg.

Dit boek is het tweede deel van een trilogie, die Edwin Erich Dwinger aan zijn ervaringen in Rusland wijdde. Het eerste deel was „Het leger achter Prikkeldraad".

Met „wit" en „rood" is het witte en het roode leger in Rusland bedoeld.

Wie een goed begrip van dit tweede deel wil hebben, dient even de geschiedenis te reconstrueeren. Men zal zich de situatie uit de historie-periode, welke nog zoo kort achter ons ligt, ja, nog niet afgesloten is, wel herinneren. Het roode leger is dat van het bolsjewistisch bewind. Daartegen is omstreeks 1920 een actie gevoerd door het witte leger, onder invloed van de overlevende autoriteiten, die van het Czaren-regiem waren overgebleven, onder invloed ook van de Europeesche geallieërde mogendheden, welker economische en financiëele lichamen zware verliezen leden door den val van het Czarenrijk.

De Russische revolutie is innig verweven met den wereldoorlog. Zij werd voorbereid in den tijd, dat de Russische staat al zijn aandacht op het Europeesche conflict moest gevestigd houden, en zij trad tegen het einde van dien oorlog naar buiten. Het spreekt vanzelf, dat er zich op dat moment vele krijgsgevangenen, — Duitsche en Oostenrijk-Hongaarsche vooral, — in Rusland bevonden. (Dit boek spreekt van driehonderdduizend!)

Deze krijgsgevangenen bevonden zich diep in Rusland, tot in het Aziatisch deel daarvan toe.

Toen kwam de revolutie en even later het verzet daartegen in den vorm van het witte leger. De krijgsgevangenen bevonden zich daartusschen in. Zij zaten midden in een conflict, dat hun niets aanging. Niemand trok zich iets van hen aan. De Europeesche landen maakten zich meer bezorgd over hun petroleum, platina, erts enzoovoort, dan over het leger van Europeesche krijgs-

gevangenen, dat in den wervelwind van den rooden storm her- en derwaarts gedreven werd.

Het lag voor de hand, dat het leger krijgsgevangenen sympathiseerde met het Witte Leger. Overigens kon het hun weinig schelen. Aan welken kant zij zich ook schaarden, steeds liepen zij de kans, gefussilleerd te worden, wanneer de zijde, die zij gekozen mochten hebben, het moest afleggen tegen de andere partij. Hun werkelijk verlangen was geen ander dan, na reeds zoo vele jaren in een ellendige krijgsgevangenschap te hebben doorgebracht, naar hun haardsteden terug te keeren.

In „Tusschen Wit en Rood" wordt ons dat gesol met die honderdduizenden stakkerds beschreven. Hoe zij eerst optrokken met het Witte Leger, Westwaarts, en daarna ermee op de vlucht moesten slaan, terug naar het Oosten.

„Ik moet altijd aan Napoleon denken!" zegt Windt spottend. „Werd ons op school niet verteld, dat zijn terugtocht van Moskou de vreeselijkste tragedie geweest is, die men kende? Ha-ha-ha! Van Moskou, die paar kilometertjes....."

En inderdaad, wat deze menschen hebben meegemaakt en hebben doodstaan, — althans het handjevol, dat er van overbleef, — is verschrikkelijk. Beter nog: er is geen kwalificatie voor te vinden. Wij hebben werkelijk zelden een boek gelezen, waar men minder van zeggen kan, dan van dit pijnlijke werk. Het is geen loos krantenpraatje, waar men het hoofd over schudt en zich dan afvraagt: zou dat nu wel waar zijn.

Het is ook geen werk met een tendenz, zooals er genoeg te kust en te keur zijn te vinden. Het boek beweert niet over Rusland of over Europa, over Bolsjewisme of wat ook. Daargelaten, dat er een paar behartenswaardige opmerkingen in staan, die in bescheidenheid worden geuit.

Het is een verschrikkelijk relaas, maar het moet een wáar relaas zijn. Niemand ontkomt er aan, de benijdenswaardige objectiviteit van den schrijver zonder voorbehoud aan te nemen. Het is een machtig stuk interessante geschiedenis, waarvoor men het jaarlijksche kwantum krantenartikeltjes over den paradijselijken toestand in Rusland van den eenen kant, alsmede een dergelijk kwantum over de kindertjes, die in Rusland zoomaar in de goot liggen van den anderen, veilig mag terzijde schuiven.

Nergens heerscht in dit werk bij den auteur een opgewonden toon. Een rustiger en vaak zeer fijngevoelig boek over een zoo moeilijke materie hebben wij zelden gelezen, dan dit relaas van een jongen Duitschen officier, die al deze ellende moest medemaken.

Ons voorbehoud voor behoorlijk ontwikkelde volwassenen is gebaseerd op het vele afzichtelijke, dat helaas moest geboekstaafd worden en waarbij uiteraard ook een enkele maal het erotisch deraillement van sommigen niet viel weg te cijferen.

ASHTON (Mary Grace) DE ZONEN VAN JACOB. (350) *f* 2.90 en *f* 3.75. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

Al zouden wij dezen roman niet direct een meesterwerk willen noemen, — onze tijd is zoo lichtvaardig met woorden, — het is toch wel een van de weinige boeken, die werkelijk het vertalen waard zijn.

De geschiedenis is die van een Joodsche familie, waarvan de vader uit den oorlog terugkomt en dan moet ontdekken, dat zijn oudste zoon, die de zaken vijf jaar lang heeft waargenomen, het bedrijf keurig heeft opgevoerd, doch meteen zijn beide jongere broers eruit gewerkt heeft. De eene broer is een droomerige musicus en de ander een hypergevoelig jongmensch. Ook de vader zelf wordt uit de zaak, welke in een N. V. is omgezet, geweerd, zij het op een zeer correcte, maar daarom niet minder hardvochtige manier. De tweede zoon is gehuwd met een katholiek meisje, dat een eigen zaak begint. De vader heeft plezier in haar ondernemingslust en na de teleurstelling, die hij van zijn oudste zoon ondervond, schenkt hij wat meer aandacht aan de andere kinderen. Het jonge gezin van den tweeden zoon wordt een centrum, waar ook het meisje belandt, waarmee de oudste zoon wilde huwen. Hij doet haar echter onder zijn zeer wreed cynisme lijden, als zij hem eindelijk alles gegeven heeft, wat hij wenschen kan, nog vóór hun huwelijk. Er komt een verwijdering

tusschen die twee. Het meisje wordt in den kring van het andere „familiekamp" opgenomen en de oudste zoon blijft met al zijn zakelijkheid en superieur cynisme eenzaam achter.

Door toedoen van den vader komt er tenslotte een verzoening tot stand. inmiddels wordt de jongste zoon katholiek, waaromtrent ons echter geen diepere dingen bericht worden, dan dat hij zoo graag allerlei werkjes aan het altaar verricht: bloemen schikken en kaarsen opsteken.

Waarom er zoo de nadruk gelegd is op het feit, dat de eene familie katholiek en de andere Joodsch is, is onbegrijpelijk. Slechts enkele uiterlijkheden verraden de katholiciteit van de eene familie, terwijl het Joodsch zijn van de andere nergens uit blijkt. Men vertelt het ons en wij gelooven het graag, maar de betreffende personen zijn zoo neutraal als een willekeurig iemand uit een verhaal van Wallace. De schrijfster maakt ook niet den indruk, erg veel van Israëlieten en hun mogelijk innerlijk leven te begrijpen of ook maar te weten.

De afwikkeling van het verhaal is evenzoo primitief. Het geheel maakt den indruk van een jong talent, dat nog lang niet tegen iedere stof en tegen ieder probleem opgewassen is. Maar een talent is het. De karakterbeeldingen van verschillende personen, van de jongste zoons vooral, ja! die is vaak buitengewoon goed. Daarom alleen zou het boek het lezen waard zijn.

De vertaling van mevrouw E. Raedt-De Canter is goed, soms heel goed, maar niet feilloos, wat juist in dit boek zoo opvalt. Men krijgt den indruk van groote haast, want de correctie laat vaak te wenschen over. Op bldz. 36 is bijv. de slotzin van een hoofdstuk niet af. En zóo ver staat dit boek nu wel boven negentig procent van ons contingent vertaling verheven, dat het minstens de technische zorg verdient, die aan vele slechte en onnoodige vertalingen verspild wordt.

DEEPING (Warwick) DE BRUG VAN VERLANGEN. Vertaald door G. H. C. van Amerongen. (255) *f* 2.75 en *f* 3.50. De Steenuil, Amsterdam.

Het thema is al meer behandeld, o. a. door Henri Bordeaux in Le silence d'or: een man, die echtbreuk pleegt en ten slotte weer terugkeert tot zijn echtgenoote, die gezwegen heeft en gewacht. Over die echtbreuk wordt wel wat oppervlakkig geoordeeld. De raadgever van het echtpaar Frensham oreert aldus: „De beste menschen krijgen het wel eens... het is een soort koorts. Heusch, sexe-gevoel is zoowel een zegening als een vloek. Ik kon er evenmin iets aan doen, als een ketel er iets aan doen kan, als het water over den rand borrelt..... De dingen die wij doen, willen we heusch niet altijd doen en een vrouw zou kunnen helpen, als zij wilde. En wat beteekent het eigenlijk? Een midzomerzotheid..... meer niet."

't Is alles natuurlijk hyper-chic en hyper-modern, net als in onze meeste films: een wereld van prachtige villas, dure auto's, tennis en golf, ski en bobslee en vliegmachines. Een dame ontvangt driemaal per week per vliegmachine bezoek van een jongeman! Het verhaal is verder vrij gehouden van sensualiteit. Echtbreuk blijft echtbreuk. Wie daarmee rekening houdt, kan het boek zonder schade lezen.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) ONMOGELIJKE LIEFDE. (248) *f* 1.90 en *f* 2.50. „De Steenuil", Amsterdam.

Wat deze liefde zoo onmogelijk maakt, is dat er een ernstig gemeend boek over geschreven werd. Jacob Cats zou er een serie „malle ontrouw-gevallen" mee begonnen zijn.

De groote beeldhouwster, die op haar ouden dag de geliefde wordt van den grooten beeldhouwer en steeds maar piekert, wat haar dochters ervan zullen zeggen, is echter niet zoo belachelijk, als haar dochters, die dan ook maar aan ontrouw beginnen te doen. De bedoeling van den schrijver is echter, aan te toonen, dat al die gevallen niet belachelijk, noch verachtelijk zijn, m. a. w. dat stuntelig geschreven werk is een onverhulde propaganda voor vrije liefde.

Dat het vertaald werd, zal wel hierom zijn, dat de bekende film met Asta Nielsen naar dit prullewerk gemaakt is. Het eischt alle voorbehoud.

EGES (Willem) SKUNKS. (237) *f* 2.— en *f* 2.85. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1933.

De schrijver van dezen roman, die speelt onder bontwerkers, is goed op de hoogte van wat er omgaat in dit bedrijf, beter dan van het schrijversvak. Als roman is het boek zeer zwak; het mist compositie, het mist dat ondefinieerbare dat een schrijver van talent onmiddellijk kenmerkt, het opheffen van zijn stof in een belangrijker sfeer. „Skunks" is te zeer kleine realistiek, te zeer „copieerlust", het is geen schoone of grootsche verbeelding. Eges weet zijn menschen niet tot breedere eenheden te vormen, hij noteert slechts hun woorden, daden en gevoelens van het moment en niet dan vooral hun minder prijzenswaardige menschelijkheden. Zoo blijft hij steken in oppervlakkigen kroniekstijl, maar schrijft geen roman. Het diepere in den mensch ontgaat hem. Hij heeft vooral oog voor de oogenblikelijke prikkelingen des vleesches. Niet voor iedereen.

DROES (Lodewijk den) ZIJ, DIE VIELEN. (233) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam, 1933.

De schrijver wijdt zijn werk aan de nagedachtenis der drie- en- twintig gevallenen van de Z e v e n P r o v i n c i ë n. „Ze gaven hun leven in den valschen waan, zich voor een heilig ideaal op te offeren. De waarheid is, dat zij op onverantwoordelijke wijze voor politieke doeleinden werden misbruikt door een partij, die jarenlang gepropageerd had: „De Vloot moet rood!" Op 10 Februari 1933 bereikte deze partij haar doel: de vloot werd rood. Rood door het bloed van 23 misleiden."

Dit boek wil een beeld geven van dezen na-oorlogschen tijd met den aankleve van dien: werkeloosheid, crisissteun en stempel-miserie, kapitalisch conservatisme en communistische volksmisleiding. Daardoorheen een in zijn eenvoud soms ontroerend liefdesverhaal. met als slot het oproer der „Zeven Provinciën".

Het boek is een vlot en volksch geschrift. Er hangt iets in van Jordaansche rauwigheid en van matrozen-sentiment, dat van zijn hart geen moordkuil maakt.

Op de omslagteekening het befaamde oorlogschip Hr. Ms. „Zeven Provinciën", dat een roode communistenvlag ramt. Hoe dat — niet op papier maar op zee — mogelijk is, valt moeilijk te vatten. Ook voor grootere jongens geschikt.

PEDLER (Margaret) HAAR SCHULD BETAALD (The Vision of Desire) Vert. door Mevr. A. Mohrmann. (351) A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Er bestaat een menschensoort, die langzaam uitsterft. Zij, die ertoe behooren, doen niets anders dan elkaar bezoeken. Zij drinken thee en soda en wandelen in hun groote tuinen. Zij hebben paarden, honden en jachten. Nu en dan komt er soms een gedegenereerd lid in de familie voor, dat wil gaan werken: ingenieur of architect worden. Dat is natuurlijk slechts een jeugddwaasheid. Zij hebben ook neiging om naar de speelbanken te gaan en daar vermogens te verliezen. Het is de menschensoort, die revoluties kweekt: revoluties, die klinken als klokken.

Over dezelfde menschensoort nu, worden ook boeken geschreven, die verslonden worden door ons lezend publiek. Het zijn echte boeken voor menschen van een kleinen maatschappelijken welstand, die op zon- en feestdagen dat luie leventje vrij natuurgetrouw kunnen nabootsen. De anderen, de armen, lezen deze boeken, zooals zij naar een film kijken. De eenige vreugde, die zij erin kunnen schepen is slechts, dat soortgenooten van hen, immers óók menschen, zóó'n leven kunnen leiden. Het is niet meer dan een mooie droom en de menschelijke gevoelens, die in deze verhalen een rol spelen zijn niet erg gecompliceerd.

Eerlijkheidshalve dient opgemerkt te worden, dat er veel meer van zulke boeken bestaan, dan van die weelderige en lui-levende families, waarover zij spreken. Er schijnt een smaak te bestaan, waaraan zij voldoen. Niettemin wordt er in dergelijke verhalen een erg scheef beeld gegeven van het leven en van het geluk der menschen. In den gewonen zin is er tegen het onderhavige

boek weinig in te brengen: vrijwel iedereen mag het lezen. Wat de inhoud ervan is? Wel, er komen mannen en vrouwen in voor, geweldig rijk, die elkaar naloopen, ontwijken, reizen maken, naar de speelbank gaan, flauw vallen, champagne drinken, groote eetmalen tot zich nemen, kreten slaken, dansen, weenen, in den tuin wandelen, in een anderen tuin wandelen, thee drinken en kletspraatjes verkoopen over leven en liefde. Men spare ons de precieuze aanduiding van de juiste volgorde, waarin dit alles geschiedt.

„Ik herinner mij, dat u mij dat stuk philosophie in het gezicht slingerde, toen ik u den eersten keer ontmoette — in de Kurzaal."

Deze proeve van conversatie tusschen een heer en een dame van bovengenoemd gezelschap moge tenslotte zoowel het verhaal als de vertaling kenschetsen.

WILGO (Johan) DE BREEDE EN DE SMALLE WEG. (222) Houdmont, Brugge.

Deze „roman uit het hedendaagsche familieleven" speelt te Amsterdam, werd geschreven door een Noord-Nederlander en uitgegeven te Brugge. Hij schildert het leven zooals eenvoudige, vrome menschen dat vaak zien: de goeden en eenvoudigen hebben succes, de schurken worden gestraft, de godsdienstigen zijn zonder gebreken en zij die hun geloof verliezen, raken ook maatschappelijk in de put. Zoo idyllisch gaat het echter niet in deze wereld toe. Alles is gecompliceerder dan Johan Wilgo het voorstelt. Daarom is zijn roman meer een stichtend boek dan litteratuur, ofschoon....... stichtend is zulk een onware voorstelling ook niet. Het is een boek voor iedereen, maar slechts weinigen zullen deze Watteau-idylle kunnen genieten.

DRIESSCHE (Dr. A. van) RIETVELDE. (220) Boekengilde: Die Poorte, Sint Niklaas-Waas, België.

Zooals het voorwoord vermeldt is deze roman een mengsel van fantasie en werkelijkheid gegroeid uit de liefde van den schrijver voor zijn geboortestreek aan de Schelde en zijn kunst. Dr. van Driessche is niet geheel en al een onbekende onder de Vlamingen. Vroeger schreef hij een novellenbundel „Uit donkere Dagen" onder het pseudoniem Berto van Kalderkerke en zij, die zich dit werk herinneren en het vergelijken met dit meer volgroeide en forschere werk zullen moeten erkennen dat Van Driessche's kunst met hem rijper en beter geworden is. Over wat er al zoo leeft en omgaat in het dorp Rietvelde; over de Walkantelaars en de Waterhonden; over den rijken boer van Hoogenbemde en den burgemeester, die hem op de veiling zijn land voor zijn neus wegkoopt; kortom, over allerlei van dat typische land aan de Schelde, vertelt de schrijver uitvoerig in sappige Vlaamsche taal die hier en daar naar onze smaak wat te veel naar het ongegeneerde overslaat. Er komen passages in dit boek voor die noodzakelijk voorbehoud eischen voor ontwikkelde lezers.

CRAWFORD (F. Marion) DE WITTE NON. Bewerk. van A. E. C. Vuerhard-Berkhout. (200) Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Wanneer een Angelsachsische dame een roman gaat schrijven over Katholieke Romeinsche princessen die in het klooster gaan, komt er allicht iets eigenaardigs voor den dag. Toch valt het nog mee in dit boek. Het is romantiek voor de film, edel, deugdzaam, lieftallig, heldhaftig, gevoelig, bij tijden snood, kortom een verhaal dat liefde, deugd en ontstellende lotgevallen op hartroerende wijze door elkaar mengt en eenvoudige lezers menigen traan zal ontlokken. Litterair is het boek volkomen waardeloos, maar voor lezers die geen anderen eisch stellen dan dat het goed afloopt en dat er onwaarschijnlijke dingen gebeuren, is het te gebruiken. Opgroeiende jongens en meisjes geve men echter dergelijke litteraire limonade niet in handen.

OERTZEN (E. von) ZIJ EN HARE KINDEREN. (328) *f* 2.— en f 2.90. La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Deze degelijke roman beschrijft het leven op een landgoed in Pommeren. Hoewel protestantsch, is hij toch leesbaar voor rijpere volwassenen.

RHODES (Kathlyn) ONSTUIMIG BLOED. (238) *f* **2.15 en** *f* **2.90. Geaut. vertaling van G. Roede.**

— DE GOUDEN BLOEM. (263) *f* **2.15 en** *f* **2.90. Geaut. vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.**

Deze schrijfster gaat niet op de luchthartige manier te werk als sommige andere, maar geeft het zich de moeite om met een behoorlijk opgezet verhaal voor den dag te komen. Werden haar woestijnverhalen vroeger veel gelezen, ditmaal toont zij zich goed op de hoogte van het leven van een gevierd Engelsch advocaat, die met zijn vrouw en dochtertje in een van de voorsteden van Londen woont. Met rake, scherpe trekken teekent zij den man vol illusies; Martin Ryott, een first-class sportman, gehuwd met een plichtsgetrouwe maar onbeduidende vrouw, die hem niet kan volgen in zijn vele aspiraties. In het tweede boek vinden we dezelfde personen terug, maar Mrs. Ryott is overleden. Nu zijn er verwikkelingen van een andere soort welke Ryott in den weg staan om de vrouw die hij liefheeft te trouwen. Een romantische geschiedenis van zijn dochtertje neemt een groot deel van dit verhaal in. Deze beide boeken kunnen als ontspanningslectuur voor rijpere lezers gelden.

KORTE (Z. de) DE MIS-LITURGIE. *f* **5.90 en** *f* **6.90. Paul Brand, Hilversum.**

Het is voor ons, Hollanders, een verrassing onze schaarsche liturgie-litteratuur vermeerdert te zien met dit hoogstaand werk over de liturgie der H. Mis. Nu zijn we niet meer veroordeeld onze geloovigen steeds te moeten verwijzen naar buitenlandsche werken, maar kunnen hun een boek in handen geven, dat vele goede eigenschappen in zich vereenigt. Voor alles is hier niet louter wetenschappelijk betoogd maar wordt ook door een devote uiteenzetting der inwendige beteekenis het lezen een genot voor hoofd en hart.

Veel, zeer veel is in dit boek bijeengebracht en zij, die de leemte in de vakstudie op dit gebied kennen, zullen moeten toegeven dat bij de lastige keuze de schrijver een meer dan gewone wetenschappelijke nuchterheid verraadt: nergens symptomen van de zoo gevaarlijke liturgitis, noch van gezochte verklaringen integendeel: waar beteekenis of herkomst duister is, durft schrijver dit bekennen en niet in gezochte verklaring onwetendheid te verbergen.

Dat er op veel onderdeelen (o. a. Secreta, Communixtio) verschil van meening bestaat, is, in aanmerking genomen het gebrek aan gegevens, te verklaren, maar niet hier de plaats ter bespreking. Op enkele meer algemeene kwesties mag, zonder de waardeering te schaden, even gewezen worden.

Het boek zou nog aan waarde gewonnen hebben indien de schrijver, tenminste als inleiding, duidelijk een offertheorie had aangegeven als leidraad bij zijn verdere besprekingen; men tast telkens in het duister: is schrijver aanhanger der destructie- of consecratie-theorie.

Misschien had het diepe onderscheid duidelijker aangegeven kunnen worden tusschen de Missa catechumenorum, feitelijk slechts een vrome bijeenkomst, haar oorsprong ontleenend aan de joodsche Sabbath-bijeenkomst in de synagoog, én de eigenlijke H. Mis, wat plaats en tijd betreft, hiervan gescheiden.

Tenslotte hadden we gaarne gezien een voorzichtige waarschuwing voor de geloovigen tegen het missaal-gebruik, om den Priester bij te houden, te controleeren of meer als libretto dan gebedenboek. Het ontaardt zoo ge-

makkelijk tot een „liturgische Spielerei", welke meer tijdpasseering wordt dan school des gebeds. F. E. R.

FABER (H.) DE GESCHIEDENIS ALS THEOLOGISCHE PROBLEEM. Een studie naar aanleiding van Ernst Troeltsch „Der Historismus und seine Probleme". *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1933.

Het boek laat ons eene belangrijke strooming van het vrijzinnig protestantisme zien, die zich door twee kenmerken onderscheidt: men wendt zich af van de leer der openbaring, van de bovennatuurlijke bestemming des menschen, van alle dogma; men heeft tegelijk eene diepe behoefte naar religie, men wil met innige drang zich boven de stof verheffen, naar een doel dat boven den mensch ligt, naar de Godheid. In zijn leer behoudt dit humanistisch christendom de woorden, die eenige hoofdgedachten der H. Schrift als geloof, genade, het Godsrijk, berouw, openbaring enz., maar de beteekenis die het daaraan hecht, is geheel gewijzigd; ja het Godsbegrip zelf is geheel verschillend van dat van het vroegere protestantisme of van de katholieke Kerk.

Aldus ook in het bovenvermeld boek waarmee de schrijver den dokterstitel aan de Leidsche Universiteit behaalde en waarin een poging is gedaan om het protestantisme aan de eischen der moderne cultuur aan te passen. Om hiertoe te geraken steunt de schrijver op de wijsbegeerte van Kant en Hegel. Verders sluit hij zich grootendeels aan aan de theorieën van Troeltsch; ook wordt veel aan Heidegger ontleend. De moderne wijsbegeerte beheerscht heel de leer, die verdedigt wordt, al ruimt de schrijver een plaats in voor de theologie (blz. 106), maar dan wordt theologie weer in eigen beteekenis genomen. Het geloof in de geschiedenis, of juister, in de verovering van het Goed, d. i. het leven in goedheid, gerechtigheid, schoonheid en waarheid (blz. 54), heeft het geloof in God, één in wezen en drievuldig in persoon vervangen.

Het meest valt misschien nog te betreuren dat in deze leer geen plaats is overgelaten aan het gebed; of althans dat zoo weinig of niets over de noodzakelijkheid en de behoefte van het gebed uitdrukkelijk wordt betoogd.

Het boek leest niet prettig. De reden, dunkt me, is dat de schrijver voortdurend in aansluiting aan anderen, met name aan de reeds vermelde wijsgeeren, meeningen verdedigd en meeningen bestrijdt. Vandaar vinden we er te weinig een regelmatige ontwikkeling van een onafgebroken betoog. Telkens weer moeten we zijwegen en kronkelpaden inslaan, om tot eene bepaalde conclusie te komen.

Aan hen die zich van de stroomingen van het modern protestantisme op de hoogte moeten stellen, zij het boek aanbevolen mits zij eenigszins vertrouwd zijn met de nieuwere wijsbegeerte en mits zij verlof hebben, om verboden boeken te lezen. Want dat dit boek onder de boekenwet valt, is duidelijk.

ZONDERVAN (H.) NEDERLANDSCHE ALGEMEENE ENCYCLOPAEDIE. (848) *f* 17.50. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Deze Encyclopaedie is een voor Nederland bewerkte uitgave van de bekende (kleine) Brockhaus. Voor iemand, die zeer goedkoop een zeer bruikbare vraagbaak wenscht voor de meest uiteenloopende wetenswaardigheden, zij deze uitgave aanbevolen.

Ook voor de meer specifiek katholieke begrippen is ze een veilige gids. Toch is in de analyseering en formuleering daarvan de duidelijkheid hier en daar aan de kortheid ten offer gevallen. Zoo b.v. wordt over den Bethlehemschen Kindermoord gezegd, dat deze „volgens het Bijbelsch Verhaal (Matth.2 : 16) zou gebeurd zijn op bevel van Herodes den Groote onder Christus: „Ook het Protestantisme neemt de goddelijke en menschelijke natuur v. Christus aan, hoewel Calvijn beide naturen scherp gescheiden houdt. Alsof het Katholicisme dàt niet doet! — Onder Huwelijk: „Het kerkelijke huwelijk is de bevestiging, inzegening of kerkelijke sluiting van een wettig gesloten huwelijk (Burg. huw.) door een daartoe door de Kerk aangewezen geestelijke". Zooals

het daar staat ook niet juist! — Onder L o u r d e s: „als bedevaartsplaats jaarlijks door honderdduizenden bezocht, die er h e t O. L. V r o u w e b e e l d in de Grot komen v e r e e r e n". —

Eenigszins bevreemdend is het dat meerdere filosofische en abstrakte begrippen als ziel, verstand, geest, wil, leven (als filos. begrip) schepping, schepsel in 't geheel geen behandeling vonden.

De druktechnische uitvoering m. n. de illustreering is keurig.

DUYKERS (L.) AQUARELLEN UIT ITALIE. 2e dr. (104) 18 frs. Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen, 1933.

Kon dit boek nu eerst, na 22 jaren, in herdruk komen? Zoo groot zal toch die eerste oplaag niet geweest zijn! — waaruit we dan wel moeten concludeeren, dat deze reisbeschrijving toch niet zoo heel veel lezers kon trekken. Moge het dezen herdruk dan beter vergaan: Louisa Duykers verdient dit. Zij blijkt een echte reizigster, — niet een touriste „die plaag van Gods schepping"! een reizigster naar goeden, ouden trant: fijne opmerkingsgave op menschen en dingen, een gevoelig hart, historische zin, soms machtig beschrijvingstalent. Deze reisnotities mochten aquarellen genoemd worden: zij weten in 't hart van den Noorderling het heimwee los te morrelen naar 't blije, zonnige Zuiden, naar fair Italy: land van aardsche en hemelsche schoonheid. Een woord, een zinswending verraden hier en daar de Vlaamsche: overigens hier toch niet die uitbundigheid en sappigheid, zooveel Vlaamsche schrijvers eigen.

Een goed boek voor allen, wie in dit Anno Santo het gelukkig lot van een Roomsche Reis ten deel valt of viel.

GYBLAND OOSTERHOFF (Mr. Dr. H. H. A. van) INDRUKKEN VAN EEN REIS NAAR ZUID-AFRIKA. (110) *f* 1.75. N. V. v. h. C. de Boer Jr., Den Helder.

Ondanks de stamverwantschap, die er bestaat tusschen Holland en Zuid-Afrika, is het een feit dat onze kennis van het land der Afrikaners — in het algemeen gesproken — niet bijster groot is. Toch is die kennis juist in dezen tijd gewenscht. In Zuid-Afrika bloeit een nieuwe nationale gedachte op, die noodzakelijk moet putten uit de oude bron van Nederland's taal en cultuur. Wederzijds geestelijk contact is dus gewenscht. Hiertoe is dit boekje wel bijzonder geschikt. De schrijver, die van Juli tot October 1932 door Zuid-Afrika heeft gereisd, is in aanraking geweest met verschillende Afrikaansche autoriteiten op velerlei gebied, waardoor hij in staat werd gesteld mededeelingen te doen over belangrijke kwesties als: de verhouding tusschen Boer en Brit, het onderwijs, het naturellenvraagstuk, de Hollandsche immigratie. Uiteraard kon in het beknopte boekje niet diep op elk onderdeel ingegaan worden, maar de lezer doet toch een meer dan algemeenen indruk op. De meer sociaal-economische- en politieke beschouwingen worden op prettige wijze onderbroken door reisimpressies van volk en natuur, nog verduidelijkt door foto's.

Een belangrijk werkje.

DIJK (J. van) DE WERELD ALS GODS LICHTKLEED. (296) W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

„Populaire studiën over mythen en hun innerlijke beteekenis" noemt de auteur zijn boek. Populair kan het echter niet bepaald genoemd worden; het gaat vrij diep op zijn onderwerp in, en onderzoekt de kosmische en metafysische waarde, of ook wel de natuurlijke beteekenis der mythen. Als zoodanig een belangrijk werk, dat echter met voorzichtigheid gehanteerd moet worden, en sterk voorbehouden moet blijven voor goed ontwikkelde volwassenen, daar de schrijver een alleenzaligmakend geloof ontkent, en christelijke waarheden als mythen beschouwt, die voor hem niets dan symbolen zijn, waarin de strevende en zoekende mensch zijn denken over zijn afkomst en toekomstig leven heeft geprojecteerd.

BERGMANS-BEINS (J. H.) DRENTSCHE LEGENDEN. (58) *f* 1.— N. V. v. Gorcum & Comp., Assen.

Bij de talrijke bundels gewestelijke sproken en legenden, de laatste jaren

verschenen, wordt er thans nog een van Drentsche gevoegd. Verscheidene er van komen ook in andere streken voor; wel een bewijs dat zij in het algemeen weergeven wat er leefde in de zielen der eenvoudige, primitieve menschen uit een tijd, toen het leven ongecompliceerd en vol geheimenissen was. De verzamelaarster heeft deze legenden verteld in de eenvoudige woorden, die daartoe het meest passend zijn. Enkele zijn geschreven in dialect.

BALDWINS (Bruno) ONDER WOLK EN ZON. (45)

CRAENE (B. de) CRUIT 'T LEYE-LISCH. (101) S. Norbertus-Boekhandel, Tongerloo.

Twee met zorg en smaak uitgegeven verzenbundels. Bruno Baldwins heeft nog te veel bekende rythmen en wendingen in zijn hoofd hangen om geheel zichzelf te zijn, maar toch trilt er in zijn vers herhaaldelijk iets eigens en persoonlijks, dat hoop geeft voor de toekomst.

De Craene staat niet critisch genoeg tegenover zichzelf; er is veel proza onder zijn poëzie en veel nietszeggend geversificeer dat beter achtewege was gebleven. Ook speelt hij te graag met woordvondsten en kunstige tierlantijnen. De groote en zuivere eenvoud van Gezelle zou hem nog veel kunnen leeren.

CAPEK (Karel) OVER HOLLAND. Geaut. vert. van Eva Raedt-de Canter. (110) *f* 1.25 en *f* 1.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

De Tsjech Karel Capek heeft een geestig boekje over Holland (Holland in stricten zin) geschreven, over zijn steden, zijn grachten en gevels, over zijn koeien, zijn bloemen en weiden, over zijn visschers en een beetje over zijn schilders. Hij is goed over Holland te spreken en vindt de Hollanders heel verstandige menschen. Hij heeft het boekje zelf alleraardigst geïllustreerd. Veel diepzinnigs biedt hij wel niet, maar het boekje staat toch vol van geestige, origineele observaties. Er is een prettig uurtje met Capek door te brengen.

ASSELBERGS (W.) BEAURAING BANNEUX. De Tijd, Amsterdam, 1933.

De schrijver, die zich hier onder den naam W. Asselbergs verschuilt, heeft in zijn journalistieke functie een bezoek aan de bekende Belgische wonderplaatsen gebracht en als vrucht van zijn reis en studie een overzichtelijke brochure daarover geschreven. Voor alle belangstellenden een zeer geschikt boekje. Het is slechts een gelegenheidsgeschrift, dat van alle verdere pretentie dan een vrij volledig, geillustreerd, ordelijk en bezadigd relaas te bieden, afziet. In het hoofdstukje „Ons Standpunt" verneemt de lezer wat de schrijver zelf erover denkt.

DAEL (Dr. J. van) BEROEPSKEUZE-VOORLICHTING. (164) J. Muusses, Purmerend.

Achtereenvolgens worden behandeld: ontstaan en ontwikkeling der beroepskeuzevoorlichting; kennis van het kind; kennis van de beroepen. Na lezing heeft men inzicht in de werkwijze van een modern, wetenschappelijk-georiënteerd beroepskeuze-bureau. Aan onderwijzers, leeraren en verdere belanghebbenden aanbevolen.

VOS (Dr. I. H. J.) VOOR HET GELUK ONZER KINDEREN. (192) *f* 1.—; *f* 1.75 en *f* 2.50. Andries Blitz, Amsterdam.

Dit boek beoogt, blijkens een mededeeling op den omslag, een beeld te geven van en wenken voor de moeilijkheden bij de opvoeding onzer jeugd, speciaal in het zoo heftig bewogen tijdsgewricht, waarin wij thans leven. De lezer, met deze aankondiging voor oogen, zal zich na lezing teleurgesteld gevoelen. Want het boek is meer medisch dan opvoedkundig ingesteld. Dit wil niet zeggen dat wij het boek moeten ontraden, al moeten wij bekennen dat wij medische en paedagogische uitgaven kennen, die in korter bestek meer geven.

IDE-BOTTENHEIM (H.) VOORBEREIDING TOT HET HUWELIJK. (158) Kosmos, Amsterdam (C).

Dit boek wordt uitgegeven onder de auspiciën van de afdeeling Neder-

land van den Wereldbond voor Sexueele Hervorming en is de Nederlandsche bewerking van het in opdracht van de Britsche Gezondheidsraad uitgegeven handboek: Preparation for Marriage. Als werk van een zoo officieele commissie stelt het boek teleur door zijn oppervlakkigheid; terwijl de verkondigde opvattingen meermalen in flagranten tegenspraak zijn met de opvattingen der Katholieke Kerk (geboorteregeling en de manieren waarop dit kan geschieden worden hier vrijmoedig besproken.) Dat o. m. een Anglikaansch Bisschop deze uitgave met zijn naam dekt, geeft te denken, evenals het feit dat in een uitgave van een officieel lichaam aan het katholieke volksdeel geen gelegenheid gegeven wordt van zijn afwijzende opvattingen te doen blijken.

WIERSMA (Dr. D.) TOEPASSINGEN DER ZIELKUNDE. (95) Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

In dit boek zijn een viertal voordrachten over persoonlijkheidsonderzoek gebundeld. Verschillende richtingen en methoden worden er met elkaar vergeleken en critisch bezien. Jammer dat de schrijver zich maar tot eenige richtingen beperkt heeft en o. m. Klages' systeem niet bespreekt. In prettige stijl geschreven zal dit boek zeker met belangstelling door op dit gebied georiënteerden gelezen worden.

VAN EEDEN: MIJN DAGBOEK. dl. 5. (289) en dl. 6. (258) Van Munster, Amsterdam.

Deze deelen betreffen de jaren 1907 tot en met 1910. Bijna van dag tot dag legt van Eeden hierin wederom verantwoording van zijn leven af aan zichzelf. En wie het innige verband kent tusschen leven en werk bij dezen werkelijk grooten kunstenaar, zal begrijpen, van welk een onschatbare waarde zulk een levensbericht is voor het begrijpen zijner romans, gedichten, drama's en essays.

In deze beide deelen is het vooral zijn serie Amerikaansche reizen, die boeit, terwijl zijn hang naar waarheid en rechtvaardigheid zich weer treffend uit.

Daar Van Eeden's weg naar de Waarheid vaak een omweg werd, kan de lectuur dezer dagboeken alleen aan zelfstandig denkende volwassenen worden aanbevolen.

LES FAITS MYSTERIEUX DE BEAURAING. Etudes, documents, réponses. 5 francs. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Dit boekje, dat overdrukken bevat uit de „Etudes Carmelitaines" heeft al heel wat stof opgejaagd, omdat iedereen die sceptisch staat tegenover de gebeurtenissen te Beauraing er zich op beroept. De geleerde schrijvers wier bijdragen hier gebundeld zijn, gelooven niet aan bovennatuurlijkheid dier verschijnselen maar er zijn ook theologen die er anders over denken. Voor belangstellenden, die beide partijen willen hooren, is deze bundel zeker belangrijk.

BOER (Prof. Dr. S. de) DE ZORG VOOR HET HART.
ENGELHARD (Prof. Dr. J.) RAADGEVINGEN VOOR DE AANSTAANDE MOEDER.
GORTER (Prof. Dr. E.) DE VERZORGING VAN DE ZUIGELING.
MICHAEL (Prof. Dr. P.) EERSTE HULP.
POLAK DANIELS (Prof. Dr. L.) TUBERCULOSE.
HEYERMANS (Dr. L.) BEROEPSZIEKTEN EN BEDRIJFSHYGIÈNE. Per deeltje *f* 0.95. Kosmos, Amsterdam.

Men stelt in onze dagen in gestadig toenemende mate belang in eigen gezondheid. Dit is een verblijdend teeken. Het aankweeken van die belangstelling door het geven van populair-wetenschappelijke voorlichting is echter lang niet ieders taak. Wanneer die voorlichting gegeven wordt door alleszins bevoegde autoriteiten in de vorm waarin de „Gezondheids-bibliotheek" die biedt dan kan men dat slechts toejuichen. Het was een hooge, maar gelukkige greep toen de uitgever, de zorg voor deze uitgaven toevertrouwde aan Prof.

Dr. F. Buitendijk en diens hooggeleerde collega's. Wij kunnen de boekjes met nadruk aanbevelen.

NATUUR EN TECHNIEK. Geillustreerd populair-wetenschappelijk Maandblad. Elsevier, Amsterdam.

De afleveringen, welke wij tot nu toe van dit tijdschrift ontvingen, konden den toets der Katholieke critiek — op een enkele, kleine uitzondering na, in het begin — ten volle doorstaan. Natuur en techniek krijgen gelijkelijk haar aandeel in het keurig verzorgde maandblad. Zoo brachten de twee laatste afleveringen artikelen o.a. over de geluidsfilm, de Stapelia's, een bloeddorstige zangvogel, bergsport (met prachtige foto's), spiraalnevels, eigenaardigheden in het bosch, het land der gesluierde mannen, beveiligingen van het dier, en een bijzonder interessant artikel: „Wie werkt fijner, de natuur of de mensch", met een serie micro-foto's.

We kunnen het tijdschrift ten zeerste aanbevelen aan hen, die belang stellen in de materie, welke er in behandeld wordt.

GODEFROY (J.) HET TEEKENEN VAN KOPPEN EN PORTRETTEN. (118) *f* 2.30. Eisma, Leeuwarden.

Wat voor het teekenen van koppen en portretten noodzakelijk gekend moet worden, — kennis van proporties van den kop, van den anatomischen bouw er van, van gemoedstoestand en gelaatsuitdrukking, — is in dit boekje beknopt bijeengebracht. De illustraties zijn talrijk, de tekst is eenvoudig en beknopt.

Voor beginners, en ook wel voor meer gevorderden, lijkt het ons een geschikt werkje.

BAL (J.) VASTE PLANTEN. Met 48 afbeeldingen. (67) *f* 1.50. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Kort, maar duidelijk, worden aanwijzingen gegeven betreffende bemesten, grondbewerking, verzorgen, kweeken, enz., waarna een uitgebreide lijst volgt van vaste tuinplanten, haar eigenschappen en wat zij noodig hebben. Verder worden wenken gegeven, welke plaatsen voor de verschillende planten het geschikst zijn. Een uitstekend en practisch boekje voor hen, die hun tuin zelf verzorgen.

VIJVERBERG (J.) VOGEL-IDYLLEN. Blijvers en Trekkers. (86) *f* 1.25 en *f* 1.90. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Dit is het 5de en laatste deeltje der serie Vogel-Idyllen. Het bevat 50 afbeeldingen naar goed geslaagde foto's, — van blijvers en trekkers — door den schrijver-fotograaf voorzien van uitgebreide bijschriften. Met dit deel is een voor vogelvrienden belangrijke serie voltooid.

UIT HET SCHETSBOEK VAN CONSTANT DEN BRANBANDER. Herinneringen van een maatschappelijk werker. (99) *f* 1.75. „Eigen Volk", Scheveningen.

Hoe moeilijk maatschappelijk werk is, hoeveel tact en menschenkennis daarvoor vereischt worden, laten de korte schetsen van dezen bundel uitkomen. In zooverre is de titel niet geheel juist, dat enkele verhalen niet direct in verband kunnen gebracht worden met maatschappelijk werk. Wel laten zij alle uitkomen het groote belang van menschkundig en tactvol optreden door opvoeders in den uitgebreidsten zin van het woord. Het zijn kunstlooze, meest gevoelige, soms zelfs aangrijpende stukjes. Het laatste, „Een Jongenshart", lijkt ons het beste uit den bundel.

GREEVE S. J. (Pater H. De) VIJF MINUTEN PREEKJES. (111) *f* 0.60. De Spaarnestad, Haarlem.

Een uitstekende gedachte van deze uitgeefster om de vijf-minuten preekjes uit de Katholieke Illustratie te bundelen, en voor zulk een lage prijs verkrijgbaar te stellen. Een aanbeveling lijkt ons overbodig, want de rake, pittige

preekjes van Pater de Greeve S. J. zijn alom bekend. Mogen zij in dezen vorm nog meerderen tot opwekking zijn.

LANGS DE VELE WEGEN. Gedichten van na 1914 uit Noord- en Zuid Nederland. Verzameld door P. Maximilianus O. M. Cap. *f* 1.60. De Kempen, Tilburg, 1933.

Een goede verzameling nieuwere Poëzie. Haar bestemming voor het onderwijs heeft natuurlijk den verzamelaar beperkingen opgelegd, maar wij vinden hier toch veel van het beste dat sinds 1914 geschreven werd. Waarom ontbreken Boutens, Henriette Roland Holst en van de Woestijne, die toch ook na '14 bijzondere dingen gepubliceerd hebben?

SOUBIGOU (Louis) „SOUS LE CHARME DE L'ÉVANGILE SELON SAINT LUC." Desclée de Brouwer et Cie., Paris, 1933.

Na de commentaren van Pater Lagrange vraagt men zich af bij 't zien van een nieuwe studie over de evangeliën, of 't wel zin heeft 't boek open te slaan, vooral omdat men juist tengevolge van de lezing van Lagrange's commentaren de vrees koestert, dat de schrijver tot ons gaat spreken in plaats van dat de evangelietekst zulks doet.

De studie echter van Louis Soubigou is waard gelezen en herlezen te worden. Ook hier is toepasselijk het woord, dat p. Lagrange citeert naar aanleiding van 't verwijt, als zou hij het theologisch gebruik van den tekst verwaarloozen: „Non omnia possumus omnes."

Inderdaad geeft de schrijver belangwekkende beschouwingen over den stijl van Sint Lucas en over de wijze, waarop deze z'n verhalen samenstelt en met andere verbindt, beschouwingen, die iemand menigmaal veel helpen, om den tekst beter te begrijpen. De studie is duidelijk geschreven en wel geschikt, om liefde op te wekken voor 't evangelie van Paulus' apostolischen reisgezel.

JONG (A. M. de) ISRAEL QUERIDO. (122) Querido, Amsterdam, 1933.

Een belangrijke bijdrage tot de kennis van Querido is dit boekje niet. De schrijver heeft weinig over hem te zeggen wat niet vroeger reeds gezegd was. In lange, gedachtenarme zinnen getuigt A. M. de Jong over zijn vriendschap voor den overleden schrijver, over diens schijnbare ijdelheid, diens wezenlijke grootheid en andere algemeenheden. Tusschendoor wordt er zwaarwichtige schijnwijsheid verkocht over God en religie, over de voortreffelijkheden van het Marxisme enzoovoort. Hoeveel onbeduidender is dit boekje dan het soortgelijke dat Henriette Roland-Holst onlangs bij denzelfden uitgever over Herman Gorter deed verschijnen. Wie dit boekje ongelezen laat, mist heel weinig.

MOLENGRAAFF (Padre Ir. Everard) JANS TERUGKEER TOT HET GELOOF VAN ZIJN VOORVADEREN. (198) Dieben, Wassenaar.

Het eenvoudig, te eenvoudig verhaal van de jeugd en de bekeering van een jongen man tot het Katholicisme. De verhoudingen zijn te simplistisch gezien dan dat het boekje een lezer, die eenige eischen stelt, zou kunnen bevredigen. Buiten den kring van eenvoudige katholieke lezers zal het geen aandacht trekken. Dit is jammer! Hier was de stof aanwezig, dunkt ons, om een dieper, ingrijpender werk te schrijven dat ook lezers van geestelijke standing kon boeien. Een boek als Dom Verkade's „Van Ongebondenheid tot Heilige Banden" blijft nog altijd een lokkend voorbeeld.

Aan Joost van den Vondel

door J. v. H.

Er is sinds uw heengaan, o Vader Vondel, veel veranderd in Holland, in dit land, waar volgens een buitenlandsch schrijver, de koe begint, zoodra de kerk of de kathedraal ophoudt.

De predikanten zijn er al lang gekalmeerd: zij houden geen opruiende toespraken meer tot hun gemeenten en zenden geen afvaardigingen naar den stadsraad. Evenmin dichten zij nog schriftuurlijke zangen of — wat gij zelf niet meer beleefd hebt — vertellen zij nog van het lief en leed van hun herdersambt of pastorieleven. De predikant telt niet meer mee in het Nederlandsche geestesleven. Van strenge zedenmeesters, zooals zij in ùw tijd waren, werden zij idyllische zangers en beschrijvers van het huiselijk binnenleven, tot zij als door een vertoornde godenhand uit het rijk der letteren werden weggevaagd, zoo schoon weggevaagd dat er geen nakomeling voor de geschonden rechten zijner voorvaderen durfde opkomen.

De predikant is plaatselijk opgevolgd door den priester, een niet zoo heel slechte opvolging, want er is, sinds uw stem verstierf, geen enkel zoo frisch en ontroerd, zoo natuurhelder en onvertroebeld geluid vernomen in Nederland als dat van den Vlaamschen priester, dien gij gaarne als uw gelijke zoudt erkend hebben. Gij ziet dat de kansen van wat u lief was en waarvoor gij streedt, niet volkomen hopeloos staan. De schoonste dingen die in Dietsche taal ook vòor en na u gedicht werden in de zes, zeven eeuwen harer geschiedenis, en waarvan gij maar weinig gekend of vermoed hebt, zijn grootendeels van verwante inspiratie met de uwe.

Gij hebt een paar eeuwen lang getroond aan de spits der Nederlandsche dichters en waart de onbetwiste „altissimo poëta". Er was tot nu toe niemand die u te onttronen waagde; ondanks de revoluties die er eenige malen uitbraken, een enkele zelfs heftig, bleef uw naam met eerbied genoemd worden en bleef uw werk een onaangevallen burcht van schoonheid en kracht. Tijdelijk mocht uw herinnering al eens verbleeken in den roes eener nieuwe bedwelming, altijd keerde men terug tot den rijkdom, de echtheid, de onvervalschte waarde van uw geluid. Men besefte altijd weer dat gij dè dichter zijt van Holland, met de klavermalsche volheid, de weidegroene vreugde, de grazige frischheid, met den huppelenden kindertred en den tragen weemoed van uw woord. Het zeeklei-zware Holland met al zijn lourdeur, al zijn weerstand en onverzetbaarheid, maar ook met zijn levensdiepte en verbetenheid, met zijn kinderzin en ouderliefde, met zijn Godsbesef en simpele natuurvreugde is in geen dichter zoo stralend woord en rythme geworden als in u, met een warme nuance van Zuidelijker gloed en den lichteren aanslag van uw Roomsche bloed. Niemand heeft als gij het geheim geweten van het Hollandsche woord, het

klankzware, malsche, druifkleurige, het sapdruipende woord, gegroeid in een land van overvloed, het woord waar de zon op blinkt als op versch ontgraven aarde, hoezeer de zeewind het ook verstroefd heeft tot een keelgeluid. Nooit is dit woord zoo glanzend, zoo geladen van ziel, zoo gemoedswarm en innig, zoo zongedrenkt of lentelicht, zoo rythmisch en speelsch of zoo tragisch van leed in den dag verschenen als bij u.

Gij hebt het woord bemind, het Nederlandsche woord, of het gegroeid was — een eigen vrucht — in uw tuin, onder uw zorgend oog en zorgende hand. De zomerkers zwelt van het wezen der zon: zoo hebt gij het woord gekoesterd, gevoed met het eigenste van uw bloed, het voor altijd gemerkt met uw greep. Voor u was het Nederlandsche woord het metaal dat gij gloeiend smeedde en vonkend, buigzaam, levend en vruchtbaar,

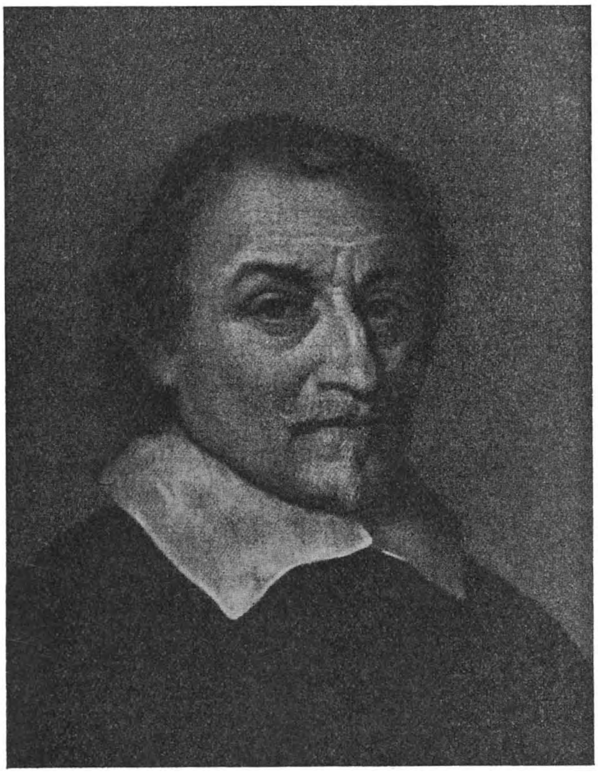

JOOST VAN DEN VONDEL

en dat voortaan een klank droeg die niet meer zou stil vallen. Het is of het Nederlandsche woord kleuriger en bloedvoller, inniger en levenswarmer, staatsielijker en koninklijker uit uw hand is te voorschijn getreden. Gij hebt den onoogelijken steen tot iets kostbaars omgeslepen, tot het sieraad eener vorstenhand. En wie na u dit Nederlandsche woord te hanteeren kreeg, ontkwam niet geheel aan den koningsgreep dien gij daarin achterliet. Dit is uw allereerste en onmiskenbaarste grootheid, dat gij het woord onzer eigen lippen hebt geadeld, dat wij allen — allen — de schoonste uwer woordverbeeldingen in ons omdragen, woordverbeeldingen,

die als vorstelijke geluiden in ontroerende herinnering blijven en waarin voor het eerst het nieuwe Nederlandsche woord houding en gebaar aanneemt. Niemand heeft als gij de grauwe woorden van den dag uit den Hollandschen mist weten op te heffen in den goudglans der zon, heeft ze zoo weten om te smeden tot zwaar gouden drijfwerk, waarin al de soliede pracht van uw volk verbeeld staat. Er is verwantschap tusschen de woede, waarmee de latere Rembrandt zijn donkere verven in een plastischen roes op het doek uitwrijft, en de vervoering, waarin gij het Hollandsche woord kneedt tot het u volkomen dienstbaar wordt.

De bedwelming der kleur en de bedwelming van het woord!

Over al deze dingen is het gevaarlijk schrijven in een tijd van zakelijkheid, nu elke droom ontbladerd wordt en alle irrealia te liquideeren hebben. Maar gij zelf zoudt het bosch niet in louter boomen hebben opgelost en de donkere boschsfeer reëeler dan de boomen gevonden hebben. Mag een schilder niet van kleuren houden, een beeldhouwer van marmer en een dichter niet van het woord? Het puritanisme der zakelijkheidsridders en der intelligentie-aanbidders is een zoo enghartige tyrannie, dat de puriteinsche predikanten uit ùw tijd gemakkelijker te dulden waren dan dezen.

Gij hebt in uw lang leven, Vader Vondel, veel geschreven dat wij niet meer lezen: lang te leven, evenals veel te schrijven is een bedenkelijke aanbeveling bij een snellevend geslacht. Niet vergeefs heeft de oude spreuk geluid: „Wie de goden beminnen, sterft jeugdig!" Uw leven is daarbij te effen van verloop, te onavontuurlijk geweest om door het persoonlijke lotgeval te treffen. Hadt gij als Camoëns uw werk met lijfsgevaar uit de golven moeten redden, waart gij als Dante in ballingschap gedreven of als Keats door een sloopende kwaal in uw jeugdkracht weggerukt, of waart gij met Goethe als een meteoor voorbijgegaan, dan zou de glans van een zeldzaam leven ook uw werk doorstraald hebben. Gij hebt een burgerbestaan geleid in een stad en een tijd, die niet burgerlijk waren in den nieuwen zin, toen de burger Holland groot maakte en geducht ter zee, toen de kruidengeur van alle werelddeelen door uw stad trok en elke zeewind vreemde zeilen in de haven dreef. Het merg dezer burgerschap, zeilree en ondernemend, krachtbewust en trouw, Godvertrouwend en wereldbelust, is ook het merg uwer poëzie.

Door het open venster der haven waait u de kruitdamp der verre vloten tegen mèt de scherpe lucht der specerijen en de teerlucht der koopvaardijers. De groeiende macht uwer stad doet uw alexandrijnen zwellen als zwanenborsten op den stroom. De gebeurtenissen in Europa wekken uw bloed tot driftiger vaart: gij zijt burger eener stad die de temperatuur van een werelddeel regelt en op alle zeeën haar vlag ontplooit. Er gaat soms iets als een adem van wereldexpansie en burgertrots door uw poëzie en behoedt haar voor al te Hollandsche kleinbehuisdheid.

De rauwe zeelucht heeft dit menschenras beïnvloed: er is bij u nog geen symptoom van die verfijning, die subtiele verbijzondering van gevoel en reflexie die de latere poëzie zal kenmerken en aldoor meer isoleeren. In uw gedicht overheerscht de natuurlijke gevoelstoon, de klassieke verhouding van sentiment en gedachte, en wie bij u modernere nuanceeringen zoekt, een verwikkelde gevoelsstructuur en vreemdschoone verbeeldingen, vindt bij u zijn gading niet. Uw drama bouwt zich op uit het schema eener niet te gecompliceerde menschelijkheid; niet uit het schaakspel der hartstochten en egoïsmen, maar uit een groot moreel idee, een driftverblinding, een ontwrichting der levenswet, een ontordening der goddelijke hierarchie. Doch de grootschheid uwer verbeelding, de zware pracht van uw vers en de diepte uwer concepten wekken in uw beste stukken blijvend ontroering en bewondering.

Men kan het onvereenigbare van u zeggen en gelijk hebben: dat gij naïef staat tegenover wereld en leven, dat gij te goedmoedig op elke poëzie-aanvraag ingaat, dat gij u soms laat drijven op den dreun uwer alexandrijnen en vervelend wordt, dat gij uw Kerk met al te langen adem verheerlijkt, en tevens: dat gij het allergewoonste overglanst met schoonheid en in eigen sfeer heft, dat overal de adem uwer reine grootheid voelbaar is, dat uw Hollandsch, uw prachtig volle taal aldoor gloeit als het roode laken der Staalmeesters, dat uw Kerkgeloof de schoonste Nederlandsche verzen geïnspireerd heeft en dat geen der Nederlandsche dichters zich zoo eerlijk en veelzijdig heeft uitgezongen.

Wat gestadig uw persoonlijke bekoring zal uitmaken, is uw menschelijke eenvoud en uw burgerdeugd, hoedanigheden die in tijden van ontwrichting een luchthartigen wrevel kunnen wekken, maar die geschat worden, waar men gave en gezonde menschelijkheid weet te waardeeren. Uw wereldbeeld was het oud-bekende en uw menschheidskennis was niet verrassend: gij waart niet èen dier weinigen die een onnaspeurbare Voorzienigheid geplaatst heeft als wachters aan den einder om de grenzen van den geest te verwijden. Gij waart te goed burger en te vergroeid met de glorie uwer stad om een opstandige te wezen, ofschoon gij den moed had voor de gerechtigheid uw persoon en uw goed te wagen. Uw onmiskenbare grootheid is een Hollandsche grootheid: een onopvallend burgerheroïsme, zonder poze of gebaar, haast onbewust, en natuurlijk van eenvoud. Gij hebt levenslang de deugd verheerlijkt, met dicht en daad, zonder de kracht der deugd aan stichtelijkheid of gevoeligheid te offeren, en daarom zullen alle tijden van gezonden volkszin tot u als tot een der grootsten opzien.

Uw diepe religiositeit is nog volop middeleeuwsch, in den onvervalschten zin van kinderlijk spontaan en natuurverworteld. Gij weet in uw later leven niets van den zeer modernen worm der intellectualiteit, van innerlijke kwelling, van de worsteling om God. Psychologistische geslachten kunnen dit armoede noemen,

in werkelijkheid is het de rijkdom van den geordenden mensch, van de harmonische geloofsbeleving. Uw mystieke verinniging stijgt soms tot een bedwelmend schouwen dat in de schoonste kerkhymnen niet overtroffen, nauwelijks geëvenaard wordt. Uw geloof is u poëzie geworden: gij hebt deze buitenwereldsche werkelijkheden zoo doorleefd dat uw onmiddellijke gevoelssfeer er vol van is, dat het uw eigenlijke wereld werd.

Om al deze gaven van uw diepe en schoone menschelijkheid blijven wij u liefhebben, om den warmen polsslag en den hoogen hartstocht uwer poëzie, om den rijken eenvoud van uw wezen, om de rechtgeaardheid uwer drift, om de oprechtheid uwer deugd, om uw bescheiden grootheid en den brand uwer innigheid. Geen dichter vòor of na u is zoo Nederlandsch van wezen, heeft den Nederlandschen geestesaard zoo breed en vol, zoo wisselend en gestadig weerspiegeld als gij.

WALLACE (Edgar) DE WRAAK VAN T'SI SOO. (190) *f* 1.75 en *f* 2.30. Geaut. vert. van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.

De geheime gangen en onderaardsche vertrekken zijn een liefhebberij, waar W. vooral zijn Chineezen-verhalen graag mee stoffeert. Overigens is het een vlot geschreven verhaal, dat een paar uur rustige ontspanning waarborgt. Geschikt voor volwassenen.

RODE (J. B. van) JAN HERBERT MAC DONALD. (388) IIIde en IVde Deel. *f* 2.50 en *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1933.

De schrijver van den veeldeeligen Mac Donald-roman werkt met ijverigen spoed aan zijn oeuvre. Kort na de twee eerste verschijnen het derde en vierde deel. Van Rode heeft een vruchtbare fantasie: in het vierde deel schrijft hij de toekomst van Nederland die er wonderlijk genoeg uitziet. Jan Herbert Mac Donald wordt op de Goirlesche heide bij Tilburg door den Kardinaal van Mechelen, Carton de Wiart, tot koning gezalfd. Van Rode bezit helaas! niet het talent om deze stoute droomen eenigszins aanvaardbaar te maken. Er gebeuren zeldzame dingen in deze twee deelen; de schrijver projecteerd met onvervaardheid zijn verbeeldingen op het futuristische doek. Maar het is alles te simplistisch, te onwaarschijnlijk en te oppervlakkig. De gesprekken, die de toekomstige koning en zijn echtgenoote voeren, zijn van een zoo papieren kunstmatigheid, dat het moeilijk valt er ernstig bij te blijven. Van Rode heeft te hoog gemikt. De ideeën die hij verkondigt zijn beter en verstandiger dan de litteraire fantasieën, die hij eromheen weeft. Deze menschen leven niet, maar zijn mechanische automaten en luisteren naar de hand die aan de draadjes trekt. De schrijver heeft dit beseft, te oordeelen naar het Nawoord, dat hij dit boekdeel meegeeft en waar hij zegt: „Deze ouderwetsche roman moge een draak genoemd worden, deze draak is dan niet geboren om te verslinden, doch om verslonden te worden."

Harold Monro

door JOS. PANHUYSEN

Harold Monro was op de eerste plaats een dichter, hij was ook een tijdschriftleider, uitgever en boekverkooper. In Januari 1913 opende hij een winkel „The Poetry Bookshop", die een wereldvermaardheid kreeg, een Londensche bezienswaardigheid, die bezocht werd door reizende studenten, professoren, artisten en vooral natuurlijk door dichters. Op deze wijze verkreeg de eenzame, onmaatschappelijke man, die Monro was, in het artistieke, litteraire leven van Engeland een maatschappelijke beteekenis, die dichters doorgaans niet bezitten. Hieraan is het misschien ook te wijten, dat zijn eigen werk, tot voor kort nog, slechts een betrekkelijke bekendheid genoot, dat zijn naam soms, zelfs in vrij uitvoerige geschiedenissen der moderne Engelsche literatuur, geheel ontbrak. En toch is Monro een zeer voornaam, een zeer oorspronkelijk dichter, toch heeft T. S. Eliot gelijk wanneer hij vaststelt, dat in een vorige generatie, behalve W. B. Yeats, Monro misschien de eenige was die inderdaad echte, wezenlijke poëzie, de poëzie, waar het om gaat, schiep. Monro, die de Georgians uitgaf en in zijn winkel boeken van hen verkocht, was zelf geen Georgian, ook dat merkt Eliot op, hij was echter evenmin een Imagist, al wist hij ook deze dichters te waardeeren, hij was dichter, buiten alle scholen en strevingen om, zijn versvorm vooral in den beginne, mag sterk traditioneel zijn, te sterk, van den beginne echter is er de absoluut eigen visie. Hij schreef over kleine dingen, over boomen, vogels, huisdieren, evenals de Georgians dat deden, maar hij deed het geheel anders dan zij, wat hij las, wat hij zag, wat hij deed, zijn werkelijke, uiterlijke, zakelijke leven spiegelde zich in zijn gedichten, maar het werd er herschapen, vervormd, dienstbaar gemaakt aan de verwoording van een geestelijk bestaan, dat met het uiterlijke, zakelijke slechts in een zeer verwijderd verband stond. Tijdelijk bijvoorbeeld was Monro makelaar, het is dus niet eigenaardig, dat een zijner bundels „Real Property" heet, dat hij tal van beelden ontleent aan dit zoo nuchtere beroep, maar wat hij met die beelden toonen wil en toont heeft met makelaars en makelaarschap en de wereld, waarin makelaars leven, onmiddellijk weinig uitstaande. Het eerste voornamere gedicht, dat Monro schreef, het gedicht „Judas" laat dit reeds zien. „Judas" is in blanke verzen geschreven, een groot gedeelte ervan is niets anders dan niet onaardige, klankvolle, smaakvolle, middelmatige blanke verzen, maar onder de traditionaliteit, onder de vlotte rhetoriek verbergt zich iets, een wezenlijk verlangen en een wezenlijke benauwenis, het verlangen naar „real property", naar het bezit van iets vasts, iets zekers, iets dat het leven om ons heen tot klaarheid en orde brengt en de benauwenis, dat „real property" niet bestaat, dat ieder bezit slechts tijdelijk is en onvoldoende, een

vluchtheuvel, waaromheen de stroom gaat van verwarring en verbijstering, de stroom, die ons dadelijk weer meesleuren zal, onherroepelijk. Naast deze angst en dit verlangen, die een goed deel van Monro's wezen bepalen, vertoont dit eerste voornamere gedicht nog een ander kenmerk; de afgekeerdheid van het goddelijke. Er staan in deze „Collected Poems" enkele blasphemische gedichten, die beslist kinderachtig aandoen, maar die juist daarom nog te sterker klinken als een verweer. Onder de levensangst van Monro verschuilt zich een doorgaans onmiddellijk verdrongen Godsangst, of misschien zou men beter kunnen zeggen, dat die levensangst, gedeeltelijk althans slechts een vervorming, een voor den bewust levenden Monro aanvaardbare herschepping van dien Godsangst was. God ontvluchtte hij, het leven echter, ondanks zijn vrees ervoor, ontvluchtte hij, zonderling genoeg, niet. Hij zocht het, hij zocht het meer dan het meerendeel der menschen doen, hij wilde het doordringen, ontraadselen, bezitten, hebben. Hij liet er zich door pijnigen, hij wilde het in al zijn ijselijkheid en hardheid binden aan woorden. In het gedicht „New Day" beschrijft hij zoo een dag.

HAROLD MONRO

There'll be no great decision. Time will knit,
And multiply the stitches while we look.
A few hours we shall stand, a few hours sit,
A few hours talk, or walk, or read a book.
The dishes will be washed, the table laid.
Smell of sweet food will spread delicious wings.
The daily commonplaces will be said,
And we shall handle alle the daily things.

And so the time will pass.......

Maar het bewustzijn, dat er toch iets meer is dan dit, laat hem geen oogenblik met rust, het staat kwellend voor hem zelfs, ja zelfs vooral, in de „daily things", hem is ten slotte bijna alles vreemd, hoe nuchterder hoe gewoner, hoe vreemder voor hem, hij peinst over goudvisschen, honden en katten, over deuren, kamers, trappen, huizen, klokken, hun beteekenis staat voor hem onweersprekelijk vast, maar hij kent die beteekenis niet, zij ontvliedt hem. Zijn gedicht over de goudvisschen wordt werkelijk grootsch om de wanhoop, die er zich in uitspreekt.

Their eyes stare out from far away behind,
And cannot pierce the barrier of Mind,
In the same house are they and we;
Yet well might be
Divided by a whole Eternity.

Hij wil kennen en daardoor hebben, bezitten, den dag lang voelt hij hoe, zonder het plaveisel, dat zijn voeten treden „the live earth actes", maar de levende aarde bereiken kan hij niet, wat hij ook in het werk stelt, hij voelt zich verwant aan alles en eenieder en tegelijkertijd van alles en eenieder gescheiden „divided by a whole Eternity", hij roept de herinnering aan om hem te helpen „You know all, know all", en soms vermag hij zich te verbeelden opgenomen te worden in den stroom van den tijd, die gaat van geslacht tot geslacht, maar zelfs dan geeft hij nog uiting aan de onvolkomenheid van zijn persoonlijk streven, zijn „rambling power"

So I must lie awake, not even sleep,
But study and most carefully pursue
The track of brain to earliest fountain source;
From ancestor to ancessor go back
And mark them one by one
Until at last
I know
Why that continual everlasting flow
Of blood and brain from father passed
From father, and from father, down to son.

Love, you shall take my heart and send
Through generations down, not back,
But foreward to the hopeful end
That promise of the aim I lack.
You shall conceive my rambling power,
Take up my body in your blood
And multiply the flowing hour
Through doors to everlasting flood.

Hopende, twijfelende, ontgoocheld telkens opnieuw na een korte extase zoo gaat deze man het leven door, men kan begrijpen wat voor hem de omgang met anderen, dat „schrijnend zeer", dat „chronisch lijden", zooals Leopold het noemde, geweest moet zijn. Monro had vele vrienden, hij wilde veel vrienden hebben, zooals F. S. Flint vertelt, hield hij er van zich met hen te onderhouden tot in de vroege morgenuren en dat typeert hem. Hij was hongerende naar vriendschap, naar liefde, maar in die liefde en in die vriendschap wilde hij weer weten, kennen. Hier was meer, hier had hij niet te doen met de dingen, die stom zijn, met dieren, hier waren woord en gebaar,

— You sympathetic human hands,
I would have everlastingly adored,
To which I have so often tendered mine
Across the gulf, — — —

hier was de mogelijkheid tot weten, kennen, verstaan en zoo bezitten, zeer veel grooter geworden, grooter de extase, maar grooter ook de mogelijkheid om zich nog dieper en onherstelbaarder te vergissen, zijn ontmoetingen met vrienden zullen zeer vaak de „Strange Meetings" geweest zijn, waarvan een zijner beste gedichten spreekt. Hij kan zich oneindig verwonderen over een mensch, over hoofden en handen en vooral oogen.

It is difficult to tell
(Though we feel it well)
How the surface of the land
Budded into head and hand:
But it is a great surprise
How it blossomed into eyes.

Hij laat zich vangen door deze verwondering, hij voelt er zich een tijd lang goed en zeker in, hij meent, dat hij gaat verstaan, de benauwenis schijnt van hem te wijken, hij schijnt vrij te zijn, vrij in de verbondenheid met den ander, maar onherroepelijk, onweerhoudbaar komt ten slotte een andere verwondering, de twijfel.

Wipe away, please,
That film from your eyes,
I can't see you plainly. Are you
The friend that I seem to remember? Are we
The people I think we must be?

In de verbondenheid der vriendschap, zelfs in de verbondenheid der liefde is geen zekerheid, wanneer wij eindelijk denken te bezitten wordt ons bezit ons uit de handen geslagen. Ik ken weinig, dat zoo aangrijpend en tegelijkertijd zoo eenvoudig is als de enkele verzen, waarin Monro deze genadelooze onzekerheid het beknopst uitsprak.

Is then nothing safe?
Can we not find
Some everlasting life
In our one mind?
I feel it like disgrace
Only to understand
Your spirit through your word,
Or by your hand.

Woord en gebaar zijn ook nutteloos uiteindelijk voor wie geheel door wil dringen in het andere; de dichter is niet als de jonge man

uit een zijner verzen, die zich niet bewust was, dat hij een „seperate heart" bezat; de dingen wierpen hem van zich, de boomen, de dieren en ten slotte de menschen; hij is moe van alles, van het voortdurende vruchtelooze zoeken en wikken en wegen, twijfelen en hopen, hij wil alleen nog maar rust.

At night in sleep one flows
Below the surface of alle argument,
The brain with all it knows,
Is covered with the waters of content.
— — — —
O that a man might choose
To live unconsciously like beast or bird,- - - -

Maar zelfs in die onbewustheid, die rust hoopt hij nog naar een vereeniging, een verbondenheid, een bezit, zijn eenige vrees voor den dood is de vrees „to be lonely".

Inderdaad Harold Monro is een zeer voornaam en oorspronkelijk dichter en juist daardoor spreekt in zijn gedichten een stem, die werkelijkheden uit het geestesleven van haast iederen mensch vertolkt, maar hij is toch ook een beperkt dichter. Als men hem vergelijkt met een dichter als W. B. Yeats mist men in hem iets; ondanks het extatische van sommige verzen, ontbreekt de vreugde, die bij Yeats, die toch ook vaak een zeer somber dichter is, wel wordt aangetroffen. De reden daarvan gaf ik reeds aan. Yeats keert zich niet af van het goddelijke, integendeel; Monro deed dit wel. Als Monro deze afgekeerdheid niet had volgehouden, zouden zijn verzen waarschijnlijk nog benauwend zijn, benauwender misschien, het verlangen erin nog schrijnender, maar zijn werk zou grooter zijn geweest. Hij zou dan niet getracht hebben naar het beperkte bezit dat duurzaam geen bezit is, maar naar het groote, het eenige bezit, waarin wij alles slechts werkelijk bezitten kunnen.

Harold Monro: Collected Poems. Cobden-Sanderson, Londen.

---

boeken - schouw

GERARD (Louise) HET SPEL VAN HET NOODLOT. (272) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Meer dan in haar andere romans blijft Louise Gérard in dit verhaal met haar voeten op den grond. Onwaarschijnlijk en romantisch is het nog wel, maar haar heldin is ditmaal een jong meisje dat door allerlei omstandigheden tamelijk verbitterd tegenover het leven staat, boeken schrijft, en de liefde ontvlucht...... Dit laatste natuurlijk net zoo lang tot de ware Jacob haar boven op den Pilatus achterhaalt. Oudere Lezers.

Domenico Giuliotti

door ELLEN RUSSE.

Voor de eerste maal zal een boek van den vurigen katholieken schrijver Domenico Giuliotti in vertaling verschijnen. Zijn Ponte sul Mondo is in het Nederlandsch vertaald als De Brug over de Wereld,[1]) een commentaar op de H. Mis. Giuliotti zelf ziet hierin een gunstig teeken voor de verdere verspreiding zijner gedachten buiten Italië, omdat het toeval wil, dat van het werk van zijn vriend Papini ook de eerste vertaling een Nederlandsche was, n.l. Pilota Cieco, de Blinde Loods, waarvoor Albert Verwey in 1908 een voorrede schreef. En inderdaad: c'est le premier pas qui coûte, want thans zal ook een van Giuliotti's boeken vertaald worden in Amerika.

Giuliotti met zijn mager, ascetisch uiterlijk bezit een vlammend geloof en de ziel van den waren kunstenaar. Zijn liefde gaat uit naar God en de heiligen, maar ook naar de kunstenaars, die de verheven schoonheid met woorden, penseel of beitel weergeven. En 't meest van al is hij vervuld van een groote liefde voor zijn medemenschen, die hij allen zou willen binnen leiden in de groote schaapstal onder één Herder. Men zou zijn werk kunnen verdeelen in twee rubrieken: de geschriften van den christen en de beschouwingen van den kunstenaar. Kunstenaar is hij altijd geweest, overtuigd christen en practiseerend Katholiek, pas na het afsluiten zijner jongelingsjaren. Over zijn leven vertelt Papini in een studie (opgenomen in La Scala di Giacobbe: de ladder van Jacob) o.m. het volgende: Ze hadden elkaar gekend te Florence als jongelui van 18 jaar, toen Giuliotti vol bewondering voor den reeds naam makenden Papini hem was komen bezoeken. „Tien jaar later — aldus Papini — ontmoette ik hem weer te Rome in het forum trajanum. Ik had hem verlaten als rymelaar en anarchist en vond hem nu terug als dichter en profeet."

De groote ommekeer had zich in Giuliotti voltrokken; onder invloed der lectuur van de fransche katholieke schrijvers was hij geloovig geworden. Die invloed was in zijn eerste geschriften nog zeer merkbaar, vooral Hello en Bloy waren zijn meesters geweest; vandaar dat die eerste boeken: Ora di Barabba (het uur van Barabbas) en Tizzi e Fiamme (Toortsen en vlammen) nog vol zijn van de mokerslagen van een verontwaardigd gemoed tegen alle menschen en gedachten, die het katholicisme bestrijden, of er zich verre van houden. Giuliotti kon niet nalaten het zelf verworven geluk te willen voorspiegelen aan anderen en hen dringend te vermanen hun a-religieusiteit of anti-godsdienstzin vaarwel te zeggen. Hij deed dit bij voorkeur in briefvorm. Sommige van die brieven, die werkelijk als brieven met omslag en postzegel aan de betrokken personen verzonden zijn geweest, heeft hij met hun toestemming gepubliceerd. Het zijn de „lettere scandalose uit l'Ora di Barabba". De heftige oproep aan Papini om zich te bekeeren, is dikwijls geciteerd geworden, minder bekend zijn de andere brieven. Hier volgen enkele zinsneden uit den brief aan zijn vriend Mario Chini, de geleerde sinoloog:

„Beste Mario, vertaler van chineesche verzen, begin nu toch, ik smeek je er om, in je eigen ziel het goddelijk gedicht van het Katholicisme een weinig te vertalen.

Dat zal pas je meesterwerk wezen.

Ik hoop dat, hoewel je er zelf onbewust van bent, ergens in het diepst van je ziel de draad van het geloof nog schuilt, die ruw werd afgebroken, toen je de poort der universiteit binnentrad. 't Gaat erom dien draad terug te vinden, weer vast te knoopen en je door dien draad van Ariadne te laten voeren buiten het labyrinth van den dood.

Maar om dien draad te hervinden, is het noodig je te vernederen, te buigen, neer te knielen, het bijkomstige te laten varen om het essentieele te zoeken, binnen te gaan bijvoorbeeld in de Santa Maria Novella, je los te

[1]) De Brug over de Wereld, uitg. Govers.

maken van de aanschouwing der Ghirlandaio-schilderingen om je te werpen aan de voeten van Jezus.

Het is noodig, dat je ervan bewust wordt, dat toen je een kind was en alleen de catechismus kende, je geleerd was en dat nu, waar je zoovele dingen weet, maar dat éène niet meer kent, je een deerniswaardige onwetende bent.

Ga naar de Scala Santa te Rome.

Vijf jaar geleden besteeg ik die trap voor het eerst op mijn knieën en toen ik boven gekomen was, leek het mij alsof ik mijn lijk beneden had achtergelaten.

Dus............

Ik verzoek je na te denken over dat: dus."

In denzelfden geest zijn ook de andere „lettere scandalose" geschreven. Dringend en vermanend, maar tegelijk vol nederigheid omtrent eigen verdiensten en kunnen. Er is iets typisch italiaansch in die wijze van anderen toe te spreken of toe te roepen, hetzij de toegesprokene een tijdgenoot is of een figuur door eeuwen gescheiden van den hedendaagschen schrijver. De vorm „Gij Dante", of „Gij Augustinus", of „Gij mijn beste Mario" is zeer in zwang bij italiaansche schrijvers en Giuliotti is niet alleen op dit punt, maar in alle opzichten volbloed Italiaan. Hij woont in het hartje van het schiereiland, midden tusschen de zachte glooiingen en heuvelen van Chianti; hij heeft er een „podere", een klein stuk land om zijn eenvoudige woning en drinkt de wijnsap zijner zelf gekweekte druiven. Hij is één geworden met de natuur en met de kunst van Toscane.

„Italië is mijn vaderland, schrijft hij; het Italië dat Sint Franciscus en Dante aan de wereld geschonken heeft, is mijn vaderland.

Het Italië dat door eeuwen van tragische verwikkelingen heen, die prachtige taal heeft voortgebracht — mijn zwaard, waarmede ik mijn geloof verdedig tegen alle duivelen — dat Italië is mijn vaderland."

Giuliotti's taal is in al zijn werken bijzonder dichterlijk (niet het minst in den bundel Poëzie), maar tegelijk bondig.

Een der meest treffende voorbeelden dier bondigheid vindt men in zijn commentaar op de H. Mis (de Brug over de Wereld), als hij telkens in zinnen van drie tot hoogstens vier regels een syntetische samenvatting geeft van de levens der heiligen, die aangeroepen worden in de Canon der Mis.

Een enkel voorbeeld:

„Eerst komen de beide zuilen der Kerk: Petrus en Paulus. Petrus gekruisigd, met het hoofd omlaag.

Paulus staat naast hem met afgesneden hoofd: met zijn hebreeuwsch hoofd, hardnekkig eerst in de synagoge, hardnekkig later, in de Kerk; hij, die eerst de letter verdedigde tegen den geest, toen de geest tegen de letter en de menschen bekeerde.

Dan Bartholomeus, vroeger genaamd Nathanael. Hij werd levend gevild door de Armeniërs, aan wie hij de Blijde Boodschap bracht.

Dan Mattheus, vroeger tollenaar, daarna apostel, tenslotte evangelist, vermoord terwijl hij Arabië evangeliseerde."

De opsomming gaat voort, drie bladzijden lang en in dat bondig, bijna nuchter relaas ligt iets van de strakke kunst der Ravenneesche heiligen in de mozaïeken der Sant Apollinare Kerk, een kunst geheel passend bij het wezen van Giuliotti. Want het is de vroeg Sienneesche school, nog geheel doortrokken van byzantynsche invloeden, die hij het meest bewondert. In zijn jongste boek Le due Luci (de beide lichten)[1] waaronder hij „heiligheid" en „dichtkunst" verstaat, heeft hij o. m. een bijzonder belangrijke studie opgenomen over den te weinig gekenden schilder van San Gimignano: Berna, ook wel Barna genaamd. Zoo ook heeft het middeleeuwsche stadje zelf met zijn ontelbare torens hem geïnspireerd tot de beide zeer suggestieve gedichten: „San Gimignano" en „Folgore da San Gimignano."[2])

---

[1]) Le due Luci, uitg. Società editrice internazionale, Torino 1933.

[2]) in Poëzie, uitg. Vallecchi, 1931.

Giuliotti is geen schrijver van lijvige boeken, hij is evenmin iemand, die zich in den strijd van het leven mengt op kunst, politiek of litterair gebied, hij blijft in de eenzaamheid droomen, bidden en mediteeren, in de straling der beide lichten, die zijn levenspad verhelderen, het licht van het geloof en het licht der kunst. Af en toe zendt hij dan die meditaties de wereld in en wordt zijn oeuvre verrijkt met een nieuw boekdeel. Oppervlakkig beschouwd zou men denken, dat de litteraire wereld weinig geschokt wordt door die steeds langer wordende rij, maar kon men in de harten van Giuliotti's lezers schouwen, dan zou men weten hoevelen er zijn, die zich dankbaar het oogenblik herinneren, waarin de liefdevolle mokerslagen van dezen stillen werker en vurigen minnaar Gods, hen opwekten tot een ander en beter leven.

SZÉKELY-LULOFS (M. H.) EMIGRANTEN. (205) „Elsevier", Amsterdam.

Met kunst heeft de bundel korte verhalen van deze schrijfster niets uitstaande, hoogstens met reportage. Wel hebben we een klein vermoeden dat ze als kunst bedoeld zijn. Maar daartoe zijn ze te oppervlakkig, de tragiek is onecht — verscheidene zijn in majeur geschreven — en heeft meer weg van geforceerde overgevoeligheid; het peilen van de z.g. geheimzinnige Oostersche ziel gaat niet diep en heeft iets clichéachtigs gekregen.

Alles bijeen genomen zijn het vlot geschreven verhaaltjes uit het Indische en Australische leven; oppervlakkig, gelijk reportage pleegt te zijn. Daar verschillende immoreele voorvallen en toestanden zonder reserve beschreven worden, is het boek sterk voorbehouden.

PHILIPS OPPENHEIM (E.) DE OSTREKOFF JUWEELEN. (272) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vert. van A. Vuerhard-Berkhout. Bruna, Utrecht.

Oppenheim is in zekeren zin een tegenhanger van Wallace. Terwijl de laatste een wilde phantasie heeft en een onregelmatigen opbouw van de intrigue, loopt het verhaal van den eerste rustig en logisch af. Het gevaar van onnoodige tusschenschakels, die de geschiedenis vertragen zonder de spanning te verhoogen, ontloopt hij niet altijd. De vele avonturen, die de drager der Ostrekoffjuweelen doorstaat, zijn op zich zelf misschien heel belangrijk, maar de gang van het verhaal lijdt er sterk onder, omdat ze niets doen om de intrigue of in te spinnen of te ontrafelen. Geschikt voor volwassenen.

DINE (S. S. van) MOORD MET VOORBEDACHTEN RADE. (245) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van C. M. van Goorde. „De Combinatie", Rotterdam.

Geheel afwijkend van de gewone methodes welke speurders in detective-romans gebruiken, werkt de held van van Dine: Philo Vance. Hij is een wetenschappelijk zeer ontwikkeld man, die langs psycho-technische wegen de oplossing van de moeilijkste gevallen tracht te zoeken. Gewoonlijk duurt het maar vier-en-twintig uur en hij heeft den dader te pakken, maar (in Amerika kijkt men niet op een of twee moorden) meestal zijn er in dien tijd weer eenige misdaden gepleegd. Voor hen, die van een meer degelijk detectiveverhaal houden, is dit verhaal wel geschikt, hoewel het eenig voorbehoud vraagt.

FRANSCH

ROMAINS (Jules) LES AMOURS ENFANTINES. Flammarion, Paris, 1933. — EROS DE PARIS. Flammarion, '33.

Het zou een ernstige fout zijn, het werk van Jules Romains, dat hij den naam geeft van Les Hommes de bonne volonté lichtvaardig te behandelen. Vooreerst, omdat het nu verschenen vierde deel pas een eerste cyclus kwam besluiten; vervolgens, omdat Jules Romains zelf een buitengewoon gewicht aan zijn werk toekent, waar hij zich voorstelt ons de volledige schildering van een geheel tijdvak voor te houden. Ten slotte, omdat het ons bij een uitgebreide groep van personen als die, welke hij ons ten tooneele voert, soms uiterst moeilijk wordt om in karakters en verhoudingen door te dringen uit dien hoofde alleen reeds een lichtvaardig oordeel zeer te laken valt.

Men kent het unanimistisch procédé, door Romains in de Fransche letterkunde geponeerd, al wordt hem het vaderschap daarvan nu betwist. Het unanimisme stelt zich ten doel de studie van de ziel van het individu te vervangen door die der collectieve ziel van de massa. Zij tracht de werkelijkheid op te roepen door het naast-elkaar-stellen van schilderijen, die het leven uitbeelden van verschillende wezens op eenzelfde oogenblik.

De ontoereikendheid van deze wijze van beelding springt aanstonds in het oog: immers om den rijkdom van het leven in zijn volheid weer te geven, zou het aantal schilderijen evenredig moeten zijn aan het aantal der variëteiten van levende wezens; of wel, men zou zijn toevlucht moeten nemen tot een selectie en waarin verschilt dan het unanimisme nog van voorgaande methodes? En inderdaad beperkt het unanimisme zich tot de beschrijving van eenige karakteristieke types, zijn het dan bij grootere dikte der betreffende romans soms in menigvuldiger aantal dan in andere werken.

Deze vermenigvuldiging heeft veelal een merkwaardige uitwerking op den lezer. Uit de vele intrigues, die elkaar kruisen, krijgt hij den valschen indruk van te doen te hebben met het waarachtige leven. Geeft men zich echter niet aanstonds ondoordacht aan deze illusie over, dan houdt men allereerst stil bij het décor, waarin zich de gebeurtenissen afspelen. En zeker heeft dit décor zijn aantrekkelijkheid. De schrijver lijdt niet aan een teveel aan gevoeligheid, maar gevoelig is hij toch voor de schoonheid van Parijs, waardoor zijn werk ons een overvloed van subtiele, fijn-geschakeerde en veelzijdig-gevarieerde schilderingen van de stad laat zien. Een schitterend décor in veel gevallen. Maar als ons oog zich eenmaal aan dit schouwspel gewend heeft, vraagt onze geest zich af, wat wel de innerlijke waarde van dit geboden schouwspel is.

De schrijver zegt ons „dat hij ons in het nauwste verband brengt met den tijd, dien hij beschrijft". Is het daarom overdreven *een volledig tableau van het maatschappelijk leven van dien tijd te verwachten* (wij zijn in het laatste trimester van 1908)?

Wat zien wij echter? Waartoe wordt ons visioen *teruggebracht*? Het zou een zinlooze en kinderachtige bezigheid zijn over ieder der intrigues uit te weiden. Ik doe Jules Romains geen onrecht, wanneer ik slechts deze opmerking maak, dat zijn verwikkelingen zich in twee categorieën laten verdeelen: intrigues, waarin het sexueele leven de prikkel wordt tot een soms rauw gebeuren en tweedens, intrigues, waarin valsche eerzucht en heerschzucht de drijfveer tot de handelingen worden. De herinneringen, welke ons van de eerste twee werken: *Le Six Octobre* en *Le Crime de Quinette* is overgebleven, is die aan het avontuur van den boekbinder, die een moordenaar bij zich thuis ontvangt, hem verbergt en hem ten slotte doodt. Deze twee nieuwe volumes worden vooral in beslag genomen door de vertrouwelijke mededeelingen, die twee leerlingen van de „Ecole Normale Supérieure" elkaar doen.

En in zóó overvloedige mate doen, dat deze hoofdpersonen tot onuitstaanbare figuren worden. Het speet mij bij lezing, dat deze indruk de albeheerschende werd en stond er in den beginne verwonderd over. Ten slotte echter werd mij de oorzaak van dien indruk duidelijk. Deze helden zijn verschrikkelijk- en uitsluitend-*verstandelijke* wezens, bewogen door een auteur, die ook niet anders dan *verstandelijk* is. Verstandelijk zijn zij in hun letterkundige en wijsgeerige gesprekken, in hun liefdesverhoudingen en in hun zucht om zich als maatschappelijk hervormer op te werpen. Uitsluitend verstandsmensch is ook de boekbinder Quinette, die ons oorspronkelijk als een gek voorkwam, maar die in deze laatste werken tot een soort immoralist wordt.

Welnu, dit spel van verstandelijkheid doet ons niet alleen koud, maar ook valsch aan, of gaat tenminste uit van een geheel van verhoudingen, die onjuist en onwaar zijn. Want wie zal ons ooit kunnen wijsmaken, dat in welk tijdvak van leven ook — het laatste trimester van 1908 niet uitgesloten — het Parijsche leven het gevoellooze, ziellooze en armzalige leven was, dat wij hier zien uitgebeeld? De waarheid is, dat de gezichtshoek van Jules Romains een zoo beperkte is, dat het voornaamste en wezenlijkste deel van de werkelijkheid aan zijn blik ontgaat. Immers er is geen sprake van godsdienstig- en zelfs van innerlijk-leven in zijn „tijdsnede". Er gaat een priester voorbij, als een onbeteekenende figuur te midden van alle kletspraat; een van onze hoofdfiguren — „normalien" — is pas begonnen te leven, toen hij zich aan den boozen geest van het Evangelie-verhaal ontworsteld had, waarbij de Evangelie-boeken worden gestempeld tot „livre bleu ciel *douceâtre* définitivement exorcicé".

Men vraagt zich af, of Jules Romains, aan wien men soms gewaagde scherts verweten heeft, niet een van die te vergaande grappen heeft ter tafel gebracht met ons een Parijs zonder godsdienstig en zonder inwendig leven voor te houden.. Martin du Gard, die zelf niet geloovig is, beging die ernstige fout niet in zijn Thibault-cyclus.

Vermoedt Romains dan niet, dat er in alle standen en klassen duizenden wezens zijn, die leven van hun liefde, hun toewijding en daarin hun blijvende vreugde vinden? Weet hij niet, dat zonder deze liefde en deze toewijding de aarde als verduisterd zou zijn onder de aschwolk, die loodzwaar over zijn werken hangt?

Misschien weet hij het niet. Maar laat hij dan intijds de fondamenteele fout inzien, die hij maakt met zich over te geven aan zijn puur intellectualisme en laat hij zijn verstand zijn vrijheid hergeven. Want ik twijfel er niet aan, dat de goede wil, waarvan in den bijtitel van werken sprake is, in voldoende mate aanwezig is. Zou hij echter in onwetendheid aan genoemde dingen voorbijgaan, dan zal ondanks alle goede wil zijn groote werk onwaar en leeg blijven, want de ware ziel zal erin ontbreken. (Streng voorbehouden lectuur.) Dr. B.

DUITSCH

FRANCK (Hans) DIE RICHTIGE MUTTER. Roman. (277) 5.80 M. Langen & Müller, München, 1933.

Hans Franck is een Mecklenburger en de liefde voor zijn geboortegrond en diens bewoners is een zijner sterkst inspireerende krachten. In „Die richtige Mutter" verwerkt hij het tragische conflict tusschen het ongeschreven recht van het menschenhart en de wetsbepalingen van den staat, die het welzijn zijner onderdanen regelt zonder met het moederhart overal rekening te houden. Een oude, vereenzaamde vrouw neemt een onecht kind onder haar hoede. Wanneer later de officieele kinderverzorging ingrijpt en den achtjarigen jongen in een weeshuis plaatst om hem aan de al te gevoelvolle en eenzijdige opvoeding der pleegmoeder te onttrekken, gaat deze met het kind den dood in om niet gescheiden van elkaar verder te moeten leven. Heel dit onwaarschijnlijk gegeven, dat uit de courantenrubriek „zelfmoorden" schijnt opgediept, wordt door Hans Franck op ontroerende wijze verbeeldt. Zijn simpele Mecklenburgers zijn menschen van vleesch en bloed: het geheele verhaal ademt een natuurnabije, primitieve

HANS FRANCK

menschelijkheid. Dit zware, binnen beperkten horizon gevangen leven is van een diepte en aardegebondenheid, van een zoo sterke natuurlijkheid, dat het den lezer boeit tot het einde. De tegenstelling Hamburg-Ellernbrook (het dorpje in Mecklenburg) is met kennelijke voorliefde voor het landleven doorgevoerd, en al wordt de schrijver wel eens onrechtvaardig in zijn wijze van voorstellen, dit schaadt nauwelijks aan de werking van het boek. Een sterke, natuurkrachtige roman, die ontwikkelde volwassen lezers zal bevredigen.

FRANK (Josef Maria) KEINE ANGST VOR MORGEN. (253) Universitas Verlags-Aktiengesellschaft, Berlin.

Aanvankelijk boeit dit verhaal uitermate. Het beschrijft dan vooral het lief en leed van een meisje, dat als typiste in Berlijn haar brood verdient in den tijd, dat in Duitschland de werkloosheid met den dag toenam. Eindelijk raakt ook zij zónder. Zij maakt kennis met een jongeman, dien het evenzoo gegaan is. Er ontstaat sympathie tusschen deze twee en zij munten beiden uit door een zeer optimistischen kijk op de droeve wereld, waarin zij leven, en beschikken over een haast voortdurend zonnig humeur. Het is wellicht wat onwaarschijnlijk, maar..... het kàn. Tenslotte voegen zij zich bij de bewoners van een tentenstad, zooals die in den slechten tijd in grooten getale om Berlijn heen ontstaan zijn. Gelijk sommige vroolijke films (Ein blonder Traum) schetst het boek dan het enthousiasme, den werklust en den levensmoed van de kampbewoners. Zij sturen hun stempelkaarten gewoonweg terug naar het „Amt".

In het oog houdende, dat al het verhaalde in een enkel geval nog wel mogelijk is en daarom het ontstaan van het boek zou kunnen rechtvaardigen wacht men dan met spanning af, hoe dit alles verloopen zal.

Welnu: tegen den wintertijd komt er een deus ex machina ten tooneele in den vorm van een tweelingbroer van een bankier, die gul met geld is, en één groepje uit het kamp wordt bij een variété geëngageerd en verdient daar fabelachtige sommen.

Het geheel loopt dus sterk parallel met het filmverhaaltje van een arme telefoniste, die met een graaf of minstens met haar directeur trouwt. Dit goedkoope en naïeve slot is een teleurstelling na den levendigen en reëelen inzet. De schrijver bleef zijn onderwerp niet meester. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

BRONNEN (Arnolt) ERINNERUNG AN EINE LIEBE. (196) 3.— M. en 3.80 M. Rowohlt, Berlin, 1933.

De geschiedenis van een overspannen, Oostenrijksch oudstrijder, die Berlijn in een auto binnenrijdt om tot den aanval op het republikeinsche burgerdom over te gaan en welke aanval hierin te bestaan blijkt, dat hij een meisje, op een reis door de Dolomieten het onderwerp van zijn verliefde gedachten geworden, op haar

boozen, (want!) burgerlijk denkenden vader wil veroveren. In zijn onnoozelheid verschaft hij de bakvisch veronal en kan niet voorkomen, — hoewel hij er weken den tijd voor krijgt, — dat zij er misbruik van maakt en zelfmoord pleegt.

Het verbijsterende van de geschiedenis is het ontbreken van alle gevoel voor maat en verhouding. Een nuchter verhaal over een overspannen mensch kan interessant zijn, een overspannen verhaal over een overspannen mensch is ongenietbaar.

Als de jongeman weer eens vergeefs probeerde met het meisje in contact te komen, krijgt men 't volgende te lezen:

„Die Bürgerlichkeit, ein letztes Mal noch überheblich triumphierend über die Elemente, musste zerschmettert werden. Gegen diese Macht half nur Gewalt".

En over de jeugd van den held hoort men het volgende:

„Er erinnerte sich an die erregenden Phantasien seiner Jugend, als er die Welt noch von grossen und schönen Menschen bevölkert sah. Im unbekannten Herz der Städte, so glaubte er damals, könnte man stolze Frauen plötzlich vergiftet hinsinken sehen und gewaltige Männer, stat den Hut zu ziehen, schösschen sich da plötzlich in die Brust".

Voorts wordt over het beroepsgeheim van een dokter, als „Quatsch" gesproken, terwijl over zelfmoord het volgende in 't midden wordt gebracht:

„Wenn sie sterben wollte, dann wollten sie doch lieber gemeinsam sterben, und anständig, mit einer ehrlichen anständigen Kugel durch die Stirn".

Ter geruststelling diene, dat er reeds een boek van dezen schrijver op de Duitsche lijst van in beslag genomen boeken staat. Dit moge spoedig volgen.

REGEL (Dora von) ZWISCHEN ZWEI REVOLUTIONEN. (622) Künstlerdank, Berlin, 1933.

De schrijfster bracht den zomer van 1918 door in een klein Russisch dorpje, Staroje Kotschischtsche. Nu beschrijft ze in dit boek in meestal korte tafreelen het Russische dorpsleven en den psychologischen invloed, dien oorlog en revolutie op allerlei plattelandsmenschen uitoefenden. Personen, gebeurtenissen en gesprekken zijn fictie. De schrijfster voelde zich, zoo meldt ze in een nawoord, enkel gedrongen de mentaliteit der boeren van toen te schetsen „zooals een haast hoorbare innerlijke stem het haar ingaf en zich zoo terug te verplaatsen in de typisch-bekoorlijke, Russische natuur en het primitieve dorpsleven". Haar boek werd dan ook meer een copieerwerk, een foto-achtige weergave van wat zij in Rusland beleefde, dan een kunstherschepping. Nu heeft het Russische dorpsleven op zich zelf reeds iets zoo typisch en eigenaardigs dat Dora von Regels boek reeds daarom zeer leesbaar is. Zij is thuis in deze dorpswereld en heeft goed om zich

heengezien, al werd haar boek dan ook geen kunstwerk, geen herscheppingsdaad.

Ongetwijfeld hangt de sfeer van Matoeschka Rossia, Moedertje Rusland, over dit boek. Ieder die dit boek ter hand neemt, wapene zich echter met een groote dosis geduld. Lang is het....., het heeft iets van de eindelooze uitgestrektheid der Russische steppen. In de opeenvolging der op elkaar gelijkende scènes heeft het een zekere eenvormigheid: het dorpsleven is elken dag zoo eender, zoo weinig bewogen dat men de meer dan zes honderd bladzijden niet in één adem kan uitlezen.

ENGELSCH

GALSWORTHY (John) OVER THE RIVER. (322) 7/6. William Heinemann Ltd., London.

Al kan Galsworthy niet anders vergeleken worden dan met de grooten onder de romanciers, toch maakt zijn oeuvre dan altijd weer den indruk eenigszins geaffecteerd, iets gekunsteld en zeker te gereserveerd te zijn. Men is geneigd zich af te vragen welk een kracht zijn romans zouden hebben bezeten, welk een bruisend leven er door zou hebben gestormd, indien hij zijn enthousiasme, zijn medegevoel, zijn nobele verontwaardiging, — nu overal bedwongen voelbaar — onbedwongen zich had laten uiten. Is zijn artisticiteit te groot en te fijngevoelig geweest om hem te vergunnen een agressief hervormer en satirist te worden, of bezat hij daartoe te zeer die ingeboren zelfbeheersching, welke typeerend is voor een gentleman van de „upper middle class"? Waarschijnlijk zijn beide wel van invloed geweest. Galsworthy heeft er zich toe bepaald het leven te observeeren vanuit een afstand en vanaf een zekere hoogte. Dit niet in direct contact staan met het leven heeft tot gevolg dat Galsworthy nu reeds een auteur van een vroegere generatie kan genoemd worden. De oudere figuren vooral leven intens in zijn boeken, hen kende hij door persoonlijke ervaring en omgang, hun — nu verouderde opvattingen huldigde hij, — men leze daartoe o.a. het eere-conflict in „Flowering Wilderness". Maar zeker kende hij b.v. niet meer wat men de „modern girl" pleegt te noemen. Het type daarvan in „Over the River", Clare Cherrell, werd niet gecreëerd uit des schrijvers innerlijke levenskennis, zij is geforceerd en mist diepte. Dat zij zich, na van haar man, die een sadist bleek, weggeloopen te zijn, toch aan hem overgeeft, als hij haar later op haar kamer bezoekt, is onaannemelijk. We vermoeden dat Galsworthy, het moderne meisje niet inderdaad kennend, maar verrast door de vrijheden, die het zich veroorlooft, het er nu maar eens dik opgelegd heeft.

Gelukkig is zij niet de hoofdfiguur in den roman. Dit is Dinny Cherrell, een van de weinige vrouwenfiguren, die de auteur met liefde en zorgzaamheid heeft uitgebeeld, en met de klaarblijkelijke bedoeling haar ook den lezer sympathiek te doen zijn. Zij is

de meest complete figuur in deze en de twee voorafgaande romans, werkelijk vrouw, geen idee. Het moet den auteur genoegen gedaan hebben, haar tenslotte toch gelukkig gemaakt te kunnen hebben.

Natuurlijk ontbreekt in „Over the River" niet de sociale critiek; de Galsworthy van „The Silver Box" en „Justice" is aan het woord wanneer de onvermijdelijke „unfairness" van de Divorce Court wordt aangetoond.

Op de techniek van Galsworthy's roman valt niets af te dingen; hij was een geroutineerd en zuiver verteller; in „Over the River" is hij er zelfs in geslaagd volkomen natuurlijk en aannemelijk een nieuwe figuur in te lasschen, met wien Dinny haar, verlaat, geluk vindt. Maar bedenkelijker is zijn moraal. De laatste aarzeling van Dinny Cherell haar liefdesgeluk te grijpen, wordt overwonnen door Clare's verhaal van haar ongeoorloofde liefdesverhouding.

Alleen voor behoorlijk ontwikkelde volwassenen kan dan ook de lezing van „Over the River" zonder gevaar zijn. Zij ook zullen makkelijk de blunders kunnen constateeren, die hij maakt, waar zijn verhaal de Katholieke leer en voorschriften raakt. Blunders, die overigens zoo typeerend en normaal zijn voor niet-Katholieke Britsche auteurs, dat zij geen verwondering meer wekken.

KAYE-SMITH (Sheila) THE PLOUGHMAN'S PROGRESS. (344) 7/6. Cassell and Company Ltd., London.

SHEILA KAYE-SMITH

Zooveel aandacht schenkt Sheila Kaye-Smith aan een bepaalde phase van het hedendaagsche leven, dat haar boek zoowel een sociale studie als een — goed verteld — verhaal kan genoemd worden. Zoo omstandig en grondig bespreekt zij den achteruitgang van den landbouw in Sussex gedurende de laatste negen jaar, dat een landbouw crisis-commissie er bijna alleen maar de noodige cijfers aan zou hebben toe te voegen, om van de betrokken gedeelten een rapport te maken. Maar deze op zich droge, nuchtere gegevens dienen de schrijfster om schrijnend te laten uitkomen hoe de levens van hen, die op het land wonen, er door beïnvloed worden. Hoe zij, die door ingeboren aard aan den grond verbonden zijn, verbijsterd staan tegenover verschijnselen, welke zij niet begrijpen, en die hen steeds meer doen verarmen. Haar sociale studie lost zich op in het levensverhaal van landeigenaars en kleine landbouwers, — verleent het een tragisch perspectief. Een dergelijke verbinding is moeilijk; de kunst van deze romancière heeft haar bevredigend tot stand gebracht. Nergens krijgt de „sociale studie" de overhand op het verhaal. De hoofdpersoon is Fred Sinden, een eenvoudig ploeger, uit een eeuwenoud ge-

slacht van ploegers, die door de tijdsomstandigheden zijn „job" verliest. In zijn persoonlijk geval laat de schrijfster hem niet ten ondergaan, maar in zijn aanvankelijk steeds meer verarmen en houvast verliezen, is het lot van tallooze kleine landbouwers belichaamd.

Een figuur, met klaarblijkelijke liefde door Sheila Kaye-Smith gecreëerd, is de grondeigenaar Jim Parish. Door hem laat zij blijken van haar liefde voor de schoone natuur van Sussex, voor de streek, die gaat verdwijnen, — het land der schilderachtige landbouwersdorpen en eeuwenoude tradities. Jim Parish is de verpersoonlijking van den verdwijnenden stand der „Yeomen", de ruggegraat van Engeland.

Sheila Kaye-Smith schrijft een gematigd realisme dat bijwijlen tintelt van een zekeren laconieken humor; zij verzorgt elk detail zonder dat het groote beeld wordt vervlakt. Bovenal, haar realisme is „pure", hetgeen voor een roman van het land heel wat zeggen wil. Het is moeilijk deze „purity" te handhaven wanneer elk aspect van het leven wordt beschreven; hoe goed de schrijfster er in is geslaagd blijkt het best in de beschrijving der verleidingscène tusschen Fred Sinden's vrouw en hun kostganger. De realiteit wordt niet te kort gedaan, maar elke zinnelijke suggestie ontbreekt; in de latere wroeging der vrouw wordt het kwaad als zoodanig gekarakterizeerd.

„The Ploughman's Progress" is een aanbevolen roman voor volwassenen.

WADDELL (Helen) PETER ABELARD. (304) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

De liefdesverhouding van Abélard en Héloïse trekt nog altijd de onverminderde belangstelling van romanciers — en publiek. Van Helen Waddell's roman is tenminste in eenige maanden tijds de elfde druk verschenen. Haar boek behandelt de periode van 1116 tot 1122, de tijd dus vanaf Abélard's kennismaking met Héloïse tot zijn kluizenaarschap in de wouden bij Troyes.

Het is de schrijfster waarschijnlijk niet romantisch genoeg geweest te laten uitkomen dat het hier eenvoudig een geval betreft van schuldig menschelijk zwakheid. Toch had zij, van deze zienswijze uitgaande, een roman van groote psychologische kracht kunnen schrijven. Daartoe is de tragedie van Abélard, bij wien beroemdheid en trots op eigen — overschatte — talenten tot zoo weinig waakzaamheid verleidde, dat hij zich den wellust overgaf, geweldig en aangrijpend genoeg.

Helen Waddell echter heeft in hem den gepredestineerden minnaar willen zien. Wanneer in het huis van den cynischen kanunnik Gilles de Vannes de eerste ontmoeting plaats heeft tusschen Abélard en Heloïse, weten we dat vanaf dat oogenblik hun lot vaststaat. We leeren Heloïse dan ook niet kennen als begeerige maar filosofische wijsheid. Evenmin blijkt veel van het geweldige

conflict tusschen Goddelijke en menschelijke liefde, dat toch in Abélard moet gewoed hebben.

Toch heeft de schrijfster den denker in haar schildering van Abélard's persoonlijkheid niet geheel verwaarloosd. En de entourage, — het middeleeuwsch Parijs en omgeving — is niet zonder sfeer. Er vaart een onstuimigheid door den roman, die hem tot spannende lectuur maakt. Zij is artiste genoeg ook geweest om de episode der gruwelijke mutilatie van Abélard uiterst sober te behandelen. — Over het geheel toch een roman die sterk voorbehouden moet blijven voor geestelijk goed gerijpten.

KEVERNE (Richard) MENACE. (282) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Wanneer men in een detective roman niet op de eerste plaats litteraire kwaliteiten verlangt, maar spanning, gegrond op een oogenschijnlijk onontwarbaar mysterie, dat zich echter logisch tot een oplossing ontwikkelt, dan heeft Keverne een goed product in dit genre geschreven. Het verhaal der aanslagen op Franklin Parry's leven en alle verwikkelingen, daarvan het gevolg, is boeiend en vlot. Zooals de meeste moderne auteurs van detectiveromans heeft ook Keverne in zijn boek rekening gehouden met de eischen van het realisme, waardoor de — nu eenmaal onvermijdelijke — onwaarschijnlijkheden tot een minimum zijn teruggebracht. Geschikte amusementslectuur voor liefhebbers van dit genre.

DELL (Ethel M.) ZIJN LEVENSGELUK. (285) *f* 1.75 en *f* 2.50. (The desire of his life) Vertaling van Mevr. N. Broese van Groenou. Bruna en Zn., Utrecht.

Een drietal short-stories, die alle drie een andere variatie op het thema „liefde" geven. Echte modeverhalen, zooals er van deze schrijfster reeds tallooze verschenen zijn. Lectuur voor rijpere lezers.

BIRKNER (Friede) OP ZIJN EIGEN VROUW VERLIEFD. (215) *f* 2.— Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Mevr. A Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij. Den Haag.

Op zijn eigen vrouw verliefd of: „hoe uit een leelijke rups een schoone vlinder wordt", of: „hoe de moderne wereld aan uiterlijkheden hangt!"..... Dit zouden nog een paar titels voor dit tamelijke lichtzinnige verhaal kunnen zijn. Het gaat er om dat een man van de wereld niet naar zijn vrouw om kijkt, omdat zij zich niet schminkt en niet modieus kleedt. Er komt dan een neef die haar naar modemagazijnen sleept, haar haren laat verven en zelf een handje uitsteekt om haar wenkbrauwen en gelaatskleur in de vereischte vorm te brengen. Waarom zijn deze boeken ook niet op de brandstapel geworpen? Friede Birkner mag wel heel gauw de intriges van haar romans veranderen want het moderne woord in Duitschland is immers: „Eine deutsche Frau schminkt sich nicht!"

Onder 4 oogen met Antoon Coolen

door AD. SASSEN.

De Peel is 'n land van verborgen rijkdommen, van donkere bodemschatten; 'n ruig-begroeide grond waar de verzonken klokken der volksverbeelding diep in den nacht te hooren zijn.

Een geheimzinnig land; moer-bruin en verpurperd zwart.

De trein glijdt er door heen als een vreemd lichaam; in donkere hoopen ligt links en rechts van de lijn de klot getast.

Aan den rand van de Peel ligt Deurne en daar woont sinds eenigen tijd weer de romanschrijver Antoon Coolen.

Deurne is een rustig plaatsje. Idyllisch en vriendelijk.

Brabantsche dorpen hebben steeds iets van een ingetogen feestelijkheid.

Het is een taai volk dat er woont. Het heeft zijn deel aan het leed der generaliteitslanden zeer ruim gehad. Maar het stalt liever zijn vreugde uit dan zijn pijn.

* * *

De Peel heeft zijn dramatisch chroniqueur gevonden in Antoon Coolen.

Ik heb altijd buitengewoon gehouden van zijn Kinderen van ons Volk en daarna van zijn Goede Moordenaar.

Het eerste zoet-klinkend als een zuivere herders-fluit; primitief-poëtisch bewogen om de elementaire dingen van het menschelijk bestaan; het tweede rul en vaster in de aarde gebeten, alleen te enkelvoudig soms.

Alle twee beluisterd aan het hart der dorpsche wereld. Maar dan herinner ik mij zijn „Donkere Licht"; een zacht-klagende noodhoorn, verlitteratuurd zelfs op enkele plaatsen — maar dat zuiver en onafwijsbaar het door noodlottigen invloeden aangetaste landsche wezen weergaf.

Niemand gelooft nog aan de romantische idylle van den onbezoedelden, ongerept voortlevende landman.

De groote realisten van het land hebben de valsche eenzijdigheid ervan aangetoond.

„Om ieder dorp ligt een donkere zelfkant; het is de duistere kroon van die dicht aan de geschonden glorie dezer aarde wonen."

Ook buiten de kwade invloeden van de stad — hoeveel goede zijn er ook niet? — kent het dorp de zonde.

Maar de quaestie is, dat de invloeden van de groote industrie-stad van moreel-maatschappelijken aard zijn. En als zoodanig is „Het Donkere Licht", in beginsel zeker, een document uit de lijdensgeschiedenis van het moderne verindustrialiseerde plattelandsproletariaat.

Het is bekend dat Antoon Coolen een groote bewondering heeft voor de groote-stadsroman van Herwig. In het Donkere licht heeft hij even het dorp verlaten om er weer spoedig in terug te keeren. Voor goed?

* * *

Antoon Coolen woont in „de Romeyn". Zijn overleden vriend, de historicus H. N. Ouwerling, heeft het laten optrekken in een imitatie-historische stijl.

Het heeft 'n leien dak, trapgevels en binnen groote vertrekken met oud-Brabantsche schouwen, kleine vensters met glas in lood-ruitjes.

De muren zijn wit, het houtwerk van de lambrizeering Brabantsch-rood geverfd. De gang, die het huis deelt, is breed, koel en hoog. Er liggen blauwe plavuizen, waarop uw stappen mat weerklinken. Er is nog een huis in Deurne dat in dienzelfden historischen trant is opgebouwd. Het heeft kennelijk de Romeyn tot voorbeeld gehad.

Zij zijn samen de overblijfsels van den historisch-artistieken smaak die een kenmerk was van het neo-gotieke tijdperk; het slib van een ebbenden romantischen vloed.

Het is avond en wij zitten in het ruime woonvertrek dat een legendarische mate van bewegingsvrijheid verschaft. Of de volstrekte landelijke stilte buiten de oorzaak is of de avondrust in het groote huis, ik weet het niet. Maar wij hebben plaats genomen met de plechtstatigheid die de schaakpartijen van Pastoor Vogels en Rosier van Heyste voorafging. Wij moeten er om lachen, en ik heb gelegenheid eens te meer op te merken hoe buitengewoon goedlachsch de man tegenover mij is. Hij bezit de snelle ontvankelijkheid voor het humoristische en vaak klinkt nog zijn lach, wanneer wij vluchtig en inleidend de gangen en wegen der hedendaagsche muze nagaan.

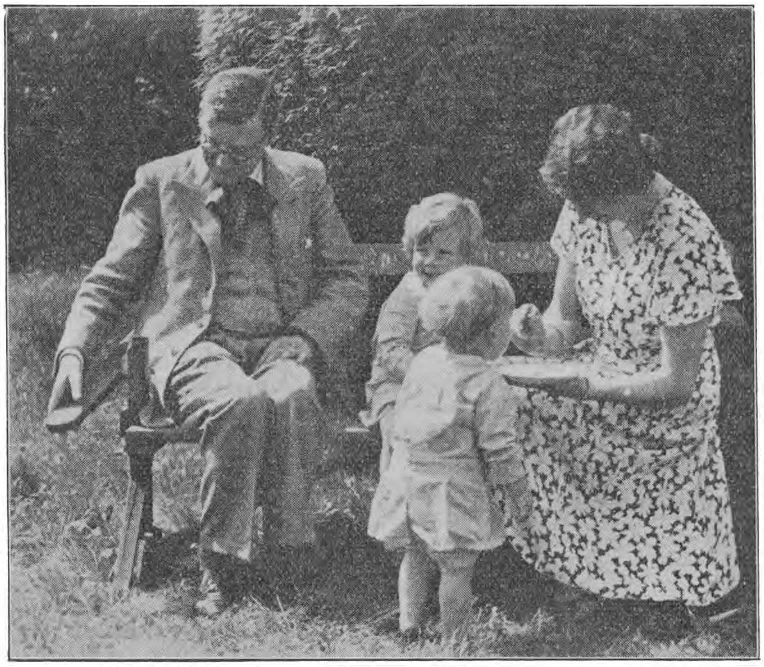

ANTOON COOLEN MET GEZIN

De verblijfplaats, welke een schrijver k i e s t en die dus niet door de eischen van een ander beroep is bepaald, kan informatief zijn. Ik vraag daarom:

— Waarom ging je weer in Deurne wonen?

„Je weet, dat ik van deze streek vandaan ben. Als jongeman van ongeveer drie en twintig jaar ging ik hier weg. Ik was intusschen nog wel telkens voor korte verblijven hier, en altijd dacht ik: als ik mij nog eens vrij kan maken ga ik hier wonen. Om in het land zelf te zijn van de menschen over wie ik tot heden uitsluitend schreef. En eenvoudig omdat ik van dit dorp, van deze streek houd. Toen het oogenblik dat ik mij vrij kon maken — een oogenblik dat ik nauwelijks genoeg zegenen kan, zegt de schrijver vol-zalig en gelukkig — eindelijk gekomen was, kon ik bovendien het huis krijgen waar voor mij de herinneringen liggen aan mijn eerste aanraking met de letterkunde."

Nu komt de bekende vraag: hoe kwàm je tot het schrijven van verhalend proza?

„De samenstellers van „Het Geschenk" zegt Coolen hebben mij dat ook gevraagd. En bij die gelegenheid heb ik die vraag in allen ernst aan mij zelf

gesteld en ze in allen ernst beantwoord. Streuvels gaf me niets meer of minder dan slapelooze nachten: het was voor mij die hoegenaamd niets van litteratuur wist — ik las voordien avonturenromans en spannende jongensboeken — een wònder, in Streuvels' boeken zoo prachtig verbeeld de wereld mijner eigen dorpsomgeving te herkennen. Want tusschen het Vlaamsche en Kempische leven en landschap en tusschen de karaktereologie van den boer van Streuvels en die van den boer dezer streek zijn geen noemenswaardige verschillen. Ik popelde van verlangen: dat óók te kunnen en dat óók te doen. Wijlen Ouwerling heeft dat sterk gestimuleerd. Hij nam me op vele en lange wandelingen mee door de Peel. Uit de oogen kijken, òpmerken, was zijn voortdurende aansporing. En toen hij mijn eerste schetsjes las, stónd hij erop: ik zou over deze menschen schrijven, de boeren en de peelwerkers. Ik heb nog tegengesparteld — o die angst voor het provincialisme! — maar ik ben de volle schoonheid van ons streekeigen gaan zien. Het schrijven van het boek Kinderen van ons Volk is er één groote, hartelijke vreugd om geweest."

— Je hebt dus als beginnend auteur het meest naar Streuvels gekeken. Wat of wie hebben verder je vorming beinvloed? —

„Kunnen we zelf eigenlijk wel precies de invloeden nagaan, die op ons inwerken?"

— Het is een wedervraag en zij karakterizeert de passieve schrijversnatuur die Coolen is. Hij vervolgt: „Ik ben er op uit geweest, het eigen-aardige van de Peel in zijn bevolking, den eigen toon van den hartsslag van het land en van het volk te vinden. Daarom zijn voor mij de dialectische inslag en het met de volksziel zoo nauw verbonden idioom van zoo groot belang. Als ik het aanwend, heb ik de menschen dadelijk en dicht bij me. Als ik voor het idioom, op punten waar je vòèlt dat het essentieel is, een algemeen Nederlandsche aequivalent zoek, dan heb ik het gevoel alsof ik ga vertalen; er is iets minder vertrouwds, ik raak aan woorden die vreemd zijn aan mijn figuren, zoodat deze mij een beetje vervreemd beginnen aan te kijken!

En de verdere omstandigheden die mij beïnvloed kunnen hebben? Geloof je dat men zich dat bewust kan zijn? Ik weet het niet. Behalve de lectuur van Streuvels en de omgang met Ouwerling zijn er nog een heel samenstel van dagelijksche invloeden geweest. Er was het groote heimwee naar het lieve land van den kindertijd, dat je op afstand nog een beetje mooier ziet dan het in zijn werkelijkheid is. Hoe gaat het met schrijven? Ik zag in de latere jaren den brabantschen boerenvertrek, zooals ik dien in mijn jeugd zoo dikwijls gezien had. In Hilversum begon ik dat eigenlijk pas echt prachtig te vinden en ik begon een boek: „De Karavaan trekt". Bij dat boek kwam nog van alles, allerlei verdriet en geluk van menschen, en het verlangen om over een goeien pastoor te vertellen en die te plaatsen in een sfeer, die mij als kind zoo lief was geweest. Zoo is Kinderen van ons Volk misschien wel heelemaal achterstevoren geschreven! Toen het af was, zag ik in mijn dorp de fabrieksmeisjes van Philips uit de Peel naar den trein gaan, en ik las een drieregelig krantenbericht omtrent een zaak voor de Bossche rechtbank: het delict, dat het drama is van Marietje Wijnands uit het Donkere licht."

* * *

— Hoe denk je over Marsmans inzichten in zake de regionale letterkunde? —

Vredelievend, en met het uitsluitend doel zich te weer te stellen luidt het antwoord: „Ik zou, zonder die vraag, niet op Marsman's meening gereageerd hebben, ook al niet, omdat ik d i e inzichten, ondanks het gewicht van Marsman's naam, niet belangrijk vind en ze beschouw als een dier volstrekte vergissingen die knappe menschen ook wel eens begaan. Tijdens mijn omgang met Ouwerling reeds kende ik de schaamte voor het provincialisme. Toen Marsman de kwestie zoo hevig stelde, was ik er lang over heen. Een gedurige herhaling van het typische, dat vrijwel altijd verkleint en zeker nooit vergroot, heeft kans gezien tot een zekere tegen zich innemende populariteit. Als dat Marsman kregel maakt, mij doet het dat ook. Misschien is daar uit de vergissing te verklaren der geringschatting van elke regionale kunst. Maar men

moet toch oppassen voor een voor ingenomenheid, die reeds ziek maakt van de namen der romanfiguren, zoodat men nauwelijks nog leest. De streekgebondenheid en de grondvastheid van een roman zijn allerminst een beletsel voor de weerspiegeling eener algemeene menschelijkheid, integendeel, ze kunnen daaraan als een krachtig voordeel meewerken, omdat de schrijver met zijn figuren de diepe vertrouwdheid eener verwantschap heeft van grond en bloed, hij ziet de groote drijfkrachten en bewegingen van het leven te klaarder in hen.....

„Zij worden nog niet in Purmerend gelezen" zei Marsman. De waarheid ligt eenigszins anders, en juist de regionale roman die deze litteratuur voor Europa zou afsluiten, dringt door in Duitschland, waar men er als een welkome verkwikking op reageert."

Coolen véért op, hij gaat naar een boekenkast, komt met eenige Duitsche romanrecensies terug, en gaat met zijn betoog dadelijk voort: „Na de bespreking van eenige dier regionale Hollandsche auteurs en na de moeilijkheid der vertaling van hun idioom onder het oog te hebben gezien — Coolen leest langzaam voor —: „diese von Boden, Wind und Heide geformte Sprachgestalt", concludeert een artikel in „Der Kunstwart": „verzadigd als wij zijn van de matelooze geestes- en probleemzucht „musz uns Deutschen diese Berührung mit einem starken Volkstum, mit einer in der harten Wirklichkeit des Alltages wurzelnden gesinnungsehrlichkeit willkommen sein". Juist de begrenzing van het regionalisme tot provincialisme, „die gefahrt der Euge" wordt ontkend: „Das Dorf wird zur Welt" schreef het Berliner Tageblatt in een artikel over een der door Marsman gesmade regionale romans. In gemoede, zou „die Gefahr der Euge" in dit goede land, waar men met de kritische neus op elkanders werk zit, niet een klein beetje elders schuilen?

— Wat zijn je gedachten omtrent de roeping en de taak van den katholieken romancier?"

„Ik handel niet naar eenige vooropgezette, geformuleerde gedachten, die ik daaromtrent gevormd zou hebben."

— Je stelt de quaestie dus zoo: „Ik ben katholiek en 'k schrijf romans....?

„Ja, en die spelen in een streek waar bovendien het katholicisme iets vanzelfsprekends is. Dat van zelf sprekende heb ik gemeen met alle menschen hier, ik kan het leven niet van uit een andere gezichtshoek zien en het verklaarbare ervan uit niets anders verklaren. Dit is vrijwel alles wat ik erop antwoorden kan.

— Welke auteurs lees je bij vóórkeur?

„Mijn liefde tot Streuvels is de oudste. Verder lees ik graag Gorki, Dostojevski, de skandinavische litteratuur in Duitsche en Nederlandsche vertalingen.

Ik voel 'n beetje verwantschap met Louis Hémon en Marie le Franc en lees elk nieuw boek van Mauriac met een gevoel van volslagen bewondering voor zóó door-en-door knappe romanschrijfkunst.

Van de Nederlandsche auteurs zijn mij Aart van der Leeuw en Arthur van Schendel, geloof ik, wel het liefst. „De Kleine Rudolf", „Het Fregatschip Johanna Maria" en „Jan Compagnie" zijn boeken waar ik van hóúd.

Ook de vertelkunst van Johan Fabricius bevalt mij uitstekend en ik mag niet vergeten „De Stille Plantage" van Helman.

Verder vind ik den Doolaard prachtig. Ik heb het liefst te doen met auteurs die veel van het leven en zijn gaven houden. Tusschen hen, die met de befaamde vlijmscherpe hersens het leven smaden en het levensbeeld cynisch verminken en hen die het met een groot hart dankbaar beminnen, kies ik, zonder aarzeling, de laatsten. Van de cynici, vooral van de typisch-Hollandsche cynici gruw ik erger dan Marsman het van de regionalisten kan doen.

Een stellige bewondering heb ik ook voor Albert Kuyle, die van ons allemaal zeker wel de kunst van schrijven — echt de kunst van schrijven.... dat wonderlijk-gevoelige taal-hanteeren — het best verstaat.

— Mag ik je vragen: welke andere litteratuur heeft je aandacht? Welke bronnenstudie maak je b.v. naar aanleiding van je boek over Jeroen Bosch.

„Ik ga een beetje opzij voor de allure van die vraag", is het zeer bescheiden antwoord. „Als ik de bijbel, de heiligenlevens het kerkelijk lexicon

en de apocriefe evangeliën noem..... wat klinkt dat dan gewichtig voor mijn bescheiden grasduinerij, die me tot bron en inspiratie is voor een aantal eenvoudige legenden van meest kerkelijke heiligen, die ik bezig ben te schrijven en die in 't voorjaar gebundeld zullen uitkomen. Jeroen Bosch geeft een heele studie van litteratuur rond Bosch en zijn tijd en de algemeene geschiedenis der Nederlanden in de vijftiende eeuw. Als ik het maar klaar krijg!

— Hoe vind je Timmermans' Pieter Breughel?

„Prachtig! Maar geen voorbeeld voor mijn boek. De groote, fijne en bloeiende charme van Pieter Breughel is de reuk, de geur van Timmermans en het wonder zelf der naïeveteit zijner bewondering. Ik zal pogen tot meer objectiveering van mijn figuur te komen en hare verklaring uit dat bijna ondoorgrondelijke herfsttij der middeleeuwen, waarvan de levensspanningen mij nog heel wat zwaarder en grootscher lijken dan die van onzen tijd. Maar, nog eens, ik houd rekening met de mogelijkheid dat ik het op moet geven!"

* * *

Bemediteerend als zijn stijl en visie werd dit gesprek van vraag en antwoord.

Ik denk aan de legenden „Isidoor van de Boeien" en „Christophoor" die Antoon Coolen in „de Gemeenschap" heeft geschreven.

En ik weet weer op hetzelfde oogenblik hoe dat proza mij het uitzicht opende op de mogelijkheden eener meerzijdige en zich zelf vernieuwende ontwikkeling.

Het leven staat niet stil, óók niet in dit huis; het huis van den convulsieven droom der verbeelding.

* * *

Wij drinken peinzend onze wachtende glazen leeg...

Het is zéér stil.

---

boeken - schouw

WALLACE (Edgar) DE GEVEDERDE SLANG. (240) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van A. E. C. Vuerhard-Berkhout. Bruna en Zn., Utrecht.

„Gucumatz, de gevederde slang der Azteken".... men moet Wallace heeten om van dit gegeven een boek van 240 bladzijden te schrijven, dat van a tot z in spanning houdt. De gevederde slang, het symbool, dat schrik en angst brengt voor alle misdadigers, die er mee te maken hebben is het naamkaartje van iemand, die door eenige schurken benadeeld werd. Zijn groot verstand heeft hem volgens de verslaggever van „The Star" tot de volmaakte misdadiger gemaakt. Treinlectuur voor volwassenen.

SINCLAIR (F. de) RARE DINGEN OP DEN LEEUWENBURG. (269) *f* 2.90 en *f* 3.90. Een wonderlijke geschiedenis. Bruna en Zn., Utrecht.

Wil de schrijver met deze wonderlijke geschiedenis op sarcastische wijze tegemoet komen aan de zucht van het publiek naar sensatie-lectuur en detective-verhalen? Wij weten het niet, maar heel de opzet van dit verhaal brengt ons deze vraag in de pen. De vreemde dingen welke op den Leeuwenburg geschieden als diefstallen, ongewenschte bezoekers en vooral de eigenaardige houding van het nichtje worden door Sinclair op zijn bekende humoristische wijze beschreven. Zoo geslaagd als zijn vorige boek kunnen wij dit niet vinden, maar het behoort toch tot de echt gezonde ontspanningslectuur voor iedereen.

De stille grootheid van Edouard Estaunié

door DR. B. H. BOEREBACH. II

Welnu, voldoen Mauriac's boeken geheel aan de eischen die men een roman stellen kan, Estaunié's romans zijn in dit opzicht volkomen gelijkwaardig. Het zijn vrijwel alle, romans van een weergalooze vindingrijkheid, vernuft en zekerheid van uitvoering. Het zijn al naar het standpunt, waarop men zich wil plaatsen, en in volkomen gelijke mate, avonturen-, zeden-, karakter- of psychologische romans. De gebeurtenissen volgen elkaar overtalrijk op, verdringen elkaar, de een dramatischer dan de andere, ontrollen zich voor ons oog met die onverzoenlijke en ontstellende logica, waarvan deze schrijver het geheim bezit. Milieu's schakelen zich aan milieu's, maatschappelijke, zedelijke of geestelijke milieu's, Parijsche of provinciale milieu's, in de bontste schakeering, maar alle met die soberheid en zekerheid van penseel afgeschilderd, die den waren meester kenmerken. En vooral waar het betreft de uitbeelding van den hoogeren en intellectueelen provincialen middenstand, doen diepte en nauwgezetheid van teekening dikwijls aan Balzac zelf denken. Nog in een ander opzicht herinnert hij aan Balzac. Beiden leggen een uitgesproken voorliefde aan den dag voor integrale, geheele karakters; karakters, gedreven door edele passie's, indrukwekkend door hun relief en hun kleur of wel hun antipoden: de karakters van hen, die werden tot geniepige, verdorven, sluwe en gecompliceerde wezens, geoefend in geduld en veinzerij. En dat men den naam van Estaunié kan noemen naast dien van Balzac, is voorwaar geen geringe lof. Overigens gaat deze schrijver het kader van een discipel ver te buiten, door wat hij kostbaars en oorspronkelijks aan de scheppingen van zijn meester toevoegde. En hier kom ik nogmaals te spreken over de visie, die obsessie, welke hij had van het mysterie, dat in het diepst van ons wezen verborgen ligt. Een geheim, dat onze ware natuur in zich vervat houdt, dat de ziel is van onze ziel en dat de conventie's van het maatschappelijk leven ons soms wel verplichten te maskeeren of te onderdrukken — hierin ligt veel analogie met de Bergsoniaansche theorie van het dubbele-ik — maar dat zich onvermijdelijk en onverwachts eenmaal zal baanbreken in ons persoonlijk leven, om dien dag het teere weefsel van schijn, illusie en leugen te verscheuren en — tot ons geluk of ongeluk — ons leven en de ons omringende levens volkomen onderstboven te keeren. Dit bij voortduring op heftige wijze gevoelde contrast tusschen schijn en werkelijkheid, oppervlakte en diepte, maatschappelijke omstandigheden en omstandigheden van inwendig leven werd tot het centrale thema van het gevoels- en gedachtenleven van Estaunié; het werd tot het principe en de bron

van zijn aangrijpende dramatiek. En wat kan er dramatischer en tragischer zijn, wat rijker aan verrassingen en „coups de théatre", dan dat onverwacht ineengrijpen van twee orden van gebeurtenissen, die inschijn van elkaar onafhankelijk, inwaarheid toch innig-verbonden waren? En wat is er ontroerender en in den zedelijken zin van het woord, p o ë t i s c h e r, dan die afgronden, die zich plotseling openen onder een schijnbaar onwankelbaarhecht bestaan; wat angstwekkender dan die schrikbarende perspectieven, die zich als in een bliksemflits aan ons oog vertoonen achter den geruststellenden gevel der maatschappelijke verhoudingen; wat pathetischer dan die onstuimig-woelende gevoelens, die zich ophoopen, achter het banale masker van vooroordeelen en welvoeglijkheden, klaar, dit op het meest onverwachte oogenblik met onweerstaanbaar geweld te verbreken. Als, zooals ik geloof, een zekere persoonlijke, ééne en diepgaande visie op de werkelijkheid van het leven voldoende is om den schrijver tot kunstenaar te wijden, verdient niemand méér dan Edouard Estaunié dien naam, zulks ondanks het wat gespannene en te kunstmatige, dat sommige zijner scheppingen aankleeft.

De visie van dezen schrijver is dusdanig, dat hoe rijk zij ook aan esthetische mogelijkheden is, zij hem er noodzakelijkerwijze toe brengen zal de grenzen van de kunst qua talis te buiten te gaan. Want in deze dualiteit van schijn en werkelijkheid, van uitwendig leven en zielsbewegen, liggen zijn arme menschelijke figuren als in een bankschroef bekneld. Zoolang zij gevangenen zijn van hun zielsmysterie, lijden zij onder hun leugen en hun onverbreekbare eenzaamheid. Zoodra zij in hun ware gedaante tegenover elkaar staan, is het gewoonlijk om elkaar te verscheuren en te kwellen.

Sinds het begin van zijn werk, ziet men den schrijver dan ook volgens de wetten van een geheime, maar onverstoorbare logica voortschrijden naar dat grootste aller problemen van deze wereld, het lijdensprobleem om zijn oorzaken, zijn beteekenis en zijn waarde na te gaan. Deze opgang naar het lijdensprobleem kent zijn hindernissen, zijn momenten van stilstand en zijn omwegen. Langen tijd ook heeft hij weerstand geboden aan de bekoring van een besluit te trekken, zich er toe bepalende de werkelijke, diepere drijfveeren van de menschelijke tragedie na te speuren. Maar vanaf zijn roman: L a V i e S e c r è t e, in het volle bezit van zijn schrijverstalenten, in de vrede van zijn tot evenwicht gekomen zieleleven, in het volle besef van zijn gewetensplichten en gekomen tot die rijpheid van gedachtenleven, welke zich niet meer vergenoegt met een louter zien of zelfs een begrijpen, tracht hij dan de feiten in verband te brengen met het doel van het menschelijk bestaan en den zin van het leven. Wij zien, hoe de vrucht van persoonlijke meditatie nauwer en nauwer verbonden raakt met de materie van zijn kunst en het spel van zijn scheppende verbeel-

ding. Deze innige samenvloeiing van subject en object, deze fusie van auteurs en werk, bereikt haar hoogtepunt in L' A p p e l d e l a R o u t e.

Ik zal hier niet in bijzonderheden treden betreffende dit voorname kunstwerk, dat, hoewel uiterst gecompliceerd, nergens duister wordt. Ik zal er mij mee tevreden stellen een oogenblik te verwijlen bij den handigen kunstgreep, waartoe de schrijver zijn toevlucht neemt om onze belangstellende nieuwsgierigheid tot het eind toe gaande te houden, terwijl hij tegelijk onze verstandelijke eischen ten volle te bevredigen vermag. Hij voert drie vrienden ten tooneele, die elkaar voor de eerste maal sinds den wereldoorlog ontmoeten en die na de eerste vriendschapsontboezemingen aan het philosopheeren gaan. Waarover zouden drie mannen, die èn acteurs èn toeschouwers van dit drama waren, anders spreken, dan over het menschelijk lijden en de raadsels, waarvoor dit lijden hart en geest bij voortduring stelt? Door ervaring en overweging alle drie ten volle overtuigd van de algemeenheid van het lijden en zijn noodzaak, in vrede en oorlog, ondervragen zij elkaar angstig-nieuwsgierig over den zin en de draagwijdte daarvan.

Geen hunner toont zich bereid in navolging van moderne liberale geesten stilzwijgend aan een machtig feit als het lijdensbestaan voorbij te gaan, geen hunner ook is voornemens de struisvogelpolitiek van het socialisme ten opzichte van het lijdensprobleem toe te passen en te doen, alsof het lijden geen integreerend deel van het menschelijk en maatschappelijk leven zou uitmaken. Ieder hunner erkent volmondig het bestaan van het lijden, maar voor den een is het een ergernis voor het wel-willend geweten, voor den tweeden een onoplosbaar geheim en beiden zijn in opstand tegen de wreedheid van het menschenlot en weigeren het te aanvaarden, terwijl de derde de rechtvaardiging ervan zoekt, deels in de gevaren, waarvan het lijden ons afhoudt, deels in de nieuwe energieën, welke het in ons wekt, deels in de loutering, welke het onze zielen doet ondergaan. Van de abstracte discussie gaan zij alle drie over naar een concreet voorbeeld en door een wonderbaarlijke schikking blijken zij nu allen getuigen te zijn geweest van verschillende episodes uit eenzelfde drama, zoodat hun drie verhalen zich aaneenrijgen en elkaar vervolmaken als de samenstellende deelen van een puzzle. Het gevolg daarvan is, dat ten slotte het drama zelf niet alleen tot in zijn uiterste diepten verlicht zal worden, maar dat zich tevens een geheel onverwachte conclusie met een verblindende klaarte aan de oogen van de drie vrienden zal voordoen. Deze conclusie wordt geformuleerd door een priester, geen priester-rhetor, zooals wij dien soms hinderlijk ontmoeten in Bourget's romans, maar een priester, die zijn rol en zijn aandeel in het drama had en die, wat meer is, geheel gekneusd en verscheurd daaruit heenging; met andere woorden een persoon, een mensch, die het dubbele recht en het dubbele gezag heeft om een les uit de beleefde ramp te trekken.

Men zal begrepen hebben, hoe moeilijk het is in deze romans den schrijver zelf te verrassen, al is de bekoring om bepaalde personen met zijn persoon te identificeeren immer sterk.

Als de criticus Charpentier van het subjectivisme van Estaunié spreekt, moet men hem goed begrijpen. Het subjectieve voor ons, is Amiel in zijn „Dagboek", Rousseau in zijn „Belijdenissen" of Maurice Barrès in zijn dezer dagen gepubliceerde „Cahiers". In zichzelf gekeerd, zien zij de wereld slechts door het prisma van hun eigen-ik en menigmaal zien zij slechts zichzelf, meenend de wereld te zien. Deze vorm van subjectivisme zal men in Estaunié's werken vergeefs zoeken. Er is in zijn werk ook geen spoor van dat innig welbehagen met eigen persoon, van die vèrgaande zelfingenomenheid, die zooveel na-oorlogswerk kenmerkt. Hij is slechts subjectief, voor zoover hij tracht de menschelijke waarheid in zichzelf te vinden, diep overtuigd als hij is van de onoverbrugbare eenzaamheid der zielen. „On ne connaît jamais autrui!" deze roep gaat door geheel zijn werk, want de absolute eenzaamheid, waarvan hij bij voortduring spreekt, is het onoverkomelijk isolement, waartoe een ieder onzer volgens zijn wezen gedoemd zou zijn.

Onnoodig te zeggen, de diepe bitterheid, die in dit werk op menige plaats tot uiting komt en de soms wanhopige droefheid, die voortspruit uit deze opvatting van onze eenzaamheid. De uiterste schroomvalligheid, waarmee hij er immer voor gewaakt heeft, ons zijn smart te verbergen, verbiedt ons de grenzen, die hij zelf getrokken heeft, te overschrijden. Het zij voldoende nog eens te zeggen, dat het probleem van de gemeenschap der zielen, aan de basis ligt niet alleen van zijn psychologische opvattingen, maar ook van zijn metaphysische ideeën. En hoewel hij dit probleem slechts eenmaal direct aan de orde stelde, zooals wij zagen, ontdekt de lezer overal oude sporen van deze kwellende bekommernis. In dit opzicht is de roman: L'Ascension de M. Baslèvre, wel het meest beteekenisvolle boek, want hier ging de schrijver het verst in zijn confidenties en sprak hij ons tevens van zijn stil-gevoede verwachtingen.

* * *

De sleutels van Estaunié's kunst liggen dus wel diep verborgen. En deze verscholenheid treft ons te meer, omdat niets in den uiterlijken vorm, in den stijl en in den bouw van dit werk, in zijn duidelijk-uitgesproken philosophie, den lezer een directen indruk van moeilijkheid of complicatie geeft. Men heeft zelfs gelijk, wanneer men beweert, dat er in Estaunié veel van den realist is. Maar andermaal moet men hier goed verstaan. Dit woord heeft slechts beteekenis, als men zich te binnen brengt, dat er voor hem — en daarin is hij absoluut Katholiek — een diep en essentieel verband bestaat tusschen het geestelijke en het tijdelijke leven.

En dit verband komt evenzeer in zijn laatsten roman: M a d a m e C l a p a i n — waarin velen slechts den intrigue-roman, den avonturen-roman zagen — als in zijn voorgaande werken tot uiting. In M a d a m e C l a p a i n gaat de schrijver ook uit van het persoonlijk omhulsel, van het geheel uiterlijke beeld, dat ieder wezen van zichzelf aan de buitenwereld te zien geeft. Maar langzamerhand ondergaat dit beeld een transsubstantiatie: het houdt op d o o r z i c h z e l f te bestaan, en het wordt tot den drager van het onzichtbare, tot het symbool van een onzichtbare zielewereld. Dit laatste is voor den schrijver niet alleen waar voor levende personen; ook de werkelijkheid van den tijd en van de ziellooze wereld heeft Estaunié geprobeerd te vatten, zij het soms op weinig overtuigende wijze, als in: L e s C h o s e s v o i e n t.

Katherine Mansfield heeft in haar b r i e v e n gezegd, dat de groote smart van deze wereld is, „dat men nimmer het bal masqué kan verlaten". De grootste waarde van Estaunié ligt voor mij juist dàarin: met ononderbroken, heldhaftige en heldhaftig volgehouden inspanning heeft Estaunié zich altijd gegeven aan de verscheuring van dit bedrieglijk masker. En het is niet uit behoefte aan schilderachtigheid, dat hij zijn helden in de provincie zocht, het is alleen, omdat juist daar de levensomstandigheden het masker hechter en dikker en nauwsluitender maken dan in de grootstad.

Wij zien, hoe dit realisme volkomen verschillend is van wat men gewoonlijk door dien term verstaat. De progressieve greep van de schrijvershand om het gelaat van zijn personen, die niet aflaat, vóór het masker afgerukt is, gaat niet zonder verteedering voor hun ontsluierd ongeluk. Naarmate de held duidelijker en waarachtiger voor ons oog verschijnt, groeit de liefde van den schrijver voor den ongelukkige aan, want zooals zijn helden, mat en peilde de schrijver de ijdelheid van het aardsche leven. Zoo begrepen, is hij voor ons niet meer de gevoellooze schrijver, die zooals velen beweren hardvochtig anderer leed voor ieders oog ontbloot, maar een diep-vallend wezen, wiens liefdadige gevoelens niet uitgaan naar het vleeschelijk wezen alleen, maar tot de ziel vooral, die het ongelukkige lichaam omhult.

* * *

Het is naar aanleiding van romans als die van Estaunié, dat men de neiging gevoelt het oude classieke criterium weer op te nemen, volgens hetwelk een werk goed is, wanneer het de ziel tot verhevener gevoelens brengt; een criterium, dat werd losgelaten sinds men terecht een onderscheid maakte tusschen „stichting" en waarheid..... Het is na lezing van romans als die van dezen schrijver, dat men als Pascal er behoefte aan voelt zijn vreugde uit te spreken een m e n s c h te hebben gevonden, terwijl men een schrijver verwachtte.

Want vrijwel alle latere romans van Estaunié zijn uitzonderlijk geslaagd; zij zijn de rijpe, voldragen vrucht, het harmonieuze,

evenwichtige product van een dubbel, onvermoeid pogen van den schrijver en den mensch: van den schrijver om immer voort te schrijden in zijn kunst, en van den mensch om zijn rustpunt te vinden in de eeuwige Waarheid.

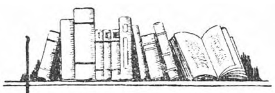

boeken - schouw

GOODCHILD (George) MUSHALONG. (248) *f* 1.90. Geautoriseerde vertaling uit het Engelsch van H. Overakker. Bruna & Zn., Utrecht.

Er klinkt in dit verhaal een helderder toon dan in de overige boeken van deze schrijver. Wel geeft hij ook hier de geschiedenis van een groote misdaad maar de omgeving, waarin hij zijn vertelling plaatst n.l. het hooge Noorden van Alaska en de held Mushalong, die een jong meisje, volgens de opdracht van haar stervende vader veilig thuis brengt, zijn van een beter soort dan in zijn vorige boeken. Over het geheel echte ontspanningslectuur voor een donkere winteravond.

LAMBRECHTS (Floran) KREKELKEN. (139) Mulder, Gouda.

Een wel wat al te simpel opgevatte geschiedenis van twee heidekinderen, die in hun poëtische uitingen van gedachten te teêr en naïef aandoen. Door de eenzaamheid tot elkaar gedreven, geven zij zich aan elkander. De woorden van de H. H. Kerkvaders over de liefde op aarde worden te lichtvaardig opgevat en deze overtreding van Gods geboden wordt door de gunstige oplossing van het geval bijna aangeprezen. Jammer, want èn de uitgave met de zeer bijzondere druk en illustraties èn de beeldspraak van den schrijver zijn mooi; 't is te betreuren dat de inhoud daar niet zoo geheel mee strookt.

SCHOBERT (H.) DE DIAMANTEN VAN DE HERTOGIN. (245) *f* 1.60 en *f* 2.25. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

'n Verblindende titel!..... 'n titel, waar de romantiek duimendik opligt..... waarvan jonge meisjes van 30 jaar terug zouden droomen...... 'n titel, die 'n roman verbergt waarin prinsen en hertogen, prinsessen en hertoginnen elkander „bejijen en bejouen" en dat zelfs doen tegen sommige bevoorrechten hunner nederige hofhouding! Stel u voor!..... de diamanten van de hertogin zijn intusschen zoek geraakt en brengen volgens een oude legende dood en verderf aan allen, die er mee in aanraking komen. Allerlei verschrikkelijke gebeurtenissen, waaronder ook een lichtzinnige zelfmoord uit eergevoel, dikken de zoete romantiek van dit romannetje aan. Het valt niet mee in zulke hooge kringen te converseeren! Voorbehouden.

SCHOBERT (Hedw.) DWALENDE MENSCHEN. (233) Vert. door Jacq.ne Nahuys-Duvivier. Swartsenburg, Zeist.

Dit is een der nummers uit de serie „Populaire romans voor de vrouw". Populair is het boekje wel, maar het is populariteit van de slechte soort. Een oppervlakkig, moreel aanvechtbaar kioskromannetje, zooals er honderden verspreid en gelezen worden. De vertaling van dergelijk werk heeft niet den minsten zin en het is onmogelijk zijn tijd op zinloozer wijze dood te slaan dan door zich te verdiepen in de lotgevallen dezer „dwalende menschen". Wij eischen „voor de Vrouw" belangrijker en gezonder lectuur dan de verhalen van Hedwig Schobert.

I. Een roman door „geesten" gedicteerd.

De Engelsche rechtbank, zoo bericht een litterair blad, zal zich moeten uitspreken over een eigenaardig geval, rijk aan gevolgen en mogelijke verwikkelingen: heeft een spiritistisch medium het recht een artikel, of zelfs een boek te schrijver. en te publiceeren o p n a a m v a n e e n o v e r l e d e n a u t e u r, wiens „geest" het artikel of boek zoogenaamd zou gedicteerd hebben? Het gaat hier over Edgar Wallace. Na diens dood hebben meerdere mediums beweerd met hem in relatie te staan. Zijn „geest" zou een jonge dame, die tot nu toe zich nooit met litteratuur had beziggehouden, een nieuwen politie-roman gedicteerd hebben.

De familie van Wallace heeft geprotesteerd tegen dezen „Unfug".

II. Het schoolboek in Rusland.

Dit jaar heeft men in Rusland het „eenheidsboek" op de lagere school ingevoerd. Met 1 September moesten er 45 millioen exemplaren, met 77 verschillende titels, gereed liggen voor de beginnende klassen. De grootste moeilijkheid was de verzending der boeken door het uitgestrekte rijk. Hierboven plaatsen wij een foto van de omslag van het A. B. C.-boekje, waaruit alle Russische kinderen voortaan leeren lezen.

III. Vrees voor de Biecht.

De Parijsche Abbé Mugnier heeft veel vrienden onder de schrijvers en artisten en heeft reeds menigeen tot het Katholicisme bekeerd. Hij verkeert vaak, zegt de „Nouvelles Littéraires", met een mondain romanschrijver, die neiging tot het katholicisme toont, maar terugschrikt voor de biecht.

„Voyons, mon ami", zegt de Abbé, „dans vos romans vous n'avez cessé de raconter vos propres aventures; quel est le confesseur qui vous demandera plus de précision que vous en donnez au lecteur anonyme?"

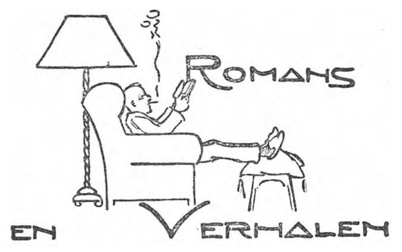

PUTMAN Willem) VADER EN IK. (237) Nijgh & van Ditmar, 1933.

Er is zich in Vlaanderen een romantraditie aan het vormen die voorbeeldig wordt voor Noord-Nederland. Een drietal als de schrijvers Maurice Roelants, Gerard Walschap en Willem Putman bezit Noord-Nederland in de verte niet. Willem Putman, de nieuwste der drie, is niet de minste dezer. Hij heeft met „Vader en Ik" een roman geschreven van beklemmende beangstiging, een roman, die als geen andere in Nederland, het zondebesef, het gevoel van den druk der zonde beschrijft met zware, pijnigende realistiek. Constateeren en betreuren wij allereerst dat Putman zich in het uitbeelden van grove erotiek nauwelijks een grens stelt en zoodoende een boek heeft geschreven, dat enkel door e r v a r e n en g e w e n d e lezers straffeloos kan gelezen worden, hoewel de gedachte aan pornografie verre moet blijven. De eigenlijke „ideologie" van het boek is zuiver. Wie zal ontkennen dat er veel Carlos de Roovers zijn? De obsessie van den hartstocht, de misleidende glans der zonde, de macht van het kwaad tegenover de schijnbare onmacht van het goede, in één woord, heel de psychische verbijstering van een zwak Christen — zooals er helaas! duizenden en duizenden leven — onder de verlokking der zinnelijkheid, is hier beschreven met een kracht en een diepte als in geen ander Nederlandsch boek. Het tempo is wellicht te gehaast, de levensfasen zijn te vlug en te kort, te sprongsgewijze behandeld, en de ontstellende scène op Pinksterdag is van een te onmenschelijke wreedheid. Geheel het boek staat te sterk onder den druk der zonde, die voor Putman werkelijk zonde blijft, maar dit eenmaal aangenomen, welk een poëtische kracht, welk een zuivere levensvizie en menschkundige onberekenbaarheid in den schrijver dezer aangrijpende tafreelen. Hier is een volkomen gemis aan typische Vlaamschigheden, daarvoor echter heerscht er een bloedende menschelijkheid die van alle tijden en plaatsen is. Wel is er een gemis aan positieve godsdienstige levenswaarde: het is den schrijver niet gelukt, tenzij negatief, de geloofskracht in beeld te brengen. Dit ligt blijkbaar buiten zijn vermogen. Maar de donkere zwaarte van den zielenood heeft hij verhaald op treffende wijze. Een boek, dat litterair tot de beste in Nederland behoort en doctrinair zuiver is, maar wegens zijn onverheeld realisme een gevaar voor velen blijft.

SELLEGER-ELOUT (J. M.) RUTH TEILING. (280) *f* 2.50 en *f* 3.25. „Servire" Den Haag, 1933.

Dit boek over een simpel H. B. S.-meisje is er een dat er wezen mag. Er zijn reeds vaak verhalen over een dergelijk gegeven geschreven, maar gewoonlijk komen ze niet boven de gewone copi-

eerlust uit. De schrijvers of schrijfsters weten zoo goed als nooit hun stof uit de sfeer van onbeduidend realisme te heffen. In dit boek echter gebeurt dit wel. Mevrouw Selleger-Elout heeft hier een type geschapen, dat werkelijk leeft en ons interesseert: deze vreemde Ruth Elout bezielt en doorademt het boek en vult 't met leven. Haar eigenaardige gevoels- en belangenwereld krijgt een diepere beteekenis door de scherpziende en fijne kunst der schrijfster. Dit vrij pretentielooze boek behoort ongetwijfeld tot de allerbeste die er over dergelijke onderwerpen geschreven zijn, en tot de beste producten der litteratuur. Er zijn zwakkere momenten in. De bloemen-Opa, Til en Karel zijn heel wat minder overtuigend dan de andere figuren. Maar het kleinburgerlijk huishoudentje van Pa, Ma en Ruth is beschreven op een wijze, die in Holland niet zoo heel gewoon is. De schrijfster heeft inderdaad standing. Wat er omgaat in kinderen, die uit een volstrekt onreligieus milieu stammen en hun gemis aan eeuwigheids- en zielswaarden moeten vergoeden met wat drankbestrijdings- of vredespropaganda, is hier met helderziende gevoeligheid en juistheid weergegeven. Vooral de eerste helft van het boek — in de tweede zijn inzinkingen — is bijzonder goed. Een werk van bescheiden allure, maar dat zijn weg zal vinden.

ZWEIG (Arnold) DE VRIENDT KEERT WEER. Roman. Vert. door Nico Rost. [296] Querido, Amsterdam, 1933.

Arnold Zweig heeft met dit werk een roman van het moderne Palestina geschreven en daarin de laatste lotgevallen van den dichter Jacob Israël de Haan als hoofdmotief verwerkt. De Haan ging als liberaal Zionist naar Jeruzalem, bekeerde daar tot het strenge orthodoxe Judaïsme en werd er vermoord. Zweig voert in „De Vriendt" vrijwel den historischen de Haan ten tooneele, — ondanks het nawoord —, den gefolterde door zijn Godsbehoefte en zijn homosexueele hartsocht. Het oproer der Arabieren van eenige jaren later heeft hij met de Haan's dood tot èèn romangeheel verbonden.

Het is een eigenaardig boek. Nederlanders zullen moeilijk de noodige distantie bewaren om dit boek als roman te genieten: men leest het onvermijdelijk als geschiedenis. Het voornaamste interesse valt voor ons haast noodzakelijk op het historische en documentaire: het boek biedt een goed overzicht van de Palestijnsche toestanden en beschrijft in krachtige plastiek klimaat en uitzicht van dit dorre land, dat eens van melk en honing overvloeide. Zweig heeft zijn roman goed geconstrueerd, hoewel de causale verbinding van de Vriendts dood en het uitbrekende oproer wat zwak is. De Joodsche sfeer in de kringen der orthodoxen, hun oud-Bijbelsch vertrouwen en verlangen, hun blind Godsgeloof is een der sterkste zijden van den roman. De Vriendts vreemde hartstocht eischt eenig voorbehoud: ontwikkelde lezers zal het niet ergeren.

LIE (Jonas) FASTE FORLAND. Vert. uit het Noorsch door J. Bellens (251) „Die Poorte", Leuven.

Het Leuvensche Boekengilde „Die Poorte" heeft reeds eenige goede vertalingen naast oorspronkelijke werkjes uitgegeven. Ook de vertaling van Jonas Lie, den Noorschen schrijver van vòor en na 1900, is een goede keuze. „Faste Forland" is een dier zeer goede Noorsche romans die spelen in een havenstadje met de bekende ensceneering. Het is het verhaal van den typischen „fantast", die allen en toch niemand bedriegt, die, grenzenloos lichtzinnig, een heele stad meesleurt in zijn bekoorlijke speculaties en toch een eerlijk, zelfs hoogstrevend man blijft. Dit psychische raadsel heeft Lie met meesterhand beschreven. Vooral zijn dialoog is bewonderenswaardig. Een aardig boekje.

HAGALIN (G. G.) STORMEN. Vertaling uit het Yslandsch van Dr. A. C. Kersbergen. (102) Servire, Den Haag.

In „Stormen" is verwerkt een oude overlevering, die Hagalin in zijn jeugd heeft hooren vertellen. Hagalin's ouders woonden op een hoeve, aan de noordwestkust van Ysland, niet ver van de plaats, waar het verhaal van de broers van Nesholar speelt. De liefdestragedie van het meisje Hervör en haar beide minnaars wordt beschreven in een proza van korte, hoekige zinnen van diep dringende suggestiviteit. De mentaliteit der uitgebeelde karakters is ons vreemd, toch weet de auteur haar aannemelijk te maken, door te laten uitkomen, hoe factoren, van angst, bijgeloof en bar klimaat hun psychologischen en triesten invloed op de hoofdpersonen oefenen. De novelle lijkt ons een karakteristiek specimen der moderne Yslandsche litteratuur, die haar voornaamste stoffen put uit de mondelinge overleveringen.

BARR MAVITY (Nancy) STILLE GETUIGEN. (286) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. vert. van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Een wat langdradig detective-verhaal met een verrassende ontknooping. Voor volwassenen niet af te keuren.

GEERTS (Dr. J. W. J.) M. S. C. DE DIENENDE PAEDAGOGIEK. 2 dln. Analytisch Overzicht (440 + 360 + 35 blz.) *f* 10.50 en *f* 12.50. Romen en Zonen, Roermond.

Uii het feit, dat P. Geerts op zich genomen had, om deugdpaedagogiek te doceeren en hierbij to! de ontdekking kwam dat deze wetenschap niet bestaat, hebben deze twee dikke deelen hun oorsprong te danken. De Paedagogiek moet weer in haar stelling van dienares teruggedrongen worden. Of men het met P. Geerts eens is of niet, in ieder geval kan men veel van hem leeren, al zijn de uitweidingen soms wel wat lang (gevolg van hun rhetorische herkomst?) Hij dwingt de beroepsopvoedkundigen zich van hun stelling rekenschap af te leggen en omdat de paedagogiek wel wat onberaden op vreemd terrein gegraasd heeft, zal er ook wel eens nauwkeuriger afbakening van ieders bezit uit voortkomen. Bestaat er een deugdpaedagogiek dan kan ze noch identiek zijn met de zedeleer der bijzondere deugden noch met de oefeningsleer voor het verkrijgen der deugden: daarin moet, dunkt mij, iedereen P. Geerts gelijk geven. Een zwak geval is het, dat de schrijver gedwongen wordt een nieuwe wetenschap uit te vinden nl. de genetiek, waarvan alle kwesties in de tot nu toe gangbare paedagogiek behandeld worden, en die als bijzondere wetenschap door niemand beoefend wordt. Zou er misschien niet een voor P. G. verborgen natuurnoodzakelijk verband bestaan tusschen wat hij genetiek en paedagogiek neemt, dat de ineensmelting dezer wetenschappen rechtvaardigt, omdat ze maar twee onzelfstandige loten zijn van één zelfstandig begrip?

HANS (D.) THORBECKE. (284) *f* 4.75 en *f* 5.90. Leopold, Den Haag.
Dit boek is, geloof ik, een eerste pogen tot een volledig levensverhaal van dezen grooten geleerde en staatsman. Aan de hand van Thorbecke's brieven aan Groen van Prinsterer en aan zijn ouders, en de herinneringen en officieele bescheiden tezamen, weet de schrijver, die journalist is, vlot te vertellen over Thorbecke's jeugd, studies, professoraat en huiselijk leven. Interessant is het gedeelte over de jaren, toen Thorbecke aan de Leidsche universiteit was en spannend en goed doorvoeld beschreven is de Aprilbeweging. Schrijver vereert Thorbecke en terecht. De politiek der Katholieken ziet hij echter vanuit dit standpunt alléén: zij steunen Thorbecke zoolang er voor hen wat te wachten is, zij verlaten hem als zij hun vrijheid gekregen hebben en er meer te halen is van een samenwerking met de Anti-Revolutionairen. Geen woord vinden we hier ook over de invloed van gebeurtenissen in Italië op deze samenwerking of wel over de zich logisch ontwikkelende verlangens van de Katholieken t.o.v. het onderwijs. Overigens — 'n politiek geschrift, waarin politiek in zijn diepere beteekenis duidelijk voelbaar gemaakt is.

BILT (Dr. J. van der) DE ASTRONOMISCHE HEMELVERSCHIJNSELEN. *f* 3.90 W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1933.
Onmiskenbaar maakt de sterrenhemel op den mensch een diepen indruk. Vandaar de algemeene drang om er iets meer van te weten. Wie heeft in zijn leven al eens niet naar een sterrenboek gegrepen. Maar al heel spoedig kwam de teleurstelling: allerlei vreemde uitdrukkingen, meetkundige figuren, die het voorstellingsvermogen geweld aandeden, definities, waar je niets van snapte gingen vooraf. En als je dan kwam aan het eigenlijke mooie, waarvoor je het boek juist genomen had, dan kon je dat ook weer niet begrijpen omdat je het voorgaande niet kende.
Zooiets zal den ernstigen lezer van dit boek niet overkomen. Het is een zeer verheugend feit, dat deze schrijver zich op het standpunt geplaatst heeft van den eenvoudigen beschouwer van het uitspansel en niet van hem eischt,

dat hij zich eerst met allerlei mathematische beschouwingen zal vertrouwd maken. Wat daarvan strikt noodig is, leert hij in dit boek op een prettige en onderhoudende wijze als 't ware vanzelf. Ik zeg: de ernstige lezer, want men onthoude steeds dat de sterrenkunde een wetenschap is, en wetenschap verkrijgt men niet door oppervlakkige lectuur. Dit boek nu biedt u wetenschap, echte, soliede wetenschap, maar het maakt u in boeienden vorm het aanleeren dier wetenschap wel zoo gemakkelijk mogelijk. Vandaar dat ik het met warmte kan aanbevelen, zoo al niet voor het schoolsche onderwijs, dan toch zeker voor zelfstudie of acte.

FLES (Etha)) en WESTERWOUDT (Mère Th.) HANDBOEK DER KUNSTGESCHIEDENIS. (324) *f* 5.90 en *f* 6.90. Malmberg, Den Bosch.

Met een uitgebreider handboek der Kunstgeschiedenis voor Middelbare Scholen is ons onderwijs wel gediend. Kunstgeschiedenis is nog altijd een vak dat tusschen onze exacte schoolvakken een beetje asschepoesterachtig aandoet. Dit Handboek zal voorloopig wel hèt handboek op dit gebied blijven. Men schrijft gemakkelijker een thema- of algebraboekje dan een kunsthandleiding. Voor dit laatste is meer noodig dan wat kennis. Een handboek als dit is natuurlijkerwijze geschreven in eenigszins academischen trant: het persoonlijke der schrijfsters blijft vanzelf op den achtergrond. Ook zou men over détails kunnen discussieeren. Maar opzet, structuur en uitwerking getuigen van de soliede eruditie, den smaak en het goede oordeel van wie het boek samenstelden. De keuze der talrijke illustraties is in het algemeen gelukkig. Een schoolhandboek stelt zijn eigenaardige eischen, maar bepaalt ook zijn grenzen. Ook buiten het schoolonderwijs zal dit boek goede diensten bewijzen. Hoe menig ontwikkelde zal met zulk een uitgebreid en overzichtelijk handboek zijn voordeel kunnen doen.

VIRULY (A.) WE VLOGEN NAAR INDIE. Met 68 foto-illustraties. *f* 2.75 en *f* 3.90. Boekversiering van T. Leeser. Andries Blitz, Amsterdam.

't Is niet zonder zin dat het boek begint met een open brief aan Cornelis Houtman van Gouda! 't Zijn immers verwante geesten: Houtman de zeevaarder, Viruly de luchtvaarder.

Drie en een halve eeuw gaan voorbij; blijft evenwel: dezelfde drang van het hart, 't zelfde ingeboren verlangen naar áchter de horizon — alleen haastiger, meer gejaagd, naarmate haastiger is de vaart van de propellor dan de trage wind in de zeilen, haastiger de vliegboot van nu dan de zeilboot van toen. Blijft dezelfde, ietwat droge humor, dezelfde onrust naar avontuur, blijft vooral dezelfde overgave aan het bedrijf met alle vezels van het lijf, met heel de energie van den geest, aanhánkelijke overgave.

Een goed boek! 't Doet goed als een mensch je eerlijk komt vertellen dat hij nu eens wel gevonden heeft, dat waar hij als jongen van droomde. En dan: Viruly heeft stijl! Zonder nochtans de pretenties van stijl. Vlug, soms té vlug. Pardon, te vlug? Morgen Calcutta, overmorgen Rangoon, dan Medan mijne Heeren! Dat brengt het beroep mee! — Hij vertelt. En hij kan het niet helpen dat een helder hoofd, een beschaafde ontwikkeling, een aangeboren taalbeheersching daar iets moois van maken, dat bóven het sportieve en technische van een doorsnee-vliegersboek uitgaat. Intusschen, hij vertelt alleen maar; vertelt als een sportieve zakelijke kerel, vertelt wat hem op het hart ligt, vertelt met zin voor humor en met zin voor wat hooger is dan humor, vertelt prettig, vertelt tout court. Zuiver, energiek en — excuseer — geistreich.

De Hollandsche zeeman met vlieghelm en khaki-short vindt een nieuwe en eigen vorm om te zeggen; dat het leven de moeite waard is en niet louter desillusie hóeft te zijn.

We vlogen naar Indië.

En „daer en is geen tijt quader versleten als een jonckman op zijn moeders keucken te blijven".

We vlogen naar Indië.

Good luck!!

NIEROP (Mr. H. A. van) SCHETS VAN HET BANKWEZEN. (211) 2de dr. *f* 1.90. (Volksuniversiteitsbibl. no. 48) Erven Bohn, Haarlem, 1933.

Wie van deze schets een verdieping verwacht van zijn inzicht omtrent de plaats van het bankwezen in de economie, komt eenigszins bedrogen uit: de practicus Nierop beschrijft voornamelijk de dagelijksche bezigheden van de bank als geldschepping en geldhandel met wat theorie over het geld en den wisselkoers. In den zin der Volksuniversiteit geeft het boekje op de vraag: „Wat moet elk ontwikkeld mensch van het bankwezen weten?" een meestal duidelijk en met de bovengenoemde restrictie ook voldoende antwoord. Een enkele maal gebruikt N. als specialist vaktermen, waarvan hij misschien niet eens vermoedt, dat ze den leek niet zoo onmiddellijk begrijpelijk zijn: maar dat is bijna onvermijdelijk.

SASSEN (Dr. Ferd.) GESCHIEDENIS VAN DE NIEUWERE WIJSBEGEERTE TOT KANT. (276) *f* 2.30. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen-Utrecht, 1933.

Voor de bezitters der twee voorafgaande deelen behoeft dit werk niet meer dan een aankondiging. Het is in denzelfden objektieven geest geschreven, met dezelfde klare overzichtelijkheid, duidelijke formuleering en beheerschtheid in de stofkeuze. Moge het laatste (?) deel spoedig volgen.

VOGEL C. S. Sp. (Dr. L.) VENI CREATOR SPIRITUS. (224) *f* 1.35 en *f* 1.90. G. Mosmans Zoon. 's Hertogenbosch.

Het blijft buitengewoon moeilijk, over den H. Geest te spreken en te schrijven. Immers men raakt hier de innerlijke kernen der Godheid. Menschentaal schiet te kort. Wij mogen den auteur dankbaar zijn voor zijn pogen, — maar de moeilijkheid bleef! En evenals de lezer zal de schrijver dat zelf op elke bladzijde van het boek gevoeld hebben.

Van meerdere in dit boek opgenomen beschouwingen is de betrekking tot den H. Geest van min of meer verwijderden aard. Hier en daar zou men diepere fundeering wenschen en daar waar ze gegeven wordt lijkt puntiger preciseering soms geboden.

Met dat al blijft het een goed boek voor geestelijke lezing.

HOOG (Dr. P. H. van der) MET STETHOSKOOP EN TOOVERSTAF. (284) *f* 2.90 en *f* 3.90. C. A. Mees, Santpoort.

Van Dr. van der Hoog zijn reeds verscheidene publicaties verschenen, bestemd voor leeken, waarin onderwerpen uit de medische wetenschap behandeld worden. Die verhandelingen munten uit door duidelijkheid en bevatten massa's practische raadgevingen en wenken, waardoor zij beduidende preventieve waarde bezitten.

In het thans verschenen werk worden verschillende min of meer algemeen voorkomende ziekteverschijnselen besproken, o.a. bloedarmoede, rheumatiek, suikerziekte, nieraandoeningen, longtuberculose, enz.

De auteur begeeft zich echter ook op geestelijke terreinen welke meer of minder met de medische wetenschap in betrekking staan. Daar blijkt zijn overtuiging zoover af te wijken van de voorschriften der Katholieke moraal, dat om dezen reden hetzelfde geldt als voor de vorige werken: het boek is alleen geschikt voor Katholieken van behoorlijke ontwikkeling, zoodat zij in staat zijn tegenover de inzichten van den auteur de eigen gefundeerde overtuiging te plaatsen.

SAUDEK (Robert) HANDSCHRIFT EN MISDAAD. De graphologie in de rechtszaal. Met 25 illustraties. (128) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Saudek, die een wetenschappelijk beoefenaar is der schriftexpertise, heeft ook dit boekje strikt wetenschappelijk geschreven. Hij demonstreert zijn methode aan de hand van verschillende oudere en nieuwere gevallen van echte of vermeende schriftvervalschingen. Uitvoerig ontleedt hij vooral het Dreyfusproces, waarbij de oude school der handschriftexpertise voor het eerst in botsing kwam met de nieuwe, wetenschappelijke richting.

Het moderne Amerika leverde hem in den vorm van eenige dreigbrieven

stof om door analyse van het schrift te komen tot vaststelling van eigenaardigheden en eigenschappen der schrijvers. In enkele gevallen heeft dit geleid tot identificatie der afpersers. Het nut en de doelmatigheid der wetenschappelijke graphologie aantoonend en verdedigend, laat Saudek ook blijken welke hiaten nog bestaan in den tegenwoordigen stand dezer wetenschap, waardoor nog zoo dikwijls de verschillende deskundigen tot conclusies komen, volkomen in tegenspraak met elkaar.

Voor den belangstellende in graphologie is dit een zeer duidelijk en geschikt werkje.

SINNINGHE (J. R. W. en M.) ZEEUWSCH SAGENBOEK. Met 8 houtsneden van N. J. B. Bulder. (372) *f* 3.90 en *f* 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Dank zij de medewerking van talrijke Zeeuwsche folkloristen hebben de verzamelaars een tamelijk volledige verzameling van gewestelijke sagen kunnen samenstellen. Opmerkelijk is hierbij dat in verschillende streken van Zeeland varianten van dezelfde sagen ontstonden. Eenige zijn opgenomen in dialect, waardoor de sfeer en de eigen aard der oude volksverhalen beter nog uitkomen. Bijzonder interessant is het hoofdstuk Spotsagen, Spotnamen en Naamsverklarende sagen, dat de herkomst van plaats- en volksnamen behandelt. Het boek is een mooi deel in de serie „Nederlandsche Sagen en Legenden" van de fa. Thieme.

JOOS C.S.S.R. (Jozef) MODERNE JEUGDOPLEIDING. (250) *f* 1.50. Karel Beyaert, Brugge en R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Dit boek, waarvan de titel den inhoud voldoende aanduidt, kan allen jeugdopvoeders onvoorwaardelijk aanbevolen worden, vooral ouders, voor wien het op de eerste plaats is geschreven.

ALLEN (Geoffrey) HIJ DIE KOMT. Vert. door J. C. Aalders. (268) W. ten Have, Amsterdam.

„Hij die komt" bevat een aantal gevoelige en persoonlijk doorleefde beschouwingen over Christus vanuit een vrij-kerkelijk, protestantsch standpunt. Voor Katholieke lezers hebben dergelijke subjectieve uitingen en bespiegelingen weinig waarde. Voor wie Christus slechts door en in de kerk, door en in de Gemeenschap der Heiligen aanvaarden kan, zijn al deze overwegingen te persoonlijk, te eenzijdig om blijvenden indruk te maken. Diep gaan zij trouwens niet; voor Protestanten zal het stichtende, vrome lectuur zijn. Verder gaat hun beteekenis niet. Voor Katholieken komt het boekje niet in aanmerking.

FEBER (Mr. G. H. A.) DE CRIMINALITEIT DER KATHOLIEKEN IN NEDERLAND. (119) *f* 1.75. Romen & Zonen, Roermond, 1933.

Dit boekje bevat een uitgewerkte voordracht, die Mr. Feber hield voor de R. K. Reclasseeringsvereeniging. Er is bijgevoegd een discussie over de voordracht en haar onderwerp door Prof. Pompe, den Heer Arnoldus en Prof. Duynstee. Het is een voor ieder ontwikkelde belangrijke verhandeling over de criminaliteit der katholieken, een eigenaardig onderwerp, waarop wel eens de aandacht der vakmenschen mag vallen. Een volledige verklaring en opheldering kan natuurlijk ook Mr. Feber hier niet geven, maar hij brengt toch licht en tracht den lezer wegwijs te maken.

VOORHOEVE (Carel) REINAERT DE VOS. Een spel van Dieren en Menschen. (72) Batteljee en Terpstra, Leiden.

De schrijver of liever de ensceneerder van dit tooneelspel heeft 't zich gemakkelijk gemaakt. Hij heeft met eenige weglating en wijziging het Reinaertepos tot een tooneelstuk vervormd, wat niet zoo bezwaarlijk bleek, en het oude Middelnederlandsch al te simplistisch in nieuw-Nederlandsch omgezet. Dit laatste vooral laat veel te wenschen over. Verdwenen is al het pittoreske, het geestige, het pikante der middelnederlandsche uitdrukking en er is niet

de minste moeite gedaan om hiervan ook maar iets te behouden. Als tooneelstuk zou de Reinaert „het wel doen", dunkt me.

LOS Dr. S. O. (M. A.) MODERNE PAEDAGOGEN EN RICHTINGEN. *f* 2.25 en *f* 2.90. De Standaard, Amsterdam, 1933.

De orthodoxe protestanten in ons vaderland toonen een verheugende belangstelling voor opvoedkundige problemen. Dr. Los heeft in dit werk een aantal repraesentatieve figuren van verschillende richtingen onderzocht en op waardige objektieve wijze gecritiseerd vanuit zijn beginsel. Een zeer leerrijk hulpmiddel voor studeerenden in de paedagogie en een zeer bruikbaar instrument voor iedereen, om zijn gedachten over de twaalf behandelde schrijvers te oriënteeren. Hoe weinigen zullen in staat zijn, om de hoofdwerken van al deze mannen zelf te lezen.

HOOGEWERF (P. A.) DE PAEDAGOGIEK VAN PROF. DR. PH. KOHNSTAMM. (Bekende Paedagogen, onder red. van Prof. dr. J. H. Gunning e.a.) *f* 2.90. Wolters, Groningen, 1933.

Dit boek bevat een korte levensbeschrijving van Prof. K., een langere beschouwing over zijn wijsbegeerte en opvoedkunde en een bloemlezing uit zijn werken, vooral bestemd voor hoofdakte-candidaten. Terecht zegt H., dat bij de uitgave van bekende paedagogen de goede vaderlandsche niet mogen vergeten worden. De bloemlezing biedt een keur van mooie verhandelingen voor bewerking in seminaries of bespreking in de lessen. Wij hopen, dat deze collectie snel moge groeien met tekstverzamelingen van klassieke binnen- en buitenlandsche paedagogen. Niet vergeten mag worden, dat naast en boven deze collectie de „Katholieke Paedagogen" in Ned. vertaling van Fr. S. Rombouts zich in onze katholieke scholen mogen inburgeren.

DER KINDEREN-BESIER (J. H.) MODE-METAMORPHOSEN. (258) *f* 6.50 en *f* 7.90. De Kleedij onzer Voorouders in de 16de Eeuw met medewerking van Cato Neeb. Em. Querido, Amsterdam.

Het is een verblijdend feit dat navorschingen op allerlei historisch gebied hoe langer hoe meer de aandacht van het lezend publiek trekken en het mag ons dan ook niet verwonderen, dat een gedegen studie over de, langen tijd stiefmoederlijk in een hoek geschoven, costuumkunde thans in kloek formaat het licht kan zien. Mevrouw Der Kinderen-Besier heeft zich bepaald tot het te boek-stellen van het resultaat harer studie over de kleedij onzer voorouders in de 16de eeuw en met taaie volharding de moeilijkheden overwonnen welke aan het navorschen van de tallooze kleinigheden, waaruit mode-veranderingen meestal bestaan, verbonden zijn. Deze moeilijkheden zijn daarom zoo zwaar, omdat er van kleedingstukken gewoonlijk zoo weinig bewaard geworden is. Hoe nauw de geschiedenis en de mentaliteit van ons volk verbonden is met zijn wijze van zich te kleeden, en hoeveel de verschillende stroomingen en gebeurtenissen daarop hun invloed uitoefenden, kunnen wij in elk hoofdstuk van dit mooi-uitgegeven boek gewaar worden. Het is een belangwekkend werk, niet alleen voor hen die dit voor hun studie noodig hebben, maar voor allen, die in degelijke, interessante boeken smaak vinden.

STUART (Dorothy Margaret) THE GIRL THROUGH THE AGES. (264) 7/6. George G. Harrap & Comp. Ttd., London.

Een wandeling door de zijpaden der geschiedenis verschaft het genoegen, dat de kennismaking met het betrekkelijk onbekende doorgaans biedt. Miss Stuart bewandelt een dergelijk zijpad; in haar boek vertelt zij van het dagelijksch leven, de opvoeding, de omgeving van het gemiddelde meisje, vanaf de oudheid — Babylonië, Egypte, Griekenland — tot den tijd van koningin Victoria. Na de oudheid bepaalt zij zich voornamelijk tot Engeland, Frankrijk en Italië. Enkele malen bespreekt zij de meisjesjaren van bekende historische vrouwen, maar slechts voor zoover het doelmatig was een en ander door een persoonlijk geval nader toe te lichten. Resultaat van grondige historische

studies, is het een prettig geschreven boek geworden, belangwekkend en interessant wegens het onderwerp en den kijk, die men door het behandelen daarvan op een bepaald tijdperk krijgt. Slechts wil het ons voorkomen dat de schrijfster met de tijdrekening wel iets te vroeg terug gaat: in haar eerste hoofdstuk vertelt zij dat in een grot bij Menton in 1892 de beenderen gevonden zijn van een meisje dat 18000 jaar voor Chr. zou geleefd hebben. Overigens een interessant werk.

BROWN (E. T. THIS RUSSIAN BUSINESS. (253) 10/. George Allen & Unwin Ltd., London.
In beschouwingen over Sowjet-Rusland is humor zeker wel allerminst op zijn plaats. De auteur van dit boek heeft gemeend er een kwistig gebruik van te moeten maken. Waar zijn houding tegenover de Russische problemen neutraal is, wordt zij daardoor onsympathiek; dubbel wordt zij het waar hij zich dan tevens gunstig uitlaat over veel aspecten van het Russische leven. Enkele sneers worden bovendien nog geplaatst aan het adres der Kerk, terwijl hij zich spottend-minachtend uitlaat o.a. over Paus Leo XIII en zijn encycliek Rerum Novarum.

Het boek is alleen bruikbaar voor hen, die door voldoende kennis van het hedendaagsche Rusland in staat zijn tot kritisch lezen.

DAALDER (D. L.) GANDHI ALS OPVOEDER. (96) Servire, Den Haag. 1933.
Dit boekje over Gandhi als Opvoeder is volstrekt niet oppervlakkig. Maar wij weten er niets mee aan te vangen. De schrijver verklaard alles in pantheïstischen zin. In acht korte hoofdstukken behandeld hij den Mahatma. Hij is te kort van stof om vakmenschen een boekje van beteekenis te bieden en niet populair genoeg om alledagslezers wegwijs te maken. Zoodoende ontstaat er een werkje dat niet veel zin heeft.

COSTER (Dr. Ch.) CHRISTENDOM EN BEWUSTWORDING. (279) Servire, Den Haag, 1932.
Deze beschouwingen over het Christendom zijn van een humanistisch vrijzinnig auteur, die met groote welwillendheid en belangstelling alle verschijnselen observeert en tracht te verklaren. Maar zijn standpunt is zoo onhoudbaar en dogmaloos dat ons hier het Christendom, ontdaan van zijn eigenlijkste wezen, voor oogen treedt, niet als een exclusieve openbaringsgodsdienst, maar als een religieuze expansie, èèn onder de vele. Zoodoende heeft dit werk voor katholieken en geloovige protestanten geen zin. Slechts voor vakmenschen kan het in aanmerking komen als uiting van wat er onder extreem vrijzinnigen over deze verschijnselen gedacht wordt.

ALS HET WINTERT — 1933. (111) Nelissen, Bilthoven.
Het bekende „Winterboek", uitgegeven door H. Nelissen te Bilthoven, bevat dit jaar bijdragen van Albert Kuyle „Het Lachende Potlood", van Antoon Coolen „Elooi van de Smeden", van Kees Meekel „De electriese Stoel", van Ernest Claes „De moeilijke Klanten van Menheer Pastoor", van Marie Koenen „De Voorbijgang", van Frans Verschooren „Petrus de Sukkelaar", en van F. de Sinclair „De Twee Rijksdaalders". Verder is het boek geillustreerd met een groot aantal teekeningen van bekende Nederlandsche teekenaars.

LUNING PRAK (Dr. T.) DE SCHOOL IN CIJFERS. (66) *f* 1.25. J. B .Wolters, Groningen-Den Haag, 1933.
Voorzien van illustraties, die op sprekende wijze de behandelde stof illustreeren, kan dit boekje, dat aan de hand van een aantal statistische gegevens op welsprekende wijze herziening van ons onderwijssysteem op bepaalde punten bepleiten, niet anders dan een groote verspreiding worden toegewenscht. Een grootere differentiatie en een strengere selectie der leerlingen zullen naar schrijvers meening veel tot verbetering van het onderwijs kunnen bijdragen. Een niet onaanzienlijke besparing zou er tevens door verkregen worden, hetgeen in dezen crisistijd een niet te verwaarloozen factor

vormt. Aan onderwijzers, leeraren, hoogleeraren, onderwijsautoriteiten en ouders ten zeerste aanbevolen.

DIJKEMA (Drs. P.) KIJKJES IN DE KINDERZIEL. (76) *f* 0.90.

— KIJKJES IN HET ZIELELEVEN ONZER RIJPERE JEUGD. (63) *f* 0.95. Ploegsma, Zeist, 1933.

Eenige radiolezingen, die nu gebundeld verschijnen. Wij vreezen, dat de meeste lezers na lezing deze „kijkjes" teleurgesteld uit handen zullen leggen. Een radiolezing kan ook als zij maar een onderdeel uit een bepaalde stof behandelt, interessant zijn; wie in lectuur oriëntatie zoekt dient toch wel allereerst een inzicht te krijgen in den geheelen psychischen samenhang van de behandelde leeftijdsperiode hetgeen hier ontbreekt.

De beschouwingen in deze boekjes gaan niet uit van de godsdienstige beginselen die we hiervoor onontbeerlijk moeten achten, zoodat deze werkjes niet geschikt zijn voor Katholieken.

SLEESWIJK (Prof. J. G.) VAN MENSCHEN EN DINGEN IN AMERIKA. (287) *f* 4.50 en *f* 5.50. Met 63 illustraties naar foto's. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

In dit onderhoudende, boeiende boek geeft de schrijver ons een cultuurhistorische belichting van de Vereenigde Staten. Achtereenvolgens geeft hij een beeld van de voornaamste steden, en bespreekt hij de Nationale Parken, de boeken en bibliotheken, de binnenlandsche politiek, het toerisme, het rassenvraagstuk en de Koloniën. Het werk is populair geschreven en geeft met de vele illustraties een lezenswaard geheel over het Amerika van thans.

BOLTZ B. Sc. (C. L.) HET RADIOBOEK VOOR IEDEREEN. (279) *f* 3.90 en *f* 4.90. Naar het Engelsch voor Nederland bewerkt door Jan W. Hiskes. Thieme & Cie., Zutphen.

Om technische zijde der radio te belichten en voor leeken duidelijk te maken werd dit boek samengesteld. De schrijver en de bewerker zijn er in geslaagd om hun stof duidelijk en eenvoudig te behandelen zonder zich te verwarren in diepere wetenschappelijke uiteenzettingen waaraan onontwikkelden op dit gebied weinig zouden hebben. Lezers, die dit boek aandachtig doorwerken, zullen het terzijde leggen met een beter, juister en ontwikkelder inzicht in de wonderbare radio-techniek.

HARTENSTEIN (Karl) ANIBUE. DE „NIEUWE TIJD" OP DE GOUDKUST EN ONZE ZENDINGSTAAK. (174) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling door E. C. Brouwer-van Dijk. Met een inleiding door Dr. K. J. Brouwer. De Pauw, Culemborg.

Een studie over de zending op de Goudkust, belangwekkend voor degenen die er mee te maken hebben.

FORTIELJE (A. F. J.) DIEREN VAN VER EN NABIJ. (96) *f* 2.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Wie zou beter de bijschriften voor deze prachtige opnamen van dieren kunnen schrijven dan de bekende en populaire directeur van Artis? Dit boek is daarmede een zóó volmaakt geheel geworden, dat dierenliefhebbers het zeker in hun bezit zullen willen hebben.

MULS (Jozef) DEZE TIJD: BESCHOUWINGEN OVER VOLK EN CULTUUR. (192). Uitg. „Kunst" 13 Nederkouter, Gent en N.V. Standaard-Boekhandel, Brussel, 1933.

haar centraalbegrip vindt in de verbinding van het Absolute met zijn eigen

Dit boekdeel bevat een bundel redevoeringen en artikelen van letterkundigen, kunsthistorischen en meer algemeen-kultureelen aard. 't Is een lust den wijsgeerigen en aestetischen geest, die Jozef Muls is, te volgen op zijn onderzoekingstochten door het rijk van kunst en kultuur: of het er nu omgaat met hem het werk en den tijd van een Marcel Proust, den verfijnden, over-

beschaafden Franschman nader te treden, of met hem strijdbaarheid in ons herwekt te voelen voor het behoud van de oerschoonheid van een stuk heidegrond, of met hem onze vereering voor Gezelle weer te voelen herbranden in ons, door zijn vereering opnieuw ontvlamd, gemoed.

De artikelen over de Vlaamsche letterkundige productie der laatste 25 jaren bleven uit den aard der zaak ietwat schematisch, al blijkt ook hier weer Muls' groote belezenheid van eigen en vreemde litteratuur. Bij een heruitgave dienen de drukproeven zorgvuldiger gecorrigeerd te worden.

BIERENS DE HAAN (Dr. J. D.) HET TRAGISCHE. SCHULD, NOODLOT EN BEVRIJDING. (181) *f* 1.75 en *f* 2.25. Sijthoff, Leiden, 1933.

De verklaring van het komische als averechtsche idealiteit vraagt om den tegenhanger: het tragische, dat als tot misère vervallen grandeur geïnterpreteerd wordt. Voor een christen is deze verklaring van het tragische, die tegendeel onaanvaardbaar. Moeten noodlotbegrip en Voorzienigheid noodzakelijk tegenstellingen zijn, die elkaar uitsluiten? Kan het symbool van den stervenden god niet twee idees: de religieuze en de tragisch-aesthetische vermengd hebben, die eerst in het kristelijk wereldbeeld hun juiste plaats leeren innemen? Spreekt de conclusie, dat koning Lear geen tragische figuur is, niet tegen het begrip, dat B. d. H. zich van 't tragische vormt? Dit werk voldoet veel minder dan zijn voorganger over het komische en kan alleen worden aanbevolen aan wie verboden boeken lezen mag.

FREUD (Prof. Dr. Sigmund) PSYCHO-ANALYSE. (660) Vertaald en ingeleid door Dr. A. W. van Reuterghem. Geb. *f* 4.60. W. B. Amsterdam, 1933.

De bekende populaire Vorlesungen van Freud over de psycho-analyse worden hierbij in Ned. vertaling aangeboden met de bedoeling, zoo zegt de Inleider: „eenvoudig eene inleiding te zijn in de analyse, een inwijding in haar beginselen v o o r d e n g e n e e s h e e r". Maar is daarvoor wel een vertaling noodig? Zal het geen „psycho-analyse in de huiskamer" worden? In geen geval kan het boek aanbevolen worden behalve aan degenen, die het voor hun studie noodig hebben.

RIEMENS-REURSLAG (J.) MIJN OOM UIT ENGELAND. (175) *f* 1.20 en *f* 1.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit is het derde deeltje uit de serie „De Gele Brem". We lezen hierin hoe Hans en Cor Harringa grooter worden en de school verlaten.

Vriendelijk geschreven en geschikt voor jongens en meisjes van 10 tot 12 jaar.

FRANKE (S.) TWEE URKER JONGENS. (206) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Dit boek heb ik met pleizier gelezen. Het is weer zoo eens iets anders als gewoonlijk. Een actueel onderwerp, frisch verteld! 't Is of de zeelucht je uit deze bladzijden tegen waait! Geschikt voor jongens van 9 tot 14 jaar.

FRANK (Theo) ROBBIE ROLAND. (186) *f* 1.— en *f* 1.75. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

In het begin lijkt dit verhaal wat al te ruw door de gevechten tusschen de twee jongensbenden, maar later ontpopt het zich in een avontuurlijk verhaal van een strijd tusschen de cowboy's van twee ranches en kan het er wel mee door. Voor jongens van een jaar of 14-15.

HINZELMAN (Else) MA-RE-LI. (192) *f* 1.— en *f* 1.75. Een boek voor jonge menschen. Bewerkt door G. W. Elberts. Band en illustraties B. J. Kempers. Meulenhoff, Amsterdam.

Een neutraal meisjesboek waarin voor de moderne jeugd eenige echt-gezonde denkbeelden naar voren worden gebracht, maar ondanks dat, zijn de vrije kameraadschappelijke omgang tusschen jongens en meisjes, het gemengde zwemmen enz. redenen om eenige bedenking tegen dit goed weergegeven moderne jeugdverhaal te maken. Voor ouders, die een kijkje willen nemen, niet kwaad.

SERVAES (Anke) ZUSTER IET. (182) *f* 1.— en *f* 1.35. Meulenhoff, Amsterdam.

Dat verpleegster worden niet mee valt en een werkkring is, waarin zelfverloochening op de eerste plaats komt, ondervindt Iet elken dag. Deze vertelling over haar doen en laten is neutrale lectuur voor meisjes van 17, 18 jaar.

VALKHOFF (Rein) DE SPEKSTEENEN BOEDDHA. (191) *f* 1.— en *f* 1.35. Meulenhoff, Amsterdam.

Reis en avonturen van een paar Amerikaansche jongens, waarin het speksteenen Boeddha-beeldje een geheimzinnige rol speelt. Voor grootere jongens.

GREDSTED (Torry) JEAN PIAGGI. (153) *f* 2.50. Geaut. vertaling uit het Deensch door Mary Horrix met teekeningen van Axel Mathiesen. Valkhof & Co., Amersfoort.

Een jongensboek over edele roovers op Corsica, die met het geweer hun eigen rechters zijn. Goed verteld verhaal, maar voorbehouden.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) MAARTJE ONVERSTAND. (232) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het onverstand van Maartje Jansen zit hierin, dat ze als klein onervaren ding het trotsche kopje omhoog steekt tegenover minder-bedeelde kinderen van haar school. Ze is niet van de kwaadsten en aan het einde van het boek heeft ze zich zelf zooveel verloochend dat ze beste vrienden is met die kin-

deren, waarvan ze in het begin in de verste verte niets weten wilde. Een zeer aardig boek met goede strekking, goed geschreven en goede illustraties.

GROENEWEG (J. J.) BLAUW BLOED. (237) *f* 2.— en *f* 2.90. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een boek boven de middelmaat, dat graag gelezen zal worden en het volop verdient ook. Aanbevolen voor jongens tot ± 15, 16 jaar.

VLIJMEN (Frits van) SLECHT AFGEBRACHT. (176) *f* 2.— en *f* 2.75. Van Goor Zonen, Den Haag.

BÖCKLING (J. J. C.) JEUGDJAREN VAN PEET JANSEN. (232) *f* 2.— en *f* 2.75. Van Goor Zonen, Den Haag.

Deze beide nieuwe deelen der Erka (R. K.)-serie verdienen een goede ontvangst. Het eerste, een wel zeer onwaarschijnlijke persoonsverwisseling, is geschikt voor jongens tot ± 13, 14 jaar, het tweede, in het genre van „Boefje", graaft dieper en biedt soliede lectuur voor ernstiger jongens van 12 tot ± 15 jaar. Beide uitgaven zijn, zooals bij van Goor te verwachten, uitmuntend verzorgd.

ZIJSTRA (Jaap) DE ZOON VAN DEN SMOKKELAAR. (155) *f* 0.90. H. J. W. Becht, Amsterdam.

De titel belooft niet veel origineels en de inhoud beantwoordt daaraan volkomen. Het traditioneele genre. Geschikt tot ± 13, 14 jaar.

NOWEE (J.) ZES JONGENS IN EEN KAMP. (158) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Schoon aan den onwaarschijnlijken kant, is het boek frisch en vlot geschreven en geschikt voor jongens tot ± 14 jaar.

QUELING (Hans) ZES JONGENS TIPPELEN NAAR VOOR-INDIE. *f* 1.60 en *f* 2.50. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Jammer! Na drie uitstekende boeken van deze serie (door jongens geschreven) en één dat minder geslaagd was, nu deze vergissing. De 6 knapen van dit boek zijn vlegels, onbeteekenend en would be heidensch. Ongeschikt. We hopen dat de serie weer op 't oude peil terugkomt.

GREDSTED (Tonny) PAN. Uit het Deensch door M. Hovux. Geillustreerd door Hans Borrebach. (171) *f* 1.20 en *f* 1.90. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Een conflict tusschen natuurmensch en Westersche „beschaving" — waarin de natuur het wint van de „beschaving", die Gredsted niet anders ziet dan als een van de natuur vervreemd heidendom. Dat op de laatsten na bedorven natuur, onbedorven natuur ook nog de sport veredelde natuur d.i. bovennatuur volgt ontgaat hem blijkbaar volkomen en zoo is zijn oplossing een capitulatie voor de zuiverheid der wilde natuur. Omdat hij echter de daar wonende veredelende krachten zeer zuiver weet aan te wijzen en de rest van het probleem onze jongens toch wel ontgaan zal, kunnen wij het boek voor jongens boven de 13 jaar, zij het met eenige reserve, wel aanvaarden. Het bestaan van een hooger oplossing wordt ten slotte niet ontkend.

TELDER (Ir. Piet) EEN LAND VAN AVONTUUR. (59) *f* 1.35 en *f* 1.95. Met teekeningen van Jaap Veenendaal. H. P. Leopold, Den Haag.

Deze „praatjes en plaatjes over natuurkunde" zullen bij jongens ongetwijfeld in den smaak vallen. De aardige proeven kunnen hen nuttig en aangenaam bezig houden. Een mooi boekje.

VALKHOFF (Rein) en MAREE (Piet) BOB EN BEN OP STAP MET DE K. L. M. (32) *f* 2.50. H. P. Leopold, Den Haag.

Een prachtig uitgegeven boek met scherpe luchtfoto's van de K. L. M. van de heerlijke reis welke Bob en Ben maakten in de Fokker F VII. Voor jongens om van te watertanden zoo'n avontuur!

KUIPER (Johanna E.) LOUS EN TOM OP REIS. (190) *f* 1.— en *f* 1.75. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Door onvoorziene omstandigheden worden Lous en Tom ineens door Vader meegenomen naar Berlijn. Dit is natuurlijk een aardig avontuur voor hen, maar toch vinden wij hier en daar guitenstreken in dit boek, die niet door den beugel kunnen, waarom wij het liever niet in handen van onze jeugd zien.

HEES-BINGER (Eliza) HET HEELE JAAR DOOR. Met illustraties van Felix Hess. E. N. U. M. Amsterdam.

Van dit kleur-teeken-en plak-boek is de bedoeling dat de kinderen zelf een kalender samenstellen. Er staan ook aardige raadsels in en wedstrijden voor elke maand. Voor kinderen geeft het een prettige bezigheid.

FOPPE (Leo) DE LAATSTEN DER SPOORZOEKERS. (156) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Voor jongens een boeiend verhaal vol spannende avonturen.

GELDER (J. M. van) IN HET WILDE WESTEN. Nieuwe avonturen van Tom Mix. (176) met foto's. J. Meulenhoff, Amsterdam.

Ondanks een reeks niet zeer listige zetten van Tom Mix komt het verhaal toch, dank zij weer de bekende bravour en vooral het rechtschapen hart van voornoemde heer Mix tot een happy end, ietwat tot onze verbazing, zeker tot onze voldoening.

Vlot, geestig hier en daar, en altijd natuurlijk geschreven met aardige foto's.

Een boek dat den jongen geeft wat goed en frisch is en in een kader dat hem aantrekt. Aanbevolen.

HETTEMA (H.) BIJ DE TREKBOEREN VAN ZUID-AFRIKA. (232) Geill. door Muratti. *f* 1.75 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

't Boek behandelt eerlijk en vrij eenige jaren uit de Boerenoorlog. Min of meer aan de didactische kant, is het niet wat we een „boeiend" boek plegen te noemen. Maar de episoden zijn eenvoudig, helder en frisch verteld, daarbij getuigend van een godsdienstig-protestantsche levensopvatting.

Naast meer spannende geschiedenissen zal ook dit boek een plaats mogen vinden. Goed.

Een laatste woord bij het verscheiden van Henri Brémond

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Het is noodig alle persoonlijke ontroering te overwinnen bij een laatsten groet aan den grooten geest, die met Henri Brémond van ons heenging. Wie hem nader kende, droeg hem een blijvende genegenheid toe en voelde deze op hartelijke manier door hem beantwoord. Zijn vriendschap was actief, volijverig en welhaast jaloersch. En zelfs van verre bleef zijn beschermende hand geheven over hen, die zijn belangstelling hadden. Zijn brieven zullen zijn vrienden niet meer vanuit Béarn bereiken: ik zal zijn bewogen en elleptische schrift, zijn zinnen vol parenthesen en tusschenwerpsels, opgepropt met toespelingen vol geestige ironie en teederheid, niet meer zien. Al deze karaktereigenschappen van een door levensvuur verteerd mensch als deze schrijver was, ontvingen het zegel der eeuwigheid en werden opeens tot droeve herinnering. Men moet die brieven gekend hebben om geheel den persoon van den schrijver in zijn werk terug te vinden, terug te vinden in zijn stijl, welke de schepping was van iemand, die sprak, zooals hij schreef. Het katachtig spel, dat Sainte-Beuae met zijn slachtoffers dreef, vond zijn meesterlijke navolging in het werk van dezen schrijver, maar bij Henri Brémond bleven in deze kunst slechts de elementen van soepelheid en gratie, waar een onfeilbare smaak, een machtig verstand en een sacerdotale zin voor den ernst van alle aardsche dingen dit oogverblindend spel zijn wijding kwamen geven.

Abbé Henri Brémond stierf op het oogenblik, waarop het elfde deel van zijn grootsche levenswerk: L'Histoire du sentiment religieux en France verscheen. De reusachtige taak, die hij met de publicatie hiervan op zijn schouders nam, vroeg het offer van zijn leven: een offer, dat zijn voleinding vond in de smartelijke scheiding van zijn werk, dat onvoltooid moest blijven. Gelukkig smaakte hij reeds tijdens zijn leven de vreugde van het besef voor alle geslachten der eeuwen een monument opgericht te hebben. Als vriend der letteren en man van de Kerk heeft niemand in Frankrijk gelijkwaardige diensten aan de zaak dezer beide bewezen. Letterlijk alle schrijvers, die sinds het einde der zestiende eeuw de zaak van het Katholicisme door hun geschriften dienden, werden door dezen litterator weer in de letterkundige geschiedenis ingelijfd, na er welhaast twee eeuwen uit verwijderd te zijn geweest. Dichters, kanselredenaars, biografen, devote schrijvers, mystici van alle soort, wier talent, wier intieme leven en wier genie zelfs, ons soms onbekend waren gebleven. Zij allen zijn herleefd, dank zij Henri Brémond.

Want Brémond beminde de menschheid met heel zijn ziel, en

zijn verdraagzaam hart en zijn scherpzinnige geest droegen zijn nieuwsgierigheid door verleden en heden. Hoewel hij alle hoedanigheden van den polemist in zich had, waren vrede en bevrediging hem oneindig veel liever dan strijd. Hij las alles, raakte in geestdrift voor de kleinen, de onbekenden, de miskenden: hij scheen zich ten doel gesteld te hebben de nederigen te verheffen en de hoovaardigen te vernederen. Nooit was een Academielid minder gehecht aan het tijdelijke. De ontelbare vrienden, die hij door alle volkeren der wereld telde en de vijanden, die hij zich gemaakt had onder de verdroten of fanatische geesten, die hem niet vergaven geestig te zijn, getuigen allen evenzeer voor de grootheid van zijn werk.

HENRI BRÉMOND

Waar hij als niemand vóór hem doordrong in de geschiedenis der letteren, der ideeën en der zeden van de zeventiende eeuw, werd deze eeuw tot het middelpunt van zijn hartstochtelijke onderzoekingen. Alles, wat het geestelijk leven dier dagen betrof, werd hem tot een gelegenheid te speuren naar leven en godsdienstige ongerustheid; en leeken en zondaars werden van dit onderzoek niet uitgesloten.

„I n q u i é t u d e r e l i g i e u s e": dit woord werd dank zij Brémond tot een slagwoord in onze dagen. En het geloof, dat hij diende, vond in hem den machtigsten apologeet en den besten propagandist van onzen tijd. Door een natuurlijken drang daartoe aangezet wilde de schrijver bewijzen, dat er duizenden en duizenden woningen zijn in het huis van den Vader. En hij gaf nimmer toe, dat het Christendom vreemd zou kunnen zijn aan eenig groot hart of aan eenig genie. Daarom heeft hij een soort hagiographie beproefd van de hem zoo dierbare romantici, zelfs van de „maudits" onder hen. In dit stoutmoedig pogen en dit waarlijk evangelisch streven vooral uitte zich Brémonds liefde. Door deze liefdesidee geleid, zal de „moderne mensch" zich onbetwistbaar een wijder en zuiverder idee maken van het catholicisme, want katholicisme zag men op-

nieuw synoniem met barmhartigheid en liefdevolle gastvrijheid. Brémond was van de partij van Fénelon en St. Franciscus van Sales en de menigte van diegenen, die hij zooal niet overwon, dan toch meesleepte; die hij zooal niet bekeerde, dan toch met de Katholieke idee verzoende, is ontelbaar groot. En geen ziel zal door een rijkeren stoet van vrienden het rijk der hemelen worden ingehaald en meer voorsprekers gevonden hebben dan die van Henri Brémond.

„Ik heb niet het gevoel van eenige persoonlijke betrekking met God", zei eens de Amerikaansche filosoof, William James. „Het goddelijke bepaalt zich voor mij tot abstracte begrippen. Toch is er in mij iets, wat ontwaakt en wat antwoordt, wanneer andere stemmen mij van die ervaring spreken." Heel het werk van Brémond was gewijd aan het wakker roepen van deze verborgen sympathieën en hij toonde ons, hoe heel het menschelijk leven als doorweven is van gebed. Gebed is er in de profane, zuivere poëzie, in bewust ondergaan lijden, in dwalingen te goeder trouw.

En de literatuur boezemde hem ten slotte slechts belang in, voorzoover zij hem in staat stelde anderer zielen te beluisteren, wier kreten van wanhoop, van stamelend verlangen of van vervoering een echo vonden in zijn gevoelig hart. De dooden bestormden hem zijn leven lang.....

Brémond werd niet altijd begrepen en ook de Kerk verborg niet immer haar verrassing bij het vernemen van zijn soms gewaagde meeningen en te stoutmoedige sympathieën. Hij had iets onbereikbaars in zijn gedachtenuitingen, wat zijn oorsprong vond in zijn onvergelijkelijk genuanceerden geest, die er op uit was alles te begrijpen.

Hij bleef de literatuur bij den schoonen, ouden naam van „humaniora" noemen. Zij beteekende voor hem de overbrenging van het menschelijk leven op een hooger plan. Zij had ten doel den mensch een vergezicht te openen op de onzichtbare dingen, die zich verborgen houden achter den schijn van al het zichtbare. Vond Shakespeare de menschheid schoon om haar veelvuldige verschijningsvormen, Henri Brémond deelde die meening, omdat het bovennatuurlijke de menschheid van alle zijden omvangen houdt, het leven zijn gulden aanblik geeft en omdat de nietigste der stralen, die het verlichten, nog geen afstraling beteekent van het Woord, het beeld van den Vader, het levende Licht der wereld. Zeker, hij smaakte in zijn helden, die hij ons als een romancier toegankelijk maakt, bijzonderlijk den menschelijken kant van hun leven. Maar daarmee maakte hij zijn mystici tegelijk tot een opwekkend voorbeeld, want werden voor hem de sluiers van het inwendig leven opgelicht, hij stelt ons zoo in staat den mensch als wij in die geheimnisvolle figuren te onderkennen en terug te vinden.

Hij bracht ons ook lang vóór de verschijning van de „Cahiers", de ware figuur van Barrès. Mogen de Cahiers ook een ver-

rassing beteekend hebben voor hen, die geen kennis namen van de belangwekkende studie, die Brémond aan zijn vriend wijdde, de vrienden van Brémond verwonderden er zich geenszins over in deze geschriften een voortdurende bekommernis om het bovennatuurlijk leven en een nimmer aflatenden hang naar de goddelijke dingen te leeren kennen. De vriendschap van deze twee groote figuren zal vroeg of laat in hun correspondentie tot uiting komen en dan zal men begrijpen, hoe Brémond zijn priesterzending geenszins ontrouw werd met zoo goed mogelijk een vuurhaard, als die in Barrès' hart brandde, te voeden. Barrès speurde, overal rond zich, naar de mystieke vonk en haar gebruik. Want de aanwending van die vonk „c'est le problème de toute l'histoire humaine". Zij doet de ketels der tooverheksen koken, maar zij is ook het alverslindende vuur, dat op den offersteen de zielen van heilige liefde verteert. Barrès zag haar dansen bij de bacchanten aan de rivier, de Adonis, en te Konia bij de draaiende derwischen. Waartoe echter leiden deze geestesvervoeringen? Een godsdienst leeft slechts, wanneer hij deze in iederen mensch levende vlam vermag te voeden. De hoofden der Katholieke Kerk hebben zulks begrepen: „Zij vangen de bron op, schrijft Barrès, en kanaliseeren haar, voordat zij tot een modderstroom wordt. Zij leggen aan het mystiek élan de strenge contrôle der zedenregels op en weigeren op eenigerlei wijze een onvruchtbare vervoering te bemoedigen, die niet een middel ter vervolmaking zou worden. Van die dansende vlam, tot uitdooven gedoemd, wanneer zij zichzelve zou moeten voeden, vormt de zoo levende en sobere discipline der sacramenten als de haard." Lang te voren reeds had Brémond, in de studie aan Barrès gewijd, aangetoond, hoe in de Katholieke Kerk inderdaad deze vereeniging van vrijheid en tucht gevonden werd en hoe het Katholiek dogma hier tegelijk stimuleerend en remmend werkt. „Ieder Katholiek, had hij geschreven, voelt instinctmatig, dat de contrôle van het gezag onmisbaar is voor de volle ontluiking van het inwendige leven en dat alle drijfveeren van het Roomsch imperialisme geen andere verheven regel kennen dan de liefde, geen andere wetten dan de Goddelijke barmhartigheid." En elders zegt hij: „Bij het zoeken naar de waarheid is de rauwe, onverbreekbare, wezenlijke vereeniging noodig van verstand en hart. De genadewerking gaat ons begripsvermogen te boven. Maar toch mogen wij de redeneering ook bij de genadewerking niet volkomen ter zijde stellen. Laat ons het zinlooze verwerpen, terwijl wij het irrationeele aanvaarden". Wanneer het goddelijk gezag van den priester op de ook goddelijke inspiratie van den mysticus stuit, eischt de orde, dat de tweede zwicht voor de eerste. Zoo zijn de elf deelen van de Histoire du sentiment religieux en France vol van deze conflicten tusschen mystisch élan en orde: de een, die den afstand doet wegvallen; de ander, die dien afstand zorgvuldig meet; de een, die ontdekt en de ander, die opbouwt; de een, die de bronnen doet ontsprin-

gen en de ander, die deze laatste kanaliseert, in fonteinen bijeenzamelt en verder aan den dorstenden distribueert. Henri Brémond's voorliefde gaat uit naar het élan, maar hij onderwerpt zich aan de orde. Hierin ligt wel de sleutel van zijn standaardwerk.

En met dezen sleutel ontsloot Brémond ons, vóór ieder ander, de geheimnisvolle arcanen van Port-Royal. Hij leidde ons binnen in de intimiteit van den tot voor kort onbegrepen Saint-Cyran en hij maakte ons duidelijk, hoe deze groote Jansenistische denker langzamerhand dogma's en Kerkgezag uit zijn gedachtenwereld terugdrong, om slechts God tegenover zichzelven te blijven zien, waarmede hij een zuiver inwendig-beleefd Christendom zonder bemiddeling van genaden en Kerk in de plaats stelde van het Katholicisme. En hij voerde ons verder mede naar den antipode van Saint-Cyran, den grooten Arnauld, dien hij schildert als „een theologische mitrailleuse in eeuwige beweging, maar volkomen gespeend van inwendig leven", een man, die niets menschelijks, noch goddelijks meer aan zich had, een geleerde — een doctor — maar niets anders dan een geleerde, die meende de zucht naar het oneindige in zich te moeten dooden en die daar grootendeels in slaagde; een mensch, die noch ingetogenheid, noch ook waarachtig geestelijk leven meer kende, maar die onfeilbaar juist wist te redeneeren waar het verstandelijke problemen betrof, zonder zich er bij deze redeneering van bewust te zijn, dat hij zich overgaf aan verstandsgymnastiek, die geen verband meer met het ware leven hield. Brémond heeft ontdekt, hoe Port-Royal zich tusschen twee polen heen en weer bewoog: eenerzijds de anarchie van het hart, en anderzijds die van het verstand. De orde, die het Katholicisme voorstaat, brengt het onmisbare evenwicht tusschen verstands- en gevoelsleven. Dat die orde zich niet ongestraft laat overtreden en te buiten gaan, bewees ons de geschiedenis van het Fransche geestesleven der laatste eeuwen, waarin wij de mystieke bronnen menigmaal geheel of ten deele door het Jansenisme, zij het dan ook menigmaal in verworden vorm, zagen verstikt.

* * *

De schrijver van l'*Histoire du Sentiment religieux* mag zijn doel bereikt achten, waar zijn woord ingang vond tot de harten, die in den greep van „philosophisme", scientisme en jansenisme dreigden te verstikken. De beroemdheid, die zijn werk een twaalftal jaren geleden plotseling verwierf, was geen modegril, te voorschijn geroepen door een Maurice Barrès: zij bracht tot openbaring de teere vreugde en de zoete ontroering, die ontwikkelde geesten gevoelden, nu zij in zoo'n verheven geestelijk gezelschap werden binnengeleid. Na de verkiezing van Brémond tot lid van de Academie, ging professor Aulard er in de *Quotidien* prat op niets van zijn werk te kennen. En het was beter zoo, immers deze reeds verstikte ziel zou er niets van begrepen hebben. Maar zij, die in Frankrijk sindsdien den rug

toegekeerd hebben aan het voor altijd verjaarde „philosophisme" van de achttiende eeuw en aan het rationalistisch scientisme van de negentiende, hebben de verheven mystiek gesmaakt van dit nieuwe werk, dat ons vervoert in de mate, waarin wij ons zijn lezing waardig maken.

Het hoogtepunt van de reactie tegen de zoo droge en koude poëtica, waarin de achttiende eeuw behagen schepte, was niet een proclamatie van Lamartine of een manifest van het hoofd der Romantische school, Victor Hugo; dat was de rede over de P o é s i e p u r e, die de abbé Brémond, eenige jaren geleden, uitsprak in een zitting van de vijf Académie's. Op de hoogten, waarnaar hij zijn hoorders vervoerde, werden het élan van de dichterlijke inspiratie en de vervoering van het mystiek gebed aan elkaar verwant. Woorden als onzegbaar en onuitsprekelijk kregen opnieuw beteekenis en het werd den kunstenaars gegeven te schouwen in een poëzie, die het geraamte der woord-vormen naar alle kanten te buiten ging. Dien dag stelden de komende geslachten zich voor het eerst lijnrecht tegenover de „ars poetica", zooals de kasteelheer van Ferney die verstond en beoefende. En het: D o r s - t u c o n t e n t, V o l t a i r e? van Alfred de Musset drong zich een keer te meer naar voren bij het warme onthaal, dat de mystiek vond bij haar inlijving in de esthetiek der dichtkunst.

* * *

Het verlies, dat de Fransche letterkundige wereld met Brémond's heengaan trof, is zij zich reeds grootendeels bewust. „La générosité littéraire aura diminué en ce monde, maintenant qu'il a disparu, et le goût des belles disputes, l'audace chevaleresque, l'amour de pardonner", schreef de niet-katholieke criticus, André Thérive.

Henri Brémond, de vijand van het op de spits gedreven intellectualisme, is het meest recente en meest vermaarde voorbeeld van den Christen-humanist. Voor allen, die de Latijnsche beschaving in eere houden en de Fransche beschaving een goed hart toedragen, is zijn werk van onschatbare waarde. En hen, die van de woordkunst houden, doet dit werk denken aan de H. Schrift, waarvan St. Augustinus zei, dat zij sommigen een eng, bekrompen nest toeschijnt, maar anderen een tuin vol vruchtboomen, waarin de vogels vliegen van tak tot tak, onophoudelijk nieuw, verborgen voedsel ontdekkend; vruchten, die zij, blij-zingende, zoeken en vol verrukking plukken.

Het drama onder de Tudors

door JOS. PANHUYSEN.

De bekende literatuur-historicus Frederik S. Boas heeft onlangs een „Introduction to Tudor Drama" gepubliceerd, een zeer leesbaar en zeer leerzaam boek, waarin de veelvuldige problemen, die omtrent het drama onder de Tudors bestaan, op zijn minst worden aangegeven, soms zelfs uitvoeriger worden behandeld, en waarin men herhaaldelijk wordt verrast door de gedegen detailkennis van den auteur. Inderdaad door en door solied en betrouwbaar is het feitenmateriaal, dat hier met zooveel geduld verzameld werd, slechts zelden treft men een lacune, het zelfs niet vermelden van het drama „Cambises" bijvoorbeeld, een lacune, die juist door haar uitzonderlijkheid dan nog onbegrijpelijker wordt. Het is vooral een uitnemend werkje voor literatuurstudenten dus, maar het is gelukkig nog iets meer; buiten de vele gegevens om, naast de data van vertooning en verschijning in boekvorm, naast de besluiten van den „Master of Revels" en het grootboek van tooneeldirecteuren, handelt het toch ook over de glorie van de Engelsche literatuur: het Engelsche tooneel, en het geeft daarover enkele inzichten, die niet alleen betrekkelijk nieuw, maar bovendien van een meer dan gewone belangrijkheid zijn. Het Engelsche Drama is iets zeer eigens, iets zeer bizonders, het is niet te vergelijken met het Fransche Drama en zelfs maar in onbelangrijk opzicht met het Spaansche. Veel minder dan het Fransche Drama heeft het den invloed van de Latijnsche voorbeelden, van Seneca, Plautus en Terentius ondergaan, het is eigenlijk heel langen tijd voor een niet gering gedeelte „middeleeuwsch" gebleven. Zeker de invloed van klassieke voorbeelden bij de tooneelschrijvers onder de Tudors is aanwezig, een tijd lang is die invloed zelfs zeer sterk, welhaast overheerschend, maar de nationale literatuur, die er reeds was, het nationale denken en voelen wint 't ten slotte en al vrij spoedig wist men dien vreemden invloed als middel te gebruiken tot een eigen doel. Frederik S. Boas begint zijn boek met een hoofdstuk over de tooneelschrijvers Medwall, Rastell, en John Heywood en hij groepeert deze drie auteurs om niemand minder dan Thomas More. Thomas More, de katholieke humanist, die klassieke wijsheid en vormschoonheid met een christelijke levensbeschouwing tot eenheid trachtte te brengen heeft volgens Boas, zeker eenigermate de ontwikkeling van het Engelsche drama tot een wezenlijk nationale literatuur bepaald. De figuur van Thomas More in de Engelsche letterkunde is van een buitengewone aantrekkelijkheid, hij was de wijze spotter, en daarom zeer vaak de spotter met zichzelf, maar zijn spot en zijn schamperheid kwamen voort uit een diep, maar klaar, en nuchter inzicht in den mensch en de wereld; de tijdelijkheid aanvaardend en waardeerend wist hij ze gering tegenover de eeuwigheid. In de laatste scène van

een tooneelstuk van Munday en enkele anderen, dat het leven van Thomas More dramatiseert wordt hij inderdaad gegeven, als hij was. Thomas More komt daar aan op de plaats waar hij ter dood gebracht zal worden.

Oh, is this the place?
I promise ye, it is a goodly Scaffolde.
In sooth (waarlijk) I am come about a headlesse arrand,
for I have not much to say, now I am heere.
well, let's ascend a Gods name.
In troth me thinketh your stayre is somewhat weake,
I pre thee, honest friend, lend me thy hand,
To help me up: As for my comming downe,
let me alone, Ile (ik zal) looke to that my selfe.

Het is deze man, die, ondanks zijn klassieke vorming, een tooneelschrijver als John Heywood waardeeren kon, Heywood de voortreffelijke goedmoedige satiricus, die waarlijk Chauceriaansche tafereelen wist te scheppen, die misstanden hekelde met een hartveroverende openhartigheid, als bijvoorbeeld in „The Play called the Foure PP," het spel van den pelgrimeerder, den aflatenverkooper, den marskramer en den apotheker, maar die, overtuigd katholiek als hij was, het spel besloot met de nog zoo middeleeuwsche toespraak, die tevens een gebed is:

Then to our reason God gyve us his grace,
That we may followe with fayth so fermely
His commaundementes, that we may purchace
Hys love, and so consequently
To byleve (gelooven) hys Churche faste and faythfully;
So that we may, accordynge to his promyse,
Be kepte out of errour in any wyse.
And all that hath scapet us here by neglygence,
We clerely revoke and forsake it.
To passe the tyme in thys without offence,
Was the cause why the maker dyd make it;
And so we humbly beseche you take it;
Besechynge Our Lorde to prosper you all
In the fayth of hys Chrurche Universall!

Een klucht eindigen met een gebed, voor den modernen geest lijkt dit zonderling en tegenstrijdig, niet voor den middeleeuwer, die doordrongen was van het besef der menschelijke zwakheid, en het besef van de grootheid der ziel. Ditzelfde besef leidde tot de didactiek van de moraliteiten, die Rastell tot voorbeeld nam voor zijn spelen, waarin hij echter zijn Protestantsche ideeën over godsdienst en zijn ideeën over den staat uiteenzette; de moraliteit, die het leven veralgemeent, die neigt naar het leerstellige, lag den protestant nader dan de klucht en de invloed van de moraliteit is, zooals Boas aantoont niet alleen onder de Tudors,

bij Rastell en later bij Thomas Nashe, maar tot op heden zelfs aanwezig in het Engelsche drama; het lijkt zonderling bij een eerste beschouwing, maar inderdaad in menig opzicht is de moderne tooneelschrijver George Bernard Shaw niet alleen met Rastell, maar zelfs met de moraliteitenschrijvers te vergelijken. Niet in alle opzichten helaas. Iets „middeleeuwsch" is er bij Shaw zeker verloren gegaan. Echter niet alles. Engeland onder de Tudors dacht en voelde in hooge mate nationaal en zoo werd een absolute overheersching van den klassieken stijl verhoed zelfs in de meest onmiddellijke navolgingen, het schooldrama, bijvoorbeeld Nicholas Udall's „bewerking" van Plautus „Miles Gloriosus", de befaamde comedie „Ralph Roister Doister", en het drama van de „Inns of Court", zooals bijvoorbeeld „Gorboduc". De stof, die men dramatiseerde was Engelsch, of, zoo men overnam, dan werd deze stof verengelscht door en door; Ralph Roister Doister met zijn inbeelding, zijn rodomotades, zijn dwaasheden gelijkt den held van Plautus, maar hij is desniettemin een Engelschman, evenals de bijpersonen dit zijn, het stuk is als realiteit in Engeland denkbaar, terwijl een stuk als „Gli Suppositi" van Ariosto, ook een navolging van klassieke voorbeelden in Italië, zooals Professor Kalf opmerkt in het tweede deel van zijn „West-Europeesche Letterkunde" als realiteit niet denkbaar is[1]). Zelfs de comedies van Lyly, „Campaspe", „Endymion", „Midas", die oogenschijnlijk een geheel klassieke stof dramatiseeren zijn bij een nadere beschouwing, niet alleen slechts om hun stijl, maar ook wel degelijk om hun inhoud, spiegeling van het Engelsche hofleven. Zij immers bereiden reeds de typische Engelsche society-spelen van latere tijdperken voor, het werk van een Congreve, van een Sheridan, van een Oscar Wilde. Bij de verdere ontwikkeling nam de invloed van de klassieke tragedie en comedie af, en langzaam werd dit eigenaardig soort drama geschapen, waarvan Shakespeare de voornaamste, de groote vertegenwoordiger is. In dit drama is, ondanks den humanistischen inslag, veel van het oude bewaard gebleven. De werkelijkheid werd scherper en fijner waargenomen, het individueele kwam beter tot zijn recht, maar als men dat meesterwerk van burgerlijke dramatiek „Arden of Feversham" leest, voelt men, getroffen door de barre realiteit van deze echtbreuk- en moordgeschiedenis, een afgrijzen van het kwaad door de toch objectieve weergave heenbreken, die in wezen gelijk is aan de ontzetting voor de misdaad en de zonde, zooals men die in de literatuur der Middeleeuwen aantreft. De bewogenheid van dit oudere tijdperk, de groote tegenstellingen van goed en kwaad, en de onmiddellijke en zekere ge-

[1]) Men kan hier opwerpen dat deze comedie van Ariosto onder de Tudors in Engeland werd opgevoerd in de bekende vertaling van Gascoigne „Supposes". Inderdaad; trouwens, zooals Boas zegt, men voerde Plautus en Terentius zelfs in het oorspronkelijke op. Maar in „Supposes" heeft men niet met een navolging of een doorgevoerde bewerking, maar met een zuivere vertaling te doen.

wetensreactie treft men ook in tal der historische of biografische drama's en niet het minst in de zoogenaamde „wraak"-tragedies. Als Alice, de vrouw van Arden of Feversham, de „burgerlijke" Clytamnestra, uitroept:

Love is a god, and marriage is but words, —

dan klinkt dit niet, zooals dat tegenwoordig het geval kon zijn, als een scherts, maar als een blasphemie. Het didactische van de moraliteiten is nog altijd aanwezig in deze toch in veel opzichten zoo geheel andere spelen, de dramatische verbeeldingen zijn waarschuwende voorbeelden. „A Warning for Fair Women", is inderdaad een „warning" en een groot gedeelte van het drama onder de Tudors is gebouwd op een gewetensmotief, zooals men bijvoorbeeld uit „A Warning for Fair Women" zien kan, waarin men het volgende fragment kan lezen:

A woman that had made away her husband,
And sitting to behold a tragedy
At Linn, a town in Norfolk,
Acted by players travelling that way —
Wherein a woman that had muthered hers
Was ever haunted by her husband's ghost,
The passion written by a feeling pen,
And acted by a good tragedian —
She was so moved by the sight thereof,
As she cried out, the play was made by (over) her,
And openly confessed her husband's murder.

Zooals Boas opmerkt was het waarschijnlijk dit verhaal dat Shakespeare voor den geest stond bij één van de bekende uitspraken van Hamlet. Meer dan aan „Arden of Feversham" en „A Warning for fair Women" dankte Shakespeare aan „The Spanish Tragedy" van Kyd, van alle „wraak"-tragedies wel de voornaamste. In deze tragedie vindt men reeds iets van de psychologische analyse, iets ook van de dramatische bewogenheid van den drooten dramaturg, de analyse is hier grover, meer elementair, de spanning wordt voor een gedeelte bereikt met melodramatische middelen, de poëzie, die het werk van Shakespeare doorlicht, ontbreekt vrijwel geheel, maar desondanks wordt men herhaaldelijk getroffen door de duistere hevigheid van menig fragment. Het is reeds herhaaldelijk opgemerkt: de grootheid van Shakespeare, zijn meesterschap wist te vereenigen wat zijn voorgangers slechts afzonderlijk bezaten, het analyseerende en tragische van Kyd, de realiteitszin van den auteur van „Arden of Feversham", de geestige woordschermutselingen van Lyly, het idyllische en teedere van Robert Greene, die romantische, absurde, maar toch kostelijke, hartveroverende spelen „Friar Bacon and Friar Bungay" en de tragedie, die geen tragedie is, „The Scottish History of James the Fourth, slain at Flodden" schreef. Bovendien bezat hij nog de gave om zijn tooneelspelen te heffen in de sfeer der poëzie, een eigenschap,

die van zijn voorgangers, wel niet uitsluitend, maar toch zeker in de hoogste mate, Christopher Marlowe bezat. Ofschoon er slechts een gering leeftijdsverschil is kan men Christopher Marlowe inderdaad een voorganger van Shakespeare noemen en een voorganger, die een vrij grooten invloed op hem heeft uitgeoefend. In niemand van de dramaturgen onder de Tudors is de tegenstelling van den nieuwen tijd en de middeleeuwen zoozeer tot een conflict gegroeid als in dezen „atheïst"; maar ondanks de groote betoovering, die het nieuwe voor hem had is de schrijver van „Dido, Queen of Carthage", de vertaler van Ovidius, Lucanus en Musæus, toch meer „middeleeuwer" als men zou meenen. Het nieuwe bekoort hem, de natuur, de schoonheid, de wetenschap, hem drijft de veroveringszucht naar het onbekende als zijn held Tamburlaine.

Nature that framed us of four elements,
Warring within our breasts for regiment,
Doth teach us all to have aspiring minds:
Our souls, whose faculties can comprehend
The wondrous architecture of the world,
And measure every wandering planet's course
Still climbing after knowledge infinite
And always moving as the restless spheres
Wills us to wear ourselves and never rest,
Until we reap the ripest fruit of all - - - - - -

Maar hij is ook de schrijver van „The Tragical History of Doctor Faustus" de geleerde, wien geen wetenschap vreemd was, die in Helena van Troje de schoonheid bejubelde:

Was this the face that launch'd a thousand ships,
And burnt the topless towers of Ilium? - - - -

maar die ten slotte, in wanhoop, de klacht uitte, die van al zijn veroveringen de bittere uitkomst toonde:

Let Faustus live in hell a thousand years,
A hundred thousand and at last be saved!
O, no end is limited to damned souls?
Why wert thou not a creature wanting soul?
O why is this immortal that thou hast?

En het is niet onmogelijk dat de hoofdpersoon in de tragedie „Edward the Second" een meening uitspreekt, die tenminste nu en dan door Marlowe gedeeld werd, als hij tegen den abt zegt:

Father, this life contemplative is heaven,
O that I might this life in quiet lead!

In de groote tegenstellingen, die zijn werk vertoont, in de gewetensangst, zelfs in de hartstochtelijke absoluutheid, die het kwade in zijn dramatische figuren vertoont, treft men iets, dat

een bepaald soort renaissance-kunst vreemd was, een verschijnsel, dat men ook bemerken kan bij Shakespeare.

Frederick S. Boas: An Introduction to Tudor Drama.
Oxford University Fress, Humphrey Milford, Amen Hou se, Warwick Square Londen.

---

boeken - schouw

SALOMONS (Annie) EEN MEISJE EN EEN JONGETJE. Met illustraties van Mies van Oppenraay. Paul Brand, Hilversum.

„Een boekje over kinderen, maar niet voor kinderen" is de ondertitel van dit door en door gezonde werkje, dat geen diepzinnige beschouwingen geeft over opvoedkundige problemen, maar getuigt van een goede kijk op de kinder-psyche door de korte bespiegelingen van de schrijfster naar aanleiding van het doen en laten van deze twee leuke kinderen met hun rake gezegden en leuke opmerkingen. Voor iedereen.

JONG (A. M. de) DE SCHOTEL. Em. Querido, Amsterdam.

De wel wat lang uitgesponnen wederwaardigheden van een Moorsche schotel die door een marskramer van een Brabantsch boertje voor een krats gekocht wordt, terwijl hij diende als etensbak voor den hofhond, tenslotte in de handen van twee opkoopers komt, voor zeer waardevol wordt aangezien door een museum-directeur en eindelijk na talrijke omzwervingen en veroorzaakte moeilijkheden teruggevonden wordt bij een kermisreiziger.

Om van alle verdere ellende af te zijn, besluit deze den steen des aanstoots te vernietigen. Jammer dat de Jong in deze overigens onschuldige vertelling niet kan nalaten de gebruikelijke vloeken in te lasschen.

DIJKSTRA (Margreet) HEILIG HUWELIJK. (245) „Holland", Amsterdam.

De Nederlandsche romanschrijfsters winnen het, zoover mijn ervaring rijkt, ver van hun Engelsche zusters. En toch worden die werken bij honderdtallen geïmporteerd, terwijl het „Nederlandsch fabrikaat" niet veel aftrek schijnt te vinden. Deze roman verdient anders, vooral door protestanten ijverig gelezen te worden, om zijn waarachtig menschelijke, diepzinnige huwelijksprobleemstelling. De strakke lijnen der compositie vervagen nu en dan wel; bijkomstigheden trekken de aandacht af; doch de algemeene weg, die een meisje uit geloovig-protestantsche ouders door een geloofskrisis uit levensnood vindt naar het in God geborgen heilig huwelijk, is zeer reëel geteekend. Voor volwassenen.

GOODCHILD (George) JIM TREKT NAAR DE GOUDVELDEN. (255) *f* 1.40 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Een van de vele verhalen, die langs gewone avonturen blij eindigen in een gelukkig huwelijk — in dit geval zelfs twee gelukkige huwelijken. Het geheugenverliestrucje is eigenlijk wel wat te zeer afgezaagd, om zonder origineel ingesponnen te zijn, nog de intrigue van een boek te kunnen spannen. Ook de brave dronkeman, de schurkerige bloedverwant van het mooie meisje, die liefde die geen liefde is en de andere vermakelijkheden ontbreken in dezen roman niet. Ieder volwassene, die van zulke kost nog niet te veel op heeft, kan het gerust lezen.

Chineesche Gedichten [1]

door CAMP DE BASSCHAERDE.

De verschijning van deze bundel verzen is eigenlijk totaal onverwacht. De Mérode was voor ons tot dusver de dichter van religieuze poëzie, die velen kenden en liefhadden en nog veel meer menschen niet kenden en daar ook niet naar verlangden. Vooral na het verschijnen van „De Steile Tocht" en „Langs den Heirweg', (die sublieme verzen bevatten), leek het vermoeden gewettigd, dat deze dichter zich nog verder langs de lijn van het godsdienstige „volksche' vers ontwikkelen zou. En nu moge men over deze poëzie denken zoo men wil, feit is dat hij er het groote publiek zoo goed als niet mee bereikte. Hij was feitelijk uit de gezichtskring van velen, die hij met „Het Kostbaar Bloed" verraste, verdwenen.

Tot hij dit jaar deze „Chineesche Gedichten" publiceerde, die, vergissen wij ons niet, tot de belangrijkste verschijningen op poëtisch gebied van dit jaar zal gaan behooren.

Met dat al staan wij er eenigszins hulpeloos tegenover. Wij zoeken naar een aansluiting aan zijn vorig werk — en vinden die niet. Zeker, in deze bundel treffen enkele accenten, die aan „Het Kostbaar Bloed" doen denken. Men zou in enkele verzen een gelijkgestemd sentiment kunnen ontdekken en zelfs meenen dat enkele verzen uit beide bundels in eenzelfde tijd zijn ontstaan, maar ver gaat deze overeenkomst niet. „Het Kostbaar Bloed" is daarvoor te veel lyrisch, de Chineesche gedichten te beschouwend, episch misschien. Roel Houwink moge in enkele strophen een brug vinden, die naar zijn godsdienstige poëzie leidt, (Weekblad voor Christendom en Cultuur, 9e jaargang No. 41), aannemelijk maakt hij ons dit niet. Men doet beter deze verzen als een onafhankelijke tusschenphase te zien, waarin een enkele sfeer aan zijn ander werk doet herinneren, want verloochenen doet zich deze dichter nooit.

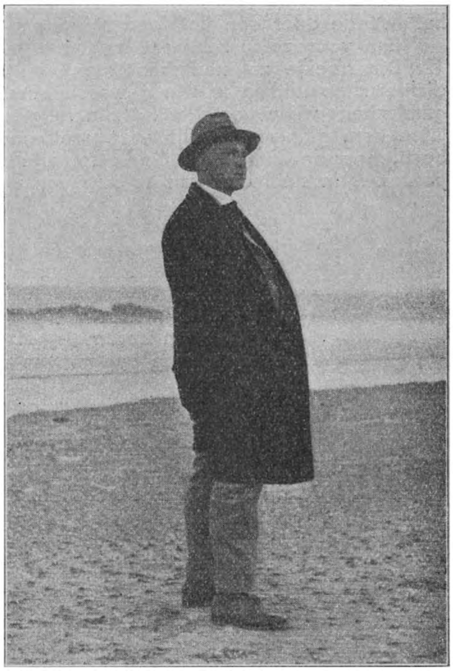

W. DE MÉRODE

Beter lukt het ons, als wij willen zoeken naar de reden, waarom De Mérode zijn oorspronkelijke gedichten Chineesch noemde.

Allereerst vinden wij deze reden in de motieven, die hij in zijn bundel heeft verwerkt: de Zoon des Hemels, sandalen, jade, een verlicht papieren venster, een brief van rijstpapier, in dit alles weet hij ons een volkomen Chineesche sfeer te suggereeren.

En dan vervolgens in de droge, oppervlakkig gezien nuchtere, uitwerking van die motieven.

[1]) door Willem de Mérode. Uitgave „De Pauw", Culemborg, 1933.

Wij vergelijken daartoe een oorspronkelijk vers van Li Tai Po (in de bewerking van Klabund) en een „Chineesch" gedicht van De Mérode.

Li Tai Po:

Die Wimpern hab ich auf — und bin erwacht.
Ein Vogel singt in blühenden Geweben.
Ich frage ihn, in welcher Zeit wir leben,
Er sagt: da Frühling Vögel singen macht.

De Mérode:

De lucht is koel, de nacht is haast verdwenen,
De witte hemel is zoo weltevreden
en glanzend als mijn uitgeruste ziel.

Het eerste werd geschreven door een Chinees, die ± 725 na Christus leefde, het tweede door een volbloed Nederlander in 1933.

Een voorbeeld; het ware met vele andere aan te vullen.

Dit boekje zal naderhand een van de hoogtepunten uit De Mérode's dichterschap blijken te zijn geweest. Misschien zal hij, als hij dit leest, erom glimlachen; wij weten, dat hij zijn religieuze poëzie boven alles stelt — wij laten hem glimlachen. Zijn vroegere bundels hebben wij als een vertrouwd bezit, maar de Chineesche Gedichten zijn ons toch liever. Wie van onze jonge poëten is in staat een vers te schrijven als het volgende:

Ik had een afspraak en in roode zijde
En schoon gewasschen trad ik voor den spiegel,
Ik schrok en toornig trapte ik op het glas.

Ik zag: mijn haar was grijs en dor geworden,
Mijn oogen waren als het groezlig water
vlak op den bodem van een diepen put.

Ik zag 't gebarsten leder van mijn wangen,
En zeide: niemand zal mijn weeke lippen
meer kussen tot een volle roode bloei.

Ik was zeer toornig en vertrad den spiegel.
En weenend zocht ik naar den ouden trooster:
Ik borgde warmte en vreugde van den beker,
En droomde mij op een zijden kussen jong.

De dichter zelf geeft ons de samenvatting van wat wij hierboven schreven, in de pen:

Ik hoorde een fluisteren en zalig lachen,
En tot mijn hart drong 't eindloos murmureeren
Van liefde en een diep geschrei van wee.

* * *

Het boek werd door „De Pauw" uitmuntend verzorgd. Het is door de drukkerij „Gelderland", te Amsterdam, gezet uit de Nobel-letter en gedrukt op Japansch papier in een oplaag van 125 genummerde exemplaren. Een staal van uitnemende typographie.

FRANSCH

BERGE (André) BERNARD BARDEAU: I LA NÉBULEUSE. Plon, Paris, 1928.

— II LA JEUNESSE INTERDITE. Plon, Paris, 1930.

— LE BONHEUR DIFFICILE. Plon, Paris, 1933.

André Berge heeft met het voleinden van deze trilogie een zware en schoone taak volbracht. Hij toonde ons een mensch op zoek naar het geluk of liever nog, naar zijn persoonlijkheid. Een vervoerende, zware taak! Stel u den romanschrijver voor, die er zich niet meer mee tevredenstelt ons een of ander verhaaltje te vertellen, waarvan het belang beperkt blijft tot de voorvallen en wisselvalligheden van een min of meer aantrekkelijke of zonderlinge verwikkeling, maar die zich „alle ruimte gegeven heeft", („qui s'est donné du champ", zooals de Franschen zoo schilderachtig zeggen). Een schrijver, die weet, dat hij zijn tijd kan nemen, àllen tijd, want zijn doel reikt wijduit buiten dat, wat de schrijver zich gewoonlijk stelt en gaat ook de grenzen van de literatuur als zoodanig te buiten.

Nu zijn doel bereikt is, of liever nu hij geheel den voor hem liggenden weg doorloopen heeft, zal Berge niet zonder ontroering terugdenken aan den dag, waarop hij zijn reis ondernam. Niet zonder ontroering zal hij den geestestoestand weervinden, dien hij op dien dag de zijne zag, en dat koortsachtig vuur, die onversaagde geestdrift, welke onmisbaar zijn om zoo'n onderneming tot een goed einde te brengen. Een onderneming, die wordt tot een levenswerk, „zijn" werk, waarin hij het beste van zichzelf, van zijn verstands- en gevoelsleven legde.

En denken wij alleen maar eens aan de moeilijkheid een naam te vinden voor den persoon, waarom zich alle gedachten en opmerkingen betreffende den mensch en het menschelijk leven, alle overwegingen en alle droomen ook, concentreeren en kristalliseeren. Want, al moge er dan niet aanstonds sprake zijn van een auto-biographie, het lijdt geen twijfel, dat een schrijver meer dan gewone belangstelling heeft voor een persoon, die het middelpunt is van drie opeenvolgende werken. Er moge geen gelijkenis zijn van lichaam en zelfs van daden tusschen deze figuur en den levenden persoon van den schrijver, zij is en blijft de vrucht van zijn geest en van zijn hart. De naam werd de drager van alle dingen, die de schrijver zou willen overdragen op hen, die zich verwant voelen aan dezen Bernard Bardeau.

Zeker is het waar, dat de geheele tegenwoordige jeugd niet met Bernard Bardeau gelijk te stellen is. Maar even waar is het, dat André Berge met veel scherpzinnigheid zijn held middenin de vraagstukken plaatste, die a l t ij d — en bijzonderlijk in onze

dagen — de jeugdziel beroerden en dat de bekommernis van velen dezer jongeren haar belichaming vindt in dezen Bernard Bardeau.

Ongerustheid vooral is het deel van dezen held; ongerustheid is zijn leven en zijn lijden, hoewel de eeuwige trots van zich verschillend van de anderen te wanen aan dit lijden ten grondslag ligt.

Dat verschil van karakter maakt hem ongelukkig en reeds in zijn college-jaren draagt hij de overtuiging in zich, dat zijn kameraden er op uit zijn hem te hinderen. Van deze „idee-fixe" ondergaat hij de deprimeerende gevolgen. In waarheid ontbreekt het hem aan oprechtheid met zichzelf en met anderen, aan eenvoud en jeugdig vuur — in één woord aan ware jeugd en zoo gaat hij voort zijn jongensjaren te bederven en te vergiftigen. „C'est mon tempérament!" Hij voelt zich tot de eenzaamheid geroepen, want de aanwezigheid van kameraden verveelt en verdriet hem. Zoo zien wij het gebeuren, dat deze jongen van vijftien jaar zich nu eens in het hoofd haalt de godsdiensten, dan weer de maatschappij te hervormen. Hij verdeelt zijn weetgierigheid tusschen de „Mémoires d'un âne" van de comte de Ségur en de „Ethique" van Spinoza, terwijl hij op zekeren dag in mystieke vervoering, nadat zijn oogen zich aan een ongeoorloofd schouwspel verlustigd hebben, letterlijk den schrikwekkenden zin van het Evangelie: „Indien uw rechteroog u ergert, ruk het uit" in toepassing brengt.

En daarmee is Bernard Bardeau niet aan het eind van zijn zonderlinge ervaringen. Zijn examens loopen door allerlei omstandigheden op mislukkingen uit; niettemin maakt hij het plan zich zonder vaders hulp en zonder vaders geld door de wereld te slaan en dat, terwijl zijn vader, een rijk industrieel, niets liever wil dan zijn zoon in zijn zaken interesseeren. Het blijkt ons bij voortduring, dat de kwaal, waaraan hij lijdt, zijn zucht naar onafhankelijkheid is. En hij verloochent successievelijk alle familie-invloeden, verzet zich er soms wanhopig tegen om toch vooral zijn persoonlijkheid vrij te doen ontluiken. In materieel opzicht is geen vernedering hem te zwaar. En ten slotte trouwt hij met een verkoopster uit een boekwinkel, „omdat hij er zeker van is, in haar iets te ontmoeten, dat hij beslist in geen andere vrouw zal ontmoeten". Wat dat geheel bijzondere in haar is, kan hij niet definiëeren, zooals volgens hem niets zich definieeren laat, ook niet zijn liefde en de liefde in het algemeen. „Mais, vois-tu, l'on se fait une ideé si absurde, si fausse de l'Amour, que l'on risque bien souvent de la perdre, parce qu'on ne sait pas qu'on le tient. L'on imagine une sorte de bonheur absolu, une compréhension mutuelle sans réserve......."

„Alors, tu n'y crois plus? murmura sa femme avec un accent de tristesse qui le frappa.

En de scepticus desillusionneert zijn arme jonge vrouw nog meer, als hij toevoegt: „Ah! non; je t'en prie, n'essaye pas de jouer sur ma sensibilité pour me faire re-

tomber par faiblesse dans ce mensonge romanesque. Je suis désolé de te faire de la peine, mais c'est ta faute et non la mienne, si la vérité ne te plaît pas....

Het critieke moment in zijn leven is daar, als hij zich plots tegenover zijn oom, Yves Darbois, de avonturier uit de familie, bevindt en als deze, dien hij altijd in het geheim bewonderd heeft, hem er van spreekt alles te verlaten, om zich „vrij" te maken. Maar waarvan vrij te maken? In een aangrijpend dialoog tusschen oom en neef, stellen beiden hun meeningen tegenover elkaar. En Bernard Bardeau heeft dezen keer een opwelling van gezond verstand: „Ils veulent tous que je sois „e u x"... Et moi je leur reproche en somme de n'être pas „m o i". En hij besluit zijn leven verder te richten naar de volgende gedragslijnen: Tegelijk zichzelf en superieur aan zichzelf zijn. Zich van uit de hoogte bezien. Zich losmaken van de mechanische wetten, die het onderling verband tusschen de individuen regelen.... of tenminste zich er slechts met vrije wil en kennis van zaken aan onderwerpen. Kracht en moed slechts in zichzelf zoeken en zijn sterkte ontleenen aan zijn isolement.....

Het wijst op geen geringe verdienste, dat men den schrijver na lezing dezer drie deelen zou willen vragen ons ook te toonen, hoe Bernard Bardeau, na zichzelf ontdekt te hebben, van zijn ontdekking weet te profiteeren. En dat de schrijver tot een krachtige en veelzijdige beelding in staat is, heeft hij ons bewezen door het relief en het waarheidsgetrouwe aspect, dat alle figuren, die den held omringen, in deze romans kregen. Dr. B.

COLETTE. LA CHATTE. Roman. 12 frs. Bernard Grasset. Paris, 1933.

Blijkens haar portretten is Colette een groote kattenliefhebster. Deze kattenliefde heeft haar tot een romannetje geinspireerd, waarin een kat tot het romanconflict bijdraagt. Colette is een te goede schrijfster, te bekwaam in het vak en te geroutineerd in de vertelkunst, om een waardeloos boekje te schrijven. Zij bezit de fijne toets der Fransche schrijvers om de genuanceerdste en delicaatste verhoudingen in teere en suggestieve zinnen vast te leggen. Banaal of onbeduidend wordt zij nooit. Maar wijl haar alle diepere moraal, alle inzicht in de essentieele verworteling van het menschenbestaan in het eeuwige ontbreekt, missen haar werken allen achtergrond, alle diepere tragiek. Wat voor zin heeft het in dit boekje om met een verfijnde voorliefde allerlei conjugale intimiteiten uit te stallen, en zoo een werkje te schrijven van lokkende erotiek? Aan malsaine producten, die niet zonder kunst vervaardigd zijn, is onze tijd rijk genoeg. Het is een echtscheidingsromannetje geworden van het gewone soort met alleen een nieuwe

motiveering; de jalousie der vrouw op de poes, waarvoor, naar zij meent, haar man al te veel belangstelling heeft. Alles bij elkaar een met talent en fijne techniek geschreven verhaal, maar oppervlakkig, frivool, wat vuns en verradend dat eigenaardige gebrek aan eerbied voor het heilige en natuurlijk te ontziene, dat Colette gewoonlijk aan den dag legt.

DUITSCH

CAROSSA (Hans) FÜHRUNG UND GELEIT. Ein Lebensgedenkbuch. (190) Leipzig, Inselverlag, 1933.

Een der zeer bijzondere schrijvers in Duitschland is op het oogenblik Hans Carossa. Deze Beiersche dokter publiceert om de twee, drie jaar een boekje van matigen omvang, dat telkens de bewondering der meest verwenden en tot oordeelen bevoegden gaande maakt. Wat in zijn boeken, romans of werken van autobiografischen aard, het meest treft is een fijne, bespiegelende, dichterlijke geest, een levenswijsheid in den besten zin, een levensdoorgronding, die voortdurend aan Goethe herinnert. Zijn proza is klassiek van eenvoud en diepzinnige helderheid, het zuiverste proza dat er op het oogenblik in Duitschland geschreven wordt. In dit „Lebensgedenkbuch" vertelt hij van zijn oorlogsjaren, maar op een wijze waarop alleen Carossa dit doen kan. Wat hij persoonlijk ondervond en beleefde is niet zoo heel verschillend van wat anderen ondervonden. Maar geheel persoonlijk is zijn wijze van observeeren, van reflecteeren, zijn reactie op de gebeurtenissen en verschijnselen: een denker en dichter weerspiegelt hier het oorlogsgebeuren op zeer bijzondere wijze. Het is allerminst een oorlogsboek in den reeds lang gebruikelijken zin: de oorlog zelf heeft onmiddellijk met deze ervaringen niet veel uit te staan. Carossa was dokter en de oorlog speelt zich af op den achtergrond; het zijn meer zijn ondervindingen en gewaarwordingen in het veld, die hij beschrijft. Een christen geloovige is de schrijver niet, hoewel hij stamt uit een katholiek milieu: zijn religieuze opvattingen gaan in de richting van een welwillend humanisme en lijken mij verwant aan die van Goethe. Een veilig „Führer" kan hij dus voor ons niet zijn, hoezeer wij zijn fijne menschelijkheid, zijn diep natuurbesef, zijn wijsheid en gevoeligheid waardeeren kunnen. Voor denkende menschen is dit een waardevol boek.

HEIN (Alfred) STURMTRUPP BROOKS. Roman. (242) 3 M. en 4.80 M. Reclam. jun., Leipzig, 1933.

Het nationaal socialisme in Duitschland zoekt begrijpelijkerwijs naar een poëtische uitdrukking van de gevoelens, die uit zijn streven groeien. De ontdekking gaat niet zoo glad van stapel, zooals onlangs nog de afkeuring van den Horst-Wessel-film door het propaganda-ministerie bewees. Sturmtrupp Brooks loopt voor zulk

een veroordeeling geen gevaar, omdat hij zich volstrekt niet aanbiedt als een officieele nationaal-socialistische roman. Integendeel: de hoofdpersoon wordt slechts met moeite tot de nieuwe beweging bekeerd. Hij heeft veeleer zelf een eigen beweging uitgedacht en doorgevoerd van idealistisch gezinde oud-strijders uit zijn compagnie, die meer den oorlogschen kameraadschappelijken geest willen beleven. De beschrijving van dit, wat we kunnen noemen, voorstadium der nationale revolutie, waarin 't gevoel meer spreekt dan de fanatieke wil tot bepaalde gemeenschapsdaden, lukt den schrijver het beste. Deze gevoelens zijn meer onmiddellijk poëtisch te verwerken. Het einde daarentegen is onzeker, weifelend, halfslachtig, zegt ja, maar toch niet van ganscher harte en daarom lukt 't den schrijver ook niet, dezen omkeer poëtisch aannemelijk te maken. Het gevoel gaat over in gewild pathos, dat meer op medicijn dan op gezonde vanzelfsprekende spijs gelijkt. Deze tweeslachtigheid zal trouwens 't nationaal-socialisme zelf ook te overwinnen hebben. Laten we hopen, dat zijn diepste tendensen; 't natuurlijk, aan den grond en de sociale omgeving gebonden huwelijks- en gezinsleven, dat ook in dezen roman verheerlijkt wordt tegen de moderne ontaarding der sexualiteit, mogen slagen. Aan volwassenen aanbevolen.

MUSCHLER (Reinwold Conrad) LIEBE IN MONTE. Roman (252) Paul Neff Verlag, Berlin, 1933.

De idealiseering der gelijktijdige liefde van een in zijn werk opgaand staatsman voor een privaat-secretaresse en een tooneelspeelster, terwijl zijn vrouw lijdt aan een ongeneeselijke kwaal en voor de huwelijksche samenleving ongeschikt geworden is, beteekent de dood van alle huwelijksmoraal. Hoe de moeder en de echtgenoote zelf den aarzelenden man kunnen aansporen in zulke avonturen ontspanning te zoeken van zijn zware verantwoordelijke werkzaamheden en een schijn van levensgeluk, kan slechts uit het afsterven van 't diepe moreele gevoel verklaard worden. Niemand verliest er iets bij, wanneer hij dit boek ongelezen laat.

ENGELSCH

MASEFIELD (John) THE BIRD OF DAWNING. (290) 7/6. William Heinemann Ltd., London.

John Masefield is een veelzijdig kunstenaar, hij is lyrisch en episch dichter, ook dramaturg en romanschrijver. Hij heeft dus een veelsoortig oeuvre op zijn naam staan, zijn talent heeft zich naar veel zijden ontwikkeld. Maar een veelzijdigheid die zich voltrokken heeft ten koste van de ontwikkeling in de diepte. Zijn eerste werk hield beloften in, die nooit werden vervuld. Voor zoover Masefield romanschrijver is, blijkt dat het best wanneer hij vergeleken wordt met Joseph Conrad. In Conrad's werk domineert een diep cosmisch bewustzijn, er bestaat een nauw verband tusschen de rea-

liteit en het visionnaire; de psychologische kwaliteiten zijn van een diepte, die den geest bevredigt. Dat nu juist ontbreekt Masefield, maar hij benadert het sterk. Het wijsgeerig element ontbreekt niet, maar het doordringt niet als een zuurdeesem het geheel. Het groote perspectief van de realiteit ontbreekt. Toch is hij zeker een kunstenaar van beteekenis. Ook met zijn nieuwsten roman heeft hij bewezen dat een levendig avonturenverhaal in goed litterair proza kan geschreven worden; hij heeft aangetoond dat de weergave van actie-zonder-meer, het epische kan benaderen. „The Bird of Dawning" speelt ongeveer zeventig jaar geleden, in den tijd dat de zeilvaart nog van beteekenis was. Toen ontwikkelde zich elk jaar een jacht tusschen de „China clippers", — de schepen die thee vervoerden van China naar Engeland, — welke het eerst in Londen zou aankomen. Een heroïsche wedstrijd, want niet de capaciteit der machines beslisten, maar het zeemanschap der bemanning. De bemanning van een dier „clippers" lijdt schipbreuk, en brengt eenige dagen in een open boot op een stormachtige zee door. Dit gedeelte is het hoogtepunt van den roman; de boot is een microcosmos; in den strijd met den dood blijkt de geaardheid van elk der schipbreukelingen. Als avonturenverhaal is het een buitengewoon spannend boek; men leest het geïnteresseerd uit. Natuurlijk is Masefield te veel kunstenaar om uitsluitend een avonturenverhaal te schrijven; het levensware realisme ontbreekt niet, evenmin als de wijsgeerige ondertoon. Juist het verweven hiervan tot een geheel, geeft den roman zijn waarde, en verleent hem een groote bekoorlijkheid. Men zou het boek voorts het epos der zeilvaart kunnen noemen; de gewezen zeevaarder Masefield kent het leven aan boord van het zeilschip door en door; hij beschrijft het met intense liefde, en prachtig zijn de bladzijden waar hij een schildering geeft van het volbetuigde zeilschip, op volle kracht voor den wind varend. De beschrijvingen der techniek van het zeilschip zijn zoo grondig, dat het glossarium aan het einde niet overbodig is.

BRADLEY (Kenneth) HAWKS ALIGHTING. (320) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

Een Engelsch auteur, die een roman schrijft spelend in inlanderskringen van een zijner talrijke koloniën, is geen zeldzaamheid. Het is hem een, graag uitgebuite, gelegenheid — door landgenooten-jingo-lezers dankbaar geaccepteerd — de superioriteit van het eigen ras te laten uitkomen. Tegenover dit slag auteurs staat Bradley als een zeldzame enkeling. Ook hij heeft een kolonialen roman geschreven, spelend in Zuid-Afrika. Maar zijn houding tegenover den zwarte is er eene van sympathieke belangstelling; hij heeft zich zelfs gezet tot de niet geringe studie de psyche van den neger te leeren kennen. Waartoe hij overigens ruimschoots in de gelegenheid was: sedert 1926 is Bradley „District Officer" in Rhodesia. Hij is een dier bestuursambtenaren, die

hun taak vooral ook zien als een opvoedende. „Educate" vraagt hij in zijn voorwoord, „for what? We must know that before we go much further". Daartoe gaat Bradley in zijn roman na hoe een werkelijke Afrikaner de Westersche civilisatie ziet, zooals die zich aan hem voordoet in de kolonies. Zijn hoofdfiguur, Chilaka, is een lid van den Zoeloestam der Mangini. De stam komt voor het eerst met de „beschaving" in contact door het verschijnen van een, ver het binnenland ingedrongen, Britsch ambtenaar. Alvorens op de voorstellen van den ambtenaar in te gaan, besluit het stamhoofd den ambtenaar voor een jaar Chilaka mee te geven, opdat deze met eigen oogen het leven der blanken zal waarnemen. Na dat jaar zal hij terugkeeren om rapport uit te brengen. De inhoud van den roman is dan voornamelijk het verhaal van Chilaka's belevenissen onder de blanken. Ondanks zijn humor hier en daar, is het feitelijk een schrijnend verhaal. De primitieve natuurmensch keert zich vol walging af van de talrijke uitwassen en misstanden der blanke beschaving, waarvan hij toch ziet dat zij de zijne zal verdringen. De trotsche krijger voelt zich vernederd door een macht, die hij in veel opzichten moet verachten. Toch is de schrijver in deze, voor een Brit wel zeer ongewone, critiek op de Westersche civilisatie, niet geheel eerlijk. Het was zijn plicht geweest Chilaka ook in contact te brengen met een der belangrijkste en werkelijk heilzame factoren van onze beschaving, het christendom. Dit heeft hij geheel verzuimd. En daardoor geeft hij dan ook geen bevredigend antwoord op zijn eigen vraag: Educate — for what?

Een overigens belangwekkende roman voor eenigszins ontwikkelde volwassenen.

FROME (David) THE EEL PIE MYSTERY. (288) 7/6. Longmans Green and Co. London New York, Toronto.

Te oordeelen naar het steeds toenemend aantal detective-romans dat in het Engelsch uitkomt, bestaat naar dit genre wel zeer groote vraag. Een der beste uit dien vloed van den laatsten tijd is Frome's: The Eel Pie Mystery. Sedert Conan Doyle zijn klassiek geworden Sherlock Holmes serie schreef, is de techniek der detective fictie enorm verbeterd. De moderne detective-roman is een logisch gebouwd geheel geworden (hetgeen de Holmes verhalen lang niet altijd waren), dat het denkvermogen van den lezer in actie zet. Want in de goede producten van dit genre worden de lezer zooveel draden in handen gegeven, dat hij een „fair chance" krijgt het probleem zelf op te lossen. De onwaarschijnlijkheden worden tot een minimum teruggebracht, terwijl verschillende romans door hun artistieke kwaliteiten tot de litteratuur gerekend moeten worden. Evenals de meeste crime-authors heeft Frome zich een politieman gecreëerd, die in elk zijner romans opnieuw optreedt. Hier is dit de vrijwel fantasielooze, maar nuchter-helder denkende detective-inspector Humphrey Bull. Geleidelijk en logisch werkt hij aan de oplossing van het geheim, wie de jonge

vrouw heeft vermoord, wier lijk op het Eel Pie eiland in de Theems werd gevonden. Hetgeen niet zeggen wil dat het verhaal zonder spanning is; — integendeel. Bovendien blijkt de ontknooping toch nog een verrassing, — ook voor inspecteur Bull. De lezing van deze „thriller" is geschikt voor iedereen, zij het niet voor te jeugdige personen.

WARD, edited by Maisie: THE ENGLISH WAY. Studies in English sanctity from St. Bede to Newman. (328) 7/6. Sheed & Ward, London and New York.

„Christianity", zegt de samenstelster in de inleiding, „is the re-religion of the Incarnation of Godhead in humanity, of the Absolute in the relative, of Eternity in time". Wegens zijn universaliteit is het in elk land, maar tegelijkertijd is het locaal en in zekeren zin openbaart het zich in ieder land op eigen, specifieke wijze.

Dit boek tracht niet de Engelsche wijze van Katholiek-zijn te analyseeren, maar de auteurs die tot de samenstelling hebben bijgedragen, als D'Arcy, Belloc, Chesterton, Martindale, Dawson, beschrijven persoonlijkheden, die, naar hun overtuiging, zeer Engelsch en zeer Katholiek waren. Chesterton schrijft over Alfred the Great en Thomas More, Belloc over St. Thomas of Canterbury, Martindale over Edmund Campion, D'Arcy over Newman.

Een galerij van groote Engelsche figuren, die door de eeuwen heen het Katholicisme in Engeland hebben gedragen, elk sterk individueel, maar ieder gekenmerkt door die „deep things which inhabit the native soul", zooals Belloc het uitdrukt, waardoor een overeenkomst tusschen hen merkbaar wordt, en de titel van het boek gerechtvaardigd is.

BULLETT (Gerald) THE ENGLISH GALAXY. (496) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

„The English Galaxy" is een bloemlezing van vijfhonderd uitsluitend korte Engelsche lyrische gedichten. Driehonderd daarvan zijn, zooals de samensteller in zijn voorwoord opmerkt, tot dusver nog niet in een bloemlezing opgenomen. Toch wijkt Bullett's anthologie niet sterk af van andere bekende bloemlezingen; ook hij toont een neiging zich af te wenden van de meer harde en grimmige aspecten der Engelsche poëzie.

Uit de rijke Engelsche lyriek heeft hij gekozen vanaf het begin tot ongeveer 1900; de lyriek van vrijwel alle beduidende dichters is vertegenwoordigd. Door keuze en uitgebreidheid is dit een mooie en bruikbare bundel.

Spanje's tweespalt

door Dr. J. BROUWER.

Er is wellicht geen land waarover zoo uiteenloopend is geoordeeld als Spanje. Door onkunde, aanmatiging, partijdigheid, effectbejag en door overschrijverij. Door mode ook. De mode der elegante lieden die zich zelf het model en richtsnoer der menschheid achten. Zoo was er de mode van de Fransche madam's en mesieu's van de zeventiende eeuw af. B o n t o n was het, schamper te spreken over Spanje, de „dwaasheden en rariteiten" van het Spaansche volk; een „sujet de style" waren de rodomontades van miserabele h i d a l g o s, het fanatisme der inquisiteurs, de zwierigheid der to r e r o s, c h u l a s, m a n o l o s, c h i s p e r o s en m a j a s, de ellende en de armoede van de bevolking en de pracht der kerken: „drommen bedelaars geknield voor met goud en edelgesteente behangen beelden van heiligen".

Later is er gekomen de mode der romantiek, het Spanje van Dumas, Victor Hugo, Byron, Musset, het Spanje van den schranderen schelm Borrow en hun naschrijvers. Het Spanje van Carmen en Don José. En het Spanje der positivistische wereldverbeteraars, voor wie „het diep-gezonken Spanje" een afschrikwekkend voorbeeld was en is, het Spanje van Philips II en Loyola! Weg met de Jezuieten!!

Den „beschaafden Europeaan" is sinds het eind van de zestiende eeuw het Spaansche schrikbeeld voorgehouden. Een bonte kermisprent. Een rarekiekkast, waar sierlijke lui met verbazing en horreur naar keken. Spanje? Fi donc! Land van dwepers en ketterbranders, barbaarsche hoogmoedige lieden, stierenvechters en vrouwenmoorders. Hun koning, hun eenige koning, Philips II, was van hetzelfde maaksel geweest. Zie de a p o l o g i e van Willem van Oranje en de R e l a c i o n e s van Antonio Pérez. De Spaansche kerk? Een hel van fanatisme, zoo vertelde het de uit Spanje gevluchte priester González Montano in een boek dat hij te Heidelberg uitgaf in het jaar dat Alba de Nederlanden binnentrok.

In het tegen Spanje gekeerde protestantsche Europa ontstond de legende van het „donkere Spanje", en zoo groot werd de onkunde dat de Encyclopedisten konden zeggen dat Spanje nooit iets tot de cultuur of de wetenschappen had bijgebracht. Zoo zeide het de E n c y c l o p é d i e, de groote, de echte, de Fransche, en zelfs in Spanje was men niet in staat die bewering te weerleggen.... Men had zijn groote mannen vergeten, hun werken lagen onder het stof bedekt en de „beschaafde Spanjaard", de man die à la page wilde zijn, vormde zich naar Fransch patroon en schaamde zich over zijn koning, zijn land en zijn cultuur.

Na de Encyclopedisten kwam de negentiende eeuw. Gezegende eeuw. Beschaafd, intellectueel, tijd van vooruitgang, een ieder leerde lezen en las den Dageraad en de B i b l e a m u s a n t e.

Geen knechting meer van den geest, leve de industrie, hang de geestelijken op, bouw in Rome fabrieken voor veiligheidsscheermesjes en celluloid toiletartikelen. Leve Marx....

Spanje? Spanje voor een negentiende-eeuwer? Wel zie Ward, The Truth about Spain (Londen 1911); Diercks, Das moderne Spanien (Berlijn, 1908); Dauzat, l'Espagne telle qu'elle est (Parijs, 1912). Spanje was een armzalig, achterlijk land van dwepers en stumpers.

Spanje was er zelf van geschrokken, een goede eeuw tevoren al, en was met bajonet, pen en houweel bezig geweest den nieuwen tijd toegang te verleenen. Weg met Rome en Philips. Wat Ge eet, zijt Ge. Aan Voltaire en Marx zult Gij genezen worden. Sine litteris nulla salus. Het heil door de verlichting....

In de negentiende eeuw wordt de tweespalt in Spanje een voldongen feit. De begoocheling door Frankrijk, vrijwel volkomen in de achttiende eeuw, verdwijnt voor velen door het woord van een Balmes, een Quadrado, een Donoso Cortés. Menéndez y Pelayo maakt de schatten der voorvaderen weer tot gemeengoed, en tegen het verlichte front van degenen die Spanje willen „Europeïseeren" komt weer een hecht front van Philips-gezinden die Spanje weer willen richten naar de beginselen van El Rey Prudente. Tusschen deze twee groepen in bewegen zich allerlei fracties die alle in de litteratuur weerspiegeld worden, want in Spanje is litteratuur en politiek nauw verbonden.

In het buitenland liep de vloed echter terug. Toen ieder de letters kende en op een hygiënische bovenverdieping woonde kwam het beloofde geluk niet. De tocht naar Spanje begon opnieuw. Nu niet allereerst van keurige mesieu's en madam's, maar van lieden bezield van den pelgrimsgeest van Santiago de Compostela. Spanje, de oudste dochter van Rome, wordt der menschheid opnieuw geopenbaard. Men trekt er weer heen als pobres escolares que piden pan... Pan, brood, dat men vond in de zestiende-eeuwsche cultuur van Spanje, de theologen, de mystieken, de rechtsgeleerden, de philosophen wier bestaan men vergeten had.... Behalve echter de „armen van Geest" die vertrouwd waren met een Luis de Granada, Santa Teresa, San Juan de la Cruz...

Een stroom van buitenlandsche werken over Spanje doet de mode keeren. Spanje wordt het land van den snob die meeholt in de course au dernier Château. Tourisme en Baedeker. Spaansche conversatie-avonden...

Spanje zelf ondergaat den invloed van de omgeslagen mode. Men hervindt zich zelf. Men kiest beslister partij. Primo de Rivera. De grootsche huldiging van Philips II in de reeks lezingen in de Real Academia de Jurisprudencia y Legislación in 1927. In deze lezingen wordt Philips II geredimeerd van eeuwenouden laster, geleerden van naam huldigen den mensch en den koning en wenschen de reconstructie van Spanje naar de

beginselen en doeleinden van den man die Spanje met zich zelf had vereenzelvigd. De basis God, koning, vaderland werd weer hecht gemaakt.... zoo meende men.

Eenige jaren later verrees de Republiek zonder slag of stoot. Kerken en kloosters werden verbrand en niet één man dekte met zijn borst den toegang tot de kerk zooals die Spanjaard in 1566 in Brussel.

De beide Spanje's treden weer duidelijk naar voren. De tegenvoeters van Philips zijn de heerschers geworden. Kerk, koning en vaderland worden verloochend. Verjaagde priesters, verjaagde koning, verbrokkeld vaderland. Leekenonderricht. Spanje zet de klok een eeuw terug! Parlement, algemeen kiesrecht, de alleenzaligmakende schoolmeester. Kennis is deugd. Door wetenschap tot beterschap. E n c h u f i s m o. Voor een handvol duros geef ik m'n hoofd en m'n hart. Wie helpt me aan een baantje? Ik ben niet katholiek!! Mijn moeder ook niet! (De haan kraait). Jezus weende...

Het andere Spanje. Komt langzaam van zijn verbazing bij. De „vereeniging van christelijke gezinshoofden". Eerste vergadering, een man en een paardekop. Eenige maanden later: Katholiek congres te Palencia. Vijftigduizend menschen. Actie der Philipsgezinden. Tegenactie. Strijd, chaos, p i s t o l e r o s. Iederen dag eenige dooden en gewonden. Een land dat tegen zichzelf verdeeld is kan niet bestaan. Communisten, syndicalisten, anarchisten en monarchisten. Casavieja.....

De lezer zal als dit artikel verschijnt, stellig weten wat ik vermoed na m'n reis dwars door Spanje. Namelijk, dat in de stembus van November een crucifix zal worden gevonden. En wellicht een kroon. Die van Isabella la Católica. Quizá...

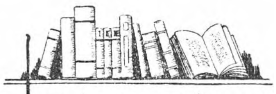

boeken - schouw

SCHOUP (J. G.) EEN VREK. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg - Hasselt.

Een katholieke Vlaamsche roman, die het sobere leven van een doodarme Fransche pastoor in een dorpje in de Vogezen, tegenover de egoistische levensopvatting van de veel beter gesitueerde gierige boeren beschrijft. Het niet schenden van het biechtgeheim brengt dezen geestelijke tot de diepste armoede en ellende, zelfs als beklaagde in een proces.

Iedereen verlaat hem, maar in zijn eenzaamheid blijft hij zijn roeping trouw en wijkt geen haarbreed af van de plichten die zijn ambt hem heeft opgelegd. In het tragische slot, waar de priester in zijn eigen kerk uitgeput en doodziek wordt gevonden, wordt hem tenslotte recht gedaan; de dood van beide menschen — de een door moord en de ander door zelfmoord — waarvoor hij zooveel geleden heeft, vormt een zeer somber contrast met den heiligen dood van den eenvoudigen priester. Wegens de realistische beschrijving van het boerenleven voor ontwikkelde lezers.

Nikolaj Gogol

door HAN JONKERS.

Het is moeilijk een schrijversfiguur uit een lang vervlogen tijdperk los te maken zonder tegelijk de ziel van dien tijd uit de oerwouden van de historie te bevrijden. Maar er zijn schrijvers, die de ziel van hun tijd zelf zijn. Die het eeuwige merkteeken blijven waarmee het milieu, waarin zij geleefd hebben, hen gestempeld heeft. Wanneer men iets van hun tijd wil weten leze men hun openbaringen, en de vergane adem en vergeten geest, die over groote dingen naruischen in de als doode oogen gesloten bladzijden ontvangen telkens opnieuw het wonderelixir, dat gestorven en uitgedoofde visioenen het levenslicht geeft. Voorwaarde is echter, dat de ziel van den schrijver deemoedig plaats heeft gemaakt voor de ziel van zijn eeuw, dat hij amorph heeft willen zijn om des te beter het wonder van zijn tijd te kunnen bevatten.

Een van deze zielloozen der wereldliteratuur, ontzielde om in zich zelf een heviger ziel à travers un temperament te kunnen ontsteken was Nikolaj Wasiljewitsch Gogol. De ziel van de Russische negentiende eeuw — dezelfde eeuw, die het humanisme in de klauwen van het pessimisme dreef — is ten langen leste in deze verlaten ambtenaarsfiguur, wien nijpende nood de aanleiding was om het pad der literatuur te betreden, geslopen. De universeele Russische ziel betrad in Gogol weliswaar een onafzienbaar schouwtooneel van de realiteit, maar ze ontmoette er tegelijkertijd de zielloosheid der verbeelding. Het gemis van dit laatste wreekte zich aan de vitaliteit van Gogol's meesterwerk „De doode zielen", deze titel werd tot het zelfgekozen symbool van de Gogolsche schrijverstragedie. Wel verscheen „De doode zielen", toen men zich in een andere eeuw er over ging vermaken dan waarvoor het boek geschreven was, op die eenzame top van de sociale satyre, waar „Don Quyote" en „Gil Blas" vertoeven, maar het bracht niet de verzoening van de kunst met het leven, die Gogol er zich van had voorgesteld.

Tot zekere grenzen kan men de verhouding kunst en leven vervangen door die van verbeelding en realiteit. Een verzoening in een sfeer van vredige rust is mogelijk, maar niet wanneer de verbeelding — zooals in het geval van Gogol — vervangen is door een construeerend mechanisme, in elk geval door iets, dat niet zelf vermag te scheppen. Dit is de onoplosbare formule, waarvan Gogol geheel zijn leven de bevrijdende oplossing wilde afpersen. De tragedie van de weigerende muze, die voor een deel aanleiding gaf tot Gogol's determinisme en Schopenhauersche zwartgalligheid, maar waaruit toch geheel zijn martelende scheppingstragedie te verklaren is.

Het Rusland van Gogol was een Rusland van sinistere con-

trasten. De bodem was er reeds tot verzadiging toe rijp voor het wreede gericht, dat de historie er eens op zou vellen. Te midden van chaotische verhoudingen was Gogol voor zijn tijdgenooten zelf een man met een karakter als een diepzinnige rebus, en een evenwicht van humeur gelijk aan het verschijningsuiterlijk van een Kameleon. Aanvankelijk was hij bestemd onder te gaan in de wereld van doodsch papier, waar de maatschappelijke feiten in kohieren worden ingesloten, en elke tinteling van leven als onzakelijk wordt uitgeknepen. Merkwaardig, dat de ambtenaarsgeest, de dorre registreer-automatiek in den aanwas van zijn dikwijls exuberante fantasie niet is verzwolgen, maar geestelijk zijn pen is blijven besturen. Gogol was echter allerminst een ambtenaarspersoonlijkheid. Karakterologen — o. a. Künkel — geven als paedagogische aanwijzing voor een ambtenaarscarrière o.a. het hypernauwgezet zijn, dat zich op school reeds vertoont in een afschuw voor de fout, die verantwoording en verklaring eischt. De zenuwsloopende liefde voor de nauwkeurige boeking van iedere levenswending sproot bij Gogol echter uit een vreeselijker zielebron voort dan waarop de meest nauwgezette ambtenaar zich kan beroepen. Haast iedere plant, elk détail, elke mensch en iedere zwevende vage gedachte kon vereeuwiging van hem afdwingen. Ofschoon Gogol daar alleen vasten grond onder de voeten had, had hij toch een mysterieuze angst voor de onuitputtelijke galerijen met gestalten van de werkelijkheid. Zijn hevig verlangen om aan de menschen het geluk en de waarheid te brengen kon zich niet ontwikkelen in den schoot der scheppende verbeelding. En omdat hij scheppend de kern niet vermocht te treffen was hij gedwongen te werken met de garderobe van het leven, met de veelkleurige uitzet van de natuur.

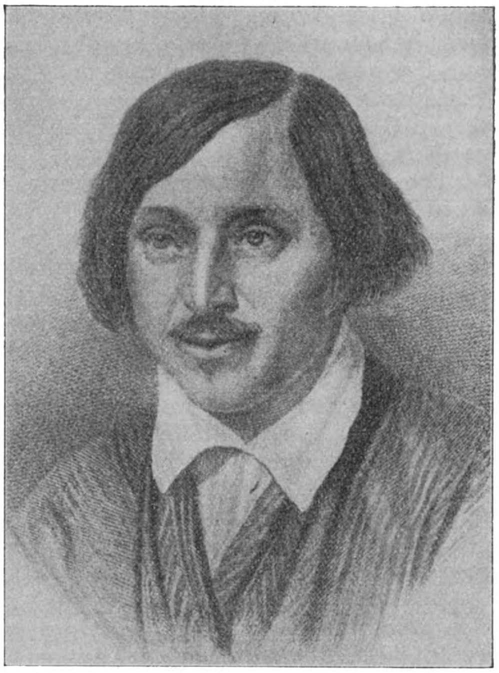

GOGOL

Geen enkele van de kleine dienaren der realiteit kon hij echter

missen. De schaduw van ieder vergeten stuk zou zijn wankele genius blijven vervolgen en tarten. De leege plek in de legkaart zou bidden en smeeken om voltooiing van het beeld, maar het beeld zelf zou ridicuul van onvolledigheid zijn. Wanneer Gogol één détail in zijn beschrijving vergat, grijnsde de leugenachtigheid reeds uit zijn werk, terwijl Poesjkin en Toergenjef bijvoorbeeld over het meest essentieele konden heenstappen, zonder dat men hun bedoelingen zou wantrouwen. Maar in de wereld van dezen trilde de spierkracht van de verbeelding, van het eeuwige leven, terwijl Gogol steeds weer terugzonk in de rotte residuen van het aardsche bestaan.

Leven en werken van de meeste schrijvers kunnen verklaard worden uit het stralende woord: dienen. Bij Gogol heette dit woord steunen op de werkelijkheid. Materieel heeft hij zelden op eigen beenen kunnen staan, en ook geestelijk was hij van anderen afhankelijk. Hij kon geen idee uit het niet scheppen. In de ijle ruimte der verbeelding was hij voorbeschikt schipbreuk te lijden, wegens gemis aan steunpunten en ankerplaatsen. Poesjkin, de groote vriend van Gogol, die eens met verbazing zou moeten vaststellen, hoe deze gladde en vreemde vogel in het domein der letteren zijn inspiratie aan het exploiteeren was, legde de kiemen voor Gogol's roem door hem het idee voor „De Revizor", en „De doode zielen" aan de hand te doen. Het tasten van Gogol naar de hooge plaats, die hij wist dat hem toekwam, is als het tasten van een blinde in het pikdonkere en oneindige Russische magazijn.

De ster der verbeelding, en de steun op een eeuwiger doel dan aardsche realia waren de eenige middelen, die hem op zijn verzoeningscampagne zouden kunnen bijlichten, maar deze middelen ontbraken Gogol. Wanneer hij in Palestina aankomt om bij de geboorteplaats van het christendom zijn stukgeslagen zelfvertrouwen te herwinnen, knijpt een ijskoude demon zijn ziel tesamen. Hij kan geen vertrouwen in God meer gevoelen omdat iedere voorwaarde voor vertrouwen, die hij niet anders dan uit de werkelijkheid kan putten, uit zijn ziel geweken is. In deze raadselachtige figuur, en op deze gebenedijde plek begint zoò een van de kiemen te groeien van het wantrouwen aan de humaniteit, geboren uit het fiasco van het eigen mensch-zijn. Gogol en diens tijdgenoot Alexander Herzen worden — de eerste haast onbewust — de sombere vaandeldragers van de lange, sinistere rij van cynische en wreede twijfelaars aan het humaniteitsgeloof, waarin Dostojefski meeloopt als de compromisschepper tusschen vrije persoonlijkheid en God en Nietzsche als de nihilist. In diametrale tegenstelling met Dostojefski spendeerde Gogol zijn hunkerende liefde naar een verzoening echter aan een gestalteloos ideaal, wijl dit te veel werkelijkheid bevatte, en daardoor wordt hij door het zelfde lot in den hoek geworpen, dat hij als levenbeheerscher wilde kronen.

Hij, de oer-naïeve tegenover het harde leven was historisch een der eerste knagers aan het humaniteitsideaal. Maar welk een eeuwenpeilend verschil; tegenover de gecompliceerde en systematische demaskeerders van de hel-verlichte twintigste eeuw ontsluierde Gogol niet meer dan een navrant en unheimisch sprookje van levensverzoening, waarin de mensch zich in zijn van levensroutine ontdane schamelheid behoorde terug te vinden. Om de ziel ieder moment in hel licht te zetten, daarvoor kon Gogol zich niet omlijnd genoeg uitdrukken. Hij zwierf veel te veel in de ruimte, en wat hij ontdekte, noteerde hij steeds anecdotisch en beschrijvend, nooit ontledend. De psychologische karakteristiek van Gogol vertoont daarentegen zelf een continuïteit met een lijn van een wonderlijke strakheid. Die continuïteit werd in stand gehouden door Gogol's eigenaardigheden en ideés-fixes, die door zijn temperament eer werden opgedreven, dan tot zwijgen gebracht in rustige introspectie. Ondanks innerlijke onzekerheid en eigen zwakheid als persoon koos Gogol zich (dat wil zeggen koos het lot voor Gogol) twee groote motieven, die hem over het Russische moeras in een gelukkiger wereld moesten voeren. Dat waren het rotsvaste vertrouwen, dat hij zijn naam door een magistrale daad voor eeuwig aan de wereld zou verbinden, en het lot zelf, of volgens Gogol de Voorzienigheid, die over zijn levenswandel beschikte.

Die Voorzienigheid had echter niets religieus of mystieks. Alles bij Gogol bleef gebonden aan onmiddellijk waarneembare phenomenen, en zoo kon zijn ontzag voor het lot ook niets anders worden dan de geduldige tred in den fatalistischen tredmolen. Maar — mysterieuze merkwaardigheid hoe menschen op de onverbiddelijkheid van hun begrenzingen kunnen reageeren — deze wijsvinger van het lot wilde Gogol tevens zien als de vinger, die balsem op zijn teleurstellingen wreef. Het moment van ieder schrijversfiasco was immers het moment waarop de Voorzienigheid de triomf van zijn genie nog niet gekomen achtte. Zoo kon Gogol zich aan het wrak van iedere deceptie, en temidden van den schaterlach der publieke kortzichtigheid — en die waren er veel rondom Gogol — opheffen, waar hij anders reeds lang in den hagelstorm van de critiek voor de eeuwen zou zijn verloren gegaan. Maar juist deze lotoverheersching maakte het drama van Gogol — van leven als van werk — tot een drama van het determinisme.

Reeds binnen het allerkleinste bestek — in de primitieve novelle „De winterjas", die in haar eenvoudige maar diepe tragiek aan een novelle van Sienkiewiez herinnert — laat het raadsel Gogol zich in al zijn factoren ontleden. Het idee voor dit verhaal is niet van Gogol, en slechts door een verandering door Gogol's pessimisme en overdrijvingszucht er in aangebracht, wordt het geen feillooze copie van de werkelijkheid. We vinden er weer de macht van de doode stof over den mensch, hier de winterjas, die voor Akaky een doodskleed wordt. Verder Gogol's idées fixes,

en zijn ongecompliceerdheid, die een vergelijking van zijn sarcastische humor met Molière mank doet gaan. Evenals Akaky is Gogol met lichaam en ziel gekluisterd aan de wereld van de stof, en de ijzige bloedelooze adem der doode voorwerpen stijgt somwijlen in zijn ziel op, en bezinkt daar tot een glaciale en demonische roerloosheid.

Het leven blijft blind bij Gogol, het gluurt uit holle kassen, rond zijn scheppingen hangen ijskegels en de vunze geur van naderend bederf. En het is of de menschen in zijn werk met een mechaniek voortbewogen worden naar een vermaledijde plaats, als de verstijvingsplek van Loth. Het woord van Bergson, dat om te kunnen lachen men een zekere graad van boosaardigheid moet bezitten had wel aan Gogol ervaren kunnen zijn. De diabolische spotlach om de menschenverachtende Russische bureaucratie breekt voortdurend door, zoowel in de vermakelijke satyre „De Revizor", als in „de Doode zielen" en „De winterjas". Maar alles blijft waargenomen als door een van tranen schemerig geworden netvlies. Men merkt, een ondanks zich zelf humaan mensch doet zich geweld aan de wrange realiteit in weemoedige contouren uit te vloeien, maar de waarheid treedt hem voortdurend als een obsessie tegemoet, en men moet niet van de waarheid houden om de naaktheid er dan nog niet van te zien. Er is ondanks alle donkere mufheid steeds een transparant in Gogol's werk, waardoor een teer licht gezeefd wordt. Dat is het transparant van de ontferming, de barmhartigheid.

De Fransche schrijvers noemen dat „la réligion de la pitié" de eenigste religie waarin Gogol zich tenslotte in zijn hulpeloosheid blootgeeft — en zij zien daarin het élement essentiel van de Russische literatuur. Maar hoe geheel andere trillingen en klachten treffen we in die religion aan bij Dostojefski en Tolstoi, bij de jongeren, Osorgin, Sjolochow, Leonow, en bij dien verstilden meester van de Russische weemoed, Sjmeljow. Maar om al deze in pijnigende ruimten tastende geesten staat een enerveerende, martelende eenzaamheid. De privé-eenzaamheid van Toergenjef en Gogol, en de eenzaamheid in enkele roerlooze Russische films als „Die Erde" moet een nuance zijn van de steppenleegte, wier indolente eindeloosheid zich aan fijne zielen vastklampt. Het contact met de Russische natuur is niet beslissend voor deze levenshouding. Toergenjef en Sjmeljow zijn in Parijs ook eenzaam, want de steppe knaagt nog steeds aan hun ziel.

Misschien in telkens andere zetting, maar steeds opnieuw breekt zich de melodie van de weemoed en van het treurende medelijden baan in de Russische literatuur. Wanneer de tonen al te somber klinken beteekent dit een heviger opstand van de ziel, of een ijzingwekkend misverstand tusschen verbeelding en werkelijkheid, als bij Gogol. Door dit misverstand wordt het medelijden, dat bij Sjmeljow een hoog ethisch karakter draagt bij Gogol een sarcastische weemoed, omdat de verlossende verbeelding

dezen niet in staat stelde het leven menschelijker weer te geven, niet zooals hij het zag, maar zooals hij het voelde. Uit dit laatste eindelijk is ook te verklaren, waarom hij de adellijken, ministers en bureaucraten, die hij in de hoogste kringen gadesloeg naar de oerbosschen en moerassen verwees, en ze opzettelijk verteekende tot boeren, servielen, aardebekruipers, zwervers in de Russische duisternis.

Boris de Schloezer[1]) doet in zijn boek over Gogol een poging, die hij echter weer gauw opgeeft, het eigenaardige lot van Gogol te verklaren uit diens geslachtelijk isolement. Toergenjef leefde een groot deel van zijn leven in de ziel van de vrouw. Naar deze stralende woonplaats werd hij onweerstaanbaar getrokken door een magische verwantschap met het levensnatuurlijke. Bij Gogol is niets van vrouwelijke warmte te bespeuren, en zijn mannelijke functie komt slechts tot uitdrukking in een raadselachtig détail, dat met bijna perverse regelmaat telkens in zijn werk opduikt. Het zou echter eenzijdig positie kiezen zijn Gogol's armoede aan levensblijheid, en zijn sombere voorkeur voor menschelijke trivialiteit uitsluitend te verstaan uit deze bijna volslagen impotentie in het verstaan en verwantschap voelen met het ewig-Weibliche. De bedoelingen van een geest, die zich tegenover zijn tijd heeft willen verklaren kan men geen grooter onrecht aan doen dan door ze steeds te begrijpen uit het wreede hiaat, dat in zijn leven om voldoening schreit. Het zou precies hetzelfde zijn als het aardsche lijden zijn oorsprong te geven in het noodlot, dat menschen bij en met elkaar moeten leven.

Zeker is, dat de weinige vrouwen, die Gogol heeft willen uitbeelden, temidden van zijn scheppingen, wier vitaliteit onverpoosd wankelt en inboet op de grens van leven en dood mechanisme, het meest lamgeslagen zijn, het meest van buiten af geregeerd worden. Haar raadselen blijven omsloten door het pantser, dat onvermogen tot vereenzelviging met haar zieleleven er om gelegd heeft. Oulégnka, het Russische meisjesideaal, dat Gogol in het vernietigde tweede deel van „De doode zielen" wilde scheppen om met haar naar de verloren levensbarmhartigheid terug te keeren is leeg van leven, is een levend lijk, „een bloem in den knop gebroken", een gesprongen vioolsnaar waardoor een stem vermoord werd. Oulégnka vooral heeft iets van Olympia, de automaat in Spalanzani's kabinet uit Hoffmann's vertellingen, die op commando een aria zingt. In de wankelheid echter van zijn zelfvertrouwen was Gogol in zekere mate zelf een doode ziel.

Door zijn Petersburgsche novellen waait de zielloosheid, die ijzige adem van deze uit Europa gestolen, en in tegenstelling met Moskou mannelijke stad. Het is of de kaarsrechte prospekten er hun leege kunstmatigheid in uitmonden. Andrej Beli zegt van Petersburg: „De winden waaien door de besneeuwde straten, en

---

[1]) Boris de Schloezer, G o g o l, Librairie. Plon, Paris, 1932.

het bazuingeschal van het laatste oordeel schijnt er door heen te klinken". Die doodsche wintersfeer stijgt als kille nevel op uit de novelle „De winterjas". En Akaky — de hoofdpersoon — leeft reeds in het doodskleed als men zijn zielige figuur door Petersburg ziet wandelen. Zoo Novalis de dood met zich droeg, en alles van hem het macabere merkteeken van deze metgezel ontving, zoo klinkt bij Gogol de marche funèbre bij de begrafenis van de Russische ziel, diep in het moeras, of diep in de winter. De verbeelding heeft Gogol niet van zijn te concrete vizioenen kunnen bevrijden en daardoor werd zijn oeuvre, waarin hij de wereld met de kunst wilde verzoenen, een verzoening met den dood, een necropolis als Petersburg.

MARSHALL (Edison) EINDELIJK ONTMASKERD. (265) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van J. L. J. F. Ezerman. Kruseman, Den Haag.

Met Jackson Gregory en Henry Ooyer komt Edison Marshall nu een plaats veroveren in de harten der liefhebbers van Wild-West verhalen en hij heeft er alle recht op, want zijn pakkende schrijftrant en goed-opgezette verwikkeling gaan boeien en houden den lezer vast tot het einde toe. Ook in zijn boeken treden „revolver-goochelaars" op en duivels in menschengedaanten, die het op onschuldige slachtoffers begrepen hebben, maar hij verstaat de kunst van vertellen. Die van frissche boeken houden, kunnen dit van Marshall gerust in handen nemen.

BRAND (Max) JOHN KERSTMIS DE ONZICHTBARE. (258) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Deze glimlachende schurk, met een naam die gedachten opwekt aan al het liefelijkste dat er in deze koude wereld bestaat, vervult het geheel verhaal met zijn geheimzinnigheid, zoodat wij ervan onder indruk zouden komen als wij geen medelijden hadden met zijn slachtoffers. Een verhaal, zooals wij van Brand gewoon zijn: ruw, woest, „schieterig", au fond gezonde lectuur voor hen die ertegen kunnen.

MAUCLÈRE (Jean) DIENARES DER SCHOONHEID. (309) *f* 2.75 en *f* 3.50. Vert. door Ans Peereboom. Malmberg, Den Bosch.

In dit aantrekkelijke boek dat geheel doortrokken is van de echt Katholieke geest zooals die in de goede Fransche families leeft, stelt de schrijver ons een jong meisje voor, dochter van een groot schilder en zelf ook, kunstenares, dat haar geluk alleen zoekt in uiterlijke schoonheid. Armoede dwingt haar te gaan wonen bij een oude nicht, die haar geluk zoekt in de schoonheid, welke in het bovennatuurlijke leven alleen te vinden is. De invloed van deze schoone ziel werkt weldadig op de overspannen geest van het jonge schilderesje en het doet ons pijnlijk aan, dat zij aan het einde van de roman niet geheel en al voor de goddelijke schoonheid gewonnen blijkt te zijn. Een sympathiek boek in een goede vertaling en een keurige uitgave.

De weg naar Bethlehem

Over de Kerstpoëzie uit oude tijden en van heden

door JAN VERHEIJEN.

Door al de eeuwen heen schittert het Kerstfeest als een hel-lichtende ster over het leven van de menschen die woonden aan deze lage stranden. De heerlijkheid en de blijdschap van 's Heeren geboorte dringt naar voren onder al hun kunstvormen, maar wel 't sterkste in hun literatuur. Sinds de prediking van het Christendom in deze streken heeft ons volk, òòk in dagen van strijd en lijden het geloof weten te bewaren als een kostelijk kleinood, en diep in de harten der menschen leeft nog 't besef: Alles tot meerdere eere van God! — Het voornaamste feest van den glorieusen ring die het kerkelijk jaar ons vormt is ongetwijfeld het Paaschfeest: De opstanding van den ontslapen Meester, het meest overtuigende bewijs voor de Godheid in den mensch Jezus.

Het lieflijkste festijn is toch de Kerstmis. Deze mystieke hernieuwing van de wonderbare geboorte; hoe het oneindig onbegrepen hoogste Wezen de gestalte aannam van een hulpeloos menschenkind schreiend in een vuile stal. Is het te verwonderen dat de Kerstpoëzie zulk een intregeerende plaats inneemt bij onze schoone Letteren? Zou er èèn land ter wereld gevonden worden dat kan wijzen op zoo'n rijke schat van geestelijke liederen dan het onze? — Het meerendeel van de Middeneeuwsche liederen met betrekking op Jezus zijn Kerstzangen. En zij zijn het innigste, het schoonste het meest waarachtigste van alle liederen die spreken van de heilige gebeurtenissen die ons door den Bijbel worden medegedeeld.

't Is ook volkomen te begrijpen. — de Middeneeuwsche mensch was immers zoo nauw met het Mysterie verbonden! Kerstmis was voor hem niet alleen meer een schoone herdenking, maar het werd een nieuw gebeuren. Het is ook voor óns een nieuw gebeuren: Christus wordt geboren in den Kerstnacht op onze blanke altaren en in de harten der menschen die van goede wille zijn. Maar naast deze waarheden had den kinderlijken Middeneeuwer nog een ander geloof. Bestond er niet een Legende onder het volk, dat den Christus in den Kerstnacht opnieuw werd geboren, juist als vroeger in Bethlehems stal, ergens verweg in de bergen misschien, op het veld, bij de steden of dorpen. Voor enkele uren kwam hij opnieuw op de wereld, niemand wist waar...... Dat was geen bijgeloof, dat was een zoete droom, een droombeeld waarin den diepen toon van de waarheid zingt, maar waarin andere te vreemde melodiën toch zeggen dat 't maar een droom is! —

In den geest gaan zij naar Bethlehem. Niet de Oostersche stad (die uit hun gedachten verdwenen is) maar naar 't Bethlehem dat zij kennen. Ze gaan er fier op dat ze over dien kleinen Heiland mogen vertellen voor de menschen van hun omgeving die wellicht ook het Kindeke gezien hebben, maar wien nu eenmaal de gave des Woords ontbreekt. En hunne stemmen trillen van een hevige aandoening als zij zeggen:

„Een huysken sonder doren
Dat vonden si daer bi,
Ende dat kindeke gheboren
Van Maria, die maghet vrij."

Er is een verhalend gedicht uit de vroege Middeneeuwen dat de onmiddellijke aandacht trekt en ook veelal als exempel van die oude Kerstpoëzie geciteerd wordt: „Ons genaket die Avontstar:"

De dichter verhaalt wat er geschied is in het stalleke, hij heeft 't ook over dat stalleke zelf: „Dat huus dat hadde so menich gat daer Christus in geboren was" — Het is of men voor ons een dier schoone Gothieke triptieken opendraait waarop de wonderlijke Geboorte staat gemaald in fijne doorzichtige kleuren, als we hooren:

„Si setten dat kint op haren scoot
si cussedet voor syn mondekyn root,
het was so soet.
susa ninna susa noe
Jesus minne sprac Marien toe."

Als slotregel van elk couplet komt dan dat „Jesus minne sprac Marien toe". Hier uit zich een teederheid die alleen een moeder kan voelen. 't Is die teederheid welke niet in woorden te verklaren is, maar toch de kern vormt van de eeuwige Kerstgedachten: De liefde die Moeder en Kind zacht maar onbreekbaar vast omsluit. Is er wel iets schooners op aarde?

Luister eens naar het lied van den onbekenden dichter: „Ghy moest van vrouwen beven," Want in dit lied zingt de gansche vroomheid van den Middeneeuwer, een vroomheid die alles wat nog aan den zinnelijken mensch kan herinneren in het doelloos niet kan laten verzinken om er een lichte extaze voor in de plaats te stellen. — De Christelijke ziel mediteert in stille vervoering en richt zich tot Maria met een van eerbied bevende stem, tot haar aan wie een voorrecht te beurt viel waarop zeker géén der Joodsche vrouwen had durven peinzen: Moeder te worden van den eeuwigen God! — Hij durft het dan tenslotte vragen:

„Als ghy den kindeken cleyne,
O moeder wel gedaen,
Met uwen handen reyne
Sijn voetken wilt gaen dwaen —
Verleent my, scone vrouwe,
Die ogen also nat,
Dat ic met minen tranen
Bereiden mach dat bat,"

En dan is er een bede om volkomen overgave, het geheel en al den Christus toebehooren, dat alle streven van geloofsvertolking en gebed in zich bevat:

„Als ghijt heft uten bade,
Dat proper kindeken cleyn,
Wilt hem van mijnder herten
Maken een beddeken reyn."

Daar zijn zoovelen uit die dagen nu nog getuigenis afleggend van de kinderlijk vrome aandacht der menschen rond het Kerstfeit. Die ze wil lezen zoeke in literatuurgeschiedenis en bloemlezingen.

* * *

De Hervorming laat in den beginne maar weinig plaats open voor Kerstpoëzie. Wel behield men de voornaamste Christelijke feestdagen, maar een strak Kerkelijk Jaar verband bestaat er niet meer. De mystieke wedergeboorte is nu ongekend, het is nu bijgeloof geworden. Kerstmis wordt een bloote herdenking alleen waaraan elke vroomheid vreemd is.. Zèlf 't woord „herdenken" wekt den schijn van oud-Paapsche bijkomstigheden die het zuivere Evangelie in den schaduw stelden. De meeste Calvinistische predikanten verzetten zich tegen het Kerstmisvieren. De Dordsche Synode van 1574 bepaald dat men op de gewone Zondagen zou preeken maar dat de viering van Kerstmis achterweg moest blijven. Ondanks dit werd er hier en daar op 25 December toch gepreekt. Eerst de Haagsche Synode van 1586 herstelt en vindt 't goed „dat men opten Kersdach het Heylig Avontmael soude bediene"....

De Kerstjubel heeft al te lang gezwegen. — De zangers uit de Contra-Reformatie vinden hem weer terug. Wervershoef, Mabelijn en Stalpaert van der Wiele. Wonderlijk, deze laatste vond terug wat reeds lang verloren was gewaand: een eenvoudigen toon, een kinderlijk blijgestemde klank. Een klank die U ontroeren moet zonder het zelf te willen zweeft door de „Smeeckwoorden Mariae tot den Nieugebore"

Brengt dit gedicht niet iets terug van de schoonheid der oude Kersttafereelen b.v. uit het miniatuur van een Middeneeuwsch gebedenboek,

In dit lied spreekt Maria zelf haar Goddelijk Kind toe: „G'hebt groot g'lijc dat ghy klaghet Sprack daer een Vrouw die Moeder was en Maghet."

De moeder beklaagt het kind als een verontschuldiging om hare armoede. Hij die dan toch als Koningszoon in een paleis op z'n minst tehuis behoorde. Die een kleeding draagt geweven uit zonnen en sterrenglans moet zich nu getroosten met 'n paar arme doeken. —

Dirc Coster noemde deze stal-idylle een der schoonste liederen van de 17de eeuw „met een klank als die met schuwe handen streelt, handen die beven van ontzag en teederheid voor dien machtigen God die een schreiend kindje wilde worden"

Ook Joost van den Vondel gaat den kleinen nederigen gang naar Davids stad. Ook hij trekt in den geest met de herders van Erefata mee om het Kind te zien en te aanbidden. De Rey van Edelingen uit Gijsbrecht zegt het ons:

„Het Kind waer voor een sterre rijst,
Die Wijzen met haer straelen wijst
De donckre plaets van zijn geboorte,
En leit hen binnen Davids poorte,
Dar d'allerhoogste 't laegste prijst.

Ook hij moet klagen: dit Kind waarvoor Koningen te voet vallen ligt ergens in een schuur, in een afgelegen vlek. Die:

„In 't arme Bethlem leit verschoven,
Hoewel hy alles heeft gebouwt"

Maar ook meteen daarachter zingen weer de Klarissen: „O Kersnacht schooner dan de daegen!" — Meteen dat hij van den Kleinen Christus gewaagd kan hij ook niet zwijgen van die kleine Martelaartjes die in hun onnoozelheid al zoo spoedig deelgenoot moesten worden in het lijden van den grooten Martelaar der eeuwen. — Maar Rachel moet niet meer weenen........ breed als een visionair ziet hij dien achtergrond witblinkend van glorielicht: Uit dit bloedige zaad zal de wasdom voortspruiten, de wasdom die Gods Kerk rijk en groot zal maken.

* * *

Dan is het of de weg naar Davids stad voor langen tijd vergeten is.

Hier en daar in de tweede helft der 17de eeuw en ook in de 18de eeuw dringen zwakke Kerstklanken op. Maar ze zijn zòò vaag en zwak dat we ze nauwelijks kunnen hooren. Ze missen zòòveel oorspronkelijkheid en hebben zòòveel van hun oude schoonheid ingeboet en missen ten eenenmale de innige vroomheid voor het Kerstgedicht zoo onontbeerlijk, dat het de moeite niet loont om ze te citeeren.

Veel en vèèl later pas keeren ze weerom, voorzichtig en bedeesd. Jaren zijn er heengegaan, jaren van woeligen strijd die indien 't mogelijk ware de Kerstklanken hadden versmoord.

Opeens in Zuid-Nederland terwijl het Noorden nog vol zit van een fraaie rijmerij (even fraai als loos en vuns) weet een eenvoudig mensch weer hoe een eenvoudige maar intens rijke ziel van liefde kan stamelen tot zijn jong geboren Schepper. Guido Gezelle, dien ongekenden mensch, in zijn weemoedig schoon Vlaanderen heeft hij ontroerende geluiden gehoord, die herinneringen aandroegen uit tijden lang voorbij. En Guido Gezelle heeft ze in zich opgenomen, het zijn zijn eigen gepeinzen geworden en hij heeft ze den menschen weergeschonken. Zijn onvolprezen Kersthymne is er van doortrilt, en dat minder gekende: „Staat op Rechtvaardigen" dàt toch zeker in den geest van Kerstmis is bedoeld, geeft dit niet iets terug van de zoetvloeiende verzen uit de dagen die zoo onbereikbaar wijd achter ons liggen, en waarvan ieder Katholiek toch nog iets in zich omdraagt? —

Ook onder de mannen van 80 zijn er die belijden willen dat Kerstmis domineert en verheven licht in de dichtkunst der weergevonden schoonheid.

Geen gelegenheidsgedicht, toevallig uit de pen geschoten omdat het Kerstmis was, maar die het Kerstgebeuren in 't diepste wezen laat ervaren. Dan zou 'k Joannes Redingius willen noemen met zijn prachtig: „Toen Jezus nog een Kindeke was." Daar treft ge weer: Die wondere Liefde van Moeder en Kind. „Kerstkind" van Boutens......... weer dien fijnen toon uit de Middeneeuwsch gedachtenwereld, weer die blijdschap van te mogen zingen van 't grootste wonder der wereld. Met een schoonheid ommanteld zooals alleen Boutens' hand die wrochten kon, de schoonheid die U stil doet zijn.

Dan de jongsten. Luider en voller zingen de jongeren het lied der eeuwen. Is het om 't afschuwelijke woeste gedruisch van den materialistischen tijd niet te doen hooren. Het gekrijsch van den economischen mensch die door vertwijfeling bevangen is te verstillen?

„Wij vieren Uw geboortefeest" dicht Willem de Mérode, de Calvinist. En met Vondel ziet hij achter de vreugde het lijden staan star en onverbiddelijk. Achter Bethlehem donkert Golgotha!:

„Wij vieren uw geboortefeest
Met blijdschap, maar onze arme geest
Ziet daar met schrik, en niet te bannen
Uw kruis zich aan den hemel spannen."

De geboorte van Jezus is de intocht van zijn lijden. — Maar in het laatste couplet zegt hij: „Dan maakt Uw vrede de onrust stil!" — Wat is er beter op het Kerstfeest: De innerlijke onrust en de neerslachtigheid van dezen droeven tijd weggedreven door de vrede van 't gemoed! —

De jongere Katholieken hebben gebroken met het „stichtelijke vers". Zij willen voor alles zien een ónomhulde waarheid, daarom draagt hun dichtkunst ook dat monumentale karakter. Gerard Wijdeveld staat voor ons met zijn even zuiver als geheel persoonlijk gedicht: „De moeder is na 't wonder van haar schoot, niet wetend wat zij doen moest geknield, Haar Hart drong voort."... Nu Dr. Jules Persijn pas gestorven is, herinner ik mij eenige woorden die hij heeft gezegd over „Ootmoed" van Bernard Verhoeven. „Men zou tot Vondel terug moeten gaan om een tegenhanger te kunnen vinden!" — Hoe treffend voor dezen tijd nietwaar?

„Valt mij te voet, gekroonde slaven,
Uw hoogmoed graaft uw eigen graven:
Keert wèèr tot Bethlehem!"

Jan Engelman is naar de spelonk geleid door St. Jeanne d'Arc:

„...En bracht mij bij den stal. De deur stond aan.
Er gonsden bijen en een vrouw was neergebogen
Voor een klein Kind: zijn zoet bestaan
Heeft mij met hemeldauw en zalig zingen overtogen.'

Kan er èèn woord gevonden worden dat scherper den nood van dezen tijd omlijnt en tegelijk een van de beste, het eenigste medicijn weet te bieden dan dat: „Keert wèèr tot Bethlehem!?" Want dan zien we plotseling al die duistere machten die ons van Bethlehem hebben afgerokken. Het geweldige materieele streven geschraagd door eigenliefde, de heele wereldverwording die niet had mogen zijn, en nooit hadden kunnen komen wanneer de menschen gebleven waren aan Jezus' voeten, de grooten en de geringen. —

„En daar staat weer de stal van Bethlehem,
Sneeuw op de daken en licht door de roode ramen —
— Moeder wij waren veel te lang niet samen,
— Ik heb het lied vergeten met uw stem."

„Zij strijkt weer door mijn haar en zegt: Ach jongen,
Ieder jaar dat je er niet bent geweest,
Meende ik je stem te hooren, hier op 't feest,
Vlak naast me en weenend als de kinderen zongen".....

heeft Martin Nijhoff gedicht. Voor ons heeft dit lied geen belofte of geen herinnering. Het raakt te onmiddellijk het zieleleven van den dichter dan dat wij er een breede mededeelzaamheid in kunnen vinden. Maar het heeft zijn bekoring toch niet kunnen verbergen: „Ik heb 't lied vergeten met uw stem" Toch teruggevonden wat verloren was! — Moge dit ons aller Kerstmisblijdschap zijn. Want Kerstmis kan niet vervagen, noch door lijden noch door geweld. Die oude liederen van vroeger en de liederen van nu verzekeren het ons: Deze heilige Kerstpsalm zal blijven klinken om den volkeren de troost te schenken welke zij zoo hard van doen hebben, en om die van den weg naar Bethlehem afgedwaald waren door de duisternis...... te roepen en te geleiden veilig naar het eeuwige Vaderhuis.........

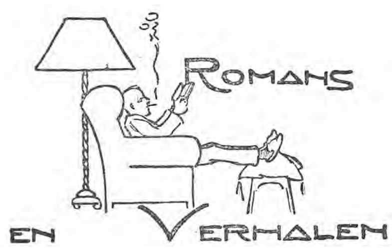

SCHENDEL (Arthur van) DE WATERMAN. (239) Nijgh en van Ditmar. Rotterdam, 1933

Het nieuwe boek van Arthur van Schendel is weer allerdegelijkst vakmanswerk, verantwoord tot in elk détail, solied en vast van draad. Deze Maarten Rossaert groeit van een singulieren en ongezeggelijken jongen, voor ons oog tot een zwijgzaam, eerlijk en goed schipper, die niet buiten het water kan. Het is de roman van den rivierschipper, die van Schendel hier geschreven heeft, een ras dat talrijk is in Nederland en weinig wordt opgemerkt. De vaste hand van den auteur van „Het Fregatschip" schrijft ook hier weer in proza van uiterste regelmaat en verzorgdheid het leven van den eenkennigen, oprecht goeden Maarten en bewonderaars van van Schendel vinden hier zijn beste eigenschappen terug. Maar nog meer dan in zijn vorige boeken legt de soliditeit van het werk een zekeren druk van monotonie op het geheel. Het boek is te effen en egaal van kleur en sentiment, te ordelijk en geleidelijk, te weinig verrassend en levendig om sterk te boeien. Het ontbreekt aan verwikkeling en afwisseling en zoodoende ontworstelt men zich niet aan een indruk van matheid, van spanningloosheid, hoe goed de structuur ook zijn mag. Van Schendels opvallend gemis van vermogen tot dramatische ensceneering, tot levendige, bewogen uitbeelding komt hier sterk tot uiting. Katholieke lezers zullen het pleidooi voor een tolereerend en niet gedistingueerd Christendom wel weten te ontzenuwen. Overigens voor iedereen.

WALSCHAP (Gerard) TROUWEN. (182) *f* 2.90. Nijgh en v. Ditmar, Rotterdam, 1933.

De Vlaamsche kunst zweeft meestal tusschen Quinten Matsijs en Pieter Breughel in. Van den éenen kant het met oneindige

liefde uitgebeelde, geïdealiseerde hooger geestelijk leven van diepe godsdienstigheid, onoverwinnelijken offermoed, heiligen trouw en geduldig lijden; van den anderen kant de dolle uitgelatenheid, de boersche ongeschaafdheid, de dierlijke bronstigheid en de doffe berusting. De Vlaming kan er zich in vermeien, om de natuurlijke, verheven waarden te toonen in hun alledaagsche platte kanten en den dieperen zin te ontdekken, de mystiek bloot te leggen van de meest banale gebeurtenissen. Walschap behoort tot de zeer talentvolle Pieter Breughel-typen. Zelfs zijn zinbouw, hoe kunstig ook in zijn rythme van opeenvolging en captiveerend in zijn intense gevoeligheid, imiteert door zijn eenvoudige kortheid de weinig ingewikkelde, primitieve instinkten van de personen, die hij ten tooneele voert. De suggestie dezer pessimistische levensbeschouwing dringt echter zoo diep door, dat men moeite heeft zich te ontworstelen aan den indruk, dat het werkelijk leven zoo verloopt tusschen geboorte- en stervensweeën langs drama en rouw, kindersterfte, ziekte, ongeval, met als middelpunt het trouwen. Ook in dit trouwen komt de woeste kracht der geslachtsdrift en de onoverwinnelijke traditie meer tot zijn recht, dan de simpele, allesvergetende en allesofferende liefde. De problemen der erfelijkheid laten Walschap ook hier niet los, al ligt het hoofdmotief toch in de tragische boete van den man, die met een hamer voor zijn vader gestaan heeft en weet, onfeilbaar weet, dat eens zijn zoon deze wandaad tegenover hem zelf herhalen zal. Zoo ontbreekt Quinten Matsijs niet volkomen. Jammer, dat de schrijver de paar laatste hoofdstukken weer bederven moet door van het mystieke wezen der Vlaamsche ziel alweer slechts den buitenkant te laten zien en op wat gezochte en bittere wijze de geestelijkheid erin te betrekken. Voorbehouden voor rijpere lezers.

MARSMAN (H.) DE DOOD VAN ANGÈLE DEGROUX. Roman. (211) Querido, Amsterdam, 1933.

Marsman's eerste roman is helaas! een teleurstelling. De Nederlandsche romankunst bloeit beneden den Moerdijk rijker dan daarboven. Gewend aan de hoogte die Walschap, Roelants en, op z ij n terrein, Coolen bereikten, voelt men een zekere matheid bij het lezen van „De Dood van Angèle Degroux". De sfeer van dit boek is grauw, aldoor grauw zonder kleurverscherping, zonder opleving of verheviging. Marsman heeft zijn personages en hun lotgevallen te Parijs geplaatst, maar ondanks de nauwkeurige aangaven van straat en huis behoudt het geheel iets onovertuigends, iets zwevends en gewilds en verliest men niet het besef dat een Hollander dit alles vertelt. De tragische indruk dien het geval wekken moest, blijft uit; men leest het te zeer als een kennisgeving, een mededeeling zonder er zich sterk bij te interesseeren. Er is te veel intellectualistische Spielerei in het geval in plaats van dat 't moest geboren worden uit pulseerend en driftig leven. Angèle lijkt mij nog de aannemelijkste figuur uit het boek, hoewel zij minder op den

voorgrond treedt. Charles de Blécourt en Daniël Rutgers doen 't 'm niet. Er wil geen leven in komen. Zij zijn als tooneelspelers die een slappen avond hebben en niet op dreef raken. Er is te weinig overtuiging in den schrijver, te weinig forschheid, te weinig zekerheid omtrent de richting, waarin hij zijn figuren drijven zal. Voor volwassen lezers.

UNDSET (Sigrid) IDA ELISABETH. Roman. (346) *f* 3.90. Vert. door A. en N. Basenau. Meulenhoff, Amsterdam, 1933.

Sigrid Undset heeft als nauwelijks iemand vòor haar de vrouw en moeder verbeeld in Kristin Lavransdochter. Dit buitengewone vermogen om de zinnenverwortelde moederliefde in haar sterke gebondenheid en instinctiviteit te beschrijven vinden we in „Ida Elisabeth" terug. „Roman van kracht en plicht" noemt zij haar boek. Ida Elisabeth scheidt van haar imbecielen echtgenoot en is alles voor haar twee kinderen; ook wanneer een nieuwe liefde ontbloeit, verzaakt zij aan dit geluk ter wille van de kinderen. Er heerschen moderner verhoudingen in dezen roman dan in haar middeleeuwsche tragedies; het gaat er minder bloedig en ruw toe. Maar heel het lange verhaal is van een zoo natuurnabije innigheid en warmte, van een zoo vrouwelijke intuïtie en levenswaarheid, dat de illusie volkomen wordt. De geheimen van het vrouwen- en moederhart liggen open voor de schrijfster. De kalme, breede verhaaltrant van dit boek, waarin de natuur volkomen afgestemd schijnt op de gevoelens en emoties der heldin, neemt den lezer op en voert hem mede door de jaren van Ida Elisabeths beproevingen en geen oogenblik verlaat hem het gevoel van met het allerreëelste menschenleven te doen te hebben. De niet zoo heel belangrijke lotgevallen dezer vrouw krijgen een diepte en een achtergrond, dat men beseft in de lotgevallen van d e vrouw verwikkeld te zijn. Het is een boek voor rijpe lezers.

PETERSEN (Nis) DE STRAAT DER SANDALENMAKERS. Verhaal uit Rome ten tijde van Marcus Aurelius. Vert. door Dr. Annie Posthumus. (650) *f* 6.50 en *f* 7.50. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

De uiterlijke vorm van dit boek herinnert onmiddellijk aan oud-Romeinsche tijden. Men zou er een slaaf voor noodig hebben om het vast te houden. De dikte van dezen turf beslaat zeker acht à negen centimeter, misschien meer. Alleen de inhoud kan met dit verschrikkelijke boek verzoenen. Het is een zeldzaam aanschouwelijk en levendig verhaal uit het Rome der tweede eeuw; de schrijver beweegt er zich of hij er geboren en getogen was. Zijn personages gelukken hem wonderwel: de zwakke, gevoelige dichter en intellectueel Marcellus, de vieve, bijdehande grootstadspruit Ion, Papirius en Grootje, Rab Chanina, Cecilia en de tallooze anderen, het is of Nis Petersen hen levend en ademend uit de geschiedenis van Rome heeft opgevischt. Het is een wonderlijk stuk

Romeinsch leven, dat hier wordt opgevoerd, de Sandalenmakersstraat in volle leven en bedrijf. Het boek bezit eenigszins het onaffe, ongestyleerde van het leven zelf. Verschillende draden worden aangesponnen, maar niet verder vervolgd. Tientallen personen treden even in het verhaal op om niet meer te verschijnen. Ion zelf, die aanvankelijk de volle aandacht van den lezer heeft, verliest geleidelijk die belangstelling. Het is wezenlijk de geschiedenis der Sandalenmakersstraat en niet die van een of andere belangrijke figuur. De schrijver is blijkbaar een sceptisch man, die ook het Christendom geen al te schitterende rol toekent. Een wonderlijk boek, dat boeit tot het einde en leeft op elke bladzijde. Voor al te jonge en weinig ontwikkelde lezers is het niet geschikt, maar o n t w i k k e l d e v o l w a s s e n menschen zullen dit boek ondanks zijn enorme dikte met genoegen ter hand nemen.

SCHMELFOF (Iwan) DE KELLNER. (272) *f* 2.20. Vert. van Dr. M. Izakson en A. de Groot. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Vaderzorg en ouderangst mooi gezien, in de koude omgeving van een „uitgaande wereld". Verzet en hardheid van onbegrepen geëmancipeerde kinderen, en dat in de mysterieuze spheer van het machtige groote Czarenrijk vlak voor de Krach.

EGGE (Peter) HALLVARD GRÖNVOLD. (264) *f* 2.50 en *f* 3.25. Geaut. vert. van M. C. Castendijk. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

In dezen roman, waarvan de omslag zegt, dat hij bekroond werd in de groote Scandinavische romanprijsvraag, wordt een tragische situatie op meesterlijke wijze geteekend. Wie er aan begint, moet wel onder de bekoring raken van dat eenigszins sombere en toch weer lichtend gevoel, waarvan de Scandinaviërs vervuld schijnen te zijn; en het laat u niet los, voor u het geheel ten einde gelezen hebt. Deze menschen probeeren tevergeefs zich los te maken van goed en kwaad; en van 't leven zonder angst te genieten; het schuldbewustzijn vervolgt hen op hun levensweg; vóór zij zich volledig onderworpen hebben, zullen ze zelfs geen betrekkelijke rust genieten. Dat ondervindt Grönvold, de zoon uit een meer dan streng Herrenhuttersgezin, die door zijn vader wordt verstooten, omdat hij de hulp aannam van een man, die naar de inzichten van den vader, slecht leefde.

Hallvard rukt zich los uit zijn omgeving, doch wordt, ondanks uiterlijk succes, vervolgd door zijn inwendig noodlot; en wordt voor de zielerust van een ander genoodzaakt, een valschen eed te zweren tegenover zijn besten vriend. Hij had niet het recht door een ontijdige waarheid een mensch den doodslag toe te brengen. Het Godsbeeld echter, dat uit deze gewetensworsteling wordt overgehouden, is erg vaag van inhoud. Daarom moet de lezing voor ontwikkelde lezers voorbehouden blijven.

MAURIAC (F.) DE ADDERKLUWEN. (288) *f* 2.75 en *f* 3.50. Teulings, Den Bosch.

De Nederlandsche vertaling van dit meesterwerk van Mauriac behoeft geen aanbeveling na de bespreking in Boekenschouw Jg 25, blz. 548-9. Het is een vurig pleidooi voor een inwendig kristelijk leven, voor echten christenzin tegenover uiterlijke vormelijkheid, die haar christenplicht vervult zooals ze haar belasting betaalt of op nette manieren gesteld is. Al geloof ik niet, dat onontwikkelde lezers het zullen smaken, past toch bij de Ned. vertaling een aanmaning, om het voor geestelijk rijpere lezers te reserveeren.

THOMAS (George) 'T SLOP. Een dapper leven uit een Londensche achterbuurt. Vertaald door Johanna E. Kuiper. (260) *f* 2.25 en *f* 3.60. H. J. Paris, Amsterdam, 1933.

„Dit is iets geheel nieuws", zoo begint John Oxenham zijn inleiding tot dit boek. Het is een uitvoerig dagboek van een zeven en twintigjarige jongeman, die aan een ongeneeslijke spierziekte lijdt, welke hem, evenals zijn moeder en zuster, een binnenshuis blijven oplegt tot hun laatsten dag. Er zijn nog meer kinderen in het gezin en het ziet er naar uit, dat de familiekwaal nog meer leden van de famielie zal overvallen. Er is een sullige, goedaardige vader, die 's nachts als vuilnisman in Londen zijn brood verdient en overdag slaapt. De 27-jarige jongeman begint op 1 Januari 1930 een dagboek. Hij heeft niets anders te vertellen, dan de kleine dingen, die er in het armoedige thuis gebeuren. Het is niet veel bijzonders, maar het schildert de ellende van deze arme menschen. Hij heeft verder cursussen gevolgd, leest veel en piekert veel, zoodat om de haverklap ook wat armetierige filosofie ten beste wordt gegeven. Het zijn geen gevaarlijke stelsels, die hij verkondigt; hij zegt integendeel wel eens heel verstandige dingen. Het zijn van die gedachten, zooals jongelui met een groeiende wereld- en levensbeschouwing die wel eens denken en die tenslotte maar eens wijs het hoofd schudden en dan aan hun gewone bezigheid gaan, die hen doorgaans gelukkiger maakt. Het zielige van dit trieste verhaal is, dat deze jongeman niets anders doen kàn. Hij moet zijn heele leven zoo bezig blijven. Hij componeert danswijsjes en er wordt er wel eens een niet teruggestuurd.

Het is moeilijk te zeggen, waarom dit boek aantrekkelijk is. Dat het „iets nieuws" is, kan daar niet voldoende voor zijn. En er is ook geen draad en geen enkel centraal punt. Het boek sluit met 22 Juli, als het gezin pas is moeten verhuizen uit de reeds half afgebroken woning. Veel perspectieven brengt deze gebeurtenis niet.

Het boeiende van dit soms eentonige relaas, moet wel hierin liggen, dat de ellende van een Londensche achterbuurt en in het bijzonder van een zóó zwaar getroffen arm gezin, ons meer nabij is, dan door het oog van welken scherpzinnigen en knappen auteur gezien ook. Wij zien er voor een enkele maal onze eigen wereld, bekeken van uit de graag-vergeten krotten en de liever nooit bepeinsde ellende, waarin deze menschen zich bevinden.

Er zullen tien schrijvers zijn, die U meer doen ijzen en sterker doen walgen van zulke toestanden. Doch voornamer is het, te ervaren, hoe de slachtoffers hun lot toch kunnen dragen en in een eigen wereld leven met evenveel gezichtspunten als de wereld van wie ook. Dit begrip kan een buitenstaander ons moeilijk bijbrengen. Er wordt hier niet gejammerd en niet gemoraliseerd. Er is geen verbittering of opstandigheid. Het is een argelooze ingekeerde blik, die door zijn echtheid bekoort. De vertaling van Johanna E. Kuiper is heel goed; alleen moeten wij een verkeerde vertaling veronderstellen, waar op een paar plaatsen beweerd wordt, dat de dagboekschrijver zich staat te scheren, alhoewel het staan hem toch physiek niet mogelijk is. JEAN JACQUES.

SCHUYLER (George S.) ER ZIJN NOG SLAVEN. (Slaves to-day. A Story of Liberia) Geillustreerd. Vertaling van Jean E. Marre. (230) *f* 2.50 en *f* 3.50. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Het bekende Volkerenbondsrapport heeft geconstateerd dat in de negerrepubliek Liberië — die' n.b. een eeuw geleden gesticht werd door bevrijde negerslaven uit de Vereenigde Staten als een toevluchtsoord voor alle onderdrukte zwarten — nog in sterke mate slavernij bestaat. De heerschende klasse, nakomelingen der van Amerika overgestoken pioniers, onderdrukt de inheemsche bevolking, dwingt die tot arbeid tegen weinig of geen vergoeding, ronselt de rasgenooten, tegen hun wil, voor arbeid op plantages in nabijgelegen gebieden. Het rapport bleek een vlijmende ironiê op het devies in Liberië's wapen: „The love of liberty brought us here".

De Amerikaansche neger-journalist Schuyler heeft in 1931 eenigen tijd doorgebracht om er de toestanden te bestudeeren. De schrikkelijke werkelijkheid van het oogenblik, meer zakelijk vastgelegd in het Volkerenbondsrapport, heeft hij in romanvorm verwerkt. Meerdere nog levende, of geleefd hebbende personen worden onder gefingeerde namen opgevoerd.

Schuyler is geen kunstenaar, het verhaal is meest vervat in een onpersoonlijken, conventioneelen stijl, — maar het ontroert. Zelfs wanneer hier en daar iets overdreven mocht zijn, blijft de roman nog een fel protest tegen toestanden, die in onzen tijd onbestaanbaar moesten zijn.

Dit verhaal van omkooping, knevelarijen, slavernij, mishandelingen, moordpartijen en toestanden van ontucht, is uiteraard alleen lectuur voor volwassenen.

LENNEP (L. H. van) NAAR DEN HEILIGEN BERG. Een vertelling uit het oude Egypte. (139) P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Dit boekje is een vervolg op „De Sycomore bij den Vijver", al kan het zeer goed los hiervan gelezen worden. In De Sycomore werd de geschiedenis van Ptahmes' jeugd verteld, in „Naar den Heiligen Berg" die van de vlucht van den „schrijver" voor Pharao's ongenade naar het land der woestijnbewoners, van zijn leven aldaar, en van zijn zegevierenden terugkeer. Als vertelling laat het boekje zich prettig lezen, want de auteur beheerscht een ongezocht-eenvoudig archäistischen stijl, met goed gevonden juiste beeldspraak, die wonderwel bij het onderwerp aanpast. Hij is bovendien iemand met grondige kennis van het oude Egypte: door de vertelling zijn belangwekkende schilderingen verwerkt van het godsdienstige en cultureele leven der Egyptenaren van ongeveer 19 eeuwen vòòr Chr.

Geschikt voor volwassen lezers.

WILMA: BLOEI. (149) Mij. Holland, Amsterdam.

In alle drie verhalen, waaruit deze bundel bestaat, wordt verteld van een levensstrijd, leidend tot een krachtigen opbloei van het leven. Een psychologisch onderwerp dus, maar dat zoo simplistisch wordt uitgewerkt, dat het boekje den lezer, die eenige eischen aan zijn lectuur stelt, onbevredigd laat.

Overigens zijn de schetsen, in protestantschen geest geschreven, volkomen onschadelijk.

DE MEESTERS (J. T.) STRAPERLO. Detective-roman. (172) N.V. v.h. Batteljee en Terpstra, Leiden, 1933.

Onze scribenten beginnen te ontdekken, dat het niet zoo moeilijk is, detective-romans samen te stellen. Waarom zouden we in eeuwigheid die Engelsche invoer met bewondering blijven aangapen? Terwijl de Nederlandsche schrijver nog de mogelijkheid bezit, ons de sensatie te veredelen door een mooien taalvorm. Ook de opbouw is veel eerlijker dan in veel buitenlandsche produkten. De aktualiteit van Straperlo is er alleen met de haren bijgesleept of is niet meer dan een aanleiding voor de inleiding van het verhaal. De atmosfeer van het boek is wel zuiver, maar de mondaine situaties maken het voor jongere lezers toch wel gevaarlijk.

IVANS: DE ANDERE. Uit het leven van Geoffrey Gill, Detective (287) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

De Andere mocht wel dezelfde heeten, zoo lijken de Ivansromans, die ik toevallig gelezen heb, op elkaar. Degenen echter, die de stof van het verhaal meer interesseert dan de structuur, vinden hier toch veel nieuws, en zullen het met smaak lezen. Want de gezonde logische opbouw en de rustige gang ontbreken hier evenmin als in Ivans andere werken. Voor iedereen.

PEDLER (Margaret) SCHADUW VAN HET VERLEDEN. (257) Ned. bewerking door A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

De Schaduw uit het verleden dreigt het noodzakelijke liefdeshuwelijk te verhinderen. Na veel verwikkelingen, die volstrekt onnoodig zijn, komt gelukkig — of helaas! — een zelfmoord op 't laatste oogenblik de positie in 't reine brengen. De slotzin is buitengewoon profaneerend. Overigens: voor volwassenen.

AYRES (Ruby M.) HET GROOTE OFFER. (240) Vert. van Molly van Friezendorp. *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.

Litteraire waarde behoeft men in dit soort voortbrengsels niet te zoeken: zij zijn meer geschreven om zeker soort sentimenteele menschen wat te streelen — ik vermoed zelfs, dat hun publiek voornamelijk uit vrouwen en meisjes bestaat, ofschoon ik daar niet zeker van ben. 't Eenige kwaad, dat ze in de verte zouden kunnen stichten, ligt in de mogelijke overtuiging, dat het leven geheel in de verhouding van man en vrouw opgaat en dat het beste is, als de gewenschte combinatie niet tot stand komt, er maar geweldadig een eind aan te maken.

REYNEKE VAN STUWE (Jeanne) GEVANGENEN. (292) *f* 2.50. Moderne roman uit de groote wereld. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Het op sensatie-beluste publiek kan romans waarin niet minstens één moord gebeurt, niet apprecieeren en daarom heeft Jeanne Reyneke-Van Stuwe haar zeil naar den wind gekeerd en ditmaal een boek geschreven, dat een soort detective-verhaal wil zijn. Op een bal-avond wordt de heer des huizes vermoord gevonden, ... de minnaar van zijn vrouw wordt beschuldigd, zijn vrouw en zijn zuster beschuldigen ieder zich zelve en de dochter neemt de vlucht met een jongmensch om in Engeland te trouwen en zij trekt daardoor ook de aandacht van de justitie op zich. Wie heeft het gedaan? Bladzijden staan vol gepend met „on dits" . . . de „on dits" van de hoogere kringen op de jours, van de kantoorwereld, van het personeel . . . . het is een wereld van zonderling onevenwichtige menschen, waarin de schrijfster ons binnen leidt en dat de overspannen freule, de schoonzuster, zich in een élan aan het verplegen der melaatschen wil gaan wijden, maakt het vele verkeerde uit dit boek niet zoo maar ineens goed, evenmin als het eene huwelijk dat uit liefde geschiedt dit doet. Ongezonde af te keuren lectuur.

SIMENON (Georges) EEN MISDAAD IN HOLLAND. (181) *f* 0.90 en *f* 1.25. Vertaling van Titia Poort. Bruna en Zoon, Utrecht.

Verandering van spijs doet eten, en na zoovele engelsche detective-verhalen te hebben doorgestoomd, is het wel eens aardig een uit het fransch vertaalde ter hand te nemen en een die daarbij nog in Holland speelt. De intrige is natuurlijk een geheimzinnige moord, die het stille plaatsje Delfzijl in rep en roer brengt. Een Parijsche detective is zoo knap het heele geval op te lossen, wat een prestatie is, waarin de lezer hem misschien wel zal vóór geweest zijn. Sommige zinspelingen op echtbreuk enz. maken dit boekje voorbehouden lectuur.

WALLACE (Edgar) DE ZWARTE MONNIK. (303) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zoon, Utrecht.

Van spoken en ridders en oude ruïnes hooren kinderen graag vertellen.

Maar is het met groote menschen niet evenzoo? Wallace, die zoo zeer de smaak van zijn publiek heeft weten te treffen, vertelt van een spookachtige zwarte monnik, die een schat bewaakt in de ruïnes van een oud kasteel. Er zijn er velen op zoek naar de schat, maar ze komt tenslotte in handen van den rechtmatigen eigenaar. In het verhaal komen een paar verhoudingen voor die niet in den haak zijn, waarom alleen rijpere lezers het in handen kunnen nemen.

OPPENHEIM (E. Philips) JEREMIAH EN DE PRINSES. (256) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Eva Raedt-De Canter. Bruna en Zoon, Utrecht.

Hofintriges in vreemde landen, waarin een dappere Engelschman of Amerikaan een heldenrol speelt, zijn een kolfje naar de „pen" van Phillips Oppenheim. In dit boek geeft hij een verhaal over een prinsesje, dat in Amerika geld komt zoeken om haar verarmd land weer op dreef te helpen. Zij ontmoet Jeremiah, die hopeloos verliefd op haar wordt en haar door dik en dun naar haar barbaarsch land volgt, waar hij al heel gauw in de hevigste troebelen door een lichtzinnigen koning veroorzaakt, gewikkeld wordt. Zijn moed en volharding treffen eindelijk het trotsche hart van de prinses, die haar troon opgeeft om haar Jeremiah te volgen. Boeiende treinlectuur voor rijpere lezers.

ELZER (Margarethe) IK HOUD VAN JE, ROSE-MARIE! (209) *f* 1.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Mevr. A. Vuerhard-Berkhout. Z. Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Het sprookje van een bekoorlijke nimf met een schoone stem, die door booze feeën haar groote schat verliest maar er een andere gave voor in de plaats krijgt, die van goed te kunnen tooneelspelen. Er is ook een ridder in het sprookje, een schrijver van tooneelstukken, die de nimf het hof maakt en al zijn tooneelstukken voor haar schrijft. Waar dat op uit gaat loopen weet iedereen en het sprookje dat gewone ontspanningslectuur is, kan door alléén ouderen gelezen worden.

GOODCHILD (George) HET MAROKKAANSCHE AVONTUUR. (264) *f* 1.40 en *f* 1.90. Vertaling van H. Overakker. Bruna en Zoon, Utrecht.

Een paar schurken exploiteeren een jongmeisje om een zaakje, waarin voor hen veel geld zit, te doen slagen door haar in Marokko te laten rooven door een paar Mooren. Het kind is nogal moedig en slaat er zich goed door heen. Er gebeuren geen verdere ongerechtigheden, want zij wordt beschermd door een man van groote invloed. Het boek is boeiend genoeg en kan ontspanning geven op een triesten winteravond.

BIRKNER (Friede) GRAAF EN PECHVOGEL. (233) *f* 2.— Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jacqueline Nahuys-Duvivier. Z. Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Graaf en Pechvogel zijn twee studenten waarvan de een rijk, en andere arm is en die als gezworen kameraden met elkander omgaan. Het gegeven van dit verhaal is van een beter soort dan sommige andere boeken uit de romanfabriek... „Courths-Mahler & Co...." Jammer, dat een verboden liefde zoo lichtzinnig behandeld wordt in het laatste gedeelte van de roman. Daarom voorbehouden lectuur.

VAN WIJCK MASON: DE HEL IN SHANGHAI. (199) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Heel veel gruwelijkheden zooals bloederige gevechten en afgrijzelijke chineesche martelingen, verder eenige moorden... (hoeveel moorden zou een recensent wel te verwerken krijgen in een jaar? Zou dat niet eens een aardige prijsvraag zijn, Pater v. Heugten?).... een niet al te boeiende jacht op de moordenaar en struikroover, dit alles vormt samen de hel in Shanghai. Ouderen, die dit recept aanlokt, kunnen ervan proeven.

Varia

Iwan Boenin, die dit jaar den Nobelprijs voor litteratuur ontving. Hij werd geboren in 1870 op het Russisch-Ukrainsche grensgebied en woont thans in Zuid-Frankrijk.

Selma Lagerlöf, de Zweedsche schrijfster, die onlangs vijfenzeventig jaar werd.

GRUYS-KRUSEMAN (E.) en anderen: HOOR, MOEDER LEEST VOOR! Geïllustreerd door Nans van Leeuwen. (318) ***f*** **4.75. Kluitman, Alkmaar.**

Een prachtverzameling van verhaaltjes, versjes, raadsels, kunstjes, aanwijzigingen voor knutselwerkjes. Een ideaal boek voor kinderen van 6-10 jaar.

HES (Wim) MET DEN KOKSMAAT DE WERELD ROND. „De Steenuil", Amsterdam.

Een eenvoudige jongen, die dit boek las, vond het reuze-leuk. Hij had zich slap gelachen. Ik vroeg hem of hij er nog wat uit geleerd had. Eerst keek hij verwonderd en zei toen: ja, zelfstandig te worden en dat je niet moet bluffen. Het was een patrouille-leider van 14 jaar, een jongen, die dus het nut van zelfstandigheid heeft ondervonden.

Het is geschikt voor jongens van 10 tot 14 jaar.

LAAN (Dick) CIRCUSJONG. (372) ***f*** **2.90 en** ***f*** **3.90. Tekstillustratie van E. Reydon. Bandteekening van Muratti. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.**

Vlotte jongens en even vlotte meisjes. En Dick Laan giet er een sausje overheen van ook al vlotte, soms aandoenlijke noblesse. Naar het mij toeschijnt volgens de pseudo-naieve en pseudo-optimistische theorie: laat een jongen in dit ondermaansche voldoende sporten en vrij rondscharrelen — resultaat moderne prachtexemplaren. 't Boek is actueel van entourage — scenario's, filmgrootheden, trainers etc. en geraffineerd goed geschreven, maar van een sfeer die de onze niet is. We hebben betere.

VELDE (Anton van de) KOP. (103) ***f*** **0.90 en** ***f*** **1.25. Malmberg, Den Bosch.**

De Vlaming van de Velde schrijft een uitmuntend kinderboek, niet speculeerend op sensatie maar boeiend door pittige kleur en echte, eerlijke humor.

Wij hopen, dat het Vlaamsch voor de kleine lezers (tot ±11, 12 jaar) geen bezwaar zal zijn.

BURGERS (J. V.) 'n AVONTUURLIJKE REIS. (209) ***f*** **1.90 en** ***f*** **2.75. Malmberg. Den Bosch.**

Wim, Guus en Walter boffen met hun reis naar Marokko en de Sahara. De avonturen, die voor hen het genot wel erg gemengd maken, verhoogen dat van den jeugdigen lezer. Voor jongens tot ± 14 jaar aanbevolen.

HULSTIJN (Wouter) 300.000 K.M. PER SECONDE MET DR. OVERAL. (182) ***f*** **2.— en** ***f*** **2.90. Geill. Kluitman, Alkmaar.**

Populair-wetenschappelijk en volkomen aangepast voor jongens worden de resultaten van de hedendaagsche wetenschap besproken (radio, telefoon, stratosfeer, ontdekkingsreizen enz.). Volgens het voorwoord is het doel: de jongens de wonderbouw van het heelal van den Schepper meer bewust te doen worden. De behandeling is verder zuiver zakelijk. Heel goed, des te meer als de jongens in de gelegenheid zijn raakpunten met het godsdienstig (schepping, evolutie) met geestelijke leiders te bespreken.

KNAAP (A. J. v. d.) HET RAADSEL VAN DEN ZWARTENHOEK. (206) Geill. door Pol Dom. ***f*** **1.60 en** ***f*** **2.50. Kluitman, Alkmaar.**

Dit raadsel is een document in cijferschrift, dat door Richard en zijn vrienden plus het altijd-behulpzame toeval wordt uitgedokterd. Stijl hier en daar wat zwak. Heel geschikt tot 14 jaar.

BERGHUIS Jr. (Jac.) DE ZWEEFVLIEGCLUB. (202) ***f*** **1.60 en** ***f*** **2.50. Geill. door Jan Lutz. Kluitman, Alkmaar.**

Wat de door de schrijver geïntroduceerde zustervereeniging voor meisjes

met het verhaal te maken heeft ontgaat me ten eenenmale. Dito wat betreft de op de laatste bladz. aangekondigde verloving van de held (18 of 19 jaar) met een meisje dat eenige weken later eindexamen H. B. S. moet doen. Gezien voornoemde bezwaren niet gecompenseerd worden door buitengewone belangrijkheid van de vlak-neutrale geschiedenis, is dit verschijnen maar zeer matig gelukkig te noemen.

FEITSMA (J.) TERUG IN DE WERELD. (189) Met platen en bandteekening van Juup Thümann. „De Steenuil", Amsterdam.

Des Pudels Kern is — in een uiterst fantastisch raam geplaatst — de mislukte poging van Hans Menzinger om in Afrika een communistische negerstaat te vestigen, los van de decadentie van het westen. De mogelijkheid hiervan wordt weerlegd én door de frissche Hollander Willem Berg én door het verloop der gebeurtenissen. De redeneeringen zijn eenvoudig, sprekend voor jongens en in opzet juist.

Geschikt, vooral voor wat ouderen (14-17 jaar). Een boek dat iets meegeeft en bovendien spannend.

LINDERMAN (Cor) ZONNELUST. (159) *f* 0.25 en f 0.40. Geillustreerd door Ko Koster. Meisejsbibliotheek. No. 8. „Helmond", Helmond.

Het leven op kostschool valt in het begin niet mee voor de kleine Marjorie, maar Zonnelust doet zijn invloed gelden en het leven wordt er één Zondag voor haar. De geringe prijs in aanmerking genomen, een aardig boek.

MAREE (Piet) DIEREN A. B. C. *f* 1.50. Met versjes van D. A. Cramer-Schaap. Leopold, Den Haag.

Een zeer origineel kinderboek. Prachtige foto's van dieren en op elk dier een toepasselijk versje. Het aardig uiterlijk van het boekje maakt het aantrekkelijk, en de met staaldraad verzorgde rug lijkt ons van praktische duurzaamheid.

LIJN (Hans) HET GEHEIM VAN CRONENSTEIJN. (173) *f* 1.35. Met stempel van de Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Een spannend verhaal over de kinderen Weerdenburg op het kasteel Cronensteyn. Voor 10-12 jaar.

MIEP EN MINTA. Dagboek met origineele gezegden en teekeningen van Minta zelf. (oud 6 jaar), verzameld door Kitty Bray. (87) *f* 2.— Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Zou het waar zijn dat Minta zelf dit boekje geteekend heeft? Het is in elk geval allerleukst. Wij hebben genoten van de humor en denken dat anderen dit met ons zullen doen. Of kinderen het zoo leuk zullen vinden.... daar hoort een vraagteeken bij.

LAVKI (Lod. BONTE SLANG. (103) *f* 0.90. Malmberg, 's-Hertogenbosch.
MANCHE (An) WIJ MAKEN ZELF SPEELGOED. (16)

Een genoegelijke vertelling voor kinderen van een jaar of 12.

MORSTATT (Else) KIBOKO. (32) Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch door C. Zegers. Illustraties van Tia Wiegman.
SERAPHINE (Zr.) DE KLEUTERKLOK. Voor kleuterschool en kinderkamer. (29)
MANCHE (An en Lou) VAN JEZUS EN SINT JANNEKE. (16) Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Alleraardigste boekjes voor de kleintjes, die in deze tijd van St. Nicolaas en Kerstmis welkom zullen zijn.

GEERTSEMA (G.) DE ZWERVER VAN HET UDDELERMEER. (192) *f* 1.— en *f* 1.75. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Over een vacantietocht en een kampeerderij. Vlot geschreven en aanvaardbaar voor jongens van 14, 15 jaar.

SCHMITZ (Marie) DE GRIL VAN MARION DE GREEFF. (219) *f* 2.— en *f* 2.90. Een verhaal voor oudere meisjes. Geïllustreerd door Ella Riemersma. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Deze gril van een verwend uitgaand jongmeisje dat steeds door jongelui omringd een geweldige verbeelding van zich zelf heeft gekregen, heeft zoo'n goede uitwerking, dat zij als een blad op een boom verandert in de nieuwe omgeving waarin zij een helpende hand is gaan reiken. Een neutraal maar uitstekend geschreven boek voor bakvischjes van een jaar of 16.

KAISER (Elsa) DE AVONTUREN VAN EEN ZWARTE POES. (100) *f* 2.50. Met illustraties van H. Verstijnen. Meulenhoff, Amsterdam.

Grappige avonturen van Murtje, die zoo gezellig verteld zijn, dat zelfs ouderen er van zullen genieten, wanneer zij dit boek aan de kleintjes voorlezen.

DE BOONE-SWARTWOLT (I. C.) BIBABONTJE. Thuis en voor 't eerst naar school. (87) *f* 2.50. Met bijna 40 illustraties van L. E. van Bergen. Meulenhoff, Amsterdam.

Een snoezige vertelling van het dorpje aan zee waar Marijtje, Bibabontje genoemd wordt. Een boek om van te smullen, voor kleintjes van 6, 7, 8 jaar en ouder.

SCHUR (Rolf) HET AUTOBOEK VOOR JONGENS. (102) *f* 2.50. Bewerkt naar de Duitsche uitgave door W. J. C. Eikendal. Met medewerking van en ingeleid door Jhr. Jan Feith. Met honderd afbeeldingen. „Kosmos", Amsterdam.

Er is wel bijna niet één jongen, die zich in dezen tijd van het automobilisme niet interesseert voor het onderwerp dat dit boek behandelt. De auto wordt er overzichtelijk in beschreven in al zijn onderdeelen en in zijn gansche constructie. Het zal voor vele jongens een aangenaam cadeau zijn.

KUIPER (Johanna) HOU DE ZON VAST! (182) *f* 1.35. Bandteekening en illustraties van B. J. Kempers. Meulenhoff, Amsterdam.

De geschiedenis van een eenvoudige Amsterdamsche familie, waarvan de vader mijnarbeider wordt. Het is jammer dat het hier wordt voorgesteld alsof alleen het oudste dochtertje karakter heeft; zij drijft alleen haar eigen zin door en de ouders laten zich door haar de wet voorschrijven. Haar broertje verzeilt in een smokkelclub, waarin hij handen vol geld verdient. Een en ander strekt o.i. niet tot aanbeveling van dit kinderboek.

SIEBE (Josephine) HET HAZENBOEK. (213) *f* 1.75 en *f* 2.50. Nederlandsche bewerking van A. van Kempen. Geïllustreerd door E. M. Ten Harmsen van der Beek. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De boeken van Josephine Siebe zijn en blijven een aantrekkelijk iets voor kinderen en ook wel voor grooteren. In dit boek spelen de hazen een rol. De bewerking is als steeds weer vlot en frisch. Aanbevolen voor de kleineren.

„Harten en Brood"

door J. v. H.

Uit den rijken oogst van romans die de laatste maanden werd binnengehaald, is „Harten en Brood" [1]) van Albert Kuyle er een, die om meer dan een reden opvalt. Het is een boek van bescheiden allure, haast voorbestemd om door katholieken vooral gelezen te worden.

In de statige rij werken, die Nijgh en van Ditmar ongeveer gelijktijdig op de litteraire markt bracht, ter Braak's „Dr. Dumay verliest", Helman's „Waarom niet", Van Schendel's „De Waterman", Marsman's „De Dood van Angèle Degroux", Putman's „Vader en Ik" en Walschap's „Trouwen" is onmiddellijk de befaamde demarcatie-lijn voelbaar: de vier eerste zijn Noord-Nederlandsche, de twee laatste Zuid-Nederlandsche boeken. Na drie, vier bladzijden lezens is men het zich bewust. De romans van ter Braak en Marsman zijn intellectueel van de eerste tot de laatste letter, die van Helman is het malgré soi, en van Schendel's Waterman is door en door Hollandsch van taaie soliditeit, effen als een grauwe Decemberhemel. Maar Walschap en Putman weten niets van intellectualisme of van soliede taaiheid: zij schrijven met kloppende polsen. Als Kuyle moet ingedeeld worden, hoort hij ongetwijfeld bij de laatsten. Hij heeft niets „Hollandsch" in den beperkten zin van het woord. „Harten en Brood" noemt hij zijn boek en er zijn weinig dingen, die Kuyle zoo „liggen" als deze symbolen van het eenvoudige, dagelijksche menschenleven.

Hij schrijft hier den roman der kleine, zeer kleine luiden, maar wat onmiddellijk den geboren schrijver verraadt, is: dat hij geen oogenblik in een kleine, laagbijdegrondsche sfeer òndergaat, dat zijn verhaal nimmer ontaardt in keuken- en bloempotjesrealisme, een fout, waarin Hollandsche auteurs zoo gemakkelijk vervallen, wanneer zij over arbeidersellende schrijven. Hèt groote model in dezen is de roman, die den grootstadproletariër opvoert in al zijn fasen van goedbetaald bediende tot dagelijksch stempelaar, het aangrijpende boek van Hans Fallada: „Kleiner Mann, was nun?" Hier wordt het kleine leven van zulk een noodlijder geschreven in al zijn menschelijkheid, in zijn bittere alledaagschheid: Fallada overstraalt het bestaan dezer voorbijgezienen met een intensen glans. Aan dit boek heeft mij „Harten en Brood" herinnerd. Ook daarover ligt de glans eener warme, intense menschelijkheid; er valt een goudstraal over van de neigende zon op den zomeravond en er is een belofte, er is de zekerheid van een nieuwen, veel schooner dag. Het is een Roomsch boek, een boek doorvloeid en doorlicht van Geloof en Hoop, van dat eenvoudig en volbloed

---

[1]) Albert Kuyle. Harten en Brood (237) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brand's Uitgeversbedrijf, Hilversum.

Katholicisme, dat aan menschen en dingen een eigen aspect, een eigen stemming geeft. Men is vertrouwd met deze menschen, men kent hun geheimen en raadt hun bedoelingen, men weet, dat alles, wereld en leven, hun tot zoo iets als een sacrament wordt, dat Christus in alles zijn deel heeft. Er zijn weinig Nederlandsche romans geschreven van zoo natuurlijke, vanzelfsprekende Roomschheid als „Harten en Brood".

Dit hangt wel samen met Kuyle's sensitivisme. Hij heeft een gave van invoeling die zeldzaam is. Hij ziet niet den nevel optrekken of het gras in dauw staan, de zon oplichten of den wind in de blaren vallen, hij wordt zelf eenigszins nevel en gras en licht en wind. Het natuurgebeuren is hem zoo nabij, zoo immanent, dat wij al lezend onmiddellijk met de natuur in voeling komen. Het rythme zijner zinnen is het rythme der natuur, der dingen zelf. Dit immediate, spontaan sensitieve, deze concrete natuurweergave, zonder verstandelijke filtratie of abstraheering is het geheim van Kuyle's vaak geroemd proza. Kuyle is vierkant het tegendeel van een intellectueel, van een redeneerder of analyticus. Hij bezit een wonderlijk sensitieve intuïtie, die de bekoring zijner schrifturen uitmaakt, iets dat doet denken aan „l'après-midi d'un faune". Maar hij is een gedoopte faun: het Roomsch-zijn is zijn bloedeigen bezit, hij is Roomsch — „Katholiek" klinkt reeds te verstandelijk, te abstract — tot in zijn vingertoppen, tot in het pigment zijner oogen, en zoo ervaart hij alles in Roomsche kleuren en met Roomschen polsslag, in een sacrale doorschijning, eenigszins zooals Sint Franciscus of Paul Claudel. Zijn doodsvijand is het abstracte, het verstandelijk gefiltreerde en gezeefde; hij leeft in een zinnelijke wereld, een wereld van indrukken en reacties, en ondergaat het groote en eenvoudige met ongeplooide en waseffen ontvankelijkheid. Vanuit deze instelling is zijn boek ontstaan, een boek van natuurlijke en gemoedsopen menschelijkheid, van gevoelige beleving en begaan-zijn met het harde lot der eenvoudigen.

Wat Helman, Kuyles' vroegere wapenbroeder, met omhaal en langs wegen van vertwijfeling in zijn schrikwekkend dikken roman „Waarom niet" nastreeft, een ongevernist, waar en oprecht menschzijn, vinden we in Kuyle's boek ten naastebij verwezenlijkt in de arbeidersfamilie, die hij om het typische ervan te beklemtonen, den naam Jansen geeft. Met Helman's werk zitten we volop in den „roman-fleuve"; het is een boek om in te verdrinken. Slechts een buitengewoon talent kan meer dan duizend bladzijden lang de aandacht gevangen houden. Helman is dit niet gelukt. Had hij zijn stof tot een derde gereduceerd, dan had hij misschien een behoorlijk boek geschreven, maar ook dan nog! Het onwaarschijnlijke, het onmogelijke van handeling en lotgevallen kon slechts opgewogen worden door een ongewone menschenuitbeelding, door ons in contact te brengen met menschen van rijker en voller uitbouw juist in de richting van hun menschzijn. Dit had ons heengeholpen over allerlei twijfels en aarzelingen. Daartoe bleek Hel-

man, wiens sterkere zijde nooit het oproepen van menschen met scherpe contouren, doch het scheppen van stemming en sfeer was, niet in staat. Hij schreef een toekomstdroom, een cosmopolitischen roman, zoo weinig aannemelijk en overtuigend, zoo vlak en weinig karakteristiek, dat de ideologie die hij verkondigt, langer bijblijft dan het verbeeldingselement. Zijn boek is Europeesch in den slechten zin. Deze kleurlooze verlossing van het locale en plaatselijk gebondene, is geen bevrijding, maar een verarming. Het boek is — in eèn woord — te effen, te gelijkvloeiend: er is geen verdieping en er zijn geen versnellingen, de „fleuve" stroomt maar door, eender van rythme en eender van tempo. Hij brengt geen sterke ontroering en sleurt niet mee, maar alles kabbelt door in gelijkmatigen golfslag, tot het lang, lang gewenschte einde ten slotte bereikt wordt.

ALBERT HELMAN

Helman is ver weggeslagen van de overtuigingen zijner jeugd; hij werd een ontwortelde die geen weg meer vindt in leven en wereld. Geloof en hoop zijn hem ontvallen en, zooals het velen verging na een godsdienstschipbreuk, in het Russische communisme is hem de ster uit het Oosten opgegaan. Zijn roman staat vol blasfemieën, vol uitvallen tegen wat hem eenmaal heilig was; men gevoelt de wanhoopsworsteling van iemand, die zich los wil maken uit den vroegeren ban en van voren af beginnen wil met een nieuwe wereld, een nieuw menschdom. Wellicht is het een in Christus geloovend lezer niet mogelijk een dergelijk boek te waardeeren: de grondopvattingen omtrent leven en menschen, omtrent wereld en lot zijn te verschillend, te onverzoenbaar. Het ideaal der volstrekte „eerlijkheid" is te hol en zinloos, zoekt de uiterste waarde te zeer in iets verondersteld en voorafgaands om er bij stil te kunnen staan. Zoo lukt 't mij niet een nieuweren Russischen roman te genieten. Om dien te smaken moet men kunnen instemmen met de aanbidding van een tractor, met de heilige huiver voor een fabriek, moet men bedwelmd kunnen worden door het

ideaal eener materialistisch gerationaliseerde maatschappij. Helman's ideaal ligt in deze richting. Hij is een ontgoocheld intellectueel, die verbitterd werd door Holland, door geheel Europa. Hij haat zijn land met den haat van een elders geborene, die er alles verloren heeft wat hij er reeds jong kwam zoeken en tot uitbloei wilde brengen. Zijn boek is een tragische belijdenis, een opstandig ultimatum aan zijn land, zijn volk, zijn geloof.

Als uit het spoor geslagen intellectueel zoekt Helman de vernieuwing in een breuk met alle traditie, Kuyle wil ze verdiepen en bevruchten, althans de goede en heilige, en keert zich met heel zijn hart tot het volk, waar hij den zuiveren levenszin terugvindt, een levenszin die, niet gekweld door intellectualistische problemen, niet aangevreten door twijfel of pessimisme, de dingen aanvaardt zooals God ze gaf. Deze vertrouwdheid met eenvoudige menschen geeft aan zijn verhaal dien diep menschelijken grondtoon, die vaak treffende zuiverheid van sentiment, die een der beste eigenschappen van het boek uitmaken. Het is allerminst een psychologische of binnenkamerroman, het is een verhaal bij open lucht. De figuren zijn meer algemeene typen dan scherp beschreven individuen, het verhaal is een typeerend geval, meer dan een eenmalig uitzonderlijk gebeuren. Kuyle heeft zeer bepaalde sociale verhoudingen op het oog gehad, toen hij zijn boek schreef; hij wekt den indruk zelfs met zeer uitdrukkelijke bedoeling geschreven te hebben. Het werk is een klinkend protest tegen kapitalistische mistoestanden. Hoe gerechtigd zijn opvattingen dienaangaande ook zijn mogen, zijn boek hebben ze geschaad. Het fabrikantengezin komt al te zeer in de verdrukking: man, vrouw, zoon en dochter zijn vrijwel ontworpen naar het bekende, goedkoope socialistenschema. Mijnheer is een poen zonder menschelijke gevoelens, die auto's koopt als speelgoed, Mevrouw is van hetzelfde slag, de zoon is een caricatuur, die natuurlijk — het moest er toe komen! — het rechtgeaarde dienstmeisje niet met rust kan laten en de dochter is een luxe-artikel naar het recept van een Marxistisch feuilleton. De momenten van sentimenteele bewondering voor de rechtgeaardheid der arbeiders en van afkeer van de snoodheid der kapitalisten ontbreken niet en detoneeren in een zoo scherp gesteld schriftuur als Kuyle's roman. Er wordt nauwelijks een poging gedaan om ons deze figuren menschelijk nader te brengen, wat toch des schrijvers is, hoe hij verder ook maatschappelijk over hen denkt. Kuyle's uitweiding over de gewone opvoeding der kinderen uit deze milieu's is eveneens al te simplistisch. Zijn maatschappelijke instelling schaadt hier ernstig zijn schrijversinstincten.

Er staan in dit boek bladzijden, prachtig en zwellend van schrijfdrift, zooals ze Kuyle alleen uit het hart vloeien, bladzijden, heet van gemoed en sidderend van sentiment of verontwaardiging. Hier is de woordscherpe en klankzekere, de rythmisch vaste prozaïst, die Kuyle bij uitstek is, op zijn best. Dit proza is ontstaan op het raak-

gebied van ziel en zinnen, daar waar alle kunst geboren wordt. Deze doorzielde zinnelijkheid is Kuyle's bijzondere gave, die hem tot wegbereider maakte van het nieuwe proza. Maar dit schrijven vanuit zijn sentiment brengt het gevaar mee van ontsporing, wanneer dit sentiment te ongecontroleerd doorslaat. En in „Harten en Brood" gebeurt dit een enkele maal, als de schrijver zijn menschen opoffert aan zijn theorie. „Tout comprendre c'est tout pardonner": voor een auteur heeft deze misleidende spreuk haar waarde. Hij mag zich niet te beslist achter een vooropgezette theorie verschansen, op gevaar af van zijn eigen creaturen te kort te doen. Kuyle's partijdigheid voor de Jansens en zijn afkeer van de van Duins heeft het evenwicht in zijn boek verstoord; de eerste inspireerde hem tot ontroerend schoone bladzijden, de tweede tot al te goedkoope uitvallen. In het dagelijksch leven moge zijn theorie gefundeerd zijn, in de wereld der fictie leidt zij gemakkelijk tot eenzijdigheid en versperdheid.

De structuur van het verhaal is lang niet kwaad. Het is den schrijver gelukt de ongerechtigheid der machine gestalte te geven, in dien zin dat de mensch het eigen onrecht zoo graag op iets anders, op toestanden en bijkomstigheden afschuift. Wie pleegt hier onrecht? Formeel niemand tenzij de machine, tenzij de tijdscrisis, doch in werkelijkheid zijn de menschen, die achter de machine staan, schuldig en deze schuld drukt als een donkere wolk op het geheele boek. Hun gevoelloos egoïsme vormt den tragischen achtergrond, waarop het weerlooze arbeidersgezin wordt doodgedrukt. Dit duistere noodlot, dat niet zonder schuld zooveel menschenlevens in den ondergang drijft, werpt zijn zwarten schaduw over „Harten en Brood". Het boek is een bittere aanklacht tegen de rijken dezer wereld, een pleidooi voor gerechtigheid en Christelijke menschenliefde. Het boek is voor volwassenen.

La nueva Catolicidad

door J. BROUWER.

Het boek van E. Giménez Caballero, *El genio de Espana*, heeft bij zijn verschijnen verleden jaar niet de aandacht getrokken die het waard was. Dit boek, zeer belangrijk door zijn taal en zijn gedachten, is voornamelijk de openbaring van Spanje's eeuwigen Don Quijote-geest. In vrijwel iederen Spanjaard huist een Don Quijote, maar ook gluurt een Sancho Panza door de vensters........

Don Quijote is een mysticus. Hij voelt zich vereenigd met de Schoonheid, de Deugd en het Recht en hij acht zich geroepen beide — metterdaad — te handhaven. Maar zijn geest is verduisterd. Hij heeft geen klaren blik voor de middelen. Don Quijote mist — wat een Santa Teresa, een San Juan, een San Ignacio in de hoogste mate hebben — besef van de werkelijkheid. Daardoor kiest hij den verkeerden weg bij de poging om zijn idealen te verwezenlijken. Er is geen betrekking, naar wezen noch naar graad, tusschen zijn ideaal en zijn middelen tot verwezenlijking ervan.

Spanje heeft op alle terreinen des levens Don Quijote's voortgebracht. Zelfs, ja vooral, in de politiek. Het zijn de menschen die alles op alles zetten, goed en bloed veil hebben voor de verdediging van hun Dulcinea. Achter hen aan komt echter meestal een Sancho Panza aandraven die een zak dukaten en een baantje zoekt, middelerwijl zich dik en zat eet, en als er slagen vallen in een boom klimt.

El genio de Espana is een nobel boek. Zooals de redevoeringen van Don Quijote nobele toespraken zijn. Het zijn echter woorden van een man die zich in een fictieve wereld beweegt. De gedachten zijn doorgaans in zichzelf juist en verheven maar hun toepassing geschiedt met middelen die ontoereikend zijn. Men richt een laddertje op om de maan te bereiken.

Spanje, zoo zegt Giménez Caballero, moet tot herstel van zijn vroegere grootheid komen door terug te keeren tot, door weer trouw te worden aan, zijn *genio*, zijn wezen, zijn scheppingskracht. Spanje is het volk Gods en aan Spanje zal de menschheid gezegend worden. Een spotprent van eeuwen terug toonde dit aan. Spanje als een prachtig rund met gevulde uiers waaraan Engeland, de Nederlanden, Frankrijk, Duitschland „en nog andere vijanden van ons" zooals een Spanjaard schrijft die die plaat zag, zich voedden.

Van Spanje's uitverkiezing spreekt de geheele oude litteratuur. In de dertiende eeuw schrijft Alfonso de Wijze al: „Spanje is voortreffelijk als het Paradijs. Het is edelmoedig, dapper, trouw, naarstig, bestendig in het doen van het goede. Het is allen in grootheid vooruit." Gracián (waarom is deze scherpe philosoof hier zoo weinig bekend?) zegt dat Spanje tot bevelen geroepen is. „Spanje

is de moeder der volkeren" zegt Cervantes. „Wie Spanjaard zegt, zegt: 'C a b a l l e r o" staat er bij Lope de Vega.

Maar Spanje werd ontrouw aan zichzelf. Aan zijn Caesar, zijn God, zijn eenheid. Voor een Caesar verkoos het „duitentellende sjacheraars", zijn God werd een wissel en zijn eenheid werd verscheurd. Vandaar de reeks der nederlagen en vernederingen. En de remedies faalden, omdat zij zich naar bijkomstigheden richtten.

Giménez Caballero zag juist in de ziekten van Spanje en hij is in de lange rij der heelmeesters die men in de Spaansche litteratuur leert kennen (de litteratuur is in Spanje altijd het podium geweest vanwaar de recepten tegen Spanje's kwalen werden afgelezen) de man die het scherpste oog heeft voor de geestelijke kwalen. Maar hij heeft oogkleppen. Hij ziet slechts een klein deel der dingen. Spanje's politieke nederlagen en maatschappelijke euvels begonnen al in het midden van de zestiende eeuw. Philips II ging viermaal bankroet. De terugkeer tot Philips' beginselen houdt nog niet in terugkeer tot Spanje's grootheid van 1550. Men scheide wat uit de aarde aardsch van wat uit den hemel hemelsch is. Wel zij het bewind gebaseerd op gezag en vrijheid. Hierarchie en ootmoed. Gebondenheid aan de wet en vrijheid der verkiezing. Wel zij de g e n i o van Spanje het wezen van Christus. Zijn geest en zijn uitgangen. Maar, o Quijote, vergeet gij dan dat Christus gezegd heeft, „mijn rijk is niet van deze wereld"? Nu, met de geestelijke waarheid, verwart gij wereldlijke grootheid. Spanje, het godvruchtige, uit Rome herboren Spanje, kan zijn macht over de wereld uitstrekken door zijn g e e s t en dat is het blijven doen ondanks alle politiek verval. Volg slechts de wegen die Santa Teresa, San Juan en San Ignacio zijn gegaan. Tel de honderden uitgaven van Fray Luis de Granada.....

Giménez Caballero is een Don Quijote die duizenden onbesuisde S e n o r i t o s het vuur wil injagen om Spanje's grootheid te herwinnen. De waarheid, de geestelijke waarheid, zou naar pistool en ponjaard doen grijpen. Pistool en ponjaard tegen mitrailleuse en gifgassen. Men late dit zeer merkwaardige boek niet ongelezen want men zal een modernen Quijote leeren kennen die met de waarheid in zijn hart naar krankzinnige hersenschimmen jaagt.

Heeft men E l g e n i o d e E s p a n a gelezen — en ik voorzeg u schoone uren — dan neme men het zoo juist verschenen L a N u e v a C a t o l i c i d a d, waarin de schoone waan van Spanje's terugkeer tot een wereldbeheerschende mogendheid door zijn terugkeer tot zijn g e n i o tot een leuze is geworden. De nieuwe „Catolicidad", de universeele door Rome geheiligde gemeenschap, wordt de grondslag van een politieke eenheid die opnieuw de Spaansche t e r c i o s zegevierend over Europa zal uitzenden.

Spanje is als innige verbinding van Oost en West, (Moor, Jood, „Kelto-Iberiër", Romein en Germaan) de waarachtige vertegen-

woordiging van Christus in wien het gestamel der geheele menschheid tot den Logos is verheven. In Hem hervindt de menschheid zichzelf omdat Hij heeft vervuld wat allen hadden gezocht. Daarom is Spanje als verkondigster van Zijn woord aangewezen, want Spanje weerspiegelt in zijn veelzijdig wezen de menschheid. Dit is Spanje's g e n i o. Van hier uitgaande bestijgt Giménez Caballero zijn Rocinante en begint hij zijn s a l i d a..... Opnieuw is een geestelijke waarheid in zijn beneveld brein tot een hersenschim geworden, die duizenden den dood kan injagen. De pijlenbundel der Katholieke koningen, zinnebeeld van geestelijke en politieke eendracht, schiep een wereldrijk, maar dit geschiedde langs zeer bijzondere, providentieele, wegen. Het herstel van den pijlenbundel (nu de f a s c i s waarschijnlijk?) kan wel Spanje's geestelijke grootheid terugbrengen, of beter, een nieuwen geestelijken wasdom teweegbrengen, maar niet zullen ipso facto dezelfde p r o v i d e n t i e e l e beschikkingen vernieuwd worden. Deze liggen in den Raad die ons niet toegankelijk is. Er kunnen mannen opstaan van het slag van Philips II, Alba, Hernán Cortés, er kan een volksgeest herboren worden van de zestiende eeuw, maar de doeleinden en de mogelijkheden zullen anders geaard zijn. Het een volgde niet logisch uit het ander. Wij, menschen, aarde en omstandigheden, zijn slechts onderdeelen van een groot plan, welks ontwerp wij niet kennen. Wij zijn daarin o p g e n o m e n, maar l e i d e n het niet.

L a n u e v a C a t o l i c i d a d is een mooi boek. Het boek van een dichter die een geestelijke waarheid heeft aanschouwd maar door haar glans verblind is. Zijn geloof is echter van een bezielende kracht. Zijn geloof in de geestelijke wedergeboorte van Spanje brengt hem tot het geloof in de „resurrección nacional", en deze moet leiden tot politieke grootheid. Zijn plan, in dit boek op voortreffelijke, suggereerende wijze beschreven, bevat ten eerste: Spanje tot een nieuwe politieke eenheid te brengen die uitgaande van haar bijzonder goddelijke roeping, militant en expansief is. Dit brengt, ten tweede, een nieuwen Staat teweeg, een corporatieven Staat, die berust op evenwicht van arbeid, intellect en geest. De eenheid zal volstrekt zijn, staatkundig, godsdienstig, militair, maatschappelijk en cultureel. De Staat en de Kerk naast elkander, in elkander, voor elkander. In den Staat een sterke hiërarchie naar de natuur des menschen, zonder knechtschap. De massa moet geleid, gedisciplineerd worden. De leiders, militante leiders, zijn van geestelijken en civielen aard.

Tenslotte: innige verbinding der eenheid met de universaliteit. Een „integraal en strijdbaar Spanje" in dienst van een nieuwen kruistocht tegen het Oosten en het Westen, dat is, tegen het Communisme en het Individualisme.

Ik meen, ieder van ons zou zich in deze gelederen willen scharen, òok al moest het zwaard dan worden gevoerd. Het waarachtige gevaar is hier niet de vijand van buiten, dien zien wij

allen. Het eigenlijke gevaar is in Giménez Caballero die den geest met de wereld heeft verward. De regeneratie van Spanje moet in de binnenkamer beginnen, de „militie" zij die van den aard van San Ignacio en San Juan. Daardoor kunnen onoverwinnelijke tercios gevormd worden. Getuige de missie in Oost en West. Het pistool en de ponjaard brengen echter onheil, en hier in de eerste plaats aan dengene die ze hanteert. En dit is het gevaar van dit schoone boek, het predikt wapengeweld en grootheidswaan, nadat des schrijvers geest verblind is door den glans van deze groote waarheid: de wedergeboorte door den geest.

---

boeken - schouw

BRUCK (Christa Anita) EEN VROUWEN-CARRIÈRE. (203) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van Jenny Witstijn. „De Steenuil", Amsterdam.

In korte zinnen, die als filmflitsen scherp en duidelijk het beeld schetsen, geeft dit verhaal een episode uit het leven van Juffrouw Iken, die zich van een arm onbekend meisje heeft opgewerkt tot procuratiehoudster van een bank. Als 't ware in één adem gaat het verhaal door en de snel opeenvolgende gebeurtenissen doen je duizelen, zooals ook een film, die te hard gedraaid wordt, dit doet. De crisis, het faillissement van de bank, de moord op den directeur, het proces van Juffrouw Iken, die van de moord beschuldigd wordt, het verliefdheidje met den zoon van den directeur, er tusschen door, een pakkende beschrijving van werkeloozen, die gaan stempelen, het is alles even filmachtig maar niet geheel te aanvaarden en goed te keuren. Voorbehouden lectuur.

GOURDON (P.) ZIJN ERFDEEL. (192) *f* 2.50. Bewerkt door Christine Kamp. Veen, Amsterdam.

Waar in de tegenwoordige romans met de ontbindbaarheid van het kerkelijke huwelijk zoo vaak den spot gedreven wordt, doet het goed eens een boek in handen te krijgen, waarin juist het tegenovergestelde in een tamelijk vlot verhaal verwerkt wordt. De vertaalster heeft een uitstekend werk gedaan met deze roman van Gourdon waarin zoo duidelijk in het licht gesteld wordt, dat de band door een kerkelijk huwelijk gelegd onverbreekbaar is en een door de wet gesanctioneerde samenleving zonder deze, geen geluk brengt en ook anderen doet lijden, in het Hollandsch over te zetten. Een werkelijk goed boek voor volwassenen.

RHODES (Kathlyn) WIE IS SYLVIA? (282) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van Th. J. J. Bosloper. Kruseman, Den Haag.

De heldin van dit verhaal wordt er van beschuldigd haar man vergiftigd te hebben en zij ontsnapt maar nauwelijks aan den strop. Een bekend zenuwarts helpt haar over de gevolgen van deze verschrikkelijke ondervinding heen. Zij trekt naar Afrika om geheel op krachten te komen en de haar nog steeds beschuldigende uitgaande wereld uit den weg te gaan. De dokter, die haar behandeld heeft, kan haar niet vergeten, reist haar na en na eenige verwikkelingen spreken zij af, zich te zullen verloven wanneer haar onschuld bewezen is. Door een toeval gelukt dit den dokter en niets staat hun geluk meer in den weg. Boeiend geschreven ontspanningslectuur voor ouderen.

Jean Balde: een katholieke Romanschrijfster

door G. VAN GESTEL S.J.

Ik herinner me van een wandeling met een Franschen confrater in de mooie, licht-golvende omgeving van het oude stadje, Paray-le-Monial: dat mijn gezel plotseling bleef stilstaan, het gesprek staakte, de armen breed uitsloeg en met de oogen ver, ver over het wijde, onder het klare licht zóó rustig-wisselende landschap enthousiast uitriep: „Elle est belle pourtant la France".......

Deze aanhankelijke, kinderlijke overgave aan den vaderlandschen grond is het, die treft in elken Franschman: in den boer en in den landedelman, in den provinciaal zoowel als in den Parijzenaar, wiens hoogste ideaal blijft een p r o p r i é t é, „s a c a m p a g n e", een familiegoed ergens buiten diep het land in, waar hij 's zomers een paar maanden terugkan naar de natuur: naar de akkers en de wijnbergen, naar de breede landwegen, de bronnetjes en de vlugge beken, naar de traditie-rijke châteaux en de diep verscholen landhuizen, naar de pittoreske klokketorens in de dorpen en de oude boerenhoeven, die elk voor zich haast een waardig object voor het schilderspalet zouden zijn.

Deze innige verbondenheid met l a t e r r e, ze wortelt onuitroeibaar in de Fransche volksziel en vormt, dunkt me, de diepste verklaring van die zóó hartstochtelijke liefde voor l a p a t r i e. Er schijnt mij geen volk zóó gehecht aan zijn tradities, bizonder aan zijn familiale, zijn vaderlandsche en, ondanks alles, aan zijn Katholiek-kultureele tradities. En dit alles moge den Franschen volksaard mogelijk minder dan welken volksaard ook internationaal georienteerd maken, moge dien mogelijk — naar onze opvatting — te exclusief, te chauvinistisch, ietwat eng nationalistisch maken, laat het zijn! — maar hoeveel goeds, hoeveel aantrekkelijks, hoeveel nobels bergt het ook. Frankrijk is een mooi land en ondanks alles blijft het Fransche volk een prachtig volk!......

Hebben we aan de taai-vasthoudende getrouwheid aan de tradities, die zich telkens toch weer replieert op de oude kultuurgoederen, misschien de huidige Katholieke renouveau te danken? Merkwaardig is b.v. dat de strooming der Jeunesse Catholique juist het eerst naar boven kwam bij de Universitaires, in wier colleges toch de vrijdenkerij op den katheder stond. En is het deze vezel-vaste geworteldheid in den vaderlandschen en Katholiek-kultureelen bodem, die sommige der beste Fransche schrijvers maakt tot regionalistische en.... tot Katholieke romanciers? Niet onmogelijk is het feit aldus mede te verklaren, want het feit valt wel bezwaarlijk te loochenen.

Jean Balde is in dit opzicht een der merkwaardigste repraesentanten van de hedendaagsche Fransche letterkunde.

* * *

Jeanne Alleman werd geboren te Bordeaux en stamt uit een oud Gascognesch geslacht, dat meerdere kunstenaars en schrijvers telde. De bekendste was wel Jean François Bladé, historicus, folklorist en beroemd verteller in Languedoc, aan welken oud-oom onze schrijfster uit vereering met een lichte wijziging haar pseudoniem ontleende. Haar geboortehuis, „un hôtel de la place de la Bourse, à Bordeaux, bâti au 18e siècle par notre grand architect Gabriel", lag aan de machtige, woelige haven der breede Garonne, terwijl ze de zomers doorbracht, zeggen we liever, doorleefde in de Gironde, in het dorpje La Tresne, op l e C a s i n, het buitengoed der familie. Daar, in de groote havenstad, waar „la puissante poésie du port [1]) haar greep en tusschen de wijnbergen en de breede valleien, bij het contakt met een hoogst kultureelen

[1]) La Vigne et la Maison, 19e éd., pag. 148. Plon, Paris.

vriendenkring, waartoe een François Mauriac, een André Lamandé en een Jean de la Ville de Miremont behoorden, zoowel als met de zóó passievolle landbevolking, — daar was het, dat Jeanne Alleman zich haar hooge roeping van katholieke kunstenares is bewust geworden.

Haar jeugdjaren in het oude huis aan de intens-bedrijvige wereldhaven, van waaruit — zoo schrijft ze me — „zij de groote koopvaardijers aan- en af zag varen, — vele daarvan voerden ook den Hollandschen wimpel! — gaven haar „un désir de départ, un goût de voyage, une amitié aussi pour les nations, qui nous envoyaient ces ambassadeurs — leurs beaux bateaux —, désirs et sentiments que la vie littéraire me permet de satisfaire aujourd'hui". Zóó bereisde zij tweemaal Engeland, om er 25 conferenties te geven, zóó kwam zij nu vóór drie jaar ook in Amsterdam en in Haarlem.

MADAME JEAN BALDE

„Amsterdam", zoo bericht zij, „me laisse des souvenirs tout empreints d'un charme pénétrant et ineffaçable. Moi qui aime tant la mer, je la sentais toute proche. Des oiseaux du large tourbillonnaient sur la majesté des canaux. La finesse de l'atmosphère blonde et argentée — nueés et soleil souvent voilé — était admirable. Soeur d'un grand architecte, Jacques Alleman, qui a rebâti après la guerre l'Hôtel de ville de Béthune, une partie de la place et élevé — entre autres oeuvres — le majestueux monuments aux Morts de Lille, je goûtais profondément vos architectures. Et quel admirable musée! Quelle distribution parfaite de la lumière sur les toiles! Ils reflètent, ces tableaux si bien groupés, votre vie, vos moeurs, vos joies, votre âme. Moi qui cherche à mettre dans mon art la simplicité, le naturel, les couleurs justes et savoureures, et à donner pour fond aux fortes études de caractères la peinture des moeurs, j'ai tant aimé ces tableaux paisibles, d'une touche précieuse, substantielle et riche, consacrés à votre vie familiale.

Comme ils contrastes, ces tableaux d'intimistes, avec vos admirables Rembrandt, fulgurants de vie intérieure, d'un si dramatique éclairage! J'ai bien aimé aussi vos paysagistes, incomparables pour développer les beautés d'un ciel nuageux, analystes unique de la lumière.

Et vos faïences! Je revois le bel intérieure où je fus reçue; tout ce que je sentais, dans cet accueil, de dignité, de moeurs graves et bonnes, d'hospitalité traditionelle, m'a fait une forte impression.....

Deze „goût de voyage" heeft niet verhinderd, mogelijk bij Jean Balde bevestigd die saamhorigheid met, die gebondenheid aan haar geboorteland, welke haar over Gascogne, over het volk daar en zijn zieleconflicten zulke diepdoorvoelde, scherp-geteekende, en met zoo eerbiedige discretie, met zoo fijne pudeur benaderde analysen deden schrijven. Deze verknochtheid aan haar geboortegrond en de menschen daar is het, die aan Jean Balde's schrifturen die gaafheid en natuurlijkheid, die gezondheid, die eerlijkheid en waarachtigheid, die kleur en warmte geven, die alles in haar oeuvre zóó eenvoudig en

zóó vanzelfsprekend doen zijn, dat men zou gaan vergeten: hoe hooge kunst hier geboden wordt.

En terwijl wij aldus den vollen nadruk leggen op het regionastische, in Jean Balde's werk, komen wij hiermee tegelijk tot die andere zijde van haar schoon talent.

Wij bedoelen het psychologisch element in haar romans.

Deze romancière viert haar kunstenaarschap het meest nog in het stellen en dan ontleden van wat Bourget genoemd heeft „des complications sentimentales". En daarmee bedoelt hij die misverstanden, die zielebotsingen, welke zóó vaak zich voordoen tusschen een fijngevoelig mensch en zijn niet meevoelende omgeving, tusschen personen, die overigens elkander toch zóó hartelijk genegen zijn en toch elkander maar niet begrijpen kunnen; bedoelt hij die complicaties ook, die zich afspelen binnen de omgrenzing van één ziel, waarbinnen de mensch in botsing komt met zichzelf, binnen dien „ring", waarbinnen — volgens Paulus' terminologie — die nieuwe mensch en die oude voortdurend met elkaar in hardnekkigen tweekamp worstelen.

Zoo dus werd de liefde voor haar land en volk (want regionalisme en psychologie zijn in haar romans ten innigste in elkander verweven, ja vergroeid) bij deze begenadigde schrijfster de inspireerende bron tot zeer gaaf kunstwerk.

* * *

Vóór de wereldoorlog wijdde Jeanne Alleman zich aan het onderwijs. Maar een dwingende roeping stuwde haar tot de woordkunst. Zij debuteerde met een bundel verzen *Ames d'Artistes*. Toen ook publiceerde zij haar eerste roman, *Les Ebauches*[1]), die in 1911 de *Prix du Jeune Roman* verwierf, uitgeloofd door *Les Annales*. Met een studie over *Madame de Girardin*, een tweeden roman *Les Liens*, en een nieuwen verzenbundel *Les Mausolées*, gewijd aan de in den oorlog gevallen vrienden, verzekerde de schrijfster zich een élitekring van toegewijde luisteraars.

Maar 't is met *La Vigne et la Maison*, dat Jean Balde in 1922 met één worp haar naam vestigde. De roman werd het jaar daarna bekroond met den Prix Northcliff '23 en verdient dat ten volle. Ziehier het gegeven:

Na den dood van haar moeder blijft Paule Dupouy alleen achter in het ouderlijk huis. Ooms en tantes raden haar te verkoopen. Hoe zou ze kunnen? Zij weigert. 't Is de liefde voor „la propriété", de gehechtheid aan het familiegoed, aan den familiegrond, aan de familietradities, die haar dit besluit doet nemen, zelfs elke overweging van een tegenovergesteld besluit uitsluit.

„Ce que je compte faire, mais rester ici......."

Hoe zou ze dat oude, groote huis met zijn bijgebouwen, zijn tuin, zijn landerijen en wijngaarden, zijn heerlijk uitzicht op de wijde Garonne, op de heuvels en het dorpje — het Gironde-land met daarginds in de verte Bordeaux, de stad —, hoe zou ze dat alles hebben kùnnen opgeven? Zij was ermee samengegroeid met al de vezels van haar zieleleven.

Maar de moeilijkheden rond haar groeien met een fatale geleidelijkheid. Tegen het parasieteerend dienstpersoneel is de autoriteit van een onervaren, jong meisje niet opgewassen. „Les propriétés, c'est une grosse charge pour une femme", had een der ooms bij de uitvaart nog gezegd en zijn praktische zin had juist gezien.

In deze vereenzaming kruist Gérard Seguey haar levensweg. En Paule geeft zich hem met al de onstuimige spontaneïteit van een virginale liefde. Het wordt haar groote beproeving! Want Seguey, zelf een verarmde telg uit het eens zóó rijke, Bordoleesche koopmansgeslacht, verlaat haar ten slotte, om door een huwelijk met Odette Lafaurie zich het compagnonschap van het

---

[1]) De romans van Jean Balde verschenen alle bij Plon, 8, rue Garancières. Parijs. 6e.

machtig gebleven handelshuis der Lafauries te verwerven en zóó zich terug te heffen in het oude familie-aanzien.

Voor Paule Dupouy brengt deze wreede beproeving de loutering en de loutering brengt het zóó onontbeerlijke levensinzicht. Ineens nu en op het juiste moment weet Jean Balde met een meesterschap, dat diepen s e n s u s c a t h o l i c u s verraadt, heel dit zieleproces te heffen op hooger, op diepmenschelijk, op Katholiek plan. Op een thé bij de Lafouries ziet Paule Gérard Seguey voor 't laatst, maar nu aan de zijde van Odette. Omwille van de circuleerende geruchten beleedigt een kennis haar, door haar te negeeren. Cette grossièreté fit monter le sang à son visage, en même temps que se répandait en elle une impression de secours divin; parmi tous ces gens dont l'ensemble paraissait parfaitement poli et bien élevé, et où elle était seule, elle sentit affluer un sentiment de pardon qui débordait tout. Que lui importait ce que l'on pensait, ce qu'on pouvait dire? Une beauté supérieure était dans son coeur qui l'enivait comme une autre amour.

De droom is voorbij! En bij deze opklaring is zij in staat, dien andere te zien, Louis Talet, de tot nu toe geweigerde, die met zijn bescheiden, ietwat timiede maar zóó echte, zoo éérbiedige, zóó rechtschapen en zóó geduldige genegenheid dingt naar haar hand en haar hart. Zoo klaart het langzaam in deze jonge vrouwenziel: deze is het, die haar land voor haar en haar voor haar land bewaren moet. Un esprit de soumission la pénétrait d'une paix indéfinissable. La longue lutte qu'elle avait soutenue contre les hommes et contre ellemême s'achevait dans une bienfaisante impression d'attente...... Celui qui allait venir lui apporterait un esprit calme et raisonnable, ce qui fait la vie forte et sûre.

De schoone droom is voorbij! . . . . . En met een zóó echt vrouwelijke geste laat de schrijfster Paule afscheid van hem nemen: Longuement, comme pour un adieu, elle appuya sa bouche sur sa main à la place qu'un soir il (Gérard Seguey) avait baissée. —

Dat deze ragfijne psychologische constructie zich hier niet in één bladzijde reconstrueeren laat, spreekt wel van zelf. De bedoeling van dit artikel is trouwens enkel en alleen: Jean Balde bij onze geletterde, katholieke Geloofsgenooten te introduceeren. Het wil doen lezen.

* * *

Na L a V i g n e e t l a M a i s o n verschenen achtereenvolgens L a S u r v i v a n t e, de zielehistorie van een oorlogsweduwe, die zich geheel wijdt aan de posthume glorie van haar man, die schilder was en L e G o ë l a n d, de gruwelijke zielecrisis van een buitenechtelijk kind, dat langzaam maar zeker de zonde van zijn moeder beseffen gaat. De dan volgende roman R e i n e d' A r b i e u x bekroonde de Académie française in 1928 met den G r a n d P r i x d u R o m a n.

Sinds 1925 woont en werkt de schrijfster des winters in Parijs. „Et mon oeuvre", zoo noteert ze voor me op een der studies over haar werk, „sans cesser d'être impregnée de l'atmosphère de mon pays, s'est elargie."

Sinds 1925 ook heeft zij de leiding van een serie geschriften „Les Cahiers féminins" [1]), écrits par des femmes, sur des femmes pour des femmes, waarin van haar zelf een bundel novellen „Aiguillages" verscheen.

Uit dezen laatsten tijd dateert (behalve eenige andere boeken) nog een roman L' A r è n e B r u l a n t e en nu in 1933 verscheen, eerst in L e C o r r e s p o n d e n t en daarna in boekvorm, haar laatste roman L a T o u f f e d e G u i.

Wist men het niet van elders, dan zou men bij 't lezen van dit boek, evenals trouwens bij al haar andere, tot het inzicht komen: dat hier onder een mannelijke pseudoniem een vrouwelijke auteur zich verschuilt. Het zijn ook in dezen roman vóór alles vrouwen, die worden getypeerd, — en met wat een psychologisch-indringende ontleedkunst!

Het gegeven is ook hier weer zeer subtiel:

---

[1]) Uitg. Bloud et Gay.

Moederlijke instincten drijven Mademoiselle Antoinette de Saint-Ciers, er toe: het kind eener zieke vriendin, wier man in de kolonieën is, te adopteeren of preciezer zich met meer of min bewuste listigheid toe te eigenen, het als 't ware de stervende te ontfutselen. Zoo is het in zich zóó nobele sentiment vertroebeld, vergiftigd in haar bron. Om het kind voor haar liefde en moederlijke toewijding te kunnen behouden zijn nieuwe listigheden noodig. — Tot een harde les — de echtgenoote van haar aangenomen kind ruïneert haar ten slotte — haar tot inkeer brengt, haar zuivert, haar heiligt. Het wordt door Jean Balde met een paar lichte toetsen aangegeven. Eindelijk, doordat het adoptief kind met haar echtgenoot naar Parijs verhuizen moet, wordt de algeheele scheiding voltrokken. Zij, die zich ten koste van alles altijd tegen elke scheiding had verzet, nu geeft zij zich gewonnen. Cette séparation, elle n'avait rien fait pour l'empêcher ni la retarder. Elle ne luttait plus contre les forces mystérieuses qui mènent la vie. L'âge, l'expérience et un sentiment plus profond, frayant dans l'obscurité de son coeur une route divine, lui enseignaient l'acceptation. Ce dépouillement, elle en jouissait même, comme tous ceux qui, après avoir longuement résisté, se livre à Dieu..... Il lui semblait que les fautes de sa vie étaient expiées. Avec ce faste, de vieux remords se détachaient d'elle; elle renaissait, se sentait heureuse.

Deze enkele regels stempelen ook *La Touffe de Gui* weer tot een puur-Katholiek boek.

* * *

Er is in dezen allerlaatsten tijd weer met eenige heftigheid, die de geesten scherpt, gedebateerd over het wezen van den Katholieken roman. François Mauriac bediscutieerde het probleem in een studie: *Le Romancier et ses Personages* en kwam tot deze conclusie: Toute la question se ramène pour moi désormais à ceci: *purifier la source*.

La source: dat is de schrijver, de schrijfster zelf.

Jean Balde loste het vraagstuk op door de praktijk: zij, de werkelijk-katholieke romanschrijfster geeft ons werkelijk-katholieke romans, de werkelijk-katholieke kunstenares geeft ons werkelijk-katholieke kunst.

---

boeken - schouw

KEARTON (Cherry) DE DIEREN KOMEN DRINKEN. (184) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Engelsch door J. J. Hof en Dra. T. Hof. Met 42 afbeeldingen naar foto's van den schrijver. Thieme & Cie., Zutphen.

Een roman over wilde dieren... 't klinkt misschien ongeloofelijk, maar dit mooie boek is werkelijk een romantische vertelling van en over de dieren der wildernis. De zachte Impalla is haar kudde kwijtgeraakt en zoekt overal bescherming bij kudden van anderen dieren, en zij is getuige van geweldige gevechten, zij maakt allerlei avonturen mee en vlucht voor het monster: de reuzenkrokodil. Een goedgeschreven verhaal, dat als de beste detective-roman boeit van het begin tot het einde.

KOLBENHEYER (E. G.) KERSTVERHALEN. (131) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van Tony de Ridder. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Wonderlijke vertellingen, die ontwelt zijn aan een diepgeloovig hart, dat niet de zoete liefelijke teederheid van onze Kerstmis kent, maar in deze verhalen toch iets heeft willen trachten te leggen van de blijde boodschap van den kerstnacht. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

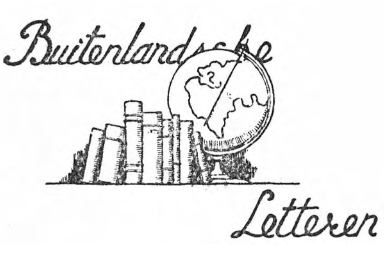

FRANSCH

FAUCONNIER (Geneviève) CLAUDE. Roman. 15 frs. Librairie Stock. Paris, 1933.

Ongeveer gelijktijdig met den Goncourt-prijs wordt jaarlijks de Femina-prijs toegekend. De eerste viel dit jaar André Malraux ten deel voor zijn „La Condition humaine", de tweede Geneviève Fauconnier voor haar roman „Claude". „Claude" is een merkwaardig boek, een levenswerk, waarin een vrouw al haar jeugdherinneringen, al haar ontgoochelingen, haar diepste verlangens en haar stoutste aspiraties heeft vastgelegd. In den vorm van dagboeken en aanteekeningen verhaalt deze Claude — en er moet veel persoonlijks van de schrijfster zelf in haar steken — haar kinderjaren en verder leven en dit op een wijze, die den denkenden lezer blijvend boeit. Het boek is vol poëzie, vol wijsheid, vol van die bezonken en doordachte levenservaring, die slechts een zeer intelligente vrouw bezitten kan. En nergens wordt het taai of onverteerbaar. Integendeel! Het leven der aristocratie in dit provinciestadje wordt hier met fijnen blik en gevoelige hand beschreven. De weemoedige herinnering, van waaruit alles gezien wordt, is als een doorzichtige sluier, die niets verheelt en toch het geheel als iets kostbaars, iets niet alledaagsch omgeeft. Het is een boek van rijp en bezonnen gedenken, een boek van een levenswijze, hooggestemde en uiterst gevoelige vrouw, die niet achteloos en onnadenkend de dingen en verschijnselen des levens is voorbijgegaan. Toch heeft het niets van de onbarmhartige realistiek der hedendaagsche romankunst. Een der merkwaardigste boeken die ik den laatsten tijd gelezen heb.

GENEVIÈVE FAUCONNIER

PÉROCHON (Ernest) BARBERINE DES GENETS. Plon. 12 frs. Paris, 1933.

De opstand der Vendéeërs tijdens de Fransche revolutie is een onuitputtelijke bron van spannende verhalen. Er zijn romans over

geschreven voor jong en oud, voor fijnproevers en spoedig tevredenen, voor zoekers van stichting en zoekers van spanning: de „chouans" hebben duizenden en duizenden harten doen kloppen van verwachting en gespannenheid.

„Barberine des Genêts" speelt ook in dezen chouan-tijd: het is het ontroerend verhaal van een protestantsch meisje, dat aan de zijde der patriotten staat, en een Vendeeër, die met de opstandelingen optrekt tegen de koningsmoordenaars. Pérochon spaart den lezer niets van de ontzettende ruwheden en wreedheden, die er van beide zijden gepleegd worden. Het is een tijd, waarin al wat er aan lage instincten in den mensch schuilt, naar boven komt, waarin het haast een beschaming is, mensch te zijn. De aanvankelijk idyllische liefde van Barberine en Gilles steekt des te scherper af op dezen achtergrond van onmenschelijkheid. Op den duur wordt ook hun de natuur te machtig en de idylle is verbroken. Ernest Pérochon is geen schrijver van allerhoogste begaving; zijn talent ligt meer in de richting der massa-beschrijving, der algemeen menschelijke gevoelens, dan in het scherp verbeelden van menschen met eigen psychische structuur, met een diep en concreet zielsleven. Een leesbaar boekje voor volwassenen.

MADAULE (Jacques) LE GÉNIE DE PAUL CLAUDEL. (457) Serie: Les Iles, 24 frs. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Dit is geen lyrische inventaris van Claudels werk en het is meer dan een boek over Claudel. Het is veeleer een standaardwerk over den katholieken dichter, waarvoor de groote Franschman model gestaan heeft.

Jacques Madaule, die over een scherp, precies formuleerenden stijl beschikt, ontdekte in den dichterlijken Franschen gezant het sinds de Middeleeuwen zoek geraakte, althans uit het oog verloren ideaal van den Christelijken dichter, die een plaats heeft in het heelal tusschen wereld en God, „entre Dieu et le Monde tendu comme une corde vibrante".

Nu het een manie geworden is van Jan en Alleman om in boek en blad en brochure er een levensbeschouwing op na te houden, is het goed, dat er ook eens aandacht geschonken wordt aan de levensbeschouwing van den katholieken dichter.

De inhoud van deze, „psychologie van den dichter" is te rijk, de structuur van dit boek is te hecht, dan dat men zich aan een samenvatting zou kunnen wagen, welke ook maar ten naastenbij een indruk van het geheel zou geven.

Volstaan moge worden met de opmerking, dat Paul Claudel zelf den schrijver dankt en wel voor de gelegenheid, welke deze hem schonk, om zijn eigen werk te overzien en zich rekenschap te geven van „l'effet total", en voorts moge hier dan nog een sobere kenschetsing volgen der voornaamste onderdeelen van dit zoo lezenswaardige werk.

Biografisch is eigenlijk alleen het eerste hoofdstuk „la Nais-

sance du Poète", dat den band schetst tusschen Claudel en zijn landelijke geboortestreek en met veel psychologisch inzicht de bekeering nagaat van een eerlijk aanvaard materialisme, — datzelfde eerlijke materialisme, dat Hilaire Belloc met zooveel gezonden werkelijkheidszin in zijn „Overschot en Aanvoer" behandelde, — tot het alles heroriënteerend Katholicisme.

„La Vision du Monde" schetst dan de wereldbeschouwing van den Katholiek en in het bijzonder van den Katholiek Claudel. — Interessant voor den Nederlandschen lezer is de voetnoot, waarin met betrekking tot de „leer" van Claudel gewezen wordt op het wetenschappelijke werk van onzen landgenoot prof. Buytendijk, die in de biologie tot dezelfde uitkomsten geraakt, als Claudel in zijn „l'Art Poétique." —

De tweede helft van het werk, — de eerste is gewijd aan de poëtische beginselen, — behandelt de dichterlijke practijk en wat daarin over de waarde van het woord en van het rhythme wordt gezegd, is waard door vele jonge dichters gelezen te worden, want al kan men het dichten niet leeren, het is noodzakelijk, dat ook, — ja, vooral! — de dichters hun taak leeren begrijpen en dat de Katholieke dichters hun taak, als Katholieken leeren begrijpen.

Tot slot volgt dan de conclusie, waarin het kruis van den schrijver, die Christus draagt, wordt gekenschetst, als „un signe triomphal, non pas seulement dans le Paradis que nous espérons, mais sur cette terre même, aux yeux des hommes etonnés."

DUITSCH

HOOGE (Gerd) RAUHE WEGE. Ein Roman aus Schleswig-Holstein. Carl Zindorffs Verlag, Rostock, 1933.

Dat is me eventjes een geschiedenis: Een brave, degelijke kerel neemt een vrouw, die — zonder dat hij er iets van vermoedt — aan kleptomanie lijdt. Zij loopt tenslotte uit angst voor de ontdekking weg, vindt bij familie onderdak, en daar pakt haar de hartstocht weer, zij besteelt de menschen, waarbij ze in woont. Maar dat ziet haar kleine neefje, 't manneke tracht haar tegen te houden, begint te roepen en..... zij worgt hem, haast onbewust, uit 'n instinctieve drang om hem tot zwijgen te brengen. Ze vlucht, maar wordt gepakt. Ze krijgt tien jaar tuchthuis. En nu komt 't mooie wonder: de man blijft haar trouw, al kost hem dat z'n betrekking, hij blijft wachten en haalt haar, de genezene, feestelijk af.

Wat nu te denken van dit boek? Voorop zij gesteld, dat men dit boek beslist wil uitlezen op één avond, achter elkaar en 't is dus aan te raden om er bij tijds mee te beginnen, anders kost 't de nachtrust. — Het is om twee redenen, dat men 't uit wil lezen in één avond. Het is vooreerst spannend, griezelig zelfs en je voelt, dat 't goed kan afloopen. Vervolgens is het toch te oppervlakkig en te onwerkelijk om er meer tijd aan te besteden.

Ik weet niet, wie Gerd Hooge is, maar ik krijg de indruk, dat

hij nog zeer jong is, want anders is het een zeldzame optimist. Hij is niet ongetalenteerd en kent ook wel de menschen en 't land waar hij over schrijft, maar hij zou voor dergelijke geschiedenissen nog eenige leerjaren bij Paul Keller bijv. moeten doormaken.

SCHAUMANN (Ruth) YVES. (152) Kösel en Pustet, München.

Deze katholieke schrijfster, reeds bekend door haar gave dichtkunst, heeft in deze roman bewezen, dat zij ook beschikt over een prachtig proza.

In dit boek beschrijft zij ons het leven van twee moederlooze meisjes, die een zelfde opvoeding genoten hebben, maar door de omstandigheden een geheel van elkaar verschillende levensrichting inslaan.

TITELBLAD VAN „YVES"

De eene sluit spoedig na haar kostschooltijd een in alle opzichten gelukkig huwelijk, de andere echter verliest haar eer en blijft verlaten achter. In dit boek wordt de weelde van het moederschap verheerlijkt, de grootste weelde voor iedere vrouw. Deze blijft echter de eene vrouw ontzegd, terwijl de andere dit toekomstige geluk niet wil aanvaarden. Beiden komen zonder het van elkander te weten in contact met een hoogstaanden arts, de een om door hem van de ongeboren vrucht bevrijd te worden, de ander omdat ze van hem juist de genade van het moederschap verwacht. De verdere verwikkelingen zijn prachtig uitgebeeld niet door een beschrijving van de logische ontwikkelingsgang der verschillende feiten, maar door het telkens even oplichten van de sluier, waardoor ons de gedachten en gevoelens van deze voor ons levend geworden wezens overgebracht worden. Voor volwassen lezers.

GUMPRECHT (Heinz) DIE MAGISCHEN WÄLDER. Roman. Bertelsmann Gütersloh, 1933.

De geschiedenis van een gevangene in Rusland gedurende de wereldoorlog. Men krijgt langzamerhand genoeg van oorlogsverhalen en begint dus niet al te enthousiast......, maar men wordt

het, men wordt onfeilbaar zeker gegrepen door de grandiooze schoonheden, die in dit boek opengaan.

De gevangene, die met z'n Duitsche kameraden jaren lang door de Russen gekweld wordt, is een schilder. Hij dreigt te vertwijfelen, maar daar ontdekt hij de grootsche geheimzinnigheid der wouden en daarmee het geheim der Russische ziel. In 't begin redeneert hij nog een beetje, maar dat geeft hij al heel gauw op, om zich heelemaal onder te dompelen in de magie, die opstijgt uit de zwijgende moerassen, uit de zingende eeuwigheidsvolle wouden, uit het oog van het kind, uit de leeddroeve groeven om de mond van een oude vrouw, uit de hartstochtelijke gloed die plotseling onvermoed oplaait uit die schijnbaar slapende zielen.

Daarnaast redt hem het beleven der kameraadschappelijkheid in 't gevangenkamp, een eilandje Duitschland in de ondoorgrondelijke en oneindige steppen van Rusland.

Dat alles geeft hem het geloof aan de menschen, aan 't leven, ja, aan God terug. Puur door het „zien", niet door redenatie of ascese. De man heeft alle gebrekkigheden van moreele en geestelijke opvattingen die in een atheïst begrijpelijk zijn. Hij is heelemaal geen genie van heiligheid, geen levenskunstenaar, maar een mensch-kunstenaar, één door leed langzaam gerijpte, door eenzaamheid verdiepte, door grootsche werkelijkheden overweldigde ziel. Hij leert het „zijn" voelen, tasten, doorleven, zoo intens mogelijk en dat openbaart hem, den kunstenaar, de geheime achtergrond van het leven.

Een rijk boek, maar een „schilder" boek, niet zonder de eigenaardige beperktheden van het zien in kleur en licht, zonder een sterk ontwikkeld gevoel voor beweging en tijd. We zullen op die eigenschap nu niet verder ingaan, maar eerst z'n volgende werken afwachten, waar wij met verlangen naar uitzien.

ENGELSCH

WATSON (Francis) WONDER MALADY. (313) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

Ontegenzeggelijk is de Amerikaansche auteur Francis Watson een artist. Hij heeft een roman geschreven waarvan de intrigue, goed beschouwd, onbelangrijk is: een jongeman die een teleurgestelde liefde heeft, zijn verhouding tot twee jonge vrouwen, een zonderling reisgenoot (de roman speelt hoofdzakelijk in internationale treinen en hotels) in den persoon van een ouden Anglicaansche geestelijke. Maar het is een roman met sprankelingen van geest en vernuft, als men weinig aantreft in de Engelsche en Amerikaansche litteratuur. Een reis van het lichaam zoowel als van den geest, waarin alledaagsche gebeurtenissen afwisselen met diepzinnige gesprekken over Plato; het geheel een fascineerende, geestige vermenging van het alledaagsche, het waarschijnlijke en het practisch onmogelijke. Ook de techniek van den roman is

eigenaardig, het verleden en het tegenwoordige loopen wonderlijk dooreen, maar sluiten op juiste wijze bij elkaar aan.

Wel is het zeer te betreuren dat de auteur een absolute paganist is, en volkomen a-moreel. De beschreven liefdesverhoudingen tusschen de hoofdpersoon Michael Anderson en de beide jonge vrouwen Janet en Irma zijn z o o schaamteloos, dat de roman. ondanks alle andere litteraire kwaliteiten streng voorbehouden is, en alleen geschikt voor zeer ervaren, ontwikkelde lezers.

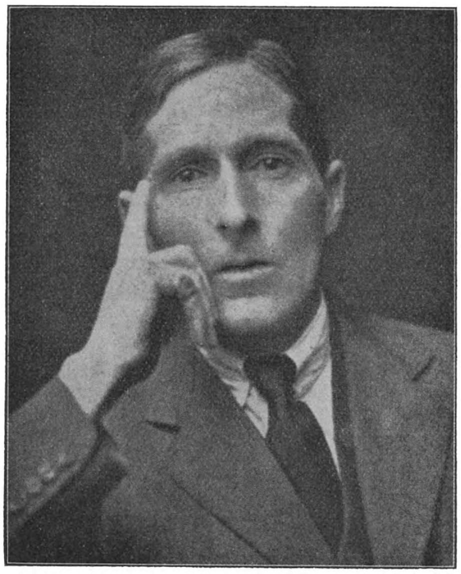

PHILIP GIBBS

GIBBS (Philip) THE CROSS OF PEACE. (288) 7/6. Hutchinson & Co., London.

Van bekwaam journalist is Sir Philip Gibbs talentvol romanschrijver geworden, — in wien de journalist nooit geheel verdrongen werd. Hij is altijd geweest de journalist van groote allure, wien de détails van het wereldgebeuren niet raakten, maar die zich belastte met het constateeren, het analyseeren en het vaststellen der synthese van feiten en stroomingen, welke de geschiedenis definitieve wendingen geven. Journalistiek van dit gehalte verwerkt hij thans, sedert jaren, in verschillende van zijn romans, — grootscher, gevoeliger, bewogener, heftiger, met grooter diepte en meer perspectief dan uiteraard mogelijk is in een courantenartikel. Natuurlijk wordt die werkelijkheid-in-romanvorm beheerscht door een persoonlijke visie, die van den cosmopoliet geworden Engelschman, den geloovige, den denker, allen tenslotte vereenigd in die van den kunstenaar.

Een werk van dit genre is het pas verschenen „The Cross of Peace", dat zich bovendien onderscheidt door diep gevoelde menschenliefde.

Het is de geschiedenis van Armand Gatieres, oorlogsheld, die na den oorlog met het bezettingsleger in Duitschland verblijft, waar hij met misprijzen de vernederingen ziet het Duitsche volk aangedaan, en welks standpunt hij leert zien door zijn kennismaking met een intellectueele Duitsche familie. Na zijn terugkeer in Frankrijk is hij een overtuigd pacifist, die als leeraar in de geschiedenis

gelegenheid vindt zijn ideeën te propageeren. Hij bereist Duitschland, Engeland, Frankrijk. Heel de geschiedenis der laatste tien jaren, met zijn conflicten tusschen nationale eigenbelangen, haat van onderdrukten, wantrouwen van overwinnaars, ideeën van verzoening willende menschelijkheid zijn in „The Cross of Peace" vastgelegd en verwerkt.

De pen van een minder boeiend verteller dan Gibbs had van het veelzijdige en actueele onderwerp een essay gemaakt. Gibbs i s een boeiend verteller, die de eischen van een v e r h a a l nooit ondergeschikt maakt aan het tendenzkarakter van zijn onderwerp. Zijn talent weet die te combineeren, zoo, dat het een het ander gevoelig en overtuigend accentueert. Het verhaal is hier de levendige en gevoelige geschiedenis van Armand's persoonlijke lotgevallen. „The Cross of Peace" is een opmerkelijke en interessante roman. Volwassenen.

WRIGHT (Wilson) THE CUBAN FARM. (342) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

„The Cuban Farm" is zoowel het levensverhaal van José Perdriga, den Spanjaard, die als jongeman naar Cuba emigreerde, om daar fortuin te zoeken, als de geschiedenis der laatste twintig jaar van Cuba, d.w.z dat dit laatste een aaneenschakeling is van politieke kuiperijen, gekonkel, corruptie, revoluties en dergelijke, altegaar gebeurtenissen, welke in Zuid- en Midden Amerika tot de dagelijksche levensverschijnselen behooren. José Perdriga is een te onverzettelijke en tevens te simpel mensch om zich in Cuba niet thuis te voelen; toch houdt hij zich steeds afzijdig van de hiervoor vermelde Cubaansche liefhebberijen, door de Cubanen zelf met hartstocht beoefend. Met talent teekent de Noord-Amerikaansche auteur — wiens eersteling dit boek is — het leven van José, die zich door ijver en werkzaamheid een bescheiden fortuin weet te verwerven. Hij maakt aannemelijk dat de Spanjaard geen alleenstaande vreemdeling blijft in zijn nieuw vaderland, maar toch tegelijkertijd met eenige verwondering blijft bezien worden door zijn streekgenooten. Het amusante is, dat José dit klaarspeelt door oprechtheid en klaren eenvoud. Wanneer een plaatselijk politiek leider hem vraagt te stemmen, verklaart José zijn weigering nader: „What I mean, Senor, is that I wish to bother myself with other things. I've had experience of your politics. One of your big men is my wife's father. Is he a nice man? No. He stole my farm at Arroyo Buecito. He's a Liberal. Would Zayagas (tegenstander der liberalen) do such a thing? Probably? So there you are. I do not vote and I do not care one way or the other. If You came to me and said here's a gun, let us go and shoot at all the p o l i t i c o s there are, then by God I might come with You." Waarna de gedachten der toehoorders worden weergegeven: They let José alone, they were silent about his strange ideas, they could only wait and see what would happen to such a man, whether he would be valuable

and someone to be loved of whether he would be dangerous and likely to cause them trouble." Wright schrijft een eenigszins laconieken stijl; het is duidelijk dat hij als Noord-Amerikaan het leven in Cuba met eenige ironie beziet; de figuur van zijn hoofdpersoon echter is met sympathie en psychologisch inzicht geteekend. Dat hij af en toe eenigszins langdradig is mag beschouwd worden als een fout, die meer eerstelingen aankleeft.

Overigens is dit, om de wijze van behandeling en om het onderwerp, een roman van beteekenis. Maar daar het met de moraal, althans de huwelijksmoraal, in Cuba niet heel nauw schijnt te worden genomen, is de lezing alleen geschikt voor volwassenen, die geestelijke ontwikkeling en ervaring bezitten.

BAPTIST (R. Hernekin) WILD DEER. (347) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Hernekin Baptist is een der weinige Britsche auteurs, levend in Zuid-Afrika, die het rassenvraagstuk der negers, daar, trachten te bezien vanuit het zwarte standpunt. Beter nog kan gesproken worden van de rassentragedie der kleurlingen. Hij laat daartoe Robert de la Harpe een beschaafden neger uit de Vereenigde Staten, beroemd zanger en componist, kleinzoon van slaven, naar Zuid-Afrika reizen, bevangen als deze is door het verlangen, het stamland van zijn volk te leeren kennen. De uiterst gevoelige artist, wiens vernederingen reeds beginnen aan boord van het schip dat hem naar Kaapstad brengt, wordt in Zuid-Afrika zoo getroffen door het tragisch lot van zijn volk, dat hij tenslotte zijn schitterende carrière offert, om zich geheel te wijden aan de zaak van den kleurling.

Het met overtuiging en gevoel geschreven boek boort tot ver onder de oppervlakte van het leven; een psychologische roman, die tot nadenken stemt.

Voor goed ontwikkelde volwassenen.

---

boeken - schouw

STEIN (Lola) GWENDOLINE. (285) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Verwikkend en opwekkend kan men dit boek nu niet bepaald noemen. Het is doortrokken van een zwoele sfeer van sensatie en ongezonde opwinding. De vrouw met de exotische naam Gwendoline wordt van moord op haar echtgenoot beschuldigd, omdat hij 's morgens dood in bed gevonden wordt. Zij weet dat hij verhoudingen heeft met andere vrouwen en heeft zich in jaloersche buien onvoorzichtige woorden laten ontvallen. Onder het lezen voelt men dat de schrijfster met genoegen zich verdiept heeft in de modder welke zoo'n geval gewoonlijk opwerpt. Geen reden voor onze lezers om ditzelfde te doen, al is Gwendoline dan ook onschuldig aan den moord.

Een ander gezicht van Italië

door HAN JONKERS.

Een zeker teeken van de verdeeldheid onzer cultuur is wel, dat vandaag naast een lichamelijke ook een geestelijke ballingschap mogelijk werd. Geestelijke ballingen zijn er nu al zooveel, dat het loonend wordt — cultuur-historisch althans — ze naar overtuiging, allure en tragiek te rubriceeren. Tot de ontdekking zal men komen, dat ze niet allemaal even tragisch zijn, en dat er zelfs bij zijn, die om zeer aardsche en stoffelijke motieven in exil zijn gegaan. Een zeer duidelijke lichamelijke balling is wel Ehrenburg, in zooverre deze, om aan de lijfelijke streeling met den knoet — ook als symbool van beproefde Sovjetmethodes — te ontsnappen, zich metterwoon in Parijs heeft gevestigd. Deze beroepsontdekker van wonde plekken zal men zich moeilijk voorstellen als een gehavende Ahasverus, of zelfs als dolende Vliegende Hollander, snakkend naar vloekontheffing. Het exilschap van den heer Ehrenburg naar schrijftafels in Parijsche café's is zoo ontdaan van martelaarspoëzie omdat juist het comfortabele „centrum der beschaving" uitverkoren werd om er de fiasco's van de cultuur te gaan afloeren.

Het lot van de Duitsche ballingen is beduidend tragischer, en hun ballingschap ook veel geestelijker. Een groep van Duitsche letterkundige lotgenooten heeft zich in ons land om de haard van „Die Sammlung" komen scharen onder protectoraat o.a. van André Gide en Aldous Huxley, twee gelijk besnaarde geesten. Het vuur in deze haard doofde een beetje door het uittreden van René Schickele en Thomas Mann als medewerkers, waarmee bewezen werd, dat ook ballingen verschil van meening met elkaar kunnen hebben. De vraag is echter nog te beantwoorden of wij als open transitoland van geestelijke en stoffelijke goederen, met enkelen van de twintigste-eeuwsche uitgeworpenen gewonnen hebben, Duitschland daarentegen verloren.

De schrijver van het boek Fontamara [1]), dat we hier bespreken, die in het onbesmette Zürich zooveel over zijn schoone Italië kon droomen als hij wilde, kan men rangschikken bij de ballingen, die eigen bodem hoe dierbaar hij ook is, prijsgeven wanneer hun liefde er voor in den vreemde eerlijker en oprechter kan zijn. We weten niet of Ignazio Silone Zürich reeds lang bewoont, of dat deze plaats zijn réfuge is geworden. Wel dat zijn tong er, zonder dat ze scherp beluisterd werd, het verborgen leed van Italië's pauperstreken heeft kunnen uitzeggen, voor welke openhartigheid hem in Mussoliniland misschien snel de hand op den mond zou zijn gelegd, en de drieste zwartkijker met den arm buiten de literatuur gezet. Silone's oogen zijn aan het klassieke Italië, aan de steden met cultuur en comfortorganisatie voorbijgegaan, en midden in het land op een onooglijk, in de aarde geworteld dorpje, waar de schrijver een groot deel van zijn leven heeft vertoefd, blijven rusten.

Er is iets met dat dorpje, dat het onderscheidt van alle verlaten plaatsjes op den aardbol. Om ons heen zien we de meest radicale teekenen hoe het wereldbeeld na den oorlog verandert met de snelheid waarmee het filmleven verteert. Alleen Fontamara blijft onberoerd, geen zuchtje van het wereldgedruisch strijkt langs zijn wanstaltige woningen. Boden van leven en dood blijven aan de deuren kloppen, en de arbeid van de seizoenen wordt in haast wreede regelmaat tegen armoede ingeruild. Nergens in het boek, dat Silone over Fontamara schreef is sprake van het kostbare artikel, tijd. Het leven in afgebakende tijdstippen valt buiten dit meedroomen op den langen adem der seizoenen. De weinige en simpele dingen marcheeren er voortreffelijk op het goedkoope en goedloopende uurwerk van de natuur.

Casoni's heeten de menschen in deze vergeten wereld. Het is een onvertaalbaar woord, maar het zal wel synoniem zijn met „armsten onder de armen." Deze Casoni's hebben onbewust nog een oeropvatting van wat leven

---

[1]) Ignazio Silone, Fontamara, Verlag Dr. Oprecht & Helbling A. G. Zürich.

is. Dat dit ingebed kan worden tusschen onwrikbare muren van staat en maatschappij kunnen ze niet begrijpen, en evenmin de portée van het op commando moeten roepen voor de fascisten van: „leve de ambtenaren, die niet stelen". Ze hebben nooit van Mussolini gehoord, al leven ze dan vlak onder de helle kampvuren van diens doorgeorganiseerde staat. Geen wonder dus dat deze infantielen, die niets anders doen dan grenzeloos alleen leven met de martelende, zegenlooze Italiaansche lucht, voor revolutionairen worden aangezien.

* * *

Jacob Wassermann zei van den schrijver van „Fontamara", dat hij eens wereldberoemd zal worden. Wanneer weet hij niet, maar dat kan niet anders zijn dan achter de wolken, in het licht van een humanere dag. Dit boekje moet op alle plaatsen opvallen door zijn rijke menschelijkheid en zijn voorbeeldelooze eenvoud. In dit tijdsdocument komen slechts twee mannen en een vrouw aan het woord, niet meer. Het zijn Fontamaresen, die Silone aan de deur van zijn woning aantrof, en die hem even triest als merkwaardig nieuws over zijn oude woonplaats komen brengen. Zonder inleiding en wegwijs maken in het milieu zet het leven onmiddellijk zijn poorten open. Silone's simpele gasten beginnen in volkomen openhartigheid over hun wederwaardigheden te vertellen, en de schrijver luistert en noteert. Uit de aanteekeningen en hun samenvoeging groeit geen roman met hoofdpersonen, reacties op innerlijke belevingen en conflicten, maar de feiten zijn in hun eenvoud zoo geïsoleerd, dat men er slechts een dagboek, een aanteekenblok met louter ellendige notities mee in handen krijgt.

De zucht naar rubriceering in literaire stijlen is zoo algemeen, dat men ook het meest pretentielooze, ook datgene wat kwalijk meer onder te brengen is, omdat men er het leven in zijn zuiversten staat in ontmoet, naar een hokje, een groep wil verwijzen. Wanneer men met „Fontamara" bij het nieuwe zakelijkheidsproza belandt verricht men een daad van piëteit als men het kloppend levende, het bloed uit dit verhaal van alle rubriceering afzijdig laat, en zich in zijn analyseerzucht slechts laat leiden door het woordmateriaal. Want dit boekje is nooit kil, nooit hard en staal-zakelijk, maar steeds warmbloedig en menschelijk tot op iedere hartklop, die er in leeft. Het boekje zelf is één felle, snelle hartklop. Ieder zinsverband, dat men er aan zou ontstelen moet een brok leven meenemen, zoozeer is dit alles doorvoeld. Met de zakelijkheid heeft Silone veeleer het realisme gemeen dan de neiging tot het doen zingen van materialen. Hij is zoo openhartig in het openbaren van alle menschelijks, dat aan een mensch niet vreemd is, dat zijn boek niet onder ieders oogen zal mogen komen. Maar als men alle détails eenmaal als getuigen van de werkelijkheid heeft aanvaard zal men er de macabere melodie van het wereldleed uit vernemen, verbijsterend helder zooals ze zelden geklonken heeft. Dit ontstellend ware verhaal, dat regelrecht uit de wrange werkelijkheid gereisd kwam is triest zonder sensatie, het geeft slechts aanleiding tot een zeldzaam gevoel van weemoed.

De oorspronkelijkheid en de scherpe gestalte van dit leed is ongeschonden, want Silone's ontroering bemoeit er zich niet mee, en teekent nergens appèl aan. Het is hetzelfde door niets belemmerde vertellen, dat men aantreft bij den Zwitser Ramuz. En evenals Ramuz laat Silone een blik werpen in de van dierlijke gevoelens troebele levens-diepte van de allerprimitiefste bewoners van land en dorp. Bij Ramuz kan men nog de tegenwerping maken, dat hij, in vergelijking met de simpelheid van de bewoners der Zwitsersche kantons, waarover hij schrijft, veel te virtuoos met zijn stijl omgaat. Met het effect van een voortdurend gebezigde passé-défini tracht hij de zielen der eenvoudigen zoo scherp mogelijk in te stellen. Silone daarentegen staat zonder eenige pretentie tegenover zijn Italiaansche zielen. Hij weet dat hoe eenvoudiger de stof wordt hoe makkelijker de adem van den schrijver zich mengt met het ademen van vreemde zielen, en er iets in vertroebelt of uit wegneemt, dat eerst veel helderder aanwezig was.

Zonder een poging te wagen tot het najagen van suggestieve stijleffec-

ten — waarvoor toch kansen genoeg op succes bestonden — is hij in staat uit woordensoberheid de legendarische eenzaamheid van Fontamara zelfs bij hen op te roepen, die in eeuwig stadsrumoer het luisteren der ziel naar fijne stemmen stilaan moeten ontberen.

* * *

De keerzijde van fascistisch Italië zou dit met tranen geschreven boekje kunnen heeten, wanneer men deze levenszijde niet overal op de wereld aan kon treffen. Het is duidelijk dat Silone niets revolutionairs met dit ongereglementeerd zien der waarheid bedoeld heeft. Desondanks kunnen bepaalde instanties er nog wel revolutionaire geluiden uit distilleeren. Maar met de historische analyse van het fascisme, die binnenkort van Silone's hand verschijnt kan hij bewijzen, dat zijn „Fontamara" slechts een „document humain" is geweest. Hoe wrang en ironisch klinkt dit „slechts" voor het middelpunt der schepping, maar hoe bitter waar is de plaats er van in dit verband.

Ook Spengler kreeg eerherstel en mocht in de hyper-nationale boekenétalages blijven verschijnen na zijn critisch „Jahre der Entscheidung", omdat hij twee van de fierste Duitsche stokpaardjes bleef berijden; het stokpaardje van het groote Duitsche leger, en dat van het waandenkbeeld, dat met de leeningen, het Duitsche volk het verstand van Europa in pacht heeft gekregen. Wij, bewoners van de lage landen mogen in ieder geval blij zijn, dat onze zin voor waarheid en schoonheid nog als Gott in Frankreich mag en kan rondspeuren. In Silone's „Fontamara" zullen we zoo niet anders vinden dan een zeer bitter specimen van het gedifferentieerde leed, dat van Tsapei tot Cork geleden wordt. Dubbel bitter omdat er een ander gelaat van Italië in ontsluierd wordt dan het traditioneele droombeeld van Italia la bella, dat wij koesteren. Silone maakt ons hier vertrouwd met de deceptie, dat ook het schoonste gelaat een ongezond hart kan verbergen. Na lezing van zijn boek moeten we tot de nuchtere conclusie komen, dat zelfs aardsche paradijzen achterbuurten en woestijnen bezitten.

Onze Italiaansche fantasiebeelden zullen we na Fontamara moeten uitbreiden met een brandend, verzengend, poëzieloos „o sole mio", en vooral zonder guitaarbegeleiding. Fabricius en documentaire en ligafilms mogen met veel charme langs Italiaansche ankerplaatsen van toerisme glijden, het h a r t van Italië werd geografisch zoowel als menschelijk door Ignazio Silone geraakt.

Dr. Ter Braak verliest . . . [1]

door P. de BRUIN S.J.

Phantasiebevrediging en werkelijke behoefte staan dikwijls in omgekeerde verhouding. Nietzsche was een fanatiek intellectualist, een „martelaar" voor de waarheid en een verdediger van den matchsmensch, die om de waarheid niets geeft. Geen vlieg zou hij kwaad gedaan hebben en toch veracht hij de „Spinneweber des Geistes", om zijn bewondering te schenken aan de bezitters van „eine entsetzliche Heiterkeit und Tiefe der Lust in allem Zerstoren, in allen Wollüsten des Sieges und der Grausamkeit". Zijn eigen felle daad, zijn wreede wellust zocht zijn slachtoffers te treffen in hun bewustzijn der waarheid, in hun gebrek aan intellectueele oprechtheid — zindelijkheid, zou Du Perron zeggen. Gebrek aan lichamelijke gezondheid en aan hevigheid van wilskracht zocht hij te compenseeren door een verheerlijking van vitaliteit en dadendrang. De helderbewustheid van eigen felle daad is een zeldzame gave.

De „kerels" der litteraire kritiek lijden aan een soortgelijke ziekte als Nietzsche. Hun zucht naar oprechtheid in taal- en levensstijl, hun lof der beschikbaarheid en hun verachting der edeldoenerij en estheterij bemantelen slechts hun behoefte aan onversierde schoonheid en zuiverder moraliteit. Het „dierbare" verfoeien ze, niet, omdat ze het voor moreel, maar omdat ze het niet voor moreel genoeg houden; de gezwollen stijl van een Coster, niet, omdat hij in dienst staat der „Schoonheid", maar omdat hij niet mooi genoeg, ja, omdat hij heelemaal niet mooi . . . . en zelfs niet leelijk is. Zooals Nietzsche vele waarheden zuiver gezien en gezegd heeft, zoo kunnen we Menno ter Braak e. a. dankbaar zijn voor hun onverbiddelijke nasporing van alle rhetorische opgeschroefdheid in onze vaderlandsche letteren en hun natuurlijk, oprecht en direkt gebruik van het nederlandsche woord. Ter Braak vecht voor zijn eigen smaak in de desmaskeering der (holle) schoonheid, maar hij wordt toch gedreven door de gedachte, dat zijn smaak goed en levenswaar is voor alle menschen..... van smaak. Hij is onfeilbaar in goedgemanierdheid (een zeer burgerlijke eigenschap) zelfs in zijn ruwheden; hij zal nooit over den uitersten rand heengaan en op 't gevaarlijke moment een zwenking maken. Niet dat hij altijd even braaf is: voor brave menschen is zijn boek niet geschreven. Maar de geboren gentleman verraadt zich overal, zelfs in zijn zwakheden — ik bedoel; in de zwakheden van den gentleman. Met souvereine minachting spreekt hij over den financier met het boekenlijstje, dat zijn tekort aan ontwikkeling moet aanvullen. Maar de boekenliefde van Dr. Dumay en de geestelijke standing van zijn Marie staan te hoog, om niet met den noodigen dierbaren

---

[1]) Menno ter Braak: Dr. Dumay verliest...... Nijgh en van Ditmar N.V. Rotterdam, 1933.

eerbied behandeld te worden. Aan het meisje, dat Bach wenschte te spelen, terwijl hij zelf zin had in een gewoon kopje thee, denkt hij met afkeer terug. Maar de geestige, lichtelijk ironiseerende conversatie van juffrouw Warren valt altijd in den smaak van zijn held. Beleefd zal hij zijn excuses aanbieden aan een misbaksel, dat hij in een drift onrechtvaardig gestraft heeft. Er zijn vervelende en prettige burgers, menschen van ontwikkeling en die er alleen den schijn van aannemen, zooals er goede en slechte dichters zijn, zooals er huichelende en oprechte moralisten zijn. Want ook de moreele zin van Dr. ter Braak verraadt zich.... of verraadt zich niet, naargelang men het nemen wil. Het sympathiegevoel van Dr. Dumay voor den Indischman Jean Wood mag al als een zuiver natuurlijk phenomeen beschreven worden, van de vrouw, die hij alleen om haar vrouwelijkheid meende gekozen te hebben, komt hij niet los, zonder zijn moreel gevoel genoeg gedaan te hebben. Al gauw merkt hij in haar omgang, dat goede manieren, smaak voor behoorlijke meubelen, geestelijke ontwikkeling en beschaving, ziele-gelijkluidendheid en diepte van gevoel meer voor hem beteekenen, dan hij zich zelf bewust was. Hij krijgt daardoor de behoefte rustig na te denken en zijn zelfbeheersching te herwinnen, en verbreekt zijn onbezonnen aangegaan engagement. Maar aan de moreele verantwoordelijkheid voor de gevolgen van zijn omgang kan hij zich niet onttrekken. Hij spoort den chauffeur aan zoo hard mogelijk te rijden, om nog een menschenleven te redden. In de gedachte aan revolverschoten en bloed is hij zoo ingeleefd, dat hij zich betrapte op een sensatie, die op teleurstelling leek, toen hij vernam, dat een paar witte veronalpoeders den achtergrond vormden van deze tragiek. Het leven overmeestert onze beste bedoelingen met teleurstelling, verveling, onvoldaanheid en leegheid. Maar deze lossen de innerlijke geslotenheid des geestes, de beschikbaarheid niet op. Nietzsche meent, dat men slechts spreken kan van een sterken en zwakken wil; den sterken wil heeft dan hij, die de verantwoordelijkheid van zijn daden aan kan. Dat is zijn groote vergissing. Er bestaat ook een hooge en een lage wil, waarover sterkte en zwakte onregelmatig verdeeld zijn. Dr. Dumay's zwak gevoel van hoogere orde is toch slechts voldaan, als hij ontdekt, dat zijn verloofde een nietswaardige is, dat hij zich vergist heeft in de uitsluitende vrouwelijkheid der vrouw, dat de intensiteit van het gevoel de andere lagen van zijn wezen niet vermag te onderdrukken. Hij eindigt in de stille burgerlijkheid, in de trouw aan het wezen, dat door toewijding zijn trouw verdiend heeft. „Ieder komt aan de beurt voor zijn huiskamerroman." Zelfs de romantiek van den stilstaanden tijd komt er bij te pas. Niemand kan leven zonder edeldoenerij, zelfs zonder huichelarij: een beetje les in de zedelijkheid of een vervelende winteravondcursus in philosophie zouden dr. Ter Braak nog wel iets kunnen leeren, omtrent de oorzaken van zijn verlies. (Een boek voor ervaren lezers).

Bij een vertaling van Mauriac: «Wij Frontenacs»

door Dr. B. M. BOEREBACH.

De roem van deze aarde is niet het geschapen licht, voedsel van onze vergankelijke oogen, dat ons zoo overvloedig geschonken wordt door een stralende zon, die zelf voorbijgaand is. Het zijn niet de oogsten, die de landman bij het sterven van het schoone jaargetij in zijn schuren binnenbrengt. De roem dezer aarde is het licht der eeuwigheid, dat de Kerk over alle menschen en dingen doet schijnen en dat als een nu eens zacht glanzend, dan oogverblindend aureool het menschelijk leven omringt. De roem dezer aarde ligt in de oogsten van heiligheid, die de Kerk zamelt voor den Hemel.

* * *

De mensch voelt, hoe het goddelijke hem niet vreemd is. Menigmaal droomt hij van die eerste grootheid, toen al wat goddelijk is, hem zoo gemeenzaam was. En hij ervaart dan, hoe ver en ontoegankelijk dat goddelijke hem geworden is.

Veroordeeld tot zelfinkeer — vroeg of laat — ontdekt de mensch wel in zijn geest als een afstraling van oneindigheid en eeuwigheid, maar zijn verduisterd verstand vraagt zich af, wat dat absolute, dat eeuwige beteekenen mag. Is het een onmachtige schim of is het levende Werkelijkheid? Geplaatst op de laatste trap der verstandelijke wezens, ziet de mensch, hoe zijn verstand welhaast onverbreekbaar gebonden is aan de zwaarte en de dichtheid der stof: een eeuwigheidsglans blijft lichten over hem, maar het zwakke, bleeke schijnsel is niet in staat den mensch op zijn levensgang te verlichten.

En de ontmoedigende gedachte dringt zich soms onweerstaanbaar aan hem op, dat zijn leven de materie is prijsgegeven en dat het nauwelijks verschilt van het leven der myriaden insecten, die rondgonzen in het zonnelicht, ten prooi aan honger en dorst en aan de verwoestende kracht van temperatuurschommelingen en weersveranderingen.

Als de mensch zoo onderworpen is aan de harde voorwaarden der materie, die hem van alle kanten belaagt, waar zou hij dan de kracht vinden zijn leven te ordenen naar het raadselachtige beeld van het absolute, dat hij in zich draagt, liever dan dit leven bloot te geven aan den gebiedenden en vernielenden drang der zinnen? Het antwoord op deze pijnigende vraag geeft ons de laatste roman van Mauriac, die in de schoone vertaling van Mevrouw Maschmeyer-Buekers onverminkt tot iederen Hollandschen lezer komt.

* * *

De oneindige ellende vraagt om een oneindig erbarmen. Abyssus abyssum invocat. Het is, alsof God dezen afgrond van ellende slechts geschapen heeft, om den afgrond van zijn barmhartigheid te kunnen openbaren. Aan de armste en de ellendigste van zijn verstandelijke schepselen heeft hij de schoonste van alle gaven voorbehouden, de wonderbaarlijkste vergelding voorbereid: Hij is zelf uit den hemel neergedaald om onze ellende te deelen en onze broeder te worden.

Hij is de voorwaarden van ons aardsch bestaan niet komen veranderen: dat is de onwezenlijke droom, die de magie halstarrig voedt. Hij kwam ook niet om onzen geest van de stof los te maken en onze ziel uit de gevangenis van het lichaam te bevrijden: dat is de ideologische en mensch-vernederende droom van ongeloovige wijsgeeren.

De goddelijke wijsheid grijpt oneindig dieper in en haar plannen zijn oneindig rijker.

God laat onze natuur zooals zij was, met al haar slechte en goede hoedanigheden — geen der kinderen Frontenac is volmaakt en zelfs de heilige

moeder, Blanche, heeft haar oogenblikken van twijfel — en, zooals die natuur is, lichaam en ziel, komt Hij haar vergoddelijken.

Hij geeft den mensch niet het bezit van de volle uitoefening van zijn verstand: Hij geeft hem méér en beter: Hij stelt hem in staat de heiligheid te bereiken.

Niet alleen maakt hij zijn pijnen draaglijk: Hij maakt ze benijdenswaardig en tot instrumenten, waarmede de mensch zijn eeuwig geluk te bewerken vermag.

De Verlosser schreed voort te midden van onze duisternissen en schaduwen; door onze rouw en ons werk, maar Hij liet er het glanzend spoor achter van Zijn goddelijken voorbijgang: een bundel lichtende stralen, die wij slechts hebben op te vangen om ons eeuwig geluk eenmaal deelachtig te worden.

En als Hij dan al onze wegen doorloopen had, als Hij al onze smarten tot in het diepst van hun wezen doorstaan had en geheiligd, maakte Hij het grootste aller gebaren, de „geste d'apothéose", welke Zijn zending haar verheven beteekenis gaf: Hij toonde ons de hemelen, waarheen Hij zelf opwaarts ging om ons een plaats te bereiden.

Beteekenis- en geheimnisvol gebaar, dat al onze smarten ineens tot op de grootste hoogten hief! Gebaar, dat ons onze menschelijke bestemming openbaarde en haar voor ons oog deed schitteren met de onloochenbare duidelijkheid van een feit. Wat aan het eind van ons leven is, is niet dat gat, dat in de aarde gaapt, als de opengevallen muil van den afgrond van het Niet; het is de lichtende poort, die zich opent in het eeuwige licht en in de eeuwige glorie, welke Christus eenmaal voor ons ontsloot. En hoe ver Yves Frontenac ook van God moge afdwalen, nimmer verlaat hem het besef van den Goddelijken voorbijgang op aarde en nimmer ook het geloof aan een bestaande eeuwigheid.

De overtuiging dringt zich aan ons op bij het lezen van dezen roman, dat wie zijn hart voor Gods goedheid toegankelijk maakt, het tastend gebaar van wijsgeeren niet van noode heeft. De Apostelen, vertelt ons de Schriftuur, bleven staan, de oogen gevestigd op de plaats, waarlangs Jezus verdwenen was. En dit is de houding van een groot deel der menschheid. Zij kan niet meer leven zonder aan den hemel te denken.

> „Une immense espérance a traversé la terre."
> „Malgré nous vers le Ciel il faut lever les yeux."

Dit is ook de houding der Frontenacs, iederen keer, dat zij zich de grootheid dezer aarde bewust worden, iederen keer, dat het besef tot hen doordringt, dat God ieder onzer nietige aardsche levens tegemoet treedt, om die levens een karakter van oneindige grootheid te geven.

* * *

Maar het zijn niet alleen onze zielen, ook ons armzalig lichaam wordt door den mensch-geworden God tot de roem der eeuwigheid geroepen: het is die dichte en zware stof, die eenmaal zal stralen in de zon der onsterfelijkheid: het is heel de natuur, waardoor, zooals Sint Paulus zegt, de zucht des H. Geestes vaart, die eenmaal de geestelijke bevrijding zal kennen. Het is al dit aardsche, nu op zijn langzamen heengang naar de „nieuwe Aarde en de nieuwe Hemelen", dat, volgens de bijbelsche belofte, eenmaal vergoddelijkt zal worden.

* * *

Deze roman doet ons zien, hoe de roem der aarde nog grooter is. Ik schreef eenmaal, hoe Mauriac's belangstelling zich niet beperkt tot den mensch alleen.

Hij heeft de zang der krekels in het midden der bosschen beluisterd; hij herinnert zich de herbergjes in onbekende dorpen, waar zoete verkwikking vergroeid is met het rustieke schoon; hij ziet weer het streelend morgenglanzen op het oogenblik, waarop zich één voor één de twinkelende sterre-

lichten dooven aan den hemel van de Landes. Velen zijner creaturen zijn van landelijken oorsprong en daarom houden zij van de open boschplekken, waar te midden van kleurengewemel vogels kwetterend af- en aanvliegen, waar bonte kudden plekken in grijsgroene weiden en waar murmelende winden suizelen. Zij voelen zich verknocht aan dien bodem, waarin mèt de lichamen der vaderen de traditie rust van vele geslachten. Onweerstaanbaar aangedreven, gaan zij heen naar de doodenakkers, om aan den voet der ruischende dennen een lied van eeuwigheid te beluisteren en hun trouw te betuigen aan wie van boven op hen neerzien. Dan keeren zij terug naar hun landgoed, waar zij, opgesloten in hun eenzaamheid, zich verdiepen in de beschouwing van het wonderbaarlijk natuurgebeuren. En de adem van de in-gloed-staande aarde beroert hen als de kus van liefkoozende lippen; met volle teugen snuiven zij de levenwekkende geur van onweersavonden in en zacht-streelend treft hun oor het geritsel van warrelende bladeren.

Als zij zoo wandelen door de stille velden, wordt de vleeschelijke lust, die hen bekruipt, verklaarbaar: immers rondom bersten knoppen van nieuw-ontspannen levenskracht, plooien de takken onder het gewicht van sappige vruchten, trillen lucht en weide en het bloed jaagt sneller door de aderen.

In zeker opzicht nu was Mauriac de erfgenaam van de late heidenen uit zijn geboortestreek, die aan eiken en linden om troost smeekten in hun nood. De natuurelementen werden zijn vroegeren helden tot beschermende machten.

In zijn laatste romans echter, en in het bijzonder in „W ij, F r o n t e n a c s", zien wij heel het natuurgebeuren op een hooger plan geheven. Nog doet de menschelijke smart menigmaal een beroep op de scheppingen der natuur, nog is er de welhaast hartstochtelijke liefde van den mensch voor de natuur, nog is er de aangrijpende tegenstelling tusschen de door menschendaad volslagen onbewogen stoffelijke wereld en den bevenden, lijdenden en wankelenden mensch, maar hier — en geheel bijzonder in dezen laatsten roman — wordt de natuur, geheel de natuur, geheel de schepping tot een hymne, gezongen aan God.

Is Christus op velerlei plaatsen in dezen roman de Verlosser en Zaligmaker, hij is hier ook het Woord, dat zijn vertolking vindt in het „onmetelijk octaaf van de Schepping", zooals Paul Claudel eens zoo schilderachtig zeide.

Het Goddelijk Woord doorstraalt geheel het zijnde dezer Schepping, geheel het wordende van het natuurgebeuren. En de Kerk, de bemiddelaarster der Goddelijke genade, die de zwakke schepselen roept tot een nieuw en wonderbaarlijk leven, gebiedt tegelijk een ieder der schepselen zich te buigen onder het zoete juk van den Christus, den heerlijk-schoonen Christus, den „Christus mysticus." Deze Christus nu verschijnt ons op ieder der bladzijden voor het overweldigend „Te Deum", dat het einde der tijden den oneindigen God zal zingen.

* * *

Nog eenige woorden over de verwikkeling van „W ij, F r o n t e n a c s". Deze roman werd tot een roman van gemeenschappelijke gevoelens, gemeenschappelijke herinneringen, gemeenschappelijke ervaringen, tot de teere schildering van alles, wat sinds de kindsheid de leden van eenzelfde familie samenbindt. Een roman, die met zijn wisselend spel van schaduw en van licht tot een familie-v e r h e e r l ij k i n g en een familie-d r a m a werd tegelijk.

In schilderachtige tafereelen gaat het leven der Frontenacs aan onze oogen voorbij: het langzame leven van een kindsheid en een jeugd, geordend naar het plechtstatig rhythme der seizoenen; het snel-bewogen leven van hen, die, aan het ouderhuis ontvloden, zich rusteloos voortgedreven zien door het jachtend tempo van den modernen, gemechaniseerden tijd.

Het mysterie, dat deze familie Frontenac omvangen houdt, is een geheimenis van z i c h t b a r e e n o n z i c h t b a r e w e r k e l ij k h e d e n. De zichtbare werkelijkheden, het zijn de eeuwenoude, geplooide daken en de suizelende boomtoppen; de betooverende wandelingen in het feeërieke park bij maneschijn; de spookachtige flikkering van vallende sterren; het is het

ranke spel der bootjes, uit denneschors gesneden, die heendrijven naar wijde verten; het zijn de primitieve fluitjes, uit elzenhout gemaakt, waaraan de zachte kinderstem een lied van droom ontlokt; het zijn de paarsgetinte heidevelden en de parelgrijze wijngaarden, waaraan eenmaal andere Frontenacs hun verbeelding voedden; het zijn tenslotte de droeve avonturen, waartoe de zwakkere zonen Frontenac vervoerd worden.

Maar boven de dennetoppen uit, boven dit stoffelijk kader van familieeenheid, zweven geest en liefde. En Mauriac's kunst vertoont zich vooral in zijn ware grootheid, waar het er om gaat deze ontstoffelijke elementen kleur en leven te geven en zij dringt ons de overtuiging op, dat de kracht en de zachtheid, die deze moeder, deze zonen, deze broer en deze zusters zoo nauw vereenigd houden, een en dezelfde zijn, zooals ook hun gedachten en hun teederheden onderling dezelfde zijn, want al deze gevoelens en al deze gedachten ontsproten aan eenzelfde bron, de bron der eeuwige Liefde.

Het familie-geheim der Frontenacs wordt vóór alles gedragen door de moeder. Haar figuur beheerscht heel dit drama. Zij leeft voor lichaam en ziel der familie beide. Sinds den dood van haar man waakt zij angstvallig over het erfdeel van haar kinderen. Het bezit van haar kinderen werd haar lief, zooals zij ook vol liefde iederen dag weer haar overbezwaarde, opofferende dagtaak aanvaardt.

Wanneer Dussol — de vennoot van haar man — haar stoffelijk overschot mee ten grave leidt, zal hij haar gedenken als de sterke vrouw, die onvermoeid — sinds jaren lang — de belangen van haar kinderen behartigde.

Maar Yves, haar jongste zoon, die zich liet verleiden door den geest der eeuw en die er de hartstochten en spelen van deelde, Yves, die zich zoo wreed kneusde aan de ijdele liefde, die Parijs hem bood, Yves, in wien de moeder reeds in zijn jeugd zoo onbegrensd-diepe lijdensmogelijkheden vermoedde, Yves, de om zijn zwakheid zoo teerbeminde zoon, hij ziet zijn moeder op dat oogenblik geheel anders. Hij ziet haar voor zich, zooals zij op een zachten zomeravond biddend op hem kwam toegeschreden, om hem voor het aanschijn der sluimerende heuvels en onder het gemurmel van het nachtelijk natuurgebed te spreken van den oneindigen Schepper en van haar gelaten overgave aan Zijn heilige wil en de aanvaarding van haar lijden in de verwachting van haar naderend einde. „O, moge er toch geen van jullie allen verloren gaan."

Eenmaal zal Yves begrijpen, hoe op dat oogenblik zijn moeder het offer van haar leven bracht voor hem, voor z ij n redding.

Want hoog boven het natuur- en menschengebeuren van dezen roman staat de Goddelijke figuur geplant. Nergens grijpt Haar almacht onmiddelijk in, maar overal is zij tastbaar. Menschelijke nietigheid beneden en, oneindig hoog boven slijk en vleeschelijken lust en ondeugd uit, de onaantastbare Goddelijke grootheid........

In geen enkelen van Mauriac's romans drong zich zoo sterk als hier de broosheid van het menschenleven op, nergens ervoer de lezerziel zoo huiveringwekkend de verbrokkeling van dit leven onder den onvermurwbaren greep van den tijd, die alleen voor den eeuwigen, ontzagwekkenden God geen grenzen heeft. . . . . . .

(Deze roman, die geschikt is voor iederen volwassen lezer, werd wat betreft zijn litteraire waarde reeds eerder besproken door Pater Dr. J. van Heugten. De buitengewoon knappe vertaling, die in geen enkel opzicht schade deed aan de verhevenheid van Mauriac's gedachten is verkrijgbaar bij de N e d e r l a n d s c h e B o e k e n c l u b: Hasseltschestraat 42, Scheveningen à *f* 2.90 en voor leden à *f* 1.50 (in prachtband).)

Varia

STEFAN GEORGE,
de onlangs overleden Duitsche dichter.
Als proeve zijner poëzie plaatsen wij hier het volgende:

Blumen des Sommers duftet ihr noch so reich:
Ackerwinde im herben Saatgeruch.
Du ziehst mich nach am dornenden Geländer
Mir ward der stolzen Gärten Sesam fremd.
Aus dem Vergessen lockst du Träume: das Kind
Auf keuscher Scholle rastend des Aehrengefildes
In Erntegluten neben nackten Schnittern
Bei blanker Sichel und versiegtem Krug.
Schläfrig schaukelten Wespen im Mittagslied
Und ihm träufelten auf die gerötete Stirn
Durch schwachen Schutz der Halmeschatten
Des Mohnes Blätter: breite Tropfen Blut.
Nichts was je mir ward raubt die Vergänglichkeit.
Schmachtend wie damals lieg ich in schmachtender Flur.
Aus mattem Munde murmelt es: wie bin ich
Der Blumen müd, der schönen Blumen müd.

II. L'Abbé Mugnier, de tachtigjarige Parijsche priester, vriend van tallooze dichters en artiesten, onderhoudt ook relaties met Paul Léautaud, een overtuigd atheïst. In een gesprek met Mugnier liet Léautaud zich ontvallen: Voyez-vous, l'abbé, je ne crois pas que le diable soit aussi noir que vous le dites.

— Peut-être, antwoordde l'abbé, mais le bon Dieu ne l'est pas non plus tant que vous le pensez!

III. Mark Twain ontving eens een foto van een onbekende, die daarmee wilde bewijzen dat hij veel op den schrijver leek. De gelijkenis was inderdaad opvallend: „Waarde Heer! zoo schreef Mark Twain hem terug, ik ben U bijzonder dankbaar. Wij lijken zooveel op elkaar, dat ik tegenwoordig bij 't scheren in plaats van een spiegel altijd uw fotographie vóor mij zet.'

IV. Een journalist ging een jong romanschrijver interviewen, waarbij deze laatste zich zeer ongunstig uitliet over een bekend académicien.

— „Réputation surfaite; il est complètement fini!" zei de romancier. Kort daarop trof de interviewer den academicien en vroeg hem diens meening over den jongen romanschrijver. „Beaucoup de talent, antwoordde de académicien, une des personalités les plus sympathiques de la littérature actuelle!"

De interviewer gaf er nu zijn verwondering over te kennen, dat hij zoo gunstig oordeelde over iemand die allerlei kwaad van hem vertelde.

„Och! was het antwoord, wij weten heel goed dat we allebei liegen."

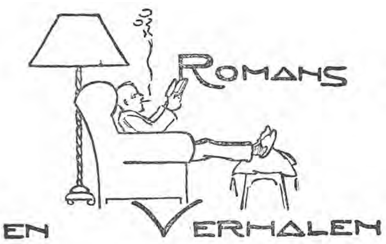

COOLEN (Antoon) DE MAN MET HET JANKLAASSEN-SPEL. (102) Nijgh & van Ditmar, 1933.

In deze novelle bereikt Coolen doorloopend de hoogtepunten, die hij in de beste gedeelten zijner romans bereikt heeft. Van het begin tot het einde zit er stijging en spanning in dit geheimzinnige, sombere verhaal, dat wederom speelt in de Peel, maar dat minder de lokale kleur der groote boeken heeft. Het kon overal plaats vinden. Structuur en opbouw, de verstrengeling der motieven, de voorbereiding op het tragische einde, alles is voorbeeldig en van een pregnante, drukkende kracht. Als Coolen nog tien zulke novellen schrijft, is hij de onbeperkte meester op dit gebied. Ze mag in de nabijheid van de werken der groote novellisten, Tsjechow, Maupassant, C. F. Meyer genoemd worden. Moge echter de donkere levensvizie Coolen niet veroveren. Volwassenen.

HELMAN (Albert) WAAROM NIET. (1043) Nijgh en van Ditmar, Rotterdam, 1933.

De lang verwachte roman van Helman is een teleurstelling ge-

worden. Het is een eindeloos verhaal dat in kalme gelijkmatigheid voortvloeit, dat nergens aanzwelt tot een overrompelenden stroom, nergens meesleurt als een banjir. Men houdt het geen duizend bladzijden uit de onwaarschijnlijke lotgevallen dezer op een onbewoond eiland verslagen en later wonderlijk van daar ontvoerde kinderen te volgen. Helman is zich het onwaarschijnlijke zijner verbeeldingen bewust: in een laatste hoofdstuk geeft hij den lezer rekenschap van zijn boek, maar overtuigt ons niet. Een schrijver als Helman, die de geheimen van het vak kent, weet natuurlijk het onmogelijke nog eenigszins aanneembaar te maken, doch zijn menschenbeelding is te zwak, te weinig markant om zulk een fantasiespel de noodige bloedwarmte en spierkracht te geven. Het blijft een te bleeke droom.

Helman's ideeën zijn traditieloos, hebben geen voeling meer met eenig Christendom. Het boek is een apologie voor communisme, voor atheïsme, voor ongeremde en onbeperkte vrijheid, een pleidooi voor Rousseau-achtige natuurlijkheid. Wie het boek ongelezen laat, zal er niet veel bij verliezen en wie het zonder schade lezen kunnen, zijn slechts volkomen rijpe en evenwichtige lezers.

THEOTOKIS (Konstandinos) DE VEROORDEELDE. Uit het Nieuw-Grieksch vert. door Drs. G. H. Blanken. (189) Velsen-Schuyt, 1933.

Een dorpstragedie van het Grieksche platteland, met meesterhand geschreven. Menschen met sterke instincten en primitieven uitingsdrang zijn deze Grieksche boeren, menschen ook met een natuurlijk besef der zedenwet, wien de bedreven misdaad geen rust gunt, tot zij bekend is en geboet wordt. In sobere lijnen en tafreelen weet de auteur het tragisch verloop der handeling te construeeren met als hoogtepunten den moord, de veroordeeling van den onschuldige en aan het slot de doorvoering van zijn rol, alsof hij de moordenaar was. Het is eer een uitgebreide novelle dan een roman, maar in haar soort is zij uitstekend. De achtergrond van schuldigen hartstocht en zonde eenerzijds en daarnaast het onschuldsbesef en de religieuze vervoering van den veroordeelde geven het verhaal een eigenaardige diepte en resonantie. Wegens enkele zeer rauwe bladzijden blijve het boek voorbehouden voor rijpe lezers.

GALSWORTHY (John) EEN MODERNE COMEDIE. Herzien en voor Nederland opnieuw bewerkt door Jhr. R. H. G. Nahuys. (1124) *f* 5.75 en *f* 6.75. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

„Een moderne Comedie" is het tweede gedeelte van Galsworthy's epos over den „hoogeren" middenstand, een werk, dat wel van cultuurhistorische beteekenis kan geacht worden. Dit tweede omvangrijke deel van het werk, dat de geschiedenis van een familie behandelt, omvat „De Witte Aap", „Stille Vrijage", „de Zilveren Lepel", „Zij, die voorbijgaan" en „Zwanenzang".

Er is vaak genoeg op de beteekenis van dit grootsche werk

van Galsworthy gewezen; ook in dit tijdschrift. Wanneer wij over deze nieuwe uitgave dus iets moeten zeggen, dan kunnen wij ons beperken tot het uitspreken van waardeering voor de vertaling. Een enkele maal is zij niettemin wat al te gemoedelijk. De vertaler gebruikt dan wel eens een woord, dat niet zoo bijster zuiver is; als knipoogde hij tot den lezer: „U begrijpt me wel!"

„'t Was toon „katachtig" te zijn", is positief een slechte zin en een „gezelschappelijke wereld" is een voorbeeld van de boven genoemde gemoedelijkheid. Gelukkig beletten deze dingen niet, den geest van den schrijver volkomen aan te voelen. En dat is veel waard. (Eenig voorbehoud.) JEAN JACQUES

NORDSTRÖM (Clara) KAJSA LEJONDAHL. Vertaling van J. Feitsma. (326) „De Steenuil", Amsterdam.

Speciaal in de Noord-Europeesche litteratuur leven zij, de menschenfiguren, die tegelijkertijd mystiek en reëel zijn — en volkomen aanvaardbaar. Ze zijn ons vreemd en tegelijkertijd sympathiek; we zouden ze ons niet anders kunnen voorstellen dan levend in de Zweedsche of Noorsche natuur, die grimmig en stug is in den winter, lieflijk en aantrekkelijk in den zomer, en altijd van mysterieuze bekoring. Zoo'n figuur in die omgeving is Vrouw Brita, de eigenares van het Zweedsche landgoed Lejondahl, de grootmoeder van Kajsa; de vrouw, die in naief geloof meende met de natuur en God te kunnen spreken. Toch ook een mannelijke figuur met haar heerschersaard. Uit de opdracht der schrijfster meenen wij te mogen opmaken dat haar eigen moeder als model gestaan heeft voor de met liefde geteekende persoonlijkheid van vrouw Brita. Zij leidt de opvoeding van de laatste Lejondahl, haar kleindochter Kajsa, die voor het eerst de buitenwereld leert kennen door haar huwelijk met den volksjongen Bo. Het leven van de wereldvreemde, in veel opzichten primitief denkende Kajsa, voltrekt zich gedeeltelijk aan de zijde van haar parvenu geworden man, gedeeltelijk in de eenzaamheid, gedeeltelijk op Lejondahl, en leidt tot een crisis, waaruit toch nog de belofte van een nieuw geluk voortkomt.

Een roman vol kracht en drift, maar ook vol diep gevoel, echter hier en daar te veel bepaald door onbeheerschte natuurdrift, en daarom voorbehouden voor ervaren volwassenen.

MAN (Herman de) EEN STOOMBOOTJE IN DEN MIST. (212) De Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Het idee is niet zeer origineel: een aantal menschen samenbrengen, die elkaar verhalen vertellen. Maar de originaliteit van een grondidee is lang niet het hoogtepunt der artistieke werkzaamheid, het zit in de bewerking; — zie, om het hoogste voorbeeld te noemen, — Shakespeare.

Herman de Man dan, heeft het oude idee zeer frisch en zeer levendig bewerkt. Hij heeft een stoombootje gecharterd dat vanuit Rotterdam naar de Goessche jaarmarkt vaart, beladen met

boeren, veekoopers, kermisklanten, marskramers en bedelaars. In het Zijpe wordt het bootje omsloten door een zware mistbank, zoodat het verplicht is drie dagen voor anker te blijven liggen. In die gedwongen opsluiting vertellen de passagiers elkander, terloops of opzettelijk, gebeurtenissen, gehoord of beleefd tijdens hun wisselvallig leven. Platte, gemoedelijke humor, eenvoudige belevenissen, zelfs tragische verhalen, wisselen elkander af.

De Man kent het volkje uit deze standen door en door, en hij heeft met dit boek nog eens getoond welk een uitstekend verteller hij is.

Wegens een enkele episode is het boek niet voor jeugdige lezers.

GLADKOW (Fedor) NIEUWE GROND. Vert. door C. Anarges. (226) *f* 2.50 en *f* 3.25. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1933.

Fedor Gladkow is een der vurigste vereerders van het moderne Rusland en geldt als een der beste Sovjetschrijvers. Nu is de groote tijd der Russische romanschrijvers reeds lang voorbij; wat de Russen presteeren, wordt elders in Europa minstens even goed gedaan. „Nieuwe Grond" is een enthousiaste lofzang op de collectiviseering en communiseering van het dorp. Gladkow beschrijft het aanvankelijke verzet, dat haast tot opstand uitgroeit, tegen de communisten en de eindelijke zegepraal der laatsten. Hij schrijft natuurlijk zeer partijdig: de communisten zijn de helden, de boeren en vrouwen die zich verzetten, zijn de snoodaards. Men vindt hier de gewone sovjet-mythologieën: de tractor wordt met heiligen eerbied als een soort verlossing begroet, de aarde zal een nieuwen bloei beleven door de dictatuur van het proletariaat etc. etc. Het talent van Gladkow reikt niet heel ver: zijn roman is er een uit honderden. Een bijzondere beteekenis heeft zijn boek niet, hoe goed de afzonderlijke beschrijvingen ook zijn. Evenmin als „Cement", een voorganger van „Nieuwe Grond", zal dit boek blijvend van waarde zijn. Voor rijpe, ervaren lezers.

WALCH (Dr. Jan) HET VREEMDE GEVAL VAN HOGHEN LUGT. (314) De Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Het boek is wel bedoeld als een persiflage op onze huidige samenleving, waarin — naar een satyriek gezegde — de woorden schijnen te dienen, om de gedachten te verbergen. In dit opzicht niet onverdienstelijk. Bij een oor-operatie zijn Mr. Dr. van Hoghen Lucht, ambtenaar aan het departement van Buitenlandsche Zaken, de lieg-cellen in zijn hersens geraakt. Hij lijdt nu aan waarheidsliefde, kan nog enkel altijd en overal zijn oprechte meening zeggen over menschen en dingen. Tot wat verwikkelingen dat voert, laat zich verder bephantaseeren. De patient loopt zoo vast in allerlei complicaties, die hem buiten het maatschappelijk leven plaatsen. Ten slotte na veel lieg-oefening komt hij zijn ziekte te boven en herwint hij zijn plaats in de op leugen ingestelde maatschappij.

De auteur heeft zich een paar maal laten verleiden tot insinuaties, die geheel overbodig zijn en daarom zijn verhaal schaden. Een spellings-hebbelijkheidje is, dat woorden als resultaat, compositie, conclusie, positie met een z worden geschreven...... tenminste gewoonlijk. Soms gaat de natuur blijkbaar boven de leer.

WOUDE (Johan van der) STRAAT MAGELLANES. (259) *f* 2.90 en *f* 3.90. W. de Haan, Utrecht.

Een romantisch onderwerp uit Holland's grooten tijd heeft Johan van der Woude verwerkt tot een realistische roman die opvalt door opmerkelijk goed getroffen sfeer en suggestiviteit. Het eerste gedeelte der reis van Olivier van Noordt rond de wereld, die tot de Straat van Magellaan. Als proeve van his-

torische roman goed geslaagd, de geschiedenis, waarvan de auteur blijk geeft grondige studie te hebben gemaakt, is vrij nauwkeurig op den voet gevolgd, de fantasie blijft ondergeschikt aan de historische waarheid, accentueert die scherper, en maakt er een geregeld verhaal van. In een naschrift wordt het verder verloop der wereldreis in het kort verteld. Het zeemansleven dier dagen was van een ruwheid, die uiteraard ook in den roman sterk tot uiting komt. Moreel valt op „Straat Magellanes" niets aan te merken, maar dameslectuur lijkt het boek ons niet bepaald.

BRUYN (Cor) DE ZAADSJOUWERS. (326) C. A. J. v. Dishoeck, Bussum.

„Een proletarische roman" had de ondertitel kunnen luiden, uit den tijd dat het socialisme in opkomst was. De zaadsjouwers zijn een groep werklieden uit de Zaanstreek, in het begin der negentiger jaren, die hun dagloon verdienen met het lossen van graanschepen. Onmenschelijk zwaar werk, dat alleen de allersterksten tot den ouderdom kunnen volhouden. Figuurlijk en letterlijk drukt dit zware werk hun levens; in het onmatig gebruik van sterken drank meenen de werkers nog een weinigje levensvreugde te kunnen vinden. Het zijn sombere, trieste levens, die de schrijver in zijn roman uitbeeldt, door hem waarschijnlijk bedoeld als een aanklacht tegen de maatschappelijke toestanden, maar waarbij de auteur toch niet kan voorkomen, dat de lezer veel eigen schuld bij de zaadsjouwers moet constateeren. Als tendenzroman bezit het boek dan ook geen bijstergroote waarde; het is van eenige beteekenis als document van een volksgroep in een bepaalden tijd.

Cor Bruyn laat zich kennen als een epigoon van Querido; hij streeft naar de felbewogenheid en uitbundigheid, ook het platische en quasi-wijsgeerige dat Querido's romans kenmerkt. Het weergeven der realiteit is natuurgetrouwer dan dat van Querido, overigens blijft hij ten achter bij den auteur van „Menschenwee" en „De Jordaan".

Eenig voorbehoud voor ontwikkelde volwassenen.

TIMMERMANS (Felix) PIJP EN TOEBAK. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. P. N. v. Kampen, Amsterdam.

Hoe weinig het korte verhaal Timmermans eigenlijk ligt, blijkt, wanneer men hem bijvoorbeeld vergelijkt met de twee grootste — en zoo ver van elkaar staande — talenten in dit genre, Katherine Mansfield en O'Henry. Bij Katherine Mansfield de fijne lijnen van het miniatuur, met verrukking geziene, zuiverdoorvoelde en liefdevol weergegeven levensmomenten, waarbij het gemis van een intrigue niet gevoeld wordt. Bij O'Henry het pittige, snedige verhaal, een eenheid, met een verrassende intrigue.

Bij Timmermans, goed beschouwd, noch het een noch het ander. Het korte verhaal is een zeer apart kunstgenre, dat hem blijkbaar niet ligt. Voor het miniatuur zijn de streken te zwaar, te grof; de intrigue is onbeduidend; de vertelsels zijn, tenslotte, eenigszins onbelangrijk. Uitzonderingen zijn: „Rond een plaats van portier", dat een gaaf geheel is met een kort, scherp, pakkend slot, „Het geheim der wilgen", fijn en mysterieus-teer van gevoel, en „De stralende mantel" waarin de auteur de juiste legendensfeer heeft getroffen.

Timmermans' boeken, — ook dit — zijn uitsluitend voor volwassenen.

WESSELING (Johan) MARIETJE. (132) *f* 1.50 en *f* 2.25. P. N. v. Kampen & Zoon, Amsterdam.

„Dit is de geschiedenis van Marietje" — verklaart de schrijver op de eerste bladzijde — „van haar zestiende tot haar twee- en-twintigste jaar. De lezers zullen het een alledaagsche geschiedenis vinden, en misschien zullen zij het verveeld ter zijde leggen."

Het woord „misschien" zouden we willen schrappen, en dan er aan toevoegen dat het heele geval ons in hooge mate als onbelangrijk voorkomt en psychologisch niet geheel juist verantwoord.

Het komt in het kort hierop neer dat Marietje in haar H. B. S.-jaren een kalverliefde beleeft, later een verloving verbreekt, om ten slotte te trouwen met een goedigen burgerjongen, met wien zij een kalm, niet ongelukkig,

emotieloos leven leidt. Op de laatste bladzijde vertelt de schrijver ons, dat het vrouwtje „heel hevig en heel eerlijk" naar een sprookjesprins verlangt, met wien zij er van door kan gaan.

Het is ons tenslotte niet duidelijk geworden, waarom dit verhaaltje eigenlijk geschreven werd; papier is op het oogenblik wel goedkoop, maar dat is toch, goed beschouwd, geen excuus.

REDEKE (Martin) DE DEUREN DRAAIEN. Warenhuisroman. *f* 2.25 en *f* 2.90. Andries Blitz, Amsterdam.

Ondanks de loftuitingen op de kaft bezit dit boek al zeer weinig „litteraire kwaliteiten". De conversatietoon is goed getroffen, de beschrijvingen kunnen er mee door, maar daarmee zijn de goede eigenschappen vrijwel uitgeput. De uitgesponnen overdenkingen en gepeinzen die ieder der personen op zijn tijd houdt, doen denken aan 'n verwaande schoolmeester die zijn kennis van alles-en-nog-wat wil luchten. Als een monteur-dief zit te overdenken of en hoe hij de juweelen uit de brandkast zal stelen, krijgt de lezer deze nonsens te slikken: „Een simpele waarschijnlijkheidsberekening tusschen twee slokken bier in, had hem tot de conclusie gebracht, dat hij, als hij op deze manier verder ging, binnen zeer korten tijd in den lik zou terecht komen. Als hij de relativiteitsleer van Einstein gekend had, zou hij misschien tot een anderen slotsom gekomen zijn, maar, evenals zoovele professoren, die beweren haar onder den knie te hebben, wist hij niets van het relativiteitsprincipe en daarom had hij . . . ." enz. 't Is slechts één specimen — tevens van de ellendigtrekkende zinsbouw — dat gemakkelik vertienvoudigd kan worden. Het hele boek is niet veel meer dan een misselik produkt van dieven, flirtation en erger. Stuitend-erotiese passages ontbreken niet. Voor niemand is dit boek aan te raken, wijl totaal nietszeggend. Dat er in 'n groot Warenhuis gestolen wordt etc., wisten we al lang. Het gegeven in 'n machtige greep op te heffen en uit te werken, is de schrijver geheel onthouden. 't Is een van de vele romans over lieden die raak leven; en dit gedoe als „het leven" beschouwen. Op enkele uitzonderingen na zijn zo goed als alle in dit boek optredende personen, mensen voor wie het hoogste is: „Geld und Weiber".

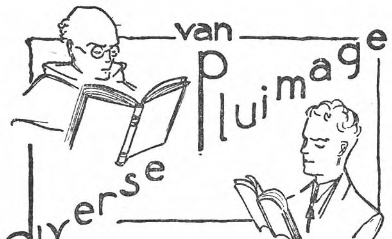

WILLAM (Frans Michel) HET LEVEN VAN JEZUS IN HET LAND EN BIJ HET VOLK VAN ISRAEL. Uit het Duitsch vert. door Ant. van Welsem. (534) *f* 4.— en *f* 5.— Foreholte, Voorhout, 1933.

Dit prachtige „Leven van Jezus" zal iedereen bevredigen. De eenvoudigste kan het lezen, omdat het geschreven is zonder apparaat van wetenschap, en de ontwikkelde, de vakman zelfs, zal bemerken dat er een geweldige massa wetenschap in opgeborgen ligt. Maar de wetenschap is hier niet van primair belang. Hoofdzaak is dat het boek geschreven is door een innig godsdienstig en gevoelig mensch, die weet te schrijven en voor te stellen en zijn wetenschap dienstbaar te maken. Het werk is van een

zeldzame frischheid en levendigheid: het stelt ons de figuur van den Godmensch voor in zuivere, diepe waarachtigheid, in een treffende belichting. En om Hem heen scharen zich de Apostelen en leerlingen, en in wijderen kring de toehoorders; heel dit Jodenvolk uit Christus' tijd herleeft voor ons oog, het is of wij Jezus nog zien voorbijtrekken. De schrijver heeft het Palestina van vòor 19 eeuwen uit het verleden naar ons toegehaald en 't als een hedendaagsch gebeuren voor ons doen verrijzen. Hij kent het land in zijn vroegere en in zijn huidige verhoudingen en onder zijn pen ontstaat er een beeld, zoo overtuigend en meesleepend, dat men dit boek met gespannen aandacht uitleest. Een streng chronologisch leven van Jezus is niet te schrijven, omdat men de tijdsvolgorde der feiten niet met zekerheid kent. De evangeliën geven geen strenge opeenvolging der gebeurtenissen en Willam ziet er vanaf de evangeliën te forceeren. Hij wil „de evangeliën niet vervangen, integendeel, hij wil juist de evangeliën tot een niet te vervangen lectuur maken". Hij brengt ieder lezer ongetwijfeld dichter bij het evangelie, letterlijk en figuurlijk.

SMITS (Dr. K.) ICONOGRAFIE VAN DE NEDERLANDSCHE PRIMITIEVEN. (267) *f* 12.50 en *f* 14.— „De Spieghel", Amsterdam, 1933.

Dit werk is een kostelijk bezit vooreerst voor onzen kunstenaars zelf en verder voor allen, die uit professie of uit liefhebberij zich met kerkelijke schilderkunst bezighouden. In achtereenvolgende hoofdstukken gaat Dr. Smits na, hoe onze Primitieven kwamen tot hun uitbeeldingen van de H. Drievuldigheid en van de Goddelijke Personen afzonderlijk, van den Menschenzoon, en de verschillende geheimen Zijner heilige menschheid, van de H. Moedermaagd en van de Heiligen, tenslotte van de vier uitersten. Zij schilderden in nauwe aansluiting met het christengeloof, met de devoties en het symbolisme, met de godsdienstige folklore en met alles wat er aan godsdienstig sentiment leefde in hun tijdgenooten. De auteur weet dat telkens op ingenieuze wijze te verduidelijken met gegevens uit de middeleeuwsche litteratuur, met kennelijke invloeden van de kerkelijke schrijvers en van de mysteriespelen uit dien schoonen, rijken tijd.

Zoo werd dit boek een interessante inleiding tot en een goede gids voor het beter leeren verstaan van de primitieve schilderijen en allerlei détails daarop. Het werk is rijk geïllustreerd. Men zou nòg rijker illustreering wenschen. Zóó gaarne zou men alles, wat men leest met eigen oog op de besproken schilderijen willen ontdekken en vérificeeren. Maar het gebodene is reeds veel. Dat een uitgeversfirma in dezen ellendigen tijd toch zulke uitgave aandurft, pleit voor haar vertrouwen in de toekomst.

BESKOW (Nils) IN GODS LICHT. (260) *f* 2.40 en *f* 3.20. Uit het Zweedsch vertaald door Fr. Andreas Metz O. Cist. Foreholte, Voorhout, 1933.

De Trappistenpater Andreas Metz en de uitgeverij Foreholte

gaan rustig voort met de werken van den Zweedschen Dominee, nu voor 'n paar jaar katholiek geworden Nils Beskow, in uitstekende vertaling voor Nederlandsche lezers toegankelijk te stellen. Na „Voor Gods Aanschijn" en „Gods Wegen", nu „In Gods Licht". Toen Nils Beskow deze zóó schoone en vrome beschouwing schreef, stond hij reeds onder het portaal van het Katholicisme terwijl de deur wagenwijd openstond. Heel zijn denken en voelen waren katholiek geworden, — zóó katholiek, dat de uitgever van al zijn vroegere werken ditmaal uitgave weigerde. Dit zeker als uiterste consequentie op het protestantsche princiep van het vrije onderzoek! —

Het succes der beide eerste boeken was ook in ons land werkelijk buitengewoon, dit derde boek durven we gerust eenzelfde gunstige ontvangst voorspellen. Nils Beskow heeft dit met vele bekeerlingen gemeen, dat hij de onuitputtelijke flonkeringen van de kostelijke parel, die naar het Evangelie de Katholieke Geloofschat is, veel frisscher en zóó veel intenser aanvoelt, dan wij, die van kindsbeen af met deze heerlijkheden vertrouwd geweest zijn. Daarbij is deze Zweed genoegzaam woordkunstenaar, om het te verstaan van zijn vondsten mededeeling te doen in aantrekkelijken vorm. Zijn diepe vreugde over den gevonden schat werkt aanstekelijk.

SCHREURS M.S.C. (Jacques) NIS EN NIMBUS. Verzen van Zaligen en Heiligen. De Gemeenschap, Utrecht.

Deze verzenbundel van Pater Schreurs is verlucht door Charles Eyck, Joep Nicolas, Otto van Rees en Lambert Simon. Een Heiligenboek met prenten en dichterlijke bijschriften. De innige, volksche en plastische verskunst van Pater Schreurs leent zich uitstekend voor een dergelijk werk. In enkele beeldende rythmen en woorden legt hij zijn figuren vast. Zoo:

J u d i t h

Reeds zooveel duizend jaren,
In vol ornaat ter nachtelijke tent,
Beurt grootsch en afgewend
Gij, Judith, rood als bloed,
De grijnzende legende van uw moed
Aan klamme mannenharen.

De Gemeenschap zorgde voor een keurige uitgave.

HENNIG (Prof. Dr. R.) RAADSELACHTIGE LANDEN. (272) *f* **4.90 en** *f* **5.80. Uit het Duitsch vertaald door R. Blijstra. „Enum", Amsterdam.**

Een wetenschappelijk gedocumenteerd boek van de Duitsche onderzoeker en geograaf Prof. Dr. R. Hennig, dat reeds in 1925 in het buitenland verscheen. Deze vertaling geeft, door de in de tusschenliggende tijd verkregen, nieuwe inzichten, een up-to-date bewerking, welke door den schrijver zelf bezorgd is. Het werk

behandelt het raadselachtige en altijd geheimzinnige probleem van Atlantis en Tortessos, Oud-Amerika, lang voor Columbus, Thule, de barnsteenrivier, de Eridanus, die bij talrijke schrijvers in de oudheid voorkomt, het uit de sagen bekende Vineta, en ook vele weinig- of onbekende aardrijkskundige vraagstukken. Het geheel getuigt van een groote kennis en belezenheid en wij kunnen dit boek, voor in die richting georiënteerde belangstellenden aanbevelen.

TOLSTAJA (A. L.) HET LEVEN EN LIJDEN VAN MIJN VADER. (358) W. J. Thieme en Cie., Zutphen, 1933.

Alexandra Lwona Tolstaja, de jongste dochter van Leo Tolstoj, verhaalt in dit boek de laatste levens- en lijdensjaren van haar vader. Men leert er vooral Tolstoj, als mensch, als vader, in kennen, terwijl de groote nauwkeurigheid, waarmee de schrijfster allerlei kleine, maar voor de kennis van milieu en menschen van veel belang zijnde, levensfeiten en bijzonderheden meêdeelt, de groote liefde dezer vrouw voor haar bijzonderen vader kennen doet. En dit maakt Russische biografieën over 't algemeen zoo lezenswaard, — we noemen bijvoorbeeld „l'Education d'une Princesse" van grootvorstin Maria van Rusland, — dat ze het leven openbaren, als een kleurige keten van heel kleine gebeurtenisjes, welke zich soms verhevigen tot catastrofen of blijde verrassingen en die zich niet laten voegen in het kader van dorre, droge kronieken, waarin alleen met dagen en jaren, sterfgevallen, geboorten en verhuizingen gerekend wordt.

Hetzelfde, wat boeit in de dagboeken van Alja Rachmanowa, is ook in dit boek het verheugende: de welsprekende taal van het hart, dat meer begrijpt dan het wikkend verstand. En zoo is het niet de denker en leeraar van zijn volk, waarvan zijn dochter ons het leven beschrijft, maar de onder veel zorgen gebukte oude man, die zijn idealen tegenover zijn omgeving probeert te verdedigen, om wiens woning de roem zich legert, als een vijandige macht, die kort voor zijn dood het huis ontvlucht, waar zijn hysterische vrouw hem den levensavond tot een hel maakt, en die sterft op een station.

Met Tolstoj's dood is ook dit boek teneinde. Over den verderen levensloop van de schrijfster, die, na een moedigen strijd met de Sovjet-autoriteiten, thans, als ballinge in Amerika leeft, licht de inleiding van den voortreffelijken vertaler, dr. Boris Raptschinsky, ons in.

AMMERS-KÜLLER (Jo van) TWAALF INTERESSANTE VROUWEN. (308) J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1933.

Jo van Ammers-Küller heeft het bestaan, als dertiende in een gezelschap van twaalf op den voorgrond tredende dames plaats te nemen. Als het beroemde twaalftal kennis neemt van wat mevrouw van Ammers-Küller over haar geschreven heeft, zullen zij haar aanwezigheid zeker niet betreuren. Wij achten de wijze, op welke een van onze landgenooten over zoo een gezelschap van meerendeels buitenlandsche grootheden schrijft van belang. En daarom doet het ons genoegen, dat wij niet anders dan waardeerend kunnen staan, tegenover de manier, waarop de schrijfster de goede Hollandsche deugden van nauwgezetheid en eerlijkheid in deze biografieën heeft betracht.

Wanneer de schrijfster het biografische métier evenwel voor enkele oogenblikken verlaat, komen haar persoonlijke waardeeringen om den hoek kijken; en die manen ons tot voorzichtigheid. Het bijzondere van de waardeering, die de schrijfster aan den dag legt over de vrouw in het algemeen, culmineert in haar bewondering voor wat „de vrouw" gedurende de laatste halve eeuw bewezen heeft allemaal „te kunnen". Daartegenover staat ons standpunt, dat het niet het belangrijkste is, wat de mensch, zelfs de vrouw, allemaal k á n, doch wat de plicht hem of haar gebied te d o e n.

En dan zijn er nog zulke dingen als in het opstel over Maude Royden, waar de schrijfster haar opinie geeft over godsdienst en godsdienstige plechtig-

heden. Zij moge het gelooven of niet, maar het is allemaal vreeselijk verkeerd gedacht. Natuurlijk wil zij niemand met dergelijke opmerkingen plagen en zeer zeker mag ter harer eer gezegd worden, dat zij niet naar de gunst van het publiek, — meer in het bijzonder: van het katholieke en christelijke publiek, — dingt. Maar als zij deze dingen nu eens had probeeren weg te laten? Dan hadden wij toch het interessante nog overgehouden. En zelfs het interessante is niet de maatstaf van het goede.

Zoo schaft bijvoorbeeld de aanwezigheid van een communiste in dit papieren vrouwenparlement ons eenige moeilijkheid. Wij meenen het namelijk te mogen betreuren, dat Alexandra Kollontay, die in ons land geen gelegenheid kreeg, om haar ideeën te verkondigen, in dit boek toch wel iets als een spreekbuis vond. Wij willen niet direct zeggen, dat Alexandra Kollontay geen interessante vrouw zou zijn, doch er zijn nog meer interessante vrouwen, die niet in het boek voorkomen.

In het kapitteltje aan Madeleine Vionnet, leidster van een Maison de Haute Couture, gewijd, zal men gemakkelijk milieu en hoofdpersoon herkennen uit het meest geslaagde gedeelte van schrijfsters roman: „de Appel en Eva".

Melden wij tenslotte wie er in het boek besproken worden: Julia Culp, Margaret Bondfield, Elizabeth Arden, Alexandra Kollontay, Yvette Guilbert, Rosa Manus, Käthe Dorsch, Madeleine Vionnet, Elsa Brändström, Charlotte Bühler, Maude Royden en Mary Wigman. — Met critischen geest dient het boek gelezen te worden. JEAN JACQUES

DAWSON (Christopher) ENQUIRIES INTO RELIGION AND CULTURE. (347) 8/6. Sheed and Ward, London and New-York, 1933.

Fransche sociologen willen het ontstaan van den godsdienst verklaren uit de maatschappelijke verschijnselen: Dawson stelt daartegenover een serie prachtige essays, die willen aantoonen, hoe de maatschappij en haar kultuur haar beteekenis ten leste ontleent aan den godsdienst. Voor de prediking van den godsdienst is de kennis der moderne sociologische verschijnselen: bolsjewisme, liberalisme, industrialisme e.a. even goed noodig als die der geschiedenis van onze beschaving. In beide takken van weten is Dawson een geestrijk leider, minder pikant dan Chesterton, maar breeder van documentatie. Uitstekende lektuur voor ontwikkelde leeken en voor geestelijken.

PSYCHOLOGIE VAN HET ONGELOOF. Een serie geschriften onder red. van Prof. Dr. Ph. Kohnstamm.

1. ALGEMEENE INLEIDING door Prof. Dr. Ph. Kohnstamm (80)

2. DE RELIGIEUZE OPVOEDING IN HET HUISGEZIN EN HET ONGELOOF door Dr. Fritz Künkel. (78) (Uit het Duitsch vertaald door A. L. Boeser.) *f* 1.50 per los nummer. *f* 1.25 in serie. W. ten Have, Amsterdam.

De prediking van het geloof kan zich niet tevreden stellen met het abstrakt voorstellen der waarheden; zij moet de waarheden aannemelijk maken voor verstand, wil en gemoed van den modernen mensch. Zeker moet men ook de logische plaats van zondebesef, onsterfelijkheid, belooning en straf in het heele kristelijke systeem begrijpen en leeren, maar men moet ook rekening houden met de reacties, die het in den mensch wekt; met den weg, waarlangs hij de Godverbondenheid in Jezus Christus en zijn Kerk vindt of waarlangs hem deze levensleer en levenshouding onsympathiek wordt. Psychologie van het ongeloof wordt daarom voor den modernen zielzorger een onmisbaar kennisobjekt. Deze serie van protestantsche zijde zij den geleerden ter ijverige studie aanbevolen, omdat ze objektief eenige der voornaamste oorzaken van het ongeloof in onzen tijd tracht bloot te leggen. Wel zijn de psychologische gegevens, zooals Prof. Kohnstamm in zijn Algemeene Inleiding aantoont, niet te scheiden van een dogmatische opvatting omtrent het geloof, die zooals van zelf spreekt, hier de protestantsche is, en kan deze lektuur niet aan den katholiek in 't algemeen aanbevolen worden, maar voor hen, die van deze materie op de hoogte moeten zijn, valt uit deze geschriften — en waarschijnlijk ook uit de nog volgende nummers derzelfde serie veel te leeren.

KÜNKEL (Dr. Fritz) KARAKTER. LIEFDE EN HUWELIJK. (255) Vert. en ingel. door Dr. A. M. Meerloo. *f* 3.— en *f* 3.90. Servire, Den Haag, 1933.

De werken van den modephilosoof Künkel volgen elkaar snel op en worden in even snel tempo vertaald. Een bewijs, dat hij of den tijdgeest naar den mond spreekt of verstaat en leidt. Het eerste kan niet van hem beweerd worden, omdat hij strijdt voor het monogame huwelijk en een gezonde ontwikkeling van de familie in liefdesgemeenschap en kinderzegen. Het standpunt der vitale dialektische of polaire karaktergemeenschap in het huwelijk, die slechts in een groeiproces van wederzijdsch begrijpen, van in-elkaar-inleven kan tot stand komen, vormt een noodzakelijk onderdeel van de opvoeding tot 't huwelijk en in de echtelijke samenleving. Als symbool van de eenheid van Christus en de Kerk vermag hij helaas het huwelijk niet te zien. In de beperkte opgave, die hij zich gesteld heeft, nl. de ontleding der biologische en sociologische wetten van het huwelijk, kan hij de leiders van dezen tijd en alle ontwikkelde getrouwde en ongetrouwde volwassenen buitengewone diensten bewijzen, bij 't vormen van een zelfstandig inzicht omtrent het wezen van 't huwelijk.

MARITAIN (J.) DU RÉGIME TEMPOREL ET DE LA LIBERTÉ. (268) (Questions disputées vol XI) 12 frs. Desclée, Paris.

Meer essayist dan filosoof, voelt zich Maritain het meest in zijn element, als hij leiding kan geven aan katholieken in het praktische leven van dezen tijd. Hier gaat het om de vraag: wat moet de katholiek doen om „mee te werken" aan den herbouw der maatschappij, van het politieke en sociale leven. Van de drie eenigszins zelfstandige hoofdstukken, zij vooral het laatste „de la purification des moyens" aan iederen katholiek ten zeerste aanbevolen. Moeten wij den omkeer verwachten van de zonde en rustigjes den „Untergang des Abendlandes" afwachten ofwel met passief en aktief geweld optreden in 't publieke leven?

TOEPOEL (P. M. C.) ONZE HONDEN. (314) *f* 4.90. Keuze-verzorging. Fokken-opvoeding. Met foto's en rasbeschrijving van honderd en dertig rassen. „Kosmos", Amsterdam.

Een boek over „iemandjes". Een „iemandje" is een hond van goed ras en ongerepte stamboom. Dit lijvige boekdeel geeft een uitvoerige studie over de verschillende rassen, kwaliteiten en eigenaardigheden van honden. Ook over de verzorging en de opvoeding worden vele wetenswaardige wenken gegeven. Een aantal uitstekende foto's verhoogen de aantrekkelijkheid van deze uitstekend verzorgde uitgave waaraan hondenliefhebbers hun hart kunnen ophalen.

VETH (Cornelis) DIE GOEDE, OUDE TIJD. (42) Met 65 foto-pagina's. Den Boer, Middelburg.

Met de goede oude tijd zijn bedoeld de jaren 1890-1900, dus nog niet zoo heel lang geleden. Toch krijgt men den indruk, wanneer men dit boekje doorbladert, dat de foto's genomen zijn in een of ander „steenen" tijdperk, zulk een groot verschil in kleeding, houding en manieren valt er op te merken. Jammer dat sommige ietwat pikante plaatjes, die even goed weg gelaten hadden kunnen zijn, voor het boekje eenig voorbehoud vragen.

GIBBARD JACKSON (G.) HET BOEK DER ONTDEKKINGSREIZEN. (237) *f* 2.25 en *f* 2.95. Bewerking van W. H. C. Boellaard. Met 124 platen. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een geschiedenis der wereld in beknopte vorm waarin aan de helden die hun leven waagden om nieuwe gebieden te ontdekken een ruime plaats is gegeven. Aantrekkelijk en boeiend als een romantisch verhaal met vele foto's tusschen den tekst zal dit boek zijn weg in de wereld der in dergelijke lectuur belangstellende lezers zeker vinden.

WATERLAND (B. van) HOE BOUW IK ZELF EEN EENPERSOONS- EN EEN TWEEPERSOONS KANO! Met 21 afbeeldingen en 2 bouwteekeningen. *f* 0.80.

FRANK (Mr. L. D.) HOCKEY EN HOE HET GESPEELD WORDT. (64) *f* 0.80. Met 14 foto's en teekeningen.

HARTERINK (G. J.) PRACTISCHE HANDLEIDING VOOR HET ZELFINSTALLEEREN VAN ELECTRISCHE GELEIDINGEN (ZWAKSTROOM) (62) *f* 0.80. Electrische schellen, huistelefoon. Electrische verlichting. Serie Weten en Kunnen. No. 13. 9de geheel herziene en vermeerderde druk met 102 afbeeldingen.

Drie deeltjes uit de bekende serie „Weten en Kunnen" van de uitgeverij „Kosmos" waarin met kennis van zaken en op duidelijke wijze deze verschillende onderwerpen worden uiteengezet, zoodat ze voor leeken weinig moeilijkheden meer opleveren.

KENT UW DICHTERS! Honderd gedichten van honderd dichters. Met inleiding van J. Greshoff en bibliografie van G. H. 's Gravesande. (201) Meulenhoff, Amsterdam.

Het boekje, dat Greshoff en 's Gravesande uit de poëtische producten der laatste jaren samenstelden, is geen bloemlezing in den gebruikelijken zin. Het geeft van honderd levende dichters telkens één gedicht, zoo goed als altijd een kenmerkend en goed gedicht. Ouderen als Boutens en Henriette Roland-Holst werden gepasseerd, zoodat het werkelijk een „poëtische stalenboek" van de nieuwere poëzie is geworden. Van een enkele overledene als Paul van Ostayen is het geluid nog zoo nieuw, dat hij niet ontbreken mocht. De poëzie is nog altijd de asschepoester die voorbijgezien wordt. Wie een romannetje schrijft over tranen en liefde, kan er tamelijk zeker van zijn, gelezen te worden: maar wie een bundel, ook een goeden bundel poëzie publiceert, loopt nog steeds veel kans, een ongelezene en onbekende te blijven. Dit boekje zal tot verdere kennisname voeren.

OTT (Leo) ARTIESTEN. (109) Met teekeningen van Pieter den Besten en een voorwoord van Alexander de Haas. v. Dishoeck, Bussum.

Leo Ott, die deze journalistieke schetsen als feuilletons in de Nieuwe Rotterdamsche Courant het licht liet zien, heeft de circus- en variété-literatuur weer met een bijdrage vermeerderd. Reeds eerder beschreef deze auteur, die zelf te midden van artisten geleefd en gewerkt heeft, in zijn roman „Muzikale confectie" dit speciale milieu, zonder de fantastische bokkensprongen van degenen, die persoonlijk geheel buiten dit leven staan. Velen — en het kan buiten beschouwing blijven of deze nieuwsgierigheid gemotiveerd is — zijn benieuwd naar het doen en laten van dit geheel op zich zelf staande wereldje. Men krijgt door dit boek met zijn dikwijls scherpe en rake kijk op de tragische- en komische zijde van de vele kleinere en grootere leden van dit uitgebreide gilde, een betere blik op hun werkelijke leven, dat er meestal — behalve misschien voor de héél grooten — een is van hard werken en zorgen voor den dag van morgen. Voor ieder volwassene.

WAGENER (W. A.) SJANGHAI. (286) Brusse, Rotterdam.

Een boek in grootschen stijl ongetwijfeld. Het moet, gezien het feitenmateriaal, een journalist eerste klasse zijn, die zoo bekend is met de staatslieden van vandaag. Uit dit boek kan de onwetendste leeren, hoe het geld de zenuw is van den oorlog en wat b.v. de olie van de Bataafsche beteekent en wat Japan beteekent op de wereldmarkt en welken invloed Gilette mesjes en Krüger's Lucifers op 's werelds lot uitoefenen. Daarbij beschikt hij over een zeldzaam meesterschap over den vorm, hij kneedt de taal als was en wat bij het eerste gezicht brabbeltaal lijkt, drukt volkomen de stemming uit, die Wagener wil verwekken. Let eens op het telefoongesprek van Mac Donald met Kaapstad. We leven snel en soms blijkt, dat de schrijver zelfs alweer een slag achter is en dan blijkt ook, nu wij op den rand staan van 1934, dat het boek bedoeld is over 1932. Ja die tijdsbepaling moet zelfs door de onverbloemde erotiek blijken, die zoo nu en dan over de dorre opsommingen

heen den kop omhoog steekt. Het wil ons niet verlaten het denkbeeld zelfs, dat die zwoele, onverhulde bladzijden er door zijn geweven om het geheel leesbaar te maken.

Fel spot hier dit boek, dat krasser is dan Spengler's Untergang des Abendlandes met Genève en Volkerenbond. Onmeedoogend, maar met feitenkennis ironiseert hij die bijeenkomsten, waar 's werelds wee verhandeld wordt. Vlijmscherp is zijn spot.

We kunnen het boek onmogelijk een aanbeveling geven. De rauwe erotiek, die aan pornographie grenst niet alleen, maar de godslasterlijke uitdrukkingen als de weduwe Christus, waarmee het z.i. mislukte Christendom wordt aangeduid en vergelijkingen als: Daar ligt het woord Sjanghai op de natte onwillige tong van de vieze Nona Schuurmans, als een ouwel bij de Communie en de veel te dikwijls terugkeerende gereedschapskist van God, zullen ieder weldenkend mensch stuiten. Intusschen, die zware feilen daargelaten, zou het onwaardig zijn geen groot talent te erkennen in den onbekenden schrijver van Sjanghai, die er meer in ziet dan: Een vrij moderne stad met eenige dozijnen groote zakengebouwen; er zijn een aantal zeer goede scholen en eenige druk bezochte Europeesche clubs.

SCHOLTE (Mr. H.) NEDERLANDSCHE FILMKUNST. (64) W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

Scholte kondigt op de eerste bladzijde aan, dat hij de eenige juiste wijze om zijn onderwerp te behandelen, deze vond: persoonlijk stelling kiezen en ironie toepassen, die overschatting voorkomt en verhoudingen bewaart. Met die ironie loopt het nogal los, maar voor overschatting heeft hij zichzelf inderdaad bewaard, terwijl het boekje een natuurlijk persoonlijk getint maar toch vrij objectief overzicht van de Nederlandsche film is geworden waarin me bijv. niet gehinderd wordt door onvoorwaardelijk gunstige en juichende beoordeeling van het werk der Nederlandsche cineasten.

Het boekje — het laatste in de serie „Monografieën over filmkunst (wij schreven reeds vroeger, dat alleen de aesthetiek van het filmvraagstuk werd behandeld) — sluit met pessimistische zinnen over het perspectief van de Nederlandsche film. Wie de monografie gelezen heeft, zal het met het slot eens zijn.

VERMEULEN (A.) DE PIONIERSDAGEN VAN CHICONGO. (303) *f* 2.90 en *f* 3.75. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Chicongo is de negerbijnaam van een Hollandschen jongeman, die een dertig jaar geleden als handelaar een piooniersleven in den Congo leidde. Met klaarblijkelijke kennis van zaken worden natuur en leven in midden-Afrika behandeld in een tijd, dat het voor alles op persoonlijken moed en energie aankwam. Een onderwerp dus dat interessante lectuur zou kunnen vormen. Toch is het boek ongenietbaar. Op de eerste plaats kan de auteur — die het noodig acht onder zijn naam te vermelden dat hij ridder is in de orde van Koning Leopold II van België — niet schrijven. De stijl is beurtelings gezwollen of stuntelig; bovendien slaat de auteur op een den lezer verbijsterende wijze af en toe jaren over in het leven van zijn held, om dan naar den tegenwoordigen tijd terug te keeren. Dan is het boek op tal van plaatsen immoreel. Het in concubinaat leven b.v. van een Europeeschen handelaar met een inlandsche vrouw wordt als iets vanzelfsprekends en noodzakelijks beschouwd. Tenslotte heeft de schrijver nogal eens de hebbelijkheid de feiten even ter zijde te schuiven, om zich aan beschouwingen te buiten te gaan. Ziehier een staaltje dat op bladz. 279 te vinden is. „Gij noemt hen „heidenen". Maar onze Christelijke godsdienst is immers nog voor negentig procent heidensche traditie, voor een klein deel de ethische leer van Christus zelf. En deze leer wordt door niemand in toepassing gebracht en zal nooit in toepassing gebracht kunnen worden, omdat zij geen ethica voor de massa is, noch voor een natie, maar alleen voor een geïsoleerden dweper. Of zoudt ge het tegendeel willen beweren in uw land van gewapenden vrede van massagraven, egoïsme, gevangenissen en gasbommen?"

Het is goed mogelijk dat de ridder Vermeulen een kenner is van den Congo, maar zijn boek lijkt naar niets; het verdient met een schamper schouderophalen ter zijde te worden geschoven.

VLADERACKEN (Geertruida van) FACETTEN VAN HET BEL CANTO. *f* 1.60 N. V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen-Brussel-Leuven-Gent en G. van Vladeracken, Amsterdam - Z.

Op de eerste plaats geschreven voor leerlingen en oud-leerlingen, zal dit boekje toch haar nut voor anderen niet missen. Na enige algemene opmerkingen, volgen ettelike aanwijzingen en raadgevingen over het „goed" zingen. Vooral het vierde hoofdstukje „Over eenige Technische Fundamenten" doordat er naast de techniek veel wordt gesproken over hetgeen slechts zijdelings de zang raakt, en wat toch van groot gewicht is, wil men tot een goede zang uitvoering geraken. Niet om de roem en het geld, doch om het werk zelf; dan bestaat de kans iets moois weer te geven.

VISSER (Dr. Jac.) WILLEM LEVINUS PENNING. Jr. De Mensch en de Dichter. (179) *f* 3.25. H. J. Paris, Amsterdam.

Zeker kunnen bij Penning de mensch en de dichter niet gescheiden worden. De dichter van „Benjamin's Vertellingen" en „Tom's Dagboek" heeft steeds in zichzelf en in zijn omgeving de stof gevonden voor zijn dichtwerk.

Een middelbaar talent, voor den litteratuur-historicus van eenig belang door zijn verwantschap met Potgieter, Staring, Bilderdijk zelfs, als dichter vooral van beteekenis door zijn zuiver gevoel, dat vrij blijft van sentimentaliteit. Karakteristiek voor het leeren kennen van den dichter zijn vooral de bundels „Kamermuziek" en „Levensavond", waarin de verborgen roerselen van het hart getoond worden, en waaruit de berustende kalmte blijkt van hem die boven het leed uit geklommen is.

Dr. Visser heeft in zijn studie terecht den mensch en den dichter innig verbonden gehouden; de levensbeschrijving is uitvoerig, de gedichten worden grondig gecommentarieërd. Zijn werk is een volledig portret van den mensch en dichter Penning.

STREUVELS (Stijn) IJSLANDSCHE GODENSAGEN. (173) L. J. Veen, A'dam.

Inderdaad, zooals wij ze hier lazen, hadden we ons voorgesteld, dat de Yslandsche godensagen zouden zijn: geweldig, woest, vol uitingen van verkracht, epiek van titanische krachtbotsingen. De fantasie in dit land met zijn barre natuur en schrikwekkende ontzaglijke natuurkrachten kon die niet anders scheppen.

Streuvels heeft er diepgaande studie van gemaakt, en de sagen, door kleurig krachtig proza, in haar eigen sfeer herschapen.

CRIJNS (Mat) HOE ZIJ GROOT WERDEN. Deel I (208); deel II (215) *f* 1.75 en *f* 2.50. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Romantiek en idealisme zijn twee begrippen, die tegenwoordig als oud kostbaar bont met kamfer tegen de mot bestrooid in een antieke kist worden opgeborgen. We zijn zoo nuchter, we durven alles zeggen en kennen geen eerbied, geen ontzag, geen gevoel meer. Door boeken als: Hoe zij groot werden, wordt de opgroeiende jeugd met al die „antieke begrippen" bekend gemaakt en misschien is de aanraking van dat „oude bont" zoo verleidelijk en springt de schoonheid daarvan hen zoo onweerstaanbaar in 't oog dat ook zij zich daarmede willen tooien en dan zal het doel van den samensteller dezer mooie boeken, die de levensgeschiedenissen geven van waarlijk grooten mannen (waarom alleen Jeanne d'Arc? er zijn toch nog andere groote vrouwen?) bereikt zijn.

OP VLEUGELS BOVEN EIGEN LAND. (128) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Ons mooie land door de K. L. M. gekiekt in al zijn verscheidenheid, maakt dit boek tot een juweeltje. Zou er wel iets mooiers zijn, dan de oude Maas

gezien uit een luchtschip of een van die deftige, keurig onderhouden kasteelen, die daar zoo rustig omgeven door een slotgracht liggen of de massa kweekkassen in het Westland van bovenaf bekeken? Dit is weer een uitgave waar de firma Leopold trotsch op mag zijn, een uitgave, die liefde voor 't eigen land zal aanwakkeren.

PROOIJEN (A. M. van) SCHETSEN UIT DE GESCHIEDENIS DER DROGERIJEN. (80) *f* 1.35. Met een voorwoord van Prof. Dr. N. Schoorl. Van Bleek, Scheveningen.
In dit boekje zijn merkwaardige en weinig bekende bijzonderheden van drogerijen, ontleend aan de oude geschiedenis en aan de mythologie, verzameld en voor belangstellenden toegankelijk gemaakt.

SIMONS (Jozef) ZUID-OOST. Naar Oberammergau. (114) St. Norbertus Boekhandel, Tongerloo.
Nu in 1934 in Oberammergau het wereldberoemde passiespel weer zal worden opgevoerd hebben de uitgevers van dit boek gemeend, dat het voor velen aantrekkelijk zou zijn om met dit ongekunstelde reisverhaal hun herinneringen op te frisschen ofwel door het lezen zich voor te bereiden op een gang naar het stille Beiersche dorpje.

BERGMANS (John) VASTE PLANTEN EN ROTSHEESTERS. (709) *f* 6.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam.
Een uitgave in kloek formaat waarin allerlei soorten en varieteiten van levende planten worden beschreven. De samensteller heeft meer dan 3000 werken geraadpleegd om dit mooie werk tot zulk een prachtig geheel te vormen. Het is tegelijk een studieboek, een vraagbaak en voor liefhebbers een werk ter ontspanning geworden want de mooie foto's tusschen den tekst geven het een waar cachet. Voor hen die zelf planten kweeken een prachtig geschenk.

SCHMULLER (Alexander) OVER MUZIEK EN MUSICI. (167) *f* 2.50 en *f* 3.50. Andries Blitz, Amsterdam.
Alexander Schmuller is als mensch en kunstenaar van een zeldzame veelzijdigheid geweest. Hij was de vioolvirtuoos, die niet reproduceerde, maar door zijn diep dringende visie het uit te voeren werk als het ware geheel persoonlijk herschiep, hij was muziekpaedagoog van internationale scholing, hij was een scherpzinnig denker, en bovendien een warm en diepaanvoelend mensch. Het is geen wonder dat een dergelijke persoonlijkheid, die een absoluut zelfstandig en gefundeerd oordeel bezat over zijn kunst, van het geschreven woord gebruik heeft gemaakt om zijn denkbeelden te uiten. En dat wat hij schreef, zeer belangwekkend is.
Dr. Rudolf Mengelberg heeft uit zijn essayistisch werk het voornaamste gebundeld; er zijn opstellen onder over Tschaikowsky, Glazounow, Wagner, Bach, Beethoven, Reger, het Russische ballet, het moderne vioolconcert, Joodsche muziek enz. Ze zijn alle de uiting der synthese van artisticiteit en intellect; voor kenners en liefhebbers van muziek vormen zijn interessante en instructieve lectuur.

VRIES (J. de) COLUMBIA GISTEREN, VANDAAG EN MORGEN. (190) *f* 2.75 en *f* 3.50. Met zestien illustraties. Querido, Amsterdam.
In het Algemeen Handelsblad publiceerde de schrijver eenige schetsen over Columbia, het land van de koffie. Hij heeft zijn studie over dit merkwaardige land meer uitgewerkt gegeven in dit boek, waarin hij het Columbia van gisteren, van heden, en van morgen aan ons voorstelt. Over dit ons vrijwel onbekende land heeft Mr. De Vries zeer veel belangwekkende gegevens verzameld, die hij vlot vertelt en waardoor dit boek geen saaie reisbeschrijving is geworden, maar tot de betere ontspanningslectuur voor volwassenen gerekend mag worden.

NAAR HET HUWELIJK EN HET MOEDERSCHAP. (159) Door een kloosterzuster van Berlaymont. Bewerkt door J. Sommer. Govers, Den Haag.

Uit het voorwoord van Z. Em. Kardinaal Mercier lichten wij de volgende zinsnede over dit mooie boekje: „Ik wensch u geluk, dat ge op zulk een fijne en juiste wijze de teere vraagstukken hebt weten te behandelen waarvoor een meisje wordt geplaatst, dat ge haar met zulke duidelijke woorden hebt gewezen op de middelen om zich te hoeden voor gevaren, dat ge haar met zulk een wijze voorzorg hebt willen voorbereiden op haar toekomst vooral op hare heerlijke levensbestemming van echtgenoote en moeder." Moge het in handen van vele toekomstige jonge moeders zijn heilzame invloed uitoefenen.

BASENAU-GOEMANS (N.) KERSTSPROKEN; een serie verhalen, bestemd om op Kerstavond te worden voorgelezen. (184) Geillustreerd door Albert Hahn Jr. en Edz. De Groot. Becht, Amsterdam.

In deze verzameling kerstsproken zijn verschillende vertellingen opgenomen van de beste schrijvers en schrijfsters uit verschillende landen. Van Selma Lagerlöff, van Jeanne Oterdahl, van André Lichtenberger, van Dostojefski e.a. Het zijn niet alle verhalen die de echt Katholieke sfeer van Kerstmis verspreiden, maar toch misschien voor velen een goede gedachte in dien heiligen tijd opwekkend. Aan de prachtige uitgave kunnen wij een woord van waardeering niet onthouden.

ST. JOHNSTON (Sir Reginald) WEST-INDISCHE PEPERPOT. (202) *f* 2.90. Uit het Engelsch vertaald door J. C. Th. G. J. Heyligers. Met een korte inleiding van Mr. D. Fock. Geillustreerd door Eva Wilkin, Thieme & Cie., Zutphen.

Er bestaan verschillende romans en verhalen waarin de bevolking en de levenswijze van Oost-Indië worden beschreven, maar de West werd in dit opzicht zeer stiefmoederlijk behandeld. In deze dertien verhalen waarin telkens een andere episode wordt behandeld, worden de karaktereigenschappen en de manieren van het volk in West-Indië met toewijding geschetst. Zij geven eenigszins een idee van de toestanden in het Engelsche gedeelte dezer koloniën, die vrijwel overeenkomen met die in de Nederlandsche bezittingen. Vele mooie platen geven het boek een wel verzorgd uiterlijk.

TEIJSSEN (M. R.) GROOTE MANNEN VAN ALLE NATIëN. Deel 5 (183); deel 6 (214) *f* 1.25 en *f* 1.75. „Helmond", Helmond.

Deze deelen van de bekende serie: Groote Mannen, bevatten de beschrijving over het leven van Sint Augustinus, Frans Jozef Haydn, Pater de Smet, Daniel O'Connell, Don Bosco e.a. Bestemd voor scholen en patronaten voorzien zij in een leemte, waarvan het verschijnen van deze nieuwe deelen getuigt. Een goed werk.

TEIJSSEN (M. R.) DE BONTE WERELD. Deel 4 (224) *f* 1.25 en *f* 1.75. „Helmond", Helmond.

Allerlei tafereelen uit de geschiedenis, de natuur, de geographie, worden smakelijk opgediend de leerlingen van de hoogere klassen voorgezet in dit boek, dat ook uitstekende lectuur voor patronaten en vereenigingen is.

Een bijzondere «Litteraturgeschichte»

door J. v. H.

Er is geen onmenschelijker arbeid dan het schrijven van litteratuurgeschiedenissen, tenminste voor wie dit eerlijk doet. Wie zich daaraan waagt, heeft nagenoeg alle werken der schrijvers en scribenten door te worstelen, die zijn tijdvak vullen, en verder ongeveer het geschrevene over die schrijvers, en dikwijls nog het geschrevene over dit geschrevene. Eerst daarna heeft hij het zijne te zeggen. Nu kan het niet anders of een man van oordeel moet een heiligen horror gevoelen voor minstens — zeggen we — een vierde of vijfde der productie, al is het maar een horror vacui; hij heeft vroeger wellicht met mannenmoed zich door een enkel boek van dezen of genen heengeslagen en nu wachten hem de „opera omnia", een schrikwekkende taak. Het is werk voor dwangarbeiders. Toen God de aarde vloekte, dat zij distelen en doornen ging voortbrengen en den mensch, dat hij in het zweet zijns aanschijns voortaan zijn brood zou eten, was Hij het menschdom nog genadig. Hij had een harder vloek kunnen uitspreken: „Gij zult voortaan litteratuurgeschiedenissen schrijven!"

Mijn geloof in litteratuurgeschiedenissen is niet groot. Is de auteur een man van smaak en inzicht, dan is het ondenkbaar dat hij al de obscure scribenten, die in zijn werk een plaats vinden, gelezen en bestudeerd heeft. Is hij dit niet, dan heeft zijn oordeel weinig waarde. Men ontkomt niet niet aan dit dilemma.

Litteratuurgeschiedenis op groote schaal is iets bedenkelijks, ook om andere reden. Boeken van dit soort bevatten gewoonlijk de namen van, en een oordeel over zooveel boeken als er in geen tien menschenlevens zijn te verslinden, laat staan met aandacht door te werken. Wie veroordeeld werd om de „opera omnia" van Voltaire, van Victor Hugo, van Bilderdijk door te lezen, deed het verstandigst eenige jaren cellulaire gevangenis aan te vragen. Doch een litteratuurhistoricus, gewoonlijk iemand die een professorenzetel inneemt, een leeraarspost voorziet of een ander intellectueelenbaantje waarneemt, eigent zich de volledige kennis van zulk een Mosasaurus in enkele weken toe en behandelt hem op weinige bladzijden. Is zijn werk conscientieus, dan moeten er minstens eenige jaren verloopen tusschen begin en einde van het werk. Maar niemand heeft vijf, tien jaar lang volkomen dezelfde meening over alle boeken of dichtwerken; over vele zal het oordeel zich in enkele jaren hebben gewijzigd of zelfs geheel veranderd. Hij zou zijn boek moeten herzien en opnieuw bewerken, als het af is, en na deze herbewerking wederom moeten beginnen en zoo blijft hij in een cirkelbeweging.

Deze inleiding geldt niet voor het prachtige boek van Otto Miller [1]), dat zich ook onder den naam litteratuurgeschiedenis wil rangschikken, maar dit niet is. Het gebeurt niet elken dag dat men een boek in handen krijgt, waardoor geest en gemoed beide intens geboeid worden, een boek, dat een hooge intelligentie paart aan een sterke en zuivere sensibiliteit en zoo een werk vormt, dat — veeleer dan een leer- of geschiedboek te zijn — een grandiooze inleiding en inwijding is tot de poëzie, de „Dichtung" in haar breedsten zin.

Bij Herder verscheen in '31 het eerste deel eener op twee deelen beraamde „Deutsche Dichtung der neuesten Zeit" van Johannes Mumbauer. Intusschen overleed de schrijver en het werk zou door anderen voltooid worden. Otto Miller is een dier voltooiers en onder den titel „Der Individualismus als Schicksal" kwam „des zweiten Bandes erster Teil" van de pers. Het is een boek dat bij Mumbauers werk niet of nauwelijks aansluit. Mumbauer was een ijverig en vakkundig registreerder, die met Duitschen vlijt bijeengaarde wat er van een schrijver maar te achterhalen viel en zoo een boek aaneenreeg dat evengoed voldeed als vier, vijf andere Litteraturgeschichten; die in de „Dichtung der neuesten Zeit" rondwandelde als een professor in zijn hortus botanicus, genoegelijk verwijlend bij de eene plant en met bezorgd gezicht den groei volgend eener andere. Kortom: het gewone genre litteratuurbeschrijving. Een bruikbaar en betrouwbaar werk, aan welks totstandkoming echter allerminst „hemel en aarde de hand gelegd hebben".

Otto Miller is een man van andere makelij. Ik geloof niet dat hij in staat zou zijn een „Litteraturgeschichte" in den gangbaren zin, een burgerlijken stand der poëten, te schrijven. Zijn buitengewoon synthetische geest, zijn wijdziende blik en, niet het minst, zijn onacademische schoonheidszin zouden hem dit handwerk moeilijk, zoo niet onmogelijk maken. Hij is een essayist in grooten stijl, een ongebondene, die buiten elk kader of gareel zijn zeer doordachte en doorvoelde inzichten tot een bewonderenswaardig systeem bijeenbrengt. De eenigste leiband, dien hij zich laat welgevallen en die de samenbindende draad zijner beschouwingen vormt, is zijn Katholicisme, dat zijn gevoeligen geest gelukkig heeft bevrucht. Dit is een katholieke litteratuurleer van grootsche allure, geschreven in voortdurend contact met de poëzie, meer dan met de gegevens van onderzoek en wetenschap. Deze laatste zal Miller op hun juiste waarde schatten, maar de eerste zal hem menigmaal verleiden om een omweg te maken, om zijn verre beschouwingen met een plotselingen gloed te bezielen. Zijn werkwijze herinnert aan Theologen als Newman en Scheeben, die bij het schrijven steeds door den glans van het mysterie beschenen,

[1]) Otto Miller. Der Individualismus als Schicksal. (319) 6.20 M. en 8 M. Herder & Co., Freiburg, 1933.

door zijn huiver bevangen waren en zoodoende ontkwamen aan de kathederlucht die doctrinaire werken pleegt te doordringen.

Doorloopt men de inhoudsopgaaf, dan rilt men even van de dikwangige titulaturen en zware abstracties die Germaansche boeken nu eenmaal ontsieren moeten: men leest daar van „die tragenden objectiven Mächte", van „Säcularisation der Dichtung", „Abgrundgefühl", „Orphischer Einstrom ins Abendland", „Rythmus als Geburtsschoss der Lyrik" en dergelijke fanfaronades meer. Doch men late zich niet afschrikken. Miller is een heldere geest, die zich niet aan dikke woorden bedwelmt, die weet wat hij denkt en zegt en zich door geen zwaarwichtig en orakelend filosoof laat imponeeren. Uitgaande van het gezonde menschenverstand als basis van alle wijsheid en de verbondenheid met het volksleven als onverbreekbare voorwaarde stellend voor alle groote poëzie en alle vruchtbare geestesexpansie, ziet hij den reddeloozen toestand der Duitsche wijsbegeerte in haar beklemdheid, haar gevangen-zitten tusschen geest en werkelijkheid, tusschen idee en verwezenlijking. Het is een der crisissen van het individualisme, dat begon met het nominalisme van het einde der middeleeuwen. Europa is vanaf dien tijd zich gaan losmaken van God en Godsdienst, de menschengeest is profaan geworden en profaan werden al zijn uitingen. De cultus van het individu, der persoonlijkheid, heeft een innerlijke ontwrichting ten gevolge gehad, die het uiterste bereikt heeft en moeilijk verder gaan kàn. Toch zou het al te onnoozel zijn het tijdperk van het individualisme, dat zoo onvergankelijke grootheden als Shakespeare, Rembrandt, Goethe, dat zooveel ontdekkers en groote geesten heeft voortgebracht, met superieur gebaar voorbij te gaan en te verachten. Wie is er gebaat met goedkoope invectieven als die van Léon Bloy, wanneer hij de negentiende eeuw „de eeuw der lijken" noemt? Wel staat het Katholicisme vijandig tegenover het individualisme, nu zoo goed als vòor vijfhonderd jaar: „wat God verbonden heeft, heeft het individualisme gescheiden". Maar inzoover dit een historische werkelijkheid is, kan het met wat algemeene, marktschreeuwerige en verdoemende frazen niet worden afgemaakt. Elke historische verschijning heeft haar zin, is niet zonder oorzaak en doel: zoo heeft ook het moderne individualisme zijn oorzaken en deze wortelen niet slechts in menschentrots, maar ook in de eigenaardige situatie, de diepe problematiek van den laatmiddeleeuwschen mensch. In de goddelijke economie heeft ook een ketterij haar doel; zoo moet het ook het individualisme hebben.

Sedert het verval van Spanje en Italië ten voordeele van Noord-Europa heeft het Katholicisme geen grootsche, omvattende cultuur meer voortgebracht en sinds de opkomst van het rationalisme en het volstrekte ongeloof heeft de Kerk een defensieve houding bewaard, niet uit innerlijke zwakte, maar tot versterking van, en bezinning op haar blijvende kracht. Tegenover de ontbindende tendenzen van het individualisme heeft zij haar organisme straffer

geordend, zich krachtiger gecentraliseerd, de grenzen harer periferie strenger getrokken, de autoriteit harer hiërarchie nog versterkt, haar wetgeving verduidelijkt en vereenvoudigd, zich nieuw ingesteld op een nieuwe periode en haar houding tegenover allerlei geestes- en moreele dwalingen duidelijk bepaald. Zij toont zich daarmede de eenige groote, onwankelbare geestesmacht in de wereld. Dat het Katholicisme een paar eeuwen lang in kunst en poëzie weinig scheppingskracht ontwikkelde, beteekent niet veel tegenover haar wereld- en eeuwigheidsroeping. Reeds lang is zijn zuurdeesem weer werkzaam in de geesten.

* * *

Men ziet: de schrijver staat geworteld in een onverbiddelijk Katholicisme. Zijn standpunt is niet van vandaag of gisteren, maar van alle eeuwen en dit standpunt biedt hem diepe perspectieven. Ten slotte is het zijn Katholicisme, zijn heugenis van eeuwen, zijn verwantschap met de bouwers der kathedralen, met de dichters der oude hymnen, met de groote geesten van Italië en Spanje in hun bloeitijd, zijn besef eener eeuwenomspannende gemeenschap, dat hem schichtig maakt tegenover mode-verschijnselen en hem de oerbron der poëzie mèt Goethe doet zien in het religieuze, in de verhouding der menschen tot het Goddelijke, en als gevolg daarvan in de verbondenheid met volk en land. Al deze dingen zijn niet nieuw en de eerste de beste journalist kan ze met pathos verkondigen. Maar bij Miller zijn het geen parade-frasen, doch waarheden die oplichten uit de beschouwing der levende poëzie zelve. Dit is het treffende in heel zijn grootsch essay, dat hij nergens de poëzie in academische vormen of roosters vastlegt, maar haar overal eerbiedig beluistert in haar levende werkelijkheid. Zij behoort tot het leven, is een der hoogste en schoonste uitingen daarvan en slechts in levensverbondenheid zijn haar geheimen eenigszins te ontraadselen.

Dat hij, bij alle bewondering voor Baudelaire, dezen demonischen dichter toch als een uiteinde moet beschouwen en niet als een begin, volgt uit zijn stellingname. Want „hier is de lyriek aan haar uiterste grens gekomen, aan haar uiterste eenzaamheid, maar daarom ook aan haar meest geconcentreerde expressie". Hij wijdt een geheel en zeer geslaagd hoofdstuk aan het „Rationale und Irrationale in der Dichtung", waarin hij het irrationeele, „den orphischen Einstrom", volle recht laat wedervaren, een kapittel dat tot de beste behoort uit het boek. Doch met de Fransche surréalisten, die het irrationeele het onbeperkte imperium op kunstgebied hebben toegekend, zal hij niet instemmen. „Ce n'est pas seulement pour les disciples avoués de Rimbaud, schrijft Marcel Raymond in zijn pas verschenen uitstekend werk „De Baudelaire au Surréalisme", [1]) que la poésie est en voie de devenir un moyen

[1]) Marcel Raymond. De Baudelaire au Surréalisme. 25 frs. Corréa, Paris, '33.

de connaissance d'un ordre particulier, parascientifique. Chez les plus sceptiques, une répugnance instinctive se devine à l'endroit d'une littérature qui prétendrait se suffire à elle-même. Et quelle fin imaginer, hors d'elle, qui transcende sa traditionelle fonction de divertir ou d'élever des „âmes", quel objet lui attribuer, par delà le vrai et le faux, sinon celui de pressentir, d'appréhender peut-être, une réalité, ou sa projection sur le champ clair-obscur de la pensée et en certains accidents du langage?" Deze tendenzen der nieuwere poëzie kan men laten gelden, doch het Surréalisme is hetzelfde verwijt te maken dat Miller de Duitsche idealistische wijsbegeerte maakt, het beklemd-zijn namelijk, het gevangen-zitten tusschen geest en werkelijkheid, „geest" hier te verstaan als complex aller onbewuste en instinctieve zielskrachten.

Dit alles is uitvloeisel van het individualisme, dat Miller vanuit zijn katholieken observatiepost terecht ervan beschuldigt, dat het in tegenstrijdigheid en tegenspraak veranderd heeft, wat voor ons dualismen of, alnaar den innerlijken aanleg, spanningen zijn; dat het tot extremen gemaakt en daardoor tot de grens van het eindige en tot een breuk gevoerd heeft, wat bij een maatzuivere beperking gerechtigd, ja noodzakelijk is. „Individuum und Gemeinschaft sind für uns nicht Gegensätze, sondern Dualismen".

* * *

Tot de merkwaardige opvattingen, die de schrijver huldigt, behoort o.a. deze, dat er in het Katholicisme geen eigenlijke tragedie in Grieksch-klassieken of zelfs in Shakespeariaanschen zin mogelijk is. In een zuiver katholieke cultuur-sfeer kan dood of noodlot nooit tot een wezenlijk tragischen factor worden. „Waar is, o dood, uw prikkel?" heeft Sint Paulus gezegd en het noodlot is geliquideerd in de Voorzienigheid. Shakespeare schreef zijn geweldige tragedies in het voorgevoel der verscheurdheid van den individualistischen mensch. De mensch is uit zijn evenwicht geslagen en heeft geen houvast meer. To be or not be . . . . Zijn wereld, zijn cosmos is profaan geworden. Bij Racine ontstond de mogelijkheid tot het tragische in zijn Jansenisme. De groote Spanjaarden der zestiende eeuw, die werkelijk dichtten vanuit een groote katholiek-nationale cultuur, waren geen eigenlijke tragici: zij schreven kleurige, bonte drama's en religieuze mysterie-spelen. Niet de donkere, onverzoende ondergangstragedie, maar het drama in al zijn verschijningsvormen is de natuurlijke uitbloei van het Katholicisme.

Tegenover den modernen hyperindividualistischen roman als „Dichtung" staat Miller uiterst sceptisch en de mogelijkheid, dat latere eeuwen hem gelijk zullen geven, is niet uitgesloten. De maandelijksche lawines van romans beschouwend, vraagt men zich angstig af, of dit beschrijven van menschen en toestanden in hun neerdrukkende alledaagschheid en onbeduidendheid dan tot het einde der tijden moet doorgaan. Er is haast geen menschelijke situatie meer denkbaar, die niet reeds honderden malen in romans

beschreven is. De Muzen moeten vaak wel walgen van dit werk, vooral sinds erotiek en sensualiteit hier den geest bijna verstikten en het realisme de hoogste norm werd. Miller citeert de uitspraak van Heinrich von Kleist: „Die Romane haben unsern Sinn verdorben. Denn durch sie hat das Heilige aufgehört heilig zu sein", en die van Goethe, waar hij den roman „eine subjective Epopöe" noemt, „in welcher der Dichter sich die Erlaubnis ausbittet, die Welt auf seine Weise zu behandeln." Maar wat gaan ons de subjectieve wereldverklaringen en menschheidsvizies van allerlei meer of minder talentvolle schrijvers aan? Enkelen der allergrootsten wisten hun werk in de sfeer der hooge epiek te heffen, maar daarnaast en daaromheen hoeveel waardeloos geschrijf en krampachtig geknoei! Dan is de novelle een veel zuiverder en bescheidener kunstvorm. Zij heeft niet de pretentie een verklaring van wereld of menschenziel te geven: zij is slechts de vervolmaking, de kunstige styleering der vertelling. Bij haar overweegt niet de subjectieve wereldvizie van den dichter, maar de belangrijkheid van het voorval, de reactie van het gebeuren op het innerlijk van den mensch. In schikking en compositie, in styleering en expressie vraagt zij het hoogste van den schrijver; zij is een waarde voor zich zonder inmenging van eenig schrijverssubjectivisme.

Een zoo eigenzinnig en gevoelszuiver denker als Otto Miller schakelt zich natuurlijk niet onvoorwaardelijk in in het heerschende nationalisme van zijn vaderland. Hij veroorlooft zich menige vrijmoedige bemerking. Vanuit zijn hoogen wachtpost ziet hij te ver om zich door slagwoorden of parade-enthousiasme te laten overrompelen, hoe volksgezind en oer-Duitsch zijn houding ook is. Maar juist van wege zijn eigenzinnige vrijmoedigheid, zijn hoog standpunt, zijn trefzekere gevoeligheid is Millers boek, voor Katholieken vooral, een kostbaar bezit.

In Memoriam Stefan George

door DR. GUSTAV SCHÖNLE.

Stefan George is heengegaan. Aan de groeve klagen de volgelingen om het verlies van hun Meester, die hun leven door zijn voorbeeld vormde en met zachte of harde hand leidde, — de vereerders der schoonheid en de minnaars der poëzie treuren om het afsterven van den droomer van schoone werelden en van den schepper van gedichten met betooverende klank, — zij, die naar een hoogeren vorm van het leven streven, klagen om den dood van den dichter, die in zijn streng en tuchtvol leven waardigheid en adellijken trots zonder weerga belichaamde en die de gestalte van den dichter opnieuw schiep door haar inhoud te vernieuwen en het dichter-zijn tot leiderschap op te voeren, — de Duitschers klagen, dat hun ziener hen verlaten heeft, die zijn geloof in een grootere toekomst in manende en eischende gedichten uitdrukking heeft gegeven.

Hij, die tijdens de jaren van zijn straffende en profetische werken niet door de dragers der macht en de representatieve vertegenwoordigers van het volk gezien werd, hij wordt nu door de tegenwoordige Duitschers, die hun krachten aan den opbouw van de toekomst wijden, als geestelijke vader en wegbereider erkend.

Hij werd eerst algemeen gewaardeerd, nadat zijn werk was afgesloten en toen hij aan het einde van zijn levensbaan stond. Want die tijdgenooten, die geest en vorm van zijn tijd bepaalden, konden hem niet begrijpen en waardeeren. Hij stond fel tegenover hen. Zijn grootheid bestond niet daarin, dat hij den geest van zijn tijdperk uitdrukte en alle mogelijkheden van zijn tijd uitputte, alle aanvangen tot voleinding voerde, zooals Wolfram von Eschenbach en Goethe. Hij leefde afzijdig van zijn tijd, omdat hij uit nieuwe oorsprongen leefde, hij belichaamde met strenge consequentie een nieuwen vorm van mensch-zijn. En de kloof tusschen hem en zijn tijdgenooten was zoo diep, dat hij niet daarnaar streefde haar te overbruggen. Menschen zijn niet meer te vernieuwen, als zij de jongelingsjaren achter zich hebben, hij wendde zich dus vooral tot de jeugd. Hij geloofde slechts in zijn volgelingen en ook dan alleen als zij bleken ontvankelijk te zijn voor zijn nieuwe denkbeelden.

Stefan George stond niet eenzaam, alhoewel hij zijn tijd bestreed, of veeleer, omdat hij niet alleen een nieuwen levensvorm eischte, maar deze ook belichaamde. Hij werd door de uitverkoren generatie der zonen en kleinzonen gezocht; reeds in zijn jongelingsjaren schaarde zich jeugdige dichters om hem. Maar hij heeft ook om zijn metgezellen gestreden, hij heeft ook onvermoeid hen gezocht, die hem verwant waren.

Hij voelde zich in zijn jeugd geroepen een nieuw tijdperk in de kunst in te leiden, ja eigenlijk kunst eerst weer te scheppen. In dezen zin: de kunst moet vrij zijn van alle strekking en moet er niet toe dienen, om de waarheid van een wereldbeschouwing te steunen. Het gedicht werd beschouwd als de hoogste uitdrukking van een gebeuren. Het moet stemmingen uitbeelden en moet er niet toe dienen, om te amuseeren, het moet een indruk nalaten. Alles eischen, die in het laatste tiental jaren voor 1900 in Duitschland iets nieuws waren. Het afbeelden der werkelijkheid met al haar leelijkheden, ja het leelijker-maken der werkelijkheid met sociale strekkingen was toen het streven van hen, die op hun tijdgenooten door dat wat zij kunstwerken noemden, inwerkten. In het buitenland was een nieuw verlangen naar schoonheid en het streven ontwaakt, stemmingen door een bewuste keuze van woorden en klanken op te wekken. In Frankrijk hadden Baudelaire en Mallarmé nieuwe wegen bewandeld, in Nederland had zich in de beweging der Tachtigers de poëzie hernieuwd, in Duitschland geloofde George in de wedergeboorte der kunst.

Met priesterlijke strengheid wijdde zich de jonge dichter, van een hoog begrip zijner taak vervuld, aan zijn kunst. Hij stelde zijn eerste boeken (zij waren alleen toegankelijk voor zijn vrienden) niet bloot aan de kritiek van zijn

tijdgenooten, die hem immers toch niet begrepen. Hij was zoo zeker van zijn weg, dien hij moest bewandelen, dat hij noch bijval noch afkeuring wilde hooren (niet uit een valschen hoogmoed, van bevriende en welwillende zijde wenschte hij zelfs kritiek.)

* * *

In zijn eerste gedichten toont hij zich open en bereid, de wereld in zich op te nemen, maar zijn pogingen leidden tot teleurstelling. Hij vluchtte in het rijk zijner droomen. Hij drukte de bewegingen, de verlangens, de teleurstellingen zijner ziel, zijn betrekkingen tot menschen uit in verhulde vorm. Hij kiest naar tijd of ruimte veraf liggende werelden en vormen, om zich uit te drukken. Hij vermijdt het directe uitspreken van zijn persoonlijke gevoelens, zijn gedichten zijn in het geheel geen Gelegenheitsgedichte, zooals Goethe die heeft geschreven. In een vroegen cyclus heeft hij de droomgestalte van een laat Romeinsch keizer uitgebeeld. De wereld der Oudheid en der Middeleeuwen, voor zoover ze heden nog levend zijn, en het Morgenland verstrekken vormen, waarin hij zich uitdrukt. In een nieuwe phase van zijn ontwikkeling is het landschap het middel zijner uitdrukking. De drijfveeren en de inhoud van zijn gedichten in zijn jeugd zijn vooral smart en leed: het zoeken naar metgezellen, die niet alleen medetrillen, maar ook diep medebeleven en een hoogeren trap van het leven willen en kunnen bereiken. In een lateren cyclus beeldt hij de grondkrachten van zijn tijd uit, krachtens zijn gave, het wezenlijke in beelden te kunnen zien.

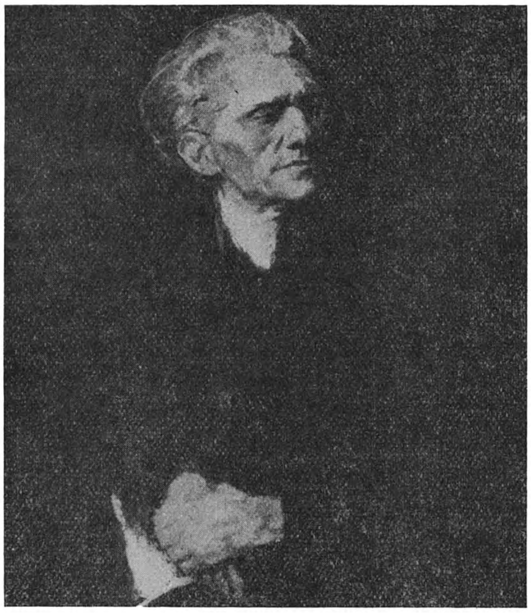

STEFAN GEORGE

Hoe meer George het hoogtepunt van zijn leven nadert, des te meer staat zijn geest open voor de gebeurtenissen en persoonlijkheden van zijn tijd, zonder venwel zijn teruggetrokken houding op te geven. Uit de verte en uit de hoogte slaat hij het gebeuren en de menschen van zijn tijd gade. En hij gruwt van het niets, waar hij tegenover staat. Hij, vervuld van een sterk levensgevoel en van het verlangen naar uitbeelding van een waardig menschzijn, ziet slechts leege spoken en schimmen om zich heen. Zonder meedoogen spreekt hij zijn oordeelen uit, laat hij de stem van zijn geweten hooren. In een ijzingwekkende visie ziet hij een trosjongen van het oude Romeinsche leger in de schaduw van de Porta Negra in Trier ontwaken, deze meest verworpen jongen van het Romeinsche Rijk zou niet de kroon over de generatie van dien tijd willen dragen. George verwijt zijn tijdgenooten, dat hun vitaliteit ontbreekt, eerbied voor het bloed, dat grondslag en kracht van al het zijn vormt. De vorsten verdienen niet den hoogen naam, dien zij dragen, zij zijn hun positie niet waardig. Zijn tijdgenooten kunnen groote menschen niet

begrijpen, omdat zij het gevoel voor grootheid verloren hebben. Zij moeten Goethe kleineeren, om hem te kunnen vereeren, de stem van Nietzsche heeft zoo lang geroepen, tot ze heesch werd.

Waar zijn de krachten, waaruit zich een grooter, schooner, waardiger toekomst zal ontwikkelen? Na een tijd van vurige verlangens ontmoet hij, nadat hij het midden van zijn leven had overschreden, een jongeling van Grieksch-klassieke schoonheid, waarin zich al zijn wenschen belichamen. Maximin (hij is geen droomgestalte, hij heeft werkelijk geleefd) heeft weer de juiste verhouding tot al het zijnde. George wekt in hem de mogelijkheden, die in hem besloten liggen; door de aanraking met zijn geest ontplooit zich in hem het allerhoogste. Maximin geeft hem het geloof in de toekomst, George waant in hem den god van het komende tijdperk te zien en zich zelf beschouwt hij als zijn verkondiger. God is voor George de grondkracht, die in een tijdperk indringt en geest en vorm daarvan bepaalt. Maximin stierf op jeugdigen leeftijd, voordat de volheid der jeugd uit hem geweken was.

Maximin beheerscht van nu af aan leven en werk van den dichter, die zich nu tot den stichter van een nieuw Rijk ontwikkelt. Al zijn streven is daarop gericht, een van een nieuwen geest, z ij n geest, vervulde nakomelingschap op te voeden. Hij streeft ernaar, het nieuwe leven, dat in hem ontwaakt is, over te dragen op zijn volgelingen. Dezen groeien eenzaam op onder het volk, de oude adel is niet meer geschikt, de drager van een nieuwe toekomst te worden. Ware en echte levensgloed kenmerkt den nieuwen adel. De kracht der opvoedende liefde vormt zijn volgelingen volgens zijn wil.

Zijn geloof in zijn veranderenden invloed op de jeugd, zijn inzicht in het wezen van het Duitsche volk en in de levenswetten van de geschiedenis, roepen in hem de gave van een ziener op. De dichter is in de nieuwe phase van zijn leven (vanaf „Der Siebente Ring") van visies vervuld. Al voor den oorlog heeft hij voorspeld, dat een groot gevaar dreigt. Den oorlog zelf beschouwt hij als een ondergaan van zieke werelden. Harde woorden zegt hij over de ontaarding van zijn tijdgenooten. Maar hij voorspelt ook, dat in Duitschland het leven zich zal hernieuwen. De generatie na den oorlog heeft hij aangeklaagd, omdat zij zich met schande heeft beladen, omdat zij laf, verslapt is — maar hij voorspelde ook eischend, dat een honger naar eer in het Duitsche volk zal ontwaken. In den tijd van de troebelen ziet hij zijn taak daarin, er voor te zorgen, dat niet het merg verrot, hij kan zijn tijdgenooten de troost geven, dat de Redder zal verschijnen, die de orde weer zal herstellen en een Nieuw Rijk zal opbouwen. Naast politieke eischen staat bij hem de voorspelling, dat een Rijk der poëzie zal aanbreken, nadat vroeger de muziek en de wijsbegeerte het wezen van een tijdperk hebben uitgedrukt.

* * *

In het leven van George doet zich het zeldzame geval voor, dat zijn leven niet alleen een einde had, maar ook — in zijn zin — voleindigd was. In de laatste jaren van zijn leven was hij zich zelf historisch geworden, evenzoo als de oude Goethe. Hij had niets meer aan zijn tijdgenooten mede te deelen, zijn werk was afgesloten. Wat hij te zeggen had, had hij in den vereeuwigden vorm zijner gedichten uitgedrukt.

Hij heeft getracht, de Romantiek als levens- en kunstvorm te beëindigen. Romantiek: in die geesteshouding belichaamd, waarin verlangen naar iets, wat niet bereikt is of niet bereikbaar is, het leven beheerscht — als die geesteshouding beschouwd, die niet naar een vasten vorm van het leven, maar naar een voortdurende verandering, die steeds naar worden en ontwikkeling streeft. George vervulde zich in zijn leven zelf, op elken trap was hij gansch wat hij kon zijn, en elk oogenblik werd beschouwd als de vervulling aller mogelijkheden, die het kon geven. Steeds voltooid te zijn, dat was zijn streven. De natuur gaf hem ook de mogelijkheden, al zijn krachten ten volle te ontplooien. Een sterke wil beheerschte zijn geheele zijn. Een klare, bezonnen superioriteit maakte hem tot den geboren leider. Maar de duistere onderaardsche krachten doodt hij niet, hij voegt ze in den vorm van zijn leven, hij beheerscht ze door de waardigheid van zijn persoonlijkheid.

Zijn geestelijke grootheid en houding heeft geheel en al uitdrukking gevonden in zijn lichamelijke verschijning. Antieke evenwichtigheid beheerschte zijn uiterlijk. De blik van een adelaar rustte op zijn omgeving. Zijn gang was van priesterlijke waardigheid. Hij is te vroeg oud geworden. Met zestig jaren leek hij reeds een tachtiger. Het lot van zijn volk heeft hij diep mede beleefd.

In bescheiden zelfbewustzijn had George in het begin van zijn levensbaan uitgedrukt, dat hij gelooft een nieuw tijdperk der kunst in te leiden. Maar zijn invloed groeide ver over deze grenzen. Doordat hij zelf een nieuwen levensvorm schiep, uit nieuwe krachten leefde, heeft hij door zijn gebiedende en leidende persoonlijkheid veranderend op de jonge generatie gewerkt en bij zijn volgelingen, die de wetenschappen beoefenen een nieuwe wijze van denken in het leven geroepen. De door George veroorzaakte vereering van den grooten mensch wekte zijn volgelingen op, de levendige gestalte uit te beelden; het materiaal van feiten werd alleen nog middel tot het doel, om het wezen van een groote persoonlijkheid der letterkunde en der geschiedenis te begrijpen. Onder zijn invloed werden gestalten van dichters en politieke daadmenschen uitgebeeld: Nietzsche, Goethe, Shakespeare, Caesar, Keizer Frederik II, Napoleon. Doode vakwetenschap ontving door George nieuw leven, letterkundige en geschiedkundige wetenschap werden het middel, waardoor leidende persoonlijkheden uit het verleden de menschen van heden vormend beïnvloedden.

George stond in vruchtbare verbinding met het buitenland, ook met Holland. De Hollandsche taal noemde hij de roemrijkste zuster der Duitsche taal en hij heeft den wensch geuit, dat elk ontwikkelt Duitscher haar tenminste leerde begrijpen. Met Albert Verwey was hij tot het begin van den oorlog door banden van vriendschap verbonden. Deze betrekkingen werden echter door de houding van Verwey tijdens den oorlog verbroken.

George is opgegroeid in de Roomsche Kerk. In zijn vroege jeugd was hij diep geloovig. Maar geen van zijn gepubliceerde eerste gedichten is uitdrukking van christelijken geest. Zijn door sterk zelfgevoel gedragen persoonlijkheid wil zich niet aan een vreemde wet onderwerpen, wil zich niet laten leiden, wil zelf zijn eigen vorm bepalen. Hij wil zich plaatsen buiten elke gemeenschap, die door hetzelfde geloof gebonden is. Later wil hij zelf een nieuwe gemeenschap vormen, wier inhoud en vorm hij alleen bepaalt. Maar hij stond nooit vijandig tegenover de Kerk. Hij was overtuigd, dat het Rijk van Christus nog lang zal duren. Over een einde heeft hij zich niet uitgesproken. Hij wenschte, dat de beste krachten der Kerk in zijn Rijk verder zullen werken. De strenge hiërarchische ordening van de Kerk beschouwde hij als een wezenlijke uitdrukking der levenswetten. Tot het Protestantisme heeft hij geen verhouding. De naam van Luther komt in zijn heele werk niet voor. De Hervorming betreurde hij, omdat zij de opbloeiende hernieuwing der kunsten en wetenschappen uit den antieken geest doodde.

* * *

De Katholiek, die George vereert, geraakt in groote conflikten. In zijn hart zou hij hem geheel willen volgen, maar zijn geloof laat dit niet toe. George's streng oordeel over zijn tijdgenooten kan en moet ook hij deelen. Maar George's overtuiging, dat Maximin de belichaming van God is, kan hij niet aannemen. Volgens de christelijke wereldbeschouwing heeft God alleen eenmaal vleesch en bloed aangenomen, om zich voor de menschheid te offeren, om de waarheid te verkondigen en zijn Rijk te stichten, dat tot aan het einde der wereld duurt. Volgens de wereldbeschouwing van George belichaamt zich God in elk tijdperk opnieuw, hij neemt menschelijke gestalte aan, om het volgende tijdvak nieuw leven, z ij n leven in te blazen, om de wereld te vernieuwen. In Maximin heeft George den god van het komende rijk aanschouwd, hij acht het als zijn verplichtende taak, Maximin als god te verkondigen. Wij kunnen en mogen George zoover niet volgen, wij kunnen in Maximin een natuurlijke openbaring van Gods schoonheid zien, meer echter niet.

Het nieuwe Rijk van George is een hernieuwing uit den antieken geest. Al het doen van den mensch is niet gericht op God, niet een wet van boven regelt en bepaalt het handelen, — het centrum van het leven ligt in den mensch zelf. Inhoud en rijkdom van het leven zijn dus afhankelijk van den gloed en de vitaliteit van den enkeling. Al zijn denken en doen, zijn verhouding tot den medemensch moeten uitdrukking geven aan de menschelijke waardigheid. Alles wat afbreuk doet aan den menschelijken adel mag in het leven geen plaats innemen. George eischt steeds zoo te handelen, dat berouw niet noodig is. Volgens hem is dit in strijd met de menschelijke waardigheid, berouw veronderstelt ootmoed en menschelijke onvolmaaktheid. Strenge hardheid is het gevolg van deze eischen. Als een volgeling inziet, dat hij tegen de wet van zijn leven heeft gehandeld, eischt George, dat hij vrijwillig uit het leven gaat. Alleen deze uiterste consequentie kan zijn daad zoenen en hem een eervolle nagedachtenis verzekeren.

* * *

Met Stefan George is een dichter van den rang van Dante (aan wien hij zich verwant voelde), Shakespeare en Goethe heengegaan. Een mogelijkheid, dat een groot dichter uit de geest van het Christendom schiep en zich in den dienst van het Rijk van Christus stelde, heeft zich niet verwezenlijkt. Het heeft geen zin, dit te betreuren. De geschiedenis voltrekt zich niet volgens onze denkbeelden en wenschen. Vruchtbare krachten, die zich buiten de Kerk ontplooien, werken op de Kerk terug: en de bezielende en de vormende invloed van George op de Katholieke jeugd is onloochenbaar.

BEEKE (K. ter) e. a. NAAR BETHLEHEMS STAL. (158) J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Een bundel korte Kerstverhalen, geheel geschreven in Protestantschen geest, en daarom minder geschikt voor Katholieke lezers. Een der medewerkers heeft bovendien gemeend zoo ter zijde even te moeten spreken over de „nevelen van het bijgeloof", waar hij het heeft over het geloof van een eenvoudig, Katholiek vrouwtje.

SAYERS (Dorothy L.) GIF. (331) *f* 1.— Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob v. Campen, Amsterdam.

Het schijnt gevaarlijk te zijn, zelfs wanneer men een veel gelezen auteur is van detective-verhalen, om te veel van vergif af te weten. Het jonge meisje in dit verhaal wordt tenminste op grond van haar kennis van vergiftigen bijna tot den strop veroordeeld. Tot haar geluk wekt zij de belangstelling van een zonderlingen Engelschen edelman, niet onbedreven in het speurderswerk en het gelukt hem haar bijtijds vrij te krijgen. Gezellig boekje voor groote menschen.

GOODCHILD (George) DE WOLF DER WOUDEN. (312) *f* 1.— Vertaald door Mevrouw Landré-Tollenaar. Jacob v. Campen, Amsterdam.

Een boeiende vertelling over een glimlachende schurk, die een eerlijk man zijn meisje afhandig tracht te maken door het onderscheppen van hun wederzijdsche brieven en dergelijke schurkenstreken meer. Een aangename tijdpasseering voor lange winteravonden.

Onder 4 oogen met A. den Doolaard

door AD. SASSEN.

In zooverre de zwerfdrift deel uitmaakt van het wezen der romantiek, is A. den Doolaard een der meest romantische figuren in onze huidige letterkunde.

Hij heeft volgehouden wat anderen een tijdje deden; hij heeft het rustige vaderlandsche stof van zijn voeten geschud om zich te begeven in het tumult der kleinere en grootere reisavonturen.

Hij is arbeider geweest in Fransche wijngaarden, transportarbeider, gids, reisjournalist, enz. Deze beroepen heeft hij uitgeoefend in verschillende deelen van Europa: in Frankrijk, Zwitserland, Duitschland, Jougo-Slavië, Macedonië.

Den laatsten tijd trekt hij vooral naar Oost-Europa, omdat de Slavische wereld hem bijzonder boeit.

* * *

Ik noemde hem „romantisch", met de restrictie, „inzooverre...."

Want eensdeels is de zwerflust slechts één zijde van het gecompliceerde wezen der gesteldheid welke men in de nieuwere tijden, de romantische pleegt te noemen, anderzijds is er een bepaalde kant aan den Doolaards wezen, die beslist a-romantisch genoemd kan worden: zijn sociale bekommernis.

Dit in het kort en het algemeen, want ik wil niet vooruitloopen op ons vraaggesprek, bij welke gelegenheid den Doolaard, zich duidelijk over deze zijde van zijn schrijverschap uitsprak.

Ik ontmoette hem op een helderen vriesdag.

De vorst was plotseling en stevig ingevallen.

De halve Hollandsche wereld was op de schaats. Ik vermoedde reeds het ergste in verband met den Doolaards sportieve voorkeuren, maar precies op tijd kwam hij het café van ons rendezvous binnenstappen.

Ik merkte op dat zijn bovenlichaam eenigszins naar voren helt; de manier van loopen die eigen is aan lieden die door arbeid of sport getraind zijn. Hij is herculisch van bouw, jongensachtig in zijn wijze van bewegen, terwijl zijn stem iets vlugs en verglijdends heeft. Er is niets zuidelijks aan dezen man. Onder de begroeting legt hij een paar Friesche doorloopers op een stoel, en verklaart als introductie „doodziek van de literatuur te zijn".

Bij nadere informatie bleek de ongesteldheid te zijn ontstaan tengevolge van die vermoeidheid welke „letterziekte" wordt genoemd.

Ik vraag waar hij aan bezig is.

Den Doolaard werkt aan zijn roman „Oriënt-Express".

Deze roman, waarvan reeds 'n enkel fragment werd gepubliceerd, wordt het begin van ons gesprek door mijn vraag naar de samenstelling en inhoud van dit boek.

„Het is een Macedonische boerenroman; hij speelt onder boeren en komitadji's, de Macedonische terroristen. De roman vertelt van de reizigers in den Oriënt-express, de politici, handelaars, de mannen en vrouwen, die de coupée's van een internationalen trein bevolken.

Daarnaast verhaalt het boek van de wereld die langs de spoorlijnen woont.

Dit zijn de twee werelden, de eene statisch, de andere dynamisch waarin de menschen van mijn boek zich bewegen.

Het raakpunt van deze, schijnbaar volkomen aan elkander vreemde samenlevingen zijn de terroristen, die immers uit de boeren zijn voortgekomen.

Ik heb tot motto van mijn boek genomen: „Wie het zwaard zal nemen, zal door het zwaard vergaan."

A. DEN DOOLAARD

Er vallen „bosjes" dooden, één boer blijft leven, omdat hij naar zijn grond teruggaat.

De strijd van de jeugd in mijn boek is symbolisch voor de jeugd van heel Europa: de strijd tusschen fascisme en communisme. . . . .

Het begin van „Orient-Express" valt samen met den opstand der boeren tegen de Turken in 1903.

Als boek van een opstand kun je het als 'n tegenhanger van „La condition humaine" van Malraux zien.

Het is bekend dat den Doolaard studie gemaakt heeft van de politieke bewegingen in den Balkan.

Van zijn hand verscheen een fransch essay over de Komitadji's, dat eenigen tijd geleden te Parijs werd uitgegeven. Ik ga hem nu een vraag stellen over zijn opvatting van het schrijverschap.

„In het begin beschouwde ik het schrijven als 'n afleiding, nu zie ik het als een roeping . . . . . . maar, als je me vraagt, ga je gráág iedere dag achter je schrijftafel zitten . . . . neen, ik moet er met de zweep naar toe gedreven worden, en toch kàn ik het niet opgeven.

Overigens is het wordingsproces van een boek niet zoo eenvoudig. Ik ben nu twee jaren aan „Oriënt-Express" bezig èn niet bezig. Het moet tot rijpheid komen."

— Houdt het schrijverschap maatschappelijke plichten in? —

„Ja zeker, is het snelle antwoord. Daarvan ben ik nu overtuigd, en daarom vind ik nù „De Druivenplukkers" romantisch.

De gang van de Nederlandsche literatuur gaat volkomen in de richting van een maatschappelijk te verantwoorden literatuur.

De tijd van het zuivere aesthetendom, dat ook ik in mijn eersten tijd heb aangehangen, is voorbij: „Harten en Brood" van Albert Kuyle en „De Tuin van Eros" van Jan Engelman zijn karakteristiek in hun onderscheiden maatschappelijk-waardeerbaar gehalte. Deze twee uitingen zijn, voor mij, onvereenigbaar. Zij vertegenwoordigen een oude en een nieuwe wereld-orde.

Ik doe geen uitspraak over hun divers gehalte, maar als ik kiezen moet, neem ik „Harten en Brood".

Marsman bijvoorbeeld hoort mentaal ook nog bij A. Roland Holst. Hij is in dat aestheticisme blijven steken."

Den Doolaard komt los over de literaire kritiek, welke, volgens hem op een volkomen onverantwoorde manier gevoerd wordt. Hij noemt den invloed der critici Greshoff en Engelman[1]) funest en besluit met een oordeel over „het benepen, door jalouzie vergiftigde literaire leven in Nederland", dat uit den mond van Conrad Busken Huet weerklonken zou kunnen hebben.

— Welke menschelijke conflicten boeien U het meest?

„Het gewetensconflict. „De Herberg met het Hoefijzer" is een gewetensconflict. Ik weet dat er zekere zedelijke normen zijn welke je alleen kunt overschrijden op straffe van ondergang en steriliteit. Maar juist omdat het menschelijk conflict het boeiendst is, trekt mij de Slavische wereld het hevigst aan. Want al vind je daar dezelfde gewetensvragen en zedelijke moeilijkheden als in het Westen, ze zijn alleen véél intenser.

In één persoon gaat de merkwaardige tegenstelling samen van woest lichamelijk uitleven met een vurig strijden voor zedelijke idealen.

Ik zelf ben van origine streng protestant gereformeerd, maar ben er van afgeraakt omdat ik de praedestinatie nimmer heb kunnen aanvaarden. Het voert tot godsdienstwaanzin bij gevoelige naturen. En bovendien, ik ben geen individualist. Dat is ook een reden waarom ik me tot Oost-Europa voel aangetrokken. De Slaven zijn geen individualisten, maar gemeenschapsmenschen."

— Hoe oordeelt U in dit ideologisch verband over je vroegere boek „De Witte Stilte".

---

[1]) [De geïnterviewde permitteere ons een korte interpellatie. Menig ingewijde zal zich verbazen over de combinatie Greshoff-Engelman. Als er iemand is, die niet meedoet aan „het benepen, door jalouzie vergiftigde literaire leven in Nederland", dan is het de zoo vaak voor „aestheet" gescholden, sereene en partijlooze Engelman. Red. B.]

Den Doolaard wuift afwerend met de hand. „De Witte Stilte" is voor hem een overwonnen standpunt.

„Dat is Alpenliteratuur, en daardoor de literatuur van een wereld die volkomen steriel is en met de werkelijke wereld niets te maken heeft.

Op 'n gletscher groeit geen boerekool en wonen geen menschen. Ik heb ingezien dat het de verkeerde manier was om de menschen te benaderen.

De bergwereld symboliseert iets eeuwigs, maar zij is toch niet bovenaardsch, maar òn-aardsch.

Ik ben er van afgestapt, je loopt er mee dood."

— Welken zin heeft voor U het reizen?

„Reizen is niet alleen de ontdekking van de wereld, het is ook de ontdekking van den mensch. Zoo werd voor mij het werk tusschen de druivenplukkers de ontdekking van den arbeid door zelf mee te doen."

Dan verklaart den Doolaard zijn liefde voor de natuur.

„De natuur is symbolisch, en mijn groote grief tegen vele Nederlandsche literatoren is, dat zij volkomen van de natuur vervreemd zijn, de heele „Forum"-groep b.v. leeft op asfalt."

— Schrijft U nog verzen?

Den Doolaard lacht even; hij antwoordt: „Neen, ik denk niet meer in verzen, ik denk in proza, maar als me vroeger iets te binnen schoot was het in een bepaald rythme."

— Welke schrijvers hebben invloed gehad op uw vorming?

„Vooral de Engelsche. . . . . Conrad b. v., de Amerikaansche; John Dos Passos, verder de Balzac. Maar Panaït Istrati is mijn meest geliefde auteur.

Tenslotte: de klassieken van de romankunst, die bij de jongere auteurs te weinig bekend zijn.

Het epische heb ik leeren kennen uit verzamelingen sagen en legenden, vooral de Iersche en de Noorsche Viking-verhalen."

— Waarom bent U toegetreden tot de redactie van „De Nieuwe Gemeenschap"?

„Omdat ik mij verwant voel aan den ideëelen zin van dat blad, ik wil vechten voor een nieuwe wereldorde."

* * *

Ik hoor dat de eerstvolgende reis naar Polen gaat.

En het leek mij, dat den Doolaard, dien dag, den afstand Amsterdam-Warschau het liefst per schaats had afgelegd, want hij verzekerde mij tot afscheid, plechtig en nadrukkelijk, dat hij „drie kwart van de hedendaagsche literatuur" kado gaf voor één paar schaatsen.

FRANSCH

BRAIBANT (Charles) LE ROI DORT. 18 frs. Denoël et Steele Paris, 1933.

Deze roman schijnt de eersteling te zijn van een jong schrijver, litterair een zeer verdienstelijk eersteling. Wist men dit niet, dan zou men meenen met een in het vak vergrijsd romancier te doen hebben. De auteur zet de fictie op, alsof een oude heer van het eind der vorige eeuw in een soort mémoires de geschiedenis van zijn vriend en tevens van zijn dorp verhaalt. En deze fictie is wonderwel doorgevoerd. De omslachtige verteltrant, de folkloristische inslag, de bezadigde levenswijsheid van een letterlievend heerboer styleeren het boek tot een werk uit dien tijd en die omgeving, tot het verhaal van een zestigjarige. Alles is zestigjarig en negentiende-eeuwsch aan dit boek, stijl en breedvoerigheid, de nuchtere levensvizie, het getemperde Voltairianisme, de eigenaardige landelijkheid, alles, tot zelfs de ongegeneerde grofheid, die een onmiddellijke neerslag schijnt van het naturalisme. De schrijver heeft een onverhulden voorkeur voor scatologische termen en vermeit zich tevens graag in lijfelijk zwoele tafreelen. De geest komt te kort in dit boek en het vleesch heeft er te veel aandeel. Het is een vrucht van vaak al te plat naturalisme: ik kan me niet voorstellen dat lezers van smaak, menschen van een zekere geestesontwikkeling dit grove, Rabelaisiaansche product ten einde toe zullen genieten. Het boek blijve voorbehouden voor ervaren, ontwikkelde lezers.

ACREMENT (Germaine) LES AILLES D'ARGENT. (241) frs. 12. Plon, Paris.

Germaine Acrement schijnt de opdracht gekregen te hebben van de directie der vereeniging tot behoud van molens in het noorden van Frankrijk om door een reclame-campagne het groote publiek voor dit doel te winnen. Zij doet dit in den vorm van een zeer onschuldig romannetje, dat vlot en prettig leest, maar niet kan bogen op een groote letterkundige waarde. Om de tegenstelling van het moderne leven met zijn weinige waardeering voor het schoon uit lang vervlogen eeuwen met den vroegeren tijd, waarin met zooveel liefde de bij uitstek schitterend gelegen plaatsen werden uitgezocht om een molen of een ander gebouw neer te zetten, goed te doen uitkomen, laat zij den grootvader als vertegenwoordiger van den ouden tijd en zijn kleindochter van het moderne heden fungeeren.

De een laat zij zijn persoonlijke liefhebberij botvieren door het herstellen van oude molens, die ten doode opgeschreven staan, maar door hun wieken weer hun oude dienst kunnen verrichten, de andere door het genot de geheele wereld te kunnen vergeten, zoolang de schroef van haar machine het luchtruim door-

klieft. Om dit thema weeft zij een dubbele liefdesgeschiedenis, die tot een gelukkig einde komt. Voor iedereen.

GASQUET (Marie) PUDEUR D'AMOUR. Roman. 12 frs. Flammarion. Paris. 1933.

De boeken van Marie Gasquet zullen niet de wereld veroveren of na eeuwen nog gelezen worden. Het is goede ontspanningslectuur: zij schrijft en componeert haar werken met zorg en heeft een levendige, frissche wijze van voorstellen, zoodat zij altijd verrassend blijft. Haar problemen en haar menschenschildering gaan niet diep, maar zij beschrijft haar wereld met zooveel liefde en ook met zooveel „bon sens", met zooveel welwillenden humor ook, dat zij toch weet te boeien.

In „Pudeur d'Amour" stelt zij ons een medicus voor oogen, die in zijn opofferende goedheid, in zijn eenvoud en timiditeit zich zijn geluk haast niet ontglippen. In een liefde, die zij elkaar niet durven bekennen, leven twee jonge menschen hier naast elkaar, tot de Voorzienigheid hen ten slotte toch bij elkaar brengt. Een blij-eindende roman, waarin deugd en Godsvertrouwen, opoffering en onbaatzuchtige liefde eindelijk beloond worden. Lezers, die hooge eischen aan hun lectuur stellen, zullen hier niet bevredigd worden; het leven wordt hier te geflatteerd voorgesteld. Wie stichtende en tevens leesbare romans zoekt, vindt er zijn gading.

COUDERC (Roger) JUSTINE. 15 fr. Gallimard. Paris.

De schrijver voelt zich blijkbaar maar half verantwoord met de uitgave van dit onbeduidende boekje. „Des amis indulgents" hebben hem overtuigd, zoo zegt hij in een nawoord, dat dit portret sommigen zou interesseeren. Velen zullen het wel niet zijn. Een sentimenteel liefdegeval wordt hier uitgesponnen, dat weinig belangrijks of bijzonders biedt.

Justine - Roger, liefde - scheiding, liefde - scheiding, vertrek van den minnaar - dood. De liefde wordt hier naar Fransche zede weer voorgesteld als doel, als het geluk in zich. Een hoogst noodlottige opvatting, die alle leven op den duur ondermijnt. Roger Couderc brengt weinig variatie in het oude thema; het is een sensueel, vervelend verhaaltje.

DUITSCH

BRÜES (Otto) DAS MÄDCHEN VON UTRECHT. (238) 3.50 M. en 4.80 M. Grote. Berlin, 1933.

Dit aardige boek draagt den bescheiden naam: Erzählung. En zulke Erzählungen moesten er meer geschreven worden. Het mist al het zwaartillende, probleemzwangere, psychologie-geladene, levenverklarende en quasi-diepzinnige van veel romans. Het wil niets anders zijn dan een spannend, fijnzinnig en geestig verhaal en dit is het inderdaad.

De verwikkeling wordt bezorgd door den eigenaardigen gril van dien Pruisischen koning in het begin der achttiende eeuw, die tuk was op lange grenadiers en alle lange jonge mannen aan de periferie van zijn rijk liet oplichten om ze naar de hoofdstad over te plaatsen. Het Mädchen von Utrecht speelt hier natuurlijk ook een rol. Dit alles is levendig, aanschouwelijk, overtuigend verteld, met fijnen humor, met kennis van zaken en toestanden ook. De schrijver houdt zich zelf wijselijk buiten zijn verhaal en bespaard ons zijn persoonlijke opvattingen en gezichtspunten. Maar hij laat zijn creaturen handelen en zoo het verhaal zich afspinnen op natuurlijke en onverwachte wijze. Het is epische kunst van de goede soort: structuur en opbouw van het verhaal zijn voorbeeldig. De eigenaardige liefhebberij van den schrijver om elk hoofdstuk met de volgende letter van het alfabet te beginnen, zoodat het boekje zooveel hoofdstukken telt als er letters in het alfabet zijn, hindert volstrekt niet. Een Erzählung die niemand zal teleurstellen.

HEINZE-HOBERICHTER (Mara) INA BERGHÖFT. C. Bertelsmann-Gütersloh. 1933.

Kort samengevat komt de inhoud van den roman ongeveer hierop neer: Ina Berghöft, een kind van een egoïstischen, geestelijk-dooden vader en van een door dien man verarmde kunstzinnige moeder, breekt los in een gepassioneerde scène uit de geestelijke gevangenis, die ook haar leven dreigt te vermoorden. Zij vlucht en door een mooi geluk komt zij thuis bij Dojo Christiansen, een uiterst fijnvoelende kunstenares, die haar in haar eenzaam huis opvoedt, zonder toch haar de vervulling te kunnen geven van haar levenswensch, muziek te kunnen studeeren om als operazangeres eens op te treden. Enkele avonden speelt zij bij hun naaste buren, waar zij Peter Hervelly ontmoet, een dichter, maar ook een onzekere, aan zich zelf en aan alle menschen twijfelende ziel. Toch voelt zij al iets er van, dat aan hem haar levensgeluk gebonden is. Als na den tragischen dood van Dojo, Peter haar weer thuis vindt, vlucht ze voor hem, omdat zij aanvoelt, dat hij haar ziel bedreigt. Door eigen kracht vindt ze dan haar weg in de muziek en vindt dan ook Peter gerijpter en geloovig terug in het kunstwerk, dat hij schiep; de opera: „Das gläserne Tor", waarin Ina, niets vermoedend van den auteur, zegevierend optreedt.

Kritiek? Het is het boek van een vrouw, van een schoonheidsminnende vrouw. In alles blijkt die vrouwelijkheid, dat is de bekoorlijkheid ervan en z'n zwakte. Er zijn geen helder doordachte inzichten, geen scherp geziene feitelijkheden, maar gevoelsdefinities, hartstochtelijke overdrijvingen, grillige eenzijdigheden, zeer onheldere perspectieven. Eén voorbeeld slechts: Er wordt behandeld de levensweg van een vrouw, die zich zelf vindt. Zij stapt daarbij tenslotte gelukkig in 't huwelijksbootje. . . . terwijl in 't heele boek géén enkel gelukkig huwelijk is, terwijl nergens en nooit de echtgenooten elkaar verstaan (vgl. Bldz. 198 en 216).

Er is ook geen strakke lijn in 't boek, het is vol van plotseling opduikende vizioenen, vol van motieven, die ongebruikt blijven liggen, men denke aan de figuur van Dojo, die plotseling verdwijnt, terwijl niemand haar mist of aan de merkwaardige verhouding van vader en moeder Berghöft, die zich zeer vreemd in een happy end oplost.

Maar wat vooral zoo typisch is, heel het leven wordt van de vrouwenzijde gezien, ook als een man spreekt, denkt hij vrouwelijk (vgl. Bldz. 116). Soms krijgt men van die leuke onmogelijke vrouwelijke oplossingen (bldz. 152). Overal voelt men die groote Sehnsucht van de vrouw, dat verlangende hart, wat nooit voldoende gevuld wordt, die subtiele maar nooit stervende honger naar iets — ze weet niet wat — iets wat niemand geven kan — en zeker een man niet: dat laatste van verstaan, dat diepste begrip en vooral dat uiterst teere aanvoelen. Liefde is voor haar puur geestelijk, zonder eigenlijk sexueele behoeften.

Het boek is zoo buitengewoon interessant, maar méér dan dat: men komt onder den indruk van de werkelijke schoonheid, van die vurige liefde voor het mooie en verhevene, dat in elke bladzijde opstraalt. Voor mij alles te samen een kostbaar boek.

ROBAKIDSE (Grigol) DIE GEMORDETE SEELE. Roman. (210) 4.60 M. Eugen Diederichs Verlag, Jena, 1933.

Het klassieke socialisme leert, dat de wereldgeschiedenis beheerscht wordt door de evolutie der productie- en bezitsverhoudingen en dat alle geestelijke waarden slechts een bovenbouw vormen op het fundament der ontwikkeling van de techniek. De zoogenaamde ideologie wordt dan eigenlijk een overbodige weelde en het mysterie des levens een lastige hinderpaal: verstand en berekening zijn allèèn voldoende, om de mechaniesche orde in de voortbrenging te regelen. Robakidse tracht in dezen roman Stalin te zien als de incarnatie van den bolsjewistischen geest, of liever: als de afwezigheid van geest, den moordenaar van 't geheimzinnige, dichterlijke en godsdienstige zieleleven, dat deze verloopen seminarist volkomen heeft uitgeband in zich zelf en nu ook tracht uit te bannen uit het rijk, dat hij te besturen heeft. Alle duivelsche wreedheid van het sovjetregiem is het logisch gevolg van de aan zich zelf overgegeven logica.

De schrijver verwart wat veel de geheimzinnigheid met het mysterie, de levenshartstocht met de liefde. Zijn godsdienst zweemt naar pantheistischen natuurdienst en een lange beschrijving van de voorbereiding der liefdesvereeniging stelt meer het zware, bronstige, dwingende op den voorgrond dan de bevrijdende, ijle, geestelijke liefde. Hoogstens een mijlpaal op weg naar het goede, geen leider in de overgave aan het mysterie des levens. Zijn visie op het Sovjetgeheim zal als poging om dit van binnen, naar het mysterieuze, te begrijpen, fascineeren als de poëzie van het onpoëtische. En zoo is het begrip toch weer van buitenaf gevormd,

want het moeten mysterieuze levenskrachten zijn, die den mensch dit goddeloos experiment hebben ingegeven.

ENGELSCH

BUCK (Pearl S.) THE MOTHER. (244) 7/6. Methuen & Co. Ltd., London.

Hoe volkomen los van conventioneele Westersche opvattingen moet de schrijfster geweest zijn, met welk een begrip — niet beredeneerd maar door jarenlang contact gevoeld —, met welk een liefde moet zij tegenover haar stof gestaan hebben, om dit boek van de Chineesche vrouw en moeder-van-het-platteland te hebben kunnen schrijven. Wat een overtuigend bewijs hebben we hier dat het eenvoudige, maar in zich werkelijk verhevene, tot sublieme kunst gewrocht kan worden. Het onderwerp is wel zeer eenvoudig. De weergave van den simpelen levensgang eener arme Chineesche landbouwersvrouw, van jonge moeder tot oude vrouw. Zij leeft in een kleine vallei, die zij slechts een enkele maal verlaat om het een paar uur verder gelegen, stadje te bezoeken. Maar zelfs dit beteekent voor haar niet veel. „. . . there in the town were strange sights to see and think about if ever she had time to think at all. But the truth was that this woman was such a one as could live wel content with the man and children and think of nothing else at all." Emotioneele gebeurtenissen hebben er weinig plaats. In dit land waar eeuwen lang denken en handelen verstard zijn geweest, is haar leven identiek aan dat der chineesche moeder van twintig eeuwen terug. In dit ontzaglijk uitgestrekte land is haar leven identiek aan dat van millioenen tijdgenooten. De schrijfster vermeldt zelfs haar naam niet; slechts een enkele maal verneemt de lezer dat zij de vrouw is van een zekeren Li. In het verhaal van haar alledaagsche bezigheden, maar vooral van haar diepe, vanzelfsprekende liefde voor haar kinderen, wordt deze Chineesche voor ons dé essentieele moeder. Haar beeld is fascineerend: een individu met eigen leven, maar tevens representant van een eeuwenoude collectiviteit.

In haar zeer eenvoudig, kristalhelder proza benadert de schrijfster zonder eenige opzettelijke moeite het innerlijk der chineesche vrouw en moeder; die psyche wordt niet beredeneerd, zij blijkt, simpel en klaar, uit allerlei kleine, spontane handelingen.

Voor volwassenen een prachtig boek.

(Voor lezers van Pearl Buck's vroeger verschenen romans „The Good Earth" en „Sons", vermelden wij nog dat „The Mother" geen vervolg daarop is.)

WEBSTER (Mary Morison) THE SCHOOLHOUSE. (216) 5/. Constable & Co. Ltd., London.

Het zuivere „tranche de vie" beginsel wordt in de litteratuur niet veel meer toegepast. Het leek goed om het onvolledige en chaotische dat het leven oogenschijnlijk kenmerkt, weer te geven.

Maar artistiek voldeed het niet. En tenslotte bleek het ook de realiteit, mits diep beschouwd, niet volledig te vertegenwoordigen. Want het leven is inderdaad niet chaotisch. Dan bedoelen we nog niet zoozeer de religieuze overtuiging, waardoor dit geconstateerd wordt. Afgezien daarvan stuwt het leven hier en daar op tot een climax. Die climax te geven, de gebeurtenissen die er toe leiden te verhalen, en de sfeer, waarin zij zich ontwikkelen, te suggereeren, alles binnen een kort tijdsbestek, is het streven van een deel der jongere auteurs. Realistisch is het juist; artistiek is het bevredigend.

Tot dit genre behoort Webster's „The Schoolhouse". Het is het verhaal van een schoolmeestersgezin in een dorpje in het noorden van Engeland, en het strekt zich slechts uit over een enkele Julidag van het middaguur tot het invallen der duisternis. Maar in dien korten tijd heeft de lezer intens het leven aangevoeld van vier menschen: de bejaarde schoolmeester, die zijn ambt tientallen jaren heeft waargenomen, maar nu zijn krachten voelt minderen, ontslag vreest, en angstig zijn aftakeling probeert te verbergen voor zijn vrouw, en vooral voor zijn beide dochters; zijn vrouw, die in de routine van het dagelijksch terugkeerend huiswerk een sleurmensch is geworden, maar die toch vaag de dreiging van naderend onheil rond zich voelt; de dochter Agnes, helpster van haar vader in de school, uiterlijk onbewogen, inderdaad het geheele wezen beheerscht door een liefdesaffaire; de dochter Kate, een hartstochtelijk, impulsief meisje, in wie haar moeder haar eigen jeugdpassies, sterker, en nu onbeheerscht, ziet herleven.

Het zijn de elkaar kruisende liefdesverhoudingen der beide meisjes, die naar den onheilsclimax leiden.

Uiterst subtiel, maar alle hoofdpersonen beroerend, loopt er een intrigue door den roman. Tot bijna het laatste oogenblik weet niemand de juiste toedracht, maar allen voelen onbewust de dreiging. In de sfeer dezer dreiging, sterker nog gesuggereerd door de loodzware, gloeiende zomerhitte, welke ieder prikkelbaar maakt, worden de karakters der hoofdpersonen den lezer geopenbaard.

Het is de artistieke verdienste van de schrijfster, dat zij de uiteindelijke debacle als noodzakelijk heeft weten voelbaar te maken. Maar daardoor wordt haar kunst tegelijkertijd als onchristelijk gekenmerkt. Hiervan geve men zich rekenschap bij de lezing.

LEWIS (Sinclair) WORK OF ART. (400) 7/6. Jonathan Cape, London.

Innig zich concentreeren op het innerlijk zijner personages is nooit de sterkste zijde van Lewis' talent geweest; het bepaalt zich tot het vastleggen van talrijke incidenten, welke aantoonen, hoe een bepaald individu op verschillende omstandigheden reageert. Ook een eigenlijke intrigue ontbreekt. Het is duidelijk welk gevaar hier dreigt. Wordt de karakteranalyse te veel verwaarloosd, ontstaat een panorama, zonder eenige diepte. Dit is inderdaad gebeurd met Lewis' nieuwsten roman „Work of Art". Zijn inven-

tief vermogen is op zijn volle sterkte. Een eindelooze reeks gebeurtenissen zijn in den roman vastgelegd, waartoe het onderwerp trouwens aanleiding gaf: de levensgeschiedenis van twee broers, waarvan de een, Myron, zich opwerkt tot hotelmagnaat, de ander, Ora, een artist, tot „best seller", waarbij het de bedoeling is van Lewis, te laten uitkomen dat Myron eigenlijk de grootste artist is. Die gebeurtenissen worden alle geschilderd in levendige, helle kleuren, — maar zonder perspectief. Vermoeid door zooveel gebeurtenissen, wil men die twee menschen wel eens beter leeren kennen; men gaat speuren naar hun innerlijk leven, — om tot de ontdekking te komen dat dit er nauwelijks is. Neen „Work of Art" staat beduidend ten achter bij een werk als „Babbitt", en zelfs bij „Ann Vickers". Wel heeft het dit met de andere gemeen, dat het voorbehouden is voor goed ontwikkelde volwassenen.

STEIN (Lola) DE DANS OM HET LEVEN. (287) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van H. Katzee. Kruseman, Den Haag.

Een der vele verhalen, die tot onderwerp hebben: een jong meisje dat terwille van de eer der familie zich moet opofferen, afstand doen van haar verloofde en een rijken bruut trouwen. De verloofde trekt als partner van een beroemde Russische danseres de wereld door, waarmede hij ten slotte huwt. Er zit wel climax in het boek, de ontmaskering van den man, die de oorzaak van deze moeilijkheden is, is spannend geschreven, het vraagt echter eenig voorbehoud.

CLARKE (Isabel C.) ZEELUCHT. (286) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling door H. Harting. Kruseman, Den Haag.

Het is Isabel Clarke wel toevertrouwd om een reisbeschrijving van het leven aan boord van een groote oceaan-stoomer te geven, waar zij tegelijk een romantische geschiedenis heeft doorgewerkt van een niet-katholiek jong meisje met een katholieken man. Er is een geheimzinnig waas rondom Yvonne Pearson en haar moeder. De laatste legt een ware antipathie tegen al wat katholiek is aan den dag en het jonge meisje voelt haar sympathie voor het katholicisme groeien. Het geheim dat achter dit alles verborgen is, maakt het boek zoo spannend dat men het in één haal zou willen uitlezen. Het is goede ontspanningslectuur voor groote menschen.

OLANDER (Anna) BRIGITTA. (155) Uit het Zweedsch door A. Lukkien. Voorhoeve, Den Haag.

Een zweedsch verhaal, waarin het leven van Brigitta Werner, de hoofdpersoon van het boek, vanaf haar geboorte, kort na den dood van haar vader tot aan haar gelukkig huwelijk, in al zijn wederwaardigheden wordt beschreven. Het boek is zeer christelijk getint en hier en daar sterk sentimenteel. Er spreekt een groote en voortdurende godsgedachte uit deze regels en het kan zonder schade te doen, ook door Katholieken gelezen worden.

Chesterton

door JOS. PANHUYSEN.

I. De dichter.

Er is van Chesterton gezegd, dat hij geen dichter is. Een dergelijke uitspraak is kort en bondig, laat geen ruimte aan de minste twijfel en leent zich uitstekend om te worden herhaald. Het zou me niet verwonderen, als dit reeds gebeurd was, ook door menschen, die van Chesterton's gedichten weinig of niets gelezen hebben. Zoo heeft men van Seneca beweerd, reeds enkele eeuwen door, dat hij geen dichter is en dat zijn tooneelspelen nauwelijks eenige waarde hebben, menschen lazen het, of hoorden het van andere menschen, die het ook weer gelezen of gehoord hadden; Seneca lezen deed welhaast niemand. Maar wie hem lazen — de weinigen — wisten beter; zeker, zij zagen gemaaktheid, overdrevenheid, onwaarschijnlijkheid, maar niet zelden zagen zij plotseling een tijdgeest zich openbaren, een waarheid, die schoonheid tevens was, en nu en dan hoorden zij zelfs dien klank der zuivere poëzie, voor den gevoeligen luisteraar steeds herkenbaar. Er is een zeer groot verschil tusschen den heidenschen dichter en Chesterton; moeilijk, zal men geneigd zijn te denken, zou men twee meer verschillende personen in gezelschap aan kunnen treffen, maar deze toevallige lotsgelijkenis — lot, en misschien toekomstig lot — duidt toch nog wel op een andere gedeeltelijke gelijkenis. Men heeft van de tragedies van Seneca gezegd, dat ze niet bizonder speelbaar waren, maar dat ze wel bizonder zijn geschikt voor recitatie, van verreweg het grootste gedeelte van Chesterton's verzen kan men dit laatste ook zeggen, zij kunnen gemakkelijk een zaal vullen met geluid, zij kunnen een rumoer verwekken. Maar in den aard van dit rumoer ziet men het verschil, de wanhopige, verbitterde, aan alles vertwijfelende pathetiek van Seneca is Chesterton ten eenenmale vreemd; het rumoer, dat hij verwekt, is hilariteit, opgetogenheid of gejubel en somwijlen ook, wat zeldzaam is in dezen tijd van schelders en schimpers, heilige toorn, en luide verontwaardiging. Hij ziet den tijd, waarin wij leven als weinigen, hij openbaart hem ook in zijn gedichten, niet echter als Seneca, aanvaardend en vertwijfelend, maar, vertrouwend op het eeuwige, het tijdelooze, dat in geen tijd sterven kan, bestrijdend en hopend.

Zijn gedichten, in hun vaak geleenden, in hun bijna altijd verbrokkelden vorm, die men inderdaad hopeloos goed scandeeren kan, zijn zooals nu zoovele fragmenten in Seneca, vaak meer grootsch dan groot, niet zelden lijken zij zelfs geestige rijmelarij en niet meer, maar toch, wie hen in hun geheel weet te zien, ontdekt al vrij spoedig een eenheid; geestdrift, satire, uitgelatenheid en ernst blijken met elkander verbonden te zijn. Deze verbondenheid, deze eenheid ontleenen Chesterton's gedichten aan diens levens- en wereldbeschouwing, en wie ook maar even door de

verzamelde verzen van Chesterton bladert, kan reeds bemerken, dat deze levens- en wereldbeschouwing absoluut dichterlijk is.

When all my days are ending
And I have no song to sing,
I think I shall not be too old
To stare at everything;
As I stared once at a nursery door
Or a tall tree and a swing.

Als een wonder — men ziet het reeds uit deze enkele regels — beschouwt Chesterton de wereld, maar hij is zich dit zeer sterk bewust, hij wijst er telkens nadrukkelijk op, hij zoekt er steeds geweldiger epitheta voor, hij kan den nacht niet nacht en den dag niet dag laten, hij moet ze veranderen.

G. K. CHESTERTON

Men grow too old for love, my love,
Men grow too old for lies;
But I shall not grow too old to see
Enormous night arise.
A cloud that is larger than the world
And a monster made of eyes.

In deze nadrukkelijkheid, in het geweld zijner bijvoegelijke naamwoorden, in zijn vervormingslust lijkt hij vaak op een dichter, die veel menschen tegenwoordig ook al vergeten hebben, op Victor Hugo. Het rijzen van den nacht, enorm, een wolk grooter dan de wereld, een monster uit oogen geschapen, doen denken aan sommige tafereelen uit „La Légende des Siècles" of uit dat zonderlinge gedicht „Dieu". Hugo was dikwijls, al te dikwijls, de visionnair à outrance, evenals Chesterton werkte hij met adelaren en gieren, met Jupiter en Prometheus, met legerscharen over de aarde heentrekkend, en de bestuurderen van Engeland en de bestuurderen van de menigvuldige Engelsche religieuze of theosofische secten, die men in Chesterton aantreft, gelijken, koddig genoeg, niet weinig op de koningen en priesters van den lateren Hugo. Hugo echter had soms oogenblikken, dat hij visionnair was zonder het vooraf reeds te willen, zonder het zich zoo door en door bewust te zijn; er zijn verzen bij hem, waarin hij niet van zijn verwonderd zien vertelt, maar waarin hij verwonderd ziet. Bij Chesterton, geloof ik, vindt men zulke verzen nooit. Hij kan ons vertellen, dat hij staart naar een kinderkamerdeur, of naar een hoogen boom, of naar een schommel, en wij weten dan, dat hij zich verwonderde, voelen dat, hoewel niet onmiddellijk, na, maar hij zal er nooit toe overgaan om eenvoudig ons in zijn gedicht dien schommel, dien boom, die kinderkamerdeur te toonen. Het is hierom waarschijnlijk, dat som-

migen hem niet als dichter konden aanvaarden, en inderdaad als men onder dichters alleen de onmiddellijke herscheppers der werkelijkheid verstaan wil, dan is Chesterton geen dichter. Hij kan zijn legerscharen, zijn ridders, zijn witte paarden, zijn hoeden met pluimen, zijn wolkenzware luchten, zijn bloedende zonsondergangen en zijn bruisende zeeën niet missen om te laten zien dat de gewone, alledaagsche werkelijkheid meer van glorie vervuld is, zooals hij zelf ergens zegt, dan men begrijpen kan. En toch wil hij eigenlijk dit alleen laten zien. Hij gelijkt als dichter ook nog op een anderen dichter, en een, dien hij zelf schiep, den dichter namelijk uit „The Man who was Thursday". Evenals deze man, Gregory, die natuurlijk rood haar heeft (blond of zwart, zou immers te gewoon zijn) zoekt Chesterton al te vaak in zijn verzen „midi à quatorze heures". En dat is wel zeer merkwaardig, want de leering, die men uit deze verzen, uit „The Man who was Thursday" zelf, uit het geheele werk van Chesterton kan trekken is juist de voortreffelijkheid, de schoonheid, de wonderlijkheid „midi à midi" te zoeken en te vinden. Hij zelf heeft dat voor zichzelf gedaan; „Orthodoxy" is er een bewijs van en het laatste gedicht uit dezen bundel, dat „The Convert" heet.

After one moment when I bowed my head
And the whole world turned over and came upright,
And I came out where the old road shone white,
I walked the ways and heard what all men said,
Forests of tongues, like autumn leaves unshed,
Being not unlovable but strange and light;
Old riddles and new creeds, not in despite
But softly, as men smile about the dead.

The sages have a hundred maps to give
That trace their crawling cosmos like a tree,
They rattle reason out through many a sieve
That stores the sand and lets the gold go free,
And all these things are less than dust to me
Because my name is Lazarus and I live.

Er moet een verklaring te vinden zijn waarom dit gedicht, absoluut dichterlijk wat de idee betreft, toch als gedicht niet geheel voldoet, waarom de apologeet van het voor de hand liggende, alledaagsche, vanzelfsprekende, dit voor de hand liggende en alledaagsche in zijn poëtische verwoording bijna voortdurend zorgvuldig vermijdt. Er bestaat een caricatuur van Chesterton, waarop men hem heeft afgebeeld in zijn fladderende overjas, zijn breedgeranden hoed op het kolosale hoofd, zijn pince-nez eenigszins wankel op zijn nu niet juist Grieksche neus, hij staat in een gangetje tusschen twee hooge kasten boeken en opengeslagen heeft hij een boek in zijn hand. In een van zijn bekende uitnemende typeeringen vertelt Gardiner over Chesterton's leven in Londen;

niet zelden kon men den dichter daar aantreffen, stilstaande op straat, lachende, hij lachte om een boek dat hij opengeslagen in zijn hand hield en waarin hij las. Als men caricatuur en typeering gelooven mag doorwandelt Chesterton het leven al lezende. Sommige Chestertonianen kan dit een beetje blasphemisch in de ooren klinken, maar een weinig lijkt deze Lazarus op de wijzen en geleerden uit de terzinen van het aangehaalde sonnet. Hij is eigenlijk voor een goed gedeelte een intellectualist, zijn boeken zijn immers wat men lang niet gemakkelijk pleegt te noemen; de verdediger, de bewonderaar van het volk heeft nooit, evenmin in zijn romans, lectuur voor het volk geschreven, intellectueelen alleen kunnen zijn romans, zijn tooneelstukken, zijn essay's, zijn gedichten genieten. Zelfs zijn spotvers zijn satirisch vers is in het geheel genomen niet volksch, een ideëenspel. Hij die het volk begrijpen wil en vaak ook inderdaad begrijpt, wordt door het volk zeer zeker niet begrepen. En op een soortgelijke wijze als tegenover het volk staat Chesterton tegenover natuur en leven, hij begrijpt ze vaak uitmuntend, maar hij ziet ze niet of zelden onmiddellijk; de personen, die hij in zijn romans opvoert vertoonen levenseigenaardigheden, die men bewonderen en waardeeren moet, maar het geheelleven dat zij leiden is het leven der marionetten, zijn natuurbeschrijvingen zijn zonder twijfel verrassend, ook in de fijnheid sommiger details, maar in hun geheel gezien, lijken ze, ondanks hun beweeglijkheid, toch niet weinig op tooneelschermen. Chesterton ontdekt, of zoo men wil, herontdekt leven en natuur aan de idee, en niet de idee aan leven en natuur, hij is de weter, die zijn weten in beelden omtoovert, die hij gedeeltelijk ontleent uit eigen aanschouwing, gedeeltelijk uit de aanschouwing van anderen; de idee is bij hem primair, de beelden zijn secundair, zij helpen slechts artistieke middelen ter bereiking van een synthese, die wel artistiek is bedoeld, maar het eigenlijk niet is. Niet ten onrechte waardeert men in Chesterton zoozeer deze grootsche synthese, maar desondanks vallen al zijn gedichten als kunstwerk bezien in stukken uiteen. Dat komt omdat de ordening erin dezelfde is als de ordening in zijn essay's en zijn letterkundige studiën en dat is voor een gedicht een verkeerde ordening. In het eerste hoofdstuk van zijn Poëtiek stelt Aristoteles vast dat de dichtkunst, evenals de andere kunsten, nabootsing is, in het negende hoofdstuk beschouwt hij dit nader en dan blijkt dat men onder nabootsing hier niet verstaan moet wat al te velen na hem eronder verstaan hebben. De fijnzinnige Duitsche wijsgeer en criticus Theodor Haecker, een katholiek auteur, beweert, dat Aristoteles, sprekende van nabootsing der natuur, niet de natura naturata, maar de natura naturans op het oog heeft, de werkende, wordende, niet de zijnde natuur, niet de natuur als resultaat. Zelfs al zou men niet willen aannemen, dat Aristoteles dit inderdaad bedoeld heeft, dan nog is het inzicht in het kunstwerk, dat door deze nadere verklaring gegeven wordt van een bizondere waarde, het toont mede

aan dat een kunstwerk een eigen leven moet bezitten, als het ware een organisch van leven doorstroomd geheel moet zijn, dat het een uit innerlijke noodwendigheid voortkomende ontwikkeling moet hebben, dat men het niet in stukken uiteen kan leggen zonder onmiddellijk zijn bestaan aan te tasten. Van dit organische, van dit geleidelijk uit eigen kracht groeiende heeft het dichterlijk werk van Chesterton weinig, hij is veel te haastig daartoe, hij neemt een beeld hier, hij neemt een beeld daar, hij schrijdt verder in marschtempo als zijn befaamde legerscharen; een ontwikkeling is er, maar het is niet de ontwikkeling van het gebeelde maar de ontwikkeling van een idee, door het gebeelde heen bereikt. De gemakkelijkheid waarmee hij overneemt, zijn werkelijke buitengewone gave, die hem bij zijn letterkundige studiën zoozeer van nut is, om zich in een andere beschouwingswijze in te denken, verraadt hem. Er staat een gedicht in dezen bundel, of liever een gedichtenreeks, variaties op een gegeven thema. Men kent het lied van den ouden koning Cole.

Old King Cole was a merry old soul,
And a merry old soul was he;
He called for his pipe,
He called for his bowl,
And he called for his fiddlers three.

Dit gegeven laat Chesterton nu achtereenvolgens behandelen door Alfred Lord Tennyson, W. B. Yeats, Robert Browning, Walt Whitman en Swinburne. De eene variatie is beter dan de andere, maar die van Swinburne bijvoorbeeld is uitstekend.

In the time of old sin without sadness
  And golden with wastage of gold
Like the gods that grow old in their gladness
  Was the king that was glad growing old;
And with sound of loud lyres from his palace
  The voice of his oracle spoke,
And the lips that were red from his chalice
  Were splendid with smoke.

When the weed was as flame for a token
  And the wine was as blood for a sign;
And upheld in his hands and unbroken
  The fountains of fire and of wine.
And a song without speech, without singer,
  Stung the soul of a thousand in three
As the flesh of the earth has to sting here,
  The soul of the sea.

Dit is een kunststukje en ik aarzel niet het poëtisch te noemen, zij het niet in den hoogsten zin, het is immers verrassend en waar tevens en zegt meer over Swinburne dan menige critische studie,

het is echter ook daarom weer een ideëenvers. Het is geen wonder dat Chesterton zooals men reeds herhaaldelijk heeft vastgesteld, het meest uitmunt in de satire, want op enkele, hooge uitzonderingen na, is de satire meestal een ideëenvers; de uitsluitende aanbidders van de „poésie pure" zullen zich afkeerig van hem voelen, maar zij die poëzie weten te waardeeren, ook al wordt ze langs een omweg bereikt, die de kunst eigenlijk vreemd is, zullen hem weten te waardeeren, want al is de gedachte, de these te vaak het voornaamste in Chesterton's verzen, zijn visie gebrekkig en ondanks de geweldigheid zijner woorden te vaag, door these en beeld heen breekt de jubel, de triomf, hoop, moed en verontwaardiging: het gevoel. Het zou jammer zijn als hij, als Seneca, vergeten werd.

G. K. Chesterton: Collected Poems, Methuen and Co. Ltd., London.

---

boeken - schouw

EBERHART (Mignon G.) DE WITTE KAKATOE. (284) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van J. L. J. F. Ezerman. Kruseman, Den Haag.

In het scheppen van een huiveringwekkende sfeer in haar boeken, waardoor de lezer zich bijna onbehagelijk gaat voelen, lijkt het werk van deze schrijfster op dat van E. Allan Poe en sommige gedeelten uit dit verhaal zouden, behalve eenige kleine variaties, van hem overgeschreven kunnen zijn. Er is echter veel meer humor in dit boek dan bij Poe in al zijn vertellingen te samen. Rammelende ramen, klappende deuren, knarsende luiken en heel veel storm spelen met de witte kakatoe onder één hoedje om het den lezer zoo gezellig mogelijk te maken, als hij het geheim van dit verhaal wil doorgronden. Sterke zenuwen en een dosis geduld beloven hem met deze roman een aangenamen avond. Volwassenen.

PANHUYS (Anny von) DE ZILVEREN CEINTUUR. (280) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.

Alweer een verborgen schat, waarom heen een vertelling van teleurgestelde liefde en armoede gesponnen is. De bewoners van den Speerhof kunnen maar niet achterhalen, waar hun „lieftallige" overgrootmoeder haar juweelen verborgen heeft, maar elke Katholiek die dit verhaal leest, heeft het al meteen dóór..... „Waar de zwaarste zonde openbaar wordt en toch een eeuwig geheim blijft, daar heb ik onder mijn ceintuur onzen schat verborgen"...... De stumperds schijnen nooit van een biechtstoel gehoord te hebben en het meisje dat zoo pienter is om de schat te vinden, slaat er een encyclopedie op na! Over 't geheel ouderwetsche romantiek in een nieuw pakje, leesbaar voor ouderen.

Litterair leedvermaak

door FRANS VAN OLDENBURG ERMKE.

I

Vermaak te scheppen in het leed van anderen is een ondeugd, waarop men den Nederlandschen litterator reeds in het allereerste begin onzer letterkunde betrappen kan. De dierenroman van den Vos Reinaerde is het epos van het leedvermaak. Later werd men fijngevoeliger en verspilde z'n leedvermaak aan een, — zij het vaak zeer menschelijken, — duivel.

In de zeventiende eeuw schept een gezond en wilskrachtig volk in klucht en blijspel weer volop vermaak in het leed, dat domme menschen zichzelf aandoen, en in het verdriet, dat lichaams- of karaktergebreken den mensch bezorgen kunnen.

En dan is het in de vorige eeuw onze weergalooze „Pieter Stastok" uit Hildebrand's „Camera Obscura", waarom heele generaties daverend gelachen hebben zonder bewust te weten, dat hun vermaak leedvermaak was in de onbeholpenheid van een door natuur en opvoeding geestelijk misvormd jongmensch, dat zich tegen spot en hoon niet verdedigen kon. En waardoor dat leedvermaak nu juist niet een hoogstaand vermaak werd.

Kuyle, die in zijn „Hagel",kroniek officiëele instanties hoonde, wist, dat hij niet met weerlooze jongelingen te doen had. Mien Proost, die hatelijke versjes speldde aan de jaspanden harer leeraars, wist, dat het vermaak aan haar kant was, maar. . . . . . het leed ook.

Z'n zwakkere evenmenschen hoonen is een laag leedvermaak. Z'n sterkeren evenmensch laten voelen, dat hij zwak en klein is, mag in deze wereld van zelfingenomenheid en opgeblazen kaken een niet immer noodeloos tijdverdrijf genoemd worden.

II

We moesten dit praatje over leedvermaak aan ons oordeel over Herluf van Merlet's „Bond van eerlijke menschen"[1]) vooraf laten gaan, omdat het in sommige dezer zeer knappe novellen juist het al te luid grinnikend leedvermaak is, dat ons tegenstaat.

Anton van Duinkerken heeft eens in een artikel in „de Tijd" over Van Elschot's „Kaas" een opmerking gemaakt over het groot getal „dupes", die in moderne romans hoofdpersonen zijn. Als men evenwel in aanmerking neemt, dat in dezen crisistijd het aantal „kinderen van de rekening" zeer toegenomen is, dan moet men een romankunst loven, welke zoozeer spiegel der werkelijkheid en zoo up to date is, dat zij een meer dan bijzondere aandacht aan deze failliete levens schenken wil. Men mag van een volksgemeenschap, wier grootste gevaren onbetaalbare rekeningen, oninbare vorderingen, salarisverlaging, ontslag en faillissement zijn niet verlangen, dat haar fantasie, zooals deze door dichters in proza en poëzie wordt ver-woord, helden schept, die tegen draken vechten. Alle draken zijn reeds verslagen en als men vecht, vecht men tegen zichzelf, zijn evenmensch of tegen de bierkaai.

Ja, er zijn nog Heiligen en er zijn nog duivels. Doch het talent, dat het leed en de vreugde van den Heilige indringend kan vertolken is schaarsch. — Pater Molenaar en Pater Schreurs kunnen het, zooals Guido Gezelle het kon en Stalpaert van der Wiele. — Doch daarom is het niet te verwonderen, dat de roman-helden van thans stakkers zijn, dupes, waarmeê men niet spotten moet, omdat men anderen met zichzelf, met z'n broeders of met z'n ouders spot. En daarom ook is het jammer, dat Herluf van Marlet zich in de verhalen van zijn mooien novellenbundel zoo vaak vroolijk maakt over menschen, die ons medelijden verdienen. Het onderwerp van de meeste dezer verhalen doet aan de Russische grootmeesters der epiek denken, maar een Dostojevsky, een

---

[1]) Herluf van Merlet: De Bond van Eerlijke Menschen. (156) *f* 2.— en *f* 2.90. N. V. van Munster's Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam.

Tolstoi, een Leskow wisten, waar ze de „demonen" en waar de „beleedigden en vernederden" zoeken moesten en lieten zelfs een „belachelijk mensch" nog van paradijzen en den Hemel droomen.

III

In het eerste verhaal, dat aan den bundel z'n naam gaf, „de Bond van eerlijke Menschen", geldt het leedvermaak gelukkig niet alleen dien stumper van een chemicus, Boris Rabenjef, waarvan vele malen verteld wordt, dat hij spatâren, platvoeten en een ongelukkige jeugdliefde had, maar ook een instelling, die gerust wat spot verdragen kan, al zal Herluf van Merlet van dien spot wel nooit de kwade gevolgen behoeven te dragen. De U.S.S.R. is ver en haar agenten in Nederland zijn aan een grapje gewoon.

Van den neger „Mario Bari" uit het volgende verhaal weten noch de schrijver noch wij veel kwaad te vertellen. Een blanke en aantrekkelijke juffrouw bracht hem te val. En onze blanke en verontwaardigde broeders hingen hem op. Such is life in South America . . . . . .

„Rouge ou noir" zal iedereen met genoegen lezen en den gierigen boer, wiens zoon genezen uit Lourdes terug komt, maar die niet te hard van kop en te klein van hart is om z'n belofte aan Maria gestand te doen, z'n straf van harte gunnen.

Doch wat ter wereld geeft Herluf van Merlet het recht om in „Wodka" den spot met een weerloos boertje te drijven, dat niets heeft dan zestig roebel, waarvan hij er zes-en-veertig aan den houder van een klein-dorpsch warenhuis betalen moet? Waarom moet de onspoed van dat manneke zoo genoegelijk en uitvoerig en met zulke teekenende adjectieven worden uitgemeten?

En dan die oppasser van „het Gala-Tenu", die het waagt de eere-uniform van zijn meester aan te trekken en die met niets aan dan z'n gescheurde hemd per ongeluk-expres wordt neergeknald! Heusch, Herluf van Merlet, als we met onzen neus in de modder vallen, zijn we ook belachelijk, maar aan zoo'n lach heeft onze eeuw geen behoefte.

Er is heel veel in deze kleine wereld, dat belachelijk is zonder dat er om gelachen wordt en wat toch belachelijker is, dan een dronken boertje, dat het hondje van twee sletten redt en een oppasser, die denkt, dat hij officier is.

IV

Doch we hebben nog niets gezegd over het talent, waarmeê al deze verhalen geschreven werden, een talent, dat met dat van Coolen, Helman en Kuyle de hoop wakker houdt, dat Nederland in de toekomst nog eens groot kan gaan op een epiek, welke met die der Scandinavische landen wedijveren kan.

Met sublieme uitzonderingen, als Van Schendel en Slauerhoff, schept men nu eenmaal geen blijvende, internationale reputatie.

Herluf van Merlet laat iets g e b e u r e n in zijn verhaal. Het is levend leven, dat hij geeft. Er wordt niet in gepraat, gedacht en thee gedronken. Hij knoopt handig een net van gebeurtenissen en vangt daar onze verbeelding mee. Het is proza, dat tot ons spréékt, in plaats van ons beschaafd mee te deelen, wat a n d e r e n spreken, denken en denken te doen.

„De Bries" van Kuyle waait door deze novellen. Jammer, dat ze niet wat meer van Kuyle's menschelijkheid hebben.

Misschien zullen er lezers zijn, die deze verhalen onwaarschijnlijk vinden, doch dan houdt Van Merlet, als journalist, toch een troef in de hand, die het uitspelen waard is. Het leven is onwaarschijnlijker dan de raarste roman. Het onwaarschijnlijkst verhaal uit het boek is niet meer of minder dan een met smaak en verve uitgewerkt krantenbericht. „De Bond van Eerlijke menschen", het verhaal van het tooneelstuk, dat een striemende hoon was tegen de industrie-sabotteurs en dat in Moskou een razend succes werd, maar waarvan de schrijver niet voor 't voetlicht kon komen, omdat hij zelf, als verdacht van sabottage was neergeschoten, verscheen niet lang na de publicatie van deze ware gebeurtenis in „Roeping". En niemand zal toen Herluf van Merlet

z'n stille hulde onthouden hebben voor den journalistieken speurzin, welke hem deed begrijpen, wat voor keurige copy er in dat berichtje zat en voor de meesterlijke wijze, waarop hij de hem geboden mogelijkheden heeft uitgebaat. —

„De Bond van Eerlijke Menschen" is voor den schrijver een publicatie om trots op te zijn, voor den lezer echter een boekje om voorzichtig mee te wezen. Cynisme is een gevaarlijk kruid. En het verhaal over Merendowski's „varkentjes" zal weinigen stichten, maar zeer velen ontstichten.

---

boeken - schouw

KYBER (Manfred) VERONICA'S DRIEVOUDIG LICHT. Een roman uit deze en de andere wereld. Uit het Duitsch vertaald door Dr. J. A. Schröeder. (250) *f* 2.25 en *f* 2.90. L. J. Veen, Amsterdam.

De vertaler, — wij kunnen alvast verklappen, dat die zijn werk bijzonder goed verstaat: hij kent niet alleen Duitsch maar ook Nederlandsch, — leidt dit boekje in. Hij deelt daarbij mede, dat Manfred Kyber in Maart 1933 overleden is en dat hij in Riga werd geboren. De vertaler wil voorts, dat wij Kyber leeren kennen als een mysticus en een profeet, die aan Frederik van Eeden en Anker Larsen doet denken. Kyber's wereldbeschouwing verzet zich tegen materialisme en hij gelooft in zielsverhuizing.

Al deze dingen nu komen wij ook weer tegen in het sprookjesachtig verhaal: „Veronica's Drievoudig Licht". Groote materialisten, — maar die lezen geen boeken, — zullen wellicht ontvankelijk zijn voor de poging van den auteur, om wat bovennatuurlijks in hun levensbeschouwing te brengen, anderen zullen veeleer het gevoel hebben, op een overigens allergezelligste manier, voor den gek te worden gehouden. Het gaat over menschen, die geesten zien; over gevallen van zielsverhuizing en zoo meer; en dat ademt alles inderdaad den geest van het eerste deel van „De Kleine Johannes", terwijl enkele andere figuren, door hun wijsheid, veel aan de volgende deelen van Van Eeden's werk doen denken. Zoodra het „er op aankomt", moet de auteur natuurlijk zeggen: „Dit alles is zwaar en moeilijk met menschelijke woorden uiteen te zetten. . . . . . "; en dat is ook een der zeer weinige zinnen, waarin de vertaler zijn pen toestond uit te glijden, i.c. op het woordje „zwaar". Wat men voor de rest moge denken over den inhoud, het verhaal is zeer aardig verteld. Sommige gedeelten zouden bijv. erg geschikt zijn, om aan kinderen voor te lezen. Maar zeker niet alle. JEAN JACQUES

STEENHOFF-SMULDERS (Albertine) EEN ABDISSE VAN THORN. (191) *f* 1.90
— JAN VAN ARKEL. (184) *f* 1.90.
— JACOBA VAN BEYEREN. (216) *f* 1.90. Tweede druk. Dekker & van de Vegt en van Leeuwen, Nijmegen.

Het is een piëteitvolle gedachte van de uitgevers geweest om van deze bekende boeken van de onlangs overleden Mevrouw Albertine Steenhoff-Smulders op zulk een aantrekkelijke wijze een tweeden druk te bezorgen. Nu het te kort aan goede lectuur voor de rijpere jeugd en voor iedereen geschikt soms zoo groot is, zal deze nieuwe uitgave ongetwijfeld met vreugde ontvangen worden.

I „Toute l'Edition" geeft eenige cijfers over boeken en tijdschriften in verschillende landen uit het jaar 1932.

In Bulgarije werden in dat jaar 2.488 boekwerken („volumes") gedrukt, terwijl er in 1923 1.997 gedrukt werden. Men telt in dit land ongeveer 600 dagbladen en 400 tijdschriften. Het grootste dagblad van Sofia is het nieuwsblad „Utro" (De Morgen) dat een oplaag heeft van 60.000 exemplaren.

In Denemarken bedraagt het aantal gepubliceerde werken in 1932 3.142, dat der periodieken 2.217. Op het gebied der „Schoone Letteren" verschenen er 664 werken. Hiervan waren 266 vertalingen (29 uit het Fransch, 160 uit het Engelsch en 44 uit het Duitsch).

In Spanje werden in hetzelfde jaar gedrukt 2.448 boekwerken. Er verschenen 754 vertalingen. Daarvan waren 130 vertalingen uit het Fransch, 231 uit het Engelsch en 218 uit het Duitsch. Madrid bezorgt verreweg de meeste uitgaven (56 pct. der geheele productie, tegen 30,5 pct. te Barcelona en 13 pct. in de andere steden).

In Duitschland is het aantal uitgaven gedaald in 1932, zooals trouwens ook in 1931. Boeken die tot de „Schoone Letteren" gerekend worden, verschenen er 3.156. Het sterkst daalde het aantal schoolboeken en werken over medicijnen. Er verschenen 886 vertalingen tegen 1.024 in 1931 en 1.477 in 1928. 112 daarvan waren vertalingen uit het Fransch, 141 uit het Russisch en 295 uit het Engelsch. Het aantal doctorale dissertaties bedroeg (schrik niet voor zulk een lawine van doctoren!) 6.427. De voornaamste centra op het gebied der uitgaven zijn Berlijn en Leipzig; het grootste aantal uitgevers bezit Berlijn, maar de Leipziger uitgevers publiceeren meer boeken. Het meest verkocht boek op het oogenblik is „Mein Kampf" van Hitler. In October 1933 waren er reeds een millioen exemplaren verkocht en voor de volgende maanden verwachtte men nog een verkoop van 500.000.

In de Vereenigde Staten is de boekenproductie sterk achteruitgegaan (10 pct., 1.272 boekwerken minder dan het voorafgaande jaar). Romans echter verschenen er meer dan in '31, namelijk 1.384. Terwijl de Ver. Staten 9.035 boeken uitgaven, kwamen er in Groot-Brittanje 14.834 boekwerken van de pers. Bij dit laatste getal zijn echter de brochures inbegrepen. Het aantal niet-Engelsche dagbladen in de V. S. bedraagt meer dan 160.

II. Een moeilijk te vinden vertaler.

Een uitgever heeft het vertaalrecht verworven van een Engelschen roman „Stir", welks vertaling een grondige kennis van het gevangenisjargon eischt.

De uitgever zit er verlegen mee en vraagt zich af, of hij niet een annonce moet plaatsen van den volgenden inhoud: „Een goed vertaler gevraagd, die minstens eenige maanden in de gevangenis gezeten heeft. Zich uitsluitend aan te melden bij daglicht."

III. Een abonné van het Handelsblad bericht aan zijn courant dat hij onlangs bij een Amsterdamsch boekhandelaar „Mich Hungert" bestelde, een roman van Georg Fink. De boekhandelaar (of een zijner bedienden) zat blijkbaar met de opdracht verlegen en stuurde den besteller een kookboek thuis.

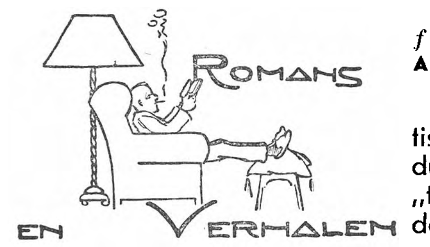

LAST (Jef) PARTIJ REMISE. (304) *f* 2.75 en *f* 3.50. Uitg. Mij. Contact. Amsterdam.

Jef Last, de radicaal-socialistische schrijver, ondervindt voortdurend de moeilijkheid van het „twee heeren dienen". Hij mint de letteren en het Marxisme en er zijn weinig zoo moeilijk te verzoenen grootheden als deze twee. Klassenstrijd, meerwaarde, historisch materialisme! Vond Jef Last maar de fee die deze weerbarstigheden met haar tooverstaf in poëzie kon veranderen! Maar het lukt niet. Marx is wel het ergste bête noire van al wat naar poëzie zweemt.

In „Partij Remise" heeft Last, eenigszins à la Ehrenburg, het verhaal van het groeiende socialisme in Nederland willen schrijven. Het is een mengsel van fictie en historie, maar zulk een mengsel dat er geen poëzie of iets wat daarop lijkt, uit geboren is. Een hybridischer product dan dit is nauwelijks denkbaar. Dit boek moèst mislukken, aangezien de schrijver zich tegelijk door de Muze en door de geschiedenis, zooals hij die ziet, wil laten leiden. Het socialisme zou er ongewtijfeld bij gebaat zijn, als Jef Last de letteren vaarwel zei en de letteren, wanneer hij Marx afzwoer. In geen zijner vorige werken heeft Last zulk een ongelukkigen greep gedaan als hier. Eenig voorbehoud is geboden.

HOUWINK (Net) FIENTJE. (234) *f* 2.90 en *f* 3.75. Querido, Amsterdam.

Fientje Luinstra, een voogdijkind, zwerft van gezin tot gezin, totdat ze eindelijk in een gesticht terecht komt, waar ze heelemaal niet op haar plaats is en zich diep ongelukkig voelt. Het kind, wier moeder bij de bevalling is overleden en wier vader voor haar onbekend is, behoort aan niemand, mag nooit zelfstandig handelen noch denken; alleen de vereeniging waaraan ze is toevertrouwd heeft wat over haar te zeggen. Het diep-tragische in dit kind met haar gevoelig hartje en het reageeren op het doen en laten van de verschillende pleegouders is buitengewoon goed beschreven. Er valt nog heel veel werk te doen indien men aan deze misdeelde kinderen vergoeden wil, wat ze door hun geboorte missen. Voor ontwikkelde volwassenen.

SUGIMOTO (E.) DE LEVENSROMAN VAN EEN JAPANSCHE PRINSES. Vert. door J. E. Kuiper. Meulenhoff, Amsterdam.

De emancipatie van een Japans meisje, afstammelinge van een oud heldengeslacht heeft de schrijfster de eer van haar familie opgehouden; want moed behoorde er toe, te breken met eeuwenoude opvattingen en gewoonten.

Een heerlik boek. Hoe piëteitvol en beminnelik wordt door de auteur gesproken over haar ouderlik huis waar alles naar voorvader-

lik gebruik toeging; over haar ontwikkeling die zulk een uitzonderlike richting nam waarbij toch al de goede eigenschappen van haar ras — en dit zijn er vele — bewaard bleven; hoe liefdevol vooral wordt in dit boek gesproken over Oosterse en Westerse volkeren.

Deze levensroman geeft niet enkel 'n verrassende kijk op het Japanse familieleven, Japanse mentaliteit, velerlei inheemse gebruiken; behoorlik vertelster als de schrijfster is, schenkt zij ons menig o zo zuiver verhaald volksverhaal of mythe; fijn opmerkster vlecht ze een schat van fijnzinnige vingerwijzingen over kinderopvoeding, e.a. in haar levensverhaal in. En dit alles in hoogst eenvoudige, nobele en beheerste taal, waardoor het geheel dubbel aantrekkelik is.

Een karakter van hoge distinctie heeft zich in dit kostelik boek geopenbaard.

Een werk dat men leest en herleest, en dat zo torenhoog uitsteekt boven al de sensationele prulromans waarmee Nederland begiftigd, juister: vergiftigd wordt.

HERWIG (Franz) HET WERELDWONDER. Vertaald door Ad. Vorstman. (240) *f* 2.50 en *f* 3.50. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Met dezen roman heeft Herwig zich voor het oogenblik afgewend van het grootestadsleven en zijn gemechaniseerde proletariërs, om zich in te leven in een tijdvak dat voor zijn Katholieke kunstenaarsziel aantrekkelijkheid moet bezitten, — de middeleeuwen.

Het Wonder der Wereld is Koning Otto III, (983-1002), die de traditie der Duitsche koningen voortzette door zijn herhaalde krijgstochten naar de Eeuwige Stad. Het verloop dezer tochten en Otto's verblijf in Italië vormen den zakelijken hoofdinhoud van dezen historischen roman.

De compositie van den roman is over het algemeen niet de sterkste uiting van Herwigs kunst. Maar in het historisch genre spreekt dit gemis niet zoo sterk. Beter blijkt nu ook zijn talent in detailbeschrijving. De intrigues van den Romeinschen adel, de heerschzuchtige motieven der meeste prelaten, het gekonkel rond den Pauselijken Stoel, het leven van soldaten en burgers wordt scherp belicht en suggestief beschreven. Het verderfelijke van te groote wereldlijke machtaspiraties der pausen laat Herwig overtuigend uitkomen.

Te veel werd in de middeleeuwsche geschiedenis van Rome het zich zuiver richten op God, de juiste harmonie tusschen geest en stof, vertroebeld door machtsmotieven. Dit laat Franz Herwig aangrijpend uitkomen in de getourmenteerdheid van den jeugdigen Otto, in de met opmerkelijke liefde beschreven figuren der heilige monniken Adalbert en Nilus, en vooral in de samenspraak, — in de catacomben — tusschen Otto en bisschop Franco. Dat zijn de wezenlijke hoogtepunten van den roman, die geschikt is voor eenigszins ontwikkelde lezers.

GOTTA (Salvator) LIEFDES KLEURENSPEL. Uit 't Italiaansch vertaald door Tha. E. van Dam. (274) *f* 2.90. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

We zijn tegenwoordig dol op de psychologie van 't leven in zijn meest voorkomende verschijnselen. We ontwarren graag de onontwarbare verwikkeling van den tweeledigen mensch, in zijn natuurlijkste neiging om zijn leven vol te maken en vrucht te doen dragen.

Daarom zal vertaalster deze verhalen ook ons Hollanders te genieten hebben willen geven. Soms heeft me de ineenvlechting van drie onafhankelijke verwikkelingen rond het eene probleem (liefde gehandicapt door levensomstandigheden en stand) gehinderd. Maar rijk aan inzicht op de vrouw en ook den man is het boek. Voor volwassenen geschikt.

HURST (Fannie) LANGS HET LEVEN. (330) *f* 2.90 en *f* 3.90. Geautoriseerde bewerking van Jeanne van Schaik-Willing. Leopold, Den Haag.

FANNIE HURST

'n Aardig boek met mooie en rake hints. 'n Boek van 't land waar 't rijk der hemelen in dollars wordt geschat en uitgedrukt en waar tevens zoo'n oer-eenvoud naar buiten treedt in milieu's en omstandigheden, als wij niet zouden verwachten. „Langs 't leven" is goed gekozen en dringt zich op. Veel zorgen, hurry en toch zulk een ei van Columbus — „vind je ook niet dat succes bespottelijk gemakkelijk is, zoodra je er een keer mee begint?" Veel moois en natuurlijks, je gaat werkelijk Bea Pullman een goeden man gunnen en bent al blij voor haar, als 't nog weer anders een einde neemt. Zij leefde „langs 't leven". Voor iedereen.

BEITH (Janet) GEEN TWEEDE JEUGD. Vert. uit het Engelsch door Eva Raedt - de Canter. *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna en Zoon, Utrecht.

Een fragment uit het leven van 'n zachte, schuchtere vrouw, echtgenote van 'n predikant, 'n man van 'n ijzerhard geloof in 'n harde God die in zijn verzekerdheid en vroom egoisme de moeilikheden dezer fijnbesnaarde ziel niet begrijpt en ze met een bijbeltekst opgelost meent te hebben. Het boek verhaalt hoe dit timide bestaan de ander ontmoet, die haar hunkeren naar wat meer

menselikheid en minder starheid kan voldoen. Doch als de vrouw beseft dat zij elkander liefhebben, breekt zij de omgang af; een te sterke band vormen de kinderen in dit vóór alles moederlik harte. Er volgt geen tweede jeugd. Sober en eenvoudig wordt het leed en de strijd in deze schuchtere, in haar eigen gevoelens vaak verwarde ziel opengelegd. Van een buitengewone fijnheid en juistheid is vaak deze analyse. Doch een gevaarlike klip heeft de auteur niet weten te vermijden: enkele bladzijden zijn op het langdradige af. De vertaling is vlot; geen enkele constructie wat stijf.

VELDMAN (Jan) DE STEENEN GROEIEN. Leiter. Nijpels, Maastricht.

Wat in dezen soberen roman uitkomt is de welgeslaagde karakterteekening. De gebeurtenis, die man en vrouw van elkander vervreemdt, is niets meer of minder, om het vierkant bij den naam te noemen, dan dat de vrouw om geen enkele gegronde reden het huwelijksrecht weigert. Daardoor wordt de boer uithuizig en ten slotte een overspeler. Dat is de quintenssens van het boek en die groeiende steenen komen er slechts matig aan te pas. Het zou een goed geschreven roman zijn, als ingrijpende levensvragen, zoo ook b. v. of dit huwelijk tot twee of tot drie kinderen zal beperkt blijven, behandeld werden naar de volle waarde en niet alsof het eigenlijk geen vraagstukken zijn. Het zou een goed leesbare roman zijn, als de schrijver wat natuurlijker zijn zinnen bouwde en niet drie of meer afgeronde zinnen, toegerust met hoofdletter en gesloten met een punt per regel leverde. Zoo houterig, onnatuurlijk en afgebroken schrijft of spreekt niemand dan Mr. Jingle in Samuel Pickwick. Het is jammer van het mooie boek, dat dikwijls aan den Vlasschaerd herinnert.

MORA (Ferenc) HET LIED DER KORENVELDEN. (388) *f* 4.50. Uit het Hongaarsch vertaald door J. L. Szobotka-Visser. „De Sikkel", Santpoort.

De weinige romans, die uit het Hongaarsch vertaald worden, staan wat hun litteraire waarde betreffen, meestal op een hoog peil. In dit boek speelt het koren en het brood een groote rol, het koren dat voor den Hongaarschen boer en zijn familie leven en welzijn beteekent; het brood dat één zijner zonen als russisch krijgsgevangene weigert aan zijn makker, zoodat deze gedoemd is den hongerdood te sterven en het brood voor hemzelf daardoor als spijs afzichtelijk wordt; het stukje brood dat de oorzaak wordt van den dood van zijn eenigste kind; het eigengebakken eerste brood van zijn stiefdochter, dat hem tenslotte weer herinnert aan zijn gestorven vrouw. Dit boek staat geheel buiten de groote problemen, die de wereld beroeren; het geeft ons een dichterlijke beschrijving van het hongaarsche boerenland met een toch realistische en heldere kijk op de bestaande toestanden en het leven van zijn bewoners. De groote dramatische kracht, die in dit boek schuilt, begint reeds met de tragische liefde van een man en vrouw, die beiden door de ellende van den oorlog ge-

rijpt zijn en eindigt pas, nadat de vader door het niet erkennen van zijn weer tot het leven teruggekeerden zoon, die de oorzaak van veel lijden is geweest, als het ware door deze verloochening een zoenoffer brengt. Voor ontwikkelde volwassenen.

GERTRUD (Lilja) VADER EN ZOON. (292) „Literbo", Amsterdam.

De Zweedsche schrijfster, wier werk A. M. M. Basenau in vlot Nederlandsch vertaalde, laat in haar roman een man aan het woord, die een goed mensch, een voorbeeldig koopman en een verstandig en liefdevol vader is. Als Christen is hij echter een zeer wankelmoedig mensch. En zoo zijn z'n meeningen over het huwelijk niet zoo heel gezond. Het is dan ook meer uit liefde voor de traditie, dat hij op 't goede pad blijft en uit liefde voor zijn zoon.

Wie Goethe's onvoltooide novelle, „der Mann von fuenfzig Jahren" las, zal een soortgelijk probleem, als daarin wordt aangesneden, herkennen in 't slot-deel van dit boek, waarin de ontluikende liefde tusschen een vader en de aanstaande van diens zoon wordt geschetst. De zelfmoord aan 't slot, die een offer van den vader moet verbeelden, bederft veel. Voor ontwikkelde lezers met een geoefend onderscheidingsvermogen is dit een wel troosteloos, maar soms toch ook geestverkwikkend boek, geschreven in dat heldere, frissche proza, waarvan de Scandinaviërs het geheim bezitten.

MARSHALL (Edison) HET EILAND VAN AVONTUUR. (264) *f* 2.25 en *f* 3.25 Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp. Kruseman, Den Haag.

Een ruige vertelling, die de belangstelling gaande houdt, omdat zij gaat over een onderwerp, waarvan velen nooit gehoord zullen hebben. In de Beringzee liggen eenige eilanden, die sinds eeuwen bevolkt zijn door robben. Uit geldzuchtige redenen heeft een troepje mannen een schip uitgemonsterd om deze eilanden te veroveren. Dit plan mislukt vrijwel, maar het boek is vol spanning en avontuur en het eigenaardige leven en de gebruiken der robben worden er met kennis van zaken boeiend in beschreven.

PANHUYS (Anny von) ROSEMARIE. (287) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van H. Harting. Kruseman, Den Haag.

Een filmverhaal, zooals er zoo veel verschijnen, waarin de gebeurtenissen elkander met verbluffende snelheid opvolgen. Verloving van armoede met rijkdom, verval van rijkdom tot armoede, misverstand, verbreking van de verloving, betrekkingen, baantjes en dan een hartroerend „buitengewoon toevallig" wederzien. Lezers met onderscheidingsvermogen zal dit luchtige gevalletje geen kwaad doen.

ROOTHAERT (Mr. A.) CHINÉSCHE HANDWASSCHING. (262) *f* 1.50 en *f* 2.25. Seyffardt, Amsterdam.

Als Mr. Roothaert ons nog enkele van deze soort detective-romans geeft (dit is No. 3, waarin veel dezelfde personen optreden als in: Spionnage in het Veldleger en De Onbekende Dader), dan mogen een massa buitenlandsche, vertaalde prullaria naar het Liefdewerk Oud-papier verhuizen. Niet, dat hij den detective-roman vernieuwd heeft. De titel wijst er al op, dat de oude trucjes (slimheid van Chineezen en zoo) nog niet van de baan zijn. Maar zijn vlotte stijl, zijn weergave van een vaderlandsche mentaliteit in de voornaamste personen, zijn gezonde humor maken het lezen tot een speelsche ontspanning in plaats van een speculatie op zwoele sensatielust. Ik hoop, dat deze werken onder de volwassenen een ruimen lezerskring zullen vinden.

SMITH (Helen Zenna) VROUWENROEPING. (304) Vert. door Yge Foppema. Schuyt, Velsen.

De boeken van Helen Zenna Smith, — dit is het vervolg op twee vorige, — zijn altijd nogal opzienbarend geweest. In dit derde deel wordt verhaald, hoe de heldin na een ongeluk met een vliegtuig, alleen gelaten en aan armoe prijsgegeven is. Door een oud vriend wordt zij er weer bovenop gebracht en doordat haar op een toevallige, schoon aannemelijke wijze, de middelen daartoe in handen komen, opent zij een nachtelijk toevluchtsoord voor de dakloozen, die in Londen in de parken op banken slapen. Tenslotte huwt zij een van deze stumperds, die ook háar indertijd eens heeft geholpen en die er ook bovenop komt, doordat hij, architect van beroep, weer werk krijgt. Dat is het verhaal.

Maar het gaat niet om het verhaal. Want het boek is een aanklacht. Bij het formuleeren van haar requisitoir neemt de schrijfster geen blad voor den mond. Zij zegt alles, wat haar op het hart ligt en wat zij denkt over sommige menschen en instellingen. Ook haar meening over „de taak der vrouw" in de maatschappij steekt zij niet onder stoelen of banken.

Men dient in het oog te houden, dat het boek zich slechts uitlaat over te geringe en misplaatstė zorg voor de armen in Engeland, beperkter nog: in Londen. In hoeverre er dus ook voor ons land iets uit zou zijn te leeren, op het gebied van armenzorg, hangt er vanaf. Het kan zeker geen kwaad, als sommige leeken-filantropen het eens lezen. Doch dan moeten zij het met reserve lezen, evenals degenen, die het boek alleen lezen om de zeer hooge humoristische kwaliteiten, die het boek heeft, of om de natuurgetrouwheid-verradende schets van Engelsche toestanden. Die voorzichtigheid is geboden, omdat de schrijfster vaak over godsdienst spreekt, alsof dat iets zou zijn, wat het voor velen helaas is. In Engeland heerscht er een zeer groote wanorde op het terrein, waarop vele „richtingen", en „kerken" om den voorrang strijden.

Wij moeten sterk betreuren, wat de schrijfster allemaal vertelt over de gezinsuitbreiding der armsten en meest misdeelden. Wij kunnen nog juist even begrijpen, dat de tegenwoordige techniek-slaaf onzer steden op domme wijze over dergelijke zaken oordeelt. Wij kunnen zelfs begrijpen, dat iemand, die zooveel heeft meegemaakt als deze schrijfster, even aan kunstmatig ingrijpen denkt. Doch dat zij dit ingrijpen propageert, positief en zonder voorbehoud, dát is slechts een te betreuren bewijs voor het groote gemis aan besef van de heiligheid des levens, in een tijd van techniek en psuedo-politieke massa-moorden, die men oorlogen noemt. Men zou degenen, die vooruitstrevende meeningen omtrent deze dingen huldigen, naar Dostoievsky kunnen verwijzen. Men leere van den grooten Rus tenminste het leven te eerbiedigen, in welke materiëele hulselen het zich ook moge manifesteeren. In dit bijzondere geval zouden wij willen verwijzen naar het onlangs ook in het Nederlandsch verschenen werk „'t Slop" van George Thomas, die ook ellende schetst, doch aantoont, dat het leven van deze ellendigen evenveel gezichtspunten telt als het leven van wie ook.

Verzuimen wij niet, te vermelden, dat Yge Foppema een eerste verhaaltalent is.

JEAN JACQUES

WIJHE-SMEDING (Alie van) DE IJZEREN GREEP. (454) Nijgh & Ditmar, Rotterdam, 1933.

Met dit boek heeft Alie van Wijhe-Smeding haar eerste dozijn vol. Waarschijnlijk is zij ondertusschen reeds aan haar tweede dozijn begonnen. Zij heeft ongetwijfeld wel talent. Of is het misschien flair? In „De IJzeren Greep" vertelt ze breeduit — tè breeduit — van een baby die jongeman wordt, en onderwijl al de miseries van dezen na-oorlogschen tijd meemaakt, waaraan hij tenslotte zelf ten gronde gaat: oorlogsgevaar, mobilisatie, belgische vluchtelingen, smokkelaffaires, O. W. ellendes, crisisrampen en werkeloosheid. Alleen in dit laatste gedeelte, waar de jonge Hardorfer zijn werk zich uit de handen ziet vallen en daarmee ook zijn vooruitzicht op een huwelijk met Angelia, gelukt het de schrijfster genoegzaam psychologische spanning te

brengen. Voor de rest van het boek ontbreekt die. Moeten die platheden en dat gemodder in „Belzemeiden"-connecties en verliefdheden het gebrek aan innerlijkheid mogelijk maskeren?

Men begrijpt: geen kinderkost!

GOGH-KAULBACH (Inna van) GODDELIJK AVONTUUR. *f* **2.90 en** *f* **3.90. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.**

Van de vredesidee die, zwak en klein, in de loop der tijden sterker en machtiger wordt, steeds meer bewonderaars en ijveraars verwerft, tot ze tot een macht gedijt waarmee regeringen rekening moeten houden, verhaalt dit boek. Voor de vredesidee sterven de mensen, gaan ze ten onder doch de idee blijft leven, gaat over van het ene geslacht in het andere, tot de arbeiders — haar vurige propageerders, — weigeren mee te doen aan de oorlog door de regering reeds verklaard. Alleen vrede moet er heersen tussen de landen. Een propagandaboek voor de verbroedering der volkeren. Mag de vredesgedachte waarvoor schrijfster haar talent in werking stelde, sympathie verwekken, een vredes-idee zonder Christendom („alsof er in Christus' naam niet altijd gemoord is!") staat al te wankel.

Zuiver van taal, vaak zeer goed van beschrijving, is dit boek toch niet vrij van 'n zekere langdradigheid. De korte intermezzo's, bestaande uit 'n onderhoud van de Vrede-genius en de genius van de oorlog, doen gewild en gekunsteld aan. Om de onkunde en totaal scheve voorstelling van Christendom en Kerk, is Goddelijk Avontuur voorbehouden voor geestelik-volwassenen.

GÖBEL (Christina) ACHTER DE SCHRIJFMACHINE. Roman uit het kantoorleven. *f* **2.25 en** *f* **2.90. Andries Blitz, Amsterdam, 1933.**

De moeilikheden en strijd waaraan een meisje, in godsdienstig milieu opgevoed, blootstaat, nu ze, wees, haar eigen onderhoud moet verdienen en in een omgeving komt waar meningen en opvattingen gehuldigd worden geheel in strijd met hetgeen haar geleerd was. En al wordt het uiterlik gemoderniseerd, en al „past ook zij zich aan" aan levensnormen die ze vroeger voor zichzelf onmogelik zou hebben geacht, en al gaat het bergaf — ze kan er niet in slagen „'n modern meisje" te zijn. Diep in haar gemoed is iets „van vader en moeder" blijven leven, en dat alleen geeft steun bij zware beproeving en bittere ontgoocheling. Een laatste rest van godsdienst belet de ondergang. In zoverre heeft deze roman 'n goede strekking. Vlot en onderhoudend geschreven behalve waar de auteur 't innerlike zielsgebeuren tracht te analyseren, alwaar ze faalt en de beschrijving droog wordt — geeft het boek 'n goede kijk op het „kantoorleven" en wat daarmee annex is.

Opvallend zijn — ze doen 'n ogenblik denken aan onze oude 19e-eeuwse romans — de min of meer algemene beschouwingen, beter wellicht opmerkingen geheten, door de schrijfster aan 't einde van enkele hoofdstukken neergeschreven en die de indruk maken van 'n soort waarschuwingsborden voor „lotgenoten". Zonder terughouding is deze roman geschreven waardoor sterk-erotiese taferelen niet ontbreken. Voor rijpere volwassenen.

WEDELSTAET (Clara van) HYPNOSE. Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Ir. Zuid-Hollandsche Drukkerij, Den Haag.

Een onnoozele geschiedenis, die er toch in zal gaan, is verschenen in een nieuwe serie: Het boek voor de vrouw. Clairvoyantes en planeetlezeressen blijven nu eenmaal haar aantrekkingskracht uitoefenen op een bepaald soort menschen. Dit is een roman van de witte sport. Voor oningewijden zij er bijgevoegd, dat hiermee tennissen is bedoeld. Die kleur domineert vooral bij de aandoenlijke begrafenis van den tenniskampioen Sling, waarbij de dragers in wit flanel waren gehuld en het met bloemen versierde racket van den overledene op het witte baarkleed lag. Maar al die smashes en games en cracks en services en returns zijn slechts schermen voor het tooneel, waarop de hypnotiseur Riedenkerke optreedt, die het tennismeisje Renate geheel in zijn macht heeft. Alle mannen zijn verliefd op de beeldschoone Renate en de niet kwaadaardige Lord Abersteen gaat er na veel avonturen in Noord en

Zuid-Amerika mee strijken. De mooiste zet uit het geheele boek is zonder twijfel deze: De helderziende juffrouw heeft keurig alles aangegeven om Renate terug te vinden en nu bezorgt ze ook een broche terug aan een dame, die er aanvankelijk niet veel fiducie in had. Maar dan zegt de kleingeloovige met diepe overtuiging: „Nou, maar die vrouw kan meer dan eten".

DUMUR (Louis) NACH PARIS. Delko, Amsterdam.

De brutale inval in België in 1914, waar de Brandenburgers en Pommeranen weerlooze burgers letterlijk hebben afgeslacht bij groote getallen, gebruikt Kiès hier, om vooral hen, die den oorlog slechts uit overlevering kennen en dien soms nog als een uitkomst willen beschouwen uit de crisis, een heilzamen afschrik te bezorgen. Zijn verhaal is ontleend aan een zeer vroeg verschenen oorlogsboek van Louis Dumur, die het weer samengesteld heeft uit de verhalen van Wilfried Herig, een in krijgsgevangenschap verkeerenden Duitschen officier. Wat deze vertelt van zijn leven in vredestijd aan de universiteit van Halle, vervult ieder weldenkend mensch reeds met walging. Het hoogste, wat er te halen is, is de mensuur. Akelig doet ook de sentimenteele verloofde aan, die al het verdriet bij het vertrek naar den oorlog vergeet bij de belofte van een paar oorringen. Het boek maakt een ernstigen indruk, al is er hier en daar wat literatuur van gemaakt en de feiten zijn alle controleerbaar en trouwens voldoende bewezen. De bewerker heeft zich tot taak gesteld te bewijzen, dat de denkbeelden der Nazi's niet ver afwijken van de Nero's van 1914. Het richt zich vooral tegen het Pruisisch militairisme, dat dat alles op zijn debetzijde heeft te boeken. Al heeft de bewerker ook den oorspronkelijken schrijver hier en daar in al te gedetailleerde beschrijvingen niet overgenomen, het blijft toch uit den aard van de zaak sterk voorbehouden lectuur. Met die beperking zou het goed zijn, dat veel bevoegden er kennis van namen.

KROON-HOOGEWERFF (B.) KLEIN WERELDJE. (223) *f* 3.50. Thieme en Cie., Zutphen.

Het kleine wereldje, waarom het hier gaat, is een klein ziekenhuis met al zijn lief en leed, zoowel van de patienten als van de verschillende verpleegsters. Begrijpelijkerwijze overheerscht het leed; behalve de lichamelijke ellende worden ook de geestelijke strubbelingen die zoo dikwijls nauw met elkaar in verband staan, vlot en niet al te diepgaand beschreven door iemand met menschenkennis en ervaring.

De verschillende typen van verpleegsters, zoowel de buitengewoon geschikte directrice, als de vroolijke, de spoedig gedeprimeerde, de zorgzame en de flirtende zustertjes passeeren de revue. Jammer, dat er in dit boek ook in de gevallen, dat de dood een einde maakt aan alles, geen enkele maal over God of godsdienst maar gerept wordt.

CLAES (Ernst) KOBEKE. (291) *f* 3.50. Bandontwerp en teekeningen van Jozef Cantré. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Kobeke's leven vanaf zijn geboorte tot aan zijn huwelijk met Nelleke van Kalle Lies gaat aan ons oog voorbij in een kernachtig vlaamsch proza. Ernest Claes geeft in dit boek de bewoners van zijn geliefde Kempen aan als bijzondere menschen, die vanaf hun wieg de terpetijnlucht van de dennenbosschen hebben ingeademd, en met hun ziel hebben geluisterd naar het joelen van den wind door de kruinen der boomen. Daardoor leeren ze meer in zich zelf zien, veel meer dan de menschen der vlakte, die in de verte schouwen. Ze klappen minder en peinzen meer. Zoo ook Kobeke, die door de wereld als een „onnoozele kloot" wordt aangezien, maar wiens zieleleven geheel beheerscht wordt door het wonderbare in de natuur.

REYNOLDS (Baillie) ONDER VREEMDE WIL. (296) *f* 2.— Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr.

REYNOLDS (Baillie) 'N STRIKT PRIVÉ-SECRETARESSE. (285) *f* 2.— Ge-

autoriseerde Nederlandsche bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. (296) Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Een schrijfster die over veel fantasie beschikt en daarvan kwistig gebruik maakt. In „Onder vreemde wil" is een jong meisje het slachtoffer van een hypnotiseur, die haar tegen haar wil verraad doet plegen aan haar vrienden, waarvan een fantastische koning bijna de dupe wordt. Alleen wanneer zij zich met geheel haar wilskracht verzet tegen het machtsmisbruik van den schurk, slaagt zij er in hem te ontmaskeren. In het tweede boek is de sterke privé secretaresse aan haar woord gehouden om niets te verraden van hetgeen er in het kantoor van haar werkgever omgaat. Zij blijkt het vertrouwen in haar gesteld waardig, en werkt daardoor mede om een gevaarlijke bende cocaïne-smokkelaars uit te roeien. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

BAILEY (Temple) OUDE IDEALEN. (286) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald uit het Amerikaansch door Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.

Van groote weelde tot betrekkelijke armoede te vervallen is in den tegenwoordigen tijd een zoo gewoon verschijnsel geworden dat de onverschillige voorbijganger nauwelijks meer acht slaat op de menschen die dit overkomt. Dat het niet altijd een ongeluk behoeft te zijn, heeft de schrijfster met dit aangenaam vertelde verhaal naar voren willen brengen. De jonge menschen, waarover zij schrijft moeten zich zeer bekrimpen en degene, aan wien zij hun financieele ondergang te danken hebben, wordt met den dag rijker. Hij kan zich alles veroorloven en zelfs het meisje nemen, waarop een van zijn slachtoffers al zijn hoop gevestigd had. Ontspanningslectuur voor volwassenen, geëigend om in deze crisistijden eenige aangename oogenblikken te verschaffen.

VOORHOEVE (Carel) VRIENDINNETJE. (192) Omslagteekening van Lida von Wedell. Den Boer, Middelburg.

Onder het pseudoniem Ernst Vermeer verschenen van dezen schrijver reeds een paar boeken. Waarom hij gemeend heeft deze tamelijk lichtzinnige vertelling over een vacantietocht met een vriendinnetje in het hooggebergte onder zijn eigen naam uit te geven, is het geheim van den schrijver, waarin wij ons maar niet zullen verdiepen. Het boek is vlot geschreven. Daarmede is alles gezegd wat er aan lofprijzing te zeggen valt. De inhoud komt hierop neer dat een jonge uitgever ineens zijn kantoor in de steek laat om aan zijn „wanderlust" te voldoen. Het jonge meisje, dat hij ontmoet blijft dag en nacht bij hem, zij huren samen een châlet waar zij voortdurend in haar „chemise" rondhuppelt en het eind van de geschiedenis is, dat zij, wanneer hij weer lang op zijn kantoorstoel zit, hem schrijft dat zij een kind heeft, waarop hij in vliegende vaart naar haar toe reist. Een vacantie met vrije liefde en ongekleedheid, die het boek tot bedenkelijk voorbehouden lectuur stempelen.

DOSTOJEVSKIJ (F. M.) DE DROOM VAN EEN BELACHELIJK MENSCH. Bewerkt door D. J. Kruytbosch. Met twee opstellen over den schrijver en drie reproducties. (109) *f* 1.50. Servire, Den Haag. 1933.

„Een fantastische Vertelling" luidt de ondertitel van dit verhaal, dat, zooals bij Dostojefsky vaak het geval is, meer beteekenis heeft voor de kennis der ideologie van den schrijver dan als litterair product. Als novelle is het een der zwakste en onbeduidendste die Dostojefsky geschreven heeft. De bijgevoegde opstellen „Dostojefsky en de Schilderkunst" en „Het probleem der Naastenliefde bij Dostojefsky" getuigen van een groote belezenheid, het laatste ook van schrijvers niet-Christelijk standpunt. Het boekje is smaakvol en met veel zorg bewerkt. Uitteraard zal het slechts beteekenis hebben voor menschen, die Dostojefsky kennen en vereeren.

BAILEY (Temple) WEERSPANNIGE MARY. (256) Vert. van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

De wat wilde onconventioneele, zelfstandige en desnoods opstandige juffrouw, die toch o, zoo goed en o, zoo vrouwelijk is, zal de sympathie van lezeressen en een bepaald soort lezers wel nooit verliezen. Helaas, wekt ze

ook de sympathie van veel schrijfsters, wat op den duur wat vervelend wordt; vooral als de „toekomstige" wat al te kunstmatig op een afstand gehouden wordt, om het boek vol te maken. Wie de weerspannige Mary nog niet kent of de kennismaking wil vernieuwen, kan met succes dit boek ter handen nemen.

RUCK (Berta) ICARUS-VLEUGELS. Een roman van liefde in bewogen dagen. (358) Vert. door Jos. van den Cranenburg. *f* 1.75 en *f* 2.50. Ned. Boekhuis, Tilburg-Hasselt.

Het aantal van deze soort ontspanningsromans schijnt onuitputtelijk te zijn. Als hier de wet van vraag en aanbod geldt, kunnen ze rekenen op een groot lezers- en lezeressenpubliek. Romantische naturen komen er mogelijk door in de verleiding, het leven uitsluitend als een huwelijksbureau te beschouwen; overigens is deze roman van liefde erg onschuldig en voor iedereen.

PRAAG (Siegfried E. van) DE DOLLE MAAGD. (112) *f* 2.25. Allert de Lange, Amsterdam.

Deze titel roept allerlei vreemde voorstellingen op, maar de lezer zal aan het eind van dit kort relaas zeer gedesillusioneerd zijn boek ter zijde leggen, want dit hysterische joodsche meisje, dat de liefde wel wil, maar er niet aan beantwoorden kan en tenslotte op oudere leeftijd na talrijke ontgoochelingen zich zelf en haar zusters offert om de liefde te beleven, is een zoo overgevoelig, decadent en buiten het reëele leven staande type, dat het voor een mensch met gezonde zinnen vrijwel ongenietbaar is. Alleen voor psychologen, die een dergelijk type als studie-object gebruiken, is het misschien lezenswaard.

WINSLOE (Christa) DAS MÄDCHEN MANUELA. Der Roman von Mädchen in Uniform. (267) Allert de Lange, Amsterdam, 1933.

De bekende film „Mädchen in Uniform" is een ongewenschte reclame voor dit boek. Het is slap en sensueel maakwerk, dat doorloopend speculeert op ongezonde gevoeleriheid en erger. Trouwens zulk een werk is a-priori gedoemd tot mislukken: van een tooneelstuk werd via de film een roman gefabriceerd. Het Mädchen Manuela is er niet sympathieker op geworden; Christa Winsloe heeft haar heldin een bedenkelijken dienst bewezen. Wie dit boek ongelezen laat, doet zeer verstandig.

WALLACE (Edgar) GESTOKEN KAARTEN. (228) *f* 1.50 en *f* 2.25. Geaut. vert. door J. van Reensema. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een reeks buitengewoon vlot geschreven verhalen over kaarthaaien van den overbekenden detective-schrijver. Voor volwassenen.

CLARKE (Isabel) LANGS ONBEKENDE WEGEN. (300) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door F. van Velsen. Kruseman, Den Haag.

Na het bekende boek van Mgr. R. H. Benson „The Necromancers" dat in een verhaal het spiritisme verwerkte, kwam ons nog geen boek in handen dat dezelfde stof tot onderwerp had. Isabel Clarke geeft ons hier een vlot geschreven populaire katholieke roman, waarin zij het spiritisme met al zijn verschrikkelijke gevolgen van katholiek standpunt uit verwerkt. Een mooi boek voor allen die op gemakkelijke wijze iets meer willen weten over dit kwaad van den modernen tijd en dit van katholieke zijde belicht willen zien.

GERARD (Louise) GEHEIME LIEFDE. (272) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Een paar schurken die op een erfenis jagen en het den rechtmatigen eigenaar geweldig moeilijk maken met een sensationeele ontknooping van het heele geval zooals Louise Gérard zoo vaak te genieten geeft. Eenige tamelijk onkiesche opmerkingen vragen voorbehoud voor dit overigens nietsbeteekenende boek.

ROTHBERG (Gert) HET MYSTERIE VAN STEINHOF. (232) *f* 2.— Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Tweede druk. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Een oud landgoed dat verkocht wordt en waarvan de eigenaressen zich moeten behelpen met de houtvesterswoning, terwijl de nieuwe eigenaar na korten tijd verliefd wordt op een van haar, verder een geheimzinnige geschiedenis met den broer van den landheer vormen grootendeels de inhoud van dit weinig belangrijke verhaal uit de serie: „Het boek voor de vrouw". Rijpere lezers.

TUTTLE (W. C.) HET RAADSEL VAN DEN MORGAN PAS. (247) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

In deze detective-roman uit de Wild-West spelen de twee speurders Knipmes Hartly en Sleepy weer een groote rol om het raadsel dat de dood Morgan inhoudt, op te lossen. Het gaat er wat ruw toe maar grootere jongens en volwassenen die dit niet terugschrikt kunnen dit boek in handen nemen.

MUIR (Augustus) DE DERDE WAARSCHUWING. (240) *f* 2.—

— DE ZWIJGENDE DEMON. (235) *f* 2.— Geaut. Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Het eerste gaat over een verborgen schat waarvan de jonge erfgenaam van het oude kasteel onkundig is, zoodat hij telkens door zoekers naar de schat in zijn rustige leven gestoord wordt en het tweede vertelt van een jong meisje dat met een bende schurken achter haar aan een bundel papieren uit een geheimzinnige safe haalt omdat deze haar moeders onschuld kunnen bewijzen. Beide zijn tamelijk boeiende verhalen goed voor een lange treinreis.

HERLLERMAN (Helman von) WAT LIEFDE VERMAG. (287) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van R. van Capelle. Kruseman, Den Haag.

Zijn er werkelijk nog lezers en lezeressen die van een ouwerwetsch-romantisch sentimenteele roman kunnen smullen als een kind van een babbelaar? De tijden van Marlitt en Eschtruth liggen toch eenige „eeuwen" achter ons. Bij het lezen van dit boek zou men denken dat wij nog midden in die fondant-achtig kleverige, zoete romantiek zijn, zóó overdreven schoon is de heldin van dit verhaal, een meisje, dat met loshangende haren met een bloemkrans op het hoofd onder de goudgele zonnestralen in een geheimzinnig bosch zit met een grooten hond naast haar, tot wien zij in verheven boekentaal het woord richt. Bovenmenschelijke zelfopoffering en allerlei andere deugden zijn haar eigen . . . . . . .Werkelijk, een wonderwezen! Verder in het verhaal komt de schrijfster weer met de voeten op den grond als zij haar held laat vertrekken naar Amerika, waar bussiness en een mooie vrouw hem geheel in beslag dreigen te nemen. Dit loopt gelukkig zoo'n vaart niet, want hij komt bij zijn boschnimf terug om haar naar het altaar te voeren. Dit Amerikaansche uitstapje geeft het boek een voorbehouden tintje.

REYNOLDS (Mrs. Baillie) DE MAN DIE OVERWON. (287) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van M. J. Hoogensteger. Kruseman, Den Haag.

De ondertoon van dit verhaal klinkt wat ernstiger dan die in de meeste uit het Engelsch vertaalde ontspanningslectuur. Het onopgevoede Engelsche jonge meisje, dat uit Afrika in het gezin van een oom en tante wordt geplaatst en daar in een kring van huichelarij en conventionalisme terecht komt is een sympathieke figuur, die niet àl te overdreven geschetst wordt. De man, die haar overwint heeft een moeilijken strijd te voeren en verdient aan het einde zijn belooning. Eenige ruwe scènes maken het boek voor te jonge oogen minder geschikt.

RHODES (Kathlyn) HUWELIJKSTRAGEDIE. (286) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling door H. Katzee. Kruseman, Den Haag.

De titel is tragischer dan het boek zelf. Geheel volmaakt is het huwelijk van Dr. Lycett wel niet, want zijn vrouw verbeeldt zich meer van een ander te houden en zij bewijst dat door een paar dagen op stap te gaan met haar minnaar. Bij haar terugkomst is haar man zoo verstandig om haar vergiffenis te schenken en te probeeren alles wat gebroken is, te herstellen. Een jong meisje, dat in huis is, begaat bijna dezelfde fout maar komt bijtijds tot inzicht. Een Engelsche society-roman, waarvoor het noodige voorbehoud gevraagd moet worden.

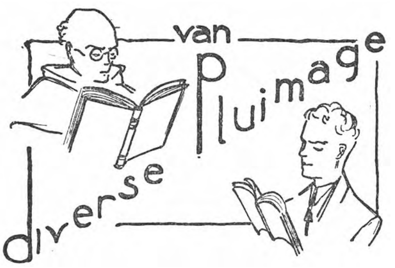

DOMISSE (Fré) WAREN WIJ KINDEREN? (184) *f* 2.90. Brusse. Rotterdam, 1933.

Deze roman is een felle aanklacht tegen de moderne opvoeding of verwildering van de rijpere jeugd. De schrijfster geeft ons als het ware de ontwikkelingsphase van kind tot mensch en laat ons meeleven met de verwarde en verontrustende denkbeelden der hedendaagsche jeugd omtrent godsdienst, moraal en kultuur. Ook op het sexueele vraagstuk wat in deze levens een groote plaats inneemt, wordt zeer diep ingegaan. Zij schetst ons de geestelijke verlatenheid waarin vele ouders hun kinderen — onbewust, maar niettemin toch schuldig — storten, omdat zij zelf niets hoogers in zich bezitten; zij beschrijft ons de verschrikkelijke angst van hun onbegrepen plichten, van hun erotische gevoelens en bevindingen, die ze alleen moeten uitvechten, omdat de ouders hun bezwaren niet kunnen aanvoelen. En indien zij zich nog in de toestand van een na hen komende generatie kunnen verplaatsen, zijn ze niet eens in staat om hun eigen kinderen uit de put van geestelijke of lichamelijke ellende waarin zij leven, te redden, omdat hun geest geheel vermaterialiseerd is. Hun kinderen weten niet waarom zij leven, wie ze zijn. Wat een ontstellende openbaring van de waarheid.

JANSSEN (Miek) HERINNERINGEN AAN JAN TOOROP. (94) *f* 1.90. Van Munster's Uitg. Amsterdam.

Toorop is een mensch, van wien en over wien we graag alles weten: hij is een dier waarlijk grooten, van wien de kleinste levensbizonderheid zelfs beteekenis voor ons heeft en waarde, een dier waarlijk rijken, in wien zelfs de minste vonst een schat blijkt van zuiverst goud.

Dit kleine boek van nog geen honderd bladzijden is een goudmijn voor wie Toorop begrijpen wil en aanvoelen. Het geeft de diepste roerselen van zijn prachtige kunstenaars- en christenziel, zooals hij die in grooten eenvoud aan zijn intiemen meedeelde of in zijn dagboeken neerschreef. De definitieve biografie van Toorop moet nog geschreven worden. Daarin ook moet ons het oordeel over den kunstenaar gegeven worden en zal schifting in zijn werk noodzakelijk blijken maar voor de beschrijving van Toorop als mensch heeft men met de gegevens van Miek Janssen rekening te houden.

ROMBOUTS (Fr. S.) KATHOLIEKE PAEDAGOGIEK. 1. De Opvoeders (117 + 12) *f* 1.20 *f* 2.—. Jongensweeshuis, Tilburg.

Een handboek voor de Kweekschool, dat zijn weg wel vinden zal. Het tweede deel over het kind is al eerder verschenen en bij de bekende produktiviteit van fr. Rombouts, behoeven we op 't derde deeltje over het Opvoedingswerk zeker niet lang te wachten. De inhoud van dit eerste deeltje wordt bepaald door het doel, anders zou men zich kunnen verwonderen, dat van de opvoedingsgemeenschappen alleen de school een goede beurt krijgt en van de opvoeders alleen de katholieke onderwijzer meetelt. Overzichtelijkheid, duidelijkheid en een eigenschap, die ik „bestudeerbaarheid" zou willen noemen, lijken mij de voordeelen van dit werk. De bestudeerbaarheid wordt nog verhoogd door een kompakt gedrukte inhoud in vragen van 12 blz. Een volledig oordeel over dit werkje, wordt eerst mogelijk, als we ook 't derde deeltje zullen bezitten. Maar ik denk, dat de R. K. Kweekscholen daar niet eens op wachten, om het overal als handboek in te voeren.

BEUN (Dr. Luitgard) en (Zuster M. Gerarda der Zusters van Liefde) HET ZEDELIJK OORDEEL BIJ KINDEREN. (199) Philosophische Bibliotheek. Antwerpen - Brussel, Nijmegen - Utrecht, 1934.

Technische methoden om 't zedelijk oordeel van kinderen na te speuren, zijn niet gemakkelijk te ontdekken. Een bestaande methode, om door kinderen te laten oordeelen over 't meer of minder erge en goede van twee tot vijf naast elkaar geplaatste slechte of goede daden, wordt door Zuster Gerarda verbeterd en heel intelligent toegepast. De konklusies zijn niet zeer diepgaand, vooral omdat 't zedelijk oordeel geen volkomen betrouwbaar thermometer is van de zedelijke beleving, doch met de feiten raad ik iedereen, die zich met zielkunde en opvoedingsleer bezig houdt, kennis te maken. Zelfs, als hij er geen oordeel over kan geven, zal de indruk, die deze feiten achterlaten, invloed uitoefenen op zijn opvoedkundige beleving.

SPRINGER (Ralph) „BONZEN" (77) *f* 0.60 A. K. Amsterdam, 1933.

De arbeidersorganisaties hebben „leiders" noodig, ook in een democratische gemeenschap, die principieel vijandig staat tegenover het leidersbeginsel in de politiek. Ontaarden deze leiders noodzakelijk in bonzen, in profiteerders op kosten van de bijdragen der arbeiders? Ralph Springer tracht dit door een psychologische analyse van arbeiders en van het vormings- en ontwikkelingsproces hunner leiders bij de socialisten aan te toonen. Wie er mee te maken heeft, direct of indirect, leze dit boekje als een soort van gewetensonderzoek. Bij mij komt na lezing vooral de vraag op, of het niet tijd wordt, de heele arbeidersbeweging om te scheppen in de door Quadragesimo Anno aan de heele wereld als oplossing van de sociale kwestie voorgestelde „bedrijfsschappen"?

KOOPMAN (Wanda) PROEVE IN STRATEGIE. Brusse, Rotterdam, 1933.

Marsman heeft zich over dit gedichtenbundeltje van Wanda Koopman bewonderend uitgelaten. Zij verrast inderdaad door haar zeer oorspronkelijke voorstellingswijze, haar gedurfde en ongewone verbeelding. Een overrompelend gedicht staat er niet in het boekje, maar de auteur valt zoo zeer buiten het gewende schema, heeft zoo eigen en soms verbluffende geesteswendingen, dat men telkens voelt met een bijzonder iemand te doen te hebben. Hoe Wanda Koopman zich ontwikkelt, zal haar volgend werk moeten uitmaken. Dit is meer een spanning- en belangstellingwekkend begin dan een vaste „verworvenheid".

ESKIMO-LIEDEREN VAN OOST-GROENLAND. Opgeteekend en ingeleid door William Thalbitzer. Uit het Deensch vert. door Annie Posthumus. (147) *f* 2.25 en *f* 3.15. Mees, Santpoort.

De Deensche schrijver en verzamelaar van dit werkje heeft een groot gedeelte dezer Eskimo-liederen zelf bijeengegaard en opgeteekend ter plaatse, waar zij gezongen werden. Ze hebben meer folkloristische of ethnologische dan

poëtische verdiensten. Het zijn doorgaans meer gelegenheidsuitingen, die zich, varieerend, om eèn gedachte of voorstelling concentreeren dan gedichten, zooals wij dit woord plegen te verstaan, en nog wel uitingen van een volk dat niet uitmunt door verbeelding of oorspronkelijk poëtische begaving. Hun voorstellingen zijn gebonden aan de alledaagsche dingen en voorwerpen, waarmede zij elk oogenblik in aanraking komen. Een „praeludium" opent en een beschouwing over „De Denen en de Hollanders in vroeger tijd" besluit de verzameling.

EDDINGTON (Sir Arthur) „HET UITDIJEND HEELAL". Vert. door Dr. J. C. Proost-Thoden van Velzen. *f* 2.50. W. P. van Stockum & Zn., Den Haag.

Zooals de meeste geschriften van Eddington is ook dit boek geestig geschreven en in 't algemeen prettig te lezen voor iemand, die van de moderne problemen der sterrenkunde, natuurkunde en wiskunde eenigszins op de hoogte is. Maar toch zouden wij aan die lezers den raad willen geven: leest dit boek liever niet als een ernstig bedoelde wetenschappelijke verhandeling, maar liever als een sprookje of als een detective-roman. Want anders, als gij geen geschoolde philosophische opleiding hebt genoten en daarenboven geen gevestigde overtuiging hebt over de grondslagen der wis- en natuurkunde, dan loopt gij gevaar hals over kop met het uitdijend heelal in de peilooze diepten van philosophische verwarringen te worden geslingerd, waaruit ge niet meer zult kunnen terugkeeren om uw voet weer te zetten op den vasten bodem der ondermaansche experiëntie.

Niet, dat Eddington het niet ernstig zou bedoelen en er alleen maar een grapje van wilde maken. . . . . . verre van daar! Maar de zeer diepgaande wiskundige beschouwingen, die in mathematische symbolen een groep verschijnselen wil samenvatten, waarvan de ware physische beteekenis nog heelemaal niet vaststaat, zijn hier met een speelsch vernuft zoo suggestief reëel voorgesteld, dat zij den lezer meesleepen in gedachtekringen, die hem aan zijn meest evidente ervaringen kunnen doen twijfelen. Men zij dus gewaarschuwd.

RAEYMAEKER (Dr. L. de) ONTOLOGIE, ALGEMEENE METAPHYSICA. (297) *f* 2.30. Philosophische Bibliotheek. Voor België: Standaardboekhandel, Antwerpen - Brussel; voor Nederland: Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen - Utrecht, 1933.

Boekenschouw moet bij dit soort boeken volstaan met een aankondiging. De bezitters der overige deelen dezer bibliotheek en al degenen, die kennis willen maken met de scholastieke wijsbegeerte en voor een latijnschen cursus terugschrikken, zullen in dit werk een wegwijzer vinden voor hun wijsgeerig denken. Het scheppen van een traditie op 't gebied van wijsgeerige nederlandsche taal zal door dit werk niet veel geholpen worden. In dat opzicht kan men het betreuren, dat het niet opgedragen werd aan een taal-kundigen Noord-Nederlander of Vlaming, wiens verleden niet belast was met een latijnsch handboek over dezelfde stof. Wat Prof. Hoogveld vak-jargon noemt, overweegt bedenkelijk in deze Ontologie. Moge dit echter van de grondige studie niemand afschrikken.

JANSSEN en VISSER. VAN PLATO TOT DECROLY. Met vragenboekje. (263 + 30) *f* 3.25. J. Muusses, Purmerend.

Het wil ons voorkomen dat de opzet, een examenboek voor alle candidaten van elke godsdienstige richting samen te stellen, opmerkelijk goed geslaagd mag heeten. Dat dit boekje neutraal gehouden werd, werkelijk neutraal, is een groote verdienste.

Hoofdacte-candidaten zullen er een veilige gids aan hebben voor het examen; voor het leven zouden wij een meer principieel katholiek leerboek ernaast wenschen.

SCHEER (Prof. Dr. W. M. van der) NIEUWERE INZICHTEN IN DE BEHANDELING VAN GEESTESZIEKEN. (186) *f* 4.25. J. B. Wolters. Groningen, 1933.

In dit boek brengt de schrijver ons een lang verwacht overzicht over dat-

gene wat bereikt is op het gebied van nieuwe verplegingsmethoden van geesteszieken. Dat daarbij de arbeidstherapie en de actieve therapie volgens dr. H. Simon ruime bespreking vindt, spreekt vanzelf. En al bewees dit boek alleen maar dat er lichtpunten zijn aan den therapietischen einder der psychiatrie dan zou de verschijning ervan reeds een feest zijn, want al te lang is de psychiatrie reeds als doelloos of minstens resultaatloos gebrandmerkt. Een belangrijk boek.

VORDERHAKE (Dr. J. A.) FOUTEN VAN KINDEREN, VAN LEERAREN, VAN OUDERS MET BETREKKING TOT DE SCHOOL. (62) *f* 0.85. 2e druk. Paris, Amsterdam, 1933.

Een echt menschelijk boekje van een rector van een onzer inrichtingen voor M. O. Hartelijk aanbevolen aan ouders en leeraren ter lezing en. . . . . herlezing.

FETTER (Ds. J. C. A.) MENSCHBESCHOUWING EN ZIELZORG. (245) *f* 2.90 en *f* 3.60. Ploegsma, Zeist, 1933.

De schrijver, predikant, wil de moderne zielzorg meer doen samengaan met de moderne psychologie en in het bijzonder met de psycho-analyse. Wat die laatste richting betreft, moeten wij tot onze spijt constateeren, dat de schrijver bij alle goede bedoeling zonder voldoende psychologische scholing meent een betrouwbare gids op psycho-analytisch gebied te kunnen zijn. Hoevelen meenen dat helaas niet met hem! Overigens spreekt er uit dit boek een gezonde menschelijke zin, die weldadig aandoet. Voor priesters.

BOLDINGH-GOEMANS (W. L.) DE MOEDER. (372) Ploegsma, Zeist.

In het boek heeft de schrijfster proza en poëzie over haar onderwerp bijeengebracht van een groot aantal schrijvers, o.a. Henriëtte Roland Holst, Gezelle, Boutens, v. Schendel, Felix Timmermans, Tolstoi, Goethe, Annie Salomons, Augusta de Wit, Antoon Coolen, Top Naeff en vele anderen.

GROOT e.a. (B. H. de) R. K. JEUGDBEWEGING IN NEDERLAND. 2e gedeelte. (108) *f* 1.35. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg, 1933.

Werden in het eerste gedeelte de jeugdorganisaties met algemeen doel behandeld, hier zijn, beschreven door deskundige leiders, de jeugdvereenigingen met beperkt doel een onderwerp van studie. Achtereenvolgens valt het licht op: de Mariacongregatie (C. J. Ligthart S.J.), de Franciscaansche Jeugdderde-Orde (P. fr. Perpetuum Palant, O.F.M.), de Sobriëtas-Jeugdbeweging (C. J. J. Terwischa van Scheltinga) en de katholieke voetbal-organisatie (M. J. H. Verstegen). Voor allen, die zich met jeugdwerk bezig houden, een goede oriëntatie.

VORRINK (Koos) OM DE VRIJE MENS DER NIEUWE GEMEENSCHAP. (285) Arbeidsjeugdcentrale, Amsterdam, 1933.

Dit boek van de hand van den hoofdleider der socialistische jeugdbeweging — de A. J. C. — in Nederland, is voor onzen tijd, waarin het jeugdwerk zich steeds meer in het brandpunt der belangstelling dringt, kenschetsend. Dat wij het in veel met den schrijver oneens zijn, is vanzelfsprekend. Maar de arbeidersjeugd, waarover hij schrijft, vormt ook een groot contingent in onze organisaties. Kennisname van opvattingen en methoden in het andere kamp kunnen bij alle verschil van meening, onzen gezichtskring verbreeden en inzicht in eigen standpunt verdiepen. Als dusdanig aan algemeen-ontwikkelde hoofdleiders in het jeugdwerk aanbevolen.

CHRISTIANSEN (Broder) en CARNAP (Eli) NIEUWE GRONDSLAGEN DER GRAPHOLOGIE. (110) *f* 2.20 en *f* 2.95. Geaut. vert. van Heno Münninghoff. van Loghum Slaterus, Arnhem, 1933.

Een korte kennismaking als aankondiging van een later te verschijnen groot handboek. Meer karakterologie dan graphologie. Het zoeken naar 't levend rythme lijkt mij een stap vooruit op een al te mechanische schriftduiding.

Of de zestien typen van dit boek meer levensvatbaarheid zullen hebben, dan de vele geleerde indeelingen der karakters, die wij al bezitten, zal eerst uit het groote handboek beoordeeld kunnen worden.

VERSLAG VAN DE TWEEDE PHILOSOPHISCHE WEEK. *f* 1.25. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen-Utrecht, 1933.

De sympathieke gedachte van het Nijmeegsch Studentencorps tot het houden van philosophische weken heeft gelukkig gepakt. Uitteraard ligt het in de bedoeling, om in de opeenvolging zonder al te veel systeemdwang een overzicht te geven van de voornaamste problemen van dezen tijd en daarbij de verschillende Nederlandsche katholieke wijsgeeren op hun beurt aan 't woord te laten komen. Dezen keer zijn de meer praktische problemen van wilsvrijheid, wijsgeerige arbeidsverdeeling, gezag en geweten behandeld naast een paar vraagstukken uit de natuurphilosophie. In zulke bijeenkomsten wint het, zooals vanzelf spreekt, de uiteenzetting van de argumentatie. In aktueele problemen als b.v. het gezag, ligt nog het gevaar, waaraan Prof. Weve niet heelemaal ontsnapt is, om meer beducht te zijn voor de praktijk dan bekommerd om de zuiverheid der theorie. Als inwijding in de wijsgeerige probleemstelling kan dit boekje aan katholieken en niet-katholieken ten zeerste worden aanbevolen.

LOVETT (R. M.) and HUGHES (H. S.) THE HISTORY OF THE NOVEL IN ENGLAND. Illustrated. (462) 8/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

Een geschiedenis te schrijven van den Engelschen roman in nog geen 500 bladzijden, is een moeilijke taak. Volledigheid is onmogelijk; daartegenover bestaat het gevaar dat een serie ontstaat van min of meer los van elkaar staande fragmenten, waarin de groote lijn, zonder welke een samenvattend overzicht onmogelijk is, ontbreekt. Die groote, verbindende lijn in een dus samenhangend geheel hebben de schrijvers toch weten te verkrijgen, door de betrekking te laten uitkomen van den roman tot de inzichten en levenshoudingen der opvolgende eeuwen, waarvan hij het product is. Die betrekkingen blijken niet het minst uit het werk der romanciers van het tweede plan — zij zijn het innigst verbonden aan hun eeuw, maar reiken niet verder —, zoodat van deze auteurs er verscheidene behandeld worden. Maar de groote figuren, die de levenshouding van hun tijd hebben vastgelegd in universeele werken, die de litteraire structuur van hun eeuw hebben gewrocht, om die ter verdere ontwikkeling en expansie hun opvolgers na te laten, zijn geenszins verwaarloosd. Beginnend met Sir Philip Sidney worden de experimenten behandeld der 16e en 17e eeuw; zij leiden naar de artistieke waardigheid der 18e eeuwsche romans; daarna blijken de nieuwe themas en methodes van de groote Victorians; tenslotte het handhaven van gevestigde tradities, en de experimenteele roekeloosheid der contemporaine auteurs. Lawrence, Sheila Kaye-Smith, Virginia Woolf, Aldous Huxley en James Joyce, o.a. worden vrij uitvoerig behandeld.

Een boek van beteekenis voor litteratuurstudenten en ontwikkelde leeken.

De roman van een terugkeer

door J. v. H.

Er zijn talrijke „bekeerlingen" geweest die het proces dat leidde tot hun intrede in de Moederkerk, beschreven hebben. Er was zelfs een tijd, dat men een geletterd convertiet haast den eisch stelde tot stichting en leerling van den evenmensch het relaas van zijn terugkeer te boek te stellen. De vloed van bekeeringsverhalen is echter reeds lang gestuit.

Of het te betreuren is?

Gevoelige en intelligente bekeerlingen hadden en hebben vaak een onverwinnelijken tegenzin om hun persoonlijke religieuze ervaringen wereldkundig te maken. Newman kon er slechts door een ruwen aanval van buiten af toe gedwongen worden. Zoodoende zijn de meeste bekeeringsgeschiedenissen geschreven door geesten van minderen rang, menschen die op geestesgebied geen bijzondere beteekenis hadden, en bleef de bekeeringslitteratuur, behoudens enkele uitzonderingen, beperkt tot het populaire, stichtelijke genre. Van de niet meer overtroffen „Belijdenissen" van Augustinus die het zielsproces der bekeering, de worsteling der genade om de ziel, met geniale helderziendheid en zoo allermenschelijkste ontroering heeft vastgelegd, tot de apologetische bekeeringsverhalen van den laatsten tijd, is een groote stap.

Auteurs van naam hebben soms hun persoonlijke ervaringen in dezen als motief in hun werk ingevlochten zooals Silvio Pellico in zijn beroemde „Le mie Prigioni" of Jörgensen in meerdere zijner boeken, zonder dat zij hun eigenlijke „bekeering" wilden schrijven. In Nederland bezitten wij als een der beste het bekeeringsverhaal van Dom Verkade, dat mede aan zijn belangrijke milieuschildering zijn veelgelezenheid dankt. In Frankrijk is een bekeering gewoonlijk een terugkeer tot wat vroeger verlaten werd en enkele werken, waarin beroemde schrijvers dien terugkeer bezongen of beschreven hebben, zullen blijvend tot de litteratuur behooren. Maar eigenlijke bekeeringsgeschiedenissen in den trant van Dom Verkade's boek of Newman's „Apologia" zijn het meestal niet.

In de wereld der zuivere „fictie", den roman, is het bekeeringsproces zelden litterair verwerkt. Er is altijd een niet waarneembaar of controleerbaar element in het spel en dit mòet een schrijver wel afschrikken. Augustinus schreef het boek zijner bekeering uit herinnering en overpeinzing — het is eèn lange alleenspraak (een „brief" zegt Papini) tot God — en het is opvallend dat, in z ij n spoor, dit zielsgebeuren overvloedig als historie, als werkelijkheid, doch uiterst zelden als verbeelding beschreven is. Toch ligt hier voor een probleemzoekend romancier een gegeven vol rijke mogelijkheden.

J. Malègue bewees het die op het eind van het vorig jaar den

merkwaardigen roman „Augustin ou le Maître est là" [1]) uitgaf. Leest men, aan de laatste bladzijde gekomen, de dateering „Londres 1921 — Leysin 1929", dan verwondert men zich geen oogenblik over de langzame totstandkoming van dit werk. Het is geschreven met een verbazende accuratesse, met een verantwoordelijkheid en conscientieusheid, die weldadig aandoen in den tijd van „elk jaar een boek". Malègue lezend krijgt men den indruk met een schrijver te doen te hebben, die levenslang het schrijven van slechts eèn boek ambieerde.

Het thema is de late en langzame terugkeer van Augustin Meridier tot het geloof zijner kindsheid. Malègue heeft de methode der romanschrijvers van vòor honderd jaar en vroeger gevolgd, toen de roman gewoonlijk nog een biografie was en zich van geboorte tot sterfbed uitstrekte. Het eclecticisme van later tijden weet het omslachtig biografische te vermijden door hier en daar een greep te doen, door bepaalde levensmomenten sterk te belichten en veel vanzelf sprekends onvermeld te laten. Had Malègue deze styleerwijze aangewend, zijn boek zou er aan onmiddellijke leesbaarheid bij gewonnen hebben. Menigeen voelt zich afgeschrikt door twee lijvige, kleingedrukte boekdeelen. Er zit, in het eerste deel vooral, te weinig vaart: het is te zeer miniatuurwerk, een eerbiedig en liefdevol verwijlen bij détailschildering. Maar wie geduld heeft en den omweg maken wil, ziet zich beloond.

Malègue's roman omspant de uiterste sociale sferen, van de hoogste tot de laagste, en in alle beweegt hij zich met de zekerheid van den geboren schrijver. Of hij het familieleven in een provinciestadje beschrijft, of den eenvoud en de boersche slimheid der landbevolking, of de intellectueele spanningen te Parijs, of de verfijnde ongedwongenheid der aristocratie, overal blijkt hij de situatie volkomen meester te zijn, overal wekt hij den indruk van superieure betrouwbaarheid, wat slechts auteurs van formaat gelukt. „Augustin" is een roman zonder verwikkelingen, zonder treffende gebeurtenissen, zonder uiterlijke spanningen of toevalsconflicten, buiten die verwikkelingen en complicaties, die het familieleven en een geleerdenbestaan vanzelf meebrengen. Het verhaal mag er aan boeiende kracht bij inboeten, het wordt er te overtuigender om. Zoò en niet anders kan het leven van Augustin verloopen. In het verbeelden der gewone familielotgevallen, vooral van die, waarin de aanhankelijkheid en de familiezin zich bijzonder bewust worden, zooals ziekte of dood, is Malègue van een onmiskenbaar meesterschap. De gelijktijdige ziekte- en sterfgevallen in het tweede deel, die Augustins eigen ineenstorten ten gevolge hebben, zijn beschreven met een gevoeligheid van vingertoppen, een fijnheid van waarneming en beleving, dat zij een der hoogtepunten van het boek uitmaken. Alles is hier zoo levensnabij en

[1]) J. Malègue. A u g u s t i n ou le Maître est là. II vol. 35 frs. Editions Spes, Paris. 1933.

natuurlijk, zoo zuiver van schakeering en sentiment, of de natuur, het leven zelf dit alles gedicteerd had.

Een merkwaardig staal van Malègue's styleerkunst zijn de bladzijden, waar Madame Desgrès optreedt. Heel die sfeer van languissante voornaamheid, van superieure ongedwongenheid, van achteloos zelfbewustzijn, die een eeuwenlang gecultiveerd ras kan kenmerken, heeft deze bladzijden doortrokken. Het koel doordachte en onfeilbare zijner karakterizeeringen herinnert hier aan de strakke, nooit aarzelende registreerkunst van Stendhal. Geen wonder dat de kuisch gebleven, aankomende Sorbonne-professor Augustin in deze omgeving zich in het avontuur der liefde gaat verliezen, een late, dweepende, hoog gestemd hartstochtelijke liefde. Anne, Madame Desgrès' nichtje, heeft bij Augustin haar universitair examen afgelegd en in haar vindt hij zijn hoogsten droom belichaamd, beschaving, studie, schoonheid, ongedeerdheid. De nieuwe Romeo leeft in een metamorfose; ook deze extatische liefde heeft Malègue verbeeld in de zuiverste en natuurlijkste accenten. De liefde van dezen wereldvreemden intellectueel, die zich steeds vrij hield van den lust des vleesches, ook in zijn ongeloof, wordt een dweepende adoratie.

* * *

Dit boek is er een van allerzuiverste katholieke inspiratie. De schrijver geeft dus niet z ij n kijk op de wereld, z ij n opvatting der dingen, zoekt geen eigen oplossing van problemen, maar geeft de zienswijze en de oplossing van het katholicisme.

Er leven geloovige en niet-geloovige menschen, maar alle ondergrondsche stroomingen die den levenskoers bepalen, monden uit in God en Christus. Er heerscht die onuitgesproken katholieke atmosfeer, die een boek werkelijk tot een katholiek boek maakt. Het goede, dat wat de menschen in hun hoogste aspiraties bewust of onbewust nastreven, is katholiek, zooals de zonneschijn katholiek is, de sterren, de wolken, zooals ziekte en dood zelfs katholiek zijn. Fransche schrijvers weten moeiteloos zulk een sfeer op te roepen.

Augustin is opgegroeid in een provinciestadje, in een geloovig gezin, waar de zwakke vader, een lyceumleeraar, onder den drang van tijd en omgeving de praktijk verwaarloosde. Het geloof van den zoon, dat oogenblikken van verhevigd gevoel en edelmoedige overgave gekend heeft, doch verstandelijk te zwak onderschraagd werd, bezwijkt als hij aan de „École Normale" een crisis heeft door te maken. Om tot zekerheid te komen, zoekt hij zelf zijn weg en werpt zich met hartstocht op de studie der vrijzinnige Bijbelexegese. Harnack, Holtzmann en Loisy moeten zijn twijfels oplossen. Het gevolg dezer roekelooze escapade is: paradise lost. Als hij in den kring der zijnen terugkeert, kan hij niet meer met hen te communie gaan. Deze intellectueele tragedie is er evenzeer eene van het hart. Augustin's exquiese gevoeligheid, zijn open zin voor

anderer lief en leed, zijn vervreemding van wat hem zoo na aan het hart ligt, dit alles geeft het geval een oneindig tragisch accent. Volgt Augustins hopelooze liefde tot de geloovige Anne en de dood van zijn moeder; alles dwingt hem tot terugkeer, maar zijn geestelijke eerlijkheid vergeeft zich zelf niets. Malègue maakt het zijn held en zich zelf niet gemakkelijk: hij houdt niet van kunstmatige oplossingen en er is een lange weg af te leggen, eer Augustin zijn Damascus bereikt. Eerst zijn eigen ziekte en verblijf in Zwitserland doen het zaad ontkiemen, dat familierampen, het heldhaftig voorbeeld van zijn moeder en zuster, levenservaring en zelfbezinning hebben uitgestrooid. Zijn vriend van de „École Normale", Largilier, die, Jezuiet geworden, hem komt bezoeken, dringt hem tot de biecht en daarmede tot de overgave aan de goddelijke liefde.

Dit boek is vol van Pascaliaansch intellectualisme, van wijze levenservaring en tevens van een onmetelijke barmhartigheid. Augustin heeft reeds spoedig ingezien dat de Bijbelcritiek zich zelf destrueert, dat de eene critiek door de andere verslonden wordt, maar dit inzicht hergeeft hem zijn geloof niet. Eerst na zijn terugkeer formuleert hij het met Pascal: „Une technique supérieure accepte d'ignorer et d'„honorer"; c'est-à-dire, ajoute foi aux obscurités, à cause des clartés qui accablent.

Tout tourne en bien aux Élus, même les obscurités, car ils les honorent à cause des clartés divines. Tout tourne en mal pour les autres jusqu'aux clartés, car ils les blasphèment à cause des obscurités qu'ils n'entendent pas.

Car il y a toujours du préalable: Dieu ou la terre."

En Largilier zegt hem: „Loin que le Christ me soit inintelligible, s'Il est Dieu; c'est Dieu qui m'est étrange s'Il n'est le Christ."

* * *

De geesteshoogte waarop deze ideeënroman, die tevens de roman eener ziel is, zich handhaaft, zal menigeen afschrikken. De ijle hoogtelucht die hier hangt, wekt een eigenaardige strakheid: doch door alle gedachtenspanningen en scherpzinnige constructies heen siddert een Pascaliaansch sentiment van bewondering voor het Goddelijke, van eerbied voor de „raisons du coeur", het hoog Christelijke afgrondsgevoel. Het is de eeuwige paradox van de verdwazing der Goddelijke liefde, die de overwinning behaalt. Geloovige lezers zullen hier den strijd en de nederlaag van een mensch, gevolgd door een Godsoverwinning, verbeeld zien met een scherpte, een consequentie, een doordachtheid, een lucidideit, die in katholieke werken zeldzaam zijn. De schrijver schrikt voor geen enkele conclusie, voor geen enkele werkelijkheid terug. Een der bizarste figuren uit zijn boek is l'Abbé Bourret, een herhaling van den historischen Abbé Turmel, wiens dubbelspel als katholiek priester en ongeloovig schrijver een paar jaar geleden ontmaskerd werd. Ook l'Abbé Bourret leidt zulk een dubbelleven, schrijft

onder pseudoniem anti-katholieke critiek en behoudt zijn kerkelijke functie, tot hij ten slotte de kerk verlaat. Dit boersche en barsche wezen kruist Augustins leven op eigenaardige wijze en wekt in hem zulk een walging, dat 't hem nader tot de kerk brengt in plaats van hem ervan te verwijderen.

Er treden tal van personages in Augustins levenskring en allen verraden Malègue's meesterschap in het weergeven van het verwikkelde menschenleven. Het is hooge romankunst die hier geboden wordt; de vergelijking met het beste der hedendaagsche Fransche schrijvers kan zij glansrijk doorstaan. Op haar hoogtepunten, zooals in de hoofdstukken over Augustins groeiende liefde en de ziekte zijner moeder, herinnert zij aan de epische grootmeesters uit de eerste helft der vorige eeuw.

„Augustin" is een boek dat bij eerste lezing de volle aandacht vraagt, maar eerst bij herhaalde lectuur zijn vollen rijkdom ontplooit. Het is een der grootste katholieke werken van de laatste decennia.

---

boeken - schouw

REYNOLDS (Mrs. Baillie) UITGEMAAKT. (279) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Th. J. J. Bosloper. Kruseman, Den Haag.

Het geliefkoosde onderwerp van een jongedame uit een oud adellijk geslacht, die zich terwille van haar verarmde familie opoffert en een rijk geworden boerenzoon haar jawoord schenkt, is door de schrijfster weer eens in een frisch kleedje gestoken en in combinatie met een spookgeschiedenis van een oud kasteel in dit boek aan de lezers voorgezet. Vlot geschreven is het verhaal wel, maar waarom er hier en daar met zoo'n luchthartigheid over godsdienst gesproken moet worden, begrijpen wij niet. Oudere lezers zullen dit wel over het hoofd zien.

HENDRYX (James B.) GOUDDORST EN MISDAAD. (286) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Een boek over de ruwe goudzoekers in het hooge Noorden van Amerika, waar zij die een goud-ader ontdekt hebben, zich met hand en tand, dag en nacht moeten verdedigen tegen de sluipmoordenaars, die op hun fortuin loeren als gieren op hun prooi. Natuurlijk zijn deze mannen ruige kerels en spreken zij geen „jonge-dames-taal", maar, hoewel het verhaal boeiend genoeg is, is de vertaler zich al te veel aan gepeperde uitdrukkingen te buiten gegaan. Er komt bovendien een tot driemaal toe herhaalde beschrijving van een gruwelijke marteling in voor, die het boek bij de voorbehouden lectuur plaatst.

Moed en Fatalisme in het werk van Henry de Montherlant

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Onder de Fransche schrijversfiguren van onzen tijd zijn er weinigen, die zich volgens de oude en toch immer-actueele Pascaliaansche methode met meer minachting en een tegelijk levendiger, juister en gerechtvaardigder gevoel van eigenwaarde zien dan Henry de Montherlant. Wat dezen schrijver van alle anderen onderscheidt, wat hem een geheel bijzonderen aanblik geeft te midden zijner tijdgenooten, dat is de persoonlijke intensiteit, waarmee hij deze in den grond volkomen tegenstrijdige gevoelens beleeft. Hij wordt daardoor tot den symbolischen drager van de levenshouding, welke den mensch kenmerkt, die ongekende rijkdommen put uit zijn diepe zelfkennis, maar die daarin tevens de oorzaak vindt van zijn levensmoeheid en levensafmatting.

„Een leven is schoon", zegt hij in de bladzijden van Explicit Mysterium, die in hun geheel verschenen zijn in Mors et Vita, „een leven is schoon, waarin men begint met den waan iets te zijn en waarin men eindigt met het besef niets te beteekenen". En verder voegt hij toe, in volle onthechting aan het aardsche bij de gedachte aan zijn dood: „De zoo krankzinnig-beminde feesten dezer wereld, die verzinken. . . . zonder dat men ze betreurt. . . . . Wanneer een rasvogel zich gevangen ziet, spartelt hij niet meer tegen. . . . . . "

Echter is er in de Montherlant's natuur nog een andere dualiteit, welke zich huift over de bovengenoemde en waaraan deze schrijver zijn groote aantrekkelijkheid te danken heeft. Eenerzijds zien wij zijn talent diep geworteld in den bodem van het humanisme, waaruit het zich zijn meest virulente sappen ziet toegevoerd en waarvan al zijn zielsgewoonten, alle plooien en de adem van zijn geest bij voortduring getuigen; anderzijds is er, als een wanhopig versagen, als een uitdaging soms, een volkomen onthechting aan de verstandelijke en zedelijke discipline, die aan datzelfde classicisme ten grondslag liggen. Eenerzijds is er de voortdurende en waakzame zelfontleding, een gewoonte, die ons regelrecht terugvoert naar den oudsten tijd van het rijke vroeg-christendom; de zelfontleding, welke een onmisbaar middel is bij het streven naar iederen geestelijken vooruitgang en de basis ook van alle inwendig leven; anderzijds is er de welhaast bovenmenschelijke moed, de zedelijke vermetelheid, waarmee diezelfde gewoonte weigert rust en vruchtbaarheid te vinden in een keuze, welke haar vastlegt en tot evenwicht brengt.

Terwijl toch deze keuze slechts de harmonische orde vermag te scheppen, waarin de mensch zijn volle mensch-zijn verwezen-

lijkt, omglansd door ware menschelijke grootheid. Een grootheid, waarnaar Montherlant's verlangens uitgaan, zonder dat hij er in toestemt haar dàt offer te brengen, zonder hetwelk die grootheid nimmer zijn deel zal kunnen zijn. Montherlant weigert te „kiezen". Geheel tegenstrijdige begeerten vechten in hem om den voorrang en de schrijver vindt niet de kracht in zich om voor één harer partij te kiezen.

„Ik houd van den bliksem boven den horizon, die de aarde niet raakt. . . . maar mijn liefde voor de aarde is niet minder sterk."

HENRY DE MONTHERLANT

Van deze dualiteit hebben de critici de Montherlant meer dan eens rekenschap gevraagd en wij vinden haar in haar vollen omvang in het laatste werk van den schrijver: „Mors et Vita" terug. Wij lezen daarin met een vernieuwde ontroering den lijkzang voor de dooden van Verdun, die werd tot een mannelijk-stoere en sublieme meditatie, tot een zuiveren lofzang, waarvan de oogverblindende wiekslag den gewijden bodem scheert, doorkneed van de offers van 't martelaarschap en doorweekt van bloed en waarover het verteederde hart van een medebroeder, die levend uit het afschuwelijke oorlogsavontuur te voorschijn kwam, het lavende water van zijn verdriet, zijn dankbaarheid en zijn liefde uitstort.

„Kennis", zegt Montherlant, „de werken der menschen, die geweldige goederen, voor welker bezit ik mij afsloof, gaan te niet aan een droeve hersenschim bij den doodsstrijd van dezen of genen boer, dien ik ken!" De goede mannen, die uit alle deelen van het land waren gekomen om hier ten offer te vallen aan den dood; die zich op deze smalle strook grond verzameld hadden, om er het zuiverste van hun leven, en dan hun bloed, te vergieten, hadden van dien grond een levende materie gemaakt, doordrenkt van zieleleven, zooals sommige marmersteenen doordrenkt zijn van licht; een materie, levender met zijn korst van dooden dan welke plaats ook, die van leven krioelt. . . . . „Ik wandelde voort over dien menschelijken bodem als over het aangezicht zelf van het vaderland". . . . .

Het is door de naastenliefde, de verheven „charitas", — het

betaamt hier dat woord te gebruiken, omdat het bij de Montherlant aan een té diepe, té evidente, en té onverholen werkzame wezenlijkheid beantwoordt —, het is door de charitas, die met deze schrijversziel vergroeide, dat de schrijver van „M o r s e t V i t a" de groote les van den oorlog onthoudt, na dezen als vrijwilliger jaren lang gevoerd te hebben. . . . . „Het is dàt verlangen, dat u in staat stelde te vertrekken . . . . Niet de zucht tot dooden, o neen! maar het verlangen te l ij d e n, l i e f t e h e b b e n, te d i e n e n!"

Laat ons niet te lang stilhouden bij deze andere overtuiging van den schrijver, dat de vrede den mensch verhindert de meest verheven deugden, die de oorlog hem leerde, in beoefening te brengen: dit laatste is een gezichtspunt, eigen aan den schrijver van „L e S o n g e" en gedeeld door geheel de schare van een bepaalde oorlogs-elite, waartoe wij ook Philippe Barrès zagen behooren in zijn meesterlijk-schoonen roman: A i n s i q u e l' A l b a t r o s [1]). Mogen wij deze meening al niet tot de onze kunnen maken, de voornaamste ideeën van Montherlant over den oorlog kunnen wij aanvaarden als een waar heldenbrood.

Van dezen lijkzang zei Poincaré, dat hij verdiende klassiek te worden. En zeker is de groote les, daarin vervat, die het alleszins opportuun is aan het afgekeerde gelaat van een vergetend menschdom voor te houden, de eed, gezworen door een Fransch bataillon in navolging van de Atheensche jongelingschap: „Ik zal deze gewijde wapenen niet onteeren. Ik zal strijden voor mijn familie en voor mijn goden (!) alleen of met een vriend. Ik zal mijn wapenbroeder niet tijdens het gevecht alleen laten." En Montherlant vervolgt: „Ik completeerde dezen eed met het oog op den vrede op de volgende wijze: Ik zal mijn makker ook niet alleen laten nà het gevecht. Ik zal mijn betrekkingen met mijn medemenschen naar dèze gedachte richten, dat ieder van degenen, met wie ik in aanraking kom aan hem gelijk had kunnen zijn of gelijk zal kunnen worden. Ik zal het offer van mijn makker in mijn hart meedragen om daaraan al mijn daden, al mijn gevoelens en al mijn oordeelen te confronteeren."

Wij zullen tot besluit uit dezen zelfden lijkzang nog een van die gedachten putten, waarin de heilige toewijding van den schrijver aan de ware zielegrootheid met een zoo kràchtig en zuiver geluid wordt beklemtoond, dat men er niet aan wil denken er de bovenmenschelijke trots van te betwisten, — een trots, hard en onbreekbaar als diamant —, zóó zeer toch heeft onze tijd er behoefte aan, om dergelijke gedachten te zien uitgedrukt. Het is de roep van Montherlant, waarbij hij aan de verovering van den mensch op zichzelven geen grens stelt, waarbij hij den strevenden

---

[1]) Philippe Barrès: A i n s i q u e l' A l b a t r o s. Paris. Plon. 1933. (Volwassenen). Zie ook onze Boekenschouw-artikelen: D e F r a n s c h e N a o o r l o g s - m e n t a l i t e i t. Jan. Feb. en Maart, 1933.

mensch een volkomen slagen voorhoudt, zonder dat hij de sancties van eeuwige belooning of straf, als door het christendom gepredikt, aanvaardt. „Dienen, lijden, zich ten offer bieden, al deze daden dragen haar belooning in zich zelve, er is geen belooning hiernamaals noodig."

En na ons een oogenblik aan de ontleding van deze heldhaftige belijdenis gegeven te hebben, komen wij als vanzelf weer terug bij die vreemde tegenstrijdigheid, die aan de wonderlijke persoonlijkheid van Montherlant ten grondslag ligt, aan die teere brug, welke twee nog nimmer met elkaar verzoende levensconcepties verbindt; twee levensopvattingen, welke, elkaar bij voortduring trotseerend, een zóó gecompliceerd innerlijk leven vormen, dat dit tot niets meer of minder dan een uitdaging wordt aan het gezond verstand, waarvan de schrijver zoo herhaalde malen op overtuigende wijze heeft blijk gegeven.

Aanbidder van de grootheid, die haar verwezenlijking slechts vindt langs nauwlettend afgebakende, zuiver gedefinieerde wegen, weet Montherlant ten slotte geen enkelen stevigen steun aan die grootheid te geven. De behoefte, welke hij aan karaktergrootheid heeft, de liefde, welke hij waren zielenadel toedraagt, verwerpen en verzaken de grondslagen, waarop deze grootheid wortel moet schieten, om tot ontluiking te komen. Terwijl heel het werk van dezen schrijver de grootheid een schoonen tempel bouwt, ondergraaft hij terzelfdertijd de fondamenten, zoodat het stralend gebouw wordt tot een wankel geheel, dat zich door zijn gebrek aan inwendigen weerstand reeds bij zijn geboorte den dood ziet prijsgegeven.

Zijn voorbeeld, dat ons het meest intense en meest verheven leven als navolgenswaardig voorhoudt, ontneemt aan deze sublieme noodzaak alle bestaansrecht bij gebrek aan een onwankelbare waarheid, waarom zulk een leven als voedsel vraagt. Zoodat men bij dezen schrijver een zucht naar een aan de waarheid gevoed dadenleven ontmoet, een verlangen van een even edel als practisch en gerechtvaardigd realisme, maar, daaraan tegenovergesteld, zoo niet een volslagen ongeloof, dan toch een dusdanig gebrek aan geloof, dat dit élan zich onverbiddelijk verloochend ziet, daar Montherlant's scepticisme er meedoogenloos de ijdelheid en zinloosheid van decreteert. . . . . Wel een tragische tweespalt in een schrijvershart als dit . . . . Geheel de mentaliteit van dezen schrijver houdt zijn ziel als voorbestemd voor een opgang naar God, geheel de logische bouw van dezen geest, die zichzelf schoon waschte van alle ijdele illusies, is gereed voor de ontvangst van de bevrijdende waarheid en toch zien wij, hoe zijn trots Montherlant van andere conclusies terughoudt dan partieele waarheden. Partieele waarheden, die zijn scherp verstand rond zich zamelt en die het zich zonder moeite assimileert, maar welke, helaas! zwevende blijven tusschen twee afgronden, als

lichtende stralen, ontrukt aan de ondoordringbare duisternis van den nacht, die hem omringt.

Deze waarheden, die zijn geest mee door het leven draagt, ruw heen en weer geschokt en soms gekneusd als zij worden door de stormram eener levensnegatie, waarvan zij de heftigheid niet vermogen tegen te gaan, vinden slechts eenige rust, eenige harmonie in de hartstochtelijke liefde, waarmee de schrijver ieder zijner geestelijke eigendommen bemint en transfigureert tot gestalten, die op indrukwekkende wijze ieder dezer gesublimeerde gedachten belichamen. Want heel het leven van dezen schrijver concretiseert zich in dat bijzondere „mysticisme, dat ieder der scheppingen van Montherlant doortrekt, en dat ook het fond van zijn innerlijk leven uitmaakt. Een mysticisme, waarin wij niets anders kunnen zien dan de dorst naar een verheven werkelijkheid, welke dezen schrijver bij voortduring kwelt.

Want de menschelijke grootheid kan geen doel in zichzelf zijn: haar verwezenlijking vraagt om een postulaat buiten haar, zij vraagt om een waarheid en een schoonheid, die van haar volkomen onafhankelijk zijn. Als het ware en het schoone niets anders zijn dan een droom, is de grootheid, die daàrin bestaat ons er toe te bekeeren, teneinde ons het kostbaar bezit daarvan te verwerven, niets meer dan een ijdel gebaar, gericht op het niet.

Eén enkele toevlucht blijft de ziel, die door een dergelijk conflict verscheurd wordt; een toevluchtsoord, geweldig in zijn ijdelheid: de trots. Montherlant verzekert ons met een soort schrikwekkenden moed, dat hij zijn zoo zonderling verdeeld inwendig leven zeer goed verdraagt. Hij getuigt ons van deze waarheid met een heldhaftigheid, waarin een toon van medelijden doorklinkt voor degenen, die door een dergelijke houding verrast, en laat ik het maar toevoegen, bedroefd worden.

Want droefenis grijpt ons aan, wanneer wij deze figuur, welke wij om haar zin voor grootheid onze sympathie moeten geven en ook gaarne geven om haar oprechte confidenties, zoo ten prooi zien aan onoverkomelijke moeilijkheden.

Het schijnt zelfs, dat Montherlant eenigen roem stelt in zijn hartstochtelijken en tegelijk zelfonthechten kijk op de wereld: een tegenstrijdigen kijk overigens, ten eigen nutte gekeerd en weigevallig aan sommige hartstochten, welke zich slechts met de grootheids-idee laten verzoenen, wanneer zij worden aangepast aan de orde van een zedelijke tucht, die deze schrijver vastberaden verwerpt. Daaruit blijkt welhaast, dat dit gevoel niet het gevolg is van een verkeerd verstandelijk inzicht — zijn geest is van nature oprecht en gezond — maar van een verblinding, die inhaerent is aan de aanwending der hartstochten, waaraan hij zich zoo gehecht gevoelt: de vleeschelijke lusten. „Gevoelens en gewaarwordingen zijn als sterren" zegt hij. „Lichtpunten, en rondom is daar de nacht — soms ietwat verlicht, zooals hij dat wordt door den Melkweg, maar niettemin de nacht. O sterren!"

Deze vermenging van den ouden christelijken geest met den geest van sceptische ontkenning, welke den eersten overwelft; de bittere vernedering, waarmee hij meedoogenloos tot in het hart der dingen doordringt om er het niet van te ontdekken en datzelfde niet daarna laatdunkende te negeeren; deze bekentenis van een verzaking en volledige overgave betreffende de mogelijkheid een zekerheid te bereiken, die een zin aan het leven geeft; deze tragische schommeling, welke een trillend, begeerig en ontgoocheld menschdom tot aan zijn wortels blootlegt; al deze gevoelens worden in een rhythmisch proza majestueus als dat van een epos weergegeven; in een proza, waarvan de lyriek nauw verbonden is aan een bitteren, troosteloozen en toch hardnekkigen werkelijkheidszin, en dat aan Montherlant's woorden dat hooghartige en aangrijpende accent geeft, dat den lezer altijd weer onweerstaanbaar bekoort en diep ontstelt tegelijk.

Het ongeloof van dezen schrijver heeft niets van het zorgelooze en blijde gemak van een Montaigne, niets van de sierlijke gevoelloosheid van een Voltaire, niets van de wellustige onverschilligheid van een d'Annunzio, niets van de stijlvolle gedachtenleegheid en het geestelijk nihilisme van een France of van het gevoelvolle en in den grond sceptische welbehagen van een Barrès. Zonder dat het de snijdende en soms onverbiddelijk wreede ironie, die dezen schrijver eigen is, in haar werking verlamt, blijft het ernstig en kommervol en in den toon van schijnbare onthechting beluisteren wij een ondertoon van een mystiek en hartverscheurend verlangen. Waar zijn trots hem een houding van gelatenheid heeft gedicteerd, overtuigd als hij is van het niet van alle dingen, s c h ij n t Montherlant te berusten in die nietigheidsgedachte, welke hem van alle zijden omprangt, maar zijn schijnbaar romantisme vermag slechts diegenen op een dwaalspoor te brengen, die geen oog hebben voor het sterke fond van voorouderlijk traditionalisme, dat in hem lijdt en kermt en verzucht naar de werkelijkheden, waarvan hij zich slechts losgemaakt heeft om er als een wonde de kwelling en de behoefte aan mee te dragen in zijn ziel.

Wij zien den schrijver amechtig onder den bovenmenschelijken druk van de onthechting, waartoe hij zich zelf veroordeelt; wij zien de vlammen zijner hartstochten zoo diep en zoo vernietigend branden, dat het ons moeilijk wordt te gelooven aan een evenwichtstoestand, zelfs op het oogenblik, waarop hij ons het luidst en het oprechtst van die onthechting verzekert.

Noemt de schrijver van „L e S o n g e" niet den hartstocht der onverschilligheid naast dien der onthechting? De h a r t s t o c h t der o n v e r s c h i l l i g h e i d.... een samenkoppeling van twee elkaar vijandige woorden; houdt deze benaming geen levendige schildering in van de permanente en fundamenteele tegenstrijdigheid, waarop dit schrijversleven is gegrondvest? Zooals wij gezien hebben, is deze hartstocht overigens de eenige

band, die deze tegenstrijdigheden zoo al niet vereenigen, dan toch tijdelijk samenbinden kan door de magische livrei, waarmee zij deze bekleedt. Maar het vuur van den innerlijken heftigen strijd bereikt ons door de opwellingen van onweerstaanbare oprechtheid, die gedompeld in den onderstroom van Montherlant's gevoeligheid, zijn teruggehouden klacht des te aangrijpender maakt. Te meer nog, waar Montherlant een dichter is, die in de lyriek pas zichzelve is.

Classicisme en romantiek, levend traditionalisme en teugelloos individualisme, geloof en ontkenning, ascese en overgave aan zijn hartstochten, voortdurende wisseling van die aspecten, welke de twee eeuwig aan elkaar tegenovergestelde gezichten van den mensch uitmaken, ziedaar de voornaamste trekken, welke van Montherlant die persoonlijkheid maken, die nog niet aan het eind van haar ontwikkeling gekomen is, in spijt van de scherpe contouren, die zijn tot nog toe gepubliceerd werk afteekenen. „Want het wezen van een schepsel openbaart zich minder door wat dat op een of ander oogenblik van zijn bestaan was, dan door het doel waarnaar het streeft"; zooals de schrijver zegt.

En dat einddoel zien wij identiek met het suprême evenwicht, dat de schrijver nastreeft ondanks de meest wanhopige zijner negaties van het oogenblik.

Wij verstaan hier door classicisme die kunst en dien geest, die boven alles maatschappelijk, hun bestaansgrond slechts aan den mensch ontleenen en dien mensch ook als einddoel zien, terwijl het romantisme het menschelijk oog en het menschelijk hart afkeert van de studie van den mensch in het algemeen, ten voordeele van het individu en zijn bijzondere gevallen. En nu zal het duidelijk zijn, dat Montherlant's zinnelijk en verstandelijk leven om zijn diepte en fel-bewogenheid wijd uitreikten buiten het enge kader der Romantiek, zooals trouwens ook de levens der groote Romantici zelf, zoodat zijn leven tot een symbool wordt van dat van den eeuwigen mensch, zooals de criticus André Rousseau van Montherlant zeide, den mensch van gisteren, van vandaag en van morgen, het geval van den mensch die bloot gesteld is aan dan onderling tegenstrijdigen roep van geest en vleesch.

Men kan niet anders wenschen, dan dat de antinomie, welke bestaat tusschen dat classicisme en dit individualisme en die een groote ziel zoo hopeloos in zichzelf verdeeld doet zijn, haar oplossing spoedig zal vinden in het evenwicht, dat de ware orde brengt. „Ik maal niets om geluk, heeft de schrijver vroeger geschreven, maar ik heb behoefte aan grootheid!" Montherlant schrijft vandaag dat de mensch, die het leven heeft uitgeput, kan sterven op dertigjarigen leeftijd, rijp als hij dan is voor den dood, zooals een vrucht, tot rijpheid gekomen, van den boom valt. Maar hij vergeet, hoe de hartstochten, edele en verderfelijke, elkaar opvolgen bij den mensch en een menschenleven was nimmer voldoende om ze

alle uit te putten. En alleen de hartstocht der grootheid al opent den mensch een veld, waarvan de meest eerzuchtige verlangens de grenzen niet zouden kunnen overschrijden. De levensontkenningen van Montherlant spruiten voort uit een overvloedige vitaliteit, die onbewust schreeuwt om het oogenblik, waarop zij den nauwen kring zal verbreken, die een geest gevangen houdt, welke geschapen is voor de vrijheid, die geschapen is voor een handelen onder vrije keus, geregeld door de geestesdiscipline en de zedelijke discipline, die hij nog weigert te aanvaarden, terwijl heel zijn wezen er om roept.

Alleen deze tucht kan naar onze meeninig, de Montherlant mèt een nieuwe rijpheid, geboren onder den glans van de grootheid, die hem zoo dierbaar is en waarvan hij de noodzaak luid verkondigt, de volheid brengen, die zijn dualistische levenshouding hem tot nog toe verhinderde te bereiken.

---

boeken - schouw

GREY (Zane) DONDERBERG. (216) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Een wild-west-roman met de noodige revolvers en heldendaden van een ten onrechte door den sheriff gezochten „gunman", een paar jonge meisjes, en eenige schurken zooals die in de meeste boeken van Zane Grey voorkomen. Leesbaar voor volwassenen.

ARDEN (Clive) HET WEB VAN BEGOOCHELING. (265) *f* 3.50. Sijthoff, Leiden.

De tendenz van dit verhaal is deze: dat verloofden in de gelegenheid moeten worden gesteld om elkander voor het huwelijk in dagelijkschen omgang te leeren kennen en elkanders eigenaardigheden en kleine hebbelijkheden elken dag van even dicht bij moeten kunnen meemaken, als wanneer zij getrouwd zijn, dan zou er in het huwelijk minder teleurstelling en ontgoocheling komen. Frank Hendon en Meg Mellor passen dit experiment toe en huren samen een landhuis, waarin zij beiden gaan wonen en werken zonder huwelijksband. Mislukking over de geheele linie is het gevolg van deze proefneming. Jalouzie van den kant der vrouw, humeurigheid bij den man en al heel gauw heeft Meg er genoeg van en gaat zij weer naar haar flat in Londen terug. De eenzaamheid doet het web van begoocheling, waarin zij zich met haar valsche redeneering verstrikt heeft, terwijl zij haar genegenheid onderdrukt, uiteenscheuren en na eenigen tijd, ziet zij in, dat alleen de normale weg van het huwelijk ook voor haar geluk beteekenen kan. Een boek, waarin menige onhoudbare stelling wordt gepropageerd, waarom het ernstig voorbehouden lectuur behoort genoemd te worden.

FRANSCH

CHAMPION (Pierre) L'AVÈNEMENT DE PARIS. Calmann-Léoy. Paris, 1933.

Een boek van een wetenschappelijk, scherpzinnig, welsprekend en gevoelvol schrijver, dat voor ons op suggestieve wijze het Parijs van vroeger doet herleven, vanaf de eerste dagen van zijn bestaan tot in de laat-middeleeuwen. In kleurrijke, scherp-omlijnde filmische tooneelen gaat de groei van deze oude wereldstad aan onze oogen voorbij en onze aandacht wordt vooral geboeid vanaf het oogenblik, waarop de geloofszin van de bevolking de weergaloos-schoone Notre-Dame doet verrijzen. En als de H. Bernardus ondanks de offervaardigheid der geloovigen niettemin het verwijt tot hen durft te richten: „De Kerk is wel rijk en schitterend in haar gebouwen, maar naakt in haar armen", wordt dit verwijt tot een wel beschamende les voor den Christen van onze dagen.

Wij zien, hoe reeds in de dertiende eeuw Parijs het handelscentrum van Frankrijk is en hoe reeds dan die handel zich om de traditie-rijke Hallen concentreert. Champion roept op sappige wijze het universitaire leven dier dagen voor ons op, een leven van onstuimig gedachtenbewegen, van brandende geestdrift, geleid door hongerige, avontuurlijke studenten, die hun tijd verdeelen tusschen philosophische en theologische debatten, dobbelpartijen en taverne-disputen. Daarnaast is er het woelige en dadenrijke leven der gilden. Een voortdurende heen-en-weer-beweeg tusschen onbaatzuchtig-geestelijk en utilitaristisch handelsleven. Parijs is dan reeds een stad van weelde en talrijker zijn de goudsmederijen dan de bakkerswinkels. Naast handel en universiteitsleven is er een rijkbloeiend artistiek leven, gedragen door jongleurs, musici en verluchters. De karakterteekening, welke deze schrijver van den jongleur geeft, is onovertroffen. De jongleur is den man van onuitputtelijke gaven. Hij meent alles te weten, alles te kunnen en zijn kunnen bereikt inderdaad soms fabelachtige hoogten. Hij zingt, reciteert, begeleidt zich op de lier en de harp, hij danst, hij is gymnast en dierentemmer, dresseur van apen en beren, hij blaast op de trompet, slaat den trommel; zijn grappen tooveren een lach op ieders gezicht, zijn geniale woordspelingen spreken tot het helderste verstand en zijn gevoelvolle voordracht van de „chansons de geste" doet tooverachtige verten spiegelen voor de ontvankelijke verbeelding van iederen hoorder. Zijn goochelkunst doet hem dikwijls houden voor een toovenaar.

De scherpzinnigheid, die dezen schrijver eigen is, heeft hem in staat gesteld het p a r o c h i e - l e v e n dier dagen terug te vinden. En hij komt tot de conclusie, dat de organisatie van dit parochiale leven overal aan die van de burgerlijke macht is voor-

afgegaan, dat de sleutel van alle gebeuren bij een parochie-herder ligt. Op magistrale wijze voert hij ons de predikers der middeleeuwen ten tooneele, om ons aan te toonen, hoe dezen de vertolkers waren der openbare meening, hoe zij leiding gaven aan het openbare leven en de verdedigers waren der individueele vrijheid, die geenszins onbekend was in wat men vroeger „de donkere middeleeuwen" pleegde te noemen.

Zijn er dan geen tekortkomingen in Champion's werk aan te wijzen? Zeker zijn die er. De schrijver zegt ons zelf: „Méér dan monumenten heb ik getracht menschen te doen zien, of menschen te doen zien dóór die monumenten." Waar hij zich dit tot opgave stelde, verwondert het ons, dat hij er niet in slaagde of niet aan dacht om bepaalde subtiele levensvormen, bepaalde essentieele gevoelens in zijn werk een plaats te geven. Het zijn die vormen, die gevoelens, welke ontsnappen aan het starre kader van oudheidkundige documenten, maar die zich niet ongestraft laten versmaden. De middeleeuwen vormden een tijdperk van voortdurende ontdekkingen op zielkundig gebied: het levendigste van onze moderne gevoeligheid, het diepste van onze romantische liefdesgevoelens, werd in den loop dier eeuwen geboren. De boutade van den geleerde: „l' Amour, cette invention du XIIe siècle", is een woord vol diepen zin.

Welnu, het leven van de Parisienne, haar manier van voelen, haar coquetterie, haar natuurlijke bevalligheid, haar omgangswijze met den man, de vorm van haar verbeeldingsleven, al deze levensvormen, die hun oorsprong toch vinden in dien tijd, worden door den heer Champion min of meer en soms volkomen verwaarloosd. Het is in het bijzonder waar voor Frankrijk, dat de meest volmaakte vrouwentypes uit een bepaalde eeuw, de zuiverste symbolen beteekenen van het verstandelijk en zedelijk leven van dat tijdvak. En die vrouw ontbreekt te veel in dit werk en dit gebrek wordt tot een hinderlijke lacune, wanneer men bedenkt, dat het hier het leven van Frankrijks hoofdstad betreft. In het begin van het boek ontmoeten wij drie of vier schoone bladzijden ter schildering van St. Genoveva's figuur, maar daarmee is het uit. En toch, de literatuur verschaft hier zoo'n rijkdom aan documenten. Al was het alleen maar de belangwekkende satire van den „Roman de la Rose".

Niettemin blijft het boek een aantrekkelijk en solied werk met buitengewoon belangwekkende bladzijden over het arbeidersleven en de organisatie van den arbeid in het Parijs der middeleeuwen. Deze laatste vooral zullen den modernen mensch brengen tot een bewonderende en vruchtbare meditatie over een nog weinig bekenden tijd.

Dr. B.

MORAND (Paul) ROCOCO. Grasset, Paris. 1933.

De boeken van dezen schrijver stellen ons immer voor een nieuwe verwondering en verrukking, want bij slechts een enkele der hedendaagsche Fransche schrijvers openbaart zich de schrijversgave op zoo overtuigende wijze. Een talent, dat zich bij ieder nieuw werk vaster van toets en soepeler van beweging toont en dat zijn hechte basis vindt in den welhaast onfeilbaren blik van Morand. Wij constateeren op iedere nieuwe bladzijde weer, hoe het peinzend-glimlachende, het altijd aandachtige, soms vermoeide oog van dezen schrijver er gemakkelijk in slaagt, het kenmerkende van een schouwspel van zijn alledaagschheid te scheiden en hoe zijn scherpzinnigheid aanstonds omvat, wat ons slechts langdurige en nauwkeurige waarneming, vermag te leeren. Deze ontstellende handigheid in het blootleggen van een visioen, van de ziel van het aanschouwde, vormt het wezenlijke van Morand's talent.

PAUL MORAND

Het spel van ironie, dat deze levens-waarnemer met het leven speelt, wordt ons nooit een ergernis, zooals een Pirandello, een France of een Girandoux die zoo dikwijls in ons wekken; daarvoor blijft Morand te zeer de aan de natuurlijke orde onderworpene en terwijl het leven voor eerstgenoemden het einddoel der kunst moet heeten, is dit leven voor Morand nooit anders dan het uitgangspunt van zijn scheppingen.

En deze bundel van zeven novellen toont ons den ironicus Morand op zijn best. (Volwassenen) Dr. B.

LAUVRIÈRE (Emile) L'ÉTRANGE VIE ET LES ÉTRANGES AMOURS D'EDGAR POE. (583) 30 frs. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

In de serie „Temps et Visages" werden reeds meerdere belangrijke monografieën gepubliceerd. „Edgar Poe" van Emile Lauvrière is er eene, die ontstond in een arbeid van vele jaren en met behulp van alle gegevens die er over Poe maar te vinden zijn. Het is een alzijdig doorwrocht en doordacht werk. De dichter Poe blijft echter eenigszins op den achtergrond, alsmede zijn werken. Wie dit boek lezen wil om zich in Poe's geschriften te orienteeren, komt teleur-

gesteld uit. Maar des te alzijdiger wordt de mensch Poe beschreven, en dit met een minutieuze zorg, een accuratesse, die verbazing wekken. De schrijver is niet malsch met zijn held omgegaan, zoodat menig Poe-vereerder — en dezen zijn er vele in Frankrijk, sinds Baudelaire hem beroemd maakte — het boek wel niet zal uitlezen. Lauvrière is blijkbaar medicus; zijn boek is meer een medische of psychiatrische studie dan een dichterontleding. Des schrijvers sympathie voor Poe is gering, en onwillekeurig wordt de indruk gewekt dat hij hem niet overal recht laat wedervaren. Alle oude Poe-legenden als daar zijn: de serafische verhouding tusschen de engelachtige Virginia en den dichter, Poe's heldhaftige houding tegenover zijn pleegvader etc., worden hier onbarmhartig vernietigd. Lauvrière's documenten spreken duidelijke taal; maar toch! er is in zijn antipathie een toon van hardheid en verbitterdheid tegen zijn held, die niet aangenaam aandoet.

DUITSCH

ZERKAULEN (Heinrich) DIE HEIMLICHE FÜRSTIN. Roman. Herder. Freiburg i. Br. 1933.

„Die heimliche Fürstin" is Philippine Welser, de dochter van een rijk koopman. Zij is in 't geheim getrouwd met den zoon van keizer Ferdinand, Aartshertog Ferdinand. Bij de geboorte van het kind ontbrandt, innerlijk en uiterlijk, de strijd om de erkenning van het huwelijk, die eindigt in een dramatisch hoog opgedreven scène als Ferdinand en Philippine die erkenning van den keizer afdwingen: het hart van den vader geeft zich gewonnen. Een interessant gegeven, maar ik geloof toch niet, dat deze korte samenvatting de ziel van den roman raakt. Het levende middelpunt lijkt mij Duitschland, belichaamd in Tyll Eulenspiegel, die genoemd wordt „der ewige Deutsche". Wat dat nu precies is, heb ik niet kunnen achterhalen. De sfeer is te wazig om er door heen te kunnen zien. Er hangt over het geheel een gevoels-onduidelijkheid, die wel iets laat vermoeden, maar niet de bevrediging gunt van het meezien. Het probleem wat al die menschen in het boek tourmenteert is verlangen naar „Klarheit und Ordnung", naar „Treue zu sich und zum Du", naar „Beschluss und Entschluss, Entscheidung, Verantwortung", maar nergens vloeien die verlangens samen in een eenheid, die overtuigt. Men kan het niemand kwalijk nemen, dat hij slechts kan raden, wat het beteekenen moet, dat „der ewige Deutsche" „alles bedeudet, was über unser eigenes Leben hinausstrebt, mag es nun Trauer oder Freude heiszen".

Men verwachte ook niet, dat we een stuk verleden grijpbaar, levenswarm zullen mogen doorleven. De personen denken modern, spreken modern, voelen modern. Alles is meer subjectieve gevoelsuitstorting, een lyrische ontboezeming van het v e r l a n g e n naar „iets" nieuws, „iets" diepers, „iets" vollers: romantiek!

DIE KLEINE BÜCHEREI. Verlag Albert Langen. Georg Müller, München: 19 Henry von Heiseler, Warvas Ende; 20 Rudolf Huc'h, Die Fichtenauer; 21 Börries Freiherr von Münchhausen, Idyllen; 22 Eduard Reinacher, Herr Wilhelm und sein Freund; 23 Styn Streuvels, Letste Nacht; 24 Heinrich Zillich, Der Urlaub.

Heerlijke, echte novellen! Misschien niet allen even overtuigend mooi, maar zoo dóór en dóór novellistisch gevormd, zoo geladen met spanning, zoo heelemaal af, dat men ineens de aparte schoonheid van een novelle proeft. Onderling verschillen ze hemelsbreed: Rudolf Huch is weer teruggekeerd tot z'n meedoogenloos sarcasme; Eduard Reinacher laat, zonder opsiering, maar daarom des te indrukwekkender de Dood z'n weg gaan door het gedoe der menschen; von Heiseler en Zillich geven in een 60 bladzijden prachtige, afgeronde karakteristiek, waarbij vooral de eerste een meesterschap toont om het wezenlijke te zeggen zonder ooit moeilijk te worden; Stijn Streuvels geeft vooral spanning in de dreigende wraak van het leven op dien ouden vrek, die hem grijpt in de „laatste nacht"; en dan: Börries von Münchhausen met z'n zonnige idyllen, die overstroomen van rijkdom omdat hij 't werkelijke geluk van het leven gepakt heeft, eenvoudig, triomfantelijk.

Mijn persoonlijke voorliefde gaat uit naar de Idyllen: ik zal ze nog dikwijls lezen, maar ik wil daarmee geenszins zeggen, dat de andere, de eigenlijke novellen minder zijn. Opgemerkt dient echter te worden, dat Wawas Ende en Die Fichtenauer gereserveerd moeten worden voor rijpere menschen.

KÜHNELT-LEDDIHN (Erik R. v.) JESUITEN SPIESZER BOLSCHEWIKEN. Ein Roman. (432) Anton Pustet, Salzburg.

Dit avontuurlijke, aggressieve boek zal gelezen worden, niet zoozeer om zijn blijvende waarde — die het niet heeft — als om zijn actueele toespelingen, zijn openheid en zijn belijdende kracht. Vòòr vijftig jaar zou men het „ultramontaansch" genoemd hebben. Er wordt vurig in geijverd voor een veroverend katholicisme, meer dan voor een verovering door schoonheid en kunst. De schrijver is een wereldkundig man, die van alle markten thuis is, heel Europa kent en van alle actualiteiten op de hoogte is. Hij verfoeit alle puritanisme en gevoelt de katholiciteit, de alomvattendheid der kerk als een voortdurenden triomf. In Berlijn plaatst hij een filiaal van het wereldomspannende „Schwarz-front": daar zetelt de Jezuiet Scapinelli, die in dienst der kerk zijn mannen, bij voorkeur leeken, uitzendt naar Rusland en elders. Eugen Düring zwerft zoo Rusland door om overal de als arbeiders werkzame priesters in de industrie-centra te gaan bezoeken en troosten. De avonturen blijven niet uit.

Het is een handig geconstrueerde fantazie, die de schrijver te boek gesteld heeft, een curiositeit, die ter ontspanning, misschien door sommigen met hartstocht kan gelezen worden, maar die mij te onwerkelijk, te kunsteloos, te propagandistisch voorkomt om

beteekenis te hebben. Gertrud von le Fort schrijft stiller, bezonkener, inniger werken dan deze auteur, haar boeken zijn het volstrekte tegendeel van dit pompeuze werk. Dit boek is katholieke sensatie. Wegens den rauwen werkelijkheidszin van den schrijver blijve het voorbehouden voor rijpe lezers.

LACHMANN (Eduard) DIE ERSTEN BÜCHER STEFAN GEORGES. Eine Annäherung an das Werk. (138) 3 und 4.50 R. M. Georg Bondi, Berlin, 1933.

MORWITZ (Ernst) DIE DICHTUNG STEFAN GEORGES. (180) Georg Bondi, Berlin, 1934.

Door George's openbaring van een nieuwe wereld, door zijn streven naar uiterste kortheid en door geschiedkundige toespelingen is de weg tot het begrijpen van zijn gedichten niet altijd gemakkelijk. Elk boek dat tracht, het werk van George te omschrijven is dus welkom. Ernst Morwitz behandelt alle boeken van George, hij blijft zoo veel mogelijk op de achtergrond en geeft een interpretatie uit den geest van den dichter. Eduard Lachmann tracht uit liefdevolle vereering het begrijpen van de eerste boeken van George („Hymnen" tot „Das Jahr der Seele") te vergemakkelijken.

ENGELSCH

STOUT (Rex) FOREST FIRE. (331) 7/6. Faber and Faber, London.

De uitgestrekte Amerikaansche staatsbosschen zijn verdeeld in nauwkeurig afgebakende gebieden, over elk waarvan een goed georganiseerde bewakingsdienst is ingesteld. De taak der houtvesters — „rangers" — is geen andere dan te waken tegen brandgevaar. Op vastgestelde dagen en uren patrouilleeren zij in hun sectie, beklimmen uitzichtpunten, steeds speurend naar de mogelijke aanwezigheid van den grootsten boschvijand, — brand. Eenzaam leven zij in hun ver van elkaar gelegen blokhutten, — slechts telefonisch met elkaar verbonden. Hun eigen grootste vijand is de eenzaamheid. Dat deze menschen tenslotte een vreemd-grimmige wereld-op-zich-zelf gaan vormen laat de auteur in zijn roman uitkomen. De suggestie daarvan is de haast tastbare achtergrond, waartegen zich het drama der weinige hoofdpersonen afspeelt. Geen hunner is feitelijk geheel normaal, — noch de District Ranger Stanley Durham, die geen liefde kende behalve die voor het bosch, geen passie, behalve die, het steeds dreigend vuur te bevechten, — noch zijn vrouw, wier moraal geknakt was door de eenzaamheid, noch de jonge, zorgelooze ranger Harry Fallon. Zijn verschijnen in deze wereld, met dat van het typisch Amerikaansche a-moreele meisje, Dorothy Fuller leiden tot de dramatische climax van den roman. De beschrijving hiervan is sober-krachtig; waar de auteur den invloed der eenzaamheidsuggestie voelbaar wil maken schiet hij soms wel eenigszins te kort. Maar de zuiver beschrijvende gedeelten zijn krachtig en plastisch.

Door de wijze van behandeling en den aard van zijn onderwerp is de roman sterk voorbehouden.

LUTYENS (Mary) FORTHCOMING MARRIAGES. (320) 7/6. John Murray, London.

Men kent de aankondigingen in den kolom „Society" der groote Engelsche bladen: „The engagement is announced between" of: The marriage has been arranged and will take place shortly between" — enz. Een alledaagsch verhaal kan achter zoo'n aankondiging liggen, maar ook een van romantiek, zelfs van tragiek. Negen van zulke society advertenties hebben de schrijfster geïnspireerd voor haar bundel korte verhalen, samengevat onder den titel „Forthcoming Marriages". Maar het echt christelijke huwelijk bestaat voor haar blijkbaar niet; het verhaal daarvan komt in haar verzameling niet voor. Wel heeft zij in enkele schetsen ruim gebruik gemaakt van zinnelijke beschrijvingen; het is hierom dat het boek, — dat niet stijgt boven het peil van ontspanningslectuur, — flink voorbehouden is, en in geen geval geschikt voor jeugdige en onervaren lezers.

LINKLATER (Eric) MAGNUS MERRIMAN. (362) 7/6. Jonathan Cape, London.

Met zijn roman „Juan in America" heeft Linklater groote bekendheid in Holland verworven. Het is te voorzien dat zijn pas uitgekomen „Magnus Merriman" zijn faam en lezerskring nog zullen vergrooten. Want hij is een scherpzinnig auteur, een der beste Engelsche humoristen van het oogenblik, die met zijn taal doet wat hij wil. Met te meer klem moeten wij er daarom echter op wijzen dat zijn romans, ook zijn nieuwste z e e r s t e r k v o o r b e h o u d e n zijn. Wij kunnen de lezing feitelijk alleen adviseeren voor hen, die om een of anderen reden met de verschillende uitingsvormen der Engelsche littera-

ERIC LINKLATER

tuur op de hoogte moeten blijven. Hij is een humorist zonder moraal; zijn humor maakt geen onderscheid; de grofste immoraliteiten worden „funny" behandeld.

Om een zoo groot mogelijk terrein voor zijn satire te vinden, creëerde Linklater zich in Magnus Merriman een veelzijdige persoonlijkheid: soldaat in den wereldoorlog, student, leeraar, litterator, politicus, minnaar. In al deze creaties is hij de spotter met de conventies.

WREN (P. C.) ACTION AND PASSION. (508) 7/6. John Murray, London.

Klaarblijkelijk is Mr. Wren uitgeschreven over het Fransche Vreemdelingenlegioen, welks twijfelachtige romantiek hij in een dik dozijn boeken geëxploiteerd heeft. „Action and Passion" is een roman van de zee, waarin de actie werkelijk niet ontbreekt. Met de passie loopt het gelukkig nogal los. Wren is een auteur vrijwel zonder litteraire kwaliteiten; ook zijn nieuwste roman is niets anders dan ontspanningslectuur. Het verhaal speelt in den tijd, toen de zeilvaart nog belangrijk was, en vertelt de opwindende gebeurtenissen aan boord van de „Valkyrie", op haar maandenlange reis over de wereldzeeën. Hier en daar iets te lang gerekt — een meer voorkomend euvel der Engelsche ontspanningslectuur — is het overigens geschikt voor volwassenen.

P. C. WREN

Spaansche Kronieken

door G. VAN GESTEL S.J.

Dat de eenstemmigheid rond de groote kwestie onzer Vaderlandsche Geschiedenis — het conflikt met Spanje — nog steeds niet in de Nederlandsche geesten is bereikt, werd genoegzaam geconstateerd verleden jaar. Met kunst en vliegwerk heeft men ons h e e l e volk jubileerend rond het standbeeld van den Zwijger willen verzamelen, — wat, nu ja! niet zoo erg hard heeft willen lukken: 't ging eigenlijk toch niet van harte.

Geen wonder eigenlijk ook.

Zeker, de tijd ligt achter ons, dat een geschiedschrijver als Groen van Prinsteren zonder blikken of blozen schrijven kon: dat onze Vaderlandsche Geschiedenis „eigenlijk" pas bij de Protestantsche Hervorming begint, toen Nederland „een verjongd, vernieuwd, geadeld en door het (protestantsch) geloof geheiligd vaderland is geworden", — dat Geert Groote en Thomas à Kempis tegelijk met Erasmus onder de voorloopers der Hervorming gesteld moeten worden en „Luther de reeks der Kerkvaders voortzet", — dat de leer „die in de Roomsche Kerk geslopen was antichristelijk en afgodisch bleek" en diezelfde Roomsche Kerk „wat de hoofdzaak betreft, blijkens de bepalingen der Kerkvergadering van Trente, bleef volharden in anti-evangelischen afval".[1])

Ongetwijfeld, die tijd ligt wel achter ons.

Maar dat neemt niet weg, dat een zeer aanmerkelijk deel van ons volk nog steeds tot in merg en been doordrenkt is van de historisch-onjuiste these, met zulk een fijne ironie reeds door Alberdingk Thijm omschreven: De Katholieke eeuwen bleven met het epitheet van barbaarsch aangeduid; Luther en Calvijn, voorgesteld als op het innigste verbroederd, zuiverden Godsdienst en Kerk in de XVIe Eeuw; Holland werd vroeger door graven uit 5 Huizen geregeerd; toen kreeg keizer Karel de Vijfde hier wat te zeggen en vaardigde bloedplakkaten uit tegen de Hervormers, maar was anders toch een edelaardig vorst. Ongelukkig stond hij ons vaderland af aan zijn zoon Filips, koning van Spanje, en toen, door dezen vreemdeling uitgezogen, gebannen, gemarteld, vermoord, begon het volk zijn nood te klagen, ja sloeg zelfs over tot de zeer berispelijke buitensporigheid der beeldstormerij. Een edele hollandsche vorst, bewogen met het lot zijner onderdanen, prins Willem de Eerste namelijk, omstuwd door andere edele mannen, als Marnix van S. Aldegonde, de graven van Egmond en Hoorn, de veldoversten Lumey en Sonoy (die wel wat hardhandig waren uitgevallen), voorts 's prinsen drie of vier broers en, die wij al vroeger hadden moeten noemen, ruim 300 edellieden, met Hendrik van Brederode aan het hoofd, besloten Holland van den vreemden dwang te verlossen en de vrijheid van Godsdienst, die hier, vóór de bloeddorstige regeering van den Spaanschen Nero, natuurlijk altijd bestaan had, weer te herstellen.[2])

Is het onze schuld, dat de verdeeldheid voortduurt?

De Katholieke geschiedschrijving doet ongetwijfeld haar best, om het protestantsche standpunt in deze kwestie te benaderen en voor zoover mogelijk recht te doen wedervaren, als de protestantsche geschiedschrijving en volksvoorlichting dat nu ook gaat doen ten opzichte van het katholieke standpunt, — ja! dan is er kans, dat we mogelijk nog eens kunnen komen tot een eensgezinde herdenking van Nederlands vrijwording.

* * *

Het boek,[3]) dat wij hier inleiden, kan daartoe in niet geringe mate bijdragen, wanneer althans de overzijde het belieft in te zien.

---

[1]) Vlg. Mr. G. Groen van Prinsteren. Handboek der Geschiedenis van het Vaderland. Dl. I.

[2]) Aangehaald door Nuyens in de Inleiding zijner „Nederlandsche Beroerten".

[3]) Brouwers (Dr. Joh.) Kronieken van Spaansche Soldaten. (442) Uitg. W. J. Thieme & Cie. Zutphen, 1933.

't Is werkelijk belangrijk genoeg.

Het bevat een relaas van de voornaamste episodes uit de eerste helft van den tachtigjarigen oorlog, — maar nu met Spaanschen kijk op de zaak. De samensteller, onlangs nog naar aanleiding van een artikel in dit tijdschrift een specialiteit in Spaansche aangelegenheden genoemd, heeft dat relaas ontleend aan Spaansche Kroniekschrijvers, die zelf in dit alles een werkzaam aandeel hebben gehad. Door een uitnemende Nederlandsche vertaling, heeft hij nu die gegevens toegankelijk gemaakt voor ons niet Spaanschkundig publiek.

Deze Spaansche Kronieken zijn in meer dan een opzicht zeer merkwaardig.

Ze zijn vooreerst interessant. Land en volk en zeden, deugden en hebbelijkheden, folklore en volkspsychologie der zestiendeeuwsche Nederlanden worden erin beschreven en wel door buitenlanders, door Spaansche Officieren, die hier in dienst van het Spaansche leger jarenlang hebben vertoefd, er hebben geleefd in voortdurend contakt met de bevolking en met treffende opmerkingsgave hebben rondgekeken.

Vervolgens zijn ze ongetwijfeld leerzaam voor wie zich wil verdiepen in de strategie dier tijden: het belegeren van steden, het forceeren van versterkingen, de staaltjes van dapperheid en vernuft bij het oorlogvoeren van beide zijden getoond. Zelfs kwamen er „onderzeeërs" en „tanks", „loopgraven" en „gas-" of althans „rookaanvallen" bij te pas!

* * *

Bizonder treft in dit boek voortdurend de rustige, objectieve toon, waarin de Kroniekschrijvers het Spaansch-Nederlandsch conflikt beschrijven. Zeker zij staan op Spaansch en Katholiek standpunt: rebellie is voor hen rebellie, ketterij blijft ketterij en beeldstormerij met den aankleve van dien een schendend bedrijf. Hun kronieken zijn verdedigingsschriften. Zij willen naar getuigenis van een hunner, „dat het nageslacht betrouwbare verslagen kan vinden van dien langen en bloedigen strijd, en dat zij die niet behoeven te vragen aan vreemdelingen. (Want) het is maar al te waar, dat de geschiedenissen die de vreemdelingen daarover te boek hebben gesteld, de openlijke bedoeling hebben den spaanschen krijgsmansroem te niet te doen".

Overigens zullen zelden verdediginsschriften gevonden worden, die zoo bezadigd en waardig gesteld zijn. Doorloopend maken ze den indruk van betrouwbaarheid. Met de grootste zorg hebben zij de feiten nagegaan en waarschuwen, als zij ze uit de tweede hand hebben. Waar iets in den partijgenoot valt te laken, doen ze dat ongezouten; valt er in den vijand iets te prijzen, dan zijn ze heusch niet karig met hun lof. Merkwaardig is b.v. het oordeel van Alonso Vasquez over den verdediger van het maandenlang door Parma belegerde en bestookte Maastricht: „Zij (de belegerden) gingen met zooveel beleid en kennis van zaken te werk, dat men wel kon zien, dat de man die leiding gaf, Sébastien Tapin, een zeer kundig en ervaren soldaat was. Tot op den dag van heden is hij onovertroffen gebleken en altijd weer als ik over dezen bevelhebber moet spreken, kan ik niet nalaten te zeggen, dat hij eeuwigen lof en roem heeft verdiend, omdat hij alleen door zijn beleid en vernuft de troepen van een zoo machtig vorst als onzen koning heeft kunnen weerstaan. Het is diep te betreuren, dat hij een vijand van ons geloof was, en dit doet afbreuk aan zijn roem." De kerkvervolging gaat den Spanjaarden 't meest aan 't hart en stemt hen bij wijlen grimmig. Mochten er van Spaansche zijde afkeurenswaardige dingen gebeurd zijn, „dan hadden daar de kerken, heiligenbeelden, priesters en monniken toch geen schuld aan. De priesters en monniken, lieden die in dit land geboren en getogen waren, werden te vuur en te zwaard vervolgd". Zij (de Spanjaarden) zijn er dan ook steeds van overtuigd, „dat zij strijden voor een gerechte zaak en voor de handhaving van het Katholieke geloof".

In de twee inleidende hoofdstukken, door den auteur zelf samengesteld en die een uitstekend overzicht geven, vervalt hij een paar maal in herhaling. En mocht een herdruk noodig blijken, wat we gaarne wenschen, dan zouden wij onder de illustratie de plattegronden van eenige der voornaamste beleger-

de steden, Haarlem, Maastricht, Middelburg, Zierikzee, Antwerpen opgenomen willen zien.

Wij hopen dat Dr. Brouwer zijn onderzoekingen op dit terrein zal voortzetten.

SUTHERLAND (Joan) DOKTER WYNNEGATE. (260) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Het gegeven van dit verhaal is tamelijk origineel. Een dokter wordt het slachtoffer van zijn plicht en uit de hoogere kringen van de samenleving verbannen, omdat een krankzinnige patienté hem blameert. De schrijfster vlecht gaarne een paar draadjes politiek door het weefsel van haar vertelling en kan dit ook in dit verhaal niet laten. Over het geheel ontspanningslectuur, die er mee door kan, voor groote menschen.

MARSON (Edna) DE ZESDAAGSCHE. (240) *f* 1.90. Oorspronkelijke roman van sport en intrige. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

In deze oorspronkelijke roman van sport en intrige worden eenige goedgeschreven en den lezer pakkende beschrijvingen gegeven van de opwinding, die de toeschouwers van een „zesdaagsche" kan overmeesteren. Maar minder gelukkig is de intrige van een stelletje dieven, die de sport gebruiken als dekmantel voor hun schurkenstreken en tot allerlei gemeene practijken hun toevlucht nemen, om hun doel, d.i. de buit in veiligheid te brengen, te bereiken. Op den duur gaat het den lezer voor de oogen schemeren bij al die draaiende wielen en massa's namen van deelnemers van de „zesdaagsche". Het lezen van zulk een sport-verslag wordt eentonig...... Het boek kan er mee door voor rijpere lezers.

DELL (Ethel M.) GEVANGENISMUREN. (320) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vertaald door Dicky Wafelbakker. Bruna en Zn., Utrecht.

Ethel Dell blijft zich zelf getrouw in de manier van opzet en gegeven harer romans. Toch lijkt mij dit verhaal een van haar beste, omdat zij wat meer zelfbeheersching aan den dag legt in die passages waarin zij vroeger tot allerlei hartstochtelijke uitersten verviel. Zij geeft hier het leven van een ontslagen gevangene, die tot de hoogere kringen behoort, door een jong meisje op den goeden weg van boete en zelfopoffering wordt geleid en om zijn zoon niet in den weg te staan in de nieuwe wereld een rechtschapen mensch blijft. Over het geheel ontspanningslectuur voor ouderen.

PEDLER (Margaret) ROEPING OF LIEFDE. (231) *f* 1.90. Geaut. Nederl. bewerking van Dicky Wafelbakker. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Het probleem is: Moet een talentvolle kunstenares haar werk opgeven als zij huwt wanneer haar man dit van haar eischt of de man laten schieten en met haar werk voortgaan? De schrijfster heeft in dit verhaal haar meening willen verdedigen dat de vrouw moet huwen èn blijven werken. Het is een romantische vertelling geworden waarin sommige scènes en verhoudingen niet voor iedereen leesbaar zijn.

Chesterton

door JOS. PANHUYSEN.

II. De Biograaf

Als dichter vergeleek ik Chesterton met Seneca en al moet toegegeven worden, dat deze vergelijking eenigszins ongerijmd lijkt, tot mijn verontschuldiging kan worden aangevoerd, dat het zeker niet ongerijmd is dergelijke vergelijkingen Chestertoniaansch te noemen. Het laatste boek dat Chesterton publiceerde, een korte biografie over Thomas van Aquino, den heiligen geleerde, begint met een vergelijking van dezen met Franciscus van Assisië, den heilige, die zeer zeker geen bizondere voorkeur voor boekengeleerdheid getoond heeft. Chesterton zelf geeft toe, dat hier eigenlijk weinig te vergelijken is, maar desniettemin gaat hij een flinke poos er mee door en welbeschouwd vergelijkt hij ten slotte toch ook inderdaad en niet zonder nut. Bovendien was het excuus van Chesterton werkelijk overbodig, want, zoo het hem zelf tot dusver mag ontsnapt zijn, de lezers van zijn biografieën wisten reeds lang dat welhaast al zijn biografisch werk, zelfs zijn essayïstisch, apologetisch en poëtisch werk op soortgelijke vergelijkingen gebouwd is. Zelfs de allervoornaamste biografie, die hij schreef, is dat in zekere mate ook. Deze voornaamste biografie is zijn autobiografie, die echter niet als zoodanig werd aangediend, maar die den titel van „Orthodoxy" draagt en op het eerste gezicht niets anders dan een bundel essays lijkt. „Orthodoxy" is echter wel degelijk de beschrijving van het beslissende levensavontuur en het is ook het prototype van alle Chestertoniaansche vergelijkingen, de groote vergelijking van levensbeschouwingen met de juiste levensbeschouwing. Een man, die ondanks al zijn extravaganties, zijn luidruchtigheid, zijn levensgraagte, ten slotte vooral een kamergeleerde blijkt, als men van dit woord het ongunstige en muffe tenminste wegdenkt, vertelt hier zijn lotgevallen en het zijn natuurlijk, ondanks den beeldenrijkdom aan de natuur en het concrete leven ontleend, geestelijke lotswisselingen. Wars van de platte werkelijkheid zocht hij den droom en met dezen droom, nog vaag en ver, vergeleek hij allerlei andere droomen van andere menschen, absurde, groteske vaak, tot hij ten slotte een wereldbeeld vond, dat zijn droom geleek, verwezenlijkte, meer dan verwezenlijkte, overtrof, en dit wereldbeeld bleek toch niet een droom, maar wel zeer duidelijk en verrassend de werkelijkheid te zijn. Het is geen wonder dat deze „autobiografie" de sleutel werd van Chestertons geheelwerk, en dat alle latere biografieën in meerdere of mindere mate op „Orthodoxy" lijken. Wie dit goed beseft, kan de meeste opwerpingen die men tegen dit geheelwerk, pleegt te maken, vrij gemakkelijk weerleggen. Men heeft gezegd, dat Chesterton, op den keper beschouwd, een journalist is, want, zegt men, hij kan over alles schrijven. Maar welhaast alles dat Chesterton ooit

schreef, en dat is geweldig veel, is nadere beschouwing van wat in „Orthodoxy" reeds werd aangeduid, en zou men iemand het recht kunnen betwisten met autoriteit over zijn eigen leven te spreken? Men zou eerder en beter kunnen zeggen, hoe opmerkelijk het is, dat Chesterton welhaast nooit, ondanks de verscheidenheid zijner onderwerpen, oppervlakkige journalistiek schrijft. Ik kan me slechts één geval herinneren, maar een zeer typeerend geval. In een zijner laatste bundels essays „Side-lights on New London and Newer York" — een kostelijke bundel overigens — komt een artikel voor over de nieuwere, over de moderne poëzie; het heet „The Middleman in Poetry", en betoogt dat de moderne poëzie steeds een middelman, een verklarenden criticus, noodig heeft, om begrepen te worden en dat dit betreurenswaardig is. Inderdaad dit zou betreurenswaardig zijn indien het waar was, maar het is zeer zeker voor de wezenlijke poëten minder waar dan ooit voor dezen. Als men het artikel geheel leest, bemerkt men vrij spoedig, dat Chesterton de poëzie van een Edith Sitwell bijvoorbeeld „begrijpen" wil op een wijze, zooals de poëzie van Edith Sitwell en zeer veel andere beduidende poëzie nu eenmaal niet „begrepen" kan worden, en zooals in de allerlaatste, meest poëtische instantie ook de poëzie voriger generaties niet begrepen worden kan. Ik wil hiermede niet beweren, dat Chesterton geen poëzie begrijpt — om dit woord te blijven gebruiken — ik weet wel beter, maar ik meen wel dat hij tot dit begrip slechts op bepaalde wijzen komt en dat hij deze manier bij moderne poëzie gebruiken kan. Het zijn niet de dichters hier die den middelman zoeken — ze hebben van dit persoonaadje gewoonlijk een heilzamen afschrik — het is Chesterton. Dit komt, naar mijne meening, omdat de moderne poëzie hoogst zelden ideeën-poezië is en naar een onmiddellijkheid tracht die den denkenden en redeneerenden geleerde vreemd blijkt. Wanneer zulk een modern dichter een biografie zou willen schrijven dan zou hij beginnen met terug te schrikken voor de opgave. Hij zou — en volkomen terecht — inzien dat een biografie schrijven van een persoon, die wezenlijk ooit bestaan heeft, een onmogelijkheid is. Als hij desondanks toch wilde doorzetten dan zou zijn biografie inderdaad worden een levensbeschrijving, een opeenvolging van dagen en nachten, van gedachten, lotgevallen

CHESTERTON

en emoties, van lotgevallen en emoties vooral, het zou een geheel zijn, een voortschrijden, een wonderlijke groei, het zou niet weinig gelijken op een gedicht. Geen oogenblik, tenminste niet meer dan een oogenblik — zou hij in de bekoring komen meeningen te weerleggen, uitvoerige vergelijkingen te maken, want hij zou — al weer terecht — meenen, dat dit aan het geheelbeeld, aan het levensbeeld schade zou doen, de levensintegraliteit zou er door worden aangetast, zijn werk immers moet de eenheid ontleenen, niet aan een these of een reeks van thesen, niet aan de verstandelijke redeneering op de eerste plaats maar aan de ontwikkeling eener persoonlijkheid in tijd, plaats en omstandigheden. Meer dan van een zuiver inzien zou zijn werk het resultaat zijn van een innerlijk zien. Daarom ook zou zijn werk evenmin, als de gedichten die hij maakt, vooral „begrepen" moeten worden. De biografieën van Chesterton dienen echter wel begrepen te worden, zij vorderen de voortdurende aandacht van het inziende verstand, niet onmiddellijk leert men er de personen kennen, maar langs een omweg, of nog beter gezegd, langs meerdere omwegen.

Zooals al zijn geschriften, tot zelfs het meerendeel zijner gedichten toe, zijn ook Chestertons biografieën strijdschriften; hij heeft een zeer bepaalde meening over den persoon, wiens leven hij beschrijft, en hij zet deze uiteen door de meeningen van anderen met de zijne te vergelijken, en zoo noodig, te weerleggen; daarenboven vergelijkt hij voortdurend zijn held met zichzelf, of liever met wat hij zichzelf te zijn wenscht. Hij heeft o.a. geschreven over Shaw, Dickens, Robert Browning, Sint Franciscus, R. L. Stevenson, Chaucer en nu laatstelijk over Sint Thomas van Aquino. Zeer uiteenloopende persoonlijkheden zonder twijfel, maar toch doet men verkeerd als men op grond dezer uiteenloopendheid hem van journalistieke oppervlakkigheid zou meenen te mogen beschuldigen. Hoe verscheiden ook, toch vertoonen al deze personen met Chesterton een zekere affiniteit. Onze moeder de H. Kerk heeft vele zeer verschillende heiligen en Chesterton bezit iets van de universaliteit dezer kerk, die hij zoo vaak verdedigd heeft; zoo hem al enkele menschelijke dingen vreemd zijn, vele zijn die niet. In deze affiniteit vindt men zeker een groot voordeel, maar er schuilt ook een gevaar in. Het verklaart volkomen, waarom Chesterton zijn personen met een ideale eigen persoonlijkheid vergelijkt, maar daarbij vermijdt hij niet altijd den nadruk te veel op het verschil, of, bij een andere gelegenheid, te veel op de overeenkomst te leggen. Zelfs in dit laatste leven, dit leven van den Heiligen Thomas van Aquino, bemerkt men dit. Natuurlijk is hetgeen in dit betrekkelijk kleine boek over de philosophie van Sint Thomas gezegd wordt uiterst schematisch. Het is echter lang niet slecht, het is welbeschouwd het beste gedeelte van het boek. Dit lijkt zonderling maar dit is het allerminst. Juist omdat in tegenstelling met den dichterlijken, den kunstenaar-levensbeschrijver, Chesterton zijn biografie voornamelijk op thesen bouwt, zijn de

gedeelten, waar die thesen het meest tot hun recht komen, de meest geslaagde. Maar in dit meest geslaagde gedeelte uit het leven van den Heiligen Thomas van Aquino is het merkwaardig, hoezeer de nadruk valt op de overeenkomst tusschen den grooten wijsgeer en Chesterton zelf. Chesterton heeft zich in zijn leven vooral ook geweerd tegen sommige puriteinsche levensopvattingen; als men zijn laatste biografie goed leest ziet men dat de levensstrijd van Sint Thomas voornamelijk gericht was tegen de puriteinen, het staat er heel duidelijk, het hoofdstuk over de Manicheeërs zou werkelijk in „Orthodoxy" volkomen op zijn plaats zijn. Ik wil hiermede niet beweren dat Chesterton volkomen ongelijk heeft, wat dit betreft, integendeel; de overeenkomst is niet fictief, door er echter dermate den nadruk op te leggen wordt de waarheid wel niet geweld maar toch te kort gedaan. Wie zich een volkomener beeld van Sint Thomas wil vormen kan met een even bescheiden boek als het werkje van den Franschen dominicaan Petitot meer bereiken dan met deze uiteenzetting van Chesterton, maar als hij daarom Chesterton ongelezen laat, zal hij iets missen en iets belangrijks. Dit geval staat niet op zich; om zich een goed beeld te vormen van Chaucer kan men beter Legouis lezen dan Chesterton; Professor Dowden licht beter in over Robert Browning, Graham Balfour over Stevenson, en zelfs Ward over Dickens, maar Chesterton geeft toch iets wat zij allen niet geven. Al exagereert hij sommige détails, hij toont vanuit dit détail zijn held als het ware nieuw en men komt tot de verrassende ontdekking, dat die andere boeken met al hun verdiensten, en hun eerlijk trachten naar rechtvaardigheid en integraliteit, toch niet zoo volkomen bevredigend zijn, als men eerst meende. Met geheel andere dan dichterlijke middelen bereikt Chesterton telkens opnieuw de verrassende oorspronkelijkheid, die de verrassing der poëzie gelijkt. Wie alleen Ward over Dickens leest zal veel over hem weten, maar veel weer vrij snel vergeten, wie Chesterton over Dickens leest, zal welbeschouwd niet zoo heel veel over hem weten, maar vergeten zal hij nooit. Zeker hij heeft geen goed idee van Dickens, tenminste niet geheel goed, Dickens werd evenals Sint Thomas te zeer verchestertoniaanscht, maar hij weet althans enkele van de allervoornaamste dingen over Dickens, die het weten waard zijn, en hij weet ze goed. Bovendien — en dit zal bij de meeste biografen vaak niet het geval zijn — hij weet veel, wat dezen toch mede verklaart en wat daarenboven gemeenlijk belangrijker is. Hij heeft namelijk enkele inzichten gekregen over den tijd, waarin Dickens leefde maar zelfs dat niet alleen, daarbij nog eenigszins over dezen tijd, gezien in de wereldgeschiedenis, in de periode, die verliep sinds het oogenblik, dat de tijd begon. Want bij Chesterton staat nooit iets op zich, alles wordt opgenomen in een levensbeschouwing, wordt deel van een wereldbeeld. Ook weer bij deze levensbeschrijving van Sint Thomas van Aquino, hier zelfs in meerdere mate. Men zou terecht kunnen opmerken, dat Chesterton in hoofd-

stukken als „The Aproach to Thomism" en „The Permanent Philosophy" Aristoteles wat te zeer uit het oog verliest, want zeer veel, wat hij hier vaststelt over de leer van Sint Thomas, is ook reeds te vinden in de leer van Aristoteles, maar toch, over het geheel genomen wordt herhaaldelijk en duidelijk gewezen op het verband. Toen de wijsheid van Sint Thomas miskend werd, Chesterton wijst er met nadruk op, werd tevens de wijsheid der Hellenen miskend. De tegenstelling tusschen Plato en Aristoteles, en in meer betrekkelijken zin tusschen Sint Augustinus en Sint Thomas, hij laat ze, in zijn kort bestek, duidelijk zien, hij toont ons den strijd van Sint Thomas voor Aristoteles tegen zijn Mahomedaansche commentatores, en verder teruggaande de groote tegenstelling tusschen het critische realisme en de philosophie der Indiërs, ten slotte ook, in dezen tijd, het fundamenteele verschil van de philosophia perennis met de verschijnende en verdwijnende philosophieën van den dag. Ook in dit boek van Chesterton is alles op weg, zich bezinnend op de afgelegde baan en vooruitblikkend op wat nog moet worden doorschreden, en dit is geen geringe verdienste. Zeker de verdienste zou grooter zijn, wanneer hij, daar het een levensbeschrijving betreft, dit met artistieker middelen, zuiver beeldend had weten te bereiken, maar men zal moeten toegeven, dat dit, zoo al mogelijk, buitengewoon moeilijk is. Op een enkele uitlating in dit boek over Thomas van Aquino wil ik nog in het bizonder de aandacht vestigen, omdat deze ook weer op een overeenkomst wijst en tevens tegenstellingen in Chesterton toont. Chesterton is zonder twijfel een man van tegenstellingen; hij wijst bijvoorbeeld herhaaldelijk op het wonder der werkelijkheid, der gewone, doodgewone werkelijkheid, die alle versiering missen kan, maar, zooals we zagen bij de behandeling zijner gedichten en zooals men ook zien kan in zijn romans, als hij creatiever werk levert, versiert hij deze werkelijkheid tot in het overladene, verwringt ze zelfs. Ik wees er reeds op, dat Chesterton blijkbaar niet in staat is tot een juiste waardeering van het moderne gedicht, maar op het eind van deze korte biografie, blijkt hij toch opeens zeer goed in staat de moderne schilderkunst te waardeeren, die niettemin wel degelijk de moderne poëzie gelijkt. Hij zegt dat de taal van de wijsgeerige en theologische geschriften van Sint Thomas allerminst poëtisch is. „En toch", gaat hij verder, „moet ik bekennen, dat ik, wanneer ik zijn philosophie lees, steeds een zeer bizonderen en machtigen indruk krijgt, die analoog is aan poëzie. Zonderling genoeg, is deze in sommige opzichten nog meer analoog aan de schilderkunst, en herinnert mij zeer sterk aan het effect, dat door de b e s t e der moderne schilders bereikt wordt, als zij een vreemd, bijna rauw licht werpen op strakke, rechthoekige voorwerpen, of meer dan te grijpen, tasten naar de pijlers zelve van het onderbewuste. Dit komt waarschijnlijk, omdat er in zijn werk een hoedanigheid gevonden wordt, die primitief is, in de beste beteekenis van dit vaak misbruikte woord; maar in elk geval is dit welbehagen niet

alleen van het verstand, maar ook van de verbeelding." Wat Chesterton hier zegt van de philosophische geschriften van Sint Thomas, kan men in zekere mate ook van zijn eigen prozawerk zeggen; het is zonder twijfel in zijn middelen niet volkomen artistiek, niet poëtisch, maar toch wekt het niet zelden, vaak zelfs zeer sterk, een indruk, die analoog is aan den indruk, die poëzie verwekt en in dien indruk vergeet men dan de kleine grieven, die men soms tegen dit werk heeft.

G. K. Chesterton: Side-Lights on New London and Newer York. Sheed and Ward Ltd., London.

G. K. Chesterton: St. Thomas Aquinas. Hodder and Stoughton Ltd., London.

---

boeken - schouw

TUTTLE (W. C.) HET GEHEIM VAN DEN ROODEN DRIEHOEK. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Een andere episode van „Knipmes Hartley" en „Sleepy", de twee cowboys-detectives, die er telkens met hun neus bij zijn wanneer er op de een of andere ranch ongerechtigheden gebeuren en de zaak dan in een minimum van tijd terecht brengen. Ruwe maar overigens geschikte lectuur.

ELZER (Margarete) DE BLONDE MARTELARES. (300) *f* 2.— Geautoriseerde Nederl. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. 2de dr. Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Een roman, zooals er van Margarete Elzer reeds eenige verschenen zijn, waarin een door haar man verguisde, edele vrouwenfiguur de hoofdrol vervult, maar waarin ook tamelijk lichtzinnig met de onontbindbaarheid van het huwelijk wordt omgesprongen.

PETERSON (Margaret) VLINDERVLEUGELS. (264) *f* 2.— en *f* 2.65.
— JUIST DAAROM. (232) *f* 2.— en *f* 2.65.
— IS LIEFDE GENOEG? (240) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Weer een drietal variaties op verwikkelingen welke de liefde tusschen twee menschen gewoonlijk schijnen te vergezellen. Ze behooren tot het luchtige genre romans dat in den laatsten tijd zoozeer in de mode schijnt te zijn. Er wordt veel in gepraat, men legt bezoeken af, gaat op jacht, drinkt thee, trouwt per ongeluk den verkeerden man, een stukje oorlog, of een moeilijk baantje in Indië, veel misverstand tusschen jongetrouwde paren en kan het wel anders?.... een happy end! Op dagen dat men werkelijk niets anders te doen heeft kunnen deze romans voor tijdpasseering voor ontwikkelde volwassenen dienen.

Van Poëzie tot Lens-lyriek

door FRANS VAN OLDENBURG ERMKE.

„voor het dreigen der camera's staat zij stom, maar haar blik is een kreet, een schreeuwen naar de verte".
V a n O o s t e n

In het September-nummer van „de Stem" waagde Anthonie Donker in zijn poëzie-kroniek de schuchtere voorspelling, dat we misschien een nieuw tijdperk tegemoet gaan, waarin jonge cineasten de plaats gaan innemen der jongere dichters. De lezers van „Boekenschouw" zullen zich misschien herinneren, dat een soortgelijke, even schuchtere veronderstelling uitgesproken werd in het nummer van 15 November 1931 van dit maandblad en wel in een artikel, dat „Clercken en Cineasten" heette. Daarin werd met veel voorzichtigheid de meening geopperd, dat er in veel van 't schoonste werk der Tachtigers een zóó aandachtig streven merkbaar is naar het nauwkeurig weergeven van de sprekende, klinkende en bewegende werkelijkheid, dat het niet àl te bizar is om te spreken van een latènten aanleg voor de filmkunst, voordat er nog een filmkunst bestond.

De uitspraak van Anthonie Donker is dus te beschouwen, als geboren zijnde uit een gelijken, maar verder voortgezetten gedachtengang, zoodat we thans in allen ernst de vraag wagen: „Als de dichters der toekomst voor een deel cineasten zullen zijn, mag men dan ook in verscheidene dichters van thans geen cineasten zien?"

I

De lens is een oog, dat meer ziet en openbaart, dan de oogen van hen, die néérzien op, wat ze „gepruts" met camera's, films en dure platen noemen.

De lens is, als het ware, het oog van de jeugd van thans, die in de wereld van bloesemende boomen en droef donkere daken, van lenig spelende dieren en moe-gewerkte menschen, van dansende voeten en uitgeteerde handen speurt naar de levende werkelijkheid, die als een fel vuur of een wilde gloed heen-gloeit door den schijn der dingen.

De liefde voor de dingen, zooals deze zingend zich uit in Gorter's „Mei" en zijn eerste verzen, maar ook de haat tegen de dingen, de weerzin ervoor, waarvan Rilke spreekt in zijn „Aufzeichnungen", eischen thans een directer beeld-wording, dan in een melodieus vers, een knap stuk proza.

Veel modern proza en veel moderne poëzie leggen van dezen drang naar onmiddellijke bewegingsuitbeelding, bewegingsbeschrijving, — kinematografie, — getuigenis af. Zoo is in de plaats van de beeld s p r a a k, — het beeld, als toelichtende illustratie, — het b e e l d, a l s z o o d a n i g, als primaire factor, getreden.

Er bestaat thans een z i e n d e lyriek, die we wel lens-lyriek zouden willen noemen.

II

Alvorens er toe over te gaan, aan de hand van een klein voorbeeld het bestaan van zulk een lens-lyriek aan te toonen, — nochtans zonder de beknoptheid, ons door het vanzelfsprekend kort bestek van een tijdschriftartikel opgelegd, te verloochenen voor de uitvoerigheid, waartoe het o.i. belangrijke en niet licht uit te putten onderwerp licht verleiden zou, — zij er nog eens op gewezen, dat het kinematografisch element, — „filmisch" is zoo'n glibberig woord, — in de hedendaagsche letterkunde nooit u i t s l u i t e n d aan den d a d e l ij k e n invloed der film kan worden geweten.

In het bovenbedoeld, „Boekenschouw"-artikel was immers reeds aangeduid, hoe er al een streven merkbaar was de beweging in woorden te beschrijven, vooraleer het middel was gevonden, dit op het filmlint te doen.

Het ontstaan van een nieuwe „kunst" wordt nooit voldoende verklaard uit

het ontstaan van het middel, waarvan deze kunst zich bedienen zal. De uitvinding van de boekdrukkunst beteekent niet de uitvinding van de litteratuur. Evenmin vond de uitvinder van den „bewegings b e s c h r ij v e r", cinematograaf, of te wel bioscoop, de „bewegings b e s c h r ij v i n g" uit. — Reeds Horatius beschreef beweging en wel op zulk een „moderne" wijze, dat Pater Padberg S.J. in „De Mooie Taal" van „bioscopische woordschikking" spreekt. —

De kinematografische drang vond in film en bioscoop de geëigende middelen tot uiting, — middelen, welke anders wellicht nooit andere doeleinden dan bot kermisvermaak gediend zouden hebben, — en waar die middelen niet voorhanden bleken, — het filmlint is duur en de geeigenheid tot filmarbeid schaarsch, — wierp die drang zich op de taal, waarin men spreken, zingen en ook stamelen kan en die ook beelden kan oproepen en den dans der dingen toonen, maar die toch immer gebonden is aan het medium van het tusschen lezen en zien bemiddelende woord, terwijl de film spreekt door het bewegende en klinkende beeld der klinkende en bewegende vormen zelve.

III

Men zal van het beste werk der Tachtigers niet kunnen zeggen, dat het de grenzen der litteratuur, — over welke grenzen een interessant betoog in „Dietsche Warande en Belfort" in vervolgen wordt gepubliceerd, — overschreden heeft. Ze hebben die grenzen wel wijder uitgezet en verschillende verzen van Gorter zijn daarbij, als zeepbellen, met muzikaal geruisch uiteen gespat, — maar de kinetisch-plastische drang heeft de litteraire waarde van hun beste werk niet verkleind en werd zelfs van 't oeuvre van een der grootste Nederlandsche prozaïsten, Van Looy, de stuwende kracht.

In hoeverre de magie der lenzen de poëzie van t h a n s buiten haar grenzen in 't gebied der stamelende onmacht drijft, blijkt wel het duidelijkst uit het machtelooze „Zie je!", „O, kijk!" of „zie toch eens, hoe. . . . .", waarmeê veel der nieuwste verzen hun doelloosheid, als v e r s bewijzen.

Om tot het besef te komen van den ernst van deze ziekte der poëzie en om toch ook het geloof niet te verliezen in de wonderen groeikracht der dichtkunst, welke al uit zooveel vreemde kwalen stralend tevoorschijn bloeide, doet men goed achter elkaar deze verzen te lezen. Het eerste is van Alex Campaert, het tweede, — dat ongetwijfeld hier en daar reeds uit het hoofd wordt gekend, — van Antoon van Duinkerken:

„Op de brug

Zoo zwaar kaatst van de brug
mijn hoofd terug op het water;
zoo duizelend ketst mijn schater
weer uit het water terug,
dat ik, met kouden rug
en heetgeperste handen,
mijn lichaam weer aan banden
leg, pezig en stug."

— (Met vijf meter film was de zaak verholpen geweest, zonder dat de dichter het nààr idee had gehad, zich lichtelijk te hebben aangesteld!) —

„Klein Lied van den Dood

Wie van 't ontbinden en vergaan
nog 't allervroegste kwaad niet vreezen,
zullen uw vonnis angstig lezen
maar niet verstaan.

Slechts wie aan meen'gen droom ontwend
in stervens zekerheid berustte,
wijl hij reeds lippen, die hij kuste
gesloten kent,

Weet, dat het licht niet wordt gedoofd
voor oogen, die het Licht beminnen
en voelt aan 't sterfbed eerst beginnen
wat hij gelooft."

Moge de zingende stem der lyriek zich redden in nog menig helderklinkend gedicht en moge de drang naar 't onmiddellijk beelden der beweging zich losmaken van het dàn knellende woord en de taal vinden, die in beelden spreekt.

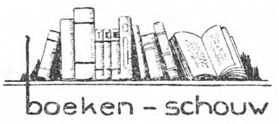

COURTHS-MAHLER (H.) DE AVONTURIER. (226) *f* 1.75 en *f* 2.40. Geaut. vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

De titel zegt reeds dat dit boek handelt over een zwerver onder de zon. De romantiek ligt er wel duimendik op, maar toch lijkt mij dit een van de beter geslaagde boeken in het genre Courths-Mahler & Co. Lectuur voor volwassenen.

BIRKNER (Friede) EEN BRUTALE REKEL. (233) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. Ned. Bewerking van Ch. A. Dieperinck. Z. H. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Een brutale rekel, die heusch nog zoo kwaad niet is en een stempel van humor en vroolijkheid op het geheele boek drukt. Luchtig en vlot geschreven kan het tot aangename tijdverdrijving dienen voor groote menschen, die de onwaarschijnlijkheden en sommige gewaagde opmerkingen welke het verhaal bevat over het hoofd zien.

LAND (Annemarie) DE HEILIGE VLAM. (221) *f* 2.25.
— VERZONKEN GELUK. (220) *f* 2.25.
— HET EEUWIGE LIED. (232) *f* 2.25. Ned. bewerking van Jac. Nahuys-Duvivier en Jhr. R. H. G. Nahuys. Swartsenburg, Zeist.

Met zijn keuze van romans voor deze populaire universeele serie: „Romans voor de vrouw" kunnen wij den uitgever niet zeer geslaagd vinden. In deze drie romans van Annemarie Land is verboden liefde vrijwel het eenige motief, waarop verschillende variaties gemaakt zijn welke in dissonanten ontaarden. In „de Heilige vlam" en „Verzonken Geluk" hebben een paar onschuldige jongemeisjes te lijden onder de gevolgen van de ongeoorloofde liefde van gehuwde vrouwen en in „Het eeuwige Lied" gaat een kunstenaar bijna ten gronde door een coquette vrouw. Zulke hartstochtelijke romans zonder eenige ernstige ondertoon kunnen wij bezwaarlijk geschikte lectuur voor onze vrouwen en meisjes noemen. Zij verliezen er niets mee, wanneer zij deze ongelezen laten.

I. De schrijver in de Sovjet-republiek.

„Die Welt im Wort", het Praagsche emigrantenblad, gaf onlangs de volgende idyllische beschrijving van het auteursleven in Ruslands hoofdstad. Het is te schoon om waar te zijn:

„Vom Arbat-Platz in Moskau (an einer Ecke liegt das Café-Restaurant „Praga") kommt man in eine vornehme, stille straszenbahnlose Allee, die Ulitza Worowskogo. Viele Palais von Botschaftern und Gesandten. In einem Palais der Klub der Schriftsteller. Ein wirkliches Palais und ein wirklicher Klub. Er wird zur Zeit umgebaut, wie ganz Moskau, wie die ganze Sovjetunion, soweit sie nicht neu gebaut wird. Dort ist der Sitz des „Orgkomitees", des Organisationskomitees, das den neuen „Bund der Sovjetschriftsteller" vorbereitet. Sein Vorsitzender heiszt Maxim Gorki. Etwa vor anderthalb Jahren wurden sämtliche Schriftstellervereine aufgelöst. Man zerstörte die literarischen Cliquen, um alle Schriftsteller organisatorisch zu vereinen. Voraussetzung zur Aufnahme in diesen neuen Bund ist nur die literarische Qualität des Schriftstellers. Die Angehörigen aller Nationen, die politischen Parteimitglieder und die Parteilosen haben die gleichen Rechte. Zur Vertretung ihrer Interessen im äuszeren Leben sind die Schriftsteller auszerdem gewerkschaftlich organisiert, und zwar nach Städten oder Bezirken.

Es lohnt sich in der Sovjetunion zu schreiben. Denn man wird gelesen. Publikum gibt es in einem Ausmasz, dasz man es für eine Fabel halten kann. Auflagen unter 10.000 Exemplaren existieren überhaupt nicht. Üblich sind 50- bis 100.000. Gute und interessante Autoren erzielen mit Romanen Auflagen von 300.000 bis 1 Million. Ihnen entspricht das Einkommen. Das Mindesthonorar für einen Druckbogen (40.000 Buchstaben) und für je 5000 Exemplare beträgt 450 Rubel. Dieser Satz steigert sich je nach Qualität und öffentlicher Anerkennung bis zu 1000 Rubel und mehr. Hieraus kann man leicht errechnen, dasz das Durchschnittseinkommen eines Autors mittlerer Qualität 20- bis 60.000 Rubel jährlich ist. Und das nur aus Büchern. Viele Romane werden in Zeitungen und Zeitschriften abgedruckt gegen ein Honorar von 500 Rubel für den Druckbogen. Lyrik wird in Zeitungen und Zeitschriften durchschnittlich mit 2 bis 5 Rubel für die Zeile honoriert.

Dies wird durchaus verständlich, wenn man weisz, dasz es allein 40.000 Bibliotheken gibt, die jede Neuerscheinung beziehen. Hinzu kommen noch die zahllosen Bibliotheken der Fabriken, Betriebe, Organisationen und Schulen. Von ihnen werden die neuerscheinenden Bücher beliebter Autoren so stark vorausbestellt, dasz man häufig selbst bei einer Auflage von einer halben Million Exemplaren nicht ein einziges Buch im Handel kaufen kann.

Der Bund der Sovjetschriftsteller hat einen eigenen Verlag „Sovjetliteratur" (bisher „Federazia") für Belletristik. Die Manuskripte werden durch ein Redaktionskollegium von drei Schriftstellern geprüft. Jüngere Autoren werden literarisch und materiell unterstützt. Manuskripte werden nicht einfach abgelehnt, wenn sie Talent zeigen oder thematisch interessieren. Wenn sie wegen literarischer Mängel noch nicht zur Veröffentlichtung geeignet erscheinen, werden sie mit dem Verfasser kritisch-kameradschaftlich besprochen. Ein anerkannter Autor übernimmt des „Cheftum" über den jungen Kollegen. Das heiszt, er arbeitet mit ihm literarisch-technisch. Behandelt der Roman Themen des sozialistischen Aufbaus, was heute meistens der Fall ist, sorgt der Verlag dafür, dasz der Autor nach seinen Wünschen an Ort und Stelle Studien treiben kann. Er tut das nicht nur theoretisch. Er lebt mit den Arbeitern oder Bauern zusammen, beteiligt sich an ihrer kulturellen Förderung oder arbeitet praktisch mit. Vor der Drucklegung findet meistens eine öffentliche Besprechung und Diskussion des Werks vor den Kreisen statt, die geschildert werden. Der Autor erhält so eine Art Vorkritik und oft interessante Anregungen.

Für das äuszere Leben sorgt die Gewerkschaft. Die Schriftsteller haben für Lebensmittel, Kleidung und Gegenstände des tägliche Bedarfs eigene Konsumläden in zwei Kategorien: für hochqualifizierte und für den Durchschnitt. Auch die Wohnungen werden nach dem Prinzip der Qualität zugewiesen. Wer Gutes leistet, soll gut leben, wer Besonderes leistet, besonders gut. Die verwaltenden Organe sind gleichfalls Schriftsteller. Gerade in der Wohnungsfrage wird trotz der groszen Wohnungsnot der Schriftsteller direkt bevorzugt. Eigene Häuser für ihn sind gebaut und werden mit gröszer Beschleunigung weitererrichtet. Für die Moskauer Autoren gibt es ein besonderes Arbeitshaus, in dem sie gut eingerichtete Zimmer mit voller Pension für 300 Rubel monatlich mieten können. Die Moskauer Gewerkschaft besitzt eigene Erholungsheime in den Kurorten der Krim und des Kaukasus, in dem die Mitglieder zu demselben Preis ihre Ferien verbringen. Das gesellschaftliche Leben spielt sich im Klub ab. Diese Klubs, die es für die Angehörigen jedes Berufs gibt, sind englischen und amerikanischen durchaus ebenbürtig. Sie übertreffen sie sogar zum Teil. Restaurant, Bibliothek, Lesesaal, Spielzimmer für Billard und Schach, Ruhezimmer, grosze und kleine Versammlungsräume, Arbeitszimmer, Friseur, kurz, alles, was man von einem anständigen Klub verlangen kann. Neugebaute Klubs haben auszerdem einen eigenen modernen Theater- und Kinoraum und einen Konzertsaal. Die Preise in diesen Klubs sind für die Leistung sehr bescheiden. Ein gutes reichliches Mittagessen von drie Gängen kostet 2.50 Rubel, Abendessen nach der Karte 3 bis 5 Rubel, ein Glas Tee 15 Kopeken. Die Kosten dieser Klubs tragen die Verlage, die Betriebe oder die Organisatoren."

Het is om van te watertanden. Jammer dat er ondanks dit paradijsachtig bestaan zoo weinig boeken van beteekenis in Rusland verschijnen.

II. Cyriel Verschaeve.

Om de aandacht onzer lezers te vestigen op een in het Noorden weinig bekend Vlaamsch dichter, vermelden wij nu reeds het feit dat Cyriel Verschaeve op 30 April a.s. zestig jaar wordt. Ter gelegenheid van dezen verjaardag wordt er een volledige prachtuitgave van zijn werken in acht deelen bezorgd door de vereeniging „Zeemeeuw" te Izegem (West-Vlaanderen). De prijs der acht deelen bedraagt *f* 33.60 (voor Vlaanderen frs. 480).

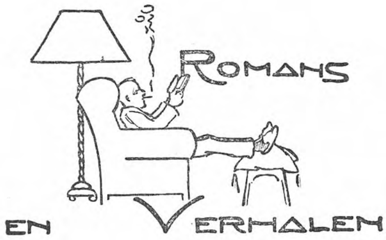

EEKHOUT (Jan H.) DE BOER ZONDER GOD. (274) *f* 2.90 en *f* 3.90. „Holland", Amsterdam.

In dezen Zeeuwsch-Vlaamschen plattelandsroman komen enkele zeer goed geteekende figuren voor: de rijke Eenmanboer Waerschoot, die in zijn trots meent geen God noodig te hebben; de diep door smart getroffen arbeider Sanders; zijn dochter Matje, die een ontzettende wanhoop doorleeft, nadat zij zich gegeven heeft aan Ivo, den zoon van den Eenmanboer. Minder geslaagd is de uitbeelding van den slappen Ivo; zijn latere kracht is niet aannemelijk gemaakt. Overigens is het een goed geslaagde Protestantsche roman van leven en lijden op het platteland; waar de arbeid op het veld wordt beschreven doet hij wel eenigszins denken aan Stijn Streuvels. Volwassenen.

KNEIP (Jacob) HAMPIT DE JAGER. (293) 12 frs. Uit het Duitsch vrij naverteld door A. Thiry. Boekengilde „Die Poorte", Leuven.

Het boekengilde „Die Poorte" — zoo meldt een inliggende circulaire — is een organisme, dat onze menschen de kans biedt om uit eigen en vreemde letterkunde het mooiste werk te bereiken, oud en nieuw, dat den schoonheidsdrang bevredigt van allen. Volkslektuur in den echten zin van het woord, die boeit en spant en den lezer gevangen houdt, en tevens zijn geestelijke en moreele waarden ontwikkelt. Volkslektuur die, hoewel doorgaans niet voor kinderen en minder ontwikkelden bestemd, in geestelijk opzicht onaanvechtbaar is. . . .

Mogen de wachters bij deze Poorte zich streng aan dit consigne houden!

„Hampit de Jager" is een frisch en gezond volksvertelsel. De zon hangt erin en er waait geur doorheen van bosschen en pas omgeploegd land. Eén boek met een lach en een traan, van blije levenslust en levenstragiek ook. Alleen smaakt deze natuurmenschen landwijn wat al te goed! Het verhaal speelt ergens tusschen Rijn en Moezel. Of de menschen daar zoo zijn, weet ik niet. De Vlaamsche vertaling verlegt het — behoudens de namen — naar Vlaanderen. De helden konden Vlamingen zijn: ieder met wat Pallieterbloed in hun aderen.

BOENIN (Iwan) MITJA'S LIEFDE. Uit het Russ. vert. door S. van Praag. (142) Meulenhoff, Amsterdam.

Tot voor enkele maanden was Boenin haast een onbekende. Sinds hij den Nobelprijs won, wordt hij met koortsachtige haast vertaald in alle Europeesche talen. Mitja's Liefde is, voorzoover ik weet, het eerste zijner werken dat vernederlandscht is. Het is de roman eener hartstochtelijke, maar niet ten volle beantwoorde

liefde, die eindigt met zelfmoord. Met groote en fijne beschrijvingskunst heeft Boenin dit op zich zelf niet zoo ongewone geval tot een lange novelle uitgesponnen. Hij heeft 't omkleed met een rijke, stemmingsvolle natuurlyriek: heel de natuur schijnt te deelen in Mitja's verliefdheid en melancholie. De Russische landheer komt uit Moskou, waar zijn geliefde achterblijft, terug op zijn landgoed en alles is hier lente en bloei en bedwelming. En deze stemmingen heeft Boenin met meesterhand in zijn novelle ingeweven. Hij is een schrijver van het fijne, geciseleerde détail. Er hangt een zeer zwoele, erotische sfeer door heel het boekje, een Russische, weeke, noodlotsstemming. Daarom voorbehoud.

HYMAN en COHEN (Lester) AARON TRAUM. Geaut. vertaling van Joseph Gompers. *f* 2.90 en *f* 3.90. L. J. Joachimstal, Amsterdam, 1933.

Een stuk levensstrijd van 'n jodenjongen die, in zijn nieuwe vaderland Amerika, ondanks bittere armoede, zware arbeid en veel leed zich met onverzettelike taaiheid en wilskracht, zijn ras eigen, opwerkt tot 'n menswaardig bestaan.

Onbekend zelfs met de taal van zijn land weet Aaron Traum de middelen te vinden om zijn leerdrift te voldoen, ten koste van zijn voorvaderlik geloof. Eèn trek overheerst alle anderen in deze jongeman: zijn rechtvaardigheidsgevoel. Daarvoor wordt, ook het dierbaarste, geofferd. Socialist geworden, meent Traum daar het heil voor zijn medezwoegers gevonden te hebben en wordt een vurig ijveraar in deze richting. In Aaron Traum is de groeiende macht van het socialisme zelf getypeerd. — Heel het leven van de allerarmsten in een vuil stadskwartier wordt de lezer in dit boek beschreven, strak en levendig. In scherpe belichting staan voor ons getekend de ellenden dezer landverhuizers, tot stadsproletariaat geworden in het land waar ze met zo hoge verwachtingen heentrokken. Wat beschrijving aangaat en in de karakteruitbeelding van de hoofdfiguren, steekt dit boek gunstig af bij het gros middelmatigheden wat op de leesmarkt geworpen wordt. De vertaling is vlot en vloeiend. Dat dit geen boek voor onvolwassenen is, zal wel duidelik zijn.

NAOSHI TAKOENAGA. STRAAT ZONDER ZON. Vert. door Ed. Coenraads. (301) *f* 2.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1934.

Deze arbeidersroman heeft in Japan en ook daarbuiten opgang gemaakt. Het is het relaas eener groote staking in Tokio in 1926. Toch zal dit succes meer te danken zijn aan het onderwerp dan aan den litterairen vorm. Het boek lijdt aan het euvel, waaraan haast alle massa-romans lijden, gebrek aan compositie, diffuusheid, gemis van concentratie en strakheid van lijn. Het is uiterst moeilijk om bij zulk een massa-opvoering den lezer aldoor te boeien en hem sterk te interesseeren voor een beweging, die over te velen verspreid is om hevig te ontroeren. Wel schrijft de auteur pittoresk en teekenend, maar hij heeft niet de noodige distantie, hij kiest te

zeer partij voor de stakers om een gaaf stuk werk te leveren. Het belangrijke van dit boek is meer gelegen in de typische Japansche verhoudingen en toestanden dan in den kunstvorm van het werk. De heldere lijn ontbreekt, zoodat de lezer ondergaat in een chaos van tafreelen, tafreelen die in Europeesche romans reeds herhaaldelijk beschreven werden. Was het werk in Europa door een Westersch auteur geschreven, dan zou het nauwelijks de aandacht getrokken hebben. Dat het een werkelijke gebeurtenis beschrijft, verhoogt er den waarde niet van. Volwassenen.

ARBOUS (Gérard) BOHEEMSCH AMSTERDAM. (283) *f* 2.25 en *f* 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Dit is een boek van een vlot schrijvend amateur over de Amsterdamsche artisten-wereld. Het zijn over het algemeen geen verheffende dingen, die hier beschreven staan, al zijn de artisten meerendeels zeer sympathiek uitgebeeld. De meeste personen zijn echter te schetsmatig aangeduid. Alleen de figuur van den goeden Congo-reus groeit in dit boek tot een volledigen en heldhaftigen mensch.

Voor de rest doet dit werkje aan Justus van Maurik denken, al was die amusanter en een veel beter schrijver, als Gérard Arbous, die bovendien al te vaak zijn boek wat op wil kleuren met bescheiden pogingen tot pikanterie. Een boek, dat niet iedereen kan lezen en dat iedereen ook niet zal lezen.

GOGH-KAULBACH (Anna van) WIJ ZOEKEN. (332) Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Het moet sommige auteurs wel aangenaam zijn dat onze tijd zooveel problemen kent. Geen gezoek naar stof; de onderwerpen dringen zich op; men is altijd actueel. Wij verdenken de schrijfster van „Wij zoeken" er sterk van tot deze categorie te behooren. Nu is dat op zichzelf nog niet zoo erg; op die wijze ontstaat de niet al te banale romanlectuur. Erger wordt het pas, — en dat is hier blijkbaar het geval — wanneer zij het wil laten voorkomen, alsof de levensproblemen haar ernstig beroerd hebben, en zij serieus naar oplossingen zoekt. Zoo krijgt het boek een valschen schijn van diepte, die voor lezers, welke zich makkelijk laten meevoeren, misleidend is en gevaarlijk kan worden.

Het is ten eerste al een zonderling stelletje zoekers dat de schrijfster ons voorstelt: een vrouw van middelbaren leeftijd, die uit zuiver egoïsme haar man verliet en nu naarstig speurt naar een rijke partij om nog eens, en dan beter natuurlijk, te beginnen; het meisje Lily, waarvan we absoluut niet te weten komen wat ze nu eigenlijk wil; mogelijk, om uit de impasse te raken, dat de schrijfster haar daarom maar zenuwziek laat worden; een schooljuffrouw, die buiten de schooluren erg mondain doet; een zieke jongeman, die quasi diepzinnig redeneert, en dergelijke meer. Het zou allemaal nog niet zoo erg zijn, zeiden we al, indien de schrijfster het niet wilde laten voorkomen of de levensproblemen haar ernstig aan het denken hebben gebracht, zoodat zij naar oplossingen ging zoeken. Want nu lucht zij gedachten van een onbestemd eeuwigheidsbesef, uit zij een vaag religieus gevoel, zonder bepaalde aanduidingen. Zoo zal zij hun, die haar boek serieus nemen, geen kracht voor het leven meegeven. A. v. G. - K. kan haar zoekers geen steun geven, hen geen doel in klaar perspectief voor oogen stellen; zij kan geen innerlijk houvast geven. Zoo is haar boek een volkomen falen, en ook een tikje gevaarlijk. Is het tenslotte nog slechts een, met matig talent beschreven, tijdsbeeld der gedragingen van eenige uitzonderlijke menschen.

EVERS (Willem) WIJKEN DE WEGEN. (339) Holland, Amsterdam.

Geïnspireerd als deze roman is op het bekende conflict, eenige jaren geleden, in de Gereformeerde Kerk, blijkt hier nog eens in romanvorm, tot welk een verbitterden strijd dit conflict aanleiding heeft gegeven. Een strijd tusschen

behoud en vernieuwing, een strijd tusschen opvattingen — beide steun zoekend in Gods woord — die menigmaal ook, als in dezen roman, aanleiding werd tot verwijdering tusschen leden van het zelfde gezin. De auteur, die scherp partij kiest tegen het verstarde calvinisme, heeft, met dien strijd als middelpunt, een sterk gespannen, en niet zelden gevoeligen roman geschreven. Een, ook voor Katholieken, interessant boek.

CANUS (Larus) HET GEWETEN VAN IEPENBURG. (195) C. A. J. van Dishoeck, Bussum.

Dat de waarheid dikwijls een caricatuur is van wat we meenen te beleven, dat nijd en afgunst al te welig tieren, dat werkelijke waarden miskend worden, zijn de waarheden, die de schrijver te verstaan geeft in zijn geestig verhaal der leventjes van de bewoners van het stadje Iepenburg. Een geschiedenis van kleinsteedsche bekrompenheid, — welke overigens niet beperkt blijft tot kleine gemeenschappen — hier en daar iets te sterk gechargeerd, maar toch wel geestig. De figuur van den „majoor" vooral is kostelijk.

VRIES DE - BRANDON (R.) ALS KINDEREN ROEPEN. (210) *f* 1.50. Andries Blitz, Amsterdam.

De levensgeschiedenis van Loekie van Ellenbeek als volwassen meisje, lijkt ons niet bijster overtuigend, en heeft ons dan ook maar matig kunnen boeien. Dat zij worstelt met allerlei problemen van den nieuwen tijd is aannemelijk — wat zijn die „problemen der jongeren" anders een dankbaar maar tot cliché geworden onderwerp voor talrijke middelmatige auteurs — maar dat zij haar bevrediging tenslotte niet vindt in het huwelijk met den jongeman, dien zij op de laatste bladzijde nog verklaart lief te hebben, en in plaats daarvan die bevrediging zeker weet te vinden, door te vertrekken naar Singapore, waar zij leidster van een kindertehuis zal worden, is, op z'n zachtst uitgedrukt, eenigszins onwaarschijnlijk.

Overigens voor volwassenen een onschadelijk romannetje.

KRUIZE (Francisca) JOOST TUINDERS. (295) *f* 2.— en *f* 2.90. van Munster, Amsterdam.

Het euvel van auteurs van of onder de middelmaat is dat zij bij voorkeur zwaar dramatische onderwerpen trachten te verwerken die hun juist het minst liggen. Het daartoe vereischte vermogen, verborgen zielscomplexen te doorvorschen om die den lezer begrijpend en verklarend te openbaren, missen zij. Wat daarvoor in de plaats komt heeft doorgaans veel weg van het melodramatische. Anders dan eenigszins melodramatisch kunnen wij vooral de climax in het levensverhaal van Joost Tuinders niet noemen. Hier en daar slechts blijkt uit den roman wel echt gevoel, maar door den dilettanterigen stijl spreekt het niet sterk.

Overigens, voorbehouden voor volwassenen.

HAHN (Edmund) LISA WORDT VROUW. Nederl. bewerking door Tony de Ridder. (219) *f* 2.40 en *f* 2.90. L. J. Veen, Amsterdam.

In een voorwoord verklaart de vertaalster: geen boek voor ouderwetsche menschen, vastgeroest in begrippen, die golden voor vroeger eeuwen. Wel, wij zijn nog zoo ouderwetsch dat wij ons aan zedelijkheidsbegrippen houden, die eeuwen geleden reeds waarde hadden, en die ook in de komende tijden nog alles beheerschende beteekenis zullen hebben. En op grond daarvan zijn wij zoo vrij dit verhaal van een meisje, dat zich kalmweg aan haar minnaar geeft, om daarna, via een week van veel quasi-diepzinnig geklets en zielsbelevenissen, een herboren vrouw te worden, zoo dwaas en afkeurenswaardig te vinden, dat wij de lezing daarvan een ieder moeten afraden.

MATTHIJS (Marcel) HERFST. (276) 20 frs. „Steenlandt", Kortrijk.

„Herfst" of „Liefde en Hartstocht" had de dubbele titel kunnen luiden van dezen Vlaamschen roman, die nogal melodramatisch is. De auteur heeft

problemen van liefde en hartstocht behandeld, die hij niet heelemaal aankon; resultaat, een overdreven, weinig overtuigend verhaal, dat ondanks zijn dramatiek, den lezer niet kan ontroeren. Het einde brengt een zeer passende climax: een vechtpartij tusschen een non en haar verpleegde, nadat de eerste gewaar wordt, dat haar vroegeren verloofde vermoord werd door de patiente.

Eenigszins ervaren volwassenen, die er lust toe mochten hebben, kunnen het boek lezen.

MEEKEL (Kees) DE ZONNEBURG. (205) *f* 2.90 en *f* 3.50. Veen, Amsterdam.

De boeken van Kees Meekel zijn meestal een aangename verrassing. Hij neemt een eigen plaats in, in de Nederlandsche vertelkunst. Reeds meerdere malen heeft hij getoond dat hij in staat is het dorpsleven kernachtig weer te geven en de boeren met hun eenzijdige, maar sterke karakters, die fel en heftig kunnen botsen, kort en raak te teekenen. In „De Zonneburg" beeldt hij den strijd uit tusschen het oude en het jonge geslacht, den strijd tusschen den Ouden Nol Kroone, die zijn prachtig boerengoed gemaakt heeft tot een rijk bezit, en zijn zoon, die het versmaadt, omdat het leven er saai, wanhopig suf en dood is en de stad hem trekt. Meekel heeft betere boeken geschreven dan „De Zonnebrug", maar ook dit is ereen dat verdient zijn weg te vinden. Een goed en gezond boek.

RUCK (Berta) VOOR ELKANDER BESTEMD. (Sweethaerts unmet). (318) *f* 1.25 en *f* 1.75. Vertaald door Jos. van den Cranenburg. Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Het is vreemd: de boeken van Ruck lijken alle op elkaar en toch komt men steeds weer opnieuw onder de bekoring die er uitgaat van haar romans. Voor dat men een bladzijde heeft omgeslagen, kan men al raden, dat er zeker dit keer weer een allervermakelijkste geschiedenis in voortkomt van een moeilijk tot stand te brengen verloving en een stel jonge menschen die elkaar liefhebben en elkander vaak genoeg ontmoeten om dit te laten blijken, maar die door allerlei omstandigheden of een zekere verlegenheid er niet toe kunnen komen elkaar het éene woord te zeggen; maar tevens weet men zeker, dat Berta Ruck er wel weer een lieftallig en zorgeloos einde voor zal vinden. Ook dit is weer een boek dat voor een uurtje de zorgen op zij kan schuiven en waarvan ieder, die zijn eischen niet te hoog stelt, genieten kan.

SAVI (E. W.) LEVENSSTRIJD. (282) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Zooals de omslag aangeeft is dit boek een drama van doodgewone menschen in het alledaagsche leven. Een finantieele kracht brengt hen tot armoede, waardoor zij elk volgens hun karakter zich tot betere menschen ontplooien. De hoofdfiguur is een zeer verwende jonge vrouw, die allerlei bedenkelijke middelen te baat neemt om geld te verdienen voor haar en haar familie. Door alles heen blijft zij toch de egoïste welke zij in het begin was. Rijpere lezers met ervaring kunnen dezen society-roman in handen nemen.

OTERDAHL (J.) MIDWINTER SPROKEN. (155) *f* 3.90. Verzameld door N. Basenau-Goemans. Bandteekening en illustraties van L. E. Bergen. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

In dit mooi uitgegeven boek staan enkele zulke teere zuivere stukjes dat wij ze zouden willen vergelijken met fijne miniatuurschilderingen zooals men ze in de musea van Florence ziet maken. Jeanne Oterdahl schrijft eenvoudig maar met begeestering en liefde voor haar onderwerp. Deze Midwinter-sproken mogen jong en oud vreugdevolle oogenblikken bezorgen.

WALLACE (Edgar) HET MYSTERIE DER DRIE EIKENBOOMEN. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van C. M. van Goorde. „De Combinatie", Rotterdam.

Dit is een ingewikkelde, onontwarbare moordgeschiedenis. Er gebeuren verschillende zeer geheimzinnige dingen, als spoorlooze verdwijningen, het

vinden van geraamten, het plotseling knallen van schoten enz. enz. en Soc. Smith, de oude detective, krijgt bij het bezoek aan zijn ouden vriend ongevraagd een prachtige gelegenheid zijn niet te dooden speurzin nog eens bot te vieren. Het blijft een puzzle tot het eind, maar dan weet Soc. heel handig de onderscheiden deelen van de moeilijke legkaart aaneen te passen. Geschikt voor de liefhebbers van Wallace.

HENDRYX (James B.) HET MEISJE UIT HET GOUDLAND. (283) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Heel waarschijnlijk is het verhaal niet. Een jong meisje dat er alleen op uit trekt om de goud-claim van haar vader te zoeken in een onherbergzaam oord en daarbij bespied wordt door een paar hebzuchtige mannen is een fantastisch gegeven dat wij niet zoo maar kunnen aanvaarden. Maar zooals de meeste romans uit de Far-West geeft dit onwaarschijnlijke juist een aantrekkelijk tintje aan dit boek dat tot de ontspanningslectuur voor groote menschen behoort.

BRAND (Max) SLOOME JOE. (244) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard.
— ZILVERTRIP. (195. *f* 2.— en *f* 2.25.
— TWINTIG KERVEN. (230) *f* 2.— en *f* 2.25.
— HET TEEKEN VAN DEN DOODSKOP. (209) *f* 2.— en *f* 2.25. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Max Brand is een verteller op zijn gebied, die aan E. Philips Oppenheim en Edgar Wallace doet denken. Ik kan mij voorstellen dat cowboy's op wacht bij de kudde rond het kampvuur gezeten, ademloos zullen luisteren naar zijn fantastische verhalen over de helden, welke hij in het leven roept. Zij hebben allen iets bovenmenschelijks. Zij schieten ongelooflijk snel, zijn vlugger dan water, heldhaftiger en moediger dan sprookjeshelden. Hij vertelt van onmenschelijke martelingen en van wonderbare revolvers, die elke kogel raak schieten zonder dat de eigenaar zelfs maar mikt. Deze boeken hebben elk zoo'n reus tot hoofdfiguur, die wij vol spanning volgen op zijn tochten om ongerechtigheid uit de wereld te helpen. Max Brand schrijft niet voor jongedames want zijn taal kan zeer ruw zijn en de martelingen waarover hij het heeft, doen je rillen. Overigens boeiende lectuur voor hen, die van het soort houden.

AYRES (Ruby M.) DE STEM VAN HAAR HART. (204) *f* 1.60 en *f* 2.—. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie"' Rotterdam.

Deze schrijfster heeft er een voorliefde voor om een man of vrouw die totaal verkeerd begrepen wordt, tot heldin of held van haar romans te nemen. In dit boek is het een „Hij" die door de „Zij" veel te laag geschat wordt en niets doet om zich in haar oogen te rechtvaardigen. Het eindigt met een stralende ontdekking van de waarheid, dat kunnen wij den lezeres, die medelijden zal hebben met den armen stakker wel even verklappen. Volwassenen.

ROTHBERG (Gert) HET MODEL VAN DEN MEESTER. (213) *f* 1.60 en f 2.— Geaut. Ned. bewerking van Mevr. A. Vuerhardt-Berkhout. Z. H. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Het gegeven van deze roman verraadt weinig goede smaak. Het geeft je een wee gevoel wanneer je het sentimenteele gedoe leest van een niet meer zoo heel jongen beeldhouwer, die zoo verliefd wordt op een Russische danseres die heel geheimzinnig als model voor hem staan wil, dat hij aan die verliefdheid zijn kunst en zijn leven opoffert. De schoone Russische vlucht, en als je dan aan het eind nog lezen moet dat hij haar plotseling weer ontmoet met een aanvallig „dochterkyn" dat van hem is, dan leg je met een zucht het boek neer en vraagt je af: Wie leest zulke boeken?

DE SOCIALISTISCHE IDEE DOOR HENDRIK DE MAN vertaald door Dr. K. F. Proost en Dr. J. C. Proost - Thoden van Velzen. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1933.

Toen naar de Socialistische Duitsche schrijvers door onze roode broeders nog met eerbied werd opgezien, was Hendrik de Man een veel omstreden figuur. Was het een vriend of een vijand? Zijn heftig verzet tegen het materialisme van Marx en van het Marxisme, zijn oprechte bewondering voor de door de bourgeoisie geërfde cultuurgoederen, in het bijzonder op kunstgebied, maar toch ook op moreel en godsdienstig terrein, deden iederen rasechten, laag bij den grondschen Marxist op zijn qui vive zijn.

Toch is Hendrik de Man volop socialist. Zijn utopisch verlangen naar een klassenlooze maatschappij staat daarvoor borg.

Het werk behoort dus tot de socialistische geschriften. Degene, die met de gave des onderscheids is bedeeld, kan het lezen, indien hij eenige ideeën wil kennen, die al weer tot den verleden tijd behooren.

Hij moet echter weten te onderscheiden tusschen hetgeen d e M a n bewijst en niet bewijst. Het hoofdthema van zijn studie bewees hij niet, dat een klassenlooze maatschappij een noodzakelijke eisch der rechtvaardigheid is. Maar daarvoor is het dan ook een utopist. Zoo iemand ziet zijn droombeeld zoo stevig vóór zich staan, dat hij aan de realiteit er van niet kan twijfelen. Daarom ook houdt hij iedere bewijsvoering voor overbodig.

De Hollandsche vertaling is niet kwaad, al wordt onze taal verrijkt(?) met uitdrukkingen als „onlosmakelijk verbonden zijn". Maar toch is het geen vertaling als een Nederlander mag wenschen. Daarvoor ware het noodig de lange, dikwijls verwarde Duitsche zinnen in stukken te hakken. Dr. J. B.

LELY (van der) ARBEIDSORGANISATIE, TECHNOCRATIE, WELVAART. Van Gorcum & Comp., Assen, 1933.

Een oppervlakkig geschrift. De bedoeling is te bewijzen, dat de rationalisatie de oorzaak is van de wereldcrisis. Als middel om uit de ellende te komen wordt een uitgebreid plan van hervormingen voorgeslagen.

Of rationalisatie de strekking heeft om werkloosheid te veroorzaken, dan wel een werkverzuimenden invloed heeft, is door de Vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek zeer onlangs op wetenschappelijke wijze onderzocht. Algemeen was de conclusie, dat rationalisatie zeker niet de hoofdoorzaak van de huidige werkloosheid is en dat zij dus niet een der voornaamste schuldigen aan de wereldcrisis is. De vet gedrukte stelling van den schrijver, dat de wereldcrisis haar oorzaak heeft in de te groote mechanisatie en rationalisatie, is niet houdbaar.

De voorgestelde maatschappij-hervorming strekt zich uit over een zoo uitgebreid terrein en is zoo weinig doordacht, dat een bespreking geen zin heeft. Voorspeld wordt, dat een reorganisatie van de voortbrenging reeds „op dit oogenblik in staat stelt de materiëele welvaart van allen belangrijk te verbeteren". Niettemin wordt eenige bladzijden vroeger gezegd: „ook is juist, dat 't algemeene levenspeil speciaal in Nederland te hoog is".

Met begrippen als geld, protectionistische theorie, waarmede eigenlijk de vrijhandelaarstheorie wordt bedoeld, arbeidspraestatie als waardemeter van het geld (de schrijver is geen socialist) enz. wordt zoo eigenaardig omgesprongen, dat de niet economisch geschoolde lezer gevaar loopt wat mee te zullen krijgen van de verwarring in het hoofd van den schrijver. Dr. J. B.

RENAUDIN (Paul) LE MARÉCHAL FABERT. (417) 20 frs. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Men zou zich kunnen afvragen, welke beteekenis een dergelijke levensbeschrijving nu eigenlijk heeft. Abraham Fabert werd vlak aan het begin van de 17de eeuw geboren en hij is op staatkundig gebied een vertrouwensman geworden, een gezien militair en een wijs bestuurder. Hij werd dit niet door verwantschap, zooals tot in onzen tijd de aanzienlijke posities nog wel eens voor de „aanzienlijken" van-huis-uit gereserveerd blijven, doch, hij werkte er zich door eigen kracht boven op, zooals — de waarheid moet gezegd, — ook in onzen tijd wel eens voorkomt. Hij doorliep alle rangen, die hem als jongeman van den maarschalkstaf scheidden. Hij is gouverneur geweest van Sedan, waar hij, als katholiek in een overwegend calvinistisch milieu, een uitstekend figuur heeft gemaakt.

Het is niet gemakkelijk, de waarde van een dergelijke levensbeschrijving uit te drukken. Men kan altijd ergens over, of over iemand een aardig boek schrijven. De vraag echter, of het boek noodig was, laat zich moeilijker beantwoorden. De leek is geneigd, om te zeggen van niet. Doch het is beter, de geschiedkundige vorsching van den anderen kant te benaderen; en niet te zeggen: „waar dient zij voor, niemand vraagt er toch om", doch: „op welke vraag geeft zij het antwoord."

De grens der geschiedkundige wetenschap vindt men immers nooit in de materie, waar zij zich mee bezig houdt. Een geschiedkundige naspeuring omtrent de oogenschijnlijk geringste of, direct voor ons, onbeduidende zaak, staat volledig in verband met de historische wetenschap.

Des te beter het kleine thema is behandeld, en naar gelang het een uitvoeriger en bevredigender antwoord op een te stellen vraag is, des te verder wijken ook de grenzen, binnen welke de belangstellenden voor het onderwerp zich bevinden.

Daarom is de opzet van deze levensbeschrijving te waardeeren als geschiedkundig werk. Men zou zich enkel erover kunnen bezorgd maken, of er wederom niet een concessie aan de zucht tot populariteit gedaan is. Doch dat is niet het geval. Het historische vond er een goeden vorm in en werd niet een aanhangsel van een belletristisch product. Omtrent de betrouwbaarheid laat een lijst van bronnen ons het beste verwachten. JEAN JACQUES.

PRAAG (Siegfried E. van) WERELDBURGERS-PORTRETTEN EN MINIATUREN. L. J. Joachimsthal. Amsterdam, 1933.

„Ik wil dat dit werkje een bijdrage zal vormen tot de kennis van bevoorrechte Joodsche en bevoorrechte menschelijke zielen", aldus drukt de auteur het doel uit wat hij met het schrijven van dit boek had. Te laten zien dat de opvatting van „de Jood" die men in het algemeen koestert, een verkeerde of tenminste een hoogst onvolkomene is en dat ook in het Jodenvolk een grote rijkdom aan individuën te vinden is evenzeer als bij andere volkeren, beoogt dit werk. Dat er begaafde en hoogbegaafde gestalten onder het oude volk aangetroffen werden (en worden), toont de auteur aan in een zeventiental joodse figuren waaronder er zijn met wereldnaam, (Disraëli, Heine, Rattenau, Brandes, enz.). Leven en werk geeft van Praag van zijn rasgenoten, doch bij iedere figuur speurt hij na waar de bron ligt van diens levenswerk en welke bedoelingen aan zijn scheppende taak ten grondslag lagen. Dat de schrijver hierin immer geslaagd is, zou teveel beweerd zijn. Zijn „Portretten" zijn niet allen gelukt. Zo blijft Rattenau's portret veel te donker van tint en is Brandes én als mens én als kunstenaar-historicus in een veel te grote en te gunstige belichting gezet.

Alleen „ziel en werk" wil van Praag van zijn in dit boek behandelde personen tonen; geen aanvaarden noch verwerpen; m. a. w. geen oordeelvelling ter rechter of linker zijde. Doch hiermee is tegelijk de zwakheid en het te-kort van zijn boek aangegeven; krijgt zijn „Wereldburgers" zelfs een daadwerkelik-verkeerde richting, wijl de auteur in een veel te vergoelikende

trant spreekt over hetgeen ook van louter-natuurlik standpunt een scherpe veroordeling verdient. Als voorbeeld en bewijs kan strekken hetgeen van Praag schrijft in zijn essay over Stefan Zweig, of hetgeen er terloops hier en daar over Freud gezegd wordt.

Te beweren dat de tekenstift van van Praag geen vaardige is, zou onwaarheid moeten heten, doch 'n juiste en rake is ze allesbehalve. Zijn „Wereldburgers" is dan ook een boek dat alleen in handen kan gegeven worden van ontwikkelde lezers die tot zelfstandig oordeelen in staat zijn.

JEANS (Sir James) HET NIEUWE NATUURBEELD. Geaut. vert. van Dr. S. L. van Oss. *f* 2.90. Leopold, Den Haag, 1933.

Ofschoon dit boek krioelt van onjuiste denkbeelden en verkeerde gevolgtrekkingen zoodra de S. het terrein der experimenteele physica verlaat, en dat doet hij vaak, kan men er toch veel uit leeren omtrent de nieuwere gegevens der atoomphysica en kan men bij de lezing, vooral van hoofdstuk VI en VII een goed idee krijgen van de tegenwoordige theorieën.

Maar wat de S. nu zelf bijv. onder „realiteit", „ruimte", „materie" en dergelijke verstaat, is mij uit heel dit boek niet duidelijk geworden. Aan het einde gekomen kan hij nog deze uitspraak neerschrijven: „Misschien blijkt de ruimtetijd een reëel substantiëel eiland, drijvende in iets wat geen tijd-ruimte is; enz. niets is onmogelijk." In 't Engelsch staat er: „nothing can be ruled out (uitgesloten worden) as impossible." 't Is sterk! Risum teneatis amici?

De vertaling is over 't algemeen goed. Een zeer slordige fout staat op blz. 213, waar gesproken wordt van de banen van Jupiter en Saturnus en de eenige baan van Neptunus, wat natuurlijk moet zijn: manen. . . . . en maan van Neptunus. De uitgave maakt een voornamen indruk. Alles samengenomen toch een gevaarlijk boek.

SOMERVILLE (Henry) STUDIES IN THE CATHOLIC SOCIAL MOVEMENT. (172) 3/6. Burns Oates Washbourne Ltd., London.

Dit glashelder geschreven, populair-wetenschappelijke boekje bevat in een reeks korte hoofdstukken een overzicht der geschiedenis en ontwikkeling van de Katholieke sociale beweging in Frankrijk, Duitschland, Oostenrijk, Holland en België. Niet alleen door studie, ook door persoonlijk bezoek aan de leiders in de verschillende landen van het continent heeft de auteur zich op de hoogte gesteld. Hij blijkt dan ook zeer goed geïnformeerd. Het hoofdstuk over Holland b.v. is van een juistheid, gepaard gaande met beknoptheid en frischheid, in menig vaderlandsch boek vergeefs te zoeken. Zeer opmerkelijk, en tot nadenken stemmend, is ook wat hij schrijft over de huidige toestanden onder de Katholieken in Nazi-Duitschland en de mogelijke ontwikkeling daarvan in de toekomst.

Het geheel is een uitstekend overzichtelijk en instructief boekje, dat allen belangstellenden in deze materie ten zeerste zij aanbevolen.

YOUNG C. P. (Urban) LIFE OF FATHER IGNATIUS SPENCER C. P. (286) Burns Oates & Washbourne Ltd., London.

De meeste bekeeringsgeschiedenissen vinden haar eersten oorsprong zoo definitief in de Oxford Beweging van 1833, dat het interessant is er een te lezen, in geen direct verband daarmee staand. Ignatius Spencer, die tot den hoogen Britschen adel behoorde, ging in 1830 over tot het Katholicisme. In Rome studeerde de gewezen Anglicaansche geestelijke voor Katholiek Priester. Later trad hij in de orde der Passionisten, waarvan hij Provinciaal werd; met Ambrose Phillipps de Lisle — eveneens een bekeerling van Cambridge — stichtte hij de gebedskruistocht tot conversie van Engeland. Den lateren kardinaal Wiseman wist hij te bewegen van Rome naar Engeland terug te keeren om daar de „Catholic revival" te leiden. De interessante biographie van Father Spencer, die in 1864 stierf, geeft tevens een overzicht van de ontwikkeling der Katholieke opleving in Engeland gedurende de meest kritieke jaren.

KERSSEMAKERS (Ton) DE PARADIJSBLOEM. (H. Lidwina van Schiedam.) (107) „De Gouden Ring", Tilburg.

Het boekje mist het Kerkelijk Imprimatur, dat voor dergelijk werk, ook al is het door een leek geschreven, toch vereischt wordt. (cf Cod. Jur. Can. c. 1385 § 1). Zoo dat Imprimatur was gevraagd, zou het wel niet verkregen zijn, meenen we. De schrijver poneert de stelling, dat het Aardsch Paradijs nog werkelijk bestaat, dat mystieken — in casu ook Lidwina — soms daarheen worden verplaatst, dat hun soms uit dat Paradijs takken, bloemen, voedsel toekomen. Dit moet dan blijken „uit alle mystieke ervaringen, die volkomen overeenstemmen met de leer der Kerkvaders dienomtrent". Volgt een citaat van Johannes Damascenus, voor anderen uitleg vatbaar en een van Epiphanius, dat niets bewijst.

MONTESSORI (Dr. Maria) HET KIND IN DE KERK. (170) *f* 1.50. Verhandelingen over godsdienstige opvoeding en karaktervorming van kinderen. Met een voorwoord van W. Roche S. J. Uit het engelsch vertaald door Maura Blans Obl. O. S. B. Bandontwerp van dezelfde priory. Brand, Hilversum.

Lang nadat Dr. Montessori met haar speciale methoden voor kinderopvoeding een omwenteling te weeg gebracht heeft op het gebied van het onderwijs, heeft zij haar gerijpter inzicht en diepere psychologische kennis gebruikt om een handleiding te schrijven over de godsdienstige opvoeding van het jonge kind. En, zooals het voorwoord zegt: „Het boek zou moeten worden gelezen door een ieder, van welke richting ook, die gelooft in de persoonlijke en innerlijke godsdienstigheid van het jonge kind, en die zou willen aanmoedigen", welke aanbeveling wij gaarne tot de onze maken.

SCHAPER (J. H.) EEN HALVE EEUW VAN STRIJD. (264) *f* 3.25. Wolters. Groningen - Den Haag - Batavia.

Een halve eeuw van strijd en leed voor de werkende klasse en van hem zelf, verhaalt de schrijver in deze herinneringen. Onwillekeurig worden deze herinneringen vergeleken met die van den grooten leider Troelstra, zoo interessant zijn deze niet. Te meer, daar de schrijver vaak vrij breedvoerig handelt over ondergeschikte détailpunten. Dat lang niet alles in dit boek objectief even belangrijk is, wil echter niet zeggen, dat het zich niet van het begin tot het einde vlot laat lezen. Overal immers onderkent men in dit eenvoudig en onopgesmukt verhaal het nobel en flink karakter van den schrijver. De eerlijkheid van dezen merkwaardigen strijder en voortrekker uit de socialistische partij maakt dit natuurlijk- en simpel relaas tot een aangename lectuur.

JOLIVET (Regis) LE THOMISME ET LA CRITIQUE DE LA CONNAISSANCE. (147) 10 frs. Desclée, Paris, 1933.

Terecht zegt Jolivet, dat het kritische probleem niet vraagt naar 't bestaan van een „buitenwereld", maar naar de waarheidsverhouding van denken en zijn, van bewustzijn en werkelijkheid. De overgang echter van de reflexieve naar de onto-logische phase wordt ook hier nog meer beweerd dan bewezen. Voor de voorbereiding van 't zuiver stellen van 't kritisch probleem, kan deze studie goede diensten bewijzen.

ROSS (J. Elliot) JOHN HENRY NEWMAN. (254) 7/6. George Allen & Unwin Ltd., London.

Van de talrijke publicaties, de laatste jaren over Newman verschenen, is deze geestdriftig geschreven en zeer wetenschappelijke studie van den Amerikaanschen priester Ross, ongetwijfeld een der beste. Zijn boek is een nieuwe schatting van Newman en zijn werk, vanaf het standpunt van hedendaagsche religieuze ideeën en idealen. Zoo bezien blijkt ten volle hoever hij zijn eigen tijd vooruit was, en hoe hij in zijn tijd nederlagen moest lijden in kwesties, welke thans toch opgelost zijn op de wijze, zooals hij die toen reeds zag. De groote denker bouwde voor zijn eigen tijd, maar zeer zeker ook voor de

toekomst. Dat kan eerst thans ten volle begrepen worden, en daartoe draagt Ross' boek sterk bij. Newman-belangstellenden kunnen wij het aanbevelen.

TOMBROCK (Dr. W.) UIT DE FRIESCHE MIDDELEEUWEN. Met 17 illustraties. (428) *f* 6.— en *f* 7.50. P. Harte, Bergen op Zoom.

Zooals de titel al laat vermoeden is dit geen aaneengesloten, volledige geschiedenis der Friesche middeleeuwen. Het bevat grepen, in chronologische volgorde gerangschikt. Maar dan oordeelkundige grepen, waardoor toch een samenhangend totaalbeeld is verkregen. Waar Friesland's geschiedenis op zooveel punten die van Holland raakt, is ook deze, waar dit noodig bleek, behandeld.

Door de keuze der onderwerpen en de wijze van behandeling is het geheel niet alleen een wetenschappelijk, maar ook een frisch-aantrekkelijk boek geworden, interessant voor ieder eenigszins ontwikkeld lezer, al is deze overigens leek op historisch gebied.

KAGAWA HAROE: UIT HET DIENSTHUIS UITGELEID. Vertaald door J. Wagenaar. (144) *f* 1.90 en *f* 2.75. Ruys, Zutphen.

Haroe Kagawa is de vrouw en helpster van Dr. Toyohiko Kagawa, een bekend Japansch zendeling, die zijn godsdienstig en sociaal werk vooral verricht onder de sloppenbewoners der groote steden van Japan. In dit boek beschrijft zij haar leven als dienstbode en fabrieksarbeidster, tot haar bekeering tot het Christendom en haar huwelijk met Toyohiko Kagawa. Een nobel en in treffenden eenvoud geschreven werkje, dat tevens een idee geeft van verschillende sociale toestanden in het Japansche rijk. Ofschoon in de eerste plaats bedoeld voor Protestantsche lezers, is het geschikt voor iedereen.

SONNENSCHEIN (Dr. Carl) EEN GREEP UIT ZIJN SOCIALE HERVORMINGSIDEEEN NEERGELEGD IN ZIJN „NOTIZEN" EN REDEVOERINGEN. Door Marie Schous. *f* 0.60. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Marie Schous heeft goed gedaan om over deze markante sociale priesterfiguur een klein overzichtelijk boekje uit te geven, want als iemand navolging verdient in dezen tijd van modern heidendom en schrikbarende begripsverwarring, is het deze wereld-stad-apostel. In dit werkje vinden we binnen de raming van zijn voornaamste levensbizonderheden, een korte schets van zijn intuïtief juisten kijk op de sociale mistoestanden en ellende onzer samenleving en zijn ernstig streven om hieruit te geraken.

RONNER (L.) DE GESCHIEDENIS VAN HET ORNAMENT IN HET BOEK. (178) Amsterdamsche Grafische School, Amsterdam, 1934.

In een aantal korte hoofdstukken wordt de geschiedenis van het boekornament behandeld, vanaf de oudst bekende vormen tot den tegenwoordigen tijd. We zouden het boek liever iets wetenschappelijker gewenscht hebben. Mogelijk is het echter juist de bedoeling van den schrijver geweest een populair overzicht samen te stellen. En dan is hij in zijn opzet zeker geslaagd. Het moet den heer Ronner veel tijd gekost hebben al de belangwekkende bijzonderheden, door hem verhaald, bijeen te zamelen. Zeer goede illustraties verduidelijken den tekst van het keurig verzorgde boek, dat voor ieder boekliefhebber interessante lectuur is.

VRANKIJKER (Dr. A. C. J. de) DE MOTIVEERING VAN ONZEN OPSTAND. De theorieën van het verzet der Nederlandsche opstandelingen tegen Spanje in de jaren 1565-1581. (193) *f* 3.75. Dekker & van de Vegt en J. W. van Leeuwen, Nijmegen-Utrecht.

In deze studie wordt een zijde van het tijdvak 1565-1581 behandeld, die tot nu toe weinig wetenschappelijke belangstelling ondervond, n.l. de ideeën, waardoor onze voorvaderen geleid werden bij hun verzet. De schrijver heeft deze denkbeelden uitvoerig en grondig behandeld; het boek is dan ook van

beduidende beteekenis, wijl het inzicht in het tijdvak 1565-1581 er belangrijk door wordt verhelderd.

DUINKERKEN (Anton van) TWINTIG TIJDGENOOTEN. Nederl. Proza na 1930. (221) *f* 1.90 en *f* 2.80. Vox Romana. Schiedam, 1933.

Deze bundel bevat de voornaamste der „Boek-van-de-Week" beschouwingen, die van Duinkerken de laatste drie jaren wekelijks in „De Tijd" publiceerde. Wie zich dit boekje aanschaft, is vrijwel op de hoogte van wat er in deze jaren aan proza-litteratuur in Nederland uitgegeven. Ook voor studiedoeleinden heeft het werkje zijn beteekenis.

BONGENAAR (Dr. J. C. A. U.) ISOCRATES' TRAPEZITICUS. (254) *f* 3.75. Dekker & van de Vegt & J. W. van Leeuwen. Utrecht-Nijmegen.

Het pleidooi in het proces tusschen de Atheenschen bankier Pasio en den zoon van Sopaens uit het Bosporaansche rijk, wordt hier opnieuw verstaan en wetenschappelijk uitvoerig toegelicht. Afgezien van de philologische beschouwingen en die over het Attisch recht, blijkt nog eens uit dit pleidooi dat ingewikkelde zwendelprocessen ook reeds in het klassieke Griekenland gevoerd werden.

VLAANDEREN (André) HET LETTERTEEKENEN. Deel I tekst (48) *f* 0.90. Deel II platen (85) *f* 0.90. Kosmos, Amsterdam.

Handboeken voor het letterteekenen zijn er nog niet veel, zoodat de heer Vlaanderen nuttigen arbeid heeft verricht met de verzorging van deze uitgave. Het is een zeer verzorgd werk geworden en bovendien practisch, daar het een handleiding is zoowel voor beginnenden als voor meer gevorderden. Tusschen den tekst zijn talrijke voorbeelden afgedrukt, terwijl bovendien een apart deel is toegevoegd uitsluitend bestaande uit platen.

CROSNIER (Alexis) J. DE MAISTRE. (499) 15 frs. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Een bloemlezing — o. a. Les Soirées de Saint-Pétersbourg — uit het werk van dezen militant Katholieken schrijver-staatsman, voorafgegaan door een uitvoerige inleiding van Crosnier.

SEVENSMA (W. S.) SCHOONHEID EN SCHIJN. (189) *f* 2.25 en *f* 2.90. J. H. Kok. Kampen.

In deze beschouwingen verricht de schrijver pionierswerk: hij legt de grondslagen en geeft de richtlijnen aan voor den opbouw eener Christelijke (Calvinistische) schoonheidsleer.

HEYDEN (Riek van der) KUNSTHANDWEVEN. (55) *f* 0.90. Volgens de Rozengang-techniek. Met 66 oorspronkelijke ontwerpen. Met 81 foto's en teekeningen. Weten en Kunnen. No. 167. „Kosmos", Amsterdam.

De schrijfster heeft er goed aan gedaan in dit handige boekje slechts één techniek n.l. de Rozengang-techniek te behandelen, omdat zoo vaak bij overvloed van stof de duidelijkheid te wenschen overlaat. Met deze handleiding en eenige lessen zal menige vrouw op haar toestel mooie weefsels voor haar huis kunnen maken.

HISKES (J. W.) HOE MAAK IK ZELF MIJN GRAMOFOONPLATEN. (38) *f* 0.90. Met 20 afbeeldingen. Weten en kunnen. No. 168. „Kosmos", Amsterdam.

Een handig en overzichtelijk boekje over de vergevorderde techniek van het zelf maken van gramafoonplaten. Het geeft verschillende methode's en materialen aan en zal bij velen voor dat onderwerp belangstelling-hebbenden, welkom zijn.

REYNÈS-MONLAUR. DE VERSCHIJNINGEN VAN BERNADETTE. Uit het Fransch door M. v. Domselaer-Middelkoop. J. J. Romen & Zonen. Roermond Maaseik.

Een der mooiste boekjes, ooit over Lourdes verschenen. Het is geschreven in opdracht van Mgr. Schoepfer, die zoo jarenlang als bisschop van Tarbes en Lourdes de trouwe bewaker is geweest van de Grot. Aan de schrijfster werden alle archieven ter beschikking gesteld zoowel die van het Bisdom als die van het klooster der Eerw. Zusters van Liefde en christelijk Onderwijs in Nevers, waar de kleine Bernadette, als Zuster Marie-Bernard de heilige Bernadette werd. Dr. Boissarie e.a. verstrekten haar nog alle gewenschte inlichtingen. Het boekje geeft allereerst een historisch overzicht van de 18 verschijningen en mooi wordt het bewijs uitgewerkt voor de echtheid uit het feit, dat het kind den naam van de Reinheid in haar diepste wezen, dien zij mocht overbrengen naar de aarde, zelfs niet kende. Dan verhaalt het van de gebeden, de goede werken en de wonderen, die te Lourdes geschieden op eenvoudige, onopgesmukte, geloofwaardige manier om te eindigen met de wonderen van genade en bekeering en de roerende beschrijving der heilige Sacramentsprocessies. Inderdaad verdient het een eerste plaats onder de boekjes over Maria's meest beroemde heiligdom.

STONIER (G. W.) GOG MAGOG. (189) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Een reeks essays die men te samen een anatomie van het modernisme in de litteratuur zou kunnen noemen. In een reeks korte studies worden o.a. behandeld: De belangrijkheid van James Joyce's „Ulysses", de invloed der psycho-analyse, die van Flambert, de werken van D. H. Lawrence en Wyndham Lewis, de beteekenis van T. S. Eliot.

Vooral voor litteratuurstudenten een belangrijk boek.

DER GROSZE HERDER. VIIde deel. Konservativ-Machinist. Herder & Co. Freiburg i. B.

Het is telkens een lucht een nieuwen „Band" van het groote Herder-lexicon door te bladeren. Wij hebben reeds zooveel goeds over dit werk gezegd, dat het moeilijk wordt in andere bewoordingen onze bewondering erover te uiten. In elk nieuw deel blijft „Der grosze Herder" zich gelijk; van eenige inzinking of verzwakking is niets te bemerken. De korte geserreerde artikelen blijven helder en overzichtelijk en in de langere, als die over „Kultur", „Islam" en „Luther" bijvoorbeeld, wordt alles geboden wat men van een pas verschenen lexicon maar verlangen kan. Het heeft niets van kamergeleerdheid; het frissche leven ademt uit elk deel opnieuw. Al wat den hedendaagschen mensch interesseert, op welk gebied ook, is hier vertegenwoordigd. Het zal moeilijk zijn iets geacheveerders te denken of te verlangen dan dit lexicon.

DE WERELDRECORDVLUCHT VAN DE PELIKAAN. (264) *f* 1.90. Sijthoff, Den Haag.

Het is een goede gedachte geweest van den samensteller om de verschillende persberichten uit de spannende dagen van de Pelikaan-vlucht aan de vergetelheid te ontrukken door ze in dit boek bijeen te zamelen. Een aardige herinnering voor liefhebbers.

TUSSCHENBROEK (Otto van) GEBRUIKS- EN SIERVOORWERPEN IN HET BINNENHUIS. (99) *f* 3.90. Kosmos, Amsterdam.

Het is deze uitgevers wel toevertrouwd om de schoonheid, welke zij den lezer wenschen bij te brengen, in hun boeken te doen uitstralen. Dit mooie werk dat de nadruk wil leggen op schoonheid in elk gebruiksvoorwerp in huis en dit door een aantal prachtige foto's duidelijk maakt, is een uitgave welke wij in ieders handen wenschen.

Naar de volle mannelijkheid

door J. v. H.

De dienst der Muzen heeft zijn bijzondere wetten, die eenigszins afgestemd schijnen op den klop van het bloed. Dat jonge menschen, wien het rijk der Schoonheid plotseling opengaat en die zich in haar liturgie en mysteriën laten initieeren, haar eeuwige trouw zweren en hun geestdrift in schuimende verzen uitvieren, is een eeuwenoud verschijnsel. Dit vitalisme, de jonge drift van het bloed, is zoo oud als de poëzie zelve. Elk dichter heeft zijn „vita-nuova"-periode doorgemaakt en gewoonlijk bij een of anderen „dolce stil' nuovo" gezworen.

Maar met het stijgen der jaren en het verstillen van den bloedklop gaat gewoonlijk samen een stagneeren der sensibele krachten, een verscherping der geestvermogens en een verzwakken der zinnelijke ontvankelijkheid. Aan deze natuurwet is geen ontkomen. Er zijn ontelbare auteurs die, met de poëzie begonnen, naar het proza afdreven en hun verbeeldingen in romans gingen uitschrijven. Dit wordt zelfs steeds meer de normale schrijversweg. Hun poëtische energieën waren van tijdelijken aard; het was meer een zaak van jonge impulsen, van jeugdferment dan van blijvende, aldoor zich vernieuwende geestkracht. Bij de dichters van tachtig, die èn in theorie èn in practijk, tot een overmatig sensitivisme vervielen, moest deze stagnatie onvermijdelijk intreden. Slechts rijkere talenten ontgaan dit vroege herfsttij, en zij, die er boven uitkomen, winnen gewoonlijk aan vergeestelijking, aan verdieping en verinniging, wat zij aan onmiddelijkheid, aan fleur en glans, aan jeugdcharme hebben ingeboet. Het impulsieve wijkt voor een grootscher geconcipieerde poëzie. Is de jeugd de tijd der kortademige lyriek, de latere leeftijd produceert doorgaans de grootere, ingewikkelder werken.

In een tijd van steigerend dynamisme, van opgeschroefde levensverheerlijking en arrivisme-verachting, wanneer het als een halsmisdaad geldt de „jeugd" niet onvoorwaardelijk bij te springen, is deze natuurwet een ontmoedigende werkelijkheid. In bepaalde kringen sterft de hedendaagsche mensch met dertig jaar. Dertig jaar te worden staat ongeveer gelijk met het recht van spreken te verliezen, met als een grijsaard in de wereld te staan en afgedaan te hebben. Wee dengene, die „gearriveerd" is, die zijn huisgezin een dragelijk bestaan bezorgt, die zijn hersens laat zegevieren over zijn affecten, die niet heet meer loopt van verontwaardiging bij elken gewaanden mistoestand, die de draagkracht der woorden gaat beseffen en niet achter elke fraze aanholt. Hij is een „burgerman" geworden, staat buiten het „leven" en heeft geen kans meer.

Zulk een opvatting is meer een tijdskramp dan een gezonde levensstemming. Er is ons reeds zoo vaak in de ooren geschet-

terd dat de oorlogsgeneratie den ouden sleur moe was en zich een nieuwen weg wilde banen, dat wij dit verslijtend motto niet meer als pasmunt aannemen. De oorlogsgeneraties blijven zich herhalen. De wereld is toch niet met affecten te regeeren, maar met hersenen. De nationalistische tendenzen in verschillende landen mogen zich vooral in de jeugd verankeren, omdat de jeugd gemakkelijk elk tekort aan verstandelijke motiveering met patriotische geestdrift aanvult, de leidende ideeën der menschheid zijn niet het exclusieve bezit der jeugd. Men roept overal om het herstel, om de rehabilitatie van den „geest". Maar ik acht het een zonde tegen, een verzaken aan den geest, aan het instinctieve enthousiasme der jeugd een onfeilbaarheid toe te kennen, die niets of niemand haar garandeert. In poëticis, in dingen van kunst en schoonheid heeft het intuïtieve zijn onvervreemdbaar recht, maar in practische aangelegenheden, in zaken van maatschappelijke en individueele levensinrichting heeft de „geest", de bewuste, heldere gedachte den weg te wijzen en niet de fermenteerende geestdrift van adolescenten. Wel kan ook deze stimuleerend en corrigeerend werken, wel hoeft de heldere gedachte niet het privaatbezit van bejaarde geesten te zijn, maar in Katholiek Nederland is het eerst-geboorterecht der jeugd zulk een onbestreden monopolie geworden, dat het lijfsgevaar meebrengt dit ook maar schijnbaar te betwisten. Het gevolg is dat er in de tijdschriften en organen, waar de jeugd of de zich als jeugd voelenden aan het woord zijn, een toon is ingeslopen van ongeloofelijke vulgariteit en onbeschaafdheid. De Katholieke periodieken en bladen, waarin deze jeugd hàar waarheden publiceert en van haar „eerlijkheid" getuigt, munten uit door ongegeneerde grofheid, een grofheid, waarvoor het geheele hemelhof aan het blozen zou slaan. Onder den dekmantel dier „eerlijkheid" hebben zich zooveel ondeugden weten te verbergen dat hij van alle kanten scheurt en loslaat. Het Nederlandsche Katholicisme levert weinig zoo onverkwikkelijke aspecten op als dit record in grofheid en onbeschaamdheid, dat gewoonlijk nog behaald wordt in naam van het evangelie en van een zuiverder Christendom. Wat in een normalen omgang en samenleving bij Congonegers niet zou gepermitteerd zijn, werd en wordt protestloos geduld in sommige katholieke organen. Kwaadspreken en neerhalen, invectieven en grove liefdeloosheden, dit alles hebben wij, zich maand aan maand of week aan week zien herhalen en men is daaraan zoo gewend geraakt, dat dit hier en daar tot de Katholieke bon-ton schijnt te hooren. Voorzoover mijn blik reikt, is dit onder geen enkele groepeering in Nederland zoo gewoon, zoo alledaagsch als juist in sommige Katholieke milieu's. Wij, die er groot op gaan tot een kerk te behooren die Europa beschaafd en gevormd heeft, die jaarlijks een te bewonderen aantal jonge menschen uitzendt om Christus te brengen aan volken, die nooit van Hem gehoord hebben, en hen aan menschelijke zeden te wennen,

wij gedragen ons of Christus voor ons een vreemde was, of zijn hoofdgebod ophoudt, zoodra men de pen gaat hanteeren.

* * *

Doch ik ben al te ver afgeweken van den dienst der Muzen.

De tijd dat „vitalisme" het parool was, dat al wat niet schuimde van jeugd, van leefdrift en avontuurlust, nauwelijks meetelde en archaïstisch aandeed, is in de litteratuur vrij plotseling geëindigd. De jonge litteraire generatie, die eenige jaren terug met overmoedig geluid de bladen vulde, is de linie gepasseerd en heeft haar koers, of juister haar vaart gewijzigd. Aan de eeuwige menschenwet is ook zij niet ontkomen, en het getuigt niet van wijsheid haar daarvan een verwijt te maken, zooals Theun de Vries onlangs in „Den Gulden Winckel" deed.

Theun de Vries, die ook zelf tot die generatie hoort, en, reeds vòor zijn tijd eigenlijk, in het humanistisch vaarwater van Costers Stem verzeilde, deed tot aller verbazing een krampachtigen uitval tegen de leidende auteurs der voorbije jaren en ontplooide plotseling de verschoten vlag van een verlaat vitalisme of iets wat daarop lijkt. „Creatief gesproken", zegt de Vries (men kan toch raar spreken!), zijn ze invloedloos en zonder suggestie gebleven op de richting en de vernieuwing van de jonge litteratuur." Maar zelfs dit vocabulaire verraadt den invloed en de suggestie dier „filister-litteratoren". Zonder hen had Theun de Vries nooit „creatief" gesproken. Hier en daar zegt hij ongetwijfeld ware dingen, doch het doet vreemd aan den schrijver van „Rembrandt" en „Don José", werken, waarin alle vitaliteit tot de stroomsnelheid eener Hollandsche sloot verstild is, zoo heftig te keer te zien gaan. Het maakt meer den indruk van geforceerdheid dan van werkelijke bewogenheid. Het is een soort litterair fascisme, dat zich zelf van zijn kracht en zijn noodzakelijkheid overtuigen wil en zich moed toegalmt met geweld van straffe woorden.

„O n z e litteratuur wil waarachtig „creatief" zijn, geen toevallige aesthetische geboorte", zoo luidt het verder pathetisch, maar ik zou Theun de Vries gelukwenschen, wanneer hij in de toekomst wat meer toevallige aesthetische geboorten te boeken had dan tot nu toe. „Maar leg ùw romans naast De stille Plantage, naast Kinderen van ons Volk, naast Partij Remise, naast Rubber, naast De Komedianten, naast Rijshout en Rozen — daar figureeren uw Dr. Dumay en Angèle Degroux, posthume geboorten van een ten doode opgeschreven mentaliteit, en zijn alleen genoeg, om uw beleedigd zelfgevoel eenige sarcastische opmerkingen af te dwingen over de stupiditeit van het critiekloos publiek." Dit aan het adres van Marsman, ter Braak en de hunnen. Theun de Vries is niet kieskeurig: Kinderen van ons Volk en zelfs De Komedianten zijn te goed om naast Partij Remise en Rubber gelegd te worden. Dan had ik liever nog Rembrandt vermeld gezien. Als de met Indische erotiek gekruide boeken van Mevrouw Szekely-Lulofs — bij een fascis-

tisch régime konden ze zonder schade verbrand of verboden worden! — en het legkaartenboek van Jef Last onze litteratuur moeten hooghouden, dan kan de Vries zijn loftrompet wel gaan omsmeden, omgieten tot een doodsklok. Dan nog liever Angèle Dégroux en Dr. Dumay! Dit zijn tenminste boeken, die ondanks het overwoekerend intellectualisme, van geest en begrip getuigen.

Theun de Vries schijnt gebeten te zijn op „aesthetica" en voor volksaardig, kernig en goed-burgersch te voelen. Dit laatste is verstandig van hem, maar laat hij de aesthetica niet prijsgeven. Zij verliest den laatsten tijd toch al van haar aanhang. En in Holland hebben wij haar broodnoodig. Het aesthetische element is in de Nederlandsche litteratuur al te zuinig vertegenwoordigd, om het te kunnen verwaarloozen: wij zijn allesbehalve een ras van aestheten, zoodat de luxe van enkele aestheten onder ons te bezitten een weldaad is, een aanvulling op een ernstig te-kort. Een verstandige regeering diende uit weloverwogen volksbelang alle aestheten vrij te stellen van belasting!

Gedane zaken nemen geen keer, en dit geldt ook van voorbije levensdrift en jeugd. Wat Theun de Vries de meer dan dertigjarigen verwijt, is ook niet zoozeer hun verdorrende, onvruchtbaar wordende vitaliteit, als wel hun onvruchtbaarheid van den beginne, hun misleidend getheoretiseer, hun vormvergoding en verwaarloozing van den z i n. Dit alles is er vrijwel naast; van Marsman, Engelman en ter Braak kan bezwaarlijk gezegd worden dat zij enkel getheoretiseerd hebben. Hun beste producten vullen reeds alle schoolbloemlezingen: ik vrees dat de schrijver van Don José hier „vergeefs aan het droomen is" en een van die Spaansche escapades uitvoert, die op windmolens gericht zijn. Evenmin kan deze generatie een te groote vormcultus verweten worden ten koste van den zin, de klip, waarop de tachtiger beweging doodliep. Theun de Vries heeft het geval al te tragisch genomen en tracht met een krachtgebaar zich van zijn obsessies te bevrijden. De vijanden die hij bestrijden wil, hebben zich gedeeltelijk zelf ontwapend, doordat zij een leeftijd bereikten, waarop het jonge vuur natuurnoodzakelijk verzwakte. Het vitalisme, zoo men dien naam behouden wil, was naar aard en wezen een jeugdverschijnsel, dat slechts enkele jaren bloeien kon. Ditzelfde vitalisme met gewijzigde nuances weer kunstmatig op te willen roepen is een natuurverwringing, een natuurverkrachting, die vermoedelijk noch „waarachtig creatief" zijn zal, noch „toevallige aesthetische geboorten" ten gevolge zal hebben.

Dat het litteraire leven op het oogenblik een zekere matheid vertoont, is niet te ontkennen. Onder de talrijke romans, die in '34 gepubliceerd zijn, is er geen enkele, die een verrassing werd of hoog boven andere uitsteekt. Van Schendel, Coolen, Walschap en Fabricius, mijns inziens de belangrijksten onzer romanschrijvers, hebben — met uitzondering van den laatste — hun beste werk tot nu toe, vòor '34 geschreven. In de poëzie zette geen nieuwe golf-

slag in, hoewel de ouderen als Bloem, Slauerhoff, Engelman, Weremeus Buning, de Graaff, Schreurs in tijdschrift of bundel uitstekende dingen publiceerden. Maar het is dwaas om deze namen reeds als ouderen aan te voeren. Wij zijn zoo betooverd door de „jeugd", hebben ons zoo hersenloos laten ontwapenen en meenen zoo vast dat er om de vier of vijf jaar een nieuw geslacht met verbluffende talenten moet aantreden, dat wij het vertrouwen in gevestigde en bewezen krachten gaan verliezen, omdat zij niet meer tot de allerjongsten behooren. Een goeden roman mag een dertigjarig of ouder auteur nog doen verschijnen, doch een goed gedicht te schrijven is het privilege van minder dan vijfentwintigjarigen. Wie dit doet op hooger leeftijd, ondervindt een afdalende waardeering, dat hij in zoo seniele jaren nog te dichten verstaat. Er moet wel een ongewone waardeverschuiving hebben plaats gehad, dat niet alleen op litterair, maar op alle levensgebied de oude waardeering van den mannelijken leeftijd, van het volledig man-geworden-zijn naar lichaam en geest zoo vergeten raakte. Groote dingen — niet altijd schoone dingen — zijn de eeuwen door gerijpt en tot stand gebracht door hen, die de evenwichtige, volbloeiende mannelijkheid bereikt hadden, en niet dan uitzonderingsgewijs door de jeugd. Deze waarheid uit te spreken staat tegenwoordig gelijk met zich zelf om hals te brengen. Er worden gemakkelijk een dozijn, meestal buitenlands gekleurde, banaliteiten en halve of drie-kwart waarheden aangevoerd om ze te ontzenuwen: de „oorlogsgeneratie", de corruptheid der samenleving, het krakende Europa, de algemeene ontwrichting, de heerschende hypocrisie enzoovoorts. En het rustige Nederland wordt dan afgeschilderd of alle duivels der hel hier vergaderen en zich genesteld hebben om de wereld ten val te brengen. Op jonge menschen maakt dit een verbijsterenden indruk. Men wapent zich met de pijlen der felheid, met het schild der „eerlijkheid" en den helm der eigenwijsheid en strooit het wachtwoord uit: „opgepast voor het arrivisme!" En arrivisme heet dan zich in het maatschappelijk bestaan te hebben ingevoegd als medeburger van Staat en stad en de dingen ongeveer te doen zooals millioenen medeburgers die reeds eeuwen en eeuwen lang gedaan hebben. Een beproefde methode!

Het krampachtige en convulsive dat er in deze levenshouding schuilt, ontgaat de meesten. Slechts in een burgerlijk en doorgaans nuchter land als het onze, waar men in zulk een psychose niets erger vreest dan zijn traditioneelen landaard niet zichtbaar genoeg te verloochenen, kan deze geesteskramp een tijd lang voor heroïsme doorgaan. Het is een jeugdziekte, die slechts de tijd genezen kan en wee dengene die er nooit doorheen komt.

Wat wij noodig hebben over de geheele linie, op litterair en op geheel het levensterrein, is: de oude waardeering der volle, evenwichtige en daadkrachtige mannelijkheid.

Water en mist

door HAN JONKERS.

Een boek componeeren, dat met alle porieën in de Hollandsche lucht ademt gaat niet goed zonder er water of mist bij te gebruiken. Een geschrift, dat tot op de kern gezond Nederlandsch wil zijn behoeft toch altijd iets — zij het slechts een momentopname — van het water, dat zooveel eeuwen met gezag door onze historie golfde. In den loop der tijden zijn we van het water afgedwaald, en zijn de levensankers steeds meer in den „dier'bren grond" gaan planten.

Het afwenden van het element, dat onze grootste glorie opleverde was geen plotseling heimwee van onze volkspsyche naar het continent. Het zal wel gekomen zijn omdat zaken op het land geleidelijk een even goed of beter belegde boterham konden verschaffen als zaken op zee. (Wanneer dit uitgelegd wordt als morren over slecht eten op de vloot is de stem des Volks daar om hiervan een nationale gewetenszaak te maken.) De faam van onze dappere vloten is intusschen al lang aan den historie-eindert uit het gezicht verdwenen. De maatschappelijke functies zijn daarna kalmer geworden, althans in uiterlijke beoefening. Jan Salie nam op veel plaatsen intrek waar vroeger Janmaat en Jan Cordaat woonden. Al is de hang van ons watervolk echter huiselijker en landelijker geworden — de literatuur hield braaf gelijken tred en leverde stapeltjes „familie om den haard geschaard" verhalen — water en mist bleven onlosmakelijk met onzen aard, ons perspectief verbonden. Dit contact is zoo in ons volkstype doorgewinterd, dat slechts die boeken als representatief Hollandsch aandoen, welke iets van dat contact in schrijfwijze en onderwerp in zich besloten houden. Dat Albert Kuyle zich zoo tot weerstoestanden aangetrokken gevoelde — zij het meer tot wind en water dan tot mist — het zal zijn oorzaak wel vinden voor een belangrijk deel in dit buiten den persoon om gelegd natuurverband.

Er is geen land ter wereld waar mist zoo finaal den horizon van het volksleven kan opsluiten. Het ligt maar aan den persoon hoe dit opgevat wordt. Graaf Hermann Keyserling — de mopperaar over ons land — zou er ongetwijfeld een adellijk hatelijkheidje over ons volk uit distilleeren. Terwijl Karel Capek — de vreemdeling, die Holland meer zag en minder dacht — er in een wip een vlot aquarelletje van zou maken. Op zijn tijd bezit Engeland grooter volume aan mist dan wij. Het belang van een standaardwerk over fog in verband met het volksspleen zou daar echter niet in het minst gevoeld worden. Fog is in de verste verte niet zoo'n bestanddeel van de Engelsche volkspyche als mist van de Hollandsche.

Men kan aanvoeren, dat mist een internationale sfeer, een internationaal artikel is.In het gloeiende en van licht loome Spanje

schreef de professor en politicus Unamuno immers wel een boek over een man in den mist. Terecht kan men zich afvragen hoe een Spanjaard, een kind van verzengende luchten, iemand, wie ook in den mist kan laten loopen. Maar dit geval is juist een bewijs voor de veelzijdigheid van toevluchtsoord van dit natuurverschijnsel. Men kan er zich zoowel lichamelijk als geestelijk indompelen. Unamuno's boektitel was een symbool van de kris en kras promenade van ideeën langs den geestelijken horizon. Hoe meer ideeën hoe meer mistfloersen er voor het denken komen hangen. Maar in wezen heeft de grijze gedegenheid van de mistsubstantie niets gemeen met het werk in de grijze hersensubstantie.

Mist is meer verwant aan het gevoel dan aan het verstand, meer aan de fantasie en de pastelsfeer dan aan het nuchtere, slechts door verstand en uiterste waakzaamheid te overwinnen gevaar, dat in zijn sluiers gekweekt wordt. Eigenlijk bemoeit de poëzie in ons land zich veel te weinig met mist, en veel te veel met warme exotische Maria Lécinamotieven. Een straatlantaarn, die als een halo in de mist staat te branden levert poëzie voor een complete tijdschriftaflevering. In de mist kan men dingen laten gebeuren, die in helder daglicht waargenomen door niemand geloofd worden. De nevel ontneemt zooveel aan de secure realiteit, dat men het niet meer de moeite waard vindt een onderzoek naar de waarheid in te stellen, en men den schrijver of dichter — veelal in een persoon vereenigd — slechts gelooft op den klank van zijn stem. En zijn boeken geschreven met als onderwerp: kubieke meters zand, cement, beton en kaas, waarom niet over mist, die als substantie misschien te vluchtig maar als sfeer toch oneindig feeërieker is dan welk soort kaas ook.

Herman de Man zag het nut van den mist in, en schreef een boekje: „Een stoombootje in den mist". [1]) Een detailziek letterencompilator zal hem nog eens noemen de man, die het eerst den mist op papier introduceerde. De Man bezigde dit floers nog maar alleen om op het spoor van een verhaal te komen. Het klinkt als een mistige paradox. Maar in de poëtische en tragi-komische irrealiteit der grijs-witte afzondering, waarin het stoombootje van Rotterdam naar Goes bekneld zat, bleek de bedoeling van de Man glashelder, en het nut van een literairen mist — als boven verondersteld — proefondervindelijk aangetoond.

De mist, die ergens in het Zijpe het stoombootje onverhoeds in watten pakte was een drie-daagsche mist. En de bont-kleurige bootbewoners, wier naar de Goesche jaarmarkt vooruitreizende gedachten eensklaps van een witte muur terugbotsten, werden gedwongen drie volle dagen met elkaar bezig te zijn. Een zware penitentie voor de gesloten zielen. Toch viel de balans van de tot stand gebrachte contacten veel mee. In het dagelijksche leven

---

[1]) Herman de Man. „Een stoombootje in den mist". De Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

komt ook mist voor — hetzij als achterstallige belasting of anderszins — die de menschen noopt bij wildvreemde menschen gemoed en geweten te openen. Op het stoombootje heeft de Man onbewust iets van een gestorven pan-ideaal weer tot leven gebracht. In het broederlijk tuer le temps voerde hij menschen te zamen, die elkaar in hun heele leven waarschijnlijk niet meer nader komen. Een blijk van de soepelheid der menschelijke toenadering en openhartigheid van biechtspreken, maar vereischte is dat een bedreiging rond sluipt, mist of fiscus. Het vertellen of biechtspreken in de mist als variatie op singing in the rain is geen Couperus-conversatie bij de Man. Kermismenschen en veehandelaars lijden niet onder het raffinement van brillante causeurkunst. Zij vertellen hun lief en leed in ongegeneerde termen, en zonder toespelingen. Het „toe" bij het praatspel hebben ze volmaakt niet noodig. Wel het welige kruid volkshumor maar daarmee verzachten ze hun hard bestaan in een zeer sympathieke kwaliteit weemoed en sentiment.

HERMAN DE MAN

Tenslotte is dit driedaagsch oponthoud niet hyper-belangrijk op onze van gebeurtenissen uitpuilende aarde. Het boekje brengt niet meer dan een oer-oud procédé in een nationale kleeding. Maar deze laatste is van onvervalschte snit. Ondanks de nuchter reëele natuurvisie, waarmee dit gevalletje bekeken is, meldt de poëzie van de mist zich meermalen als een Debussyaansche natuurdroomerij aan. Maar men proeft uitsluitend Hollandsche mist, geen Engelsche fog noch Spaansch intellectualisme, slechts de „witte wade boven water en wei".

* * *

Het literair monopolie over het water berust in ons land onbetwist bij Arthur van Schendel. Men zal moeilijk iemand vinden, die het water als natuur en in verbinding met den mensch meer geëerd heeft dan hij. Van alle levende schrijvers staat v. Schendel het dichtst in contact met het oer-beginsel van onze glorie. Met

het fregatschip Johanna Maria en Jan Compagnie bevoer hij reeds alle wereldzeëen. Hij was een zeeman in hart en nieren, en bezat van hem alle karaktertrekken, behalve zijn zwakte wanneer hij voet aan wal zet. Nu is hij binnenschipper geworden, en heeft de avontuurlijke verte achter zich gelaten. Tegelijkertijd is hij meer tot zich zelf ingekeerd. Na een verre en vermoeiende reis heeft men behoefte in rustiger omgeving het overschouwde panorama te overdenken. v. Schendel heeft overigens zoo juist een levenspunt bereikt waarop men meer naar een sluitende synthese verlangt, dan zich steeds weer opnieuw in de détails van een enthousiast avontuur te werpen.

Niet dat v. Schendel de veerkracht van zijn eeuwige jeugd in zijn laatste boek geruild heeft voor de wijsgeerige bezonkenheid van een schipper op leeftijd. Maar in het tegenover elkaar stellen van Holland's diepste tradities, het geloof en het water, spreekt zich zijn wensch uit in een puurnationale stof als levensbekroning de innerlijke rijkdom van het leven in ruste te peilen. Hij heeft zich gegeven aan het leven als avontuur en als zwerftocht. Nu is het tijd halt te houden, voor een oogenblik misschien, maar in ieder geval niet verder te gaan voor het conflict tusschen de Hollandsche oersappen is uitgestreden.

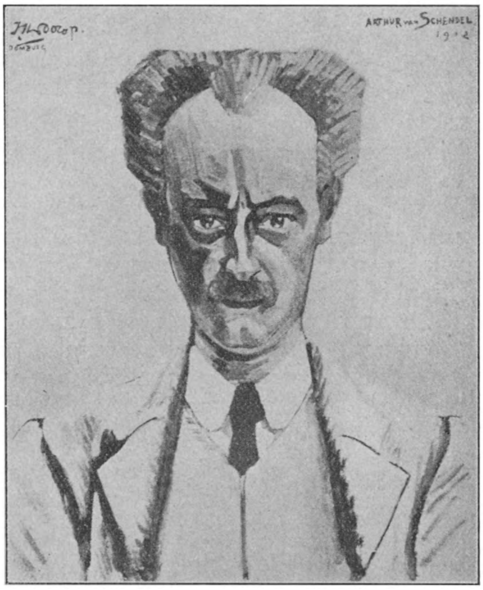

ARTHUR VAN SCHENDEL

In „De Waterman" [1]) is het v. Schendel gelukt het eeuwig eischende en wielende water aan zich te onderwerpen. Het was een onderwerping ten koste van Maarten Rossaart, die ten prooi viel aan wat langzamerhand tot een hartstocht in hem werd, zijn zieleverbondenheid met het watermysterie. De triomf van het water was de sleutel tot het psychisch lijden, waaraan de tragedie van een ongestild geloofsverlangen ten grondslag lag.

Het verhaal van den waterman vloeit voort als in de bedding van een rivier. De stroom, het water, die het innerlijk wezen van

---

[1]) Arthur v. Schendel: „De waterman". Nijgh en van Ditmar. R'dam, 1933.

Maarten Rossaart betooverd hebben openbaren zich in hun zegepraal met al hun biologeerende en magische krachten. In hun kolken voeren ze de prooi van de menschelijke verknochtheid aan de natuur naar de diepte. In den aanvang kabbelen de lage golven om de voeten van Maarten Rossaart, maar op het einde trekken ze begeerig samen boven zijn hoofd, en spoelen het offer aan hun doode heerschappij weg. In Coolen's laatste boekje spreekt de eerste en laatste zin over de melancholie van de Peelnatuur. In „De waterman" begint het verhaal met een beeld van watervrede en eindigt met het water als graf. Zoo tusschen beiden ook de overeenkomst opvalt in de wijze waarop hun laatste boeken in de natuur zijn ontkiemd, dient toch opgemerkt, dat v. Schendel, minder gebonden en gelocaliseerd, zijn visie meer weet te veralgemeenen.

De psychische band tusschen geloofsstrijd en water is dwingender, onontkoombaarder, maar daardoor ook fataler dan welke verbinding ook, die Coolen tusschen mensch en milieu heeft gelegd. v. Schendel laat het contact met het breede en hooge leven, dat overal zetelt maar nergens in zijn zuiversten staat, nimmer varen ook al heeft hij de wereldzeeën voor de binnenwateren geruild. Daardoor, en ook omdat zijn conflict zich in „De waterman" naar de kern van onze historische wording richt zal hij zuiverder representant van onze letteren blijven dan Coolen.

Ook een vergelijking naar puur Hollandschheid met de Man's mistvisioen — afgezien van den inhoud — valt in zijn voordeel uit. Beider boeken zijn van een dubieuse realiteit. Ook „De waterman" al staat dit boek ook tegen den historischen achtergrond der Fransche overheersching, want al zal men het niet spoedig romantisch of zelfs neo-romantisch — de kwalificaties waartegen Greshoff in „Groot Nederland" vecht — noemen, een zekere aan de realiteit ontvluchte idealiseering kan men er niet in ontkennen. Maar het is een idealiseering, die door minutieuze verantwoording tot tastbare en diepe werkelijkheid wordt.

Herman de Man's verhaal stijgt niet uit boven het anecdotische. De mist roept het gegeven op maar zoodra hij wegtrekt vervloeit meteen onze aandacht voor dit sprookje. Ondanks zijn doodloopend fatalisme schijnt het boek van v. Schendel zich daarentegen in een oneindige waterstrook voort te zetten. Dit is de betoovering van van Schendel's symphonie van de ruimte, van de verte, de Oost, de oceanen en avonturen. Vanuit de zeëen is de begeerte naar de frissche en van enthousiasme fonkelende openheid de rivieren opgegaan. v. Schendel laat den lezer zware zeelucht inademen — ook op het binnenwater — maar met het innemen bespeurt men met zwellende vreugde het persoonlijk verbond met den nationalen bodem. De waterwijdte is de achtergrond waaruit en waarin alles vloeit en terugvloeit. Er wordt een primaire verknochtheid tusschen natuur en mensch gelegd, maar afstand en eerbied tot het water zijn steeds in acht genomen.

Ook Erik Reger wilde in zijn „Schiffer im Strom" zulk een samenverbondenheid scheppen, waarin hij echter jammerlijk faalde, wijl hij het leven van de Rijnschippers en van de menschen op de oevers poogde te egaliseeren tot een kleurlooze zielegemeenschap, en tenslotte nog de ziel met de natie verwisselde. In „De waterman" toont v. Schendel diepe belangstelling voor de problemen, die bestaan op het punt van levensverantwoording tegenover zichzelf. Het avontuur wordt hier gezocht langs de ongewisse paden der menschelijke ziel. En dat zoeken en verantwoording afleggen geschiedt met de klassieke gemoedsrust — immuun voor het cineastische leven — die we ook van zijn vorige boeken kennen. Trouwens alles wat v. Schendel schrijft — ook een novelle — is met bewustheid gecomponeerd. Hij zou er niet in slagen het leven in instantané's te verbrokkelen en het in a nutshell samen te persen zooals zooveel novellisten. De novelle is onder zijn handen altijd de schaduw, de schets van een vollere en rijpere factuur. Ook daarin schept hij — wat we ook weer in „De waterman" konden gadeslaan — het leven met overleg, en tegelijk met de wondere bezieling, die van het hart uitgaat.

---

boeken - schouw

WALLACE (Edgar) DE GELE SLANG. (255) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

De uitgevers zullen wel met elkaar wedijveren in het opsporen van de werken van dezen schrijver, tot we ook in de nederlandsche taal over de volledige werken beschikken. Dit is bij uitzondering (of bestaan er nog veel van dit soort?) geen detective, maar een gewone avonturenroman. Filmachtig spannend en overladen met onwaarschijnlijke situaties als de meeste boeken van dezen veelschrijver. Goede ontspanningslektuur voor iederen half- of heelvolwassene.

PEDLER (Margaret) TROPENLIEFDE. (320) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geaut. vert. van H. Overakker. Bruna, Utrecht.

De gewone truc, om twee menschen, voor elkaar bestemd, in 't eerste hoofdstuk bij elkaar te brengen, dan een paar spaken in 't wiel te steken en ze in 't laatste hoofdstuk toch te laten trouwen, wordt ook hier toegepast. Arabisch bloed, dat op 't eind tot geruststelling van 't Engelsche geweten maar van Spaansche afkomst blijkt te zijn, redt de situatie. De karakters zijn even-erge schablonen als de gebeurtenissen. Dat deze soort sentimentaliteit altijd nog in den smaak valt, blijkt uit den vloed van boeken, die van zulke engelsche juffers als M. Pedler vertaald worden voor feuilletons van kranten en boeken. De moraal is niet heelemaal gezond: daarom moet dit werk met eenige voorzichtigheid gehanteerd worden.

Als leeken spelen

door AD. SASSEN.

Er is om geen spel-genre de laatste jaren zooveel rumoer geweest, als rond het veelbesproken en veel gespeeld leekenspel. Dit ook was de reden waarom de heer Dirk van der Poel een overzicht heeft samengesteld betreffende het leekenspel, dat bij de firma Brusse te Rotterdam is verschenen.

Voor de poging tot verheldering en inzicht verdient de schrijver zeker onzen dank, al is die dank niet zonder voorbehoud. Want in de Inleiding stuit men reeds op eenige vergissingen, die zoo zij al niet fundamenteel zijn, toch dienden vermeden te zijn.

De schrijver verzet zich n.l. tegen de opvatting als zou leekenspel gelijk zijn aan dilettantentooneel. Inderdaad ben ik het met hem eens dat met „leekenspel" iets anders bedoeld wordt dan het doorsnee-dilettantentooneel. Maar ik ben het in ieder geval met zijn historische argumentatie volledig oneens.

De naam „leekenspel" lijkt mij een vrij kritieklooze vertaling van het Duitsche „Laienspiel".

Wie hem geïmporteerd heeft doet niet ter zake; de naam heeft intusschen door het gebruik een zeker burgerrecht verkregen.

Maar een oud Nederlandsch woord is het zeker niet.

Toch schijnt de heer van der Poel dit aan te nemen. Immers hij schrijft:

„De moeilijkheid vindt zijn oorsprong in het gebruik van een oud woord, dat intusschen in zijn oorspronkelijke, letterlijke beteekenis geen zin meer heeft.

Leekenspel in zijn oorspronkelijke beteekenis was het religieuze (mysterie) spel der middeleeuwers, dat door l e e k e n — als tegenstelling tot geestelijken — werd gespeeld. Leek stond hier dus slechts tegenover clerus en het woord had met de vraag van het beroep als tooneelspeler niets te maken. Een vraag welke trouwens in een tijd waarin beroepsspelers niet, of hoogstens als rondtrekkende potsenmakers, bestonden, bij voorbaat uitgesloten was".

— Wij hebben den schrijver zoo lang aan het woord gelaten om hem eerlijk de maat zijner misvatting vol te laten maken. Wij commentariëeren intusschen:

1. De samenstelling „leekenspel" wordt nòch in het middelnederlandsche woordenboek (Verwijs-Verdam) nòch in Kiliaen's Etymologicum, nòch in het woordenboek der Nederlandsche Taal vermeld.

Bovendien wordt, naar mij bekend is, een middeleeuwsch mysteriespel in de handschriften nooit als leekenspel aangekondigd, hetgeen overigens, indien, wel het geval, in een der hierbovengenoemde woordenboeken zou staan aangeteekend.

2. Het is niet juist dat het woord „leec" in het nederlandsch der middeleeuwen alleen gebruikt werd ter aanduiding van een niet-geestelijk persoon.

In het hierboven geciteerde middeln. woordenboek wordt bewezen dat „leec" ook beteekende: persoon onbekwaam in een zeker vak van wetenschap en kunst. Ter staving wordt o.a. de volgende plaats aangehaald:

„Omdat die l e e k e van alle saken r i m e e n d e d i c h t e willen maken ghelyc c l e r k e n." (ik spatieer) Ik laat dit middeleeuwsch verwijt liever voor zich zelf spreken dan het tot kritiek van sommige onzer moderne leekenspelers te maken!

Ook Kiliaen vermeldt achter „leec" o.m. „illiteratus".

3. is het zeer boud, om bij onze gebrekkige kennis van het middeleeuwsch tooneel bij voorbaat te willen uitsluiten dat er géén beroepsspelers of ten hóógste(!) rondtrekkende potsenmakers bestonden.

Wij mogen den heer van der Poel dan dadelijk vragen: wie denkt u dat dan onze abele spelen hebben vertoond? Wat denkt u dat de verrichtingen

waren van de als „Joculatores" en „Histriouls" vermeld staande figuren in onze middeleeuwsche rekeningen en verordeningen?

Ook de spelers van genie der commedia dell'arte zou men „hoogstens" rondtrekkende potsenmakers kunnen noemen, eenvoudig omdat de acrobaat en de speler, zeer gelukkig, in dien tijd nog niet een verschillend leven leidden.

Maar zoolang het tegendeel niet is bewezen mag men veilig aannemen dat er in de middeleeuwen rondtrekkende beroepsspelers waren met repertoria als b.v. de ons overgeleverde abele spelen.

* * *

Wij gaan verder. De heer van der Poel schrijft: „uitdrukking gevend aan geestelijke waarden en „waarheden" of deze propageerend, lag aan het leekenspel altijd een i d e e ten grondslag, was het leekenspel altijd „gesinnungs"—spel."

Wat het uitdrukking-geven aan geestelijke waarden en waarheden aangaat — wij gelooven dat dit eerst en vooral „de" tendens was van het liturgische drama, dat echter, wat de „hoofdspelers" betreft door niet-leeken, in d i t geval, priesters werd gespeeld!

Uitgaande van deze redeneering zouden juist de middeleeuwsche niet-leeken dè leekenspelers bij uitnemendheid zijn geweest!

Maar zelfs al kan men met eenigen goeden wil de definitie van den heer van der Poel op de niet-liturgische mysteriespelen toepassen, dan nòg blijft er voor ieder kritisch sentiment een merkwaardig verschil tusschen b.v. een door een katholiek priester in o n z e d a g e n gedicht leekenspel „omnis terra", „Offensief" of „Christofoor" en de Eerste en Zevenste Bliscap onser Vrouwen gedicht door een m i d d e l e e u w s c h geestelijke of leek.

Het verschil is een verschil van maatschappij. De maatschappij waarin wij leven maakte het den dichter Jac. Schreurs noodzakelijk, in al de hier van hem genoemde spelen een m a a t s c h a p p ij-hervormende tendens te leggen, terwijl de middelnederlandsche mysteriespelen, in eerste instantie, stichting van het individu beoogden, daar de maatschappij, de menschheid, niet tot het aanvaarden van bepaalde waarheden bewogen hoefde te worden, daar zij deze, minstens met het verstand reeds was toegedaan.

Het middeleeuwsch mysteriespel verkondigde dus niet op de eerste plaats een aantal ideeën, maar zij vertoonden de verklaring, de toepassing in het leven, of in de „geschiedenis" van die ideeën.

Na deze trip in de historie, waarbij de heer van der Poel een slechte gids bleek, lijkt het ons beter als de definitie van het leekenspel, de zeer ruime te aanvaarden, welke H. Roland Holst gegeven heeft: „Het leekenspel ontstaat op den grondslag van religieuze en sociale ideeën, van een sterk geloof in die ideeën, van een sterke behoefte ze te verkondigen" (D. v d. Poel, Leekenspel, pag. 6)

* * *

Men moge na deze regels niet den indruk hebben dat het geschrift van D. v. d. Poel waardeloos is. Integendeel, het is een aangenaam overzicht van de leekenspelen der laatste jaren. Alleen mis ik daarbij een bespreking van Schreurs' leekenspelen.

Het boekje, dat een goede litteratuur-opgave en een aantal duidelijke illustraties bevat eindigt met een sympathiek slotwoord van wijze beperking: „Zonder d e vernieuwing ,zonder d e toekomst van het tooneel te zijn, heeft het leekenspel zijn plaats in onzen tijd ingenomen en kan het een belangrijke beteekenis hebben."

Dit slotwoord wilden wij tot uitgangspunt nemen bij de bespreking van Anthonie Donkers Leekenspel „Maar wij. . . ?", een spel van jeugd en arbeid. Wat bij lezing van dit spel opvalt is vooreerst het feit, welk een dankbare vorm een leekenspel is om een aantal indrukken over het maatschappelijk bestel aanschouwelijk weer te geven, en ten tweede het merkwaardig moderne dat dit spel, in tegenstelling met die van H. Roland Holst eigen is.

Ook in dramatisch opzicht lijkt ons Donkers' spel een vooruitgang waar het de actie individualiseert in eenige hoofdpersonen en de koren de hun van oudsher toebedeelde functie van den idealen toeschouwer oplegt.

Er komen enkele snijdende monologen over het zedelijk en stoffelijk leed der werkeloozen in dit spel voor.

De oplossing is misschien te licht, al te zeer geïnspireerd op het gebaar van den bekenden bevrijden mensch der leekenspelen, — door toon en inhoud bevredigt zij meer, dan bijvoorbeeld die van De Roep der Stad van H. Roland Holst, welke zich al te zeer verloor in de mist der humanitaire vaagheid.

Tot slot dit: wij meenen met den heer van der Poel dat het leekenspel niet de toekomst van het tooneel zal zijn. Het is daarvoor een te typisch tijdsverschijnsel. De dramatiek is echter aan geen tijd gebonden, en de wezenlijke kunst is zijn tijd altijd vóór! Maar als aanschouwelijke propaganda heeft het leekenspel groote verdiensten.

En dáár waar de vonk van de waarachtige ontroering de stroom-gevulde zielen in beweging brengt, heeft ook in het leekenspel het eeuwige-reinigende en verheffende theater leven en vorm ontvangen.

---

boeken - schouw

WALLACE (Edgar) DE GROOTE ONBEKENDE. Geaut. vert. van J. Feitsma. (197) *f* 1.75 en *f* 2.35. „De Steenuil", Amsterdam.

Luchtig geschreven losse verhalen van den bekenden „koning der vertellers". Den onvermoeiden speurzin van uitgevers bewonderend, om alles, wat Wallace uitgegeven en misschien ook geschreven heeft, in nederlandsche vertaling te doen verschijnen, lijkt het ons toch, dat hier gehandeld wordt naar het recht van den hofmeester uit het Evangelie, om den besten wijn het eerste te schenken, en als de lezers verzadigd zijn, met de mindere soort te komen. Van oververzadiging schijnt echter nog geen sprake te zijn. Deze groote onbekende is nog zeer leesbaar, en met zijn handigheid om stelers te bestelen, kan ieder liefhebber zich nog een rustig uurtje bezig houden.

MILLER WHITE (Grace) DE VERMISTEN. (296) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door L. D. A. P. van Son. Kruseman, Den Haag.

In alle boeken van deze jonge schrijfster valt haar liefde voor de armen en misdeelden in de wereld het meeste op. Zij heeft zich de taal en de gewoonten van de squatters geheel eigen gemaakt en laat haar fantasie zich aanpassen aan de eenvoudige gedachtengang van deze arme menschen. In dit boek vertelt zij van de wraak welke een oude squatter wil nemen op den rechter van het district, aan wien hij de dood van zijn jonge vrouw verwijt. Hij rooft de jonge tweeling van den rechter en voedt ze als zijn kinderen op en tracht er deugnieten van te maken. Een ouderwetsch romantisch gegeven, dat de schrijfster tot een boeiend boek verwerkt heeft dat groote menschen kunnen lezen.

FRANSCH

DUHAMEL (Georges) LE JARDIN DES BêTES SAUVAGES. 15 frs. Mercure de France. Paris, 1934.

Meerdere Fransche schrijvers zijn weer teruggekeerd tot een methode, die men voorbij en afgedaan zou wanen, het schrijven namelijk van een veeldeeligen vervolgroman. Proust en Romain Roland gaven het voorbeeld en op het oogenblik werken er zeker vier, vijf schrijvers van naam aan zulk een roman zonder einde. Jules Romain, Lacretelle, R. Martin du Gard en G. Duhamel zijn wel de bekendste. De laatste schrijft zijn „Chronique des Pasquier", waarvan onlangs het tweede deel „Le Jardin des Bêtes sauvages" verscheen.

Een man van overweldigende gaven is Duhamel niet, maar hij schrijft frissche, origineele boeken en is een zeer lezenswaardig verteller. Het idee dat dit tweede deel zijner Chronique beheerscht en aan dit familieverhaal zijn eigenaardige charme verleent, is de bindende en bijeenhoudende familiezin. Daaraan wordt alles geofferd als aan een huisgod en allen moeten zich schikken naar dit idool. De ontrouw van den heer des huizes wordt door de lijdende moeder daarmee verontschuldigd en als èen der zoons zich krachtig tegen zijn vader verzetten wil, brengt zijn moeder hem met dit idee tot bedaren. Duhamel is een ongeloovige, maar hij voelt voor traditie, voor veel wat in Frankrijk door dien familiezin in eere wordt gehouden en aan de kinderen wordt overgeleverd. In het beschrijven van het gezinsleven, van huiselijke verhoudingen is hij een meester en zoo vervolgt hij de lotgevallen van het gezin Pasquier op boeiende wijze. Al wat er wringt en werkt in de kinderen van dit kleinburgerlijke gezin, die het blijkbaar verder zullen brengen, beschrijft ons

GEORGES DUHAMEL

Duhamel met gevoeligen humor en in tafreelen vol leven en beweging.

MAURIAC (François) JOURNAL. 12 frs. Grasset. Paris, 1934.

Dit „Journal" van Mauriac bevat, als ik mij niet vergis, hoofdzakelijk artikelen die hij publiceerde in „L'Écho de Paris". Het is journalistiek, maar van goed gehalte. Het zijn gedachten en mijmeringen over en naar aanleiding van recente gebeurtenissen en indrukken. Elk Fransch schrijver is bij tijd en wijle een moralist. Mauriac is dit hier in hooge mate en op hoog plan. Zijn beschouwingen zijn altijd waard gelezen en overwogen te worden. Zijn gevoelige intelligentie, zijn smaakvol oordeel, zijn rijp inzicht weten steeds dingen te zeggen die verrassend zijn van observatie, van menschenkennis en originaliteit. Hier is een katholiek schrijver aan het woord, die alles ziet onder eeuwigheidsbelichting, die de ellende en zwakheid kent van het menschenhart, maar doordrongen is van de goddelijke liefde, welke mensch werd om onze wonden te genezen. In zijn soort is dit een eenig boekje, dat iets te bieden heeft aan lezers van de uiteenloopendste gezindheid. Een breed verstaan en een volstrekte eerlijkheid nemen den lezer onmiddellijk voor den schrijver in. Naast de romans heeft dit „Journal" recht op de aandacht van alle Mauriacvereerders; bij sommigen zal het zelfs de eerste plaats innemen. Het is een werk van bezinning, van overweging, van religieuze verinniging.

BÉRAUD (Henri) CIEL DE SUIE. 15 frs. Editions de France. Paris, 1933.

„Ciel de Suie" is een vervolgroman, die reeds twee voorgangers heeft „Le Bois du templier pendu" en „Les Lurons de Sabolas". Het geheel is een familiekroniek, welker afzonderlijke deelen vrijwel los naast elkaar staan in den trant van Galsworthy's romans.

Het centrum van dit derde deel vormen de Girouds, zijdehandelaars te Lyon. Béraud is niet malsch voor deze rijke, grove gevoel- en gewetenlooze bourgeois, in wier midden zich een ontzettend familiedrama afspeelt, het eigenlijke thema van den roman. er hangt een lichtlooze, sombere en drukkende atmosfeer in heel dit boek; alle blijheid, alle fraîcheur en kleur is gebannen uit het leven dezer geldverdieners. Maar Béraud beschrijft dit milieu in levendige en overtuigende tafreelen; zijn menschen zijn wezens van vleesch en bloed, bezield met hartstochten en gedreven door sterke instincten. Het naderende niet te bezweren onheil hangt als een dreigende wolk aan den einder. Een der getuigen van het drama, dat met een dubbelen moord eindigt, verhaalt de gebeurtenissen als herinneringen uit zijn jeugd. Met gevoelige hand en natuurlijke vertelkunst heeft de auteur dit tragische gebeuren weergegeven, een verhaal, dat gedrukt gaat onder de somberheid en weerzinwekkendheid der grove zijdeweverswijken van Lyon. Volwassenen.

DUITSCH

WITTSTOCK (Erwin) BRUDER, NIMOM DIE BRÜDER MIT. Roman. (434) 6 M. Langen-Müller, München, 1934.

Deze roman speelt onder de Duitsche bevolking van Zevenburgen, dat onder Roemenië kwam en niet zachthandig bejegend werd. Erwin Wittstock heeft deze actueele aangelegenheid, de grondverdeeling der Duitschers ten gunste der Roemenen, handig in zijn roman vervlochten en er den algemeenen achtergrond voor zijn verhaal van gemaakt. Zoo krijgt het geheel een diepere fundeering, zonder dat de individueele figuren erdoor verzwakken of verbleeken, het gewone gevaar van boeken, die massa-bewegingen beschrijven. Wittstock verstaat zijn vak uitstekend: het leven dezer Duitsche bevolking van hoog tot laag pulseert in zijn boek, stad en land zijn er vertegenwoordigd in menschen van vleesch en bloed en wij voelen mee met deze verdrukten die weerloos staan tegenover een onbeperkte staatsmacht. Het kleurige rassenmengsel dat dezen uithoek van Europa bewoont, Duitschers, Hongaren, Zigeuners en Roemenen hebben hier alle hun representanten en aan sluwe intriges ontbreekt het bij zooveel verscheidenheid van volken niet. Een enkele maal hindert de voelbare tendenz van den schrijver om sympathie voor zijn volk te wekken door de handelwijze der Roemenen als al te perfied voor te stellen, maar doorgaans houdt hij toch het verloop van zijn roman buiten de politieke verwikkelingen. Een boek dat èn om zijn kunstige styleering èn om de onbekende wereld die het beschrijft, belangrijk is. Voor rijpe lezers.

MÜLLER-AHREMBERG (Erich) SEBASTIAN PERMOSER SUCHT SEIN GEDÄCHTNIS. Herder Frieburg i. B. 1933.

Permoser, nog een betrekkelijk jong ventje is van z'n baas weggeloopen en toevallig met 'n paar landloopers in aanraking gekomen, waarmee hij nu verder rondzwerft. Op 'n zekeren avond kàn hij niet meer, 'n menschlievend heer neemt hem in zijn auto mee. Op onverklaarbare wijze gebeurt er 'n auto-ongeluk, de auto en de menschlievende heer verbranden en hij blijft halfdood op de straat liggen. Als hij in 't ziekenhuis ligt, blijkt 't dat hij zijn geheugen gedeeltelijk verloren heeft. De verzekeringsmaatschappij, die de menschlievende heer verdenkt, kan niets uit hem krijgen. Nu komt Permoser in 't Jozefgezellen-thuis terecht, waar hij weer een menschlievende kapelaan vindt, die — na heel veel geschiedenissen, die niets met het hoofdmotief hebben uit te staan — z'n jongens, de Blauwhemden, op het erfgoed van zijn vader verzamelt, om ze daar in de gezonde natuur tot mannen te maken. Er breekt brand uit en daarbij vindt Permoser zijn geheugen terug en daarmee is het verhaal uit en alles prachtig opgelost.

We kunnen tegenwoordig heel wat snoepgoed slikken zonder er ziek van te worden, als ze tenminste maar niet net doen alsof

dat ons diner is. Als jongensboek zou ik 't kunnen verdragen, de jongens zouden wel genieten van de spanning. Er zijn hartroerende scènes in, een spannende bootrace, etc. etc. Maar ik krijg de indruk, dat 't als ernstige lectuur moet opgevat worden en dat verdraag ik niet meer, daar is 't veel te slappe kost voor. Overigens goed bedoeld en leuk gemaakt met 'n potje dialect.

SCHRÖER (Gustav) DER BAUERNENKEL. (383) 4.40 M. Verlag C. Bertelsmann, Gütersloh.

Een gezapige vertelling over een arbeidersjongetje, dat de kleinzoon is van een boer; welke boer echter niet bij machte bleek, zijn grondbezit te behouden. Zoo is de familie in de stad terecht gekomen. Er wordt op gezinspeeld, dat dit erg is en dat men beter boer kan zijn dan stedeling. De schrijver wacht er zich echter voor, dit voor onze eeuw met den dag aan beteekenis winnende thema in wezen aan te vatten. Trouwens, verschillende Fransche auteurs hebben het daar jaren geleden al over gehad.

Deze schrijver loopt daar dan ook vluchtig over heen, om ons naderhand verder te vertellen van het jongetje, dat groot wordt, een boersch uiterlijk behoudt, maar (daarom?) verbazend knap wordt in de koopmansbranche. De successen volgen elkander snel op; want het jongetje, de jongen, de jongeman, komt in dienst van allemaal rechtvaardige, onkreukbare en vaderlijke zakenlieden, waard om door Rembrandt geportretteerd te zijn, en die vinden hem erg sympathiek. Daarom helpen zij hem voort in de wereld. Zoo komt hij tot grooten welstand en krijgt het meisje zijner keuze.

Men zou het verhaal kunnen vergelijken met die oubollige geschiedenissen in de Duitsche familie-tijdschriften van een jaar of zestig, en meer nog, geleden. Het klassieke onweer tegen het einde van het boek ontbreekt zelfs niet.

Het verhaalde is ofwel wat weltfremd of een voortzetting van de, het leven verloochenende romantiek eener vorige eeuw. Behoort het boek tot een nieuwe reeks verschijnselen van levensangst, welke schuil moet gaan achter het geïdealiseerde gebeuren met enkele geïdealiseerde personen in een geïdealiseerde, doch liever nog buiten beschouwing gelaten wereld?

Een dergelijk boek is een zeer merkwaardig verschijnsel voor den tijd, waarin het optreedt; al neemt dat niets van de saaiheid, welke het aankleeft, weg.

In Duitschland zal men deze litteratuur wel rekenen tot de Wiedergeburt nationalen Geistes.

Mais voilà, is dát niet romantisch? S. P.

ESSWEIN (Richard) EROICA. Ein Fliegerroman, Rowohlt Verlag, Berlin, 1933.

Het kon een krantenbericht zijn van zes regels. Niet eens zoo héél interessant, want „er zijn geen dooden bij".

Drie jongelui, twee mannen en een meisje, ondernemen een

vlucht over den Atlantischen Oceaan naar Amerika. De benzine raakt op, zij maken een gelukkige noodlanding op het water en blijven enkele dagen drijvende. Worden dan gered. Een der mannen trouwt met het meisje en de ander gaat de vlucht nog eens probeeren.

Veel is het niet, maar de schrijver heeft er toch een onderhoudend boekje van weten te maken. Vooral de inzet, waarin de aanvankelijke, allengs zich wijzigende gevoelens van de waaghalzen zijn beschreven, is heel goed. En dan: het verblijf op het water, dagenlang. Dat lijkt natuurlijk wel iets op de vroegere verhalen over schipbreukelingen. Alleen is het op de schamele resten van zoo'n vliegmachine nog onhuiselijker dan in een kleine, desnoods lekke sloep. Vreeselijke uren maakt het drietal door en dat wordt allemaal heel goed verteld. Ook de kleine idylle, die door het verhaal loopt, stoort nergens de ernstige stemming, waartoe de omstandigheden aanleiding geven. Niet voor ál te jonge menschen, al staat er niets ergs in, met uitzondering van een paar onnoodige zware vloeken. S. P.

ENGELSCH

IMBER (Hugh) THE HOUSE OF THE APRICOTS. (222) W. Heffer & Sons Ltd. Cambridge.

De eerste hoofdstukken laten niet vermoeden dat „The House of the Apricots" eigenlijk een „thriller" is. Zij bevatten de beschrijvingen van het leven in een Fransch provinciestadje, zoo suggestief van sfeer, dat de auteur blijk geeft zoowel een werkelijk artist te zijn, als het leven in een dergelijk stadje te kennen. Zijn stijl is hier rustig, schijnbaar soms even stroef, zich goed aanpassend bij den aard van het onderwerp. In deze omgeving leven de voornaamste personen, die, — na een luguber voorval, wel zeer onverwacht en opwindend in dit milieu, — verwikkeld worden in een serie opwindende gebeurtenissen, waarvoor het tooneel verplaatst wordt naar de bergachtige streken van Syrië. In deze weinig gekozen omgeving voor romans bewijst Mr. Imber evenzeer thuis te zijn als in Frankrijk.

Waar het verhaal levendiger, feller wordt, versnelt ook het tempo van het proza, aldus den lezer meevoerend in geheel gewijzigde omstandigheden. De latere gebeurtenissen en de dramatische climax zijn, op zich zelf beschouwd, eenigszins vreemd, maar de romantiek is verweven met zooveel alledaagsch realisme, dat het geheel toch aannemelijk is. De knap geconstrueerde roman is geschikt voor alle volwassenen.

KAYE-SMITH (Sheila) SUPERSTITION CORNER. (249) 7/6. Cassell & Company Ltd., London.

Het artistiek talent van Sheila Kaye-Smith begint verbluffend te worden: nauwelijks een half jaar na „The Ploughman's Progress"

verschijnt een nieuwe roman. Een roman, waarin niets wijst op het schrijven-naar-cliché; integendeel, hier schittert een facet van haar litterair kunnen.

„Superstition Corner" is een historische roman, en wel een der beste, de laatste jaren uitgekomen. De sfeer van eenige eeuwen terug wordt niet geforceerd opgewekt door het noemen van jaartallen en het rijkelijk gebruik van archaïstische uitdrukkingen. Zij ontstaat ongedwongen — en daardoor te suggestiever — doordat zij de menschen dier tijden (het laatste kwart der 16e eeuw) laat leven, zooals wij kunnen aannemen dat zij geleefd hebben: even fel als in onze dagen, mogelijk zelfs feller, zij het minder veelzijdig; maar waarbij zij zich van die felheid minder rekenschap gaven en zij zich hun gevoelsleven minder analyseerden, dan wij dat thans plegen te doen. De achtergrond wordt gevormd door de historische gebeurtenissen, onmiddellijk na den ondergang van de Armada in 1588. Het waren de zwaarste tijden voor de Engelsche Katholieken, die men als politieke bondgenooten van den Spaanschen koning beschouwde en als staatsgevaarlijk vervolgden. De centrale figuur door de volle liefde van de schrijfster prachtig en sympathiek uitgebeeld, is Catherine Alard, die door haar Katholiek-zijn volkomen alleen staat in haar Anglikaansche omgeving, en bovendien een groot persoonlijk verdriet met zich draagt.

SHEILA KAYE-SMITH

Uiterst belangwekkend is de roman ook als, — men zou kunnen zeggen, — religieus-historische studie. De band van het geloof verbond alle Katholieken, maar onder den druk der felle vervolgingen, ontwikkelde ieders persoonlijke aard zich zeer verschillend. Zeer goed blijkt dit o.a. uit de karakterbeschrijvingen van mrs. en mr. Tulctone. Zoo wordt ook in den persoon van den „parson" van

Leasan de halfslachtige religieuze mentaliteit gekarakteriseerd der priesters, die overgingen tot het Anglikanisme. De schrijfster laat uitkomen — zonder ergens in een betoogtrant te vervallen — hoe het Engelsche Protestantisme reeds in den tijd van zijn ontstaan de kiemen ontving der verdeeldheid, waaraan het thans in volle hevigheid lijdt en bezig is ten onder te gaan.

Evenals de meeste boeken van Sheila Kaye Smith speelt „Superstition Corner" in Sussex. Het is een gaaf Katholiek werk, vrij van alle geforceerdheid. Een aanbevolen roman.

PHILLPOTTS (Eden) THE OLDEST INHABITANT. (288) 7/6. Hutchinson, London.

Thomas Hardy heeft verschillende, meer of minder talentvolle, epigonen. Maar geen van hen heeft nog de visionnaire kracht, de grootschheid van conceptie van dezen kunstenaar kunnen benaderen. Ook Eden Phillpotts niet, ofschoon zijn eerste romans, als „Children of the Mist" (1898 in dit opzicht gerechtvaardigde verwachtingen wekten. Die echter nooit vervuld werden. Hij is te haastig gaan schrijven — vrijwel ieder jaar komt regelmatig een roman uit — en zijn werk is te weinig doordacht. Toch is hij zeer zeker een auteur van beteekenis. Bijna al zijn romans spelen in Dartmoor; de groote bosch- en heidestreken van dit gebied heeft hij zijn lezers in alle aspecten voorgesteld. Tegen den achtergrond van zijn gevoelige natuurbeschrijvingen spelen zijn dorpsgeschiedenissen, die alle een commentaar op het leven inhouden, dat onchristelijk is, maar de moeite van het kennisnemen waard. Ook „The Oldest Inhabitant" verplaatst den lezer naar Dartmoor. Het is de geschiedenis van een ouden man, zijn zoon en drie kleinzoons, allen levend onder den schaduw van een hypotheek. De obsessie hiervan — de hypotheek dreigt te worden opgezegd — op den ouden man heeft de auteur gevoelig uitgebeeld; zij verklaart de handelingen van den grootvader om de ondergangsdreiging af te wenden. Phillpotts is een geroutinéerd en vlot verteller, die zijn dorpsbewoners door en door kent; hun gevoelsleven laat hij hen uiten in soms al te rijk geschakeerde taal, maar die getuigt van begrijpen. Juist dit aanboren van wat even onder de oppervlakte ligt, doet den lezer verlangen naar een nog dieper en inniger analyse, — maar daar stelt de schrijver teleur. De roman is overigens voorbehouden voor goed ontwikkelde, ervaren volwassenen.

Het laatste boek van Stella Benson

door JOS. PANHUYSEN.

Den zevenden December van het vorig jaar is Stella Benson gestorven. Zij is onweersprekelijk een van de voornaamste schrijfsters der twintigste eeuw geweest, niet alleen wat de Engelsche literatuur betreft, maar, ik geloof zelfs der wereldliteratuur, al was haar werk in sommige opzichten beperkt, al te beperkt. Zij heeft een moeilijk en pijnlijk leven geleid, over de aarde heenzwervend met een zwakke gezondheid en herhaaldelijk, om in haar onderhoud te voorzien, genoodzaakt tot moeilijk en ondankbaar werk. Zwervende echter namen haar aandachtige oogen het heelal op en haar geest heeft het heelal weerspiegeld. Het geheim des levens geheel doorgronden heeft ze hier op aarde niet gedaan — wie doet dat? — maar het was haar altijd aanwezig; in geen der boeken, die ze schreef sterft het ooit weg, het is er in de dolzinnigste invallen van haar speelsch vernuft, het is er in de oogenschijnlijk absoluut ongevoelige, koud objectieve hekeling van der menschen kleinheid, het is er in haar kleurige, rijk genuanceerde, van een eigen glanzend leven doorstroomde aarde-verbeeldingen, het is er in de zwijgende gereserveerdheid van haar groot medelijden en begrijpelijkerwijze in dat meest fascineerende en moeilijkst te duiden gedeelte, dat in elk van haar boeken welhaast voorkomt en dat men het best misschien kan kenschetsen als het onachterhaalbare, wat, aanwezig in de werkelijkheid en evident, toch aan de meest nauwkeurige waarneming nog ontsnapt, ja zelfs aan de meest nauwkeurige waarneming het meest. Ik geloof niet, dat het ooit de bedoeling van Stella Benson is geweest om een beeld van dezen, onzen ontredderden tijd te geven, een tijd van vertwijfeling, die toch in sommige opzichten zoo uiterst fijngevoelig voor het geestelijke is. Het is niet moeilijk de aanleiding tot schrijven voor de meeste van haar boeken vast te stellen; in zekeren zin schreef zij eenvoudig wat zij om haar heen en in haar eigen geestesleven gebeuren zag, zij deed dit in romans, vertellingen, verzen en reisbeschrijvingen.

* * *

Zij trachtte, denk ik, nooit bewust naar een verwijding van de grenzen, al handelen haar boeken over vreemde landen en vreemde menschen, toch is ze nooit in een bepaalden zin cosmopolitisch, zij is eigenlijk meer dan dat, zij is universeel. Vreemde landen en volkeren vormen geen uitbreiding van haar gebied; hoe vreemd en ver zij zijn mogen, ze liggen altijd binnen de grenzen. Zij was een moderne schrijfster, eigenlijk wist ze niet wat met het leven aan te vangen. Aanvaarden, vertwijfelen, of, ondanks alles, beminnen: maar niettegenstaande deze weifeling, deze gebrokenheid, zag zij de wereld en het leven als een geheel, zij was zoo weinig provinciaal, of cosmopolitisch, of hoe men het noemen wil, dat ze over de eenvoudigste menschen schrijven kon, over dieren, over landstreken, zoodat deze zonder aan eigen karakter in te boeten, symbolen werden en een zekere algemeengeldigheid verkregen. In een van haar allerlaatste boeken „Tobit Transplanted" kan men iets soortgelijks opmerken wat het wereldgebeuren door den tijd aangaat. Zij vertelt daarin de geschiedenis van Tobias in een moderne omgeving, zonder mirakels, zij profaneert ze; men ergert zich aan de paralellen, en terecht, men vindt dat ze het heilige van het Tobias-boek tekort doet en dat dit dom van haar is, maar dat zij door deze overplanting wil toonen, dat de tijd van nu essentieel niet verschillend is van welken tijd ook, dien van Tobias inbegrepen, is niet verkeerd, want dat is inderdaad waar. Ook hierin toont Stella Benson universaliteit; bij de eenheid van de natuur, en van de menschelijkheid, voegt ze aldus de eenheid van het leven in den tijd, van de geschiedenis. Het detail is bij haar niet afwezig, het is er zelfs als bij de meeste vrouwelijke auteurs overvloedig, maar het blijft détail, karakteristiek, bizonderheid, waardoor de wonderlijkheid en de eigenaardige gecompliceerdheid van het eenvoudige, en meest wezenlijke te sterker uitkomt. Haar boeken zijn helder en

klaar en tegelijk kleurig, sterk afwisselend; zij vertastbaart menschen en aarde, en terzelfdertijd of onmiddellijk in de nabijheid vervluchtigen haar woorden in een uiterst ijle spiritualiteit. Zij is begiftigd met een opmerkingsgave zoo nuchter en scherp en onsentimenteel, als men zich maar voorstellen kan, en toch is zij ook in niet geringe mate een bezetene van het buiten-werkelijke. Zij wil niets van mythen weten en ze heeft volkomen gelijk, want mythen zijn mythen inderdaad, dwaasheden, tenzij men ze beschouwt als verdichtselen der waarheid, duidingspogingen van het onbegrijpelijke in de realiteit; zoo beschouwd, zijn haar eigen boeken echter mythen, ook het laatste boek, dat ze schreef, de wonderlijke avonturen van den graaf de Toulouse Lautrec de Savine door hem zelf verteld, maar toegelicht door Stella Benson.

* * *

De familie de Toulouse Lautrec de Savine heeft een lijfspreuk, die in de wat zonderlinge spelling van den graaf, luidt: „On moeur mais on ne se rend pas". Het is wel merkwaardig, dat deze lijfspreuk eigenlijk volkomen toepasselijk is op Stella Benson zelve, te meer wijl ze den graaf als een volkomen onbegrijpelijk, haar werkelijk geheel vreemd wezen ziet, dat ze zelfs met den besten wil van de wereld en ondanks alle geestesinspanning niet in het minste vermag te begrijpen. Stella Benson heeft te veel van de wereld en de menschen gezien om aan helden te gelooven zelfs niet in de helden der romantiek, die maar betrekkelijk helden waren, maar desniettemin zijn er toch gewoonlijk in haar boeken figuren, die heldhaftige eigenaardigheden vertoonen, als bijvoorbeeld deze graaf; bovendien is deze figuur geen verdichtsel, hij heeft bestaan, bestaat misschien nog; Stella Benson ontmoette hem voor het eerst in een hospitaal in Hongkong. Het is een Rus en, zoo men hem gelooven mag, is geen avontuur, dat Russen, speciaal Russische graven pleegt te overkomen, hem vreemd gebleven. Zijn haat en afschuw keeren zich gelijkelijk naar den vroegeren Tsaar en naar de huidige bolschewieken, alle grootheden heeft hij persoonlijk gekend, hij spreekt met lof en blaam over Leo Tolstoï, hij koestert zelfs eenige bewondering voor Lenin, die echter te zeer onder den invloed stond van een zekeren Marx; zijn kennis van de wereldliteratuur is niet gering, zij gelijkt in koddigheid, oppervlakkigheid en onwaarachtigheid menige geschiedenis der wereldliteratuur en verraadt, evenals deze, een zeer beperkte belezenheid. Aristocraat en revolutionnair in hart en nieren wat hem echter niet belet voor een korte spanne tijds Tsaar van Bulgarije te zijn — waardeert en vervloekt hij Amerika, om vrij wel gelijke redenen. Het land der vrijheid, het land der baatzucht en van den dollar, rijst en daalt in zijn waardeering naargelang de baten, die hij er zelf uit weet te trekken. Trouwens in welk land hij ook komt, altijd begint hij met een lofprijzing van dit bepaald stuk aarde en het volk, dat er op woont,

STELLA BENSON

zeer vaak ten koste van het land dat hij zoo juist verliet, en meestal in den vorm van een gedicht. In de Portugeesche kolonie Macao dicht hij bijvoorbeeld, in zijn zeer eigenaardige spelling van het Engelsch:

Oh Portugal-Portugal-
Beautiful contry without egal!
Of a charming, brave peopel,
With their red-green wimpel (vaandel)
Portugal, where the sun heat and ligth
So worm, so hell, so brigth!
And where so plasant cool are the nigths,
At Lisbone, Porto and at the Colonies-
Beautiful African, Asien, Portugaise proprietys -
With Macao-see-port and gambling resort -
Macao-who could be an importanf see-port -
Could esy bit (slaan, overvleugelen) the british Hongkong -
Make to Great Britain pretty good wrong!
Macao, where millions are brogth and loose,
By Chinese gamblers-coolis and hunhuses[1])

en zoo voort, en zoo voort, om te eindigen met de zeer merkwaardige wensch:

Throns fall from day to day;
That I am happy to constate-to say -,
And I expect that the peopel of Portugal
(The brave latin peopel without egal)
Will stay republic and free -
Peopel to whom I exprime my sympatie. . . .

Maar deze zelfde man, wanneer hij het voornemen maakt om zich voor een tijd in een koninkrijk te vestigen, is evenzeer in staat om een ode op het koningschap te dichten, is hij immers zelf niet ex-Tsaar van Bulgarije? Hij doet dit dan, merkwaardig genoeg, volkomen te goeder trouw. In al zijn tegenstrijdigheden komisch en soms ook lichtelijk tragisch, is het juist de goede trouw, die zoozeer opvalt in den graaf de Toulouse Lautrec de Savine; hij bedriegt zichzelf veel vaker en veel grondiger dan zijn hoorders of lezers. Het beeld dat hij van zichzelf geven wil is zoo ongeloofelijk, de deelen, waaruit het is opgebouwd zoo met zichzelf in tegenspraak, dat zelfs een kind het bedrog kan doorzien, de graaf zelf echter doorziet het niet of nauwelijks. Hij is revolutionair wat hem niet belet een afschuw te hebben voor het volk, dat hij gewoonlijk als gepeupel kenschetst, hij is republikein en monarchist, een losbol en terzelfdertijd van een schuchteren eerbied vervuld voor de vrouw, een verkwister en een onwaarschijnlijk econoom, een held en een lafaard. Zijn liefdesavonturen zijn menigvuldig, maar al zijn geliefden gelijken elkander, ze hebben al opvallend kleine voeten, zijn blond en blauwoogig. Hij bezit een album met niets dan vrouwenportretten.

* * *

„This is a portrait of the Princesse de —, lady of royal blood, who was crazy of me in Vienna," he said, indicating a photograph — clipped from a newspaper — of a female face with an oblong dimness over the mouth, entitled g e t r i d o f t h a t f i l m, y o u c a n s e e t h e d i f f e r e n c e i n t h r e e d a y s." This is my beautiful daughter, Liane, famous Paris beauty — now fiancée to a Spanish Prince"; he pointed to a clipping candidly entitled Newest Portrait of Miss Rosalind S — one of the season's most Attractive Debutantes, daughter of Mr. H —— S ——, the well-known and popular King's Counsel. „This photo I took myself of the garden seat on which I made love to Helene ——; it was in the magnificent pleasure grounds of her husband, the Baron ——" (and also, one gathered, in the magnificent show-rooms of

[1]) Hunghutzes' Chineesche roovers.

Messrs Gamage, London). His anxious bright eyes challenged my eyes. „This is my dear, lovely Marie ——, the P r i m a B a l l e r i n a"; he had scratched out the printed name and written, my dear true sweetheart — O Womens, the Perl of the Nature!"

Deze held, die in het jaar 1933 nog leefde, honderd jaar haast terug in het land der romantiek, niet de romantiek van een de Vigny, maar de romantiek der feuilletonschrijvers, der verburgerlijkte Haroldianen, is telkens haast ongeloofelijk, maar hij is nooit onaannemelijk. Terwijl men zijn herinneringen leest ziet men overtuigend duidelijk, dat hij inderdaad, dat hij werkelijk bestaat, dat hij het leven leidt, dat wij allen leiden, dat hij eet en drinkt, spreekt en wandelt; men kan hem een hand geven, hem bewonderen, hem verachten, medelijden met hem hebben, hem benijden zelfs. Stella Benson heeft dat inderdaad gedaan. Telkens na zijn eigen relaas, vertelt ze zijn geschiedenis opnieuw, trachtende naar een constructie van het werkelijke, onversierde gebeuren, doordringend zoodoende tot vlak aan het wezenlijke in dezen mensch, maar nooit verder ook, nooit de begrenzing verbrekend. Na al de „fairies" uit haar vorige boeken, schoone verdichtsels, ontmoette ze op het laatste van haar leven in Hongkong een levend geworden werkelijk „fairy", den graaf de Toulouse Lautrec de Savine. Zijn portret staat voor in het boek, bij de titelpagina, en dit portret is onbetwistbaar reëel en even onbetwistbaar „fairy-like". Het is een oude magere man, zijn kleeren hangen wat los om zijn lichaam, zijn houding is grandioos nonchalant, hij draagt een patriarchale witte baard om zijn gekrulde lippen, in het gerimpelde gezicht blinken overhelder onder de zware donkere wenkbrauwen, zijn glimlachende oogen. Het is, dat merkt men onmiddellijk, een uitzonderlijk man. On moeur mais on ne se rend pas, sterven kan hij, maar zich overgeven aan de ontnuchterende realiteit van zijn betrekkelijk ellendig bestaan nimmer. En hierin, zooals ik reeds eenigszins aangaf gelijkt hij zijn spottende medewerkster. Er zijn niet voor niets in de boeken van Stella Benson zooveel „fairies", niet zonder reden voelde ze zich getrokken door dezen zonderlingen, ouden Rus, die natuurlijk, zooals hij trouwens zelf beweert, een atheïst is en aan geen wonderen gelooft.

* * *

Wanneer Stella Benson godsdienstige zaken bespreekt is het gewoonlijk in spot; haar boek „Tobit Transplanted" is vanuit een bepaald opzicht een verklaring, dat ze aan wonderen niet gelooft; zij weet dat de aarde hopeloos rond is, dat uit de moderne wereld romantiek en avontuur verdwenen, dat men altijd tot zijn uitgangspunt weerkeert. Menig fragment van haar werk toont schril en pijnlijk de vertwijfeling van wat men de eerlijke zakelijkheid of de zakelijke eerlijkheid zou kunnen noemen, maar de meeste van haar menschfiguren in al hun bizarre groteskheid en hun kleinzielige reëelheid, haar aardebeschrijvingen zijn ondanks alles vooral en op de eerste plaats wonderlijk. De wanhoop aan iedere levensvoorwaarde is aanwezig, maar er zich aan overgeven geheel doet ze nooit, want het onbegrijpelijke, de „fairy" is er ook. Het is wel merkwaardig dat bij de meeste voorname en werkelijk oorspronkelijke moderne schrijvers, naast diezelfde vertwijfeling der eerlijke zakelijkheid, meestal ook het poëtische element verschijnt van het zakelijk niet geheel duidbare; de wereld in hun werk is raadselachtig droef en dwaas, maar zij is tevens raadselachtig schoon. Uiterste zakelijkheid, wanneer deze niet voortkomt uit een eenzijdig parti-pris, maar uit wezenlijke onbevangenheid, voert onherroepelijk naar het raadsel. Maar ook wat dit betreft had Stella Benson de lijfspreuk van den graaf de Toulouse Lautrec de Savine de hare kunnen noemen. On moeur mais on ne se rend pas. Zij gaf zich over noch aan de tijdelijkheid, noch aan de eeuwigheid, bezeten voortdurend van beiden als door een benauwenden, verschrikkelijken maar toch, ondanks alles glanzend schoonen droom. Haar lot, vooral hierin, was tragisch, maar nu ze gestorven is, is juist deze tragiek, het besef, dat ze veel heeft geleden, eenigermate een troost.

Stella Benson: Pull Devil, Pull Baker. Macmillan and Co. Ltd., London.

Moderne Italiaansche romans

door ELLEN RUSSE.

Pietro Mignosi, hoogleeraar aan de Universiteit van Palermo, schrijver van meerdere romans o.a. Messa della Misericordia, Perfetta Letizia en Gioia d'Agave, heeft zijn roem vooral te danken aan zijn litteraire studies en critieken. Redacteur sedert vele jaren van het belangwekkend tijdschrift La Tradizione heeft hij gaandeweg een groep van jonge Siciliaansche schrijvers om zich heen gegroepeerd en vertegenwoordigt die groep een katholieke gedachte en beweging in de Italiaansche letteren. Heel sterk voelt men in dit schiereiland de regionale verschillen tusschen de schrijvers; het liefst scharen zij zich bijeen volgens hun streek en geboortegrond. Tracht als vreemdeling vooral niet Sicilianen en Venetianen of Toscanen en Napolitanen onder één benaming te vermelden door te zeggen: het zijn Italianen. Natuurlijk behooren zij tot één rijk, dienen zij één regeering, gehoorzamen aan eenzelfde gezag, spreken en schrijven een zelfde taal, maar de schakeeringen zijn talrijk en de eigenaardigheden van wezen en voelen vol verscheidenheid.

Pietro Mignosi is Siciliaan en de Sicilanen, als eilandbewoners, voelen zich nog meer apartstaande van de overige Italianen, als de schiereilandbewoners onderling. Mignosi is trots op zijn Siciliaansche afkomst en laat in zijn geschriften geen gelegenheid voorbij gaan om de aandacht te vestigen op het ras der afstammelingen van Grieken, Phoeniciërs en Noormannen.

Zoo juist is er van zijn hand een boekje verschenen, dat meer nog dan zijn andere werken de aandacht verdient, dat wil zeggen onze belangstelling als buitenlanders. Het is een beknopte studie over den modernen Italiaanschen roman, getiteld: Problema del romanzo italiano (uitgave: Società Editrice Vita e Pensiero, Milano 1934). Het feit reeds dat dit boek verschenen is bij de uitgeverij, die verwant is aan de Katholieke Universiteit van Milaan, is een voldoende waarborg voor het standpunt, waarop Mignosi zich bij zijn beoordeeling plaatst. Over het algemeen kennen wij in het buitenland geschiedenissen der Italiaansche letterkunde, die gaan tot aan 1880, hoogstens tot aan 1900, met een kort slothoofdstukje over de nieuwste schrijvers: d'Annunzio, Pirandello, Papini; maar behalve bloemlezingen kennen wij weinig werken, die een overzicht geven der nieuwere productie in de romanlitteratuur na 1900. Vandaar dat dit werkje waarlijk in een behoefte voorziet en misschien als studie-materiaal veel diensten zou kunnen bewijzen, indien het vertaald werd, ook in het Nederlandsch.

Mignosi draagt dit boek op aan Papini, omdat hij in hem den maestro erkent, maar ook, omdat hij hem overtuigen wil van

het bestaan, van den bloei zelfs van den hedendaagschen Italiaanschen roman. Want, zooals bekend, is Papini menigmaal heftig te keer gegaan tegen de romanschrijvers van zijn land en tegen het schrijven van romans en verhalen in het algemeen.

Om den oorsprong van den modernen roman na te gaan moet Mignosi wel teruggaan naar het standaardwerk der 19de eeuw: Manzoni's Promessi Sposi. Immers Manzoni deed meer dan een lijvigen roman schrijven over de lotgevallen der beide verloofden aan het Comomeer, Lucia en Renzo; Manzoni's romantiek is de vrucht van een consequent systeem om van het leven een philosofische verklaring te geven. Wat Rosmini met zijn aanslagen op Kant niet ten volle vermocht te bereiken, gelukte aan Manzoni, daar hij de soms wat vage polemiek der philosofeerende schrijvers naar een veel concreter terrein verplaatste: de volksroman.

„De kern van zijn (Manzoni's) nieuwe weergave van den historischen roman is om eenheid te brengen tusschen de sfeer van verdichtsels en historische waarheid. Kennen is gelooven luidt zijn formule."

En iets verder lezen we: „Wanneer de liefde voor het universeele niet getemperd en geleid wordt door de inachtneming der geloofs- en zedeleer (zooals het 't geval is bij Manzoni) dan is zij gedoemd tot humanitaristische breedsprakerigheid (als in Gli eroi della Soffitta van Costanzo) of tot de oppervlakkigheid eener polemiek, die slechts berust op willekeurige verbeeldingen. (als in Poesie religiose, Giobbe, van Rapisardi)"

Na Manzoni treedt de degeneratie in, d'Annunzio en Pirandello leveren hiervan het bewijs.

„Toen de Italiaansche romantiek Manzoni verloochende, verviel zij in mythologie, dat wil zeggen in het symbolisme. En toen het symbolisme moe werd van zijn spiegelbeelden en Narcissus' kwelling, bleef aan de kunstenaars, die geen menschen meer, doch supermenschen geworden waren, slechts een wapen over: het intellect. De degeneratie van den Italiaanschen roman loopt van het mythologisme van d'Annunzio tot aan het cerebralisme van Pirandello."

Over Pirandello volgt een goede definitie bij het maken eener vergelijking tusschen hem en Verga.

„Een groot meester (Pirandello) ongetwijfeld, maar gevaarlijk. Niet wijl hij niet aan de dingen gelooft en ze niet weet weer te geven met de gebondenheid, algeheelheid en juistheid van Verga, maar omdat hij na de dingen te hebben gadegeslagen zich weer omdraait om ze opnieuw te bezien en zichzelf dan afvraagt: Maar is 't wel zoo? Heeft 't me wel op deze wijze toegeschenen? En dan begint hij te aarzelen en naarmate de dingen zich vervormen, raakt hij de kluts kwijt en komt er ten slotte toe iedereen gelijk te geven, dat wil zeggen iedereen feitelijk in het ongelijk te stellen

door glimlachend en met een ietwat bittere verzuchting tot de conclusie te komen: het is. . . . . . zooals 't U schijnt te zijn."

Fogazzaro wordt gekarakteriseerd als een freudist avant la lettre, omdat bij hem het sexueele de overhand heeft.

Aan de hand van deze beroemde voorloopers en oudere tijdgenooten van de hedendaagsche romanschrijvers wordt het werk der modernen geanalyseerd en krijgen we een overzicht der diverse stroomingen van de verhalers, als Mario Puccini, met den paedagogischen inslag van zijn werk, van de schrijvers, die een instinct hebben voor den cyclus en het organische als Gotta, d'Ambra, Moretti en Brocchi, met vooral Leonida Repaci als vertegenwoordiger dezer richting en over de navolgers van Croce, die in Borgese een leidsman vonden.

Zeer uitvoerig beschouwt Mignosi daarna de opbloei van den modernen katholieken roman. De oogst is weliswaar nog vrij poover, maar doet veel verwachten voor de toekomst. Het zijn de schrijvers, die we hier ter plaatse af en toe noemden: Paolo Arcari, de Fribourgsche hoogleeraar met zijn Cielo Senza Deo en Palanche, dan Guido Manacorda en diens Giorgio Delgani, Gallarate Scotti met zijn Storie dell'Amor Sacro e dell'Amor profano en de blindgeworden Salvaneschi, wiens bekeeringsromans Fiore nella notte (in Nederl. vertaling De Bloem van den nacht) en La Cathedrale Senza Dio hier nog 't meest bekend zijn. Naar aanleiding van bekeeringen, aangezien de meeste dezer schrijvers zelf een proces doormaakten vanuit het ongeloof of overgroote lauwheid tot practiseerend katholiek, schrijft Mignosi:

„Alle groote bekeeringen worden in meerdere of mindere mate op een intellectueel plan voltrokken, zij worden geregistreerd door het verstand. Men verwarre echter het weerlicht niet met het volle licht: hetgeen er waarlijk veranderde in Paulus was het hoofd; het hoofd van Augustinus is het centrum waarin de ommekeer plaats vond, het hoofd van Manzoni, het hoofd van Papini. . . . . ."

Als verstandsmenschen, als denkers zijn zij dus tot de erkenning der waarheid gekomen. Na nog enkele der katholieke schrijvers te hebben besproken o.a. Pastorino en Giordani, eindigt Mignosi deze beschouwingen over den dageraad van den katholieken roman met een hoofdstuk over Papini en diens Uomo finito (Jeugdstorm).

Voor ieder die zich wenscht te oriënteeren in de modernen Italiaansche litteratuur zal dit boekje van Mignosi een welkome gids wezen.

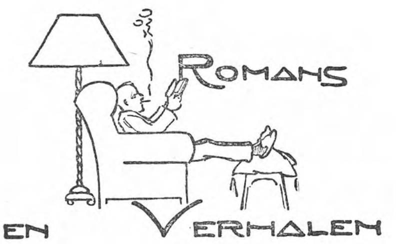

BOENIN (Iwan) HET LEVEN VAN ARSENJEW. Vertaling van Dr. A. Kosloff. (235) *f* 2.50 en *f* 3.50. v. Holkema & Warendorf. Amsterdam, 1934.

Na „Mitja's Liefde" verschijnt een tweede vertaling van den Nobelprijs-winnaar, Iwan Boenin. Ook hier is Boenin weer de gevoelige natuurminnaar en dichter, de weemoedige droomer en overpeinzer, die zich met teere wellust verliest in de herinneringen aan jeugd en land. Boenin is vooral stemmingskunstenaar. In plaats van menschen en hartstochten, lotgevallen en gebeurtenissen te verbeelden, beschrijft hij de jeugd van Arsenjew in opeenvolgende tafreelen, met overgevoelige hand, zich drijven latend op den wisselenden golfslag der herinnering en alles kleurend met een teeren gevoelstoon, zoodat de draad die het geheel verbindt minder de verwikkeling en verstrengeling der gebeurtenissen is dan de stemmingssfeer, de psychische neerslag van het gebeurende op den held van het verhaal. Deze stemmingen en reacties van Arsenjew zelf vormen den hoofdinhoud, het belangrijke van het boek. Het weeke en droomerige, het weemoedige en mystische der „Russische ziel", dat sinds de Sovjetheerschappij verloren scheen, herleeft hier in zijn zuiversten vorm. Boenin is verwant met de groote schrijvers der vorige eeuw, met Gogal, Tourgenjef en Tsjechow, meer dan met de latere verheerlijkers van het Marxisme. Volwassenen.

RODE (J. B. van) VICTORY VAN SALLAND. (Mac Donald V) (279) *f* 2.75. Wereld-Bibliotheek, Amsterdam, 1934.

Dit vervolg van den Mac-Donald-cyclus, wier verschenen deelen wij vroeger reeds aankondigden, munt weer uit door rijkdom van toekomstfantazieën. Het „opgedragen aan den Nederlandschen Adel", dat de vòor-pagina siert, komt hier bijzonder tot zijn recht. De bekende adelsnamen in Nederland zijn hier rijkelijk vertegenwoordigd in toekomstspruiten; den adel wacht een roemvolle taak volgens dezen schrijver. De menschen van over vijftig jaar zullen, wanneer deze futuristische droomen verwerkelijkt worden, onze hedendaagsche atlassen als curieuze sprookjesboeken doorbladeren. Deze roman is te lezen als een curiositeit, als de uitval van een eigenaardigen geest en wie er belang in stelt te weten, hoe iemand zich Europa op het einde dezer eeuw denkt, moet Mac-Donald lezen. Er moeten nog eenige deelen verschijnen en van Rode kan nog menig avontuur op het vrije veld der fantazie ondernemen.

CLAES (Ernest) KOBEKE. (291) *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1933.

Wij komen nog even terug op dit boek, waarvan een korte recensie in een vorig nummer verscheen.

De Vlaamsche litteratuur zal niet aan luister winnen bij al dit ge-Pallieter, dit quasi-humoristisch en hyperlocaal gekleurd realisme van Ernest Claes. Claes' humor is hier van bedenkelijk allooi, al te zeer berekend op de smalle gemeente. Met wat koddig Vlaamsche namen en onwaarschijnlijke situaties wordt hoogstens een zekere boertigheid bereikt. Het vorige werk van den schrijver over Onze-Lieve-Vrouwken was heel wat zuiverder en fijner van in-

spiratie. Alle figuren uit „Kobeke" zijn Jan-Claassen-poppen met ijzerdraadjes in plaats van spieren en bloed. Het boek lijdt aan een pijnlijke tweeslachtigheid. Claes tracht humor te slaan uit het spotten met te eerbiedigen dingen — een spot die niet overal de juiste grens bewaart — en toch tracht hij daarna het bespotte hier en daar weer recht te zetten. Lichaamsaangelegenheden en lichaamsbehoeften zijn hem een dankbaar object voor aardigheden, zooals ook elk stukje, gezien of maar vermoed, menschenvleesch voor zijn personages een bekoring wordt. Het is al te simplistisch naturalisme. „Kobeke" is volkslectuur, maar voor het eenvoudige volk is dit te bij-de-grondsche boekje niet geschikt. Ontwikkelden, die het gerust kunnen lezen, zullen het onvoldaan naast zich neerleggen. Wij hopen voor het Vlaamsche volk (en ook voor het Noordnederlandsche) dat het deze dik opgelegde Vlaamschigheden ontgroeid is. Red. B.

VAN NES-UILKENS (G.) EERWAARDE. (276) *f* 3.25 en *f* 3.90. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1934.

Het is een delicaat geval dat Mevr. van Nes-Uilkens in „Eerwaarde" beschrijft. Een ongetrouwde dominee, een goedhartig natuurkind, neemt een arm meisje in zijn pastorie op en moet op den duur wegens de verdachtmakingen zijner parochianen zijn ambt neerleggen. De auteur schildert te veel in wit en zwart; haar talent van menschenuitbeelding is niet heel sterk, zoodat het boek nergens boven het niveau van een leesbaar verhaal uitkomt. Litterair heeft het dus niet zoo heel veel te beteekenen, maar als weergave van het dorpsleven, van het predikantenbestaan in een visschersdorp tusschen de Friesche meren heeft het een zekere bekoring. Bezat de schrijfster de gave haar figuren in scherper contouren en met menschelijker polsslag te verbeelden, het leven in zijn diepere geheimen en verbondenheden te benaderen, dan had dit een boek van beteekenis kunnen worden. Geen boek voor kinderen, maar overigens voor ieder bruikbaar.

WESTLAND (Cora) DE SCHAT IN HET MASTBOSCH. Origineele roman. (150) (Voorheen:) Broese en Peereboom, Breda.

Een idyllisch verhaal dat geen verdere pretenties heeft. Cora Westland wil haar lezers en lezeressen blijkbaar onschuldig en stichtend onderhouden en bij eenvoudige menschen, die geen hoogere eischen aan hun lectuur stellen en voor al te beminnelijke toevalligheden niet terugschrikken, zal haar dit wel lukken. Wat zou er de wereld vredig uitzien, als Cora Westland ze kon bevolken met de kinderen harer verbeelding.

ZOOMERS--VERMEER (J. P.) ANTJE. (327) *f* 3.50 en *f* 4.50. v. Holkema & Warendorf, Amsterdam, 1933.

Wie nog niet veel van mevrouw Zoomers-Vermeer heeft gelezen, weet slechts bij geruchte van hare reputatie en van haar knapheid. Hij zal na de lectuur van dit boek wellicht er over nadenken, dat „knappe" schrijvers gemakkelijk een boek kunnen uitgeven, waarmeê een beginneling, die zijn debuut moet maken geen kans zou hebben.

Omtrent het boek „Antje" vragen wij ons af, waarom het niet „Eef" heet. Eef is ook een meisje uit het boek en haar leven is gewis bewogener en vol problemen, terwijl Antje er eigenlijk maar zoo'n beetje bijloopt.

De geschiedenis is deze: een man heeft ruzie met zijn vrouw gehad, zijn patroon doodgeslagen en werd verdacht van diefstal. Als het boek begint is dat leed geleden. De man zit in de gevangenis. Niemand weet waar zijn vrouw is en wij ontmoeten haar ook nooit meer, terwijl de beide kinderen op een dorp zijn uitbesteed: de jongen bij een bloemist en het meisje, Antje, bij haar tante, die een wasscherij heeft.

Zoo blijft de situatie het heele boek door, met nu en dan een verandering in détails: een grootmoeder, die doodgaat, een kermis. De vader krijgt twee jaar korting op zijn straf en als hij uit de gevangenis komt hertrouwt hij gelukkig. Antje heeft genegenheid opgevat voor een jongeman. De genegenheid is wederzijdsch. Vergeten we echter Eef niet. Eef is een stadsche deerne,

die al eens een kind van haar mevrouw vermoord heeft, in een tuchthuis geraakte en later werd uitbesteed. . . . . . bij den bloemist.

Eef is een meisje, dat met iedereen loopt en er wordt ons zoo vaak over donkere wegen, lange avonden en lachende gezichten gesproken, — braaf met veelzeggende puntjes doorregen, — dat Eef beslist geen gunstigen indruk maakt. Tenslotte, — en hoe drakerig is dat slot eigenlijk, — wordt Eef er ook nog van verdacht, haar eigen kind gedood te hebben. Zij zegt dat het niet waar is en zij geeft er een aannemelijke lezing van. Maar wat er nu w e l waar is, hooren we niet.

En dat is ook ons voornaamste bezwaar tegen heel het boek. Wij beleven n i e t s werkelijks. Het is allemaal vaag. De puntjes zijn nog het duidelijkst. Het is alsof wij belangrijke gebeurtenissen zich hooren afspelen achter een hoogen muur. De eenige persoon, waar wij een beetje duidelijker voorstelling van hebben is tante Alie. Met talent, — dat voelt men tòch wel hier en daar, — geteekend, en zij leeft ook voor ons. Maar de rest is nevelig. Volgens het prospectus heeft Antje een teere, gevoelige meisjesziel. Ook onze overtuiging is, dat Antje een braaf kind is. Maar wij vinden haar wel een beetje suf. Dat valt in den aanvang niet zoo op, omdat Antje dan veertien jaar is. Doch vier, vijf jaar later laat de schrijfster haar nog precies op dezelfde vage en onduidelijke wijze denken. Ja zelfs het rhythme, waarin de schrijfster ons die gedachten van Antje mededeelt verandert nooit. Laat ons erbij vertellen, dat dit rhythme, het rhythme van de schrijfmachine is. Wie twintig bladzijden van het boek leest, hoort een kwartier later nog de schrijfmachine van de auteur klapperen.

De gevoelige meisjesziel van Antje moet blijkbaar vooral geschetst worden door de onnoozele vragen, die zij zich in haar eentonige binnengedachten voortdurend stelt. In den trant van: „Waarom gaat Eef met dien soldaat mee?" „Waarom drinkt Eef borreltjes?" „Of heeft Eef geen verlangen? Wat heeft ze dan?" enz. enz.

Als peroratie, — en die wordt dan weer door Antje gedacht, omdat zij de hoofdpersoon is, — geldt, dat, wanneer een ongehuwde moeder haar kind doodt, er nog eentje moet zijn, die ook schuld heeft.

Wanneer de schrijfster ons Antje nu geteekend had, als tegen-beeld van de ondeugende Eef, dan zou er nog vrede mee te hebben zijn. Maar Antje loopt als een bleek, bewegingloos wezen door het boek. Is dát nu een braaf, Hollandsch meisje?

Als verhaal over een fijngevoelige meisjesziel moest het boek natuurlijk een onduidelijk, vaag slot hebben en in dit speciale geval natuurlijk nog vager dan ooit.

Antje is op de wandeling met haar Guus en zij vindt het wonderlijk een mensch te zijn en te leven. (Als zij zoo i s zooals de schrijfster haar teekent, kunnen we dat best begrijpen.)

„En het is wonderlijk jong te zijn en in een eenzaam bosch maar voort te gaan naast elkander. Waarheen?"

Dit laatste is weer een van die vermoeiende vragen, zooals er honderden in het verhaal voorkomen. De schrijfster vertelt ons niet waarheen, en w ij weten het niet. Maar wij hebben er een flauw vermoeden van, dat Antje en Guus na verloop van tijd wel een knap paar zullen vormen. En dat verdienen ze. Het lijken ons twee aardige, oppassende jongelui van de goede soort.

Maar waarom heeft de auteur ons dat niet eens éen keer verteld, recht en duidelijk. En waarom zegt en beschrijft ze niet klaar en duidelijk, wat we aan de anderen hebben?

Al dat gedrentel om die figuren heen, die men niet eens z i e n kan, is ontzaglijk vervelend.

Enkele curiosa: „Hij zei het zoo ijverig, of de betrapping dat hij daar even gezeten had, hem niet zoo erg leuk was."

„Antje geloofde, dat haar vader geen doodslager was."

De lezing van zulke dingen is ons ook erg niet leuk. JEAN JACQUES.

SAVI (E. W.) ZIJN GELUK GEVONDEN. (280) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van M. J. Hoogesteger. Kruseman, Den Haag.

In deze Indische vertelling treedt de kennis van deze schrijfster over de toestanden bij de inboorlingen en het leven der inlandsche vrouwen in de harems van de opperhoofden in Engelsch-Indië weer eens op den voorgrond. Een Engelsch jongmeisje ontsnapt uit zoo'n vrouwengevangenis en komt bij een alleenwonenden landgenoot terecht, die haar opneemt en verzorgt en kan het wel anders? . . . . zijn levensgeluk van haar afhankelijk denkt. Zoo heel gemakkelijk verovert hij dit niet, maar na allerlei moeilijkheden beschikt de schrijfster genadig over hun levenslot. Een boek voor oudere lezers.

TUTTLE (W. C.) HET MYSTERIE VAN SILVERBAR. (240) *f* 2.—. Vertaling van C. M. van Goorde.

TUTTLE (W. C.) GEKRUISTE PADEN. (230) *f* 2.—. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Naast Gregory en Max Brand gaat Tuttle zich meer en meer naam maken als schrijver van de voor grootere jongens altijd zoo aantrekkelijke avonturen uit de far-Wild-West. Het valt in zijn boeken te prijzen, dat hij zich niet aan grofheden, te ruwe taal en gruwelijkheden te buiten gaat, waarom zij gelezen kunnen worden door iedereen. Deze beide verhalen behandelen ieder een boeiende episode uit het cowboy-leven, die met smaak verteld wordt en tot de geschikte ontspanningslectuur behooren.

WEDELSTAEDT (Clara van) JOBST EN DE LIEFDE. (209) *f* 1.60 en *f* 2.— Geaut. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Z. Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

De toon, waarin dit romannetje geschreven is, mag wel zeer luchthartig genoemd worden. De zeven kinderen van een van haar man gescheiden moeder praten over deze ongeoorloofde toestand zooals moderne jeugd dit pleegt te doen en beschouwen hun vader alleen als 'n soort automaat waaruit geld stroomt. De meisjes doen haar best om een goed huwelijk te sluiten, waarover zij in volle vrijheid redeneeren. Jobst is een man van middelbaren leeftijd, die door de jongste dochter en zijn liefde voor haar gevangen wordt. Moderne menschen, moderne opvattingen, weinig of geen sentiment, en vooral geen ernst! Voorbehouden.

ROTHBERG (Gert) DE ZON VAN LOEBENHOF. (199) *f* 1.60 en *f* 2.—.
ZIJN BLINDE VROUW. (219) *f* 1.60 en *f* 2.—. Vertaald door Mevr. A. Vuerhardt-Berkhout.
STORM OVER WERDENFELS. (240) *f* 1.60 en *f* 2.—. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Z. Holl. Drukkerij en Uitg. Den Haag.

Neen, Gert Rothberg is geen schrijfster voor onze dames. Uitgever en vertalers hebben er naast gegrepen met deze boeken in de „Serie voor de Vrouw" op te nemen. De luchthartige opvattingen over het huwelijk van deze schrijfster maken haar boeken tot lectuur waarin hartstocht en lichtzinnigheid de voornaamste factoren zijn. Het zijn bijna altijd diep-ongelukkige mannen en vrouwelijke „vamps", die de hoofdrollen in haar boeken vervullen. Er komt dan wel een onschuldige engelachtige figuur in, die de gekwelde man verzachting voor zijn leed brengt, maar dat maakt het verkeerde in haar boeken niet goed.

BIRKNER (Friede) BOSCHDUVEL LEERT MANIEREN. (237) *f* 1.60 en *f* 2.— Geaut. Ned. Bewerking van Jac. Nahuys-Duvivier.

BIRKNER (Friede) HET ZWENDELKWARTET. (250) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. Ned. bewerking van Mevr. A. Vuerhardt-Berkhout. Z. Holl. Drukkerij en Uitg. Den Haag.

Dit zijn een paar luchtige vlotte vertellingen, die niet van geest verstoken zijn. Onwaarschijnlijk en wat opgeschroefd doen zij wel aan, want daar

komen personen en toestanden in voor, die men nergens op de wereld vindt en alleen in de fantasie van de schrijfster bestaan. Voor hen, die dit over het hoofd kunnen zien, kunnen deze beide boeken een paar ledige uurtjes in de vacantie vullen.

DUNNING (Hall) DE WET VAN DEN WITTEN WOLF. (200) *f* 1.95 en *f* 2.50 Vertaling van J. Feitsma.

— JIMMY „DE WITTE WOLF" (214) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

De „Witte Wolf" is een revolverheld, die aan het meisje dat hij liefheeft, beloofd heeft geen wapens meer te gebruiken, tenzij hij ertoe gedwongen wordt. Deze beide boeken beschrijven telkens zoo'n geval, waarin Jimmy zijn doodende wapens van de muur neemt en aangordt. De lezer zal het wel met hem eens zijn, dat hij niet anders doen kan en hem volgen op zijn tocht om gerechtigheid uit te oefenen over de schurken die weerlooze vrouwen angst aanjagen. Volwassenen.

SABATINI (Rafael) SPION UIT LIEFDE. (277) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vert- van Mr. G. Keller. Kruseman, Den Haag.

Dit werk van Sabatini mist in het begin het boeiende van zijn andere boeken door een ietwat droge opsomming der feiten en los van elkander staande behandeling der personen. Maar langzamerhand komt er meer teekening in het verhaal van de samenzwering tegen het leven van den koning-stadhouder Willem III. Het einde van het boek is alleszins bevredigend en toont weer de bekende goede eigenschappen van de andere geschiedkundige romans van dezen schrijver. Volwassenen.

HELLERMAN (Helma von) HET ONVERWACHTE GELUK. (272) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van Wanda Steyn. Kruseman, Den Haag.

Zoo op 't eerste gezicht een aardig vlot geschreven vertelling, waarin twee zusjes de heldinnenrollen vervullen, een romannetje voor iedereen. . . . . Maar dan krijgt de oudste zuster het ineens in haar hoofd om uit wanhoop over een onbeantwoorde liefde zelfmoord te plegen, die weliswaar niet gelukt, maar die toch door de schrijfster met vele verontschuldigingen en goedpraterij behandeld wordt. 't Is jammer van dit overigens aardige ontspanningsboek, dat nu daardoor het noodige voorbehoud vraagt.

LAND (Annemarie) HOF-INTRIGES. (221) *f* 1.60 en *f* 2.25. Ned. bewerking van Jac. Nahuys-Duvivier. Swartsenburg, Zeist.

Wanneer de schrijfster zich de tijd gegund had om een grondige studie te maken van het tijdperk waarin deze vertelling over de eerste groote liefde van den zonnekoning zich afspeelt, dan zou zij met haar vlotte pen ongetwijfeld een knap boek geschreven hebben. Nu is het een oppervlakkig verhaal geworden dat de vele belangwekkende bijzonderheden uit dien aan gebeurtenissen zoo rijken tijd in Frankrijk, rustig sluimeren laat in de geschiedkundige boeken en alleen over romantische liefde, over zuchten en verlangen, kussen en liefkozen van Lodewijk XIV en Maria Mancini gaat, waarbij Kardinaal Mazarin met argwaan en Anna van Oostenrijk met bezorgdheid een oogje in het zeil houden. Dit boek is beter dan de overige van Annemarie Land en volwassen lezers kunnen het in handen nemen.

BARR MAVITY (Nancy) HET LOT VAN JANE Mc. KENZIE. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Geen benijdenswaardig lot dat van Jane Mc. Kenzie! Een zonderlinge rijke oude vrouw, die vermoord wordt en van een heuvel afgegooid om de sporen van de misdaad uit te wisschen. Peter van The Herald, een type dat in alle boeken van deze schrijfster optreedt en er de humoristische toon inbrengt, heeft allerlei vermoedens aangaande de dader van het misdrijf en men volgt hem geboeid bij zijn vele onderzoekingen. Sensatie-lectuur voor oudere lezers geschikt.

HINTZ (Werner E.) SPOKEN AAN BOORD. (238) *f* 1.—. Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

Daar zal wel geen sprake van verveling geweest zijn op de lange reis aan boord van de „Atlanta" voor al degenen die de avonturen, waarvan dit verhaal zoo boeiend verteld, meemaakten. Zooals gewoonlijk wordt de oplossing van de verschillende tragische en ongewone gebeurtenissen te ver gezocht, een scherpzinnige lezer zal ze eerder vinden dan de tamelijk stupide detective aan boord, maar toch zal hij dit aardige boek, dat louter ontspanningslectuur biedt, ten einde willen lezen.

KETTHAN Jr. (George) DE OCEAANVLUCHT VAN EEN OLIEMAN. (181) *f* 1.50. Amsterdamsche Keurkamer, Amsterdam.

Op het eerste gezicht zou men denken hier met een populair verhaal over een werkelijke vliegtocht te doen te hebben. Dat is geenszins het geval. Het is een romannetje over een ongelukkig gehuwden jongen ingenieur, die in zijn vrijen tijd, buiten weten van zijn vrouw als amateur-sportvliegenier zijn ellende tracht te vergeten en het zelfs zoo ver weet te brengen dat hem wordt aangeboden met een nieuw soort olie de oceaan over te steken. Hij droomt van groote sucessen, flirt zoo eens even met de dochter van den directeur der Luchtvaartmaatschappij en komt tenslotte tot de ontstellende ontdekking, dat zijn vrouw ook niet stil gezeten heeft en hem met een zijner vrienden bedriegt. Er vliegen gedachten aan zelfmoord door zijn hoofd terwijl hij boven de onmetelijke zee is en dat is het verheffende en geen-oplossing-brengende einde. Volwassenen.

ZAHN (Ernst) PIETRO DE SMOKKELAAR. (327) Vertaling van Anna van Gogh-Kaulbach, bandontwerp R. Huysmans-Kooyman. *f* 2.25. Wereldbibliotheek. Amsterdam, 1933.

De romantiek van den smokkelhandel laat niet na smokkelaars en schrijvers aan te trekken; waarschijnlijk de schrijver meer dan de smokkelaars, voor wie geldzucht, verkwistingslust en zelfs zorg voor het dagelijksch levensonderhoud misschien meer gewicht hebben dan romantische avontuurzucht. Deze Pietro, een als jongen verkleed meisje, heeft echter de zucht naar avontuur te pakken, vermengd met een ongezonde liefdesverhouding, in verband met de ongezonde situatie. De opbouw van het verhaal is niet volkomen evenwichtig: de herediteit moet deelen aan elkaar knoopen, die eenigszins verschillend van toon zijn. Wel verraadt zich de ervaren schrijver; maar om gemelde reden moet het toch aan onontwikkelden afgeraden worden.

DEEPING (Warwick) WAARHEID EN LIEFDE. (333) *f* 2.75 en *f* 3.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Onder de boekenschrijvers, die meer verhalen willen verkoopen dan schoonheid en leven dienen, maakt Deeping een goed figuur. De onwaarschijnlijke romantiek van den vreemden man, die zich plotseling voor den veelbelovenden jongeling, dien hij toevallig ontmoet, interesseert en die hem wijze levenslessen geeft, waarvan hij zich natuurlijk tot zijn schade in 't begin niets aantrekt, wordt toch gedeeltelijk goedgemaakt door het echte streven van een paar menschen, die zich vrij van geldzucht een hooger leven willen bouwen. Erg hoog en diep gaat het niet, maar de schrijver is toch niet zoo ergerlijk sentimenteel als vele van zijn soortgenooten. Voor volwassenen.

IVANS: DE UITGESTREKTE HAND. (288) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Praatvaar Ivans zet de uitgifte van zijn onderhoudende, slecht gestileerde en een beetje te veel op elkaar lijkende detectiveromans onverpoosd voort. Weer wordt een vrij eenvoudige intrige rustig uitgesponnen tot een heel verhaal, zonder dat ze nu onduldbaar langgerekt aandoet. Men zou zoo zeggen, dat hij zooveel oefening gehad heeft in 't zoeken naar een logischen opbouw van de spanning, dat hij daarin feilloos werk levert. Veel is het niet, maar waarschijnlijk genoeg voor liefhebbers, om zich er een paar uurtjes aan te ontspannen. Voor iedereen.

ELZER (Marg.) HELP MIJ, ANITA. (223) *f* **1.60 en** *f* **2.—. Geaut. Ned. bewerking van Jkvr. Henriette Rappard.**

ELZER (Marg.) HEM ALLEEN BEHOOR JE. (210) *f* **1.60 en** *f* **2.—. Geaut. Ned. bewerking van Ch. A. Diepenbeek. Z. Holl. Drukkerij en Uitg. Mij. Den Haag.**

Van het drietal Courths-Mahler, Elzer en Birkner verschijnen jaarlijks zooveel romans dat een recensent de haren ten berge rijzen wanneer hij ze achter elkaar zou moeten doorwerken. Het ligt er zóó dik op, dat deze dames alleen om den broode schrijven, dat het moeite kost om de belangstelling in haar vele producten levendig te houden, want de boeken lijken allen op elkaar. Deze beide romans van Margarethe Elzer-Courths behooren toch wel tot de degelijkste welke zij geschreven heeft. In de eerste behandelt zij het geval van een jong-meisje uit de eerste kringen, dat door een schurk misbruikt wordt. Zij stelt het meisje zeer onwetend voor en maakt daardoor het geval onwaarschijnlijk. In onzen modernen tijd bestaan er zulke naïeve jongemeisjes niet meer.

In het tweede boek is het een jonge, in weelde-opgevoede vrouw, die om aan de verlangens van haar man tegemoet te komen zich overwinnen moet om grondig de huishouding te leeren. Lectuur voor volwassenen voor een verloren oogenblikje.

BOOVEN (Henri van) LEVEN EN WERKEN VAN LOUIS COUPERUS (XVII en 290) Schuyt, Velsen, 1933.

Dezen zomer, en wel op 16 Juli, zal het al tien jaar geleden zijn, dat Louis Couperus vrij onverwacht uit de voorste gelederen van onze Nederlandsche auteurs van groot formaat weg viel. Een maand voor zijn verscheiden was hij nog op een wijze, die volkomen bij zijn persoon en zijn levenssfeer paste, gehuldigd op zijn zestigsten verjaardag.

Van die tien jaren, welke sindsdien verloopen zijn, heeft Henri Van Booven er zeven besteed aan een goed werk over Couperus; en wij gebruiken dan met opzet de kwalificatie „goed". De schrijver mag er tevreden over zijn, dat, wat hij nastreefde, in dezen vorm wel bereikt is.

In de korte inleiding zegt Henri van Booven zelf, dat hij geen vizioenair beeld van Couperus heeft willen geven. Dat pleit voor iemand, die een vriend en groot bewonderaar van den toch altijd wel iets uitzonderlijken schrijver Couperus is geweest. Hij hoorde van Couperus' dood, toen hij, op reis zijnde, in het hartje van Frankrijk vertoefde. En het tragische element, dat in de onverwachtheid der tijding lag, had menigeen aanleiding kunnen geven tot een uitbundig werk over een bemind auteur, dat op verschil-

lende punten evenwel de verstaanbaarheid geweld zou hebben aangedaan.

Zeer goed heeft Henri van Booven echter begrepen, dat de tijd nog niet gekomen was, om een werk over Couperus te schrijven, gelijk Guy de Portalès het over Wagner, Franz Werfel over Verdi konden doen.

Het boek van Henri van Booven draagt alle kenteekenen van bezonnenheid en zorgzaamheid. Het uitpuren van de vele vraagstukken, die in Couperus' werk en in zijn, in dat werk zoozeer uitgesproken persoonlijkheid schuil gaan, laat hij gaarne aan anderen over.

Hij legde het fundament en verankerde de bakens, die latere studies over Couperus voor klippen kunnen behoeden, door een soms met voelbaar geweld betrachte zakelijkheid. Zelfs blijft hij dat doen, waar hij meer intieme zaken uit het leven van Couperus schetst en te verklaren tracht. En dat hij een enkele maal zich niet ervan kon laten weerhouden Couperus te verdedigen tegen reeds geuite opmerkingen, pleit alleen voor zijn groote toegewijdheid, terwijl het ook verraadt, dat hij desnoods bereid zou zijn, een dieper gaande studie over C. te ondernemen.

Dat is nu niet de bedoeling geweest en waar Van Booven zich niet weerhouden kòn, kan slechts het feu sacré geprezen worden, waarmede hij zijn arbeid verrichtte.

De opzet van zijn werk mocht inmiddels niet tot een „conclusie" leiden. Dat de schrijver die ongewenschte conclusie eigenlijk reeds bij voorbaat trekt en hij Couperus vanzelfsprekend voor een gigantische figuur in de Europeesche letteren houdt. . . . . het pleit wederom voor zijn vereering. En niemand zal durven beweren, dat die vereering een volslagen blinde is. In hoeverre zij echter in haar geheel mag blijven gelden, die conclusie, dat zal de tijd leeren. Couperus was in alle geval een figuur, zooals men er in één epoche niet veel ontmoet en men mag er den schrijver van „leven en werken van Louis Couperus" dankbaar voor zijn, dat hij deze figuur nader tot ons gebracht heeft.

Het boek is belangwekkend op-zichzelf. De rijkdom aan veelzijdig materiaal ervan is ongetwijfeld van groot nut voor allen, die nog iets over Couperus zullen willen zeggen.

De jeugd van Couperus, diens ontwikkeling als schrijver alsmede de verschillende perioden, die hij in deze kwaliteit doormaakte, zijn hang naar het Zuiden, die beslissend was voor een groot deel van zijn oeuvre, de laatste levensjaren, dit alles is met toewijding en verantwoord beschreven. Vele portretten uit Couperus' leven en een uitvoerige bibliographie completeeren dit werk, dat aan veelheid van inhoud, beknoptheid en overzichtelijkheid paart.

BIJBELSCHE MONOGRAFIEËN. Onder leiding van Prof. Dr. Jos. Keulers. Deel I: JEREMIAS door Prof. Dr. Jos. Keulers. (191) *f* 3.— en *f* 4.—.

Deel II: ISAIAS door Prof. J. Kroon S.J. (192) *f* 3.— en *f* 4.—.
J. J. Romen en Zonen, Roermond-Maaseik.

Een vruchtbaar initiatief is vóór kort uitgegaan vanuit Roermond. Aangemoedigd door het prachtige succes, dat beiden voor hun „Bijbelsche Geschiedenis" mochten oogsten, zijn Prof. Dr. Jos. Keulers en de firma Romen en Zn. nu de uitgave van een serie Schriftuurgeschriften begonnen onder den algemeenen titel „Bijbelsche Monografieën". In deze serie zullen telkens in een afgerond geheel allerlei onderwerpen in behandeling genomen worden uit het Oude en Nieuwe Testament of die er althans rechtstreeks verband mee houden. Er zal, melden de uitgevers verder, naar gestreefd worden, de keuze der onderwerpen zóó te bepalen, dat de „Bijbelsche Monografieën" ten slotte een zoo volledig mogelijk inzicht geven in de geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament en in de voornaamste vraagstukken der Bijbelstudie. De uitgevers verzekerden zich de hulp van een talrijken staf van medewerkers. Voor ons liggen nu de twee eerste deelen dezer uitgave: twee royaal en keurig uitgegeven boekwerken. Speybroek verzorgde de illustreering.

Jeremias en Isaias werden het eerst behandeld: zij moesten op de twee Bijbelkundigen wel zeer groote aantrekkelijkheid oefenen! De beide geweldigen uit de Bijbelsche oudheid vinden we hier geteekend als mannen van vleesch en bloed, in de vol-levende tibreering van hun schoonen, hartstochtelijken Godsijver, geplaatst in het kader van hun tijd en tijdsstroomingen, temidden van de wereldomverwerpende conflikten, waarin het Israelitische volk en de omwonende volken toentertijd gewikkeld waren. Hoeveel beter gaat men zóó de orkaan-zwangere profetieën en vonnissen begrijpen, die de H. Schrift van hun hand ons heeft bewaard. 't Is als hoort men ze opnieuw, zooals zij moeten gesproken zijn door hun dreigenden mond!

Ons katholieke volk is maar matig met den Bijbel en de vraagstukken er om heen vertrouwd. Hier wordt nu populariseering van Bijbelwetenschappelijke problemen geboden in den besten zin van het woord.

BOSBOOM (N.) IN MOEILIJKE OMSTANDIGHEDEN. AUG. 1914 - MEI 1917. J. Noordduyn en Zoon. Gorinchem, 1933.

Deze ruim vierhonderd zeer compres gedrukte bladzijden vormen een apologie voor het beleid van oud-minister Bosboom en tegelijkertijd leveren zij een rijken voorraad materiaal over den toestand van ons leger in de oorlogsjaren. Als waarschuwing dan ook heeft dit boek groote waarde. Eerlijk gezegd zullen de schermutselingen van den niet plooibaren heer Bosboom met de Kamerleden, waarvan er intusschen ook al velen weer zijn overleden, niet velen interesseeren, maar wel kan het bewustzijn, hoe slecht bij ons de zaken in orde waren, toen de wereldbrand uitbrak, den lezer nu nog doen huiveren, als hij bedenkt, wat er van

terecht gekomen was, als wij in den oorlog betrokken waren. Het is maar weinigen gegeven immuun te zijn tegen de Kamer, zooals de opvolger van den Heer Bosboom, die zich alles niet zoo aantrok, maar mannen als K. ter Laan en vooral Duymaer van Twist, Mr. Marchant en Juten hebben Bosboom voortdurend nachtmerries bezorgd. Het ligt toch voor de hand, dat een minister het ieder niet naar den zin kan maken b.v. in zake verlof verleenen en intrekken, kleeding, voedsel, ligging en waar verder klachten over ingediend werden. Het caveant consules dringt zich wel op, als Bosboom met onloochenbare cijfers getallen geeft over geschoold kader, de strijdkrachten in het algemeen. Waardevolle gegevens verstrekt hij over den voorraad auto's, tractors, rijwielen, motorrijwielen en onze 4 vliegmachines, over kanonnen, mitrailleurs en ammunitie, verplegingsmateriaal etc. Het minst gelukkig is de schrijver in zijn hoofdstuk over geestelijke verzorging, ontwikkeling en ontspanning. De liberaal kan zich nog niet voorstellen, dat een minister iets anders kan zijn dan religieloos. Het verbitterde slot van dit hoofdstuk neemt den pijnlijken indruk niet weg, waarmee hij eens zooveel vijanden op den hals heeft gehaald n.l. met de kwestie van appreciatie. Een belangrijk hoofdstuk is dat van den opperbevelhebber, waarbij door de stevige documentatie van Bosboom de voorstelling, die Ritter in „de donkere Poort" heeft gegeven, wel gewijzigd moet worden. Voor gegevens en materiaal heeft het boek enorme waarde. Als apologie had Bosboom tevreden moeten zijn met de door zes betrokken ministers geteekende memorie van antwoord, waarin aan de militaire autoriteiten, dus zeker den hoogste, voor hun ontzaglijk moeilijke taak de grootste lof wordt toegemeten. Het zal den Heer Bosboom een voldoening geweest zijn, zijn grieven eens te luchten; wij hebben er een voorraadschuur door gekregen met wetenswaardigheden omtrent de mobilisatiejaren.

REMPEL (J.) DE SOVJETHEL ONTVLUCHT. Uit het Duitsch vertaald door G. J. D. Aalders. (184) *f* 1.50. Stemerding & Co., Rotterdam.

De Duitsche kolonisten in Rusland zijn meerendeels steeds vijanden gebleven der economische methoden van de Sovjets. Natuurlijk zijn zij dan ook de slachtoffers geworden van bittere vervolgingen. Te meer, daar deze menschen meest orthodoxe Protestanten zijn. Eén van hen, een jonge intellectueel uit een oeralkolonie, beschrijft in dit boekje de geschiedenis van zijn gevangenschap, zijn deportatie naar Archangel en zijn geslaagde ontvluchting. Het is het — we kunnen wel zeggen, — bekende verhaal van bijna niet te begrijpen lichamelijk en geestelijk lijden. Toch is het goed dat dergelijke, overigens elkander veel gelijkende, boeken geregeld uitkomen. Althans, wanneer zij, zooals dit, het verhaalde staven met data, namen en scherp omschreven feiten. Zij houden het besef levendig van het inhumane, volstrekt onsociale en antireligieuze karakter van het Russische communisme.

Een enkele opmerking los hiervan: op bladz. 35 vertelt de schrijver dat een geestelijke der orthodoxe kerk een beeld van de Moeder Gods „aanbad". Zal men dan in bepaalde Protestantsche kringen nooit het juiste gebruik van vereeren en aanbidden leeren?

ZEIJDE (Dr. Maria H. van der) HADEWIJCH. Een studie over de Mens en de Schrijfster. (212) *f* 2.90 en *f* 3.90. J. B. Wolters, Groningen.

Op den — volgens Dr. van der Zeyde zelf, grootendeels nog ongebaanden — weg, dien zij ons naar Hadewijch wijst, kunnen wij haar niet volgen, ondanks het feit dat dit boek het resultaat is van zeer grondige studie. Ofschoon Dr. van der Zeijde alle waardeering heeft voor Dr. van Mierlo's Hadewijch-studie, is haar boek toch in belangrijke mate een bestrijding van diens opvattingen en conclusies.

Zij kwalificeert Hadewijch's religiositeit als gevoelsmonisme, al voegt ze daaraan onmiddellijk toe, dat daaraan bij Hadewijch geen doordachte monistische wereldbeschouwing beantwoordt. Zij wenscht de groote mystieke dichteres en prozaschrijfster niet van christelijk standpunt te benaderen. Niet het christelijk geloof, de liefde tot God, zou centraal zijn voor Hadewijch, maar het „groote verlangen", onder te gaan in het meer-dan-ik — een honger naar het vage eeuwige. Zoo zou Hadewijch in onze tijden een Henriette Roland-Holst kunnen zijn.

Voor hen, die Hadewijch voor het eerst willen trachten te naderen, is dit boek niet bruikbaar; voor hen, die b.v. Dr. v. Mierlo's studies reeds kennen, is het interessant kennis te nemen van de conclusies waartoe Dr. van der Zeijde is gekomen.

HEY (H. op) DE MISSIE VAN HAITI. Verkrijgbaar bij de Paters Montfortanen te Meerssen (L.)

Dit overrijk geillustreerde boek geeft van het wonderschoone eiland Haiti alle wetenswaardigheden, waarin iemand bij mogelijkheid ook maar belang kan stellen. Het eerste deel geeft 7 hoofdstukken, onder deze titels: Aardrijkskunde, Zeden en gebruiken, Geschiedenis (Hier ontdekt men dat er ook wel een revolutie is geweest) Regeering, Beschaving, Voortbrengselen en Bestaansbronnen. Deze systematische verhandelingen worden alle gevolgd door losse schetsen, waarin de schrijver zich vrijer laat gaan. Dat alles is inleiding op het doel van de uitgave n.l. de missie. We staan verslagen, hoe bijgeloovige practijken vermengd zijn met katholieke gebruiken, maar we mogen den nuchteren aard van den ontwikkelden Hollander niet als maatstaf aanleggen ter beoordeeling van den godsdienstzin der bevolking van Haiti bestaande uit slaven, mulatten, negers en blanken. In het bijzonder krijgt, na de kerkelijke geschiedenis van het eiland het diocees Port-de-Paix, bestuurd door de Paters Montfortanen een beurt. Een leerzaam en prettig geschreven boek.

ROTHOFF S. M. A. (Pater H.) BERNADETTE. (236) *f* 2.50. De Kempen, Tilburg, 1933.

Deze goede biografie van Bernadette, de ziensfer, aan wie de H. Maagd verscheen te Lourdes, zal door de vele Lourdesvereerders graag gelezen worden. Pater Rothoff heeft zijn onderwerp met zorg bestudeerd en zijn boek met accuratesse bewerkt. Niet alle Heiligen zijn een dankbaar gegeven voor een biograaf. Een dezer niet-dankbaren is Bernadette. Zij mist den diepen geestesachtergrond van Heiligen als Augustinus, Teresia, Ignatius; zij biedt weinig opvallends in haar Heiligensilhouette; zij is den weg gegaan van een allersimpelst kloosterzustertje en heeft zich geheiligd door heldhaftige trouw in het kleine, in het voor menschenoog zeer gewone en alledaagsche. De aspecten van haar geestelijk leven zijn voor ons, menschen, niet zeer belangrijk. Wij zien wellicht ook in een Heiligenleven te natuurlijk en vinden daarin liefst hevige gemoedsconflicten en grootsche geestesavonturen. Maar van dit alles is in Bernadette niet veel te ontdekken. In stilte en schaduw heeft God haar geheiligd en dit boek vertelt ons daarvan heel oprecht en waarheidslievend.

LUNSINGH MEYER (Dr. A. F. W.) DE RECHTSPOSITIE VAN DE EIGENERFDEN IN DRENTHE. v. Gorcum & Co. Assen.

Drenthe, evenals trouwens de andere noordelijke provincies is een waar paradijs voor onze rechtshistorici. In hoeverre dit in verband staat met het feit, dat velen onzer beste rechtshistorici, deze juridisch zoo interessanten bodem, hun geboortegrond mogen noemen is vooralsnog niet uit te maken. Misschien blijken de andere gewesten mettertijd uit rechtshistorisch oogpunt niet minder interessant. Maar hoe dit ook zij, voorloopig kunnen we ons er slechts over verheugen, dat het bronnenmateriaal der noordelijke gewesten, wat dan ook de reden mag zijn, een zoo intensieve bewerking ondervindt. Juist omdat de buurschap de grondslag is van heel de Drentsche rechtsorde, vindt men in dit werk veel meer dan de titel misschien op het eerste gezicht zou doen vermoeden, speciaal ook omtrent de Etstoel en het zoo belangrijke onderwerp der geestelijke rechtspraak. Het geheele werk is met pijnlijke nauwgezetheid wetenschappelijk verantwoord en gedocumenteerd. Uiteraard is een werk als dit een studieboek en dan nog zeer specialistisch. Maar ieder, die zich voor maatschappelijke vraagstukken interesseert, het boek is dus niet alleen voor juristen van belang, kan hier een inzicht krijgen in de opbouw van de heele maatschappelijke orde van een zoo merkwaardig landschap als Drenthe, dat door het betrekkelijke isolement, waarin het steeds heeft verkeerd zoo merkwaardig zuiver van binnenuit zich heeft ontwikkeld vrij van vreemde invloeden, die elders steeds op de evolutie hun invloed deden gelden. D.

KOELEN (Mr. W. A. M. van der) RECHTSSTAAT OF MACHTSSTAAT. Credo vivo. 2. Paul Brand, Hilversum.

Men zal moeilijk kunnen beweren, dat dit werk geen actueele onderwerpen behandelt. Wat het lezen van dit boek tot zoo'n bijzonder genoegen maakt is het feit, dat men op de eerste bladzijde nog niet weet wat de meening van den schrijver is over de onderwerpen, die hij op het titelblad heeft doen afdrukken. Dit beteekent m. a. w. zooveel, dat dit boekje geen reclame is, wat niet van alle publicaties op dit terrein gezegd kan worden. Men is dus genoodzaakt het van de eerste tot de laatste bladzijde door te lezen om de meening van den auteur omtrent de verschillende kanten van de kwesties, die hij behandelt te leeren kennen. Verder is merkwaardig, dat men na dit alles ook nog kans loopt het met den schrijver op allerlei punten eens te zijn, wat zooveel wil zeggen als dat de auteur argumenteerende is voortgegaan en u overtuigd heeft, door u het een en ander te laten zien. Nu is dit alles inderdaad in den laatsten tijd speciaal t. a. v. deze en dergelijke onderwerpen niet meer in de mode en in zooverre is dit boekje dus allerminst actueel. Niettemin zij het allen, die over de in de titel genoemde onderwerpen met oordeel willen kunnen adscussieeren, zelfs allen die in de een of andere richting daadwerkelijke politiek willen voeren, die uit een overtuiging voortkomt, ernstig aanbevolen. H. A. D.

BEEKMAN O.S.B. (Dom. A.) DE H. LITURGIE DER KERK. (60) Pax. Den Haag en Brussel, 1933.

Dit kleine boekje geeft een zeer heldere en orienteerende uiteenzetting over wezen en beteekenis der Liturgie. „De H. Liturgie-bron van geestelijk leven" luidt de ondertitel. De schrijver gaat uit van de Pauselijke Constitutie van Pius XI „Divini Cultus Sanctitatem" en daalt van een algemeene beschouwing der Liturgie af tot verdere détails. Hij wil zijn boekje slechts als een „Inleiding" beschouwd zien, maar voor ieder Katholiek, eenvoudig of geletterd, zal het lezen en overwegen van dit werkje zijn nut hebben.

BARON (Abbé Victor P.) EN SUIVANT JÉSUS. (121) Desclée de Brouwer. Paris.

Een tiental beschouwingen over Jezus' leven en leer. In eersten opzet bedoeld en ook gepresenteerd als conferenties voor een religieuze communauteit, proeft men er nog de direktheid van het gesproken woord. De oude waarheden worden hier op nieuwe, eigene wijs weergegeven. Ook leeken kunnen er hun plezier aan hebben en hun voordeel mee doen.

DAISOMONT (M.) SYNOPSIS VAN DE VIER H. EVANGELIëN. (207) Sinte Catharina Drukkerij. Brugge, 1934.

Een niet te onderschatten moeilijkheid bij het lezen der Evangeliën blijft voor velen: dat de Evangelisten lang niet altijd dezelfde feiten uit Jezus' Leven beschreven hebben, en dezelfde feiten niet altijd in dezelfde volgorde noch op dezelfde wijze. Daardoor lijdt voor zoo menig leek in 't vak de overzichtelijkheid geweld en dreigt er verwarring. De vanuit Vlaanderen ons toe-

komende Synopsis kan in dezen goede diensten bieden. In de samenstelling is de zienswijze der bekende biblisten Lagrange en Lavergne gevolgd. Voor de tekst werd de vertaling van Dr. van Tichelen gebezigd.

Een goede hulp ook voor de priesters bij de voorbereiding van hun preeken.

KERSTEN F. J.) DE GROOTE ZWARTROK. Derde deel: In de Groote Wildernis. (207) *f* 1.50. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

De groote zwartrok is Pater De Smet S.J. die 80 à 90 jaar geleden zijn missiewerk verrichtte onder de Noord-Amerikaansche Indianen. In dezen bundel werden uitsluitend zijn brieven verzameld. Deze brieven van den zeldzaam actieven en begeesterden missionaris, die pater De Smet was, vormen in meer dan één opzicht belangwekkende lectuur. Temeer daar hij een uitstekend verteller was. Zij geven een verslagje van missiearbeid, bijna een eeuw terug; zij openbaren allerlei interessante bijzonderheden van personen en toestanden, en houden ook de wetenschappelijke belangstelling gaande.

Het gehalte van dit boek stijgt ver boven dat der gemiddelde missielectuur en wij kunnen het dan ook ten zeerste aanbevelen.

MEYERE (Victor de) DE VLAAMSCHE VERTELSELSCHAT. Deel IV: Dieren en Plantensprookjes. (271) *f* 2.90 en *f* 3.90. „De Sikkel", Antwerpen en C. A. Mees, Santpoort.

Ook voor Noord-Nederlandsche belangstellenden is deze bundel van belang, daar verschillende der verzamelde sprookjes ook in Nederland bekend zijn. Ze leenen zich dan voor vergelijking met de Vlaamsche varianten.

De hier verzamelde verhalen zijn alle uit den mond van het volk opgeteekend, ofschoon vele reeds eerder gecatalogiseerd werden. In een afzonderlijk hoofdstuk Aanteekeningen wordt vermeld waar en uit wiens mond de sprookjes werden opgeteekend.

Voor liefhebbers van dit genre een interessant werk.

LAAN (J. E. van der) GOETHE IN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. (220) *f* 3.90. De Spieghel, Amsterdam.

De vloed van Goethe-litteratuur, eenigen tijd terug, heeft weinig zulke doorwrocht-wetenschappelijke werken gebracht als dit. Voor zoover ons bekend is dit de eerste studie, waarin, na aangegeven te hebben waarom Goethe eerst betrekkelijk laat bij ons beteekenis begon te krijgen, een volledige samenvatting gegeven wordt van Goethe's invloed op onze litteratuur. Het inzicht in verklaringen van stroomingen en strevingen onzer 19e eeuwsche letteren wordt er belangrijk door verdiept.

Voor litteratuurstudenten zoowel als voor belangstellende leeken een waardevol boek.

PINI (Giorgio) BENITO MUSSOLINI. (110) *f* 0.75. Van de straat tot de macht. Geautoriseerde vertaling van Ellen Forest. Amsterdamsche Keurkamer, Amsterdam.

Men kan wel niet anders dan van zulk een klein boekje over zulk een groote man zeggen, dan dat het onvolledig en oppervlakkig is. Hier komt in dit geval nog bij dat de schrijver, hoogstwaarschijnlijk zelf fascist en Italiaan, Mussolini, het Fascisme en alles wat daarmede annex is zeer eenzijdig bekijkt en alles even mooi en goed voorstelt.

Naast meer uitgebreider en meer objectiever studies over dit onderwerp kan dit boekje misschien zijn dienst doen.

HARTOG (E.) HET ZEILEN. (243) *f* 2.25. De Arbeiderspers, Amsterdam.

In dit aantrekkelijke en keurig uitgegeven boek met vele teekeningen en mooie foto's tusschen den tekst geeft de schrijver een populaire en toch met veel kennis van zaken samengesteld overzicht van alles wat op de mooie zeilsport betrekking heeft. De lijst van uitdrukkingen achter in het boek opgenomen maakt deze studie volkomen af. Een boek dat liefhebbers van zeilen

met graagte ter hand zullen nemen, maar dat ook voor beginnelingen een aansporing zal zijn om aan de studie van deze sport eenigen tijd te besteden.

JONGH (Mr. G. T. J. de) DE BRAND, HET PROCES VAN DER LUBBE. (112) *f* 1.25 en *f* 1.90. Teekeningen van Jo Spier, Blitz, Amsterdam.

De schrijver, oud strafrechter en oud kinderrechter, geeft hier zijn bevindingen weer over het Leipziger-proces, dat hij voor een groot deel meemaakte. Hij heeft dit gevolgd zonder zich met eenige politieke richting in te laten, maar uitsluitend als jurist, gespitst op de juridische en practische zijde, de Duitsche methoden toetsend aan de wetten van redelijkheid en recht, zooals die in de beschaafde wereld gelden. Gedeeltelijk verscheen dit geschrift reeds in De Telegraaf, maar het behoeft geen twijfel of deze critische belichting van het proces zal nog door velen gelezen worden, gezien de groote belangstelling en medeleving die er indertijd voor was.

Jo Spier, die gevraagd werd het te illustreeren heeft hier op de zijn welbekende wijze met vaardige hand, in korte, rake lijnen zijn ideeën weergegeven.

LECLERCQ (W. L.) WIND IN DE ZEILEN. (358) Met vele afbeeldingen naar foto's, zeilplan enz. *f* 4.90 en *f* 5.90. P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.

Een forsche dithyrambe op een stervend bedrijf: de zeilvaart. Op een van de weinig-overgeblevenen van de oude garde maakt Leclercq een tocht mee Australië-Engeland. 't Boek is nu het trouw bijgehouden journaal van die zeereis in ouden trant. 't Is waar dat er soms passages zijn die „vervelen". Zijn we soms te klein voor maanden van oneindigheid? Of komt het ook omdat we niet die liefde en kennis deelen die schrijver begeesteren? Of misschien ook een beetje omdat schrijver after all eigen ervaringen als amateur-zeilvaarder geeft, en als zoodanig het „beroep" minder hevig beleeft, minder hevig ook weergeeft?

De stijl is voortreffelijk, de „beschouwingen" die van een beschaafd, een tikje verwaand en lichtelijk liberaal man.

Intusschen, de feilen van dit boek worden vergeten bij de vele passages waar het hart van den schrijver in volle overgave de schoonheid van zee en schip weet om te scheppen in schoonheid van woord.

I. In de „Germania" schrijft Heinrich Wieber over:

De Sovjets en Dostojefski.

„Trotz aller Einschränkung zählt Tolstoi in den Augen Sowjetruszlands zur lebendigen Dichtung, ganz im Gegensasz zu Dostojewskij, dessen Welt für tot, und zwar für endgültig tot erklärt wird. Grosz wundernehmen kann diese Entscheidung nicht, und es genügt, auf die „Dämonen" oder auf die „Brüder Karamasoff" hinzuweisen, um die unüberbrückbare Kluft kundzutun, die zwischen der Geisteswelt Dostojewskijs und der Welt der Sowjets gähnt. Dostojewskij ist seinem tiefsten Wesen nach trotz seiner bohrenden Psychologie unrealistisch, er ist Mystiker, Metaphysiker, der die letzten Entscheidungen jenseits von ökonomischen Machtverhältnissen und Kräften im Gebiet des Religiösen und Seelichen aufspüren will. Wir wissen heute nur zu gut, welche ungeheuren Irrtümer in sein Schaffen mit eingegossen sind;

wir wissen, dasz er fehlgriff, als er im Kampfe gegen die heraufkommende Dämönie der Revolution Hilfe suchte bei der zaristischen Autokratie und bei der griechischen Orthodoxie; aber wir wissen auch, dasz jenseits dieser zeitlichen Irrtümer seine grosze Wahrheit verborgen liegt. Diese Wahrheit, die er immer und immer wieder in der Weiszglut seiner vulkanischen Schöpferkraft zu gestalten versuchte, war die Verteidigung der lebendigen Seele gegenüber der Materie. Und wenn es gelänge, den „Kristallpalast der irdischen Glückseligkeit" endgültig aufzurichten, der Mensch würde eines Tages dieses Gebäude selbst zerstören, weil er seine freie Seele auch um diesen Preis nicht in Ketten schlagen läszt. Im Grunde genommen ist das die nämliche ewige Erkenntnis, die St. Augustin mit den Worten aussprach: Unsere Seele ist unruhig, bis sie ruhet in dir, o Gott. Noch sind heute die Sowjets von innen her nicht ernstlich bedroht, noch hat der Aufstand der Seele gegen das verheiszene Paradies auf Erden nicht eingesetzt, aber er wird kommen, und diese Auseinandersetzung wird jener Kampf sein auf Leben und Tod, den Dostojewskij in dämmernden Visionen vorher verkündigt hat. Die Sowjets wittern diese Gefahr, und darum richtet sich all ihr Streben auf das eine Ziel, den neuen Typ des Kollektivmenschen zu schaffen, der nur noch vom Brote lebt und an keine Revolte mehr denken kann."

II. In de „Nouvelles Littéraires" lezen wij het volgende:

Il y a eu ces jours-ci — exactement le 5 février — cent cinquante ans, un écrivain aujourd'hui tout à fait oublié et guère moins inconnu de son vivant, Emile Fabrier de Revisa, insérait au milieu de l'exemplaire d'un de ses livres, dont il faisait don à la Bibliothèque vaticane, un mince feuillet de papier sur lequel il avait inscrit cette ultime recommandation:

„Le lecteur qui trouvera ce billet est prié instamment de se rendre chez mon notaire, et demander à ce dernier qu'il veuille bien se reporter à l'envelopp que je lui ai remise hier, sous les initiales E. F. R."

Suivaient la signature de Revisa, le nom et l'adresse du notaire, cette date enfin le 5 février 1784.

Pendant cent quarante-trois ans, aucun curieux ne demanda jamais à la Bibliothèque vaticane communication de livre de Revisa, ou si quelqu'un la demanda, il ne put lire le livre au delà des premières pages. Le feuillet resta secret.

Au cours de l'automne de 1927, un jeune étudiant, Mario Dacosta, fut plus persévérant, ou plus heureux. Quand il eut lu le texte du billet, il crut tout d'abord à une mystification. Incrédule, il se rendit néanmoins chez le notaire, ou plus exactement chez ses successeurs. Après quelques recherches dans les dossiers de l'étude, quelle ne fut pas la surprise joyeuse de Dacosta quand il se vit mettre en possession d'un testament de Revisa l'instituant, en bonne et due forme, son légataire universel: il s'agissait d'un héritage de huit millions de lire.

Pourquoi cette fantaisie bizarre? Parce que Emile Fabrier de Revisa avait été, de son vivant, nous le disions plus haut, un auteur malheureux: il n'avait eu ni lecteurs ni, à plus forte raison, acheteurs. Dépité, aigri, pestant contre le genre humain, le pauvre écrivain n'avait trouvé que ce moyen de venger son oeuvre du mépris en lequel elle avait été tenue.

Telle est, du moins, l'histoire que nous contèrent à l'époque de graves journaux. Si non e vero. . . .

BRUGMAN (A. J. W.) HEINTJE HOEK. (150) *f* 1.35. Spaarnestad, Haarlem.

Voor onze kleinere jongens en meisjes (tot 12 jaar) een welkom verhaal uit den jeugdtijd van Amsterdam, den tijd van 't Mirakel. Aanbevolen, vooral voor Amsterdammertjes.

PRIEM (G. H.) PIET PEUL. (202) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geill. Hollandia-drukkerij. Baarn.

„De geschiedenis van een Amsterdamsch boefje" staat er als ondertitel. De opzet bevalt ons wel. 't Is goed dat onze jongens eens werkelijk te hooren krijgen wat het meebrengt tot de kring van de armsten te behooren. Ook al wordt hen — terecht — de bitterheid van de volle realiteit nog bespaard en ook al is het standpunt van de schrijver neutraal-ethisch. Dat in casu ons boefje plus het vriendje door een erfenis er goed afkomen is bijzaak. Illustraties zijn matig naast de vroolijke voorplaat met foto. Goed.

DIEMEN DE JEL (N. W. van) TEUN VONDERMAN. (159) *f* 1.75 en *f* 2.50. Kok. Kampen.

Teun Vonderman is een jongen met karakter, iemand die partij trekt voor de zwakkeren uit zijn klas. Bij een vechtpartij wordt hij door een ander gebeten, waardoor bloedvergiftiging ontstaat. Dit geval brengt in het dorpje veel oneenigheid. Door een ijsongeluk komt de ware vriendschap weer terug. Geloovig, maar protestantsch getint. Geschikt voor een jaar of 12.

ZWEGERS (B. V.) GLOBETROTTER IN AFRIKA. (202) *f* 1.75 en *f* 2.50. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Als schrijver eenmaal op dreef is: een interessant en boeiend boek. Aanbevolen voor jongens tot 14 jaar.

HORLYCK (Helene) FRIDA OP SUMATRA. (188) *f* 1.10 en *f* 1.75. Naar het Deensch bewerkt door S. Franke. Geill. door Pol. Dom. Kluitman, Alkmaar.

Een onwaarschijnlijk en onmogelijk verhaal van een zeventienjarig meisje, dat na den dood van haar vader gehéél alleen naar Sumatra reist, schipbreuk lijdt, bij wilden terecht komt, op tijgers en wilde zwijnen schiet, geroofd wordt door iemand, die haar als vrouw wenscht, enz. enz. Vervelend en ongeschikt voor onze meisjes.

BERGHUIS Jr. (Jac.) HET GOEDE SPOOR. (158) *f* 0.75 en *f* 1.20. Geill. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

De schrijver weet wel iets maar toch niet h é t karakteristieke van de padvindersorganisatie af en dat is jammer, want nu wordt de vaak scheeve voorstelling, die buitenstaanders er van hebben door het te beschouwen als een gedisciplineerd soldaatje-spelerij, er niet beter op. De held van het verhaal is natuurlijk een padvinder: geen kwade jongen en met goede hoedanigheden. We kunnen het daarom toch in handen van jongens van 10-12 jaar geven.

ROGGEVEEN (Leonard) EEN STELLETJE KOPPEN. (199) *f* 1.75 en *f* 2.50. Met platen en bandteekening van Pol Dom. Van Goor, Den Haag.

Het is leuk bedacht, maar van dat stelletje is „Koppen" de achternaam. In gezellige trant vertelt de gewilde schrijver, van dit eenvoudige gezin, waar een groote liefde heerscht onder elkaar en hoe de jongens, geestige rakkers, in hun vindingrijkheid, goedgemeende maar romantische dingen uithalen om anderen te helpen. Aanbevolen voor jongens en meisjes van 10-12 jaar.

MEYBOOM-ITALIAANDER (J.) WIPNEUSJE. (204) *f* 1.35. Met stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Wipneusje is een schuw klein dorpsmeisje dat tot een flinke handige jongevrouw opgroeit. Geschikte lectuur voor meisjes van een jaar of 12.

KUYLMAN (H. E.) HET SPOOKHUIS IN HET BOSCH. (192) *f* 0.35. Meulenhoff, Amsterdam.

Spannend van het begin tot het eind, hier en daar wat al te geheimzinnig, is dit boek toch geschikt voor jongens vanaf 12 jaar.

MUSBACH (Dora) HOE JOSIENTJE SCHRIJFSTER WERD. (190) *f* 1.35. Meulenhoff, Amsterdam.

De toon onder de jonge menschen van dit verhaal is zoo oppervlakkig en eigenwijs, dat het boek niet geschikt is voor R. K. bibliotheken.

OSENBRUGGEN (Cor van) DE ONTDEKKING. (175) *f* 1.50. Van Goor, Den Haag.

Op gezellige manier vertelt schrijfster ons de wederwaardigheden van een protestantsch onderwijzersgezin, dat van een klein dorpje naar Amsterdam verhuist. We kunnen dit boek gerust aanbevelen voor kinderen vanaf 10 jaar. De uitgave is keurig verzorgd.

HEYERMANS (Ida) UIT TANTE'S JEUGD. (154) *f* 1.—
LANKESTER (P. A.) HET VREDESGAS. (157) *f* 1.—
BIEGER (N. K.) DE VERLATEN KAPEL. (156) *f* 1.—
SMITH (N. J. P.) TOEN HET RADERWERK STILSTOND. (156) *f* 1.—. Zonnige Jeugdserie. Meulenhoff, Amsterdam.

Van deze vier boeken uit de Zonnige jeugdserie zijn de twee eerste geschikt voor jongens en meisjes vanaf 10 jaar. In „De verlaten kapel" hadden enkele dingen voor katholieke begrippen anders gezegd kunnen worden, alhoewel kinderen er niet over zullen vallen.

Het vierde boek is zoo onwaarschijnlijk, dat er geen logisch verband meer in te vinden is.

SERVAES (Anke) DOKTER ELS. (214) *f* 1.90. Met 20 illustraties. Bolle, Rotterdam.

Dit boek heeft niets gemeen met het voorafgaande van de schrijfster, getiteld „Zuster Jet", hetgeen ik oorspronkelijk dacht. Het is geschreven voor jongere meisjes dan waarvoor het bovengenoemde geschikt is en een frisch, vlot en gezond verhaal, uitgegeven in een prettige, royale druk en aan te bevelen voor de leeftijd van 12-14 jaar.

BUSSUM (Sani van) IN DE GOUDEN KLOK. (202) *f* 2.— en *f* 2.90. Geïllustreerd door Theerd Bottema. Bandteekening van Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Mevrouw Schmidt-Preyer, die zich achter dit pseudoniem verbergt, laat hier een moeder aan het woord, die aan haar ziek dochtertje haar eigen jeugdgeschiedenis vertelt. Komend uit een eenvoudig gezin, dat veel geldzorgen had, lag er toch een lichte glans over haar jonge jaren door de onderlinge band van gehechtheid aan elkaar.

Het boek geeft goed het gedachtenleven van grooter-wordende meisjes weer en is zeer geschikt voor bakvischjes van een jaar of 15, 16.

SMITH (N. J. P.) VIJF VROOLIJKE VRIENDEN MET VACANTIE. (216) *f* 1.10 en *f* 1.90. Met 19 illustraties. Bolle, Rotterdam.

Het is misschien wel een van de meest gezonde wijzen van vacantiedoorbrengen, je terug te trekken uit het stadsleven naar een rustige boerderij en te genieten van het ongecompliceerde, eenvoudige leven en aan alle voorkomende, vaak ongekende werkzaamheden mee te doen. Ook deze vijf vroolijke vrienden begrepen dat en wie het er wel het meest wel bij vaart in

zulk een vacantie? Juist degene, waarvan je dat het minst zoudt verwachten: het verwende rijkeluis zoontje. Hij keert, al heeft hij het in 't begin niet gemakkelijk, als veranderd naar huis terug. Een frisch en aan te bevelen boek voor jongens van 12, 13 jaar.

LANGENS (Jaak) DE KERMIS VAN ROSSE LEI. (194) Teekeningen van Leo Meurrens. Davidsfonds, Leuven.

U kent wel het type kwajongens, vol van de meest onmogelijke en meest onverwachte guitenstreken, zoo'n vagebond met een kop van ijzer, maar met een gouden hart, die vaak een heldenrol speelt in vele Vlaamsche verhalen. Nu, zoo een van dat soort is Lei Keppers, bijgenaamd Rosse Lei, om z'n haren van die kleur. Deze schelm brengt het zelfs zoo ver dat hij naar het college gaat en bij zijn heengaan blijkt, hoe ze allen aan hem gehecht zijn. Er staan in dit boekje echte Vlaamsche gedachten en ook echte Vlaamsche uitdrukkingen. We kunnen het onze jongens van 12-14 jaar echter gerust in handen geven.

GRASSTEK (W. H. van) DRIE MEISJES IN EEN TENT. (223) *f* 2.20 en *f* 2.90. Met illustraties van T. Leeser. Van Veen, Amsterdam.

Als je zelf wel eens hebt meegemaakt wat kampeeren is en voor welke ongedachte moeilijkheden je daarbij kan komen te staan, weet je ook dat het een heele waaghalzerij is zonder eenige ervaring op dat gebied er met z'n drieën meisjes alleen op uit te trekken, een waaghalzerij, die alleen in een boek ongestraft gebeuren kan. De onbezonnenheid van deze kinderen loopt goed af en ook door de zeer onwaarschijnlijke avonturen, die ze meemaken zeilen ze heen. Ze doen op hun manier ook nog goede daden en het boek is daardoor niet ongeschikt om gelezen te worden door meisjes van 14-17 jaar.

BELINFANTE-BELINFANTE (Emmy) MIEKE VAN DE KLAPROOS. (196) *f* 2.— en *f* 2.90. Met teekeningen van Hans Borrebach. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Geestig geschreven boek voor groote meisjes, dat hoewel neutraal, toch eenige moderne onhebbelijkheden aan den kaak stelt, en in goede richting wijst. Leeftijd 16 jaar en ouder.

ROGGEVEEN (Leonard) PIET EN NEL. (111)
— PIET EN NEL EN HUN VRIENDJES. (144) Van Goor Zonen, Den Haag.

Twee alleraardigste boekjes voor heele kleine kleuters om te worden voorgelezen.

FREDERIC (Georges) KORENWEELDE. (27) Desclée de Brouwer & Co., Brugge.

Een mooi prentenboek over het koren en het graan en wat er mee gemoeid is.

MELLOY (Camille) OP AARDE ALS IN DEN HEMEL. (61) Verlucht door Jeanne Hebbelynck. Desclée de Brouwer en Co., Brugge.

Een door de knappe teekenares keurig verlucht prentenboek met vertellingen over eenige voor kinderen aantrekkelijke heiligen. Een prachtige uitgave.

MARIE KOENEN VERTELT AAN DE KINDEREN. (155) *f* 1.90 en *f* 2.75. Illustraties van Elsa van Hagendoren. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Beter aanbeveling als deze titel is voor dit mooie sprookjesboek wel niet te vinden want waar Marie Koenen in haar verzorgden stijl en met haar groote gave van vertellen zich zet tot het verhalen van sprookjes, waarin tegelijk een nuttige les gevlochten is, is het vrijwel overbodig zulk een boek aan te prijzen. Wij wenschen het alle kinderen van 7-12 jaar in handen.

HILDEBRAND (A. D.) P. P. KOEKELBERG EN Z'N VRIENDJES. (133) *f* 1.20 en *f* 1.90. Met teekeningen van E. M. ten Harmsen. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Werkelijk, ik vond het jammer dat dit boekje uit was en ik had graag nog wat langer bij P. P. K. of tewel Pepeka en zijn vriendjes op bezoek gebleven. Het is een buitengewoon vriendelijk en aantrekkelijk boek en het leent zich bijzonder om voor te lezen. De teekeningen van E. Harmsen ten Beek zijn heel leuk. Van harte aanbevolen voor de kleineren.

SLUIZER (M.) EEN WONDERKIND. (208) *f* 1.90 en *f* 2.50. Met teekeningen van Jan Lutz. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Ik kan geen motieven vinden om dit boekje aan te bevelen. Dit wonderkind beleeft zeer onwaarschijnlijke avonturen en komt in — misschien wel voor wonderkinderen gewone — maar voor onze doorsnêe gezonde Hollandsche jeugd zeer uitzonderlijke situaties. Over het algemeen zou ik dit boekje hoewel er niets bepaald ongeschikts in voorkomt, toch liever niet in handen geven van onze jongens en meisjes. Er is nog wel andere kost.

MORGAN (A. P.) en SIMS (J. W.) JONGENS EN ELECTRICITEIT. (343) Interessante proeven, zelf bouwen van allerlei toestellen. Met vele afbeeldingen. Uit het engelsch vertaald en bewerkt door J. van Asperen. 2de verm. dr. Thieme & Cie., Zutphen.

Deze tweede, aanzienlijk vermeerderde druk in zulk een korten tijd, bewijst wel hoe graag en hoeveel er over dit onderwerp in zulk een aantrekkelijke vorm gegoten, gelezen wordt en wij twijfelen er niet aan of ook deze uitgave zal zijn weg weer vinden.

RAM (Joh.) DE WERELDREIS VAN JANUS BONK. (157) *f* 1.35. Met stempel van den Keurraad, Spaarnestad, Haarlem.

Jongens van een jaar of twaalf zullen Janus Bonk op zijn spannende avonturentocht naar de Indianen, ijsberen en het onbewoonde eiland gaarne volgen. Geschikt.

BAUER (Cl. M. H.) ZANGVOGELTJE. (208) *f* 1.75 en *f* 2.50. Met platen en bandteekening van B. Midderigh-Bokhorst. Van Goor Zonen, Den Haag.

Het lijkt me dat dit boek, misschien wel juist omdat het zoo romantisch is en ondanks het licht sentimenteele smaakje dat er aan is, toch wel bij de jeugd gewild zal zijn. Het heeft iets nieuws, iets anders dan anders over zich en het niet alledaagsche zit hierin, dat het gaat over een adellijke Russische familie, die gevlucht is en na in Parijs gewoond te hebben, eenigen tijd naar Holland komt. Geschikt voor meisjes van 12-14 jaar.

MEERWALT (Ann van) MEISJES VAN ONZEN TIJD. (199) *f* 1.50. „De Steenuil", Amsterdam.

Dit boek behandelt de wederwaardigheden van een club jonge menschen, meest artisten. Taal en gedachten zijn vaak in tegenstelling met het moderne milieu en wat ouderwetsch en onwaarschijnlijk. Het geheel is leesbaar voor meisjes b o v e n de zeventien jaar.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) PRINSESJE. (150) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Wat 'n schattig bijdehandje is dat Willemientje! 'n Allerliefst verhaal voor meisjes van 10-12 jaar.

Inhoud

VAN DEN ZEVEN EN TWINTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1933 — 15 APRIL 1934

ARTIKELEN

Een thee-causerie. J. v. H. 1
Amerikaansche literatuur. Jos. Panhuysen. 6
Het tragische leven van Charles Baudelaire. Dr. B. M. Boerebach. 13
Onder 4 oogen met Albert Kuyle. Adr. Sassen. 18
Literatuur en Hitleratuur. Jean H. P. Jacobs. 33
De katholieke roman. J. v. H. 49
Albertine Steenhoff-Smulders. L. J. M. Feber. 55
Een lyrisch silhouet van Madame de Noailles. Dr. B. M. Boerebach. 60
Over den innerlijken monoloog. Jos. Panhuysen. . . . 81
Papini's Dante. Ellen Russe. 86
De Nederlandsche litteratuur buiten de grenzen. J. v. H. . 97
Van oudere jongeren en verouderde ouderen. L. J. M. Feber. 103
André Gide. Han Jonkers. 107, 202
Onder 4 oogen met Anton van Duinkerken. Ad. Sassen. . 120
Gleichschaltung der geschiedenis. F. v. Oldenburg-Ermke. . 125
Nogmaals: Dostojewsky. J. v. H. 145
De romans van Virginia Woolf. Jos. Panhuysen. 151
Bijbel en Cultuur. Anton van Duinkerken. 158
Wat Mauriac's laatste helden ons leeren. Dr. B. M. Boerebach. 161
Een roman voor de kinderkamer. J. v. H. 170
Bij Felix de Lierenaar. Jan Verheyen. 173
Guido Manacorda. Ellen Russe. 226
De triomf der „luciditeit". J. v. H. 193
Herman Gorter. Jos. Panhuysen. 199
Onder 4 oogen met Mr. Frans Erens. Ad. Sassen. 205
A. den Doolaard. J. v. H. 241
Kees Meekel vijftig. Dr. Jos. Gielen. 246
De roman der Heiligen. Dr. Nic. Perquin S. J. 254
De stille grootheid van Edouard Estaunié. Dr. B. M. Boerebach. 267, 316
Verurteilt zum lesen. Frans van Oldenburg-Ermke. . . . 272
Aan Joost van den Vondel. J. v. H. 289
Harold Monro. Jos. Panhuysen. 294
Domenico Giuliotti. Ellen Russe. 299
Onder 4 oogen met Antoon Coolen. Ad. Sassen. 311
Spanje's tweespalt. Dr. J. Brouwer. 359

Nikolaj Gogol. Han Jonkers. 362
De weg naar Bethlehem. Jan Verheyen. 369
Een laatste woord bij het verscheiden van Henri Brémond.
Dr. B. M. Boerebach. 337
Het drama onder de Tudors. Jos. Panhuysen. 343
Chineesche gedichten. Camp de Basschaerde. 349
Harten en brood. J. v. H. 385
La nueva Catolicidad. J. Brouwer. 390
Jean Balde: een katholieke romanschrijfster. G. van Gestel S.J. 394
Een ander gezicht van Italië. Hans Jonkers. 407
Dr. Ter Braak verliest. . . . P. de Bruin S.J. 410
Een bijzondere Litteraturgeschichte. J. v. H. 433
In memoriam Stefan George. Dr. Gustav Schönle. 439
Onder 4 oogen met A. den Doolaard. Ad. Sassen. 444
Chesterton. Jos. Panhuysen. 455, 505
Litterair leedvermaak. Frans van Oldenburg-Ermke. . . . 461
Bij een vertaling van Mauriac „Wij Frontenacs".
Dr. B. M. Boerebach. 412
De roman van een terugkeer. J. v. H. 481
Moed en fatalisme in het werk van Henry de Montherlant.
Dr. B. M. Boerebach. 486
Spaansche kronieken. G. v. Gestel S.J. 502
Van poëzie tot lens-lyriek. Frans van Oldenburg-Ermke. . 511
Naar de volle mannelijkheid. J. v. H. 529
Water en mist. Han Jonkers. 534
Als leeken spelen. Ad. Sassen. 540
Het laatste boek van Stella Benson. Jos. Panhuysen. . . 550
Moderne Italiaansche romans. Ellen Russe. 554

ILLUSTRATIES

Balde (Madame Jean) 395
Benson (Stella) 551
Boenin (Iwan) 381
Brémond (Henri) 232, 338
Chamson (André) 115
Chesterton (G. K.) 456, 506
Claes (Ernest) 178
Coolen met gezin (Antoon) 312
Doolaard (A. den) 242, 445
Dostojewsky. 146
Duhamel (George) 26, 543
Duinkerken (Anton van) 121
Erens (Frans) 206
Fauconnier (Geneviève) 399
Franck (Hans) 304
George (Stefan) 416, 440
Gibbs (Philip) 404

Gide (André) 108, 221
Gogol. 363
Gorell (Lord) 214
Gorter (Herman) 200
Graham (Stephen) zie: Vachel Lindsay en Stephen Graham.
Helman (Albert) 387
Holtby (Winifred) 119
Hurst (Fannie) 467
Kaye-Smith (Sheila) 308, 548
Kuyle (Albert) 19
Lagerlöf (Selma) 381
Lindsay (Vachel) en Graham (Stephen) 9
Linklater (Eric) 500
Man (Herman de) 536
Mauriac (François) 162
Meekel (Kees) 247
Mérode (W. de) 349
Monro (Harold) 295
Montherlant (Henry de) 487
Morand (Paul) 114, 496
Noailles (Madame de) 61
Omslag A. B. C. boekje voor Russische kinderen. . . . 322
O'Neill (Eugène) 786
Papini. 86
Pollès (Henri) 260
Proust (Marcel) 83
Schendel (Arthur van) 537
Steenhoff-Smulders (Albertine) 56
Timmermans (Felix) 174
Titelblad van „Yves" van Schaumann. 402
Verschaeve (Cyriel) 515
Vondel (Joost van den) 290
Walschap (Gerard) 53
Weinrich (Franz J.) 258
Wodehouse (P. G.) 266
Woolf (Virginia) 152
Wren (P. C.) 501

VARIA

Een „surrealistische" roman (Reyneke van Stuwe: „In den Klaren Dag") 40. — Bij een vergissing (van E. du Perron) 41. — Thee in de dichtkunst (Anton van Duinkerken) 89. — Brief aan den hoofdredacteur van een abonné-theeliefhebber. 89. — Vers van Jan Engelman (Meinummer Helikon) 90. — Vertaling van een oud Engelsch gedicht (De Gemeenschap - Meinummer) 91. — Maurits Uyldert en de bekroning van Van Duinkerken's „Dichters der Contra-Reformatie". 128. — Zelfbewustzijn (Pascal Copeau over zijn

ontmoeting met Hans Heinz Ewers te Berlijn) 176. — Een Duitsch boekhandelaar over eenige ondervindingen uit zijn bedrijf. 177. — Interview met Carlo Rim (Toute l'Édition). 177. — Rougon-Macquart 1933. 177. — Proeve van bekwaamheid van Tristan Bernard. 230. — Theun de Vries droomt vergeefs. 275. — Hooge honoraria. 275. — „Kinderen van ons volk" in Duitschland. 275. — Een roman door „geesten" gedicteerd. 322. — Het schoolboek in Rusland. 322. — Vrees voor de biecht. 322. — Iwan Boenin. 381. — Selma Lagerlöf. 381. — Stefan George (proeve zijner poëzie.) 416. — L'abbé Mugnier en Paul Léautaud. 417. — Mark Twain. 417. — Interviewing van een jong romanschrijver. 417. — Cijfers over boeken en tijdschriften (Toute l'Édition) 464. — Over het vertalen van een Engelschen roman „Stir" 464. — Mich Hungert. 464. — De schrijver in de Sovjet-republiek. 514. — Cyriel Verschaeve. 515. De Sovjets en Dostojefsky (Heinrich Wieber in de Germania) 571. — Uit de „Nouvelles Littéraires" 572.

ROMANS EN VERHALEN

A

Acrement (Germaine) Les ailles d'argent. 448
Ages van Weel (Aleid) Godslampje. 130
Allan Poe (Edgar) Een tiental verhalen. 274
Alleman (Jeanne), zie: Balde (Jean)
Allen (Geoffrey) Hij die komt. 329
Als het wintert. 331
Amiel. Dagboek. 319
Ammers-Küller (Jo van) Twaalf interessante vrouwen. . . 425
— De appel en Eva. 426
Anker Larsen (J.) Koning Lear op klompen. 276
Arbous (Gérard) Boheemsch Amsterdam. 518
Arcari (Paolo) Cielo Senza Deo. 556
— Palanche. 556
Arden (Clive) Het web van begoocheling. 493
Ariosto. Gli Suppositi. 345
Ashton (Mary Grace) De zonen van Jacob. 278
Asselbergs (W.) Beauraing, Banneux. 285
Augustinus (Sint) Belijdenissen. 481
— De Magistro. 226
— De vera religione. 226
Ayres (Ruby M.) Diana ontdekt de liefde. 219
— Dwaallichten. 59
— Het groote offer. 379
— Hartenvrouw. 23
— De stem van haar hart. 521
— Toch niet tevergeefs. 5
— Wanda's terugkeer. 157
— Weergevonden. 216

Ayres (Ruby M.) Een zomeravontuurtje. 253

B

Bailey (Temple) Oude idealen. 473
— Weerspannige Mary. 473
— Zilveren muilen. 23
Baillie Reynolds (Mrs.) Als de schijn tegen is. 218
Bal (J.) Vaste planten. 287
Balde (Jean) Ames d'artistes. 396
— L'arêne brulante. 397
— Le correspondent. 397
— Les Ebauches. 396
— Le Goëland. 397
— Les Liens. 396
— Madame de Girardin. 396
— Les Mausolées. 396
— Reine d'Arbieux. 397
— La survivante. 397
— La Touffe de Gui. 397
— La vigne et la maison. 394
Baldwins (Bruno) Onder volk en zon. 285
Baljé (J. P.) Vier H. B. S.-ers op avontuur. 240
Banning (W.) Marx. . . . . en verder. 42
Baptist (R. Hernekin) Wild deer. 406
Barclay (Florence L.) Guy Mervyn. 218
— De rozenkrans. 218
— Het volgen van de ster. 218
— De vrouwe van Shenstone. 218
Baron (Abbé Victor P.) En suivant Jésus. 569
Barr Mavity (Nancy) Het lot van Jane Mc Kenzie. 561
— Stille getuigen. 325
Barrès (Maurice) Cahiers. 319, 339
Barrès (Philippe) Ainsi que l'albatros. 26, 488
Basenau-Goemans (N.) Kerstsproken. 432
Baudelaire (Charles) Fleurs du Mai. 13
— Poèmes en prose. 207
Bauer (Cl. M. H.) Zangvogeltje. 576
Bauer (Josef Martin) Die Salzstrasse. 29
Beeke (K. ter) Naar Bethlehems Stal. 443
Beekman O.S.B. (Dom. A.) De H. Liturgie der Kerk. . . . 569
Beith (Janet) Geen tweede jeugd. 467
Belart (U.), Keller (Theo), en Heinertz (E. B.) Opkomst en ondergang van Ivar Kreuger. 190
Belinfante-Belinfante (Emmy) Wending. 46
— Mieke van de klaproos. 575
Belloc (Hilaire) Overschot en aanvoer. 401
Bennet (Robert Ames) De cowboyheld der studio's. . . 181
Benson (R. H.) The necromancers. 474

Benson (Stella) Pull devil, pull baker. 553
Béraud (Henri) Ciel de suie. 544
Berdiaeff (Nicolas) Problème du communisme. 143
Berge (André) Bernard Bardeau. 351
— Le bonheur difficile. 351
— La jeunesse interdite. 351
— La nébuleuse. 351
Berghuis Jr. (Jac.) De zweefvliegclub. 382
— Het goede spoor. 573
Bergmans (John) Vaste planten en rotsheesters. 431
Bergmans-Beins (J. H.) Drentsche legenden. 284
— Het bloed kruipt waar 't niet gaan kan. 5
Beskow (Nils) Gods wegen. 424
— In Gods licht. 423
— Voor Gods aanschijn. 424
Beste (Konrad) Das heidnische Dorf. 68
Bethanië. Met z'n twaalven. 47
— De mooiste vijftig dagen. 47
Beun (Dr. Luitgard), en Zuster M. Gerarda der Zusters van Liefde. Het zedelijk oordeel bij kinderen. 477
Beyers (Ad.) Plicht gebood. 240
Bieger (N. K.) De verlaten kapel. 574
Bierens de Haan (J. D.) Het tragische. 333
Bilt (J. van der) De astronomische hemelverschijnselen. . . 326
Birkner (Friede) Boschduvel leert manieren. 560
— Het zwendelkwartet. 560
— Een brutale rekel. 513
— Het een of het ander. 17
— Graaf en pechvogel. 380
— Op zijn eigen vrouw verliefd. 310
Blake. Prophetic Books. 204
Bleeker (Jac. J.) Bart. 144
Bloy (Léon) Lettres à Veronique. 238
Boas (Frederick S.) An introduction to Tudo Drama. . 343, 348
Böckling (J. J. C.) Jeugdjaren van Peet Jansen. 335
Boden (F. C.) Flo. 215
Boenin (Iwan) Mitja's liefde. 516
— Het leven van Arsenjew. 557
Boer (S. de) De zorg vóor het hart. 286
Boldingh-Goemans (W. L.) De moeder. 479
Boltz (C. L.) Het radioboek voor iedereen. 332
Bongenaar (J. C. A. U.) Isocrates' Trapeziticus. 527
Boone-Swartwolt (I. C. de) Bibabontje. 384
Booth (Marjorie) Overture to fortune. 264
Booven (Henri van) Leven en werken van Louis Couperus. . 563
Bordeaux (Henry) Croisée des chemins. 231
— Le silence. 279
Bordewijk (F.) Knorrende beesten. 198

Bos (Charles du) François Mauriac et le problème du romancier catholique. 51
Bosboom (N.) In moeilijke omstandigheden. 565
Braak (Menno ter) Dr. Dumay verliest. 385, 410
— Hampton Court. 21, 122
Bradley (Kenneth) Hawks alighting. 356
Braibant (Charles) Le roi dort. 448
Brand (Max) John Kerstmis de onzichtbare. 368
— Het raadsel Geraldi. 219
— Sloome Joe. 521
— Het teeken van den doodskop. 521
— Twintig kerven. 521
— Zilvertrip. 521
— De zwaarste tocht. 219
— Zijn eer gered. 41
Braun (Max) Nibelungenland. 35
Bray (Kitty) Miep en Minta. 383
Breda (Gregorius van) Die Muttersprache. 191
Brederode (J. Karel) Wat een zwerver droomde en zag. . . 39
Brémond (Henri) Histoire du sentiment religieux en France. . 340
Brinkgreve (Dien) Arie wil schommelen. 239
— De booze wind. 239
— Elsje en de kabouters. 239
— De verjaardag van Pias. 239
— Waar was de Teddybeer? 239
— Zoo komen de snoepers te pas. 239
Brom. Kleine jongen. 103
Brom (Gerard) Herleving van de kerkelijke kunst in katholiek Nederland. 183
Bromberg (Paul) Practische woninginrichting. 188
Bronnen (Arnolt) Erinnering an eine Liebe. 305
Brouwer (A. M.) Jezus en de sociale vragen. 192
Brouwer (J.) Hernan Cortés en Monteczuma. 95
Brouwers (Joh.) Kronieken van Spaansche soldaten. . . . 502
Brown (E. T.) This russian business. 331
Browning (Robert) The ring and the book. 85
Bruck (Christa Anita) Een vrouwen-carrière. 393
Brües (Otto) Das Mädchen von Utrecht. 449
Brugman (A. J. W.) Margitka Baldrian. 47
— Heintje Hoek. 573
Brusse-van Huizen (Jos.) Zotteke. 76
Bruyn (Cor) De zaadsjouwers. 421
Bücherei, Die kleine. 498
Buck (Pearl S.) The good earth. 452
— The mother. 452
— Sons. 452
Bullett (Gerard) The english Galaxy. 358

Bürgel (Bruno) De wonderlijke verhalen van professor Oeleboel. 48
Bürger (Lisbeth) De familie Meyer. 119
Burgers (J. V.) 'n Avontuurlijke reis. 382
Burke (Thomas) The beauty of England. 239
Burney (Francis) Cecilia. 140
— Evelinga. 140
— The wanderer. 140
Burns (Robert E.) Ik ben een vluchteling. 12
Busse (Herman Eric) Hans Fram, das deutsche Gesicht. . . 28
Bussum (Sani van) Het joodsche bruidje. 179
— In de gouden klok. 574
Bijbelsche Monografieën: deel II Isaïas. 564

C

Caballero (Giménez E.) El genio de Espana. 390
— La Nueva Catolicidad. 391
Calkoen (Jacoba) Levensopgang. 169
Canus (Larus) Het geweten van Iepenburg. 519
Capek (Karel) Over Holland. 285
Carneal (Georgette) The great day. 70
Carossa (Hans) Führung und Geleit. 354
Champion (Pierre) L'avênement de Paris. 494
Chamson (André) L'auberge de l'abime. 115
Charles (Eugène) L'Evangile de maman. 47
Charpentier (John) Estaunié. 267
Chateaubriant (A. de) La réponse du seigneur. 166
Chesterton (G. K.) Collected poems. 460
— The man who was Thursday. 457
— Orthodoxy. 457, 505
— Side-lights on New London. 506
— St. Thomas Aquinas. 510
— Wine, water and song. 89
Christiansen (Broder) en Carnap (Eli) Nieuwe grondslagen der graphologie. 479
Claes (Ernst) Kobeke. 557, 472
— De moeilijke klanten van Menheer Pastoor. 331
— Toen Ons-lieve-Vrouwke heuren beeweg deed. . . 178
— De witte. 101
Clarke (Isabel) Langs onbekende wegen. 474
— Och, 't is Anne maar. 172
— Zeelucht. 454
Claudel (Paul) L'art poétique. 401
Colette. La Chatte. 353
Coloma (Luiz) Aristocraten van Madrid. 170
Constantius (Broeder) Sint Lidwina. 45
Coolen (Antoon) Christophoor. 315
— Het donkere licht. 311

Coolen (Antoon) Elooi van de smeden. 331
— Isidoor van de Boeien. 315
— De karavaan trekt. 311
— Kinderen van ons volk. 275, 311
— De man met het Janklaassen-spel. 417
Corsari (Willy) De man zonder uniform. 77
Costanzo. Gli eroi della soffita. 555
Coster (Ch.) Christendom en bewustwording. 331
Couderec (Roger) Justine. 449
Couperus (Louis) Eline Vere. 2, 164
Courths-Mahler (H.) De avonturier. 513
— Eva's liefde. 198
Craene (B. de) Cruit 't Leye-Lisch. 285
Crawford (F. Marion) De witte non. 281
Crols (Fr.) Krabbels van Heeroom. 37
Cronin (A. J.) Grand canary. 71
— Hatter's castle. 71
Crosnier (Alexis) J. de Maistre. 527
Cryns (Mat.) Hoe zij groot werden. 430
Curle (Richard) Corruption. 32

D

Daalder (D. L.) Gandhi als opvoeder. 331
Dael (J. van) Beroepskeuze-voorlichting. 285
Daisomont (M.) Synopsis van de vier H. Evangeliën. . . . 569
Dam (C. E. van) De Marokkaansche reis. 144
Dark (Richard) Het vroolijke heelal. 141
Dauzat. L'Espagne telle qu'elle est. 360
Dawson (Christopher) Enquiries into religion and culture. . 426
Deeping (Warwick) De brug van verlangen. 279
— Waarheid en liefde. 562
Delattre (Louis) Plus est en vous. 24
— Du côté de l'ombre. 24
Dell (Ethel M.) Gevangenismuren. 504
— Zijn levensgeluk. 310
Delly (M.) De terugkeer van Ralhp Hawton. 54
Delsuc (Pierre) Een onstuimige nacht. 144
Demaison (André) Le livre des Bêtes qu'on appèle sauvages. 66
— Tropique. 66
Dichter der Gegenwart. 213
Diemen de Jel (N. W. van) Teun de Vonderman. 573
Diercks. Das moderne Spanien. 360
Dill (Liesbeth) Die schwarze Madonna von der Saar. . . . 261
Dine (S. S. van) Moord met voorbedachten rade. 301
Dixelius (Hildur) De pleegkinderen. 79
Does (L. P. van der) Christian Science als sociaal verschijnsel. 237
Dolores (M.) Op de grenzen. 144
Dominik (Hans) Moderne piraten. 47

Domisse (Fré) Waren wij kinderen? 476
Donald (Gertrude) Men who left the movement. 238
Dongen (Kees van) Rembrandt. 21
Donnay (Maurice) Education de prince. 231
Doolaard (A. den) De druivenplukkers. 22, 241, 446
— De Herberg met het hoefijzer. 241, 446
— De laatste ronde. 245
— „Orient-Express". 444
— De wilden van Europa. 245
— De witte stilte. 241, 446
Dorna (Mary) Wanordelijkheden rondom een lastig kind. . 134
Dostojewsky (F. M.) Demonen. 145, 194
— De droom van een belachelijk mensch. 473
— Schuld en boete. 272
Doyle (Conan) Sherlock Holmes. 357
Driessche (A. van) Rietvelde. 281
— Uit donkere dagen. 281
Droes (Lodewijk den) Zij, die vielen. 280
Dubreuil (H.) Nieuwe normen. 140
Duhamel (Georges) Le notaire du havre. 26
— Le jardin des bêtes sauvages. 543
Duinkerken (Anton van) Dichters der Contra-Reformatie. 126, 128
— Hedendaagsche ketterijen. 92, 122
— Katholiek verzet. 92
— Twintig tijdgenooten. 124, 526
— Wat willen de jongeren? 124, 526
— Welaan dan, beminde geloovigen. 92
Dumur (Louis) Nach Paris. 472
Dunning (Hall) Tot het bittere einde. 134
— De wet van den witten wolf. 561
— Jimmy, „de witte wolf". 561
Duvernois (Henri) A l'ombre d'une femme. 209
Duykers (L.) Aquarellen uit Italië. 285
Dwinger (E. E.) Het leger achter prikkeldraad. 277
— Tusschen wit en rood. 277
Dijk (J. van) De wereld als gods lichtkleed. 284
Dijkema (P.) Kijkjes in de kinderziel. 332
— Kijkjes in het zieleleven onzer rijpere jeugd. 332
Dijkstra (Margreet) Heilig huwelijk. 348

E

Eberhart (Mignon G.) De witte kakatoe. 460
Eddington (Arthur) Het uitdijend heelal. 478
Eeckhout (Joris) Litteraire profielen. 96
Eeden (F. van) Mijn dagboek. 286
— Nieuw Engelsch proza. 272
Eekhof (Joh. W.) De avonturiers. 48
Eekhout (Jan H.) De boer zonder God. 516

Eges (Willem) Skunks. 280
Egge (Peter) Hallvard Grönvold. 376
Ehrenburg (Ilja) Moskou gelooft niet aan tranen. 217
— Spaniën heute. 172
Eipper (Paul) Op reis met mensch en dier. 142
Elert (Georg) Ein Mann, ein Schiff und ein Späte Liebe. . 262
Elschot. Kaas. 461
Elssema (W. J.) Adri en de boerderij. 47
Elzer (Margaret) De blonde martelares. 510
— Het droomkasteel. 253
— Ik houd van je, Rose-Marie. 380
— De man die zijn vrouw niet kende. 180
— Help mij, Anita. 563
— Hem alleen behoor je. 563
Engelhard (J.) Raadgevingen voor de aanstaande moeder. . 286
Engelman (Jan) De tuin van Eros. 446
Erens (Frans) Dansen en rhytmen. 207
Erlande (Albert) Un festin de vautours. 167
Esénine (Serge) Het Moscou der cabarets. 236
— Radounitsa. 236
Esswein (Richard) Eroica. 546
Estaunié (E.) L'appel de la route. 318
— L'Ascension de M. Baslèvre. 270
— Les choses voient. 269, 320
— L'Empreinte. 268
— La Ferment. 269
— L'Infirme aux mains de lumière. 270
— Le Labyrinthe. 270
— Madame Chaplain. 270, 320
— L'Orage. 269
— Solitudes. 270
— Tels qu'ils furent. 270
— La vie secrète. 268, 317
Evers (Willem) Wijkende wegen. 518

F

Faber (H.) De geschiedenis als theologisch probleem. . . 283
Faits mysterieux de Beauraing (Les) 286
Fallade (Hans) Bauern, Bonzen und Bomben. 34
— Kleiner Mann was nun? 385
Fauconnier (Geneviève) Claude. 399
Feber (G. H. A.) De criminaliteit der Katholieken in Nederland. 329
Feitsma (J.) Terug in de wereld. 383
Fetter (Ds. J. C. A.) Menschbeschouwing en zielzorg. . . 479
Fiedler (Emil) Meesters van morgen. 138
Filene (Edward A.) Leven en slagen in deze eeuw der machine. 140

Fischer (John) To dream again. 31
Flake (Otto) Hortense, oder die Rückkehr nach Baden Baden. 210
Fles (Etha) en Mère Th. Westerwoudt. Handboek der kunstgeschiedenis. 327
Fletcher (J. S.) Het geheime kabinet. 5
Footner (Hulbert) The ring of eyes. 118
Foppe (Leo) De laatsten der spoorzoekers. 336
Fortgens (J.) De roep van de parelschelp. 127
Francis (Robert) Aux quatre vents du coeur. 177
— La chute de la Maison de verre. 177
— La grange aux Trois Belles. 177
— Les premières amours de Jean Marlorie. 177
— Les sept Redingotes de Patrick. 177
Franck (Hans) Die richtige Mutter. 304
Frank (Josef Maria) Keine Angst vor Morgen. 305
Frank L. D.) Hockey en hoe het gespeeld wordt. 428
Frank (Theo) Robbie Roland. 334
Franke (S.) Twee Urker jongens. 334
Frateco. Don Quichote van Munchen. 182
Frederic (Georges) Korenweelde. 575
Freeman (R. Austin) Het zwarte zegel. 135
Frencken (F.) Gekruisigd. 122
— Pilatus. 122
Freud (Sigmund) Psycho-analyse. 333
Frome (David) The eel pie mystery. 357

G

Galsworthy (John) Bloeiende wildernis. 179
— Justice. 308
— Een moderne comedie. 418
— Over the river. 307
— The silver box. 308
— Stille vrijage. 418
— De witte aap. 418
— De zilveren lepel. 418
— Zij die voorbijgaan. 418
— Zwanenzang. 418
Gard (Martin du) Thibault-cyclus. 304
Gascoigne. Suppose. 345
Gask (Arthur) Misdaad in de woestijn. 150
Gasquet (Marie) Pudeur d'amour. 449
Geerts (A. M. F. B.) Vondel als classicus. 44
Geerts (J. W. J.) De dienende paedagogiek. 326
Geertsema (G.) De zwerver van het Uddelermeer. . . . 383
Gelder (J. M. van) In het wilde westen. 336
Gemmeke (M. J. M.) Bommen op Nederland. 142
Gerard (Louise) Geheime liefde. 474
— Parade des levens. 180

Gerard (Louise) Het spel van het noodlot. 298
Gertrud (Lilja) Vader en zoon. 469
Geyl (P.) Wilhelmus van Nassouwe. 45
Gibbs (Philip) The cross of peace. 404
Gide (André) Les cahiers d'André Walter. 223
— Les caves du Vatican. 111, 221
— Corydon. 223
— Les faux monnayeurs. 223
— Les nourritures terrestres. 223
— La porte étroite. 109, 223
— Si le grain ne meurt. 223
Giltay (H.) Sociaal-cultureele vernieuwing en psycho-analyse. 139
Giuliotti (Domenico) De beide lichten. 300
— De brug over de wereld. 299
— Le due Luci. 300
— Ora di Barabba. 299
— Poëzie. 300
— Ponte sul Mondo. 299
— Het uur van Barabbas. 299
— Tizzi e Fiamme. 299
— Toortsen en vlammen. 299
Gladkow (Fedor) Nieuwe grond. 420
— Cement. 420
Glyn (Elinor) Als de liefde komt. 134
Godefroy (J.) Het teekenen van koppen en portretten. . 287
Göbel (Christina) Achter de schrijfmachine. 471
Goedier (A.) Saints for Sinners. 259
Goethe. Der mann von fuenfzig Jahren. 469
Gogh-Kaulbach (Anna van) Goddelijk avontuur. 471
— Wij zoeken. 518
Gogol (Nikolaj) De doode zielen. 362
— De Revizor. 364
— De winterjas. 365
Goodchild (George) Het gestolen halssnoer. 259
— Jim trekt naar de goudvelden. 348
— Het Marokkaansche avontuur. 229, 380
— Mushalong. 321
— De wolf der wouden. 443
Goodier (Alban) The passion and death of our lord Jesus Christ. 142
Gorell (Lord) Elizabeth Star. 214
Gorter (E.) De verzorging van de zuigeling. 286
Gorter (Herman) Dagen. 201
— Een klein heldendicht. 202
— Mei. 99, 183, 199
— Pan. 199
— De school der poëzie. 199
— Verzen. 183

Gotta (Salvator) Liefdes kleurenspel. 467
Gourdon (P.) Zijn erfdeel. 393
Graaff (Francisca de) Serge Esénine, sa vie et son oeuvre. . 235
Grabenhorst (Georg) Merve. 166
Grasstek (W. H. van) Drie meisjes in een tent. 575
Gredsted (Tonny) Pan. 335
— Jean Piaggi. 334
Green (Paul) In Abraham's Bosom. 10
Greene (Robert) The Scottish History of James the Fourth, slain at Flodden. 346
— Triar Bacon and Triar Bungay. 346
Greeve (H. de) Vijf minuten preekjes. 287
Gregory (Jackson) Ruiters van over de grens. 217
Grey (Zane) Donderberg. 493
Groen van Prinsteren (G.) Handboek der Geschiedenis van het Vaderland. 502
Groeneweg (J. J.) Blauw Bloed. 240, 335
Gronemann (Sammy) Tohu Wabohu. 150
Groot (B. H. de) e. a. R. K. Jeugdbeweging in Nederland. . 479
Groot (H.) Het sterrenboekje. 44
Gruys-Kruseman (E.) e.a. Hoor Moeder leest voor. . . . 382
Guardini (Romano) „Der Mensch und der Glaube". . . . 146
Gudmundson (Kristmann) De bruidsjapon. 179
Gumprecht (Heinz) Die magischen Wälder. 402
Gunn (Neil M.) Sun circle. 265
Gunning Hzn. (J.) John Henry Kardinaal Newman. . . . 136
Gybland Oosterhoff (H. H. A. van) Indrukken van een reis naar Zuid-Afrika. 284

H

Hackebeil (Margarete) Kristian en de aarde. 134
Hagalin (G. G.) Stormen. 325
Hagenaar (J.) Draagbare ontvanger. 189
— Eenvoudige kortegolf-zender. 189
— Korte-golf-ontvanger. 189
Hahn (Edmund) Lisa wordt vrouw. 519
Halle (Fannina W.) De vrouw in Sowjet-Rusland. 185
Hallen (Ernest van der) De wind waait. 80
Haluschka (Helene) Der Pfarrer von Lamotte. 28
— Der Sohn zweier Väter. 28
Hamel (A. G. van) IJsland oud en nieuw. 143
Hammer (Robert) Der Roman des Heiligen. 255
Hans (D.) Thorbecke. 326
Hartenstein (Karel) Anibue. De „Nieuwe Tijd" op de Goudkust en onze zendingstaak. 332
Harterink (G. J.) Practische handleiding voor het zelfinstalleeren van electrische geleidingen. (zwakstroom). . . 428

Hartog (E.) Het zeilen. 570
Heerkens (Piet) Sinjo, de slimme aap. 48
Hees-Binger (Eliza) Het heele jaar door. 336
Heimans (E.) Willem Roda. 48
Hein (Alfred) Sturmtrupp Brooks. 354
Heinrich (Karl Borromaus) Der Hl. Johannes von Columbini und andere religiöse Erzählungen. 259
Heinze-Hoberichter (Mara) Ina Berghöft. 450
Heiseler (Henry von) Warvas Ende. 498
Hellerman (Helma von) Het onverwachte geluk. 561
Helman (Albert) De stille plantage. 314
— Waarom niet? 385, 417
Hendryx (James B.) Gouddorst en misdaad. 485
— Het meisje uit het goudland. 521
Hennig (R.) Raadselachtige landen. 424
Hentzen (Cassianus) Commentaar op Quadragesimo Anno. 137, 187
Herder (Der grosze) 45, 236, 528
Herllerman (Helman von) Wat liefde vermag. 475
Hermant (Abel) La carrière. 231
Herwig (A. J.) Zelf tuinieren. 189
Herwig (Franz) Het wereldwonder. 466
Hes (Wim) Met den koksmaat de wereld rond. 382
Hettema (H.) Bij de trekboeren van Zuid-Afrika. 336
Heuvel (H. J. M. van den) Het lustige leven van Naatje Piek. 135
Hey (H. op) De missie van Haïti. 567
Heyden (Riek van der) Kunsthandweven. 527
Heyermans (Ida) Uit Tante's jeugd. 574
Heyermans (L.) Beroepsziekten en bedrijfshygiene. . . . 286
Heywood (John) The play called the four P. P. 344
Hildebrand. Camera Obscura. 461
Hildebrand (A. D.) P. P. Koekelberg en z'n vriendjes. . . 576
Hille-Gaerthé (C. M. van) Achter het vaartje. 130
Hinzelman (Else) Ma-Re-Li. 334
Hintz (Werner E.) Spoken aan boord. 562
Hiskes (J. W.) Hoe maak ik zelf mijn gramafoonplaten. . . 527
Holken (Annie van) Waar het om gaat. 77
Hollander (A. N. J. den) De landelijke arme blanken in het zuiden der Vereenigde Staten. 237
Holtby (Winifred) The astonishing island. 118
Hoog (P. H. van der) Met Stethoskoop en tooverstaf. . . 328
Hooge (Gerd) Rauke Wege. 401
Hoogewerf (P. A.) De paedagogiek van Prof. Dr. Ph. Kohnstamm. 330
Hoogstraten-Schoch (A. van) Horizon. 23
— Gouden teugels. 23
Horlyck (Helene) Frida op Sumatra. 573
Horsting-Boersma (A. A. M.) Aghreb en de vogels. . . . 240

Horsting-Boersma (A. A. M.) Het molenaarsdochtertje. . . 240
— De wonderlijke vangst. 240
Houwink (Net) Fientje. 465
Hovre (Eug. de) Om Konnersreuth. 139
Hoyer (Th.) Russische filmkunst. 43
Huc'h (Rudolf) Die Fichtenauer. . . : 498
Hugo (Victor) La légende des siècles. 456
Hulstijn (Wouter) 300.000 K.M. per seconde met Dr. Overal. 382
Humbert (Pierre) Peiresc. 67
Hurst ((Fannie) Langs het leven. 467
Hutchinson (A. S. M.) Groote zaken. 132
Huxley (A.) Crome Yellow. 122
Hyman en Cohen. Aaron Traun. 517

I

Ide-Bottenheim (H.) Voorbereiding tot het huwelijk. . . . 285
Ilf (Ilja) en Petrow (Eugen) Een millionnair in Sovjet-Rusland. 132
Imber (Hugh) The house of the Apricots. 547
Immink de Lange (S. C.) Hoe verzorg ik mijn kamerplanten? . 189
Ivans. De andere. 379
— „Waldfriede". 181
— De uitgestrekte hand. 562

J

Jackson (G. Gibbard) Het boek der ontdekkingsreizen. . 427
Janssen (Miek) Herinneringen aan Jan Toorop. 476
Janssen en Visser. Van Plato tot Decroly. 478
Jeans (James) Het nieuwe natuurbeeld. 524
Jörgensen (Johannes) Uiterste dag. 247
Johansson (Nanny) Een die niet welkom was. 164
Johnson (Martin) Congorilla. 141
Johnston (Mary) Miss Delicia Allen. 117
Jolivet (Regis) Le Thomisme et le critique de la connaisance. 525
Joly (Edmond) La chambre des saints à Rome. 140
Jong (A. M. de) Israel Querido. 288
— De schotel. 348
Jongh (Mr. G. T. J. de) De brand, het proces van der Lubbe. 571
Joos (Jozef) Moderne jeugdopleiding. 329
Jousse (Marcel) Essais de psychologie linguistique. . . . 275
Joyce (James) Ulysses. 83, 84
— Work in progress. 88

K

Kagawa (Haroe) Uit het diensthuis uitgeleid. 526
Kaiser (Elsa) De avonturen van een zwarte poes. 384
Kalf. West-Europeesche letterkunde. 345
Karlin (Alma M.) Windlichter des Todes. 116
Kaye-Smith (Sheila) The ploughman's progress. 308

Kaye-Smith (Sheila) Superstition corner. 547
Kearton (Cherry) De dieren komen drinken. 398
Kelk. Jan Steen. 21
Kellerman (Bernard) Het vloeibare goud. 119
Kelly (Eric P.) De smid van Wilma. 48
Kennedy (Charles Rann) The servant in the house. . . . 10
Kent Uw dichters. 428
Kerr (Cecil) Teresa Helena Higginson. 187
Kersten (F. J.) De groote zwartrok. 570
Kerssemakers (Ton) De paradijsbloem. 525
Ketthan Jr. (George) De oceaanvlucht van een olieman. . . 562
Keulers (Jos.) Bijbelsche geschiedenis. 186
Keverne (Richard) Menace. 310
Kinderen-Besier (J. H. der) Mode-Metamorphosen. . . . 330
King (Rufus) Moord! op het jacht. 37
Kipling (Rudyard) Jungle-boek. 275
— Kim. 276
Klepper (Jochen) Der Kahn der fröhlichen Leute. 167
Klerk (F. W. K. de) „Klink los!" 140
Knaap (A. J. v. d.) Het raadsel van den Zwartenhoek. . . 382
— Parcival. 209
Kneip (Jacob) Hampit de jager. 516
Koelen (Mr. W. A. M. van der) Rechtsstaat of machtsstaat. . 568
Koenen (Marie) M. K. vertelt aan de kinderen. 575
— De voorbijgang. 331
Koenigswald (Harold von) Schicksalswende. 127
Kohnstamm (Ph.) Algemeene inleiding. 426
Kolbenheyer (E. G.) Kerstverhalen. 398
Koopman (Wanda) Proeve in strategie. 477
Korte (Z. de) De Mis-liturgie. 282
Kotzde-Kottenrodt (Wilhelm) Wilhelmus von Nassauen, ein Mann und ein Volk. 125
Kramer (F. A.) Das rote Imperium. 185
Kramer (L. D. E. J.) Lichaamscultuur en sport in Sovjet-Rusland. 141
Krane (Anna von) De speelman van O. L. Heer. 274
Kroon-Hoogewerff (B.) Klein wereldje. 472
Kruize (Francisca) Joost Tuinders. 519
Kühnelt-Leddihn (Erik R. v.) Jesuiten, Spieszer, Bolschewiken. 498
Kuiper (Johanna) Hou de zon vast! 384
— Lous en Tom op reis. 336
Künkel (Fritz) De religieuze opvoeding in het huisgezin en het ongeloof. 426
— Inleiding tot de karakterkunde. 45
— Karakter, liefde en huwelijk. 427
Kuyle (Albert) Alarm. 22
— De Bries. 20, 462
— Harten en brood. 22, 446, 385

Kuyle (Albert) Het houteren mannetje. 22
— Krassin. 20, 78
— Het lachende potlood. 331
— De roode Kardinaal. 22
— Vox Romana. 22
— Weerlicht. 22, 73
Kuylman (H. E.) Het spookhuis in het bosch. 574
Kyber (Manfred) Veronica's drievoudig licht. 463
Kyd. The spanish Tragedy. 346

L

Laan (Dick) Circusjong. 382
Laan (J. E. van der) Goethe in de Nederlandsche letterkunde. 570
Laar (Otto van) Boutjes vacantie. 47
Labberton (Mien) Ontmoetingen. 76
Lachmann (Eduard) Die ersten Bücher Stefan Georges. . . 499
Lacretelle (Jacques de) Alec d'Arembert. 66
— Années d'espérance. 66
— Les fiançailles. 66
— Les hauts ponts. 66
— La Huttière. 66
— Sabine. 66
Ladislaus (Br.) 5 jaar China. 239
Lambrechts (Floran) Krekelken. 321
Lancaster (G. B.) Pageant, a novel of Tasmania. 31
Land (Anne Marie) Hof-Intriges. 561
— Alleen jij . . . . ! 59
— Zijn Bruid. 59
— Het eeuwige lied. 513
— Geluksdroomen. 134
— De heilige vlam. 513
— Melodie der liefde. 208
— Verzonken geluk. 513
Langens (Jaak) De kermis van Rosse Lei. 575
Lankester (P. A.) Het vredesgas. 574
Lao Tsé. Tao; universeel bewustzijn. 190
Last (Jef) Party remise. 465
Lauvrière (Emile) L'étrange vie et les étranges amours d'Edgar Poe. 496
Lavedan (Henri) Vieux Marcheur. 231
Lavki (Lod.) Bonte Slang. 383
Leclercq (W. L.) Wind in de zeilen. 571
Lederer (Joe) De brief in den nacht. 164
Leeuw (Aart van der) De kleine Rudolf. 314
Leeuwen (W. L. M. E. van) Epiek en lyriek. 188
Lely (van der) Arbeidsorganisatie, technocratie, welvaart. . 522
Lennep (L. H. van) De Sycomore bij den vijver. 378
— Naar den heiligen berg. 378

Leo XIII. Rerum novarum. 331
Lewis (Sinclair) An Vickers. 454
— Babbitt. 454
— Work of art. 453
Lie (Jonas) Faste Forland. 325
Lincoln (Joseph C.) Een weldoener. 23
Lindeman (Cor) Het vreemde kind. 48
— Zonnelust. 383
Linklater (Eric) Magnus Merriman. 500
Loeb (E. A.) De kleine camera en wat men er mede doen kan. 189
Loenen (Gabrielle) De dramatische kunst en ons tooneel. . . 9
Longhaye (L.) Théorie des belles-lettres. 191
Los (M. A.) Moderne paedagogen en richtingen. 330
Lovett (R. M.) and Hughes (H. S.) The history of the novel in England. 480
Luhman (Heinrich) Das hungrige Leben. 211
Luning Prak (T.) De school in cijfers. 331
Lunsingh Meyer (Dr. A. F. W.) De rechtspositie van de eigenerfden in Drenthe. 568
Lutken (Viva) De wijde, wijde wereld. 47
Lutyens (Mary) Forth coming marriages. 500
Lyly (John) Campaspe. 345
— Endymion. 345
— Midas. 345
Lyn (Hans) Het geheim van Cronensteyn. 383

M

McPerson (G.) Few things are needful. 117
Madaule (Jacques) Le génie de Paul Claudel. 400
Maes (J. D. M.) Godsdienst-philosophie. 139
Malègue. Augustin ou le Maître est là. 482
Mallock (W. H.) Is life worth living? 272
Malraux. La condition humaine. 165, 193, 399, 445
Man (Hendrik de) De socialistische idee. 522
Man (Herman de) Over de joden en hun vervolgers. . . . 192
— Een stoombootje in den mist. . . . . 419 - 535
— Het wassend water. 100
Manacorda (G.) Germania filologica. 226
— Giorgio Delgani. 227
— Goethe's Faust. 226
— Natturno fiorentino. 229
— Paolo di Tarso. 227
— Le solitudini. 228
— Verso una nuova mistica. 226
Manche (An) Wij maken zelf speelgoed. 383
Manche (An) en Manche (Lou) Van Jezus en Sint Janneke. 383
Manders (Jo) De Boedjangclub. 91
Mann (Thomas) The Buddenbrooks. 127

Manning (David) De eer van een bandiet. 134
Mansfield (Katherine) Brieven. 320
Manzoni Promessi sposi. 555
Maree (Piet) Dieren A. B. C. 383
Maritain (J.) Du régime temporel et de la liberté. 427
— De la philosophie chrétienne. 143
Marlowe (Christ) Edward the Second. 347
— Dido, Queen of Carthage. 347
— The tragical history of Doctor Faustus. 347
Marshall (Edison) Het eiland van avontuur. 469
— Eindelijk ontmaskerd. 368
Marsman (H.) De dood van Angèle Dégroux. . . . 374, 385
— De glimlach van de Mona Lisa. 21
— Vera. 21
Marson (Edna) De Zesdaagsche. 504
Masefield (John) The bird of dawning. 355
Matisse. Een zwerver van zee tot zee. 78
Matthijs (Marcel) Herfst. 519
Matzke. De jeugd getuigt zoo zijn wij. 138
Mauclère (Jean) Dienares der schoonheid. 368
Mauriac (François) Journal. 544
— De adderkluwen. 377
— Le noeud de Vipères. 164
— Le romancier et ses personages. 398
— Wij Frontenacs. 412
Maximilianus (Pater) Langs de vele wegen. 288
Mazière (Alice la) Nouvelle espagne. 210
Meekel (Kees) Blanke slavin. 253
— Boudewijn van Vlaanderen. 251
— Drie romantiese spelen. 251
— De dwerg. 250
— Ferguut en Galiëne. 247
— Innocentius. 251
— Jerusalem. 249
— De laatste cowboy. 248
— De melkoorlog. 248
— De nar. 247
— De ridder, de vrouw en nog iets. 247
— De stad des levens. 246
— Het slot op de mond. 247
— De val van de diktator. 250
— Van cowboys en pioniers. 248
— De zonneburg. 520
Meervalt (Ann van) Meisjes van onzen tijd. 576
Meesters (J. T. de) Straperlo. 378
Melloy (Camille) Op aarde als in den hemel. 575
Melode (Romano il) Hymnen. 226
Melon (Pierre) Achmet-reis. 67

Merlet (Herluf van) De Bond van eerlijke menschen. . . 461
Mérode (Willem de) Chineesche gedichten. 349
— Het kostbaar bloed. 349
— Langs den Heirweg. 349
— De steile tocht. 349
Merrel (Concordia) Amor en Diana. 181
— Duan's proefhuwelijk. 181
— Een ontembaar meisje. 181
— Een verrassend huwelijk. 181
— Om een gelofte. 181
Meschendörfer (Adolf) Die Stadt im Osten. 68
Met Jezus. 191
Meutsch (J.) Konnersreuth in ärztzlicher Beleuchtung. . . 45
Meyboom-Italiaander (J.) Wipneusje. 574
Meyere (Victor de) De vlaamsche vertelselschat. 570
Michael (P.) Eerste hulp. 286
Middendorp (Herman) Jeugdzonde. 5
Mierlo (J. van) Beknopte geschiedenis van de oud- en middennederlandsche letterkunde. 136
— Geschiedenis der Oud- en middelnederlandsche letterkunde. 136
Mignosi (Pietro) Messa della Misericordia. 554
— Perfetta Letizia. 554
— Gioia d'Agave. 554
— Problema del romanzo italiano. 554
Miller (Otto) Der Individualismus als Schicksal. 434
Miller White (Grace) De vermisten. 542
Mit allen Sinnen; Lyrik unsrer Zeit. 69
Moerkerken (P. H. van) De wil der goden. 73
Molengraaff (Everard) Jans terugkeer tot het geloof van zijn voorvaderen. 288
Mollema (J. C.) Een muiterij in de achttiende eeuw. . . . 160
Molo (Walter von) Die Legende des Herrn. 254
Monro (Harold) Collected poems. 295
— Real property. 294
Montessori (Maria) Het kind in de kerk. 525
Montherlant (Henry de) Explicit mysterium. 486
— Mors et vita. 486
— Le songe. 488
Mora (Ferenc) Het lied der korenvelden. 468
Morand (Paul) Rococo. 496
— Londres. 113
— New-York. 113
Morgan (A. P.) en Sims (J. W.) Jongens en electriciteit. . . 576
Morrow (Hon. W.) Christus of Boeddha. 253
Morstatt (Else) Kiboko. 383
Morwitz (Ernst) Die Dichtung Stefan Georges. 499
Mowrer (Edgar Ansel) Duitschland zet de klok terug. . . 238

Muir (Augustus) De derde waarschuwing. 475
— De zwijgende demon. 475
Müller-Ahremberg (Erich) Sebastian Permoser sucht sein gedächtnis. 545
Muls (Jozef) Deze tijd: beschouwingen over volk en cultuur. 332
Multatuli. Ideëen. 99
— Max Havelaar. 99
— Woutertje Pieterse. 99
Mumbauer (Johannes) Deutsche Dichtung der neuesten Zeit. 434
Münchhausen (Borries Freiherr von) Idyllen. 498
Musbach (Dora) Hoe Josientje schrijfster werd. . . . . , 574
Muschler (Reinwold Conrad) Liebe in Monte. 355

N

Naar het huwelijk en het moederschap. 432
Nadjiwin (Iwan) Raspoetin, de heilige duivel. 131
Nahon (Alice) Schaduw. 96
— Vondelingskens. 96
Nanda. Duizendpootje. 239
Naoshi (Takoenaga) Straat zonder zon. 517
Natuur en techniek. 287
Némirovsky (Irène) L'affaire Courilof. 113
— David Golder. 113
Nes-Uilkens (G. van) Eerwaarde. 558
Neumann (Robert) Die Macht. 34
Newman. Apologia. 481
Nierop (H. A. van) Schets van het bankwezen. 328
Noordman (W. E.) Turkije zooals het was en is. 142
Nordström (Clara) Kajsa Lejondahl. 419
Nowee (J.) Zes jongens in een kamp. 335

O

Oertzen (E. von) Zij en hare kinderen. 281
Olander (Anna) Brigitta. 454
O'Neill (Eugene) Emperor Jones. 11
— Mourning becomes Electra. 11
— Strange Interlude. 11
Op vleugels boven eigen land. 430
Oppenheim (E. Philips) Jeremiah en de prinses. 380
— Misdaad aan de Riviera. 204
— Moran Chambers lacht. 217
— De Ostrekoff juweelen. 301
Orczy (Baronesse) Een vroolijk avontuur. 208
Ortiz Echagüe-Smidt (Elisabeth) Ik pluk de vruchten. . . 192
Osenbruggen (Cor van) De Ontdekking. 574
Oterdahl (J.) Jonge levens. 91
— Midwinter sproken. 520
Ott (Leo) Artiesten. 428

Ottwalt (Ernst) Denn Sie wissen was Sie tun. 34
Oven-van Doorn (M. C. van) Stuurman Tjeerd. 240
Overman (A. A.) An investigation into the character of Francis Burney. 139
Oyen (Henri) Tarrant de geweldige. 217

P

Packard (Frank L.) Ondanks zijn fouten. 17
Panhuys (Anny von) Rosemarie. 469
— De zilveren ceintuur. 460
Papini. La scala di Giacobbe. 299
— Dante Vivo. 86
— De ladder van Jacob. 299
— Pilota Cieco, de blinde loods. 299
— Un Uomo finito. 556
Pastor. Geschichte der Päpste. 51
Paz (Magdeleine) Omdat ik zwart ben. 12
Pedler (Margaret) De lamp van het noodlot. 112
— Haar schuld betaald. 280
— Louterend vuur. 72
— Roeping of liefde. 504
— Schaduw van het verleden. 379
— Tropenliefde. 539
Pellico (Silvio) Le mie Prigioni. 481
Pemberton (Max) De zeeschuimer. 37
— De zwarte piraat. 37
Penning (Hugo) Benjamin's vertellingen. 430
— Tom's dagboek. 430
— De weldoener. 38
Pérez (Antonio) Relaciones. 359
Pérochon (Ernest) Barberine des genêts. 399
Perron (Du) Uren met Dirk Coster. 121
Petersen (Nis) De straat der sandalenmakers. 375
Peterson (Margaret) Blinde oogen. 181
— Is liefde genoeg? 510
— Juist daarom. 510
— Vlindervleugels. 510
Pétillon (Willy) Secretaresje. 239
Petrus (Josephus) In 't heiligdom. 198
Peyré (Joseph) Le chef à l'étoile d'argent. 209
Philine. Zitchka. 240
Phillpotts (Eden) The oldest inhabitant. 549
Piccard (A.) 16.940 Meter boven de aarde. 188
Pini (Giorgio) Benito Mussolini. 570
Plautus. Miles Gloriosus. 345
Poel (Dirk van der) Leekenspel. 540
Polak Daniels (L.) Tuberculose. 286
Pollés (Henri) Sophie de Tréguier. 260

Portielje (A. F. J.) Dieren van ver en nabij. 332
Praag (Siegfried E. van) De dolle maagd. 474
— De volkeren van de Sovjet-unie. 140
— Wereldburgers-portretten en miniaturen. 523
Preston (Thomas) Cambises. 343
Priem (G. H.) Piet Peul. 573
Proost (K. F.) De Bijbel in de Nederlandsche letterkunde als spiegel der cultuur. 158
— Descartes in drie kwartier. 158
Prooyen (A. M. van) Schetsen uit de geschiedenis der drogerijen. 431
Prijs (Hendrik) Nistelken. 47
Psichari (Ernest) Le voyage du Centurion. 260
Psichari (Henriette) Ernest Psichari mon frère. 260
Putman (Willem) Vader en ik. 323, 385

Q

Queling (Hans) Zes jongens tippelen naar Voor-Indië. . . 335
Querido. De Jordaan. 41, 100, 421
— Menschenwee. 421
— Van armen en rijken. 75

R

Rabenez (Johann) Verurteilt zum lesen. 272
Raeymaeker (L. de) Ontologie, algemeene metaphysica. . 478
Ram (Joh.) De wereldreis van Janus Bonk. 576
Randers (Hellen) Was ik maar een jongen. 144
Raymond (Marcel) De Baudelaire au Surréalisme. 436
Read (Herbert) The innocent age. 265
Redeke (Martin) De deuren draaien. 422
Regel (Dora von) Zwischen zwei Revolutionen. 306
Reger (Erik) Schiffer im Strom. 539
Reinacher (Eduard) Herr Wilhelm und sein Freund. . . . 498
Rempel (J.) De sovjethel ontvlucht. 566
Renaudin (Paul) Le maréchal Fabert. 523
Rendl (Georg) De lijdensweg van Klaus Raab. 160
Retzbach (Anton) Het herstel der maatschappelijke orde volgens Quadragesimo Anno. 192
Reyneke van Stuwe (Jeanne) Gevangenen. 379
— In den klaren dag. 40
Reynès-Monlaur. De verschijningen van Bernadette. . . . 528
Reynolds (Baillie) De man die overwon. 475
— Onder vreemden wil. 472
— 'n Strikt privé-secretaresse. 472
— Uitgemaakt. 485
Rhodes (Kathlyn) Huwelijkstragedie. 476
— De gouden bloem. 282
— Onstuimig bloed. 282

Rhodes (Kathlyn) Wie is Sylvia? 393
Rice (Elmer) The adding machine. 11
Richard (Timothée) Etudes de théologie morale. 188
Richardson (Dorothy) Pilgrimage. 82
— Work in progress. 82
Richstätter (K.) Mater Salesia Schulten und ihre Psychologie der Mystik. 45
Riemens-Reurslag (J.) Mijn oom uit Engeland. 334
— Het huis „De gele Brem". 47
Ritter (P. H.) De drang der zinnen in onzen tijd. 138
Robakidse (Grigol) Die gemordete Seele. 451
Roberts (Cecil) Pilgrim cottage. 167
Roberts (E. Arnot) Ordinary families. 264
Robin (Emmanuel) Catherine Pecq. 261
Rode (J. B. van) Jan Herbert Mac Donald. 75, 293
— Victory van Salland. 557
Rodeny (Clive) Gevaarlijk spel. 208
Roelant (Maurice) Het leven dat wij droomden. 101
— Van komen en gaan. 101
Roggeveen (Leonard) Daantje gaat schaatsenrijden. . . . 239
— Een stelletje koppen. 573
— Piet en Nel. 575
— Piet en Nel en hun vriendjes. 575
Rohmer (Sax) Geheimen uit Egypte. 135
— Het masker van Fu Manchu. 181
— Het geheim van Adolf Zara. 219
Roland-Holst (Henriette) Deirdre en de zonen van Usnach. . 20
— Herman Gorter. 183
— Kapitaal en arbeid. 233
— De nieuwe Geboorte. 199
— De roep der stad. 94
— Sonnetten en Verzen in Terzinnen geschreven. . . . 199
— Tusschen vuur en maan. 79
Rolyat (Jane) Wildernis walls. 70
Romains (Jules) Les amours enfantines. 302
— Le crime de Quinette. 303
— Eros de Paris. 302
— Le six Octobre. 302
Rombouts (Fr. S.) Katholieke paedagogiek. 477
— De gewenning als opvoedingsmiddel. 44
Ronner (L.) De geschiedenis van het ornament in het boek. . 526
Roosevelt (Franklin D.) De blik vooruit. 189
Roothaert (A.) Chinésche handwassching. 469
— Spionnage in het veldleger. 77
— Onbekende Dader. 77
Roselaar (Jan) Het is een cirkelgang. 74
— Ze zinken. 74
Ross (J. Elliot) John Henry Newman. 525

Rothberg (Gert) Een huwelijk uit wraak. 72
— En toch ben je van mij. 72
— Hans de overwinnaar. 72
— Heeren der schepping. 274
— Het model van den meester. 521
— Het mysterie van Steinhof. 475
— Thomas Bernow en zijn zonen. 72
— De zon van Loebenhof. 560
— Zijn blinde vrouw. 560
— Storm over Werdenfels. 560
Rothoff S.M.A. (Pater H.) Bernadette. 568
Rousseau. Belijdenissen. 319
Ruck (Berta) Icarus-vleugels. 474
— Voor elkander bestemd. 520
Rusland (Maria van) l'Éducation d'une Princesse. 425

S

Sabatini (Rafael) Spion uit liefde. 561
Sackville (Thomas) en Thomas Norton. Gorbodue. 345
Salomons (Annie) Het huis in de hitte. 129
— Een meisje en een jongetje. 348
Salvaneschi (Niro) De bloem van den nacht. 132
— Fiore nella notte. 556
— La cathedrale senza Dio. 556
Sapper. Het eiland der verschrikking. 12
Sassen (Ferd.) Geschiedenis van de nieuwere wijsbegeerte tot Kant. 328
Saudek (Robert) Handschrift en misdaad. 328
Savi (E. W.) Een bloem in Allah's tuin. 218
— Levensstrijd. 520
— Tony en ik. 253
— Zijn geluk gevonden. 560
Sayers (Dorothy L.) Gif. 443
Schaper (J. H.) Een halve eeuw van strijd. 525
Scharrer. Der grosse Betrug. 34
Schaumann (Ruth) Yves. 402
Scheer (W. M. van der) Nieuwere inzichten in de behandeling van geestesziekten. 478
Schendel (Arthur) Het Fregatschip Johanna Maria. 3 - 20 - 314 - 373
— Jan Compagnie. 314
— De waterman. 373, 385, 537
Scherpbier (H.) Milton in Holland. 44
Schirokauer (Alfred) Onmogelijke liefde. 279
Schloezer (Boris de) Gogol. 367
Schmelfof (Iwan) De kellner. 376
Schmuller (Alexander) Over muziek en musici. 431
Schneiders (Frans) Oden en satyren. 45
Schobert (Hedw.) De diamanten van de hertogin. 321

Schobert (Hedw.) Dwalende menschen. 321
Scholte (H.) Nederlandsche filmkunst. 429
Schoup (J. G.) Een vrek. 361
Schous (Marie) Carl Sonnenschein. Een greep uit zijn sociale hervormingsideëen neergelegd in zijn „Notizen" en redevoeringen. 526
Schreiner (Wilhelm) Wij getrouwde mannen. 44
Schretlen (Hortense) Juweeltjes. 46
Schreurs M.S.C. (Jacques) Nis en Nimbus. 424
Schröder (Gustav) Der Bauernenkel. 546
Schur (Rolf) Het autoboek voor jongens. 384
Schuyler (George S.) Er zijn nog slaven. 378
Schweitzer (Albert) Uit mijn leven en denken. 43
Scotti (Gallarate) Storie dell'Amor Sacro e dell'Amor profano. 556
Scrittori stranieri. 226
Ségur (Comte de) Mémoires d'un âne. 352
Seidel (Ina) Het wensch-kind. 79
Selleger-Elout (J. M.) Ruth Teiling. 323
Seppelt (Franz Xaver) und Löffler (Klemens) Papstgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart. 188
Seraphine (Zr.) De kleuterklok. 383
Servaes (Anke) Zuster Iet. 334
— Dokter Els. 574
Setubal (Paulo) Johan Maurits van Nassau. 38
Sevensma (W. S.) Schoonheid en schijn. 527
Severen (Machteld van) Allerheiligenzomer. 75
Shakespeare. A warning for fair women. 346
— Arden of Feversham. 345
Shaw (G. Bernard) De salon-socialist. 232
— Een huwelijk. 217
Sheriff (R. C.) Fortnight in September. 133
— Vacantie. 133
Sibbelee (D. J.) Katjoeng Poetih's thuisreis. 240
Siebe (Josephine) Boem en z'n broertjes. 46
— Het hazenboek. 384
Silone (Ignazio) Fontamara. 407
Simenon (Georges) Een misdaad in Holland. 379
Simons (Jozef) Zuid-Oost. 431
Sinclair (F. de) De twee rijksdaalders. 331
— Rare dingen op den Leeuwenburg. 315
Sinninghe (J. R. W.) en Sinninghe (M.) Zeeuwsch sagenboek. 329
Sleeswijk (J. G.) Van menschen en dingen in Amerika. . . 332
Sluizer (M.) Een wonderkind. 576
Smit (D. H.) Johan van Heemskerk. 233
Smith (Helen Zenna) Vrouwenroeping. 470
Smith (N. J. P.) Toen het raderwerk stilstond. 574
— Vijf vroolijke vrienden met vacantie. 574
Smits (K.) Iconografie van de Nederlandsche Primitieven. . 423

Somerville (Henry) Studies in the catholic social movement. 524
Sophocles. Electra. 11
Soubigout (Louis) Sous le charme de l'évangile selon saint Luc. 288
Spengler. Untergang des Abendlandes. 429
Speyer (Wilhelm) Roman van een nacht. 37
Spinoza. Ethique. 352
Springer (Ralph) „Bonzen". 477
St. Johnston (Reginald) West-Indische peperpot. 432
Stamperius (J.) Het leven van Willem van Oranje. . . . 48
Starkie (Walter) Raggle-Taggle. 141
Steenhoff-Smulders (Albertine) Een abdisse van Thorn. . 57, 463
— Jacoba van Beyeren. 57, 463
— Jan van Arkel. 57, 463
Stein (Lola) De dans om het leven. 454
— Gwendoline. 406
Stevenson. Treasure Island. 115
Stockhausen (Juliane von) Meister Albert und der Ritter. . 255
Stoke (Melis) De blinde en de lamme. 39
Stonier (G. W.) Gog Magog. 528
Stout (Rex) Forest fire. 499
Stracke (D. A.), Mierlo (J. v.) en Reypens (L.) Ruusbroec de wonderbare. 92
Stratton (Arthur Edward) De beproeving van Harold King. . 219
— Melrose's vergelding. 102
Stratz (Rudolph) Volk in Wehr. 263
Streatfield (Noel) Fops and bottoms. 214
Streuvels (Stijn) Drie russische novellen. 198
— Letzte Nacht. 498
— „De rampzalige Kaproen". 178
— Tieghem, het vlaamsche lustoord. 96
— IJslandsche godensagen. 430
Strong (L. A. G.) The brothers. 169
Stuart (Dorothy Margaret) The girl through the ages. . . . 330
Studi di filologia moderna. 226
Stuwe (Eline van) Het flatgebouw van de gelukkige bewoners. 217
Suchtelen (Nico van) Tat Tvam Asi. 129
Sugimoto (E.) De levensroman van een Japansche prinses. . 465
Sutherland (Joan) Dokter Wynnegate. 504
— Het spel te ver gedreven. 204
Székely-Lulofs (M. H.) Emigranten. 301

T

Talbot (Hugh) Gentlemen. 215
Tazelaar. Alice Nahon en haar gedichten. 96
Telder (Piet) Een land van avontuur. 335
Tellinga (Hendrika) Minderjarigen. 130

Testi christiani. 226
Tetzner (Lisa) Hans Urian. 240
Teyssen (M. R.) De bonte wereld. 432
— Groote mannen van alle natiën. 432
Thalbitzer (William) Eskimo-liederen van Oost-Groenland. . 477
Theotokis (Konstandinos) De veroordeelde. 418
Thomas (George) 't Slop. 377, 470
Thijssen (Theo) Jongensdagen. 143
Timmermans (Felix) Pieter Breughel. 315
— Pijp en Toebak. 174, 421
Toepoel (P. M. C.) Onze honden. 427
Tolstaja (A. L.) Het leven en lijden van mijn vader. . . . 425
Tolstoy (Alexej) Iwan de verschrikkelijke. 80
— Peter I. 276
Tombrock (W.) Uit de friessche middeleeuwen. 526
Tousseul (Jean) Au bord de l'eau. 25
Tralow (Johannes) Gewalt aus der Erde. 115
Treynor (Albert M.) Het vluchtende spoor. 17
Troeltsch (Ernst) Der Historismus und seine Probleme. . . 283
Tusschenbroek (Otto van) Gebruiks- en siervoorwerpen in het binnenhuis. 528
Tuttle (W. C.) Een oude veete. 219
— Het geheim van den rooden driehoek. 510
— Het raadsel van den Morgan-pas. 475
— De sheriff van Montana. 23
— Wild-West-speurders. 219
— Het mysterie van Silverbar. 560
— Gekruiste Paden. 560

U

Udall (Nicholas) Ralp Roister Doister. 345
Uit het schetsboek van Constant den Brabander. 287
Undset (Sigrid) Ida Elisabeth. 375
— Kristin Lavransdochter. 375

V

Valkhoff (Rein) en Maree (Piet) Bob en Ben op stap met de K. L. M. 335
— De speksteenen Boeddha. 334
Velde (Anton van de) Kop. 382
— Woe's wondere wandel. 143
Veldman (Jan) De steenen groeien. 468
Verhoog (P.) Schipper Willaert. 38
Verkade (W.) Van ongebondenheid en heilige banden. . . 288
Vermeulen (A.) De pioniersdagen van Chicongo. 429
Verschooren (Frans) Petrus de sukkelaar. 331
Verslag van de tweede philosophische week. 480
Veterman (Ed.) Vader des vaderlands. 43

Veth (Cornelis) Die goede, oude tijd. 427
Virgilius. Georgica. 268
Viruly (A.) We vlogen naar Indië. 327
Visser (H. L. A.) Nietzsche de goede Europeaan. 42
Visser (Jac.) Willem Levinus Penning. 430
Vlaanderen (André) Het letterteekenen. 527
Vladeracken (Geertruida van) Facetten van het Bel Canto. . 430
Vliet (Gérard van) La France. 188
Vlijmen (Frits van) Slecht afgebracht. 335
Vogel (L.) Veni creator spiritus. 328
Vollewens-Zeylemaker (Greta) Fouten. 72
Voorhoeve (Carel) Reinaert de Vos. 329
— Vriendinnetje. 473
Vordehake (J. A.) Fouten van kinderen, van leeraren, van ouders met betrekking tot de school. 479
Vorrink (Koos) Om de vrije mens der nieuwe gemeenschap. 479
Vos (I. H. J.) Voor het geluk onzer kinderen. 285
Vrankijker (A. C. J. de) De motiveering van onzen opstand. 526
Vries (J. de) Columbia gisteren, vandaag en morgen. . . 431
Vries (Theun de) Doctor José droomt vergeefs. 170
— Rembrandt. 21
Vries-Brandon (R. de) Als kinderen roepen. 519
Vijverberg (J.) Vogel-idyllen. 287

W

Waddell (Helen) Peter Abelard. 309
Wadsley (Olive) Het lokkende leven. 12
Wagener (W. A.) Sjanghai. 428
Wagenvoort (Maurits) Een stuk leven. 182
Walch (Jan) Het vreemde geval van Hoghen Lugt. . . . 420
Wallace (Edgar) De beul van Londen. 133
— De fantast. 59
— Gestoken kaarten. 474
— Het mysterie der drie eikenboomen. 520
— Het negende uur. 112
— Sanders. 180
— Scotland Yard ten einde raad. 112
— De gevederde slang. 315
— De wraak van T'Si Soo. 293
— De zwarte monnik. 379
— De gele slang. 539
— De groote onbekende. 542
Walpole (Hugh) All souls' night. 30
Walschap (Gerard) Adelaide- Eric- en Carla-trilogie. . 53, 101
— Trouwen. 373, 385
Walser (H.) Olympia Morato. 262
Ward (A. C.) American Literature. 6
— The english way. 358

Ward (A. C.) The truth about Spain. 360
Warnsinck (Margot) De jonkvrouwe in den toren. . . . 144
Waterland (B. van) Hoe bouw ik zelf een eenpersoons- en een tweepersoons-kano? 428
Watson (Francis) Wonder malady. 403
Webster (Mary Morison) The schoolhouse. 452
Wedelstaet (Clara van) Hypnose. 471
— Jobst en de liefde. 560
Weill (Erwin) Flamme aus Spanien. 256
Weinrich (Fr. J.) Die Hl. Elisabeth von Thüringen. 257
Weismantel (Leo) Elisabeth. 135
Welt- und Wirtschaftsatlas (Herders) 236
Wereldrecordvlucht van de Pelikaan (De) 528
Wermeskerken (Henri van) De groene hel. 102
Wesseling (Johan) Marietje. 421
Wessen (C. van) De vuistslag. 73
Westenenk (L. C.) Het rijk van bittertong. 235
Westerman (W. M.) Arm volk van Nederland. 44
Westland (Cora) De schat in het mastbosch. 553
Wharton (Edith) Human nature. 168
Wiechert (Ernst) De maagd van Jurgen Doskocil. . . 27, 131
Wiersma (D.) Toepassingen der zielkunde. 286
Wilgo (Johan) De breede en de smalle weg. 281
Willam (Frans Michel) Het leven van Jezus in het land en bij het volk van Israël. 422
Willem van Oranje. Apologie. 359
— Brieven. 45
Wilma. Bloei. 378
Wilton (Louis R.) Het lichtende water. 259
Winsloe (Christa) Das mädchen Manuela. 474
Wodehouse (P. G.) Heavy weather. 266
— In de soep. 180
— Summer lightning. 266
Woinowa (A. J.) Falsche Edelsteine. 212
Wolffenbuttel-van Rooyen (H.) Sprina's eerste jaar. . . . 144
— Prinsesje. 576
Woolf (Virginia) Jacob's room. 151
— Kew Gardens. 151
— Mrs. Dalloway. 154
— Night and day. 153
— Orlando. 156
— To be light house. 155
— The voyage out. 151
— The waves. 151
Woude (Johan van der) Straat Magellanes. 420
Wouters (D.) en Moorman (J.) Het straatlied. 184
Wren (P. C.) Action and passion. 501
— Flawed blades. 32

Wright (Wilson) The cuban farm. 405
Wijck-Mason (van) De gele pijl. 17
— De hel in Shanghai. 380
Wijhe-Smeding (Alie van) De ijzeren greep. 470
Wynne (Pamela) Liefde in de mist. 218

IJ

Young C. P. (Urban) Life of father Ignatius Spencer. . . 524

Z

Zahn (Ernst) Pietro de smokkelaar. 562
Zeggelen (Marie C. van) Maria van Oranje. 78
Zerkaulen (Heinrich) Die heimliche Fürstin. 497
Zeyde (Dr. Maria van der) Hadewych. 567
Zillich (Heinrich) Der Urlaub. 498
Zobeltitz (Fedor von) Een slippertje. 182
Zondervan (H.) Nederlandsche algemeene encyclopaedie. . 283
Zoomers-Vermeer (J. P.) Maartje Onverstand. 334
— De moedertjes. 46
— Antje. 558
Zwegers (B. V.) Globetrotter in Afrika. 573
— Globetrotter in Amerika. 46
— Sprookjesland. 46
Zweig (Arnold) De vriendt keert weer. 324
Zweig (Stefan) Marie Antoinette. 184
Zijstra (Jaap) De zoon van den smokkelaar. 335